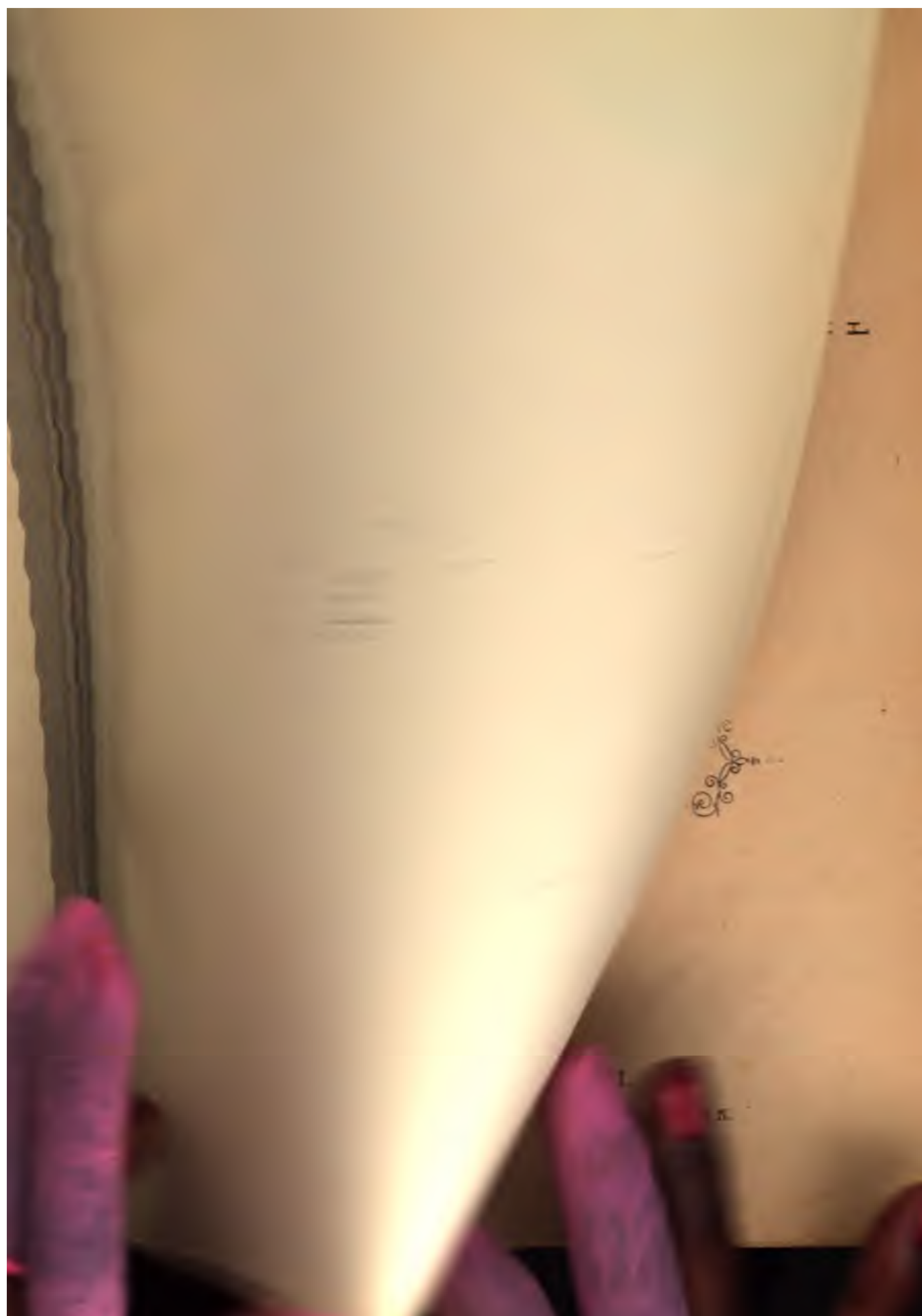

ZVON

UREDOVAL IN ZALOŽIL

J. STRITAR.

1878.

NA DUNAJI.
TISKALA A. KEISS IN P. HORN.

KAZALO.

Pesmi.

Povesti.

V dramatični obliki.

Zgodovinski spisi.

Potopis.

Prirodoslovni spisi.

Ukoviti spisi.

Šaljivi spis.

Šaljivo-ukoviti spisi.

Literarni spisi.

Obrazi iz narave.

Slovenski glasnik.

Oznanila.

Listnica.

Poprave.

Leto IV. Na Dunaji 1. januarija 1878. List 1.

Na Silvestrov večer 1877.

Lepó smo tu se zbrali pri kozarci
Obhajat družno zadnji leta dan;
V prihodnjost mládo zre oko, mi starci
Nazaj pogled obračamo temán.
V preteklost vsi še énkrat se ozrimo,
Besedo moško, bratje, govorimo!

Nazaj poglejmo: neveselo lice
Nam kaže leto, ki zapušča nas;
Človeštva so se gázile pravice,
Prežalosten slovanstvu bil je čas:
Slovanstvo so sovražniki križali,
Mi stali smo pod križem in jokali.

Terpljenje videli v nebó vpijoče,
Nesrečnih bratov čuli smo gorjé;
Pomoči jim ní bilo nam mogoče,
Dasi nam kervavélo je sercé:
V obupu, v preobilosti terpljenja
Od séverja smo čakali rešenja.

Rešenje glej se bliža;. trepetala
Nam vsem je duša v strahi upajóč.
Gorjé! Krivica zopet je zmagala,
Sovražnik vriska, nas zasmehujoč:
Slovanstvo, kje je tvoja moč duševna,
Kje roke tvoje moč? Odgovor: Plevna!

Po pervi Plevni pač prišlà je druga,
Od serca kamen pal je nam težak;
Pobita je, na tléh človeštva kuga,
Pokazal je šlovanski se junak!
Na tihem sreče té se veselimo,
A perve Plevne, bratje, ne zabimo.

Otroci bili smo do zdaj Slovani,
Bodimo, bratje, po sedàj možjé;
Življenje ní igrà; ta uk naj hrani,
Globoko vsak si vdolbe naj v sercé:
Brez delovanja, truda ni uspeha,
Slovanskega se iznebimo greha!

V prihodnjost se oziraj tí mladina,
Naš čas mineva, bliža čas se tvoj;
Nad vse ti sveta bodi domovina,
Za nje pravice boja se ne boj!
Um naj povsod dejanje tvoje vodi,
Vodnik pa umu blago serce bodi.

Dvanajsta ura bije; v roke čaše!
Vsi v mislih se in željah strinjamo;
Bog vidi skrivne misli, želje naše,
Kogá hvaležno se spominjamo
Pravici in resnici vedno zmago!
Bog živi našo domovino drago!

B. M.

Sodnikovi.

I.

Korenova kerčma v Prilesji ní imela kaj posebnega; bila je kakor so po navadi kerčme po slovenski deželi. Hiša ob cesti, na levo iz veže dvé sobi za družino, na desno tudi tako, ena veča za navadne pivce, druga manjša za odlične goste, za gospodo iz bližnjega terga, za kmečke pervake in veljake. In vendar Koren ni bil navaden kerčmar. Sladkal in dobrikal se ní svojim gostom, ní jih vabil s ceste notri, ne nosil jim vina na mizo, ko ga ní nihče klical. Dostojno se je znal vesti z vsakim, s kmetom in gospodom. V njegovi hiši se je pilo ne pijančevalo in razgrajalo. Vpitja, razsajanja Koren ni terpel pod svojo streho. In če se je vendar časi kedó tako izpozabil, da je začel sitnosti delati, znal ga je Koren vselej hitro umiriti; pogled, beseda, če ní bilo to dovolj, prijel ga je lepo mirno za pleča — Koren je bil močan za dva, za silo tudi za trí — in razgreti vinski bratec se je hladil zunaj na cesti v dobrodejnem nočnem hladu. Vendar kaj takega se je pri Korenu malokedaj zgodilo. Previdni kerčmar je skerbel za to že prej, dokler je bilo še čas; nikomur ní nosil vina več, ko je enkrat videl, da ga ima zadosti. Zato ní bila Korenova kerčma nikoli prenapolnjena, tudi vozniki se niso po navadi pri njem vstavljali, da si je bila njegova hiša na véliki cesti, ker do bližnjega terga, precej velikega, premožnega terga, je bilo samo kake slabe pol ure hodá.

Vendar je bil Koren lahko zadovoljen sè svojimi gosti; malo jih je bilo, ali bili so izbrani, terdni možje, ki so plačevali, kar so povžili, Koren ní točil „na brado“. Saj mu pa tudi ni bilo potreba. Koren je vedel, kje se kupujejo dobra vina na Dolenjskem in na Hervaškem. Njegova kapljica je slula daleč na okrog. K njemu so pošiljali po vino, ako ga je zdravnik kakemu bolniku za zdravilo zapisal. Iz terga je gospod okrajni sodnik sè svojimi uradniki k njemu prihajal vsak teden enkrat, tako da je bila mala sobica polna same gospode. Gospod davkar, gospod pristav in drugi manjši gospodje so se pa tudi sami radi zglašali pri Korenu, z lova gredé. Celó gospod župnik je časi na večer z izprehoda zavil pod Korenovo streho. Takih gostov je bil Koren lahko vesel, vesel je bil pa tudi svojega vinca samega brez kakega samopridnega namena. Kader je pripeljal posebno dobrega, bilo je veselo pokušanje. Gospoda iz terga je bila zbrana — vabiti je ní bilo potreba, vse se je nekako samo naredilo — in zdajci se prikaže Koren s kozarcem v roki. Privzdigne ga proti luči, ogleduje ga kakor zamaknen nekoliko časa — kapljica se blešči kakor čisto zlato, „kakor cekin“ — potem ga slovesno podá gospodu okrajnemu sodniku, ki ga prime ravno tako slovesno. Kozarec gre od ust do ust in sodba je sklenena enoglasno: Tá bo, tá!

Nocoj se ni vino pokušalo, bil je navaden večer. V kotu za mizo sta sedela dva kmeta, eden iz terga, drugi iz bližnje vasi, in radovala se tiho božjega darú. Zakaj bi si ga pa človek ne privoščil en kozarček ali dva, po večerji, ko je delo storjeno, doma vse v redu in

davki — bodi ga Bog zahvaljen — so za to četert leta tudi že poravnani!

Dolgo seveda znanca vendar ne moreta skupaj sedeti, da bi ne izpregovorila kake besede. Stareji, suh možiček, ki se mu je bilo že odkeršilo ali izpalo dvoje prednjih zob, nagovori svojega tovariša:

„Ali si že slišal, Martin? Sódnik gozd prodaje, ali ga je pa že prodal, veš, tisto lepo smerečje v Lisičji rebri‟.

„„Komu? pa ne zopet onemu suhopetemu dolgohlačniku iz mesta, ki je že toliko lepega lesa odpravil iz našega kraja‟‟?

„Prav tistemu! Škoda gozdiča, človek ga je vesel, ko ga vidi, zdaj bo pa tudi tam skoraj vse golo kakor tu na moji dlani. Še nekaj časa tako, pa ne bo smereke v našem kraji, ne hrasta, ne bukve, germa ne bo, da bi se zajec skril. Kraševci bomo, Kraševci, boš videl, Martin‟!

In za tolažbo černogledi prorok krepko potegne iz kozarca.

„„Meni je hudo, kader moram kako deblo posekati za silo; ali kaj se če? Hudi časi, slabe letine, davki če dalje veči! Gozd, to ti je vendar še gotov denar‟‟.

„Sódniku ní še take sile; kolikor je že prodal zemlje, pa je ima vendar še toliko, kakor midva oba skupaj pa še dvá taka‟.

„„Tisto je res, da nama ní treba skerbeti za Sodnika. On bi lahko živel, in dobro živel o sami kmetiji. Take njive! Same pšenice bi lehko prodal, toliko da bi imel za davke in za obleko, pa bi še bel kruh jedel v petek in svetek, ne kakor mi samo o vélikih praznikih. Za kozarec vina bi mu tudi še ostalo. Ali kaj pomaga, njiva ní kakor gozd, da ga človek le v miru pusti, pa je; njiva je kakor krava, ki ji pravijo da „pri gobci molze‟. Lahko bi se tudi reklo, da je njiva, kakoršen je gospodar. Jaz pravim, to mora biti veselje, toliko polja pa takega; človek vsaj vé, zakaj se trudi in vbija. Poglej njegove njive! Greh jih je tako zanemarjati. Veš, Jernej, tisto ni nič; na pol kmet, na pol gospod; ne tič, ne miš‟‟.

„Dà, zdaj so drugi časi. Prej, ko ní bilo še železne ceste v našem kraji, takrat mu je denar sam na kup letel. Po šestero kónj na cesti, pa še dvoje v hlevu, pik pok, „tibo bistahor‟, to je res veselje; potem pa tisto življenje tam v mestu; saj veš, kaj se govori‟.

„„To bi še vse nič ne bilo, ali tiste vražje podobice, ki jih mečejo, kjer se snidejo in za kak denar! In pa tisti dobri prijatelji, ki se mu dobrikajo in ga ružijo; tisti Nosan, ki se ga derži kakor klóp kože‟‟!

„In pa tisti sin na Dunaji, kako se ponaša z njim; moj Valentin tù, moj Valentin tam, pa vsak mesec stotak na Dunaj, koliko pa še vmés! Ne verjamem, da bi bilo kedaj kaj iz njega.‟

„„Mlajšega pa, ki se trudi in vbija doma, nič prav ne more; prekmečki mu je, káli; meni bi bil desetkrat ljubši‟‟.

„Kaj praviš, ali ima res že toliko dolga‟?

„„Govori se, da mu hranilnica v mestu že nič več ne dá na zemljišče‟‟.

„To bi se že še prenašalo, ali pravijo, da je tudi drugjé zadolžen, da ga imajo že odertniki v pesti‟.

„Ne verjamem; tako nespameten Sodnik vendar ní. Saj mu tudi ní sile, dokler ima še toliko zemlje, ki jo lahko prodaje. Mene bi ne bilo skerb, naj mi izroči vse kar ima, premoženje in dolgove, kmalu bi bilo vse v redu‟.

„„Sódnik pa izročiti! poskusi, pridi mu

z dobrim svetom, hitro ti pokaže, odkod si doma.‟‟

„Saj veš, to so samo tako besede; beseda ni konj. Kaj bi si tujo glavo belil, dovolj preglavice imam sè svojim siromaštvom.‟

V takih pogovorih sta bila poštenjaka, ko se začujejo krepke stopinje v veži. Vrata se odpró in zaporedoma vstopi petero mož. Brez posebnega pozdravljanja gredó v stransko sobo. Videti je bilo, da Korenova hiša ní bila njih perva postaja. Čez nekaj časa pride Koren sam z vinom za njimi. Bila jih je glasna družba. Drugi so bili kakor so navadno premožní teržani; odlikovala sta se samo pervi in zadnji, vsak po svoje. Pervi je bil srednje velikosti mož, krepak, rejen, širokih pleč, gladkega, rudečega lica, precej trebušen. Ali svoje trebušnosti ni nikakor prikrival, še nekako ponašal se je z njo. Oblastno, široko zazkoračeno je stopal, glavo nazaj, in z rokama je veslal po zraku. Njegova zgornja obleka, suknja se komaj sme reči, bila je za gospoda nekoliko prekratka, za kmeta predolga; toda kratke hlače, visoke skornje, pokrivalo, s kratka: vse drugo na njem je bilo čisto kmečko. Tudi hoja njegova, vedenje, govorjenje ní bilo nikakor gosposko. Sploh se mora reči, da je bil videti zadovoljen sè svojim stanom, da se ní siloma delal za gospoda. Na mazinci desne roke je imel, kar tudi ni gosposko, debel srebern perstan, da si bi bil morebiti lahko imel zlatega. Prevelika skromnost ni bilo videti da bi bila njegova poglavitna čednost: hoja, pogled, vse deržanje in vedenje njegovo je glasno in jasno govorilo: Jaz sem jaz, Andrej Sódnik.

Poslednji med njimi mu ní bil nikakor podoben: dolg, suh človek, „v dvé gubé‟ se je deržal, kakor bi se bal, da bi se ob prečnik ne zadeval; mesa je imel kakor pravi angleški konj na vsem životi samo toliko, da mu je za silo kosti skupaj deržalo. Prostorno sobo je premeril s tremi koraki, vendar se ne more reči, da je bila njegova hoja ponosna. Velika pleša na temenu, zadej nekoliko lás, nedoločene umazane barve, dolg kljukast nos, da se mu je skoraj brade dotikal, široka usta, ki so se vedno nekako neprijetno osladno režala, vse to skupaj se ne strinja v moško lepoto. Pa še nekaj. Pravi izkušeni poznavatelji in soditelji ženske lepote terdijo, da to ženske nikakor ne kazí, ako malo, prav malo „križem gleda‟, da ji celo daje ne vem kaj čudovito mikalnega. Saj tudi česen — ne bodi gerdo reči — ni posebno imeniten, sam ob sebi je grozovita jed; vendar nekoliko, prav malo, „za eno misel‟ tega plebejskega sadeža je nekaterim jedilom prava zabela tudi na gosposkih mizah. Križem je gledal človek, katerega opisujemo, ali nekoliko preveč, da bi ga bila lepšala ta napaka. Še prav neprijeten je bil človeku, ki je z njim govoril, njegov pogled, ker se ni nikoli prav vedelo, kam gleda. Vse skupaj: kedor ga je pervič zagledal, zdel se mu je kak „mešetar‟, zakotni pisač, ali celo potepuh; ta človek je utegnil v svojem življenji žè vse biti, morda celo — za silo — pošten.

„Bog sam vedi, kaj ima Sodnik s tem Nósanom, da ga vedno sè sábo vodi. Meni je ta človek zopern‟; reče Jernej svojemu tovarišu, ko so bili možje odšli v sobo. Da si so bile duri odperte, ni mu bilo treba tiho govoriti, tako glasni so bili novi gosti.

„„Jaz se pa ne čudim‟‟, odgovori mu Martin; „„ta človek ti je za vsako rabo; neumen ní, še prav prebrisan je in prekanjen. Sodnik že vé, za kajga ima;

tudi za norca, kader se mu ljubi, in večkrat se mu ljubi; to človeče vse voljno terpi, tudi palico, če je treba. Sodnik je nagle jeze, nad njim se lahko znosi, ako nima ravno druzega pri sebi. Dobro življenje ima ta nepridiprav, Sodnik ní skopih rok‛‛.

‚Saj sem vedel, da ne bo brez tega; že ‚mečejo‛ možje, Nosan pa preží. Tega pa vendar ne, da bi ga pustili z njimi igrati‛.

‚‚Za kaj bo pa sirota igralo? Ti možje ne igrajo za mačje solze‛‛.

‚Koren ne vidi rad, da se pri njem igra, ali kaj hoče? S takimi moži vendar ní da bi se sperl‛.

Moža sta bila sè svojo pijačo že skoraj pri kraji; vsak še en požir, pa bi bila odšla v božjem strahu, ko bi ne bil vstopil mlad človek, z bičem v roci, ki ga nasloni v kot.

‚Glejte, glejte‛! pozdravi ga Jernej, ‚Brezarjev Anton; redka prikazen; od kod pa, od kod‛?

‚Iz mesta‛‛, odgovori Anton ter prisede k njima. Nekaj pšenice sem bil peljal v mesto; ‚‚Kobilica se mi je malo pohabila na nogi, pa sem moral vstaviti.

‚Pa en požir ti tudi ne bo škodil; saj si ga redko kedaj privoščiš, da si ti ní take sile. Pij, Anton‛!

‚‚To bo premalo za oba‛‛, ugovarja Brezar, vendar vino pokusi, da bi ne žalil moža. Potem mu natoči svojega, ki mu ga je bila deklica prinesla.

‚Dobra kupčija‛? vpraša Martin čez mizo‛.

‚‚Bo že, bo že‛‛. Rekši natoči tudi njemu.

‚Ne bom se ga branil, veš Anton; saj te ne boli, če ga plačaš en poliček ali dva. Ko bi bili mi tako, saj bi ga tudi. Kaj tebe skerbi? Lepo domačijico si si ustvaril, brata izplačal, mati pa ti tudi ni na potu‛.

‚‚Ko bi ne imel matere, ne vem, kako bi bilo‛‛.

‚Prav praviš, dobra gospodinja; kaj bi tisto? Ali vendar veš, Anton, ker smo ravno možje skupaj in dobre volje; mlajše gospodinje ti bo treba v hišo‛.

Lahna rudečica oblije mladega Brezarja pri teh besedah; kedor ga je videl, moral je reči, da je zal mladenič. V zadregi iztoči vse vino svojima tovarišema in pokliče druzega; potem reče, da bi kaj govoril:

‚Rad bi vedel, katera bi me hotela‛.

‚‚To je pa zopet tako neka beseda, da ní ne v peto ne v šesto‛‛, modruje Jernej, ki je hotel pomagati svojemu tovarišu. ‚‚Jaz bi pa rad vedel, katera bi se branila takega moža; raca na vodi‛‛!

‚Jaz bi pa vendar tudi vsake notel‛.

‚‚Moška beseda! menim, da ne; ti lahko izbiraš‛‛.

‚Kaj pomaga izbirati? Ko bi jo izbral, ko bi me tudi ona hotela ako pa oče ne‛?

‚‚Kako da ne? Vesel mora biti vsak takega zeta, takega gospodarja; kar počneš, vse se ti posreči; premoženje ti rase in vzhaja kakor kvas na peči. Eden gori, drugi doli, tako je na svetu‛‛.

‚Jezik za zobmi, kedó te kaj vpraša? ti zgaga suhorebra, kljukasta!‛ Začuje se v tem trenotji iz stranske sòbe. Te besede so bile govorjene serditim, čudno hrepečim glasom.

Družbica v pervi sobi je bila umolknila. Čez nekaj časa izpregovori Jernej potihoma:

‚Sodnik je videti slabe volje nocoj; gotovo pa zopet izgublja, in to ni nikomur prijetno, tudi Sodniku ne, če tudi je že vajen izgube; zdaj pa vse nad

ubogega Nosana leti, kakor da bi bil on kriv‟.

„Za kaj ga pa ima‟? pristavi Martin. Brezar je molčé gledal v kozarec, ki ga je hitro vertil med rokama. Čez nekaj časa pride Sodnik ves razjarjen. Jezno odpre vrata ter zakriči v vežo: „Kaj to? Žive duše ni; vina gori! Strela‟!

Ko nazaj gredé zagleda Brezarja za mizo, obstoji ter se zadere nad njim:

„Kaj pa ti tukaj, potepuh‟!

Brezarju šine kri v obraz, pri tej priči vstane ter ga gleda; persi so mu nemirno plale; vidno se je boril sam sè sabo; slednjič mu mirno in dostojno odgovori:

„Jaz nisem potepúh; za svoje denarje smem piti kakor drugi za svoje‟.

„„Kaj je to: kakor drugi za svoje! Mi smo možje, ti si berač. Jaz sem Andrej Sódnik, da boš vedel, strela! Če nocoj vse zapravim, komú to kaj mari, strela! Ali to ti pa pravim, dobro si zapomni: naj te še kedaj vidim, da govoriš z mojim dekletom, kosti ti zdrobim, zmeljem te kakor solnčni prah. Dobro si zapomni kar sem dejal, strela!‟‟

In s težko svojo roko, z debelim perstanom na mazinci vdari jezno ob mizo, da vsa posoda od nje zveneč odskoči. Na ta ropot priteče Korén mirit serditega moža. Roko mu položi na ramo, govoreč:

„Saj si pameten, Sodnik, miren bodi, pa z lepa mu povej, kar imaš‟.

„„Kaj meniš, da sem pijan, káli‟‟? huduje se, vendar že nekoliko mirneje, Sodnik‟‟.

„Kedó te je kedaj pijanega videl? samo malo razvnet si, druzega nič‟.

„„Tako se govori! In ko bi ga tudi malo imeł v laséh, komú to mari, saj ga imam za kaj‟‟!

Tudi Jernej in Martin sta se bila ujunačila, ko je bil prišel Koren; tudi ona sta ga mirila, ko že ni bilo več tako treba. Sodnik se skoraj zaničljivo oberne k njima:

„Z vama ne govorim. Tu sedita pa pita; če nimata za kàj; tu je drobiž‟!

Rekši vzame iz listnice petak ter ga jima verže na mizo. Na to se oberne zopet k Brezarju, ki je molče sedel:

„S tem le človekom govorim, s teboj govorim, mladič; pazi da se ti kaj ne zgodi. Tiste misli si izbij iz glave, dobro ti svetujem; dokler bo gibal ta le mój, berač ne dobi moje hčeri‟.

Mirno, da so se mu vsi čudili, odgovori mu Brezar:

„Naj bom berač, kakor vi pravite, da si nisem še nikogar prosil, tudi vas ne, in Bog daj, da bi mi ne bilo nikoli treba. Toliko vam pa rečem: Anton Brezar se ne vriva nikomur; on ní in nè bo nikoli s kakim dekletom — onegavil, očetu za herbtom. Če se bo kedaj ženil, snubil bo pri ljudéh, kateri se ga ne sramujejo. — Kaj sem dolžan‟‟?

Plačavši kar je imel, mirno otide.

„Glejte, glejte; to pa še ni bilo tako napačno govorjeno‟, reče Sodnik, ko je Brezar vrata zapiral, zdaj že do dobrega potolažen. Malo sram ga je bilo zlasti Korena, da se je bil v pričo njega tako prenaglil; zdaj je bilo zopet vse dobro. Samo Jernej in Martin sta bila nekako v stiski, ne vedoč, kaj bi počela z lepim, novim petakom, ki je ležal pred njima. Da bi pila zanj, tega vendar ne; dasi je bila ta misel precej zapeljiva; ali nazaj ga dajati, kako, da bi ne razjezila ponosnega moža? V tej stiski jima pride

Koren na pómoč; on vzame denar ter mu ga ponudi, rekoč:

„Spravi, spravi, Sodnik; moža že lahko sama plačata, saj nista še tako na zadnjem konci‟.

„„Ne, spravim ga ne; kar sem dal, to ni več moje‟‟, brani se Sodnik.

Pri tej priči pristopi Nosan:

„Možje čakajo‟!

„„Ná, pa ti spravi; ti se ga ne boš branil, Nosè‟‟!

Nosan se res ní branil; zareži se, kakor cigan belemu kruhu, ter spravi bankovec.

Tako se je bilo slednjič vse dobro izšlo. Sodnik je imel poslej več sreče pri igri. Dobre volje je bil, in pozno domú gredé je okrogle prepéval:

Mam'cà, lepó vas prašam,
Oj kje ste vi doma! i. t. d.

B. M.

(Dalje prih.)

Niccolo Macchiavelli in knjiga „Il principe."

„Habent sua fata libelli‟.

Srečno si mesto florentinsko, ti čast in ponos svojega naroda! Ne, ker nad teboj se spenja sinje nebo italijansko in ker tvoje holme in planjave ogreva žarko južno solnce; ne, ker v svojem obzidji hraniš nebrojne umotvore vseh dob, od divnega Apollina pričenši do proizvodov Michel-Angela in Giana Bologne — temveč ker te diči slavna preteklost, ker si rodilo odlične može, ki so v odljudni dobi človečanstvu postali učitelji in vodniki iz duševne tmine. Dante in Giotto, Petrarca in Boccaccio, Brunelleschi in Leonardo da Vinci, Michel-Angelo in Benvenuto Cellini, Villani in Guicciardini, v istini dolga versta velikanskih duhov — in vsi so florentinski sinovi! Če se pa napotiš, prijatelj, v Floréncijo v cerkev S. Croce, stal bodeš pred grobnim kamenom, kateri spominja slavnega deržavnika in zgodovinopisca, blagega človeka in gorečega domoljuba, Niccola Macchiavellija!

Čudeč se bode mnogokateri bralec majal z glavo, da v teh versticah mislimo slaviti mojstra Macchiavellija. Saj cela dolga stoletja niso imenovali njegovega imena, da mu ne bi pridejali nekoliko psovalnih besedi. Enako so ga napadali protestantje in katoliki; cerkev je prepovedala branje njegovih spisov kot škodljivih in pregrešnih, in nek francozki protestant je proti njemu spisal pervega „Antimacchiavellija‟. Isti naslov je dal pruski Friderik II. svoji znani knjigi, v kateri hoče „človečanstvo braniti zmaja, kateri ga misli ugonobiti‟ (Antimach., predgovor, IV. Göttingen 1742.). Kar je bilo nenravnega in hudobnega v politiki, zaznamenjalo se je z eno besedo: „macchiavellizem‟.

Če je bil n. pr. cesar Karel V. prekanjen in nezanesljiv deržavnik, če je papež Sikst V. (1585.—1590.) grozovite zakone dajal, ter še krutejše jih izverševal, pripisovali so to temu, da sta oba vladarja kaj rada prebirala Macchiavellijevega „Kneza‟; če je Katarina medicejska l. 1572. napravila strašno klanje, znano kot „la sainte Barthélemy‟, tolmačili so zločine te demonične žene z uplivom florentinskega mojstra na svojo rojakinjo.

Tako je postal ubogi pisatelj naposled strašilo političnim otročajem in nevedni druhali; najbolj pa so proti njemu razgrajali in kričali ravno oni, ki so se dejanjsko najbolj ravnali po njegovih načelih, se ve da, kakor so jih napačno razumevali po svoji slabi pameti in svojem hudobnem sercu.

Še le kritična veda našega veka je dala sijajno zadostenje mnogo obrekovanemu in psovanemu možu. Skoraj ob istem času so pisali o Macchiavelliju pervi zgodovinarji angleški in nemški; v krasnem jeziku ga slavi Macaulay, mirno in korenito ga razlaga Ranke, obširno in navdušeno razpravlja njegovo delovanje Gervinus*). Še lepše, izdatnejše zadostenje pa, kakor od teh korifej zgodovinske znanosti, dohajalo je Macchiavellija od strani lastnega naroda, kateri je vendar začenjal spoznavati, da je on že v XVI. stoletji vse žertvoval za iste ideje narodne svobode, katere so se uresničile še le v teku našega veka. Dandanes je Macchiavelli poleg Danteja najbolj slavljena oseba na Italijanskem; zopet so n.tpra.' i klasično izdajo zbranih njegovih pisov in tako živo se zanimajo za njegovo življenje in delovanje, da so leta 1877. kar tri učene in obširne bijografije na enkrat beli dan zagledale (Nitti, Amigo in Villari). Ko se je l. 1869. obhajala štiristoletnica njegovega rojstva, zgodilo se je to po vsej Italiji z ono sveto navdušenostjo, katera se narodom spodobi nasproti njihovim prerokom in predboriteljem. In gotovo se bode Italijanom radostno pridružil vsakedó, ki je nepristransko opazoval Macchiavellija osodepolno življenje, ter pazno prebiral imenitna njegova dela, neizvzemši glasovitega „Kneza“!

*) Macaulay (essays, I. 275—325) l. 1827.; Ranke (zur kritik der neuern geschichtschreibung 151—158; 159—174) l. 1824 in 1874.; Gervinus (florentinische historiographie 86—218) l. 1833.

I.

Niccolò di Bernardo dei Macchiavelli se je rodil 5. mája 1469 v Floréncíji od plemenitih ali malo premožnih starišev. Mladostna leta je preživel tedaj pod vlado Kozima in Lorenca medicejskega, v srečnih časih, ko so po vsej italijanski zemlji gospodovali domači vladarji, vneti za znanost in umetnost, ko se je pozabljenosti rešilo staro slovstvo ter kmalu prešinilo vse kroge italijanskega naroda. Ali tudi najnovejši životopisci nam ne vedó kaj poročati o Macchiavellijevi mladosti in odgoji. Pripoveduje se nam, da je bil njegov učitelj znani humanist Virgilio in da je njegova mati, navdušena za klasično omiko sama pesmi zlagala. Tako se je tudi mladi Niccolò zgodaj pečal s pisatelji starega veka. Posebno izurjen je bil v latinščini; gerščine je znal malo ali nič, tako da je Platona, Aristotela itd. berž ko ne v latinskih prevodih brati moral.

Macchiavellija življenje je nam znano še le od l. 1498. V tem osodnem letu, ko je kervnik zadavil blagega sanjača Girolama Savonarolo, ki ga je malo pred omahljivo ljudstvo florentinsko kot preroka in svetnika spoštovalo, postane Macchiavelli mestni tajnik ter nastopi prav uplivno in imenitno službo.

Fr. Šuklje.

(Dalje prih.)

Zimske podobe.

1. Vrabci ponoči.

Čivko. Saj sem vedel, da ne ostane tako; nu, stara, zdaj imaš zimo, ki si je vedno tako želela. Prevlažno ti je bilo, preblatno; zdaj je vse terdo kakor rog. Sneg škriplje ljudém pod nogami, in burja brije in zvižga okolo vogálov, da je veselje!

Čivka. Pod streho smo vendar, hvala Bogu, in če se dobro skupaj stisnemo, prebije se že za silo.

Čivko. Pod streho smo res, ali v zatišji smo samo od zadej. Cérkev, to ti je res pametna naprava; ali jaz bi si jo vendar lahko še boljo mislil. Streha naj bi sezala dalje čez zid, da bi bilo prostorneje podkapje. Ta „zapeček“ sè svetim Florijanom je malo preplitev.

Tipka. Mati! Pikapik mi ne dá mirú, zmirom me dreza in suje, pravi, da naj grem zdaj jaz na kraj.

Pikapik. Vsak pol ure, kakor je dogovorjeno; in deseta je že odbila. Jaz sem že ves terd po eni strani.

Čivka. Pameten bodi, pa pomisli, da je dekle. Še malo potèrpi! — Z otroci je križ!

Čivko. Veš, stara, jaz pa menim, da bi bilo vendar bolj pametno, ko bi bili šli vsaj čez zimo „na kmete“. Ti si pa kakor vse ženske, vedno v mesto tiščite; Kaj imaš tako dobrega v mestu?

Čivka. In kaj imaš tí na kmetih?

Čivko. Bolje zatišje se tam dobí. Tako le pod kakim kozolcem ali pa v kakem skednji, kjer se človek lahko v seno zarije, to ti je prenočišče!

Čivka. Ponoči, ne bom dejala; to jé še; ali kaj pa podnevi? Hrana, hrana, ta je perva!

Čivko. Kako zernce se vendar še najde v slami, da si človek dušo priveže.

Čivka. Najde se, najde, da se Bogu smíli. Saj sem bila že na deželi; tam ti je pravo siromaštvo domá: kmetu se dandanašnji slabo godi. Tiste snopiče, kar jih ima, zdaj tako do dobrega omlati, da ne najdeš zerna v slami, če jo desetkrat preoberneš; kmet zdaj prav „prazno slamo mlati“. Ne samo da kmet vrabca ne redí, še sam ga lovi sebi za živež. Tukaj se nam ní vsaj za življenje bati. In za živež tudi ni tako terdo. Tukaj je vendar še kaj odpadkov, kmetu nič ne odpada z mize v smeti.

Pikapik. Najboljši odpadki pa, mati, so tisti, ki odpadajo konjem po ulicah; to so zares odpadki. Jaz sem že večkrat premišljal, kako modro je vendar konjski želodec ustvarjen, da ne prebavi vsakega ovsenega zerna. Tu pa tam se še katero izmuzne, da se mí z njim okoristimo. Prav imenitno res ní tisto berskanje, a koristno!

Čivko. Ta paglavec ti ne govori tako napačno, saj zmirom pravim, iz tega bo še kaj.

Čivka. Saj dekle tudi ní nerodno, prav po materi se je verglo. Ali kaj sem že hotela reči? Dóbroserčnih ljudi je tudi po mestih, ki ubogemu vrabcu kaj privoščijo; zlasti ženske in stareji ljudje.

Čivko. Bog vedi, kaj je tistemu starčku, ki nam je vsako jutro v „mestnem parku“ drobtin posipal? Dva dní ga že ní; mordà je zbolel.

Čivka. Da bi le še kaj hujšega ne bilo; jaz se prav bojim. Škoda moža!

Res so dobri ljudje; pa čudno, taki, ki najmanj imajo, najrajši dajo. Danes popoludné pri vratih velikanskega gosposkega poslopja je stalo boso otroče in glodalo suho skorjo, ki mu jo je bila podarila kaka milostna roka. Jaz sem priskakal k njemu, v serce se mi je smililo sirótišče, tako je prezebavalo. Mislil sem si, tem človeškim sirotam je pa še huje, ko nam. Mi imamo vsaj vsak svoj gorki kožušek, ki nas brani najhujšega mraza. Ko sem jo tako gledal — bila je deklica — pa je mislila, da je živeža prosim; pa mi je začela drobiti svojo terdo skorjo in mi metati drobtine. Nisem jih mogel pobirati, tako mi je bilo hudo. Kar ti pride človek strašno hudega pogleda, z bridko sabljo za pasom, pa se zadere nad ubogo siroto, kaj tukaj dela. Ona se bridko zajoka, ali to ní genilo neusmiljenega moža. Osorno ji zapové, da naj gre z njim, Bog vé kam jo je gnal. Jaz sem jezno začivkal, kaj sem hotel človeku, ki ima tako bridko sabljo za pasom!

Čivko. Dobro serce ima tudi, ta mladič, stara!

Čivka. O kaj dobro serce! Z dobrim sercem se dandanašnji ne pride daleč. Bojim se, da bi ne postal zapravljivec. Pameti je treba, pameti, sinko, pa zvitosti, prekanjenosti, nesramnosti, če ní drugače.

Pikapik. O nič se ne bojte, mati! Kar se tega tiče, ne ustrašim se najstarjega vrabca. Kjer je treba, znam si že tudi pomagati. Povsod sem zraven, kjer je kaj, in ne dam se z lepa odpoditi. Ondan sem videl, ko je stara ženica z okna posipala golobom samo lepo rumeno pšeničico. Precej sem bil med njimi. Star golob me je bil kavsnil po glavi, da sem tri solnca videl; bolelo me je, odletel sem malo, ali takoj sem bil zopet med njimi; dobro sem se nazobal!

Tipka. Mati, jaz sem tako lačna, dajte mi kaj!

Čivka. Kaj ti čem zdaj dati, ko nimam sama nič; poterpi do jutri. Glavo pod perót, pa zaspi, mordà se ti bo kaj lepega sanjalo.

Pikapik. Veste kaj, oče! Ta le golida sv. Florijana bi bila kaj pripravno prenočišče, ko bi ne bila tako polna snega. Izkidajmo jo jutri.

Čivko. Kaj ti pomaga, precej bo zopet zametena.

Pikapik. Še nekaj bi vas vprašal, oče. Včeraj sem videl sosedovega Živka; ves čern je bil, kakor da bi ga bil sè sajami namazal; zakaj to, oče?

Čivko. Saj je bil res sè sajami namazan; v dimniku je prenočeval.

Pikapik. Zakaj pa ne gremo tudi mí v dimnik prenočevat; prav gorko mora biti.

Čivka. Kàj te ní sram tako govoriti? Pošten vrabec mora nekoliko nase gledati; vedeti mora, kaj se spodobi. Po dimnikih se potikati, ta je že zadnja!

Čivko. In pa brez nevarnosti tudi ní. Če se ponoči v hiši kaj pripetí, da je treba hitro zakuriti v peči; ti mirno spiš v dimniku in nič ne misliš; kar se ti privali gost dim; predno se dobro zdramiš in umakneš, lahko te zaduši.

Pikapik. Slišal sem praviti, da letajo nekateri tiči jesen tja nekam na južno, kakor pravijo, v gorkeje dežele, kjer ni snega in mraza, pa vsega dosti. Zakaj se tudi mi ne selimo v tiste gorke dežele, oče?

Čivko. To se ne dá tako lahko dopovedati; kader boš stareji, boš vse vedel.

Pikapik. Pa vendar nekaj — le poskúsite, oče!

Čivko. To je že enkrat tako; navada je taka, kar se pomni, nikoli se niso vrabci selili. Mordà za to ne, ker smo preslabi letalci. Le poglej lastavice; kako se ti sučejo in švigajo kakor strelė pod nebom; le poskusi, pa boš videl.

Pikapik. Kako pa to, da se celo prepelice selijo, kakor sem slišal, s prepelicami se pa vendar lahko merimo v letanji. Debele so kakor žganec, zlasti v jeséni, pa še repa nimajo.

Čivko. Zato se jim pa tudi slabo godi na popotovanji, kakor se pripoveduje. Na tisoče jih polové, ko popadajo vse utrujene na tla. Sploh je vse tisto preseljevanje in popotovanje nevarno. Koliko jih odpotuje in kako malo se jih verne! Zato le zadovoljni bodimo, da je tako. Po zimi nam je časi res hudo; ali mehkužni nismo, vrabec je vajen mraza in stradanja, kakor berač.

Pikapik. Saj nas neki tudi imenujejo berače med tiči. To ní imeniten stan.

Čivko. Kaj se če! ko bi bil tudi še imeniten, to bi bilo že preveč. Vse skupaj ne more biti. Ali kaj sem hotel reči? Ne sezaj mi vedno v besedo, mladi svet naj molči, ko starost govori. Res, dejal sem, da nam je časi res hudo, ali slednjič se vse prebije, tudi zima. In potem pride vesela pomlad, gorko poletje, prijetna jesen, ko je povsod vsega dovolj. Drugi tiči, ki se selijo, ne vedó, kaj je gorka pomlad!

Pikapik. O, pomladi se jaz tudi veselim, da bi že skoraj prišla! To bo veselje in letanje in čivkanje! Kaj ne, oče, spomladi se tiči ženijo; jaz se bom tudi ženil, oče!

Čivka. O ti nepridiprav! da ti rojijo že take misli po glavi!

Pikapik. Res mi rojijo, zakaj pa ne? saj to ní nič napačnega; pa prav prijetne so té misli. Jaz že vem, kje se bom ženil; izbral sem si že tisto —

Tipka. Mati, jaz ne morem spati; pa vsa terda sem že od mraza!

Čivka. Dete je res slabotno; mene skerbí. Veš kaj, stari? Vzemiva jo méd se v sredo, da se sirota ogreje. Pojdi sem, Tipka! Tako! Zdaj, pa dovolj čivkanja in besedovanja. Nobene besede več; lahko noč!

B. M.

Deveta dežela.

Pismo uredniku za predgovor.

Gospod urednik! Ali se še spominjate tistega puščavnika z Golovca, ki vam je pošiljal „Zono“ za „Zvon“? Ali ste si kedaj mislili: kje je Negoda? Kaj to, da se več ne oglasi? Težko; berž ko ne ste me čisto pozabili. Ko ste konci leta 1876. vabili slavno občinstvo slovensko, naj se naroča na vaš list; ko ste po stari časnikarski navadi, da bi privabili več naročnikov, kazali jim lepo versto slavnih pisateljev slovenskih, ki bodéjo pisali za „Zvon“ — kje je bilo tačas moje ime? In vendar sem slišal, da se moja „Zona“ Zvonovim bralcem ní zdela najslabše berilo. Lahko bi se razžaljenega čutil, ko bi bil tako natanko kakor so sploh pisatelji, ne samo slovenski. Negoda ima debelo kožo, kakoršno naj bi imel vsak

slovenski pisatelj, ki noče hoditi po starih, izvoženih potih; morebiti bi vam bil vendar časi še kaj poslal; saj menim, da z gradivom niste bili preobloženi. Saj poznam naše moči; kedor bi rad kaj pisal, ne zna; kedor zna, je pa prelén.

Zakaj vam torej nisem toliko časa ničesa poslal? Z doma sem bil. Nova mera, zadnje volitve, phylloxera vastatrix — slovenskega imena se ne upam zapisati — angleška politika — zdaj tudi puščavniki časnike beremo, če tudi malo bolj zastarele — 27 krajcarske prodajalnice, slovenski feuilletoni, „umetno vino", okarina, vse to skupaj mi je že presedalo, prava morska bolezen me je bila prijela: proč, proč, po svetu, kar najdalje moči! V druge kraje, med druge ljudi! Ko sem hodil po gozdu, ter iskal pripravne popotne palice, obide me čudna misel, polasti se me z vso silo, nisem se je mogel iznebiti. Ko sem še v sami srajci hodil — o srečni časi! — slišal sem v starih pripovedkah, ki so mi jih pripovedovali stara mati zapečkom čepé, toliko o čudoviti „deveti deželi". Že takrat sem tako hrepenel po tej deveti deželi! Ta misel me je vedno spremljala. Ko smo se pervič učili zemljepisja, govorili o raznih deželah, kako težko sem čakal, kedaj pride na versto deveta dežela! Prišlo jih je toliko na versto, da si nisem mogel zapomniti vseh imen, ali devete, moje devete dežele ní bilo med njimi. Kako rad bi bil vprašal našega gospoda učitelja po njej, ali nisem se upal, naš učitelj je bil strašno osoren mož. Sčasom, ko se nam je bilo čedalje več učiti, ni čudo, da nisem utegnil mnogo misliti na svojo deveto deželo; slednjič mi je ta misel čisto zaspala. Tedaj pa, kakor pravim, zbudi se mi hipoma, kakor blisk mi šine po možganih in moj sklep je bil storjen: Hajd, v deveto deželo! Če prehodim križem svet, saj imam čas, prej ne mirujem, da jo najdem, če je le na tem svetu. In zakaj bi ne bila? Take stare pripovedke niso kar tako; to so stari, obledeli spomini, vsaka ima zernce resnice v sebi. Tega sem bil prevérjen; zato sem se pogumno napotil. In nisem se varal. Bil sem v deveti deželi, čudovita dežela!

Gotovo ste radovedni, gospod urednik, kje je ta dežela in kód se gre vánjo. Lahko bi vam odgovoril, da bi se ne legal: od Golovca najprej na desno, potem naravnost za nosom, potlej zopet na levo i. t. d. ali pa: vedno za solncem. To bi, kakor pravim, ne bilo neresnično, ali prejasno tudi ne. Zato vam raji naravnost rečem, brez šale: Tega vam ne morem, ne smem povedati, zakaj ne? tudi to vam morebiti razodenem o svoem času. Nekako skrivnostno govorim, kaj ne? Ali tako mora biti; to je pisateljska zvijača, kar vi, gospod urednik, brez zamere, vse premalo umete. Bralcu e treba radovednost zbujati in dražiti in napenjati, da skoraj poči, radovednost seveda, ne bralec!

Zdaj vas pa prašam: Ali bi hoteli sprejemati v svoj list moj potopis? Nič se ne bojte, ker vam ne pošljem precej vsega rokopisa, naravnost vam povem, vsega nimam še zgotovljenega. Ta misel mi je še le prišla, ko sem bral vaše, — ne zamerite — nekako čudno vabilo. Vendar ne bojte se, časa imam dovolj in vesten sem tudi še precej. Sitno res in nevarno je „mačka v vreči kupovati"; vendar svetujem vam, poskúsite, ne boste se kesali. Toliko zanimljivega, čudovitega sem videl v deveti deželi, da lahko rečem: Vaši bralci niso še nič takega brali, vsaj v vašem listu ne. Samo bojim se,

da mi ne bodo vsega verjeli; ravno Zvonovi bralci so strašno kritični, kakor slišim praviti; vsako besedo v vašem listu devajo na silno tenko drobno ali bi dejal, gosto rešeto. Ali to naj vas ne plaši. Todà kaj bi vas tolažil, govorimo raji o deveti deželi. Presneto ponosen bi bil stari Negoda, ko bi se mu, z vašo pomočjo, posrečilo ustvariti nov „genre“ v slovenskem slovstvu! Izvirnost, izvirnost, ta je nad vse; saj jo tudi vi tako pridno povdarjate.

Torej, gospod urednik, da vas predolgo ne mudim — saj vem, da imate o začetku novega tečaja mnogo opravka in sitnosti, gotovo pa nameravate zopet iznenaditi svoje bralce s kako novo „glavo“, kar se meni, zopet brez zamere, zdi čisto nepotrebno; če še tako ukrepljete in prenarejate, vsem nikedár ne ustrežete — torej: pogum! zaupajte staremu, poštenemu Negodi in začnite z deveto deželo.

Negoda.

Pogovori.

V svojem „Vabilu“, kateremu se je zaradi tesnosti prostora, mesto odkazalo v kotu za kazalom, sem rekel, da ostane „Zvonu“ v prihodnjem tečaji staro, nepremenjeno načelo. Tem besedam je morebiti potreba nekoliko pojasnila.

Kedor izdaje list, želi z njim ustrezati svojim naročnikom, to je čisto naravno, samo ob sebi razumno. To ní težavno, ako se listov urednik po svojem mišljenji in prepričanji, po svojem okusu in svojih nazorih zlaga, če že ne z vsemi, vsaj z večino svojih naročnikov. Pri časnikarstvu je sploh ta navada — izjeme so povsod — da se urednik, kakor umen fabrikant, tergovec, obertnik ravná po željah in potrebah občinstva. Te želje in potrebe je najprej spoznati treba; potem jim ustrezati. To je zdrava podloga vsakemu podjetju. Tudi časnikarstvo je z ene strani nekako obertništvo, ali samo z ene strani. Tudi časnikar smé pozvedávati, kaj svet rad bere, kaj mu ugaja, kaj ga veseli. Ako vidi, da se zahteve občinstva vjemajo z njegovimi nazori, ali pa da jim vsaj ne nasprotujejo, tedaj mu smejo biti in, ako ni nespameten, bodo mu tudi merodajne. Ako pa to ní, ako vidim, da je občinstvo v nasprotji z menoj v poglavitnih, to je: moralnih in estetičnih nazorih (tu imam v mislih samo lepoznanski list); ako vidim, da je njemu krivo, kar je meni pravo; njemu smešno, kar je meni sveto, tedaj je dvojno mogoče: ali se ustrašim tega nasprotja in list pustim, ali pa se ujunačim in pravim: Poskúsimo, dokler bode mogoče; morebiti se mi pa z resnim, neutrudnim delovanjem slednjič vendar še posreči, da privabim in pridobim če tudi malo „vérno občino“ svojemu listu, svojemu prepričanju. Da je tako delovanje res trudapolno, da je ta pot res ternjeva pot, to je pač vsakemu jasno. Da bi pa, zaradi materijalnega ali kakega druzega uspéha, zatajil svoje terdno, sveto prepričanje, da bi se izneveril svojemu idealu, tega, upam, tudi moji nasprotniki ne pričakujejo od mene.

In tako terdno, sveto prepričanje imam, jaz imam svoj ideal, odkar se jasno zavedam. Ta ideal, s konca zračen, nejasen

kakor v sanjah prikazen, zadobil mi je sčasom določno obliko. Gojil sem ga in ljubil, trudil sem se, delal zanj po svoji moči, in — to smem reči — zanj sem tudi nekoliko terpel. Dosegel ga nisem, to dobro vém, in ga ne bodem; zadovoljen sem, ako sem se mu samo nekoliko približal, zadovoljen, ako se mi je posrečilo pokazati ga drugim, navdušiti jih za njegovo lepoto; naj bodo drugi srečneji za mano. Izneveril se mu nisem do sedaj ne eno samo trenotje, da bi se mu po sedaj, ko se mi je življenja solnce že nagnilo proti zatonu, tega se ní ne nadejati ne bati, ker je nemogoče.

Kak je tá moj ideal, to moje sveto prepričanje, smoter, do katerega se trudim, menim da mi ní potreba razlagati. Žalostno in sramotno meni, ako bi bilo potreba. Zame naj govoré in pričajo moja dela, slaba ali dobra!

„Čemú pa že zopet ta „patos", to „žensko" javkanje in moledovanje, to nepotrebno ropotanje? In vse to za ta ubogi listič, za ta košček počerkanega papirja! Mólči pa delaj, ali pa pusti!" — Ne tako, gospôda! Jaz dobro vem in živo čutim, da Slovencem ni treba ne mene, ne mojega lista. Ali ker sem že enkrat stopil v javnost, ker sem začel izdajati list in ga hočem izdajati tudi še zanaprej, zdi se mi potrebno, da se v tem imenitnem trenotji, ko začenjam nov tečaj, sporazumém sè svojim občinstvom. Morebiti da „ton", v katerem govorim, ní priméren, da bi se dalo vse to, ako že mora biti, bolj mirno in hlodnokervno povedati. Ali prositi moram blagega poterpljenja z mojimi slabostmi. Kakor svojega mišljenja, tako tudi svojega „stila", ne morem več premeniti. Kar zadeva moje najsvetejše prepričanje, kar tako živo, krepko v serci čutim, kar se mi zdí imenitno, o tem ne morem govoriti, „kakor o lanskem snegu. „Le style c'est l'homme".

A zakaj se mi zdi potrebno, da govorim? Zvesto opazujoč naše duševno življenje in gibanje, naše namere in prizadeve, vidim, če dalje bolj jasno, da se razvija in širi tudi pri nas, in zlasti pri nas, nek duh, kateri se mi vidi poguben, ako prevlada. „Materijalizem", da rabim to besedo, po „realizmu" vpije vse tudi v pisavi. Ne boj se, dragi bralec, tu ne bodem zopet „pridigoval" in ropotal proti tej nesrečni prikazni. Govoril sem že o tem dovolj, o raznih prilikah. Rekel bi skoraj da vse moje delovanje in pisateljevanje meri na to pošast — meni vsaj je pošast! Borim se z njo, pobijam jo v raznih oblikah, z raznim orožjem. Da je jaz ne ugonobim, to predobro vem, ali škodoval bi ji rad, oviral njeno razširjanje, kolikor morem. Ta namen ima tudi „Zvon" in ga bode imel, dokler mu bodem jaz urednik. A to bojevanje je težavno. Moji nasprotniki se množijo, prijatelji moji se umičejo. Po osebi moji se več ne bije, ta ima zdaj mir; tem bolj pa se nasprotuje mojemu listu, njegovim nameram, pisavi njegovi. Da se dobro razumemo: ne potezam se za svojo pisavo, soditi jo ima vsak pravico; jaz pišem, kakor vem in znam, po svoji „nadarjenosti", bodi si obila ali ubožna; in ko bi me dopričali, da pišem slabo; kar morem je samo to, da opustim pisanje. Ali do sedaj me ni še nihče prepričal; še poskusil ni nikedó. Samo dreza in pika, zabavlja se pridno po časnikih in društvih. In vendar bi smel, menim, zahtevati tudi jaz poštene, korenite, stroge, neusmiljene kritike. Ta čast me do sedaj še ní doletéla. In pa še neko drugo, ravno tako plemenito orožje se

rabi proti meni: molčí se modro kjer bi se spodobilo govoriti. Vsega ne morem povedati. Ne bodem se pritoževal, kako nekateri možje podpirajo slovstvene prizadeve.

Jaz ne zahtevam in tudi ne potrebujem nikake „reklame“ svojemu listu, ali čudno je vendar, da se ravno „Zvonu“ in samo njemu tako godi. Toliko samo gredóč. Govoriti sem hotel o Zvonovih načelih, ki se pobijajo tù bolj skrito, tù bolj očito, zdaj resno, zdaj šaljivo. Za ta načela se poganjam, ne zato ker so „Zvonova“, temuč zato ker se mi zdé edino prava; za svoje prepričanje poganjati se ima vsak pravico, celó dolžnost, torej tudi Zvonovi nasprotniki, samo da se to godi dostojno, imenitni stvari spodobno in — očito, komur mogoče tudi plemenito. Gorjé nam, ako pademo v „apatijo“ o tako važnih vprašanjih. To naj se meni ne očita, zato se tudi ne bodem ogibal boja, ako bi ga bilo potreba.

Materijalizem se širi pri nas, ponosno dviga svojo glavo, svoje lice kaže o belem dnevu in to posebno med našo mladino. To je žalostno, težko mi je, ali beseda mora na dan. Ako se popači naš mladi rod, kam naj potem stavimo svoje upanje? Ako se že v mladosti, v dobi blagega navdušenja za vse kar je lepo, plemenito, vzvišeno, smeši vse, kar je bilo človeštvu od nekedaj sveto, kar ga je povzdignilo na sedanjo stópinjo, in kar mu edino more zagotoviti vedno lepšo prihodnjost — in to je, da rabim eno besedo: idealizem, idealizem v različnih podobah, vendar bistveno vedno eden in isti — ako se mladina odpové idealizmu, ako nima on več svojega dóma v mladih sercih, kje naj si ga išče?

Toda vse to je bilo že večkrat povedano in bode morebiti še, za zdaj dovolj! S kratka: „Zvonu“ je poglavitno načelo in vodilo idealizem, to bodi jasno, določno izrečeno! Geslo njegovo je: „Sursum corda“! S tem je vse povedano njemu, ki hoče in more kaj takega umeti. Tak je bil „Zvon“, tak je in tak bode: „aut sit, ut est, aut ne sit“.

In vendar sem rekel v „Vabilu“, da nisem zadovoljen sè svojim listom, kako se to zlaga? Razumnemu človeku prav dobro, drugim ne govorim. Jasno mi je pred očmi list, kakoršnega si želim, ali kje so pripomočki, kje moči, da dosežem, kar nameravam? Samo otrok ali nespameten človek more biti vędno samega sebe vesel, zadovoljen z vsem, kar je storil. Jaz nisem ne otrok, ne tako nespameten, oslepljen. Kako redko se mi posreči, popolnoma morebiti nikoli, da najdem v pisanji svojim mislim, svojim čutom primérno obliko! Kjer človek ne zmore sam, išče drugod pomoči. Obernil sem se bil pismeno do vseh pisateljev slovenskih, od katerih sem se smel nadejati pomoči, kakoršne potrebujem. Obljubili so mi jo vsi, razen treh — dva sta me pustila brez odgòvora — tega ne pravim, da bi komu kaj očital, pokazati sem hotel samo, da sem storil, kar se mi je zdelo potrebno.

Eni izmed njih so bili zvesti svoji obljubi — Zvonovi bralci vedó njih imena in jaz sem jim hvaležen, ter jih prosim še zanaprej blagovoljne podpore. Pismeno ne bodem nikogar več nadlegoval. S tem vabim vsakega, kedor méni, da ima kaj pripravnega za „Zvon“: naj pošlje, sprejme se brez ozira na imé. Nagrade se plačuje po 20 gl. od tiskane pole, malo res, a zdaj se več ne more. Zlasti pa je „Zvonu“ treba zgodovinskih spisov, ki morejo zanimati veče občinstvo, in to kolikor moči iz slovanske zgodo-

„RAJA"
NA MEJI

Leto IV. Na Dunaji 15. januarija 1878. List 2.

Mir?

Dovolj, dovolj kerví je že prelite,
Popiti je ne more zemlja več;
Poljane z mertvimi so trupli krite,
Strašno razsajal je kervavi meč.

Gorjé, morje široko in globoko
Razlilo se je čez dežél mejé;
Kedó podá nesrečnim rešnjo roko,
Prej ko jih vse ugonobi gorjé!

Pepel vasí, razrušena so mesta,
S plamenom meč sovražnikov divjá;
Begunov mergolí stezà in cesta,
Da jim pred smertjo gozd zavetja dá.

Potikajo se kakor zver po hosti,
A kaj, da je sovražnik daleč zad?
Oj blagor mertvim, vseh težav so prosti!
Kar jih ostalo, tare mraz in glad.

Na pómoč klicali so dalnje brate;
Prišli so bratje — žalostna pomoč!
Prinesli niso jim svobode zlate,
Dasi jih že je palo sto tisóč!

V terpljenji so pomagat jim hiteli,
Terpeti jim pomagajo zvestó;
Stermí Evropa, kaj so preterpeli,
Kar drugim nemogoče — njim lahkó!

In hrabra stanovitnost je zmagala,
Čast, slava ti, slovanski tí junak,
Sovražnika se moč ti je udala,
Na tleh leži, kervav, pobit divjak.

Na tleh leží in, glej! rokó podaje
Zmagalcu: Mir med nama, silni car!
Teptal ne bodem več in davil „raje“,
Odslej ji bodem dober gospodar.

O car visokodušni, zmagoviti!
Ti ne poslušaj ga, poslušaj nas;
Ne daj, ne daj se mu pregovoriti,
Ne vtakni meča, zdaj je pravi čas.

Zastonj prelita draga kri ne bodi,
Ne vstavi se, še eden, zadnji vdar
Pravico in krivico zdaj razsodi,
Razsodi staro pravdo, silni car!

Divjaštvu ní prostora tu v Evropi!
Tako je! kaj besede in prepir?
Pogazi ga, na glavo gadu stopi!
Potem si zmagal res, potem bo mir!

B. M.

Sodnikovi.

II.

Dervarji niso nikodar na glasu, da bi bili posebno olikani in priljudni možje, ne pri nas, ne pri drugih narodih. Vsako opravilo daje človeku, kateri se z njim navadno pečá, nek poseben značaj, njegovemu mišljenju in vedenju, dà celo njegovemu obličju. Po svojem opravilu je dervar nekako podoben mesarju, ki tudi ne sluje posebno zaradi svoje rahločutnosti; surovost je naravno zvezana z njegovim stanom. Nekaj surovega, brezčutnega je tudi v dervarjevem stanu, tudi on nekako življenje morí. Ali nima morebiti drevo zares življenja? Poglej lepo visoko, košato bukev; kako krepko se spenja kvišku, kako oblastno razprostira svoje veje in mladike, svojega življenja vesela! In mladi zarod poganja in zelení veselo pod njo; pod krilom njenim stojé mlade bukvice, ter rastó in se razvijajo in kvišku spenjajo po svoje matere izgledu. Tiči se izpreletavajo po njenem vejevji, v njenem zavetji si stavijo svoja gnezda. List šepetá z listom, ko diha po njej večerni hlad, in ona prijazno pripogiblje svoj veršiček. Ali ko pribučí vihar, kako se zvijajo, stokajo in pokajo njene veje! Ali ní to življenje? Ali glej, ko je še tako krepka, da bi mordà lahko živela še sto let, in vsako leto nov zarod rodevala iz svojega semena, približa se ji logar, vdari jí smertni pečat v mehko kožo in zaznamovana je za smert. Ne dolgo, in pride mož, gerčav kakor ona, sè sekiro na rami, ogleduje lepo drevo, ali ne, ker se mu morebiti smili, dervar je terdega serca, prevdarja samo, koliko derv bode dala in njemu koliko truda; nato dene sekiro z rame, pljune si v roke in sekira zapoje – njej mertvaško pesem.

Dervar je bil Seljan, s katerim nam je zdaj seznaniti prijaznega bralca; dervar, nič druzega. Imel je sicer malo hišico, kake pol ure od terga, in koščék njivice za zelenjavo; ali to ga ni moglo rediti. Sekira mu je kruha služila; v gozdu je prebil največji del svojega življenja, po zimi in poleti. Gozd mu je bil pravi dom, hišico je imel samo za prenočišče. V gozdu nam ga je iskati, če ga hočemo videti. Od daleč že čujemo krepke vdarce njegovega orodja; prijetno se razlega in odmeva glas po gozdu od drevesa do drevesa. Glejte ga tam! Stara bukev leži na tleh, kakor je dolga in široka. Spodnje veje so se ji polomile, ko je padala; toliko manj bo truda. Sè svojim pomagačem jo je bil dopoludné poderl Seljan; zdaj se sam trudi z njo. Pridno vihti svoje orodje: seka in klesti ji neusmiljeno veje. Dan je gorák, pot mu kaplje s čela; ali to ga malo moti; zdaj pa zdaj si ga obriše z rokavom svoje hodnikove srajce — golorok mora biti človek pri takem delu!

Lep mož ní naš Seljan; nekoliko prekratek je; njegova rast je šla premalo kvišku, zato je videti nekako potlačen: vse je pri njem bolj na široko, tudi obraz: čela se mu malo vidi; krijejo mu ga lasje, ki so kakor dež v „pratiki“. Drobne, sive očí mu žaré pod nenavadno košatimi gostimi obervmi. Obraz njegov je suh, koščen, lice upalo, a zdrave rujave barve, kolikor ga ne krije ščetinasta brada. *Ali* poglejte persi njegove, kako so široke, krepke, kolo bi smelo iti čez nje. S to

pestjo bi medvedu čepinjo razdrobil, in to obilno stopalo bi lahko namesto kamena kolesu podložil v klancu. Odurno bi bilo to obličje, ko bi po teh širokih ustih ne šinil zdaj pa zdaj nek dobrohoten nasmeh; tedaj pa se človeku vidi, kakor da bi solnčni žar obsijal star parobek.

Spodnji konec drevesa je okleščen; prišel mu je že skoraj do srede. Zdaj si sme vendar privoščiti nekoliko počitka. Še enkrat krepko mahne, da veja daleč odleti; potem se nasloni na sekiro, krepko se oddahne ter pogleda na nebo, kako visoko je še solnce. Po njegovi sodbi bi utegnila biti ura pet; morebiti tudi že nekoliko čez. To méroma je tisti čas, ko se sme, po božjih in človeških postavah, nekoliko odpočiti vsak pošten delavec. O tem času je pač že tudi počival naš oče Adam, ko je zemljo kopal v potu svojega obraza. A ne samo odpočiti se je zdaj čas, tudi založiti je treba kaj in splakniti si suho gerlo. Kmet na njivi izpreže svoje voli; plug na njivi pustivši, gré sè svojo živaljo na kraj njive v travo; vola se paseta vklenena; on pa leže, ako mogoče, v senco pod drevo, vzame iz perta kos černega kruha za „malo južino“, potem pogleda v verč, ki sloni ob drevesu; dobro, ako je malo mlačnega vina v njem, če pa tudi ne, gre sam ali pa deklica z verčem po vodé k bližnjemu studencu.

Take misli so hodile tudi poštenemu Seljanu po glavi. Zagozdo černega kruha je imel, verč tudi, samo da ni dišal po vinu. Južinal bi bil zdaj tudi on, ko bi se mu ne bilo nekaj posebnega pripetilo. Oziraje se kvišku je bil zagledal dva tiča, ki sta mu nemirno letala nad glavo, zdaj pa zdaj celo zaganjala se vanj. Mož, ki je bil v gozdu domá, takoj ugane kaj pomeni to letanje. Tiča sta ga morebiti že prej obletavala, ali on je bil preveč zamišljen v delo.

„To pa ni samo ob sebi“, govori sè seboj, „pogledati je treba“.

In mož gre ter ogleduje posekano drevo. Dolgo mu ni bilo treba iskati. Skoraj sredi debla zagleda čisto pravilno okroglo votlino, da bi otročja roka ravno lahko vanjo segla.

Mož se veselo zareži rekoč:

„Saj sem vedel, kaj bode; mlade imata tu notri, mlade. Ali kako bi in kaj bi? To je žaltova stvar! Rad bi vama pomagal, ali sè svojo lopato ne morem poseči notri, da bi vama izvlekel ta drobiž, ki tako žalostno čivka. Tu je treba pameti, to ní da bi se kar tako“!

Mož se ne premišlja dolgo. Sekiro vzame v obé roki, a ne za toporišče, za železo jo prime ter začne previdno vertati in dolbsti z njo, da bi ne poškodoval kakega mladiča. Ko je bila luknja dovolj prostorna, seže vanjo z roko ter izvleče zaporedoma petero mladih žoln. Skoraj godne so bile že in strašansko so kričale in branile se s kljuni in perotmi. On in ona pa sta še bolj kričala in zaganjala se mu v glavo.

Ko jih je imel v roki, začne zopet premišljati:

„To bi bilo; ali kaj pa zdaj? Tako ní da bi jih pustil; prehladno bi jim bilo ponoči. Treba bo poiskati kje kake druge luknje. Ali kje“?

Luknja se je kmalo našla v stari bukvi, dasi ni bila tako lepo okrogla.

„Za silo bo že; zdaj pa mir tu notri in tam gori!“

In Seljan spravi mladiče zaporedoma v luknjo. Nato gre k drugemu drevesu, kjer je imel spravljeno svojo obleko, pol hleba prosenega kruha, verč in svoje kadilo.

Iz tega, upamo, je razvidel prijazni bralec, da Seljan če tudi dervar, ni bil hudoben človek. Želimo mu torej, da naj mu dobro tekne kratki počitek in mala južina; pošteno si je zaslužil oboje!

Ali star gerški pregovor že modro pravi:

Mnogo med ustnicami je vmes in med čašo v desnici.

To je izkusil tudi naš Seljan. Že je bil sedel v mah pod drevesom, že je razgrinjal pert, v katerem je imel kruh zavit, da bi se z njim okoristil, ko začuti nekoga za herbtom. Oberne se nazaj, da bi videl, kedó ga moti v samotnem gozdu. Nadejal se je kakega lovca, ali pa kake stare ženske, ki bere gobe po gozdu. Motil se je. Ženska je bila res, ali stara ni bila, tudi gob ní brala, dasi je imela košarico v roki. Mlada je bila in, bogme! lepa tudi. Ko bi jo bil srečal kak pesnik v gozdu, ne rečemo ravno, da bi se mu bila zdela kaka gorska vila. Lahno je res stopala sè svojimi drobnimi nožicami, tako da se je komaj mah udiral pod njimi. Ali vilo si moremo misliti samo belo — belo obličje, bela obleka! Deklica pa, ki se je bližala Seljanu, ní bila bela ne po lici ne po obleki. Lice ji je bilo nekoliko orujavelo, kar mu pa ní níkakor kazilo lepote; in oblečena je bila, kakor se sploh deklice nosijo v tistem kraji. Da ji je obleka nekako posebno lepo pristala, tega ni bila obleka sama kriva; njena zasluga je bilo samo to, da se je lepo prijemala lepega životka, kar ní bilo težavno. Deklica je bila tenka čez pas, da bi jo bil Seljan lahko obsegel s pedanjem ene roke; ali zategadelj ni bila slabotnega života kakor kaka bledolica mestna gospodična; krepka in čila je bila in vesela tudi. Radost ji je sijala iz černih očí. Tako gleda mlada serna iz gošče!

Ali si je kaj enakega mislil Seljan, ko je nekoliko časa molčé gledal deklico, ne vemo, to pa je gotovo, da ní bil nevesel njenega prihoda. Še bolj na široko so se mu raztezala usta, nego po navadi; znamenje, da je mož vesel.

Tudi deklica je bila vidno vesela starega, golorokega dervarja. Pervi izpregovori Seljan:

„Jerica, kaj pa tí tod“?

Jerica odgovori:

„Oče, kaj ne veste, da je danes vaš god“?

„„Moj god? Glejte, glejte, moj god! Bo pa že, če ti praviš, da je. To je pa vendar lepo, Jerica, da se spominjaš svojega očeta godú. Jaz nimam časa, kaj takega misliti““.

Rada bi bila že zjutraj prišla, ali bilo je toliko opravka pri hiši, da se nisem upala prositi, naj me izpusté malo k vam. Popoludné pa si nisem mogla kaj, prosila sem mater Korenovo in radi so me pustili“.

„„Kako si me pa našla““?

„Sosedova Katra mi je povedala, da delate tu nekje v gozdu. Slišala sem vas že od daleč, za glasom sem šla in zdaj sem tukaj“.

„„Sedi, sedi malo simkaj, Jerica, trudna boš; gorko je, in lahko tudi malo prigrizneš z menoj. Vi imate sicer boljšega pri Korenu, ali človek se ne sme preveč razvaditi, Bog vé, ali bo vedno tako““.

Predno sede, začne deklica odkrivati košarico, ki jo je bila na tla postavila.

„Kaj pa imaš tu notri“? vpraša oče; „jagode so že precej minile, tudi časa nimaš, da bi jih brala“.

Jagod res ní bilo v košarici; bilo je nekaj druzega, kar je stari Seljan gotovo

čislal nad vse jagode, tudi ko bi mu jih bil kedó prinesel o božiči.

Jerica mu podá iz košarice kos prijetno dišeče, merzle telétine, pol hlebčeka lepega belega kruha in slednjič, kar je bilo Seljanu pač najljubše, še polič rumenega vina, ki se je tako zapeljivo lesketalo v solnci!

Seljan ni vedel, kam bi se dejal, ne kaj bi rekel od samega veselja; kar samo se mu je smijalo.

Slednjič, da bi vendar kaj rekel, pravi, kar mordà ni bilo najprimernejše:

‚To bo pa vendar malo preveč, Jerica, kaj‘?

„Nič ne bo preveč ne, oče; le poskusite“, odgovori mu hčerka.

In Seljan poskusi. Ako bi bil sam, začel bi bil berž ko ne svojo južino z vinom. Zdaj pa, ko je bila hčerka pri njem, bil bi morebiti prej vse pojedel, potem še le pil, ko bi ne bila prišla Jerici o pravem času dobra misel. Natoči mu vina v kozarec, ki ga tudi ni bila pozabila, ter mu ga ponudi:

‚Pijte, oče‘!

„Na tvoje zdravje, Jerica“!

Ker je pil mož svoji hčeri na zdravje, mendà ni nespodobno, da je izpraznil posodo na en dušek.

‚To se je prileglo; dobro vino, raca na vodi‘! In mož dleskne krepko z ustnicami.

„Mati Korenova so dejali, da je najboljše, kar ga imajo“.

Dobro vino je Seljanu še le prav jezik razvezalo.

‚Zdaj mi pa prav po pravici povej, Jerčka, kako se ti godi‘?

„Kako se mi godi? Dobro, prav dobro, zakaj bi se mi pa ne, jaz si ne želim nikedar nič boljšega, oče“!

‚Ali veš, dete, služba je vendar le služba; kaj bi tisto? saj sem jo jaz tudi že poskusil; in ženski je še teže‘.

„Jaz prav rada služim, kaj mi pa je“?

‚Da ne stradaš ravno, to že vem; Korenova ní skoporoka, in on tudi ne, dobri ljudje so Korenovi, ní da bi jim kaj rekel. Ali pa — ní morebiti žena malo preostra‘?

„Na tanko so Korenova mati res, ali to je tudi prav. Vse mora biti storjeno kakor se spodobi; nerednosti in nesnažnosti ne terpé, in tako je prav. Če pa človek stori svojo dolžnost, potem ni boljše žene. Do zdaj mi niso še rekli hude besedi, in upam, da mi je tudi ne bodo. In celo oče Koren, vi ne veste, kako so dobri! Skoraj za hčer me imajo pri hiši, prav razvajajo me“.

‚Kedó bi pa tebe rad ne imel? To je že prav, da lepo ravnajo s teboj. Ali nekaj druzega me skerbi, Jerica‘.

„Kaj, oče“?

‚Prešibka si, preslaba za težka dela. Ko bi šlo po moji želji in volji, ti bi nikedar in nikjer ne služila‘.

„Jaz prešibka, oče? Vsako delo mi je igrača. In kaj pa delam tako težkega¿ Pospravljati po hiši, krave mlezti, ob košnji seno grabiti, kader je kaj več ljudi, polič vina na mizo prinesti in denar pobirati; kaj bi se to ne zmoglo? In prijetno je tudi. Za druga, težja dela imamo hlapca. Jaz sem prav vesela in zadovoljna; kaj pa vi, oče? Kako se morate vi ves božji dan truditi. Ali le molčite, oče. Počakite, da bom nekaj časa v službi, zdaj sem še le komaj leto dní; kar bom prislužila, vse bo vaše, oče, da se vam ne bo treba tako ubijati“.

‚Kaj govoriš, Jerica! Zame ne skèrbi; od mladih nog sem vajen dela, in krepak sem tudi. Sekira mi je kakor pisarju

pero. Kaj bi začel brez dela? Dolgočasil bi se. Saj mi že nedelje noče biti konec. Da ne morem zate več storiti, to me peče‘.

‚Ljubi oče, kaj pa hočete še storiti? Kaj me niste dali v mesto, da sem se izučila, kakor malo katera hči premožnega kmeta? Kaj nisem za vsako delo‘?

„O dokler je še ranjka živela, Bog ji daj dobro! to smo se še gibali. Ona je toliko z delom prislužila, da smo te mogli v mesto dati. Res, lepo si se izučila, vse znaš; zato pa menim, da bi bilo dobro, Jerica, ko bi se s časom poprijela kakega druzega, lažjega dela. Veš, Jerica, ker že tako govoriva, prav rad bi te nekaj vprašal, kar me že dolgo teži. Samo ne vem kako bi — nočem te žaliti —‘

„Govorite, oče, nič se ne bojte“.

‚Jerica, jaz sem priprost človek, dervar; moj stan ni, da bi se ponašal z njim; najmanjši kmet je proti meni gospod. Vendar, dasì siromak, ne terpim, da bi mi kedó kaj oponašal in očital, ne meni, ne mojemu otroku‘.

„Kaj menite, oče“?

‚Nič hudega; poslušaj me, Jerica, da ti povem, kaj mislim. Ko sem tako le sam pri delu, ali pa ko ležim v postelji, pa ne morem zaspati, prihajajo mi časi čudne misli. Hudo mi je, da sem te moral od hiše dati. Jaz ne vem, kaj bi dejala ranjka? V vašo hišo zahajajo ljudje taki in taki; Koren ne more nikomur hiše zapreti‘.

„Oče, ví se bojite zame; bodite brez skerbi, druzega vam ne morem reči“.

‚Ne, Jerica, zate se ne bojim; saj vem, da se nate lahko zanašam; ali ljudje so časi nadležni, sitni; prijazna moraš biti z vsakim‘.

„Kar je prav, oče, več ne. Naj se pa kedó upa, kedor si bodi — oče; ví me ne poznate; zavernila bi ga, da bi se mu v drugo več ne ljubilo; če ne drugače, tudi tako! Žerjavice se ne dotikaj‘!

‚Ali tudi gospoda zahaja v Korenovo hišo; gospoda pa zopet drugače‘.

„Pa Jerica tudi drugače, vsakemu po svoje. Ondan sem bila enega izplačala; škoda da vas ní bilo zraven; zadovoljni bi bili sè svojo Jerico. Vse se je smijalo on pa rudeč kakor kuhan rak! Potem sem imela mir in ga bom, le brez skerbi bodite, oče“.

‚Veš, Jerica, ko bi jaz zvedel, da se je kedo proti tebi izpozabil, kakor da bi se s takim dekletom smelo kar tako — jaz sem miren človek, Jerica, živali bi ne vdaril po nepotrebnem — ali ko bi kaj takega slišal: pri Bogu je milost, z uma bi bil, s to le sekiro bi ga — Bog mi grehe odpústi“!

Mož je bil pri tej priči tako razjarjen, da je bilo dekleta skoraj strah; toda jeza ga hitro mine, ko je videl, da je hčer tako prestrašil. Široko se zareži in pomežika sam sebe vesel.

Solnce je bilo še za moža visoko; polič prazen, kruha malo, teletine nič. Deklica vstane rekoč:

„Jaz moram domov, zdravi ostanite, oče‘!

„In jaz na delo, do mraka mora biti to deblo gladko kakor sveča. Z Bogom, Jerica“!

Deklica otide. Seljan pa zavihti sekiro, ter začne obdelavati ubogo bukev, da so iveri in veje kar tako v stran letele.

B. M.

(Dalje prih.)

Niccolo Macchiavelli in knjiga „Il principe“.

(Dalje.)

To je že dokaz velike izobraženosti njegove, ker se je tajništvo navadno le izročevalo odličnim pisateljem, kakor so bili Aretino, Poggio in Scala. Gospoška je znala ceniti nadarjenega mladega uradnika, kajti ne le da je svojo službo opravljal, skoro vse domače in unanje dopisovanje imel itd., temveč zaupali so mu tudi najsitnejša in najteža poslanstva. To pa je bilo kaj posebnega, kajti v tej dobi, ko so od l. 1494. vse evropske velevlasti silile v Italijo, morale so italijanske deržavice upotrebljevati svoje najrazumnejše in najgibčnejše deržavnike, da po raznih dvorih kot „govorniki“ (oratores) vse natančno opazujejo in pozvedavajo, vestno domov poročajo ter vsako malost v prid domovini porabijo. Dasiravno Macchiavelli ni bil pravi „ambasciatore“, ker ni bil iz dovolj imenitne in premožne rodovine, vendar ga je florentinska signoria trikrat odposlala na francoski dvor, dvakrat do cesarja Maksa I. in do papeža Aleksandra VI., in ravno tolikrat je imel opraviti z glasovitim Cezarjem Borgio. Deržavne koristi je zastopal Macchiavelli tudi po sosednih mestih, v Pizi, Sieni, Forli in drugod; vendar ni imel materijalnega dobička od tolikih častnih opravil, kajti plača je bila skopa, troški veliki in tako je moral na zadnje še od svojega neznatnega premoženja dostavljati, da bi vredno zagovarjal florentinsko deržavo.

Ali Macchiavelli je bil izversten poslanec! Če so za novejšo zgodovino poročila italijanskih zastopnikov na tujih dvorih brez dvombe najzanesljivejši viri, vendar jih skoro ni boljših, jasnejših, natančnejših nego so njegova. On se ne ozira izključno na dvor in dvorne malosti, njemu je predmet globokega premišljevanja narod in deržava, katero vsestransko opazuje. Vsake 2—3 mesece poroča svoji vladi ter pridruži včasih poročilu kak skriti nasvet, kako bi trebalo ravnati. Posebno zanimive so vesti o njegovem pervem poslanstvu do Cezarja Borgija l. 1502. ravno takrat, ko je ta strašni genijalni deržavnik se pripravljal, z enim mahljajem uničiti lahkovérne svoje sovražnike. Sploh se moramo čuditi Macchiavelliju, kateri hipoma spoznava zamotane deržavne razmere ter na pervi ogled umeje znamenljive lastnosti posameznih vladarjev in drugih veljakov. Kako dobro presoja prekanjenega Ljudevita XII., kako krepko opisuje naglega in strastnega Julija II., kako izverstno zaznamlja cesarja Maksa, kljubu vsemu ropotanju in vsej nemirnosti vendar za prav malostnega in neznatega vladarja!

Toda Macchiavelli se spravi tudi na drugo, od diplomatnih nakan celó oddaljeno polje. Z domoljubno bolestjo je moral gledati, kako si severni „barbari“ delijo nesrečno Italijo, kako neusmiljeno jo plenijo in pustošijo, kako prevzetno gospodujejo domačim prebivalcem. Le ti pa, oslabeli sinovi starih Rimljanov, še ne mislijo na to, da bi orožje zgrabili ter z lastno silo se ubranili surovih tlačiteljev. Izobraženi in bogati, podjetni v tergovini in obertniji, italijanski meščani za bojevanje niso imeli ne časa ne volje. Izročevali so tedaj svoje boje z drugimi mesti in vladarji najetim četam, ki so

pa mnogo več škodovale domačinom nego nasprotnikom. Le domá so se šopirili in širokoustili — sovražniku nasproti niso bili za rabo. Dokler so tedaj Italijani XV. stoletja le med seboj se bojevali, bile so vsled vojniških razmer bitke tako „nedolžne", kakor si jih more le želeti kak prenapeti „ljudoljub", ki s težkim sercem pričakuje, da se odpravijo vse vojske. Najeti vojaki, le za nekoliko časa navezani na deržavo, katera jih je ravno plačevala, niso vedeli zakaj bi čertili in zatirali sovražnika, kateri bi morda že jutri večo plačo ponuditi utegnil. Tako se čuje iz teh časov o važnih vojskah, ker vojaki prav izgledno manevrirajo in križem marširajo, ne da bi enkrat resno se sprijeli, v odločilnih bitkah ker se brojijo vjeti na tisoče, ne da bi kakih deset mož pálo na bojišči. Vojak je takrat lahko prov lepo starost dosegel, mnogo bojev prebil, pridobil si slavno ime — in mordà samo enkrat ni bil v smertni nevarnosti.

Ali kaj je bilo Italijanom početi, ko mesto podkupljivih najetih čet od vseh strani prihrujejo inostranci, ognjeviti francozki plemenitniki, bojeviti in plenoželjni Španci, požrešni nemški „landsknechti", ter krepki in surovi sinovi švicarskih gora? Takoj bitka pri Fornuovo (l. 1494.) je jasno dokazala, da se z najetimi vojaki ni moči ustavljati tujemu navalu. Nesreča, ki je odsehmal v eno mer zadevala italijansko zemljo, zbudi tedaj v Macchiavelliju misel tem bolj čudovito, ker izvirajoča v začetku XVI. stoletja še dandanes ni popolnem uresničena, dasìravno je razvoj današnjih deržav od nje prav odvisen. On spozna pervi v novejši zgodovini, da je vsakemu dolžnost, tudi z orožjem služiti domovini, da mora tedaj vojska biti narodna, le iz deržavljanov, kateri se po končanem boji mirno vračajo na svoja navadna opravila. Táko narodno vojsko namerava ustanoviti v Florenciji; dasìravno brez vsake vojaške izvedenosti, zakoplje se v vojniške vede, napenja vse sile, hiti od mesta do mesta, ter konečno, z vladino podporo, v istini ustvari florentinsko „milíco". Začetek je bil dokaj ugoden; zlasti pri Pizi se je videlo, da je nova domača vojska mnogo več vredna nego plačana kerdela najetih vojakov. Ali žalibog! predno se je udomačila ta koristna uprava, pritisnili so tujci, zaterli florentinsko svobodo, ter zopet upeljali l. 1494. pregnane Medicejce. In kakor so novi gospodarji vse republikanske uradnike odpravili, tako so tudi Macchiavelliju odvzeli čestno mesto, katero je zasedal celih 14 let, ter so zaslužnega deržavnika na eno leto iz Florencije prognali. Ranke (l. c. 161.) navaja dotični dekret, datiran od 8. nov. 1512., kateri se glasi: „Magnifici et Excelsi Domini cassaverunt, privaverunt et totaliter amoverunt Nicolaum domini Bernardi de Macchiavellis ab et de officio cancellariae secundae praefatorum Magnificorum et Excelsorum Dominorum Florentiae".

Pa ne dovolj! Takoj potem ga dolžijo, da se je udeležil zarote svojih prijateljev Capponi in Boscoli, nameravajočih usmertiti nove medicejske vladarje. Dasìravno nedolžen — kajti znal je natančno, da zarote ne koristijo, temveč le škodujejo deržavi — bil je prijet in v ječo utaknen. Pravijo, da so ga celo na tezalnico dejali in mučili — in skoro bi to verjeli kljubu razpravi Gervina, upiraje se na pismo od 26. junija 1513., v katerem Macchiavelli sam pripoveduje prijatelju Giovannu Veruaccia svojo nesrečo. „Pravi čudež" — piše

mu — „da še živim, ker bil sem na tem, da izgubim življenje, katero sta mi le Bog in nedolžnost moja ohranila; vse drugo gorjé, ječo in kar je drugega, moral sem prestati“. Izpustili so ga še le, ko je bil medicejski kardinal za papeža izvoljen; vlada tega papeža, Leona X., pripada najvažnejšim dobam cerkvene zgodovine sploh.

Fr. Šuklje.

(Dalje prih.)

Milada.

Zložil Franjo Končán.

1.

Upalih lic, mertvaško bleda
Sedi na vertu mlada deva,
Enaka roži, ki jo zjeda
Na tihem červ, tako medléva,
Vesela ni pomladi jasne.
Življenje le počasi gasne,
Ko bridka žalost ga stemní,
Enako kakor dan bledi,
Kedár za gore solnce pada.
Kaj pač stemnilo je, Milada,
Življenja tvojega pomlad,
Mladosti čas, čas sladkih nad?
Kaj se veselju ti zapira
Sercé? — Okó zakaj umira?
Glej, kakor deva sramežljiva,
Ki jej ljubezni zor zaliva
Obraz, cvet roža svoj razpenja;
Vesele mladega življenja
Šumé bučele po drevesi,
Ki polno cvetnega je snega;
Sladko žgoljenje se razlega
Krilatih pevcev med perési.
Cvelà ti komaj dvajsetkrát
Vesela, zorna je pomlád;
Ko pride spet pomlájat svet,
Na grob mordà ti vsiplje cvet!
— Poslóvil se je beli dan.
Že dole, gore mrak teman
Zagrinja; zvezde gledajo,
Kako rosice sedajo,
Rosice, svetlih solz sestrice,
Na listje, travo in cvetice!
Ob reke obalih
Val šumí,
V glasovih žalih:
„Več ga ní“.
Na vertu roži
— Dan bledí —
Pa slavec toži:
„Več ga ní“,
V temni dobravi
Dih šumí,
Drevesom praví:
„Več ga ní“.
Ko zora poči,
Noč beží,
Solzice toči:
„Več ga ní!“
In serce vedno
Govorí:
Le tožbo jedno:
„Več ga ní“!

Takó otožno šepetá
Kakòr mej drevjem sapica,
Kedár nastane sivi mrak
In dahne zadnji dih mehak
Umirajoči bledi dan
Čez goro, polje in raván.
— Kedó je on, ki več ga ní,
Po kterem serce kervaví,
Po kterem roži slavec plaka,
Po kterem toži sapa vsaka?
— Ko vprašam, iz sercá ušló
Ime je devi: „Milorad“
V večerni tihi, mehki hlad.
Imé nji presladkó, bridkó;
Ime, ki hrani ji zaklad
Sedanjih bridkih bolečin
In preślih lepih dni spomin.

(Dalje prih.)

Zimske podobe.

2. V gozdu.

Zajec. Take zime ne pomnim, kar sem živ; drevje poka od mraza, tako da je človek vedno v strahu in trepetu. Vem sicer, od kod to pokanje, ali to nesrečno zajčje serce je že táko! Da bi táko ne bilo! Ni se mi moči premagati, naj si še tako prizadevam. In vendar, káj se bojim tiste merzle svinčene gráše? Pok! malo zaskelí, pa je vsega konec, mraza, stradanja in večnega trepetanja. „Addio mondo“!

Oj tí zajčje življenje, kako si tí žalostno! Tako nesrečne živali ní pod solncem; vse nas zalázuje „kar leze ino grede“, kakor da bi ne bilo druge živali na svetu: človek, volk, pes, maček, lisica, medved, jazbec, kuna, dihur, podlásica; orel, kragnlj, sova — cele litanije! Človek nima mirne ure ne podnevi, ne ponoči. Nas se vsaka živalca upa, bodi si še tako drobna. In vendar nismo tako majheni; ali orožjà ní pravega, orožja! Ta dolga ušesa, za kaj jih imamo? da se nam smejejo, pa da nas človek prijemlje zanje; otroče se ne boji zajca, ko ga enkrat derži za ušesa!

Slišimo res dobro, ali to je še le naša prava nesreča! Da le kaj zašumi v germu, že imamo drisko. Iz samega straha se ne upamo očí zatisniti v spanji; z odpertimi očmi spimo, kakor nobena žival; ali tudi to nam nič ne pomaga; gledamo a vidimo ne; spanje je vendar le spanje. Lepa, modra naredba, rekel bi: prava ironija, ko bi bil učen mož. A kaj pravim: orožja ní? Ostre zobe imamo, kakor šivanke; ali kaj pomaga? Sercá ni, sercá, poguma ní; in ko bi zajec puško imel, streljati bi se ne upal! Kolikokrat sem že dejal sam pri sebi: To je sramota! Mož s puško v roci, pes, volk, lisica in kar je druge take debele živali, da se njih bojimo, to ní sramotno, kaj bi se s takimi? Ali tisti podlásici, ki je kakor palček, tisti bi se pa vendar kedaj v bran postavil, nji bi pokazal! Pokazal sem ji res — peté. Natura, natura! „Naturam expellas furca“ — kakor sem slišal gospoda župnika, ki hodijo sim brevir molit. Tudi bi se nam reklo lahko kakor oslu: „Pošlji zajca križem svet, verne se uhàt ko pred“! Zajec ti svoje žive dni ne bo junak. Nam junaštvo, pa — „zajcu boben“. Čudno se mi zdi, da se nam niso še čisto zbrusile zadnje peté od samega letanja. Ko zaslišimo tisto sitno pasje lajanje, pa smo vsi z uma. Kolikokrat sem že rekel: Ne tja gori, tam lovec čaka; ali vse zastonj — kakor bi moralo biti, pa zopet vkreber: kakor je bilo ondán v jeseni. ko je bil zopet tisti veliki lov, mislil sem, da bo naš sodnji dan; samo to je bilo dobro, da so bili ravno tja postavili nekega mladega človeka, ki je imel mendà pervič puško v roci. Srečno se je bilo izšlo, samo za dober ščipec dlake sem bil pustil, tako da me še zdaj zebe, kjer je ní. Ali kaj pomaga? Slednjič pride vendar moje herbtišče na mizo in koža moja na prodaj. Zajčja osoda! Da bi ga zgaga, kedor bo jedel moje meso in nosil mojo kožo! Dolgo uho, kratek rep, urne peté, vse nič ne pomaga zajcu, tudi ne tista zvijača, da zdaj sim, zdaj tja skače, kader ga pes goni, kakor bi mazurko plesal; slednjič ga vendar usapi.

O zajec, zajec, zakaj imaš tako dobro meso in tako mehko dlako!

Prav za prav bi bil zajec lahko ponosen, da ga ima svet tako v čislih, kmet in gospôda, ali to samo po smerti, kaj meni čast in slava po smerti! Da bi bilo samo življenje malo prijetnejše! Kaj bi dal, da bi našel zdaj kak korenček, kako zeljno peresce: kaj pravim? da bi imel kako bilko! Vse pospravljeno, pozeblo in kar je še kje, to je pod debelim snegom. Pa kaj bo? Kmet je dandanašji strašno priden, vse skerbno pobere in potem pridejo še otroci, ter rijejo in berskajo po njivi. Prej so ostajali vendar še storži od zelja, zdaj se še tí izrujajo. Ubogi zajec pa glédi, kako boš, ter sline požiraj. Za silo je bilo nekedaj še mlado drevjiče po vertih, da ga je človek malo oglodal, da je bilo kaj za zob; zdaj je skoraj že vsako debelce namazano z neko smerdljivo stvarjo ali pa obvezano, kakor perst, ki se je človek vanj vrezal. Težavno je zajčje življenje! Zakaj je zajec na svetu? Prej smo še lahko rekli, kakor sem slišal nekega gospodiča: „Nos numerus sumus...“ „Mi smo, da nas je več, da pozobljemo, kar se pridela“. Pa zdaj zoblji, če imaš kaj! Moj želodec je kakor kmetova mošnja, ko gre domov iz davkarije. Černo se mi dela pred očmi od samega stradanja. Nič upanja, kamor pogledam! Solnce zahaja, leči bo treba nocoj s praznim trebuhom. In to se imenuje življenje! Človeku je vendar še bolje, neka lahkomiselnost mu pomaga v najhujši stiski. Tako sem videl danes otroke, ki so šli iz šole. To ti je bilo vse zaripljeno od mraza, v trebuških menim da tudi ní bilo kedó vé kaj; vendar je bilo vse veselo; skakalo je in vriskalo, kepalo se in v sneg metalo, da je bilo kaj; in kjer je bila kaka zamerznena lužica — hej, to ti je bilo dersanje! Zajci smo premodri, zlasti kader se nam slabo godí.

Poleti je res malo bolje. Živeža povsod dovolj, tako da se časi celo strah pozabi. Zakaj ne nabiramo tudi mi za zimo kakor miš, skriček in mendà tudi veverica. Kako lepo bi bilo sedaj, ko bi si bil kopico sena nanesel, zaril bi se vanjo, ter lepo na gorkem hrustal bilko za bilko. Tolikokrat sem dejal, da bom, a ko pride čas, pa človek pozabi vse svoje dobre sklepe.

Smertne težave me obhajajo, težko da bi dočakal jutranjega dneva. Od glada in mraza poginiti, neprijetna, neslavna smert! Pri moji zajčji veri! Ko bi prišel sedaj le lovec, ne ganem se z mesta.

Hudirja! kaj pa tam za mano? Lisjak! Zdaj pa skok! kar najviše in najdalje mogoče!

L i s j a k. Že sem menil, da ga imam, tù pa kakor bi odrezal, ní več sledú. Zastonj so se mi sline cedile, zdaj naj jih požiram, druzega tako nimam. Truden sem in izpehan, da ne morem dalje; za zdaj mi je pete unesel; Bog vé, kedaj pridem zopet kateremu na sled. Zajec je sedaj silno redka divjačina. Gospod ga strelja in kmet mu stavi pastí, tako da pride nam komaj o vélikih praznikih med zobe. Kaj pravim? Saj že skoraj več ne pomnim, káko slast ima zajčje meso!

In kuretina? Kmet ima tod okolo tako ubogo malo kokoši, in še tiste, kar jih ima, tako skerbno pazi in straži, da je vsa prekanjenost, vse zalazovanje zastonj. Tič je tudi že bela vrana. Paglavci jih lové, jajca in mladiče jim pobirajo, gnezda razdirajo tako da je slabo paberkovanje za njimi. Miši, kebri, gliste in tak drobiž, to je zdaj naša hrana. Po zimi še tega

ní. Kako dobra bi bila zdaj kaka miška, dasì nima posebno prijetnega duha; prav posladkal bi se z njo; ali zdaj je ní dobiti.

Kaj pa to, vraga? Kaj tako čudno herka in gergrá in bobni? Pojmo pogledat, zdàj se ničesa ne bojim. — Saj se mi je zdelo, kaj bo. Medveđ v berlogu leži kakor klada, pa smerčí, da se zemlja trese. Oj ti presneti kožuhar, tebi se pač dobro godi. V jeseni si se napasel in nabral si tolšče, da te zdaj greje in redi po zimi. Mi pa zmerzujemo in stradamo, da nas Bog vidi. Tako je na svetu: velikašem, debeljakom se povsod dobro godi, ali gorje nam malim! Kje je tu pravica? Kaka je ta naredba? Medved zimo lepo na gorkem prespava, zakaj ne mé, lisice? O narava, narava, ti si čudna mati! Zakaj ne skerbiš enako za svoje otroke? Ta krivica me boli, jeza me grabi; kar šel bi pa bi kos tolstega mesa odgriznil tistemu debelemu lenuhu, celo stegno bi mu izpulil!

Kaj nam pomaga vsa tista naša glasovita zvitost in prekanjenost! Zdaj je že vsaka žival tako od sile prepametna in prebrisana, da se lisica težko pošteno preživlja. Najbolje bi bilo, da bi skoraj konec bilo vsega lisičjega rodú. Saj mnogo nas tako že ní. Vrag vedi, zakaj nas tako preganjajo! Naše meso, kolikor mi je znano, vendar ní kaj posebnega; in naša koža tudi ní ne vem kako imenitna. Vsi lisjaki naj storé kakor jaz, pa bo konec našega siromaštva. Prihodnjo pomlad, ako jo doživim, ne bodem se ženil. To je, kakor bi odrezal.

Ali vse to modrovanje mi ne utolaži lakote, ki mi razsaja po oserčji. Glej, glej, kaj je pa tu gori nad mano, na tej smereki? Nekaj živega. Senica češarke ruži, pa dobre volje je. Oj ti ljubeznjiva tičica seničica, ko bi bila tì moja! Pridi, pridi, prijazna živalca, daj se mi objeti, potolaži mi silno hrepenenje, ki mi razgraja po — serci. Zdaj le bi bilo dobro, kako lepo pesmico zapeti: pod oknom; poskusimo:

Oj tičica seníčica,
Daj, daj, da te objamem,
Jaz samec, ti samičica,
Za ženo rad te vzamem!

Ná, tu imaš zlódeja! Snegá mi je vergla doli, pa ravno v očí, tako da še gledati ne morem za njo. Da bi te griža, vražjica!

Kaj začeti? Lačen sem, kali, ali pa mordà žejen, sam prav ne vem. Storimo, kakor pravi tista neumna pesem, ki me je vedno tako jezila:

Lisica, lisjak,
Sta pila tobak;
Tobaka ni b'ló,
Sta pila vodó!

Tam le doli v loki je studenec, tako lepo kopno je ob njegovih stranéh. Pojmo pit, mordà nam vendar nekoliko odleže.

Kaj je pa to? Človeška nastava, past slabo skrita! Oj ti človek, da imaš lisjaka za tako neumnega! Ali ta le košček zmerzlega mesa bi pa vendar ne bil napačen. Huda izkušnjava! Bodi pameten, lisjak! Če te prime za nogo ali celo za vrat! Ej, kaj pa more hujšega priti? Od glada in mraza poginiti tudi ní prijetna smert. Saj sem tako že v svojem obupanji hotel iti h kakemu kmetu naravnost na dvorišče, naj me pobijejo z osečki. Morebiti bi se pa vendar dalo kako. Poskusimo! Kakor naglo mogoče, zaskočim, zgrabim meso, ter ga odnesem, morebiti tudi cele peté. — Takó! — Šklemp! — Zvita buča lisjak. Zdaj se pa gostimo!

B. M.

Zemeljska čuda.

I.

Ljubeznjiva gospica! Ustreči hočem Vaši želji in razlagati Vam sv. pismo, če tudi nisem izvedenec v tej stroki, a še enkrat si dovoljujem pohlevno vprašanje, niste li se motili, ni li bil list, ki je prišel meni v roke, namenjen možu, izvedenemu v skrivnostih sv. pisma?

Ukazali ste mi, naj Vam pišem, kaj vem o porodu naše zemlje. Stvarniku bi radi gledali v roke, ko je stvaril zemljo? Vso zgodovino ste proučili, pravite, Babilonce in Asirce, Inde in Egipčane, vse najstareje narode poznate, vse veste! A ko ste knjigo zaperli, prišlo Vam je na misel vprašanje: „In kaj poprej“? — Sami ste si odgovorili, ter se spomnili Adama in Eve v raji, a Vaša radovednost celó tu ni bila zadovoljena, in v drugo ste se vprašali: „In káko je bilo življenje, predno je zadihal pervi človek na zemlji“?

Tu si niste vedeli več odgovora in pisali ste meni. Ne smem Vam očitati Vaše radovednosti, če tudi je tolika, da bi si mej svojim spolom krono zaslužili. Ne, hvalim jo in zató Vam podajem roko, ter Vas vabim na izprehod v one davno minole čase, ko se na vsej širni zemlji ni gibal najmanjši červiček in ni bôla najdrobneja travica iz tal.

In Bog je rekel: „Bodi zemlja“! — In bila je!

Tu naj bode najin mejnik, tako daleč smeva, dalj ne! O porodu naše zemlje Vam nočem ziniti ne besedice, in ne samo zató, da zberete svoje čarobne ustnice v jezno kópico, ki Vam tako lepo pristoji, ampak ker je pisana beseda preslaba za pripoved tega veličastva.

„Zemlja pa je bila pusta, temà in vode so jo pokrivale“!

„Ali mi hočete verjeti, ljubeznjiva gospica, da je mej pervim in tem ravnokar navedenim stavkom presledek za tisoč in tisoč stoletij, ker takrat, ko je del stvarnik zemljo iz rok, bila je razbeljenà kroglja, lepa žareča kapljica, ki se je svetila po temnem nebesnem prostoru, kakor svitel červiček v rosni travi, kader gre ura na polunoči, okrog nje pa so plavali debeli oblaki in goste megle in dopadljivo so kazali angelci s perstom za svitlo lučico, ki si jo je njihov mogočni vladar prižgal v svojo slavo na temnem nebu. Mladi zemlji pa je dejal stvarnik: „Svoje roke ne odtegnem od tebe in za váruha in angela ti dam svetlo solnce, ki te bode vodilo, da se ne izpotakneš kje na svojem potu ali izgrešiš pravega sledú“!

In tisoč in tisoč let je svetila sè svojo žarečo lučjo v stvarnikovo slavo. Lepi so bili njeni mladi dnevi; mogočna kraljica se je vozila po temnih nebesnih prostorih, ter se dopadala v svoji lepoti. Todà vsemu, tudi največi lepoti, so dnevi šteti. Od vseh štrani so jeli na mlado zemljo pritiskati sovražniki, in med njimi najsilneji je bil mraz, ki jo je od vseh strani objemal sè svojim ledenim dihom. Doli iz oblakov pa so silile z vso silo neštevilne vodene kapljice, druga za drugo so želele opočiti in ogreti se na mladi zemlji; toda njena prevelika vročina jih je silila nazaj v oblake, izpuhtele so kvišku, kakor da so kanile na razbeljeno železo. Na zemlji njim še ni bilo prostora. A njihov največi zaveznik, mraz, ponudil jim je svojo pomoč. Od dne

do dne je jemal zemlji njeno gorkôto, vedno prederzniše so postajale vodene kapljice, se ve da mnogokrat so morale še izbežati nazaj v zračne visočine, a vsakikrat so vzele tudi nekoliko gorkote seboj, ter jo oddajale kakor dolžno hvalo ledenemu mrazu.

Mraz je zmagal, in po tisočletjih se je napravila okrog zemlje tenka temna mrenica, ter odvzela zemlji njeno lepoto. Vodene kapljice so mogle že prestajati na njej in v kratkem so se izpraznili oblaki v velikanskem dežji po zemlji, ter jo zalili čez in čez in — otemnela je!

Taka osoda je namenjena vsaki lepoti!

„Zemlja pa je bila pusta, temà in vode so jo pokrivale“!

Ne vem Vam povedati, gospica moja, koliko milijonov let je preteklo med tem. Ta čas se ne dá določiti.

Ali naj Vam povem, kolika je bila vročina na zemlji v njenih mladih dneh? Tudi to je težko, gotovo pa nekaj tisoč stopinj nad ničlo, ker najterje rude in kovine, bazalt in granit — saj poznate to kamenje — plaval je raztopljen po zemeljskem oserčji.

Ona temna mrenica okrog zemlje pa se ni takoj sterdila, ampak ostala je mehka, nekako tako, kakor testo, saj veste, železo se sterdi, ko se je popolnem ohladilo. A koliko časa je moralo miniti do tedaj! Le malo primero Vam hočem ponuditi, račun si napravite sami in naj Vam ne bo žal, če se uštejete za kacih deset ali sto tisočletij.

Ko se o starosti zemlje govori, je to sila majhen pogrešek. Leta 1803. je prišel Humboldt o svojem potovanji po južni Ameriki mimo malega ognjenika (vulkana) Jorullo, ki se je 1759. leta pognal iz zemlje 1550′ visoko. V razpokah ob njem pa je našel še on razbeljeno lavo, ki je pred 44 leti pribruhnila iz gore; in 43 let za tem je poročil E. Schlüder, da je videl iz dveh odpertin kaditi se. Torej skoro v sto letih se lava ni ohladila do dobra. V primeri z velikansko zemeljsko krogljo je ta lava, kar je kapljica vode v morji. Prof. Bischof je po celó učeni poti — učenjaki Vam ne sterpè, da bi ne bili učeni — po učeni poti je preračunil, da je minilo od rojstva naše zemlje pa do danes 350 milijonov let!

Veliko število, gotovo! A kaj pomeni tisoč in milijon let v življenji sveta. Mušica, ki živi en dan, prištevala bi Vas, naj bi imela človeški razum, neumerjočim stvarem božjim. In ni li človek taka enodnevna mušica, ako primerja svoje življenje s življenjem nebeških svetóv?

„Svoje roke ne odtegnem od tebe“, dejal je vsemogočni vladar mladi zemlji in ukazal je, naj stekó vodé, ki so pokrivale zemljo čez in čez, v en kraj, in suha zemlja naj se prikaže. — Ona temna mrenica okrog zemlje je bila prešibka, da bi se ustavljala velikanskim ognjenim močem, ki so razsajale pod njo v zemeljskem oserčji. Počila je tu in tam, ognjeni velikani so dvignili male kosove kvišku, postavili jih po konci, ali jih razmetali v kolobarskem neredu. In vlili so se čez nje oni goreči divji potoki, ki so pribruli iz zemlje. Téme visocega Triglava in temena njegovih bližnjih in dalnjih sosedov na okrog, ležala so nekedaj v isti dolini, koder se pretaka sedaj bistra Savica in se blešči blejsko jezero.

Tako so se delale gore, gospica!

S početka se ve da je mnogokak kos one mrenice na zemlji utonil v velikan-

skem razbeljenem morji in na njegovo mesto je priplavala tekočina, shladila se, ter napravila novo mrenico, kateri pa tudi časih ni bilo obstoja.

Toda ne samo tako so se delale gore! Saj veste, da se v mrazu vse reči kerčijo, na gorkem pa raztezajo. Več ko je štela zemlja let, bolj se je debelila — seveda celó počasi — in prišel je trenotek, ko na vsem njenem poveršji ni bilo ugledati več ne enega žarečega kraja. Kerčila se je zemlja, kakor star človek, ki leze v dve gubé, popokala je njena skorja, posamezni kosovi in skladi so se zbrali v visoke kope in tudi tako so se delale gore. In poglejte jih, kjer kažejo svoja gola rebra v svet, kakor razmetani so skladi. Tu so oberneni na levo, tam na desno, in zopet drugje so navpik na glavo postavljeni. — Smem li Vas opomniti groznega bobnenja in gromenja, ko so pokale zemlji stare kosti? Kaj ne, sedanji topovi in strela za strelo so proti temu le otročja igrača?

Takrat še le je prišel on čas, o katerem govorí sv. pismo, da so se stekle vode v en kraj, kjer so pričele takoj svoje delo na vroči še zemlji, toliko vroči, da so vréle vse vodé na nji. V tacem stanu so mnogo laže, mnogo izdatneje razjedale in topile skalovje. Napojena s tako mešano tvarino, raztekla se je voda po raznih delih zemlje, ter jo popustila kje sto in sto milj daleč proč od tam, kjer so ga nabrale. Po tem potu so se napravili v morji in vodah mogočni skladi, sè začetka so bili mehki kakor testo, a s časoma so se sterdili in postali terda tla. Ko pa je prišel določeni čas, uperli so se podzemeljski ognjeni hudourniki v zemeljsko skorjo, ulomili so jo, ter jo dvignili z onimi novimi skladi vred kvišku čez vodó in morje.

In tudi takó so se delale goré, gospica moja!

Vem, ko to berete, da Vam je vprašanje na jeziku, če se je ohranilo še kaj tacih groznih ognjenih moči v zemlji in če se ne poskuša, globoko notri v zemlji, ravno pod Vašimi nogami, mordà ravno sedaj tak ognjen velikan nad skorjico zemlje, ki nosi Vaše lehko telo? Vem, ko bi se ne bali pokazati se boječo, vprašali bi me radi, če ne stojite na kopici zemlje, pod katero je nasuto smodnika za pedanj na debelo; le male iskrice je treba in več ne bode Vas, ne stropa nad Vašo glavo.

Žal mi je odgovora, ljubeznjiva gospica, ker sila nerad Vas strašim, a govoriti moram resnično besedo. Dà, prav tako kakor verhu nevarnega izpodkopa stojite, pod Vami pa divja in polje sim ter tja ona grozna razbeljenost časih tako celó, da jo je slišati verhu zemlje in Vam trepeče sercé v persih. To zovete potres. Seveda celó se tem podzemeljskim velikanom ni treba upirati, ker zaperti so pod sila drobno skorjico, kakor v jabelku meso pod lupino, ves drob pa so one goreče sile in o njih Vam hočem ziniti prihodnjič eno ali drugo besedo, ako že sedaj prestrašeni tega ne prepoveste.

Ivan z Verha.

Slovenski glasnik.

— Glasbena matica v Ljubljani je izdala tretji vezek („Milotinke“) samospevov našega znanega skladatelja dr. B. Ipavca.

— Slovenske narodne pesmi, nabral in za moški zbor upravil Jos. Kocijančič. II. snopič. Ljubljana. Naš skladatelj je nadaljeval svoje delovanje, ter nam je zopet obogatil naše glasbeno slovstvo z drugim vezkom svojih lepih narodnih pesmi. Samo izdanje drugega vezka je res jako okusno, mnogo lepše od pervega, ki je lani izšlo. Skladatelj nam je tudi s tem jako ustregel, da je temu vezku pridejal na zadnje besede posameznih pesmi, s tem nam bo ohranil razen kompozicij tudi pesmi. Omenjeni vezek ima to vsebino: 27. Junak Janko. 28. Dober večer. 29. Prevzetna. 30. Stara ljubezen. 31. Fantič na vojski. 32. Zapeljana deklica. 33. Pri vinu. 34. Vinski brat. 35. Materino žalovanje. 36. Černi kos. 37. Miličino slovo. 38. Visoka je gora. 39. O moj šocja je šel. 40. Dolenjska zdravica. 41. Pobiči mi po cest' gredó. 42. Roženkraut, nagelj in rožmarin. — Povezal in gospodu Fr. Ferfili poklonil J. Kocijančič. Pervi in drugi snopič se dobivata pri gosp. Fr. Dreniku v Ljubljani in pri samem skladatelji v Kanalu; II. snopič po 90 kr., oba po znižani ceni 1 gl. 50 kr. Naročata se samo z nakazanimi novci. To lepo zbirko priporočamo najtopleje slovenskemu občinstvu.

Listnica uredništva.

G. Zbadovič. Pridno nam dopisujete, dasi vam nismo še do sedaj odgovorili na vaše pervo tako obširno, tako tehtno pismo. To je lepo, to je ginljivo! Zadnje vaše pismo, prava elegija, žalostna pesem Jeremija proroka, se nekako čudno zlaga s prejšnjimi, ne vjema se prav z vašim izmišljenim imenom, ki ste si ga gotovo prav karakteristično izmislili. Ali vam je „Silvestrov večer“ tako serce omeščal? — Elegije hočete torej pisati? Žalostno opravilo! „Jaz imam pevsko žilo ter hočem svoje žalostne čute zliti v elegijo, a ne vem prav dobro, kako obliko, kako merilo elegija zahteva, ne vem, kedó je pisal najlepše elegije, da bi po njegovem izgledu spletal besede, iskal bi poduka v kaki nemški estetiki ali poetiki — pa je nimam — a od mesta sem predaleč, da bi mogel berzo vdobiti knjigo po svoji volji.“ — To je res velika preglavica! Penici je tako nekako čudno spomladi, teži jo nekaj, giblje se v njej, na dan ji sili, odložila bi rada, a sirota ne ve, kam! V gnezdo! — A gnezda nimam! — Naredi si ga kakor druge tice. — Ali ne znam! — Potem ti pa ne vem več sveta. Čudna tica, ki si ne zna delati gnezda! Brez šale: Res se je treba učiti pesniku, mnogo, korenito učiti. Ali kje in kako naj si išče poduka, to ní da bi se kar tako gredóč povedalo; to ní da bi v roke vzel samo kak „compendium“ ter se ga iz glave naučil. Same „estetike“ in „poetike“ so slaba pomoč. Tudi to bi vam malo koristilo, ko bi vam svetovali, berite Ovidija, Tibula, Propercija, berite Goetheja („Rimske elegije“), Mathissona, Lenaua, Lamartina, Leopardija itd. itd. Elegije so različne, različna so njih merila. Vsaka oblika je dobra, samo da je čutu, misli primérna. — „Našim pesnikom je treba slovenske slovstvene estetike“. Našim pesnikom je mnogo treba, tudi estetike, gotovo; da pa ravno slovenske, to se nam ne zdi tako dognano kakor vam. Drugih stvari je dovolj, katerih nam je še bolj potreba. Vi si vse to mnogo prelahko mislite. Spisati pošteno „estetiko“, to ní kar tako! Ako bi pisatelj literarnih pogovorov“, kakor vi menite, res imel vse druge za tako delo potrebne sposobnosti, časa nima! Zverižiti pa kak suhoparen „compendium“, to prepruščа drugim. — To nas pa vendar veseli, da ste hoté ali nehoté nekoliko privzdignili zagrinjalo, ki nam zakriva vašo zanimljivo osebo.

Serce imate, mehko serce, pevsko žilo tudi, otožni ste in zunaj mesta bivate, to je že nekaj; če ni tudi to vse izmišljeno, kar vam je prav podobno. To ni naša zadnja beseda z vami. Zdravi!

Naznanilo.

„Zvon“, leto 1876. in 1877. se dobiva pri odpravništvu, mehko vezan po 2 gold. zvezek.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Leto IV. Na Dunaji 1. februarija 1878. List 3.

Svetá odkletev.

Sèn sanja serce moje zlat:
  Odperto je nebó,
Iz sebe siplje zbor krilát...
  Kaj bo, kaj bo li to?

Čuj! gori kliče višnji Bog:
  „Nocoj bo svet odklét,
Vseh rev bo konec in nadlog
  Ustvarim raj mu spet“!

Utrinki jasni — tròp duhóv
  Priplava v solzni dól,
Nesóč zemljánom blagoslóv
  In lek za žal in ból.

In razkropí se solnčni tròp
  Iskrèč na vse straní,
Čez kamni prag, pod slamni stròp
  Zdraveč, blažeč hití.

Kjer joka se nesreče sín
  Otrè mu z líc solzé,
Kjer najde hišo bolečín,
  Odnese ji gorjé.

In krog po sveti tròp bliščeč
  Skoz temno šviga noč,
Iz bliskov meč krepkó vihtèč
  Razganja tème moč.

In zmot, laží in zlobe duh,
  Zavisti pisan gàd,
In sèrd, krivica in napúh
  Germé v žveplen propàd.

In bes, ki v serci tičal je
  Celó v najboljšem — skrít,
Duh božji ga izbičal je,
  Poslan nas poblažít.

Resnice solnce sije zdaj,
  Ljubezni greje žár,
In svet je zopet cveten raj,
  In srečna vsaka stvar.

Oj! to je zemlje vzvíšen gód,
  Človeštva zlati dan:
Prenovljen svet, prerojen rod,
  Kot božji sèn krasán!.....

Z višav nadsolnčnih kraljev kralj
  Se zemlji nasmehljá,
In pèrst njegov iz daljnih dálj
  Jo dvigne do nebá.

Na večno stisne jo sercé
  Ljubezni perve vnét,
S poljubom sladkim govoré:
  „Zdaj moj otrok si spet“!

Na ta poljúb nebá sladkóst
  Prešine vse stvarí;
Sercé vtopljeno mi v radóst
  Zamaknjeno kopní!....

Sercé, le sanjaj vèn in vèn!
  O sèn, ne vníči se!
O pač! Izgini sèn kot sèn,
  A dej — vresníči se!

X.

Sodnikovi.

III.

Sodnikova hiša se je po velikosti in po vsej svoji vnanjosti odlikovala mimo vseh druzih; lahko se reče, da je bila brez primere perva v tergu; celo župnija se ní mogla meriti z njo, da si je stanovalo troje duhovnikov v njej. Okrajna sodnija je pač imela bolj imenitno, gosposko lice; ali tako prostorna ní bila; in poleg tega se tudi ne smé pozabiti, da se táko cesarsko poslopje prav za prav ne more verstiti med kmečke hiše.

Vzemimo gnezdo, v katerem je petero mladičev; z enako skerbnostjo jih godí in hrani starka vseh petero. Ko so se izvalili iz jajček, bili so vsi enaki, enako veliki, enako krepki. Ali že čez nekaj dní vidimo, da je eden izmed njih v rasti prekosil svoje brate in sestre. Debeleji je in močnejí; ko prileti starka s červičem v kljunu, prestreže ga on, in to tako dolgo, da je do dobrega nasiten; kader že več ne more on, pridejo drugi na versto; slednjič jih vse pód se spravi in brez usmiljenja jih gazi — pravica močnejšega! Tako je v naravi, tako v človeškem življenji. Po mestih, tergih in vaséh, v najmanjšem selu, ki ima samo dvoje, troje hiš, nadvladuje navadno eden sè svojo premožnostjo in veljavnostjo svoje sosede. Njegova hiša je nekako središče; vse ostale so, kakor da bi bile samo prizidane. Taka hiša je bila v tergu, o katerem govorimo, Sodnikova. Sredi terga je stala široko in nekako oblastno in ponosno ob veliki cesti; ne smelo bi se reči, da je bila sezidana ob cesti; Sodnikova hiša je stala, to je bilo iz vsega razvidno, ko ni bilo še ceste; cesta je bila narejena ob njej.

Ne samo letna številka nad vrati in pa tu pa tam kaka poka v zidovji je pričala o velíki starosti Sodnikove hiše; zidana je bila tako, kakor se dandanašnji več ne zida. Terdno, debelo zidovje, primérno majhena okna, pri tléh z železjem prekrižana in zamrežena; visoka vrata, prostorna, obokana veža, velika kuhinja, iz veže na vsako stran po dve sobi, ena velika, druga manjša za družino; gori v nadstropji ravno tako, za gospodarja in gospodinjo, za odrásle sinove in hčeri in če kedó pride — to ni kakega siromaka hiša. Vse je kazalo, da jo je zidal imovit mož, in to ne samo za en rod; in res, odkar se je pametovalo, prebivali so v njej Sodniki. Skoraj samo ob sebi se umé, da je bil vsak gospodar té hiše tudi župan; župan je bil tudi Andrej Sodnik.

Za hišo je bilo prostorno dvorišče, ob stranéh razna potrebna poslopja; hlev za govejo živino in za konje posebej, svinjak, kolarnica, dervarnica, žitnica in druga poslopja; potem velik vert sè sadnjim drevjem in gredami za zelenjavo. Ves ta prostor je bil ograjen z visokim, pobeljenim zidom kakor kakega grajščaka posestvo.

V tem lepem domovji je zdaj gospodaril Andrej Sodnik, sè svojo ženo Lizo. Imela sta petero otrok, tri sine, dve hčeri. Najstarji Valentin je bil na Dunaji, mlajši Matija je že začenjal gospodariti, kolikor mu je oče pustil; stareja hči Ana je pomagala gospodinjiti materi; naj-

mlajša dva, Andrejček in Zalka nista še pomagala nikomur. Poslov je bilo v taki veliki hiši tudi petero, dva hlapca, dve dekli in pastir.

Nenavadno gibanje in kretanje je bilo danes pri Sodnikovih. Vse je kazalo, da pričakujejo imenitnega ali pa ljubega gosta, morebiti pa tudi oboje skupaj. Prijetno je dišalo iz kuhinje, kjer ste imeli mati in Ana dela čez glavo. Andrejče in Zalka, sitna kakor muhe, bila sta jima povsod na poti, nekoliko iz radovednosti, nekoliko pa tudi iz sladkosnednosti. Zlasti Andrejček je bil silno nadležen, vsa kuhinja ga je bila polna, v vsak lonec, v vsako pónev je moral pogledati; ko ga je mati zavernila od ognjišča, stikal je po različnih shrambah, kje je kaj, da bi se posladkal. Dolgo mu ní bilo treba iskati; v shrambah Sodnikove matere je bilo mnogokaj, kar se prilega otročjemu gerlu. Ko je bil našel posodo z neko posebno dobro sladkarijo, pride mu še sestrica na pomoč. Tiho sta lizala. Ko ju Ana zagleda, bila je že posoda skoraj prazna. To je bilo pa vendar že preveč. S kuhalnico vdari poredneža po perstih, da hitro roko zmakne, kakor da bi se bil spekel. Mati ní bila tako srečna; večkrat mu je pretila s tem kuhinjskim orodjem; enekrati je tudi mahnila po njem, ali zadela ga nikoli; in vendar ni bilo tako težko; kuhalnica je bila dolga, in Andrejčku se je komaj potrebno zdelo, da bi nekoliko dalje v stran odskočil; iz tega moramo sklepati, da só bili Sodnikova mati silno nerodni. Vendar se ne more reči, da bi se bila ženi že roka tresla; v najlepših letih je še bila, krepka, polnega života, kakor žena, ki ne vé, kaj je hudo. Samo lice ji ni bilo tako zdravo rudeče, kakor je navadno takim premožnim kmečkim ženam. Kedor jo je bolj natanko opazoval, zdelo se mu je, da zdaj pa zdaj že skerb obsenčuje to lice; morebiti se je celo že skrivna solza nanj prikrala v tihi noči!

Materi podobna je bila Ana. Taka bode pač ona, ko pride v njena leta, Bog ji daj življenje in zdravje; samo skerb naj ne obsenči nikedar tega cvetočega lica, in tiha solza naj se nikedar nanj ne prikrade iz tega jasnega očesa, če ne z veselja!

Dobra gospodinja bo kedaj to dekle; znala bo otroke v strah prijeti, to se že zdaj vidi; tako mehka ne bo, kakor je mati.

Andrejček se ji je gerdo namerdnil, ko je bil dobil po roki; ali ona se ni zmenila za to. Krepko ga prime za ramo ter ga zasuče proti vratom rekoč:

„Zdaj se pa le hitro poberi, ti snedež malopridni! In pa tebe ni tudi nič treba; samo za napotje si tukaj, izgubita se oba“!

Andrejček je vedel, da se z Ano ni norčevati. Vendar tega pa tudi ne, da bi se ji dal kar tako. Oberne se proti nji, zapreti ji s pestjo; potem vzame sestrico za roko in otíde z njo na dvorišče. Tu je bil on gospod, kar je dosegel, vse je bilo njegovo, s posli je bil v vednem prepiru. Kjer je le mogel, obernil je temu ali onemu kaj narobe, zlasti rad je nagajal malemu hlapcu, ki je imel voli in krave v svoji posebni oblasti. Vélikega ni tako rad razdražil, če ni že moralo biti; še prilizoval in dobrikal se mu je časi, da mu je dovolil z njim konja na vódo jezditi, ali pa da ga je vzel k sebi na voz ter mu dal bič in vajete v roke. Za tako veselje sme človek že nekaj poterpeti.

Ko pride na dvorišče, začne gledati in iskati, kje bi se dalo kaj prav nerodnega napraviti.

„Veš kaj, Zalka?“ reče svoji sestrici. „Kaj meniš, ko bi ta le dva psa v ta jarem vklenila?“

Psa sta bila priklenena vsak v enem kotu dvorišča, velika huda psa, in jarem je visel na zidu.

Ti ju pojdi odpet, jaz bom pa ta jarem kako sklatil“. Deklica gre res psa odpenjat, Andrejček se pa jame zaganjati v jarem, ki mu je previsoko visel. Ali hudobni naklep mu je izpodletel. O pravem času priskoči hlapec, ki je slišal, kaj deček namerava, iz hleva in se razjezi nad njim:

„Le čakaj, ti nepridiprav, da pridejo oče iz mesta! Zdaj zdaj bodo tukaj“!

Ali to pretenje je pri Andrejčku malo zaleglo. Razkorači se pred njim, kar najširje more, z rokami v žepih ter se mu pogumno odreže:

„Očeta se toliko bojim kakor tebe, veš; oče mi nič ne storé“!

„„Kaj pa tisto, da zopet bos hodiš? Kaj ne veš, da te ne morejo bosega videti““?

„Saj me tudi ne vidijo in me ne bodo, predno oče pridejo, bom že obút“.

Tako se je končala pravda med hlapcem in sinom. Ali brez nasledka vendar ní bila. Oče ní bil oster sè svojim mlajšim sinom, na to se je Andrejček rad zanašal; samo terpeti ní mogel, da bi njegov sin bos hodil, kakor drugi otroci; nespodobno se mu je zdelo. Zaradi tega sta bila oče in sin v vednem prepiru. Andrejčku ni šlo nikakor v glavo, zakaj bi ne smel tudi on bos hoditi, kakor drugi otroci, ker je tako prijetno.

Prav sovražil je obútalo, iznebil se ga je, kjer je le mogel. Kader ní bilo očeta doma, klatil se je bos okrog po prahu, po blatu, a najrajši po lužah. Ali zdaj se je bilo vsak čas nadejati očeta. Mračilo se je že in pred nočjo pride oče, ako se kaj posebnega ne zgodi. Andrejčku pride dobra misel.

„Veš kaj, Zallka“? pravi svoji sestrici, „pojva očetu in Tinetu naproti. Samo malo počakaj, da skočim v tiste neumne čevlje; precej bom tukaj.

Nekoliko časa potem sta veselo koračila po cesti, očetu in bratu naproti. Gredoč se pogovarjata:

„Kaj praviš, Drejče? kaj mi prinese Tine iz Dunaja? Vlani mi je bil prinesel lepo púničko, prav po gosposko napravljeno, s kakoršnimi je dejal da se igrajo deklice na Dunaji; tudi cesarjeva hči ima táko“.

„„Cesarjeva hči? Béži, béži! Cesarjeva hči se bo tako igrala kakor drugi otroci! To ti je samo tako rekel, da bi se ti bolj imenitna zdela tista neumna igrača. Kaj vé Tine, kake igrače ima cesarjeva hči““!

„Kaj meniš, da Tine ní bil nikoli pri cesarjevih, na kosilu ali pri večerji? Saj ga tudi gospod župnik povabijo vselej, kader je kàka vélika pojédina“.

„„Kaj pa da! Cesar mordà še ne vé, kje Tine stanuje, pa ga bo vabil! Cesar ima druge opravke, da bi na Tineta mislil““.

„Kaj pa dela cesar“?

„„Kaj dela! Denar dela; pomisli, koliko časa je treba, da ga samo toliko naredi, kar ga imajo naš oče; koliko ga imajo pa še drugi! Kàj misliš, da se denar tako hitro dela? Krajcarji, to je še še in desetice, ali petaki, desetaki, stotaki, to ni kar tako! Potem se mora pa še vojskovati in vladati; zakaj ga pa imenujejo vladarja? Kaj veš ti kaj je to: vladanje““!

Zalka res ni vedela, kaj je vladanje; ali Andrejček sam, dasì za dvé leti

stareji, težko da bi bil prav na tanko vedel, kako se vlada. To je bilo dobro, da ga ni sestrica vprašala, kakovo je to opravilo; v zadrego bi ga bila spravila, ako bi ji bil hotel odgovarjati. Vprašala pa ga je nekaj druzega, ker sta že o cesarji govorila.

„Ti, ki si tako pameten in vse veš, pa mi povej, zakaj pravijo v molitvi cesarju „naš presvetli cesar"? Kaj je res tako svetál"?

„„Kaj bi ne bil svetál, ker je ves v zlatu in srebru? pa zlato krono z dragim kamenjem ima na glavi, in v eni roki derži zlato jabelko, v drugi pa zlato palico, ki se ji pravi žezlo, in tako vlada""!

Po tem ravno tako jasnem kakor korenitem razlaganji je začelo vendar nekoliko svítati v Zalkini glavi, kako se vlada. Ali imela je še druge pomiselke.

„Kako pa, kader hoče jesti ali kaj druzega delati, če ima v eni roki zlato jabelko, v drugi pa tisto têslo, ali kako si dejal"?

„„Žêzlo se pravi, ne têslo. Ti govoriš kakor otrok! Kader jé, položi, seveda, jabelko in žezlo na mizo. To je samo takrat, kader vlada"".

To so bili gotovo prav imenitni pogovori o cesarji; ali Zalki so rojile druge, še imenitnejše stvari po glavi.

„Jaz že vem, kaj bi naj mi Tine prinesel; veš, Drejče, take zlate uhane, kakor jih ima komisarjeva Julka; mordà mi jih pa bo. Kaj bi pa ti rad, Drejče"?

„„Da bi mi le kakih neumnih bukev ne prinesel; bukev sem že sit v šoli. Ko sva bila z očetom v mestu, videl sem v nekem okniu, kjer igrače prodajajo, majhen „hlapon"; prav tak je, kakor na železnici, samo da je manji; zakuri se, pa teče, kakor na železnici. Ko bi mi Tine kaj takega prinesel""!

V takih pogovorih sta bila prišla že precej daleč od terga. Deklice je bilo že malo strah, ker se je mračilo; zato se vstavi ter reče:

„Pojva domóv, Drejče! Bog vé, kedaj pridejo; mati bodo hudi, da sva šla tako daleč sama".

Andrejčka sicer ni bilo strah; vendar bi se bil vernil zaradi deklice. Ali v tem trenotji priderčí voz po cesti. Vesel reče Andrejče svoji sestrici:

„Vidiš, tam le so; jaz poznam voz in konja. Dva sedita na vozu, oče so pa Tine".

In res sta bila oče in Tine. Ker je začelo iti v klanec, šel je voz malo bolj počasi. Otroka mu tečeta naproti. Andrejček maha od daleč sè svojim pokrivalom in vpije:

„Oče, Tine, dober večer"!

Ko prideta do voza, ustavi oče konja ter jima pravi z voza:

„Kaj pa vidva tukaj? Ali vaju ní strah, tako pozno"?

Pogumno mu odgovori Andrejček plezaje na voz:

„Mene strah! do mesta bi šel vam naproti, če ni drugače. Tako si vendar prišel, Tine? Zdaj bo pa veselje"?

„„Kako pa doma, vsi zdravi?"" vpraša Valentin bratca, ki je že sedel poleg njega.

„Vse zdravo"!

„„Kaj pa ti, Zalka? Le hitro gori""!

Rekši se pripogne z voza proti deklici, ter jo zavihti k sebi na voz. Zalka ní vedela, kaj bi dejala, kam bi se dela; vesela je bila svojega brata, pa v zadregi je bila tudi.

Ko je bilo vse v redu na vozu, požene oče. Konj zbere svoje zadnje moči, šine kakor strela po cesti, po tergu in že stoji pred Sodnikovo hišo. Tu jih je že vse čakalo: mati, Ana, tudi Matija je bil med tem prišel s polja in posli. Valentin

skoči z voza in podá roko najprej materi, ki si je s predpasnikom oči brisala, potem sestri, slednjič bratu, ki je nekoliko bolj v stran stal in čakal, da tudi k njemu pride. Govorilo se ni nič. Sodnik verže vajete čez konja, ki ga je veliki hlapec že za uzdo deržal, stopi z voza in pervi izpregovori:

„Kaj se gledate? Hitro na mizo, kar imate“.

Andrejček in Zalka primeta Valentina vsak za eno roko in tako odidejo v hišo.

Ko so bili odšli, stopi mali hlapec k velikemu, ki je konja izprezal, ter mu reče:

„Nù, Luka, zdaj bo dela, zdaj, ko pride ta Valentin, vse narobe oberne; ta zna, tá“!

„„Kaj hočeš““, odgovori Luka ter gladi z roko potnega konja, „„gospoda je gospoda““! B. M.

(Dalje prih.)

Niccolo Macchiavelli in knjiga „Il principe“.

(Dalje.)

Tako je bila pretergana Macchiavellija javna delavnost. Iztiran iz Florencije, brez kakove službe napoti se sè svojo družino na deželo, kjer je imel neznatno posestvo „la strada“. Prej navajen vsega dobrega, celo potratnega življenja, živi sedaj borno, skoraj beraško; prej v pogosti dotiki s cesarji in kralji, v družbi ministrov in deržavnikov, mora se sedaj pečati z ubožnimi in neolikanimi kmeti in rokodelci; ustvarjen za preiskovanje najimenitnejših deržavnih vprašanj, zamaknen v najglobokejše probleme človeške, mora se sedaj ubijati z malostnimi opravki, kakor se navadno pripetujejo neznatnemu, nepremožnemu posestniku. Njemu pač niso bile namenjene mehkužne besede pesnikove: „Beatus ille, qui procul negotiis...“ kajti uplivna politična delavnost bila mu je prava potreba in ohlapen počitek prava muka, ne gledé na uboštvo, katero ga je terlo v novem stanji. Kako je takrat životaril, razvidimo natančno iz pisma, pisanega dec. 1513. zvestemu prijatelju Vettoriju. Zjutraj lovi tiče, bere kakega latinskega ali italijanskega pesnika ter se mudi v gozdiči, ker dá ravno les za na prodaj sekati. Po skromnem kosilu žene potreba družbe navajenega moža v kerčmo, kjer se poleg kerčmarja zbirajo neki mesar, zidar in dva opekarja. To je sedaj družba njegova; s temi ljudmi se razgovarja, prepira, kvartá ter se časih razgreje in sporeče, da ga je slišati do sosednjega S. Casciana, dasiravno ne gre več nego za kaka dva uboga kvatrina. „Toda zvečer“ — nadaljuje Macchiavelli — „se vernem domov ter se podam v sobo, kjer studiram; pred durmi odložim kmečko obleko, prašno in zamazano, oblečem se prazniško ter stopim dostojno opravljen, pred starih veljakov stare dvore — in tam, radostno sprejet, zavživam ono (duševno) hrano, katera mi pripada izključljivo in za katero edino sem ustvarjen. Tu se ne sramujem govoriti z njimi, popraševati jih za nagibe njihovih činov ter slušati njih dostojne odgovore; in tako se zamislim, da skozi štiri ure ne čutim nobene bolesti, pozabim vsako skerb, ne strašim se uboštva ter ne bojím se smerti.“

Ali kljubu tolažbe, katere pri starih

klasikih išče in najde, vidi se mu prihodnjost vedno obupnejša. Revščina tako pritiska, da bode po svojih lastnih besedah kmalu primoran, družino zapustivši v kak samoten kraj pobegniti ter tam životariti za pisača ali vaškega učitelja. Gotovo žalostno stanje za poštenega, duhovitega in zaslužnega moža! Vendar je pa v vsej svoji revi tako občuten in ponosen, da se celo po izjavi nasprotnikov, le težko prijateljem posreči, sem ter tje vsiliti mu kako podporo!

Ali če je protivna sreča tako zabranila Macchiavelliju da se če dalje bolj odlikuje kot diplomat, dala mu je ob enem priliko, pridobiti si stanovitnejšo slavo izglednega pisatelja. V svoji samoti je spisal svoje pesniške proizvode, zlasti svoje šaloigre (Mandiagola, Klicija), katere izvedenci posebno gledé na izverstno karakteristiko primerjajo Molière-ovim komedijam. Veče važnosti pa so njegovi vojaški in politični spisi „dell'arte della guerra“, „discorsi sopra la prima deca di T. Livio“ in poglavitno delo njegovo „il principe“, vsi spisani v žalostni dobi Macchiavellijevega prognanstva.

O pervih spisih samo nekoliko besedí. V svoji „vojni vedi“ razlaga nam pisatelj v dijalogični obliki načela, po katerih bi se italijansko vojništvo moralo preustrojiti. Pri Kozimu Ruccellai, jako izobraženem mladeniči florentinskem, zbrani so prijatelji, med njimi sivolasi Fabricij Colonna, kateri se ravno iz Lombardije na svoja posestva vrača. Po obedu se podajo na vert, prav v hladno senco ter se začnó razgovarjati o tem in onem; pričenši od nekih dreves, vsajenih po starorimski šegi, preidejo na vojaške stvari, primerjajoč velikansko silo nekdanjih Rimljanov usmiljenja vredni slabosti njih potomcev, ter ugibajo o potrebnih premembah. Duša vsega razgovora je izkušeni stari Fabricij; on poudarja zlasti dve ideji, namreč da ima odsehmal pervo mesto v vsaki vojski peštvo a ne težko oboroženo konjištvo, in da se mora odslej najeta in plačana druhal umikati narodni vojski. Živo obžaluje Fabricij (to je Macchiavelli sam), da mu je priroda sicer naklonila potrebno znanje, ne pa prilike, da bi zveršil te misli. Vendar zarotuje prijatelje, naj nikar ne obupajo, kajti „Italija je ustvarjena, prebuditi vse kar je mertvega, kakor se to vidi v pesničtvu, v slikariji in podobarstvu“.

Macchiavelli govori v tej knjigi o stvareh, katerih praktično nikedar ni izkušal, v katerih nikakor ni strokovnjak. V „pogovorih o pervi dekadi T. Livija“ pa se nam prikazuje v onih vedah, kjer je on pervi mojster, v filozofični zgodovini in v deržavoznanstvu. Kar pripoveduje v tem delu, to je že prej na Ruccellaijovih vertovih razlagal izbrani družbi plemenitih prijateljev. Livij mu daje le naslov, kajti v istini se Macchiavelli nič ne ozira nanj in na rimsko zgodovino, tako da bi se knjiga prav za prav morala imenovati: „nauk o deržavi“. Namen mu je, kazati na izgledu starorimske deržave, kako se mora pravilno razvita deržava urediti in vladati. Vendar se ne meni za samovlado, temveč govori samo bolj o republiki, za katero je vedno vnet. Razjasnivši to silno težavno tvarino odločno poudarja načelo, da se vsaka stvar, tedaj tudi deržava v vednem kolobaru suče od rojstva do pogina. Le tako se dá ohraniti deržava, da se pogostoma preustroji in prenaredi, a v soglasji sè značajem svojega veka ter vernivši se do principa, na katerem je bila ustanovljena.

O „Knezu“ bodemo naposled obširneje govorili.

S časoma je bilo tudi Macchiavelliju dovoljeno, verniti se v Florencijo. Medicejci, ki so ga bili izgnali, postali so mu milostnejši. Semterjé ga vprašajo za kak političen nasvet, izpodbujajo ga, naj nadaljuje zgodovinske svoje spise, obdarujejo „florentinsko zgodovino“ sè 100 cekinov letne plače — ali serčne želje mu ne spolnijo, za deržavna opravila ga nočejo rabiti! Dasìravno se Macchiavelli kot izgleden domoljub derži načela, da je tudi pod nepriljubljeno vlado mogoče koristiti svojemu narodu, dasìravno ne stoji več na omejenem stališči florentinskega strankarstva, temveč zastopa misel vseitalijansko, vendar Medicejci staremu in doslednemu republikancu ne zaupajo. Le pisateljsko slavo si je še pomnožil po svoji „florentinski zgodovini“, o kateri kompetentni Gervinus sodi, da je tako premišljena in vestna, previdna in globoka, da kaže povsod vzvišenost mišljenja in neusahljivo mnogoverstnost dogodeb. Gledé na nepristranost, se dá Macchiavelli v „flor. zgodovini“ smelo primérjati helenskemu Thukydidu; najbolj pa ga odlikuje genijalnost, s katero on, zaničevaje oni nevažni „detail“, s katerim navadni zgodovinopisci polnijo debelotrebušne knjige, le to povdarja in razjasnuje, kar je v istini važno in bistveno. Ustanovitelj primerjalne in filozofične zgodovinske vede, pokazal je Macchiavelli naslednikom pot do spoznanja historičnih zakonov.

Rekli smo, da do politične delavnosti ni več prišel. Le za kak neznaten posel ga še porabijo rojaki, pošiljaje ga na pr. do franciskanskega kapiteljna, da preskerbi Florentincem posebno redovno provincijo ali v Benetke, da se v imenu družbine tkalcev zarad nekih oropanih cehovnikov pritoži. Tudi ko so l. 1527. zopet zapodili Medicejce, ter na novo ustanovili ljudovlado, se niso ozirali na Macchiavellija, ker je bil sumen postal republikanski stranki. In žalibog! Florentinci niso več časa imeli, da bi spoznali ter poravnali svojo krivico, kajti zopet je razsajal bojni hrup sovražnih Špancev in Francozev po Italiji, zopet je zdihovala nesrečna dežela po junaku, da jo reši neznosnega jarma — ko so 22. jun. 1527. pervega italijanskega narodnjaka položili v temni, hladni grob. Umerl je Macchiavelli, še le v 58. letu svoje starosti, premalo spoznan in premalo čislan od svojega naroda, kateremu je bil vendar posvetil vse svoje sile, um in sercé ter ono redko, demonično moč, katera se zove: genijalnost!

II.

Če hočemo Macchiavellija razumeti, treba pred vsem, da pazno preberemo ono knjižico „o knezu“, katere se takoj domislimo, ko se izpregovorí pisateljevo imé. Delo nikakor ní obsežno; obstoji namreč le iz predgovora, v katerem Macchiavelli knjigo posvečuje Lorencu medicejskemu, vojvodi urbinskemu, in iz 26 kratkih poglavij. Ali — kakor pisatelj sam pravi — razložil je tù vse, kar si je pridobil po dolgoletnih izkušnjah in po neprestanih studijah: vso modrost, izvirajočo mu iz vednega opazovanja narodnega in deržavnega razvoja, iz deržavniške teorije in prakse ponuja na malem prostoru ukaželjnemu bralcu. Dasìravno pa razvija najglobokejše misli, razlaga najtežje zastavke, je vendar vse tako umljivo pisano, jasno, tako priprosto in brez vse govorniške olepšave, da v vsem slovstvu tej knjigi

ne vemo enake. Zopet živ dokaz, da je ravno nasprotno n. pr. mnogobesednim in težko umljivim nemškim filozofom (Kanta izvzemši) jasna in umljiva beseda pravo znamenje jasnega in temeljitega mišljenja. O „knezu“ velja Macaulay-a resnična beseda: „Ne moremo si misliti zdravejšega in čverstejšega razuma od onega, ki se nam razodeva v teh spisih“ (l. c. 316.).

Kakor se Macchiavelli v „pogovorih“ na republike ozira, tako mu je v „knezu“ predmet monarhija, in sicer ne toliko samovlada sploh, nego vlada, ki je ravno kar nastala v posebnih tedanjim italijanskim podobnih razmerah. Na stran pustivši starouterjene, povsem zakonite monarhije, mu je namen, razjasniti, kako si „novi“ vladar ustanovi, uterdi in ohrani pridobljeno deržavo.

Najpreje ima v mislih, če kak vladar svojemu pervotnemu posestvu pridruži kako drugo, po narodnosti različno deželo; na izgledu Ljudevita XII., kateri je Italijo hipoma osvojil a tudi izgubil, dokazuje izverstno, kako se v takem slučaji ne sme ravnati (III. pog.). Že v VI. pogl. pa govori o novih deržavah, najpreje o onih, katere si je vladar pridobil po lastni hrabrosti in vrednosti; kot take vredne vladarje in zakonodalce ima on Mojza, Cira, Tezeja in Romula. Vendar enakim vladarjem svetuje, zanašati se le na lastno moč ter vedno pripravljenim biti, sè silo upokoriti ljudstvo, ako ne sluša več mirne razumne besede. Brez orožja tudi imenovani vladarji ne bi bili ničesar opravili, kakor Savonarola ne, kateri je moral poginiti, ker ni imel v podporo potrebne vojne sile. VII. pogl. omenja vladarja, katerega je tuja pomoč in posebna sreča na prestol posadila. Oziraje se na glasovitega Cezarja Borgijo, pravi naravnost, da novemu vladarju ne ve boljšega izgleda nego tega prekanjenega in nadarjenega moža, ki se le zaradi tega ni obderžal v osvojeni deržavi, ker je bil sam na smertni postelji, ko mu je umerl oče in mogočni pokrovitelj Aleksander (VI.). Poglavje VIII. je namenjeno onim, ki so po svojih zločinih do vlade dospeli, kakor n. pr. sirakuzanski Agatoklej in Macchiavellija verstnik Oliverotto da Fermo, tudi enaki trinogi se ohranijo v svojem gospodarstvu, a le tako, da dobro porabljajo svojo okrutnost. To se pa zgodi, če se vladar na enkrat in le zaradi lastne varnosti krutega kaže in tako, da je neusmiljenost njegova naposled vendar v prid podložnikom. Silovitosti in nečlovečnosti naj se veršé skupaj in na enkrat, milosti in dobrote počaši ter druga za drugo, da se perve hitreje pozabijo, druge dalj pomnijo. Najlažje pa se ohrani vladar, katerega je povzdignila ljubezen ali vseh deržavljanov, ali vsaj plemenitnikov, kajti njemu je le treba, da se ljubezen naroda ohrani, oziroma v drugem slučaji pridobi, ker ta naklonjenost je vsakemu vladarju neobhodno potrebna (IX. pogl.).

Oziraje se na „deržavne sile“ (X. pogl.) svetuje manjšim vladarjem, dobro uterjevati glavno mesto ter izza zidovja se braniti, ako jih sovražnik napada. Cerkvene deržave omenja le na kratko in sè skelečo ironijo; vsaj je bila kakor to poudarja v „pogovorih“ ta ustanova papežev po njegovem prepričanji za Italijo neizmerno zló, ker so papeži, preslabi da si podveržejo celo deželo, italijanskemu zedinjenju se dosledno ustavljali ter vedno tujce v Italijo vabili (XI.). V XII.—XIV. pogl. svojemu „knezu“ na serce polaga, naj se nikedar ne opira na najete ali pomočne vojne čéte, marveč naj si osnuje

lastno iz domačinov sestavljeno vojsko. Vladar sam se mora izuriti v vojni vedi, pridno na lov hoditi, da si uterdi truplo ter spoznava razne okraje svoje deržave — a on se mora tudi baviti sè zgodovino, izbrati si kakega junaka ter ravnati se po slavnih, posnemanja vrednih izgledih.

Posebno važno in zanimljivo je XV. poglavje „o javni hvali in graji". Kakor da bi se pisatelj hotel opravičiti zaradi čudnih naukov, katere v tem odstavku vladarjem daja, poudarja v uvodu, da hoče o tem predmetu drugače pisati nego drugi pisatelji. Le ti si predstavljajo deržave in vladarje, katerih nikedar ni bilo in jih ne bode. On pa se bode izogibal enakim domišljijam in sanjarijam, kajti način, kako se živi v istini, je tako različen od onega, kako bi se moralo živeti, da on, ki le gleda na to, kar bi se moralo goditi, ne pa na to, kar se v resnici godi, le v svojo gotovo pogubo dela. Svet je izprijen in hudoben in tedaj mora človek, ki hoče zmiraj ter v vseh razmerah dober biti, med tolikimi slabimi poginiti. Ako se hoče torej vladar obderžati, naj ravna tudi hudobno, kakor hitro razmere na to silijo.

Fr. Šuklje.

(Dalje prih.)

Milada.

Zložil Franjo Končán.

2.

Tema je že na zemljo legla,
Oblakov kopa je prepregla
Neviht grozeč neba oblok.
Dreves se v gozdu čuje stok,
Ki jih viharja moč šibí.
Trenotek vsak bolj noč stemní.
In zdaj na nebu vgasne zadnji zvezdi,
Ki zadnja je gorela, svit.
Kedó pa tam po hosti jezdi
Na trudnem konji v plašč zavit?
Ob pozni nočni uri sam,
Od kod hiti tako in kam?
Teman na čelu mu oblak
Leži — in kletve glas težak
Začuje se na pol glasán.
A tuj je glas in tu neznán,
Kjer biva prost slovanski rod,
Na svoji zemlji svoj gospod.
S temoto rase moč viharja,
Bliščé že bliski, grom udarja,
Mogočne hraste séver vije,
Da glásno veja vejo bije,
Dež curkoma se je ulil,
V obráz je jezen tujcu bil.
Tu na razpotji pa obstal je.
V katero stran naj se oberne,
Da reši iz noči se černe?
Kje se dobila tu bi streha,
Kjer bi spočil se, da poneha
Viharja moč, da more dalje?
— Zasveti blisk se, pokazala
V daljavi se je koča mala.
— Poterkal ondi je terdó,
In kmalo vrata se odpró.
Sprejme ga starček gostoljubno,
Ne sluti, da mu bo pogubno —
Pod mirno streho potnika.
Od kodi? Kam? ne vpraša ga.
Je-li prijatelj, ni sovrag?
Ko stopil je čez hišni prag,
Njegov je gost, v njegovem varstvu
In v svojem lastnem gospodarstvu.
Njegov je sluga gospodar,
Dasì mu bilo bi na kvar.

(Dalje prih.)

Med gorami.

Obrazi iz I—škega pogorja.

I.
Kobiljekar.

Vi vsi veste, kak mož je bil nekedaj stari Kobiljekar! Če je na dvorišči tik svoje hiše stal in gledal to bogastvo okrog sebe, tedaj pač ni bilo čuda, da je mož ponosno povzdignil glavo in zaničljivo se oziral po razterganih strehah svojih sosedov. In brez šale vam rečem, da tedaj v vsej dolini ni bilo takega selišča, kakor je bilo Kobiljekarjevo. Hiša, visoka in prostorna, je imela okna, kakor jih vidite le pri cerkvah, in njena streha je bila krita s ploščami, da se je kar blesketalo, ko je posijalo solnce na njo. Pred poslopjem pa je bilo dvorišče z belim peskom posuto in dva pava sta postopavala tod okrog, letala po strehah in gerdo kričala. Časi sta pa tudi takisto lepo razprostiravala vsak svoj rep, da so vaški otroci kričeč skupaj derli in milo gledali, če se bode pač izgubilo „zlato pero iz zlatega repa“.

V hlevih pa je bilo živine, rujave in sive, pisane in bele, da se je komaj preštela, ko so jo gonili hlapci na vodo.

Tijà pred vežo, pred hišni vhod pa je bil Kobiljekar zasadil dva divja kostanja, košata in ravna kakor sveča. Vsako spomlad pa sta delala takove lončaste cvetove, in kader je sapa pomajala cvetoče veje, zadišalo je, kakor da bi bil človek v ulnjaku med samim medom.

Okrog oken pa se je vila vinska terta in po stenah so se videle mnogoverstne podobe svetnikov in svetnic božjih.

Ali brez daljega besedovanja vam rečem, da je imel oče Kobiljekar domačijo, katere je bil lahko vesel in katere je smel biti brez greha ponosen.

Tako ponosen pa bi oče Kobiljekar vendar ne bil smel biti, kakor je bil v resnici. Ker ponos je prav, koliker je prav! Ponosa preveč pa mislim jaz, da je greh in ostudna hudobija. In takoj bodete čuli, da je prišla kazen tudi nad Kobiljekarja!

Mož se je bil prevzel svojega bogastva in duša se mu je prenapila vse posvetne sreče. In postal je pavom enak, ki so mu po dvorišči letali, oblastno razprostirali lepe repove in prav gerdo kričali.

Takrat pa je nam pretepaval v šoli otroke tisti suhorebri gospod Ožbalt, tista neizrečena pajčevina, katero je pretila vsaka sapica s kostmi in kožo pomesti od tal.

Ta gospod Ožbalt je torej šel nekega jutra mimo Kobiljekarije, kruha lačen in pijače žejen. Na pragu pa je stal oče Nace Kobiljekar, in tobak je vlekel iz mogočne, srebrom okovane pipe.

Gospodu Ožbaltu pa je bil moral nekov vrag zlesti v dušo, in snel je umazani svoj klobuček s plešaste svoje glave in dejal je z resnim obrazom:

„Dobro jutro, gospod Kobiljekar“!

Ta „gospod“ pa je šinil očetu Nacetu po vseh kosteh in po vseh žilicah njegovega obširnega telesa.

In glejte, moral je postati „gospod“! — In k sebi je poklical drobno osebico, gospoda Ožbalta. Potem pa sta v čumnati presedavala dan za dnevom. In ko je solnce svetlo sijalo skozi omreženo okno,

poskušaval je oče Nace s potnim obrazom, da bi zapisal perve čerke, — ker gospod mora znati pisati.

Gospod Ožbalt je pa tudi dobro živel pri tem! Ko se je oče Nace trudil s čerkami, pojedal je Ožbalt prekajene klobase iz Kobiljekarjevih shramb, prigrizaval sorščen in kakor olje volján kruh, ter popival najboljši brinjevec, katerega je kuhal tedaj Mrakov Jurij; tisti, ki je bil ono leto zlezel na hruško in potem z nje padel in si polomil rebra — polomil do smerti!

Ko pa je bil gospod Ožbalt pospravil lepo število klobas, ter bil popil skoraj ves brinjevec, tedaj je pa znal tudi oče Nace s terdo roko zapisati svoje ime: Nace Kobiljekar. To je, nametal je nekakove kolce tijà po papirji, kar se je gledalo kakor star plot pri lazu tam na gorah; plot, ki ga je spomladi razmetala strela in ožgala.

Tiste dni pa je bil Jernejev Peterček še gospodar v svoji koči, tedaj je še ni bil zapijančeval do čistega. Kobiljekarju pa je bil dolžan dvesto šmarnih petic. In ko je ob letu bilo treba plačati obresti, si je bil Peterček sè silno težo pritergal potrebni denar. Ko pa je pred Kobiljekarjevo hišo stal, napolnile so ga v hipu globoke misli. Potem pa se mu je hipoma razvedrilo v glavi in s prekanjenim obrazom je dejal droben svoj perstek na nizko svoje čelce. In pred očeta Naceta stopivši dejala je zvita buča:

„Gospod Kobiljekar! obresti bi vam plačal, gospod Kobiljekar, rad bi jih plačal, ali denarja nimam. Imejte poterpljenje z mano, gospod Kobiljekar, za eno leto še, gospod Kobiljekar, če mi jih že ne pregledate za to leto, gospod Kobiljekar“?!

In veselja poln je odgovoril oče Nace:

„Tí jih ne boš plačeval, tí ne, Peterček! Ti si pa tudi človek, ki ima spodobno vedenje, tí, Peterček“!

Peterček pa je potem ves teden pijančeval za tisti denar in strašno neumno gledal izpod nizkega čela, če smo ga povpraševali, kje je dobil denar, da pije. Konečno pa se je nam vendar le razodel.

In vsi drugi dolžniki smo derli k očetu Nacetu, in „gospodje“ so se nam usipali iz ust, kakor zrele hruške z drevesa. Ali Nace Kobiljekar nas vendar ni oprostil plačevanja obresti. „Gospod“ pa je ostal od tedaj in vas mu je bila pokorna — ker bili smo vsi zadolženi pri Kobiljekarji.

Tako smo ga čestili, ali ne do smerti njegove. Malo časa potem je umerl stari Lovriček, Kobiljekarjev sosed. Tik Kobiljekarjevega verta je stala (kakor še danes stoji) Lovričkova koča. Slabo poslopje je bilo tedaj s plesnjivo streho in malimi okni. Takoj pri ti koči pa je ležala prav majhena zaplata zemlje, malo vredna, nič vredna! Vsako leto je zraslo na nji nekoliko osata, mahu in slabega ločka. Prav nič ni bil vreden tisti kos zemlje, in vsi smo sploh mislili, da je lastnina Kobiljekarjeva; in Kobiljekar je sam mislil tako.

Lovriček je bil torej umerl in zapustil vso svojo beračijo sinu Gregu. Grega pa je bil prebrisan človek, kakor veste. Po pogorji je kupaval ovce in kozle, ter jih gonil na Tolminsko, in si bil tako nekaj denarja prikupčeval. Ta je bil tedaj nastopil gospodarstvo po starem Lovričku, in Bog ve, kako je bil izvohal pri gosposki, da je tista ped zemlje njegova, na kateri je zraslo vsako leto nekoliko mahu in malo osata. In kmalo smo videli, pogostoma videli, da je Grega

košek hoste, ki jo je bil nabral v saboto popoludne po gozdovih, da je tisti košek hoste prevernil ondi in odložil tam nabrane krepelí.

Grega pa je bil prebrisan človek! In če je prišel tako o sabotih s koškom ob rami domóv, s potnim obrazom, je vselej počakal, da je prišel mimo kak znanec, kak sosed. In če sta prišla dva, videl je še raji. In poprosil jih je, da so mu pomagali tovor sneti z ramę in odložiti na tisto zemljo.

Ko pa je prišla jesen, si je bil Grega nasekal nekaj dervá v gozdu, ter si jih bil zvozil sè svojim voletom na tisto pod zemlje, na kateri je leto za letom zraslo malo suhljaste trave. In kar očitno jih je zložil tam ondi, ter jih pustil ležati. No, nam je bilo po volji; ali po volji ni bilo očetu Nacetu. (Dalje prih.)

Deveta dežela.

Pervo poglavje.

Negoda se zbudi v deveti deželi. Čudi se ljudem, ki stojé poleg njegove postelje. Čudi se, kakor se bode čudil bralec, njih jeziku, lepi slovenščini, ki se govori v deveti deželí.

Mislil sem, da se mi sanja. Na mehki postelji sem ležal, z lepo višnjevo odejo odet — tako prijetno nisem še nikoli ležal! Ljudje so stali poleg moje postelje in pošepetavali si na úho. Čudni ljudje, kakoršnih nisem še videl svoje žive dní! Petéro jih je bilo: moški in ženska, pač gospodar in gospodinja; mladenič, malo mlajša deklica in potem še otrok, razločiti nisem mogel, ali deček ali deklica, tako nekako srednjega spola je bilo, kakor da bi še ne vedelo, na katero stran bi se obernilo.

Kako naj bi popisoval té ljudi! Ako rečem, da so bili vsi lepi, vsak po svoje, kakor bi si jih slikar izmislil, to je nekaj, ali ne vse. On — kakor si človek more misliti moža, gospodarja, očeta; krepak, razumen, dober; vsako posebej in zopet vse skupaj v najlepšem soglasji. Ona — tudi tako: žena, gospodinja, mati. On solnce, ona luna; on — a kaj bi iskal prilik in podob! on je bil mož, kakor bi moral biti, ona žena; oba skupaj še le popolnoma doveršen človek. Kaj naj rečem o mladeniči, o deklici? On očetova, ona materina podoba! Oblečeni so bili čisto prosto vendar tako, da bi si človek ne bil mogel misliti primernejše, rekel bi skoraj, pametnejše obleke. Mož je nosil nekako srajco, ali kako bi imenoval to obleko? skoraj kakor francozki delavci, temno-višnjevo, čez sredo prepasano, s kratkimi, širokimi rokavi; široke hlače enake barve; na nogah je imel neke sandale ali opanke. Žena je bila v dolgem krilu, ki je pod nedrijem prepasano lepe gubé delalo po životu, skoraj tako, kakor se slikajo svetnice. Mladenič in deklica sta bila skoraj enako oblečena, samo da je bila njuna obleka bolj žive barve. Gologlavi so bili vsi, in to je bilo prav; škoda pokrivati tako lepe, dolge in goste lasé, kakoršne so imeli tí ljudje.

Ko sem jih tako ogledoval, pride mi misel: Glej, Negoda, ko bi bil ti slikar! Rafael ní imel takih „modélov“ pred seboj. Nič izmišljati, nič pridevati ali odjemati, nič prenarejati; vse tako kakor je. To bi bila podoba, kakoršne svet še ní videl. Naslov bi ji dal: Človeška dru-

žina. Vseh petero skupaj se je strinjalo v nepopisno lepo celoto; ravno toliko jih je moralo biti, in vsak je moral biti ravno tak; vsaka prememba bi motila blagodejno harmonijo.

Enako prijeten, očesu dobrodejen je bil pogled po sobi. Prostorna je bila in zračna, okna visoka, stene so bile krite s podobami iz poljedelskega življenja: tu se je želo, tu seno nakladalo, tam je sedel pastir z ovcami. Vse to je bilo tako prosto, kar tako na láhko narejeno, dejal bi: tako dihneno na steno. S tem se je lepo strinjalo vse hišno orodje; soba ní bila prepolna, ne preprazna; vse je bilo tako okusno, tako snažno in vsaka stvar na svojem mestu.

Ko se človek pervič zbudi in zavé v kakem tujem kraji, bodi si kmet ali gospod, bodi si katerega koli naroda, menim da je pervo njegovo vprašanje: Kje sem? Tako sem vprašal tudi jaz, nehotoma, ne da bi se nadejal kakega odgovora. Kedó bi pač slovensko umel v tako tujem kraji! Lahko si je torej misliti moje stermenje, ko mi gospodar odgovorí v najlepši slovenščini: „Nič se ne bojte, mirni bodite, mož, pri dobrih ljudéh ste“.

Rekel sem, da mi je mož odgovoril v najlepši slovenščini, to je še premalo. Lepa je bila ta slovenščina, kakor se pač nikjer ne govori po slovenskih deželah; še več, reči smem, da nisem še nikoli slišal tako lepega, tako blagoglasnega jezika. „Lingua toscana in bocca romana“, sluje za najlepšo govorico na svetu; mogoče, verjetno. Jaz nisem imel še priložnosti slišati toskanskega narečja iz ust Rimljana, ali še bolje pač; Rimljanke. Drugi zopet terdijo, da je španjski jezik najlepši; to se meni ne zdi. Bodi že to kakor je: nikoli ni še nobeden jezik tako ugajal mojemu ušesu, kakor slovenščina, katero je ta mož govoril, katero sem pozneje povsod slišal po tej deželi. Čudovit jezik! Tako domač in zopet tako tuj, tako mehak in zopet tako krepak! Znana mi je bila do malega vsaka beseda, a kako čudno jih izgovarjajo in naglašajo! Tu se ne pogoltujejo samoglasniki, polno se vsak glas izgovarja; lepo oglajena je vsaka beseda, nobena ne žali najobčutnejšega sluha, in vendar je jezik ohranil svojo pervotno krepkost. Kjer imamo pri nas slabe samoglasnike ali poluglasnike, govoré oní polne glasove. Poleg tega stavijo besede kakor zahteva blagoglasje, tako da njih govor silno gladko teče. Tu ní nikakega zadiranja, tu ní tistega tako zopernega „sekanja“ izvirajočega iz prehudega naglašanja. Vsi stavki so tako lepo okrogli, vsak se končuje polno in krepko. Skoraj kakor petje doní njih govor in vendar ní petje; vse je tako prosto, tako neposiljeno, naravno, kakor da bi ne moglo biti drugače. Ali kaj pomaga vse to moje besedovanje in popisovanje; prave besede vendar ne najdem, da bi dopovedal, kako neizrečeno prijeten je ta jezik. Kedór ní slišal potokovega žuborenja, gozdovega šumljanja, kosovega petja, zastonj mu vse dopovedovanje!

Prijaznemu bralcu se bode čudno, morebiti celo dolgočasno zdelo to obširno besedovanje moje o stvari, katera njega malo ali čisto nič ne zanimlja. Ali pomagati mu ne morem, prositi ga moram blagega poterpljenja z mojo gostobesednostjo za sedaj in zanaprej. Vsak človek ima svoje slabosti, svoje „muhe“, kako bi jih ne imel Negoda! Ena izmed glavnih slabosti mojih je ta, da imam nekako posebno, rekel bi skoraj strastno veselje do lepega, mehkega, blagoglasnega jezika.

Jurij Šubic risal. Natisn. L.C. Zamarski

„RAJA“

POSLANEC.

In vprašam, ali je ta moja slabost res tako smešna, otročja, kakor se zdi mnogemu izmed mojih čestitih rojakov? Ako čislamo vnanjo lepoto na človeku, kraji, na vseh stvareh, zakaj bi je ne ravno v govoru? Ali ni govor ravno najverojši izraz, odsev notranjosti? Surov človek, surov narod naj surovo govori, zakaj bi ne bil omikan, oglajen, blagoglasen jezik pravo znamenje izobraženega, razsvetljenega, blagočutnega človeka, in tako tudi naroda? Notranja, dušna harmonija naj se kaže v lepo ubranem, harmoničnem govoru! Tako sodi Negoda samotar. —

Kakor sem se jaz čudil, ko sem slišal slovenski govor v tuji deželi, tako se je tudi čudila vsa družina, to sem jim videl z obrazov, da ta čudni tujec, ki je prišel Bog vedi od kod, govori v njihovem jeziku. Kakor pervo, tako naravno je bilo drugo vprašanje moje, katero sem postavil naravnost hišnemu gospodarju:

„Kako se imenuje dežela, v katero sem zanesen tako po nevedoma“?

Mož mi odgovori; „Deveta dežela“!

To je torej deveta dežela! — —

Nekoliko časa smo vsi molčali.

Negoda.

(Dalje prih.)

Slovenski glasnik.

Druga podoba.

Tudi v drugi podobi nam predočuje umetnik prizor iz „Raje“ (gl. Zv. l. 1876. str. 97.). Pesem, iz katere je vzet predmet, je zložena po resnični dogodbi, kar pa samo ob sebi nikakor še ne povišuje njene pesniške vrednosti. Četa upornikov je bila zmagovita v poslednjem kervavem boji:

Končan je boj; pravična zmaga
Preveč prelila je kerví;
Naj bode, če kervava sraga
Svobode zlati sad rodí! —

Turki napádejo poveljnikov dom, uplenijo mu starega očeta, iztaknejo mu očí, potem ga pošljejo k upornikom, naj jim poroči:

— Čuj me, raja!
Poslal je tvoj me gospodar.
Rokó ti milostno podaja
In mir in srečo svetli car!
Vse odpusti ti dobri oče;
On maščevanja ne pozná;
Sezida cérkve ti in koče,
Vse kar želi sercé, ti dá.

Mlada vnukinja, prava Antigona, vodi slepega moža. Četo najdeta „ob gozdnem robu pod goró“.

Tam ón si rano obvezuje,
Tekočo si ustavlja krí;
Tam on sè smertjo se bojuje,
Továrišu tako velí:
„Pozdravi mi ženó, otroke,
Očeta naj ne zabi sin;
Ko pride dan, moč krepke roke
Njegove čuti naj Turčin“! —

Umirajočega junaka oporoka! Poveljniku upada serce. Nad polovico jih je palo, od nikodar pomoči! Nič upanja! V take misli vtopljenemu približa se oče sè zavezanimi očmi; hčerka ga vodi za roko. Strašen sum se zbudi sinu v persih. Oče se iznebi svojega poslanstva; za dokaz, kako je verjeti turškim obljubam, česa se je ubogi raji, ako se udá, nadejati od Turka, sterga si obvezo z očí. Strašan pogled! To je Turški „poslanec“, kervava ironija! To trenotje nam kaže naša podoba. Nepotrebno se nam zdi povdarjati, kako resnično nam umetnik predočuje slepost očetovo, grozo sinovo. Kaj bi pa rekli deklici? To je prava, utelešena — elegija! —

— Cvet in sad. Izviren roman; spisal J. Jurčič. Cena 80 kr. Dobiva se v „Narodni tiskarni“ v Ljubljani. „Slovenske knjižnice“ VII. zvezek nam podaje nadaljevanje in konec ro-

manu; kateri je bil že sè svojo pervo polovico zbudil nenavadno pozornost slovenskega občinstva, da je željno pričakovalo njegove zveršitve. Čez dolgo časa ga je gospod pisatelj končal, ih smemo reči, srečno končal. Ako bi hoteli obširneje govoriti o tem staro-novem proizvodu g. Jurčičeve muze, morali bi ponavljati, kar smo že na drugem mestu povedali o g. Jurčiču in njegovi pisavi. Priporočati g. Jurčičevih spisov ní potreba — naznanilo zadostuje!

— Pravda o slovenskem šestomeru. Odgovor mariborskemu šestomerniku Janku Pajku. Spisal Fr. Levec. V Ljubljani. Natisnila „Narodna tiskarna". Založil pisatelj. Prodaje jo: „Narodna tiskarna", bukvovez Matija Gerber in pisatelj sam v Ljubljani (na rimski cesti, 20.). Cena posameznim knjižicam, s poštnino vred, po 35 kr.; brez poštnine po 30 kr. — Kako je pisana ta knjižica, kažejo besede Lessingove, ki jih je gosp. pisatelj svojemu spisu na čelo postavil za „motto": „Abschreckend und positiv gegen den Stümper, höhnisch gegen den Prahler und so bitter als möglich gegen den Cabalenmacher". Tega pravila se je zvesto deržal gospod pisatelj. Zvonovi bralci vedó, da se to pravilo slavnega nemškega klasika ne zlaga z našimi nazori o literarnih prepirih. Todà mi nimamo nikake pravice propisovati gospodu pisatelju, kako naj vodi svojo pravdo sè svojim nasprotnikom. Dolžnost pa imamo naznaniti in tudi priporočati to knjižico slovenskemu občinstvu. Zadostila smo dolžni g. pisatelju, ker svoje korenine ima pravda v „Zvonu". Na g. Levčev spis v našem listu je bil g. Pajk v svoji „Zori" odgovoril. G. Levec je na to po vsej pravici zahteval od nas, da prinesemo njegov odgovor v „Zvonu". Ker nam je pa rekel, da bode njegov odgovor oster, „sapozapóren", prosili smo ga, naj nas odveže té dolžnosti. To je storil in dal je odgovor sam natisniti, za kar smo mu hvale dolžni: neprijetno je prepirati se s konkurentnim listom. Ako bi koga tudi ne veselil osebni prepir gosp. Levca z gosp. Pajkom, bral bode vendar to knjižico s pridom: v nji se nahaja korenita razprava o slovenskem šestomeru; lahko se reče, da je ta pravda končana. Slednjič se nam še potrebno zdi omeniti, da je tist „Negóda", ki je sodeloval pri tej knjižici, nam čisto neznan.

S.

— Fr. Koch-Kuhač, znani hervaški skladatelj, bode jel izdajati v Zagrebu svoje „Južnoslovjenske narodne popijevke", katere je nabiral dvanajset let po raznih krajih. Ta zbirka bo obsegala 1600—1700 melodij. Kuhač je vzel, kakor je naznanil, v svojo zbirko tudi nekoliko narodnih pesmi iz Kranjske, Štajerske in Koroške. Pesmi bodo tiskane v latinici in kirilici.

Listnica uredništva.

G. Zbadovič. Prav dobro smo Vas umeli: ali — saj veste, kako so take stvari. Prijazen pozdrav!

G. Fr. Sl. v J. Mi spoštujemo vsako prepričanje, samo da je pošteno, resnično. Vi popolnoma prav govorite sè svojega stališča, ali dragi gospod, vsi ljudje niso in tudi ní treba, da bi bili jezuiti. Celo nedolžna Zvonova glava vas pohujšuje! Ne zamerite, gospod, to se nam zdi vendar nekoliko prenapeto! Z našega stališča, seveda; z vašega je gotovo popolnoma opravičeno. Kaj, ko bi bili vi še le víděli „vinjeto" táko, kakoršno je bil umetnik pervič ustvaril po svoji fantaziji! Lepa je bila res in po naši sodbi tudi nedolžna. Vendar, ker vemo, kako je pri nas, da se mnogi radi izpotikajo tudi ob nedolžnih stvaréh, prosili smo ga, naj to pa to prenaredi. Smehljaje nam je obljubil in tudi storil. Več ne moremo. Brez zamere!

Listnica odpravništva.

G. Fr. K. v P.-A. Vaši želji smo ustregli prav radi.

G. Jos. v Sen. Kazala l. 1870. nimamo.

G, K. B., učitelj v K. Omenjenih listov nimamo več vseh skupaj, samo posamezne.

G. dr. G. v Sch. Vse v redu.

G. Fr. K. v P. Ravno tako, kakor želite.

G. J. L. v G. Vaši želji hočemo nstreči, samo povejte, kedaj. „Triglav" zastonj, kakor lani.

G. A'. B. v P. Prav radi bi Vam vstregli z omenjeno številko, ko bi jo le imeli.

„Zvon" izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta· 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon", Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Leto IV. Na Dunaji 15. februarija 1878. List 4.

Slike iz Italije.

1.
Italija.

Italijo videti dano mi bode,
  Zveršé se mi davno gojene željé;
O hvaljena milost mi večna osode,
  Da tako blaženstvo usiplješ na mé!

Priroda po stvarniku ti posvečena,
  Pozdravljena bodi že v duhu gorkó;
Raduje se tebe mi duša ognjena,
  Ki v vsaki cvetličici moli nebó.

Po rajskih se šetala bodem dolinah,
  Hladíla se v senci manjol in ciprés,
Lepoti čudila se še v razvalinah,
  V njih lávora čula šeptanje peres.

Vonjívega vzduha se bodem navžila,
  Kateri Torquato in Dante je pil;
In Lavro, nje pevca — in njega čestila,
  Ki Juliji venec prekrasen je vil.

Jezér mi vsa bode krasota očita,
  Omamljal me čar siloviti morjá,
Lepota mi južnega néba odkrita,
  Tekána iz rož in vijol in zlatá.

Slast rádosti bodem vživala visoke,
  Bedèč mej čudési presvetle nočí;
Ko luna razliva sreberne potoke
  Na loge, kjer slavčeva pesem doní.

A petje še drugo se bode vzglášálo,
  Ki slajše odmeva na dušnem še dnú,
V nebó mi to petje sladkó prominjálo
  Dežélo ljubezni, lepôte, glasú.

Italijo videti dano mi bode,
  Prenašati moreš li srečo sercé?
O hvaljena milost mi večna osode —
  Že zora mi vzhaja prekrasnega dné!

2.
Verona.

Na verhu stermem stala sem Arene
  In čula v duhu še mogočno krilo
  Tam orla rimskega, katero bilo
Na velikanske je kamnitne sténe.

Vodé obkrožale tedaj so péne
  Borilce in zverí; občinstvo vilo
  Od divje rádosti, a kri je pilo
Bojišče koncem strašne te proméne.

Pred zgodovinskimi grozèč se sledi,
  Okó hití na Adižo, razlíva
Ki čista se v bregóv cvetočih sredi.

  Poslopje gledam v kterem izpočíva
V naročji ljubice Romejo bledi,
In čar se poezije mi odkríva!

Lujíza Pesjakova.

Sodnikovi.

IV.

Vsak človek ima svoj god, siromak in bogatin. To je lepa naprava. Če se vse leto živa duša ni zmenila zate, ta dan se te vendar kedó spomni, da se ne čutiš čisto zapuščenega na svetu. Tako ima tudi vsaka cerkvica, najmanjša, najubožnejša poddružnica enkrat v letu svoj god in praznik.

Sv. Rok mendà ní pervak med svetniki, ali svetnik je vendar; česti se, svoje cerkve ima po vsem vérnem svetu, in svoj god in praznik tudi, kakor kateri si bodi drug svetnik. Svojo cerkev ima tudi v Prilesji, majheno, skromno, vendar čedno, prijazno cerkvico. Na vzvišenem prostoru stoji sredi vasice, tako da se od nje vidi daleč po deželi. Poslopje je nizko, tudi zvonik se ne dviguje mnogo nad streho; najvišjim stavbam ni da bi ga prišteval; petletnega dečka roka zažene z lahka kamen čez njegovo „jabelko“. Tudi „véliki zvon“ sv. Roka v Prilesji ne sluje zaradi svoje velikosti in teže po svetu; korenjak bi ga nesel nekoliko korakov v desnici in mordà manjšega tudi še zraven v levici. Vendar se zvečer kaj prijetno razlega njun glas po dolini, če tudi morebiti ne prav tako, kakor onih slavnih „zagorskih zvonóv“, ki tako „prelepo pojó“ v lepi narodni pesmi.

Sv. Rok in cerkvica njegova v Prilesji praznujeta danes svoj god. Sv. Roka dan je bil pač že nekoliko dní poprej, ali obhaja se danes, v nedeljo. Cérkev ne more odločiti vsakemu svetniku posebej svojega posebnega, zapovedanega praznika, kedaj bi potem ljudje delali? Manjših svetnikov spomin se obhaja prihodnjo nedeljo po pravem godu. Pobožnega bralca prosimo blagovoljnega poterpljenja, ako ni to vse prav in spodobno razloženo. Pripovedovalcu je treba govoriti o tako raznoverstnih stvaréh, da ne more biti v vseh strokovnjak; in tako dolgo je že, kar ní pisatelj té povesti videl sv. Roka v Prilesji!

A tega se pa še dobro spominja, kako lep, jasen dan je bil to nedeljo, ko je bil „shod“ pri sv. Roku v Prilesji. Pravi shod! Shajali so se ljudje praznično oblečeni od vseh strani iz okolice čestit svetnika, ki je vse leto pozabljen samotaril na prileskem griči. A danes je bil lahko zadovoljen sè svojimi čestilci. Prej ta dan je bil cerkovnik, navadno pošten krojač, cerkvico pridno osnažil, pajčevine po kotih ji potrebil ter jo tudi olepšal, kakor je vedel in znal.

Človeku ni moči na tanko vedeti, kako je teličku, ki ga izpusté v pervič na pašo; ko prestopi v pervič za svojo materjo okorni prag zatohlega hleva sè svojimi neukretnimi nogami. A to je gotovo, da je vesel, kakor ni še nikoli bil, ko se nov svet odpira njegovim očem, ko poskuša perve poskoke, z repom kvišku, na prostem, zelenem pašniku. Vse mu je novo, vse ga zanima, veselí, in ponosen je tudi, ker se zdaj tako pase kakor vélika živina, če tudi še ne zna tako spretno muliti zelene trave kakor drugi, kakor modra mati njegova! Če kaj misli, če se pozneje še spominja tega časa, zdi se mu gotovo ta dan silno imenitno, dà najimenitnejše trenotje v življenji; v tem

trenotji je tako rekoč stopil pervič v življenje, postal je pravi úd vaške čede, in to ní kar si bodi!

Tako nekako se godi tudi otroku, ko ga vzemó pervikrat v cérkev; tako imenitno trenotje v njegovem življenji je, ko stopa deček v pervih hlačicah z materjo ali očetom — dečku se pač bolj spodobi, da gré z očetom, deklici z materjo — pervič k maši. Silno ponosen je, modro se derži in stopa kar najširje more; s konca celo poskuša ustrezati očetovim korakom, kar ga pa hitro utrudi; nazaj gredé že dela svoje navadne korake.

Ako bi se morebiti kedó izpotikal ob to nekoliko nenavadno, izvirno primero, želeli bi mu skoraj za kazen, da naj se izpotakne; če si malo nos pobije -- samo prehudo né! — tudi nič ne škodi, naj bode druge krati bolj previden in pameten! Po tej opazki se vernimo k otrokom, ki gredó pervič k maši.

Naravno je, da se v vaséh, ki imajo nekoliko delj do župnijske cerkve, za to imenitno opravilo izvoli navadno dan, ko je shod v njih poddružnici. Več dni, dà več tednov prej se začne pripravljanje in podučevanje otrok, kako naj se vedó, da bode spodobno, Bogu in ljudem po volji. Mati zabičuje svojemu sinku, svoji hčerki, kako naj vedno roke „gori derži", in v altar gleda; kaj delajo gospod, Bog ne daj ozirati se po cérkvi! Otrok posluša lepe materine nauke, obeta in gotovo tudi sklepa v svojem nedolžnem serci, da bode ravnal po materinih besedah; ali če hočemo odkritoserčno govoriti, moramo reči, da časi posluša, kakor pravijo, samo z enim ušesom; nehotoma mu misli uhajajo v stran, na posvetne stvari. Nove obleke se veseli in „odpustki", kateri ga čakajo, rojijo mu kakor muhe po glavi.

Tako je povsod, tako je bilo tudi v Prilesji in v bližnjih vasicah, spadajočih pod svetega Roka. Ali tukaj je bilo še nekaj posebnega, kar je silno mikalo mladi zárod. Matere so natanko pripovedovale in razlagale svojim otrokom vso zgodovino sv. Roka. Toda glavna oseba v povesti mladim poslušalcem ni bil sam svetnik, vse njih misli so se vertile ob psičku njegovem, ki stoji, kakor pravijo, v velikem altarji s kruhkom v gobčku poleg svetnika, in ga tako lepo gleda!

In res je bilo tako. Podobar samoúk ga pač ni bil izdelal s kako posebno umetnostjo; nekako lesén je bil, seveda ker je bil iz lesa; malo okoren tudi, glavo je imel nekoliko predebelo, zabúhlo, ali poznalo se je vendar, da je pasjega plemena žival, ne kaka mačka, ali morebiti ris! Tudi kruhek je bil dobro narejen; videlo se je, da je iz bele moke; lepo rumenkast je bil, dobro pečen in čez sredo zarezan. Ne smemo se torej čuditi, da je mlada pobožnost ves čas svoje radoglede oči stermeč vpirala v ta proizvod krepkega, zdravega realizma!

Ta dan je bil Prileščanom najimenitnejši v letu. Svojega posebnega v „pratiki" zaznamovanega sejma niso imeli, kakor sosednji teržani, ne za živino ne za blago; svetega Roka praznik jim je bil tudi za semanji dan. Véliki tergovci pač niso obiskovali tega sejma, a manjši prodajalci, ki nosijo svoje blago opertiv od hiše do hiše, imeli so tu svoje zbirališče. Vsega je bilo na izbiro, česar si more želeti preprosto kmečko serce, moško, žensko in otročje: usnja, sukna, klobukov, blaga ženskim za krila, lepo pisanih rút, raznih dragocenosti, ki jih kupujejo mladeniči dekletom za „odpustke", prav po ceni; otročje oko se ni moglo nagledati raznoverstnih igrač, ka-

tere so bile tu razložene: vozovi, konji, noži, piščalke, vse se je dobivalo, samo da oče ali mati niso bili preterdi; tudi za usta je bilo vsega dovolj.

Kedo bi pa tebe tu pozabil, ti pošteni in spoštovanja vredni zastopnik izvirno-domače, prave slovenske obertnije, tí neutrudni „nositelj“ — ne morebiti kake „ideje“ — a dobrega ilovega in lesenega blaga; ti pravi hišni prijatelj vsake poštene slovenske gospodinje!

Mnogo prepira je med vama, ti hvališ, ona graja, ti prigovarjaš, ona se brani; tako daleč sta si narazen, človek bi mislil, da nikedar ne prideta skupaj; a slednjič se vendar pogodíta, kúp je gotov in oba sta zadovoljna — na tihem. Največ pa je pri tem prepiru terpel ubogi lonec, za katerega sta se pogajala; zdaj si ga ti sè skljudenim kazalcem razbijal, da bi pokazal materi, kako je terden, kako lep glas ima; zdaj ga je zopet ona poskušavala ravno tako, samo malo menj krepko. Dobro znamenje, da je izdelek tvoje umetne roke res dobro, terpežno blago!

Pozdravi te Bog, ti ponos kranjske dežele, pošteni Ribničan! Vse te pozna, vse se ti posmehuje; kedor utegne te oponaša, tebe in tvojo govorico; natvezajo in nakladajo ti vsakoverstne neumnosti; ti jih voljno prenašaš sè svojim suhim blagom po svetu; neumnega, smešnega se delaš sam, ljudém na veselje in kratek čas, da rajši kupujejo tvoje blago: lonce, sklede, latvice, čaše, lesene žlice, sita, rešeta in česar je še treba pri hiši. Malo pravih rodoljubov slovenskih, da niso v otročjih letih zajemali s tvojo žlico iz tvoje sklede! Bodi mi zdrav ti in zvesti tovariš tvoj, suhorebri konjiček. — Kedó ga ne pozna, tega tvojega konjička? Lep res ni ne mlad ne gladke kože, „da bi se muha na njem razčesnila“; plaši se ne, razpetega dežnika se ne boji, ne otročjega krika; za to pa je neutruden, poterpežljiv, z malim zadovoljen, kakor ti; tudi ti nisi mlad in lep, ne dobro rejen, a korenjak in poštenjak si od nog do glave!

Po božji službi, ki so jo mladi gospod iz terga opravljali z neko posebno slovesno dostojnostjo, začne se živo gibanje in kupčevanje na prostoru pod cerkvico, kjer je bil tudi Ribničan razložil svoje blago, konjiček pa se je pasel po travi. Množica se počasi razdeli v posamezne gruče. Znanke stikajo glave ter si tožijo svoje križe in težave; potem se razhajajo nakupávat. Možje si tlačijo in prižigajo pipe; pogovarjajo se in modrujejo o vojski, o letini in davkih, o raznih občinskih zadevah; mladeniči ogledujejo in presojajo dekleta, ki stojé s konca ločene od njih; a s časom se nekako samo naredi, da se sovražni stranki približati, združiti in pomešati. Treba je samo, da eden, najpogumnejši začne, potem gre vse samo. A vse to se ne verši, da bi ne bilo nekega reda. Razločiti je lahko, da skupaj stojé in se pomenkovajo po dva, mladenič z deklico; to je mendà bilo od nekedaj tako in bi tudi utegnilo ostati tako. On izkuša zvedeti od nje, kaj bi rada, da naj ji kupi „za semenj“, kar ni tako težko, kakor bi si mordà kedó mislil. In potem gresta od prodajalca do prodajalca, dokler najdeta, česar jima treba.

Deček se derži svojega očeta, ne da bi se bal, tako majhen ni. Tudi on ima svoje želje in potrebe, ali sam svoj še ní, da bi imel svojo mošnjo, kakor jo ima starši brat, ki si lahko kupi, kar hoče. Očeta je treba prositi, da se omeči in mu dá nekaj drobiža, drugo si že sam

oskerbi. Že se oglašajo posamezne piščalke in trobentice, tam ena, tam druga in tretja in čez malo časa se vname taka godba, da bi si človek ušesa mašil. Zdaj je še le pravi semenj.

Skoraj bi bili pozabili omeniti še nek poseben stan, brez katerega si človek ne more misliti pravega shoda. To so stvari božje, katere ne sejejo in ne žanjejo, a vendar se redé in živé, časi boljše, gotovo pa bolj z lahka nego kmet gospodar, ki si prideljuje skopi živež sè svojo družino v potu svojega obraza. Berači in beračice prihajajo na shod od daleč na okrog, svojo desetino pobirat. Privoščimo jim jo iz serca obilo in obernimo se k imenitnejšim gostom.

Sodnik tam stoji pred cerkvenimi vrati sè svojim Valentinom v pogovoru z duhovnim gospodom, katerega je bil na voz vzel. Sodnikovi so se bili pripeljali na dveh vozéh, gospodar, gospodinja in Valentin z duhovnikom na enem, vozil je Sodník sam, na drugem Matija, Ana, Andrejček in Zalka; za voznika sta bila zdaj Matija, zdaj Andrejček.

Poludné je odzvonilo. Na kosilo je bilo treba misliti, ali prav za prav na južino, kakor se pravi po kmetih. V srečnem Prilesji se je danes jélo „z veliko žlico“. Po stari in recimo tudi lepi navadi je vabil vsak Prileščan svoje sorodnike in znance, ki so bili prišli na shod, „v gostje“. Tega so se ljudje tudi nadejali, vendar se je vsak branil in izgovarjal, človek bi bil mislil, da ne bode moči nikogar pregovoriti; ali slednjič so se vendar vsi omajali, tako da je imela vsaka hiša v Prilesji svoje goste.

Ali takega Prileščana ní bilo, da bi se bil prederznil Sodnikove vabiti pod svojo streho. Tudi Koren ne, ki je zdaj pristopil k možém. Vendar se napotijo čez nekaj časa vsi proti njegovi hiši: Sodnik s Korenom, Valentin in duhovni gospod, ki ga je bil Sodnik povabil na kosilo. Druga Sodnikova družina je pozneje prišla v Korenovo hišo, kakor je bilo zgovorjeno.

Kako so gledale dekleta lepega Valentina, ki je tako moško stopal na strani duhovnega gospoda! Vse je kazalo, da je mladi gospod prišel iz vélikega mesta. Kako okusno je bil napravljen! Vaški krojač je radovedno ogledoval njegovo suknjo, ali bi pač znal on táko narediti? Čevljar se je čudil njegovemu elegantnemu obútalu, ki je bilo tako lepo po nogi ustvarjeno; zdaj mož vé, kako se na Dunaji dela! Valentin se ni menil ne za krojača, ne za čevljarja; ali kar se tiče deklet, ne moremo tega reči. Prav radovedno, skoraj nekako prederzno jih je ogledoval. Z obličja in pogledov, z vsega vedenja se mu je bralo: Jaz sem pač vajen lepih mestnih gospodičin, razvajen sem; vendar za silo tudi té niso, da bi dejal. Tej pa oni je celo gredé pomižknil, in ko bi ne bilo očeta in duhovnega gospoda, kedó vé, kaj bi se bilo zgodilo.

Tu ne smemo pozabiti še nekih starih znancev. Tudi Brezarjev Anton je bil prišel in posrečilo se mu je, da se je vendar sešèl sè Sodnikovo Ano, ki se je sprehajala z materjo po sejmu. Govoriti ni mogel z njo, a vendar ji je nekaj v roko stisnil, nihče ní videl, kaj. Zaplotnik ga prestreže in moral je z njim. Da ni bilo brez Nosana, to se umeje samo ob sebi; tudi tega nam ní treba praviti, kje je obedoval; njega ni bilo treba vabiti. Pošteni Seljan je bil danes za deset let mlajši videti, tako se je bil olévil. Na kosilo bi ne bil šel mož k nikomur, ko bi ga bil tudi kedó vabil, danes je moral biti pri svoji Jerici, taka priložnost je redka.

Kedor ní bil nikamor vabljen, ni mu tudi bilo stradati treba, samo da je imel kaj cesarske podobe v mošnjici. Dva kerčmarja iz terga sta točila, vsak na enem konci; in prigrizka se je tudi kaj dobilo.

Tako je bilo vse veselo in dobre volje v Prilesji — vsaj enkrat v letu.

Ali pravo življenje se je začelo še le popoludné, po litanijah. Starji ljudje so bili precej odšli; ali mladega sveta je ostalo dovolj in vedno ga je še prihajalo od vseh strani. Trije godci so neutrudno godli pod lipo, same vesele, same okrogle, ki peté privzdigujejo. In peté res niso dolgo časa mirovale; mladeniči so sukali dekleta, in s petami bili ob tla, da je bilo veselje. Vino se je cedilo po okornih, neuglajenih mizah, da je bilo greh. Tako vsaj je sodil berač, ki je s konca od strani gledal to pregrešno potrato; potem pa se ujunači, približa se mizi ter ponižno prosi, naj tudi njemu privoščijo blage kapljice, katere je Bog dal tako obilo. Za njim pride drugi, tretji in tako so imeli tudi berači dober dan.

Po poludanski božji službi otide Sodnikova družina razen Sodnika samega in Valentina. Njima se je pričelo še le zdaj pravo veselje. Zvečer je imel Koren hišo vso polno ljudi; celo véliko družinsko sobo je moral izprazniti za ta večer. Gospôde iz terga ní bilo nocoj; prav so čutili, da je tak dan tu kmet gospod. V mali gosposki sobici so bili zbrani sami kmečki veljaki, Sodnik jim je bil za starešino. Tak večer ne more biti brez godbe. Ko se je bilo stemnilo, prišli so godci v Korenovo hišo. Kjer so godci in mladi ljudje, tam je tudi ples. Koren sicer ni bil prijatelj takim hrupnim veselicam; ali nocoj ni moglo biti vse po njegovi glavi.

Jerica je imela dela čez glavo; kakor posterv se je sukala in švigala med veselimi gosti. Dobre volje je bila in z vsakim prijazna. Njen oče je sedel v pervi sobi za mizo med svojimi znanci. Obličje se mu je žarilo od samega veselja, nekoliko pač tudi od dobre Korenove kapljice, ki jo je mož slastno serkal; tak večer je samo eden v letu! Tu morebiti poreče kedo: kaj bi ne, saj ni njega bolelo! Ali to ni tako. Res bi ga bil lahko zastonj pil, kolikor hotel; Koren bi mu ga bil z veseljem dajal, ali tega mož nikakor ní hotel; tudi dervar ima svoj ponos, in tako je prav. Seljan je hotel biti kakor drugi gosti. Moško je torej sedel med svojimi tovariši, pa veselo in ponosno je gledal svojo hčerko, ki se je tako urno, tako berhko sukala. Dokler ní bilo še toliko ljudi, priséla je večkrat k svojemu očetu, da sta se malo pogovorila, celo vina iz njegovega kozarca se je zdaj pa zdaj nekoliko z ustnami doteknila. Zdaj je bil mož zadovoljen, da ga je pogledala, kader je mogla. In tako so švigali prijazni pogledi sim ter tja med njima, kakor med dvema, ki se rada imata.

„Kar je res, to je res, Seljan", nagovori sosed na desni strani srečnega očeta. „Kolikor jih je tukaj, take ní kakor je tvoja Jerica. To ti je tako nekako gosposko, in vendar zopet ne gosposko; sam ne vem, kako bi dejal".

„„Res, prava igračica je to tvoje Jérišče"", pristavi mož na levi strani"".

„Kako praviš, igračica"? zahudi se razžaljen oče nad njim. „Veš, Zabukovec, tako mi ne smeš govoriti, če hočeš, da ostaneva prijatelja. Z mojo hčerjo ní da bi se igralo; ne svetoval bi nikomur, da naj poskusi".

„„Nù, nù, kaj bi se precej tako to-

gotil, Seljan‚‚! teši ga mož, saj ne mislim tako. To je samo tako beseda —‚‚

„Nič možka beseda‚‚, zaverne ga Seljan. „Govorimo, kakor možjé govoré, kaj ní res, Mejač‚‚?

‚Prav praviš, Seljan, govorimo kakor možje. Jaz pravim tako: Srečen, kedor jo dobi za ženo. Samo da ne bo hotela vsakega, kedor bi jo rad‘.

„Jerica je pametna, kakor stori, tako bo prav‚‚.

Nato mu pošepetá Mejač na uho, da bi ne slišali drugi:

‚Sodnikov Matija — saj veš, da jo ima rad — to bi ne bil napačen ženin; samo z očetom bo križ‘.

„Tisto bo, kakor bo volja božja‚‚, odgovori mu Seljan precej glasno. „Vrivala se pa moja hči ne bo nikomur v hišo‚‚.

Mož bi bil morebiti še govoril; ali videl je nekaj, kar mu je ustavilo govorico.

Tudi Valentin je bil takoj razvidel, da je Seljanova Jerica — on je menil, da je navadna natakarica — med vsemi dekleti najlepša. Vajen lahkih zmag, nekoliko tudi že vinjen jo prestreže, prime jo čez pas, naj se enkrat zasuče z njim. To ni bilo samo ob sebi še nič nespodobnega; ali Jerica res ni imela časa. Brani se mu torej, da ne utegne. Toda Valentin se ne dá tako z lahka odpraviti. On dà, ona dà ne! Slednjič ko vidi mladi gospod, da se deklica ne dá pregovoriti, hoče jo siloma objeti in poljubiti. Deklica se brani. Seljan je nekoliko časa şerdito gledal ta boj, ko pa vidi, da se ga Jerica ne more iznebiti, plane razjarjen izza mize:

‚Gospodič! pustite dekleta, to je moja hči‘!

Osupnen ga gleda Valentin, deržeč dekleta za roko.

„Vaša hči, kaj potem? Svj vam je nočem snesti, dotekniti se je pa vendar smem, saj kraljeva hči vendar ní, káli‚‚!

In Valentin jo poskuša zopet objeti.

‚Jaz pa pravim: v stran roko!‘ zakriči mož nad njim. In kakor z železnimi kleščami mu prime in stisne roko, s katero je deržal dekleta. Jerica je bila prosta, za očeta stopi, bala se je zanj. Valentin se trese od jeze in sramote. Na to kričanje priskočijo možje mirit. Koren prigovarja Seljanu, naj bode miren; Sodnik pa stopi svojemu sinu na stran, Seljanu nasproti. To je Valentina še bolj razdražilo; sram ga je bilo, da mu je prišel oče na pomoč, kakor da bi se ne mogel sam ubraniti starega moža. Premoški je bil, da bi sedaj odjenjal, zlasti ker je bilo toliko prič. Serdito namahne nanj. A pri tej priči ga prestreže Koren. Sodnik se ní genil; čutil je, da bi sinu ne bila na čast očetova pomoč, vsaj dokler ní vélike sile.

Seljan je mirno stal.

‚Pusti ga, pusti, Koren‘, roga se mož, ‚naj poskusi; rad bi zvedel mladič, kaka je Seljanova pest. Naj vdari, on dvakrat, trikrat, potem pa jaz enkrat, samo enkrat, pa bo mir, možje‘!

Valentin se bori s Korenom, kateremu zdaj oče sam prigovarja,, naj ga izpusti, da usta zamaši dervarju. Ali Koren je vedel, kaj dela, kaj bi bilo, ko bi odjenjal. On je poznal Seljana. Sodnik je to mendà sam izprevidel, bil je torej v hudi zadregi; česti se ni bilo nadejati njegovemu sinu ne njemu z nobene strani.

Kedó vé, kako bi se bila stvar končala, ko bi ne bil pri tej priči primahal Nosan sè svojimi dolzimi rokami na bojišče.

„Po žandarje, po žandarje! kje so žandarji! kriči kakor tič v precepci. In po vsej sili rine skozi množico, da bi šel po stražo. Lahko bi jo bil našel, daleč bi mu je ne bilo treba iskati. Kjer je semenj ali shod, tam so gotovo tudi žandarji blizo. To so vsi dobro vedeli, ali take pomoči si ní želel nobeden; tako z uma vendar niso še bili. Neprijetno ime „žandar“ jih je vse nekako streznilo, kakor da bi jih bil z vodo polil. Koren izpusti Valentina in gre mirit Nosana, naj bo pameten, tú ni treba žandarjev. Jerica prosi svojega očeta, naj sede mirno za mizo. On se ne brani. Če pa ti praviš, pa naj bo, pa sédem; mirno bom sedel, samo tebe naj nihče ne nadleguje“.

In mož sede za mizo. Ta konec ni bil posebno časten za Valentina; ali kaj je hotel? Oče ga prime za roko ter ga odvede v stransko sobo rekoč:

„Pameten bodi, kaj se boš s tako muho pijano“! Dobro, da zadnjih besed Seljan ni slišal; v pogovoru je bil z Jerico; prosila ga je, naj gre domóv, da bi ne bilo zopet kakega prepira. In tako je storil.

B. M.

(Dalje prih.)

Niccolo Macchiavelli in knjiga „Il principe“.

(Dalje.)

Vsak sicer poreče, da bi bil vladar, imajoč vse dobre lastnosti, biser v pravem pomenu besede. Ker pa to vsled splošne izprijenosti ni mogoče, naj se le izogiba hudobijam, ki bi ga utegnile s prestola spraviti, drugim pa le, v kolikor se dá; sicer pa se naj ne straši nobenega zločina, če brez njega deržave ohraniti ne more.

V XVI. pogl. priporoča pisatelj svojemu „knezu“ štedljivost, katera je koristnejša mimo radodarnosti. Kajti nazadnje postane radodaren vladar ubožen ter vsled tega zaničevan, ali pa ga žene radodarnost do tega, da tare in molze svoje podložnike, ki ga potem sovražijo. O „milosti“, knezu jako potrebni čednosti, pravi, da zahteva mnogo previdnosti. V časih je prizanesljivost bolj škodljiva od neusmiljenosti; dostikrat ravna vladar bolj usmiljeno, če sè smertjo kaznuje peščico upornikov, kakor če dopušča, da iz njih rovanja nastanejo neredi in kervave ustaje. Kazni zadevajo le posamezne osebe, enake zmotnjave pa pahnejo vso deržavo v nesrečo in propad.

Kaj pa je ugodnejše, če ljudstvo ljubi svojega vladarja ali če se ga bojí? Gotovo oboje združeno; ker se pa to le redkokrat nahaja, odloči se Macchiavelli za strah. Kajti ljudje so brezbožni in nehvaležni, nestanovitni in bojazljivi, licemeri in samopridneži; vez ljubezni raztergajo, če jim le količkaj koristi — strah pa se jih derži. Vendar naj pazi „knez“, da se strah ne izpremeni v sovraštvo: naj se nikoli ne dotakne premoženja svojih podložnih, naj nikedar ne žali ženske časti, naj ne kaznuje nikogar sè smertjo, dokler se ne opraviči gledé na uzroke (XVII. p.) Najslaboglasnejše poglavje v vsej knjigi je osemnajsto, v katerem pisatelj razlaga, kako mora vladar ostati pri svoji „besedi“. Da je posebno lepo od njega, če je mož-

beseda ter vedno ravno pot hodi, znano je pač vsakemu; vendar kaže zgodovina, da so poštenjaki slab konec storili, nezanesljivi in goljufni vladarji pa veliko dosegli. Proti človeku borimo se z orožjem, proti zverini sė silo; ker pa zakoni ne zadostujejo vselej, mora knez dostikrat silo rabiti, mora se tedaj kazati kot človek ali kot žival, in sicer v zadnjem slučaji zdaj kot lisica, zdaj kot lev. Lehko bi bilo, deržati se svoje besede, ako bi bili vsi ljudje dobri in pošteni; ker so pa vsi hudobni ter sami ne izpolnujejo svojih obljub, ne sme se tudi previden vladar ravnati po svoji besedi, ako bi to utegnilo deržavi škodovati ter jo mora prelomiti, če ni več onega uzroka, vsled katerega je besedo dal. Ali to lisičjo zvijačo mora svetu prikrivati, enak papežu Aleksandru VI., kateremu so ljudje vse verjeli, dasiravno jih je sleparil in goljufal vse svoje žive dni.

Naravnost pravi tedaj Macchiavelli, da deržavne koristi večkrat silijo kneza, da se ne more deržati svoje besede. Naj ostane torej pri dobrem, dokler mogoče; naj pa brez premisleka rabi slabe pomočke, če jih deržavno stanje zahteva. Vendar tega ne sme javno kazati; zlasti ne sme nič govoriti, kar se ne bi strinjalo z milostjo, odkritoserčnostjo, zvestobo, uljudnostjo in pobožnostjo. Ljudje namreč sodijo le po videzu: takih je malo, ki te poznajo v istini in neprimerna ta manjšina mora se vedno udati velikanski večini. Knez naj gleda le na to, da ohrani deržavo; svet, ki vedno le po uspehu sodi, bode ga vsegdar hvalil in slavil „kajti druhal gleda le na vnanjost in na svetu sploh — ni drugega nego druhal“!

Nasvete, katere pisatelj od XIX.—XXIII. pogl. svojemu „knezu“ podaje, mora odobravati tudi najostrejši moralist. Glavna skerb naj bode vladarju, da ne razdraži plemstva ter zadovoljuje narod; na terdnjave se ni zanašati, pač pa je „ljubezen naroda najvarnejša terdnjava“.

Fr. Šuklje.

(Dalje prih.)

Milada.

Zložil Franjo Končán.

3.

Noč izbeži in z njo vihar,
Na nebu dneva pervi žar
V rumeni luči se užiga.
Izza gorá se gora dviga
Počási, kakor bi se bala
Nevihte, ki je razsajala
Po zemlji celo noč, enaka
Nevesti, ki že težko čaka,
Mladeniču da jeza mine,
Da s čela mu oblak izgine.
Od daleč gleda, zvesto pazi. —
On miren je! — Na perstih splazi
Do njega se in ga objame
Ter jeze zadnji sled odvzame.
Enako na oblačke seda
Rumena luč. — Nemirno gleda
Če vtihnil je vetrov prepir,
Če je po zemlji vsej že mir?
In glej, nebo je čisto, lėhke
Meglice so le tam in tu
Raztresene in sape mėhke
Pihljajo v gozdih brez mirú.
Zdaj se razlije zlata zora.
Zbudi se log, zbudi se gora;
Skerjanec kvišku se vertí,
Pozdravljat jo se mu mudí,
Kako veselo poje, vriska!
Pri kapljici se kaplja bliska,
Kakor raztreseni rubini
Po srečni, radostni dolini.

A čuj, kaj se glasi čaróbno,
Ko da bi gorska vila pela.
Al slišal bi sireno zlobno!
O ne! Sirén serce hudóbno
Ne more take pesmi peti,
Ljubav mora serce greti.
Tako ginljivo slavec poje,
Da serce gane ljube svoje.
Utihnil drobni tič v višavi,
Utihnil veter je v dobravi,
Ki je prijetno šepetàl,
S peresi drevja se igràl.
Molčé vsi tiči, slušajo,
Ker z njo se ne poskušajo.
In tujec, ki prenočil v koči,
Zbudi se, urno k oknu skoči.
Razgreta mu je žila vsaka,
Kri urneje se mu pretaka.

Kakó okó mu plamení,
Poguben ogenj v njem gori!
Kako mu čelo je temnó?
In kaj se trese zdaj tako?
Kaj v gosto brado si mermra?
Zavida mari devi srečo,
Ki pela pesem je gorečo?
Ki zdaj, ko neba zora mlada
Kopni na persih — Milorada?
„Prokleti gjaur“! — skozi zóbe
Zamolklo kolne poln hudóbe.
Pogubo njima tujec sklepa,
Ki ga je vnela deva lepa.

Zveneti kmalo roža mora,
Ugasne zgodaj mlada zora,
Izgine rosa v urah ranih —
Le malo ur je sreči danih.

(Dalje prih.)

Med gorami.

Obrazi iz l—škega pogorja.

I.

Kobiljekar.

(Konec.)

Neko popoludné, ko nam je solnce jesensko in zaspano sijalo skozi okna v hišo, ter smo že posedavali okrog peči, letala je Maruša Repulja (ki je ta čas „sladke reči“ prodajala po sejmovih) od hiše do hiše. In samo glavo je pri vratih pokazovala in silno izpehana je kričala skozi škerbaste čeljusti:

„Hitite! letite! Kobiljekar in pa Grega se prepirata in strašno kričita“!

Potem pa je urno dalje hitela k sosedu in od soseda k drugemu sosedu.

Tiste dni pa je bilo pri nas še ravno tako, kakor dandanes. Če sta se prepirala dva soseda, ter se gerdo zmerjala, tedaj je derla vsa vas skupaj, ter gledala in prav težko pričakovala, da bi se prepirajoča zgrabila, ter se malo pretepla in malo pretolkla.

Tako smo tudi tisto popoludne prileteli h Gregovi koči, ter gledali in pervega vdarca željno pričakovali.

Kobiljekar, rudeč kakor kuhan rak, je letal za ograjo svojega verta in kričal in tulil, da ga je bilo groza videti in slišati.

Grega pa je sedel na zloženih svojih dervih in nožice je bil stisnil pod sé in iz male tolminske pipice vlekel, strašno hlastno vlekel dim, ter ga izpuščal od sebe. Na glavi pa je imel silno polhovko, katera mu je sezala do ušes.

„Kedó pa sem jaz in kedó si ti“?

rjul je oče Nace. „berač si in pa še slab berač“!

Gregu pa sta se zasvetila zelena očesca in sè svojim tenkim glasom, ki je šel skozi ušesa kakor od skerhane žage, samo s tem tenkim glasom je dejal, in Bog vé, da ne jezno, ampak mirno, pa prav čisto mirno:

„Kobiljekar, jaz vam le toliko rečem, da so gospodje sleparji! In to bodete že izkusili, če še niste“!

Na to je oče Nace še bolj kričal.

„Kobiljekar, jaz vam tudi povem, da so gospodje šeme, pa prav velike šeme“!

In Grega je izpustil oblak dima iz ust.

„Tí si berač! tí si berač“!

In Kobiljekarju je skoraj v gerlu zastal glas in ves hripav je bil.

„In še vam rečem, Kobiljekar, da so gospodje tudi goljufi, gerdi goljufi“!

In tako je šlo dalje. Konečno pa je oče Nace pobral debel kamen, ter ga posadil Gregu na glavo, da je bil ta v hipu ves kervav.

Še le tedaj je priletela (kakor je že tako navada) Kobiljekarjeva žena, ter odvedla svojega kričečega in silno preklinjajočega moža.

Grega pa je zlezel sè svojih hlodov, potegnil iz žepa prav umazano in prav raztergano ruto, obrisal si kri z glave, razbleknil veselo svoja usta in dejal po tem:

„Sosedje, to le je za mé denar“!

In tako je bilo. Legel je v posteljo in do sodnije poslal povedat. In prišlo je kup gosposkih ljudij, beričev in ranocelnikov, ter so mu premerili in pregledali, pretipali in prebrodili glavo. Potem pa so rekli, da bo Kobiljekar zapert in ukazali so mu, naj Gregu poplača toliko in toliko za bolečine in druge težave.

Čez nekaj tednov pa je oče Nace vpregel konjička in se peljal v mesto, da bi bil zapert. In presedel je mesec in še nekaj dni! – –

Potem pa se je tožba pričela za tisti košček zemlje, na kateregа je Grega odlagal nabrano svoje dračje. In sodniški hlapci so prihajali ter prinašali nam povabila. Mi pa smo morali na zaslišanje in po svoji vesti smo govorili in poterjevali, da je Grega v resnici ondi puščal svojo hosto. In glejte — vrag naj ume té jezične advokate — tista hosta, pa ravno tista hosta, vam rečem, pomagala je Gregu — in tožbo je dobil!

Kobiljekar pa je nam naša pričevanja slabo poplačal. Ko smo zopet prinesli obresti, dejal je, da denarja potrebuje in iztirjal je svoje dolgove pri nas. Mi pa smo ga poplačali.

Ali potem je minil strah in nič več mu nismo privoščili njegove gospoščine.

Grega pa je skoraj vsako nedeljo popoludne, ko smo šli ravno iz cerkve, postavil se tijà pred Kobiljekarijo, ter slabo in zbadljivo govoril o gospôdi in gospodih.

Okrog pa smo stali mi poslušalci, tedaj dolgov oproščeni, ter se glasno krohotali, dokler ni oče Nace besen in divji prihrumel iz veže, in se penil in togotil. Ali kamena si pa vendar ni več upal položiti Gregu na glavo, ker je bilo to pervič predrago.

Pač pa je konečno vpregel svojega konjička, ter se odpeljal v L— in vložil tožbo, da ga je Grega žalil na časti in dobrem imenu.

In zopet smo hodili v sodnijo na grad, ter vlekli groše za pot.

Grega pa je stal pred tisto gospodo, ki je sodila, in opravičeval se je.

„Pravični gospod“! dejal je, „silo pravični sodnik; ali sem temu človeku kaj napačnega povedal? Z njim še govoril

nisem! Bog me varuj! Jaz sem kmečkih kosti in za gospodo ne maram mnogo, prav res ne maram. Mogoče je, da sem izbleknil eno ali dve besedici, več ne, najbolj pravični sodnik! ali izbleknil sem jih čez gospodo. Saj veste, kako je. Vi gospodje pa govorite čez nas, ki smo na kmetih! Tako je! Ali temu človeku, očetu Nacetu, nisem dejal žale besede, nikedar ne. Njega poznam, on ni gospod, še pisati ne zna! Njegov oče pa je lazil še stergan po vasi, dokler ni bil nekje tam doli na Hervaškem zaklal nekega mesarja — dejali so, pravili so. Ali jaz tega nikedar nisem verjel in še sedaj ne verjamem! Tistega mesarja je bil torej zaklal in tako čudno prišel do bogastva, vsaj tako pripovedujejo. Ali oče Nace pa vendar ni gospod, kaj ne, da ne, najpravičnejši gospod sodnik? Saj jaz bi tako sodil".

Oče Nace pa je tedaj na strani stal in se grozno potil. Grega pa v resnici niso vtaknili v zapor, sodniški gospodje so ga izpustili domóv in dejali, da je govoril samo čez gospode, da pa oče Nace ni — gospod.

Od tedaj pa je preživel oče Nace težke dní, in vsi smo se mu smijali in dobro nam je dejalo, da se je bil tako gerdo vrezal sè svojo gospoščino.

Ko pa se je zopet povernila zima, zapusti Kobiljekar našo vas, ženo in otroke, ter si kupi hišo v L—. Ondi v mestu si je napravil stanovališče, dobro jedel in pil, ter se po gosposki navadi ogibal cérkve in svetih maš. Omislil si je dolge hlače, kvartal in popival, ter zakvartal in zapil veliko in drazega denarja. Časih po zimi pa se je na senéh pridersal v vas nazaj. In tedaj je bil zavit v strašanske kožuhovine in prišlo je z njim tistih gosposkih in bradatih ljudi, da je vse mergolelo po Nacetovem dvorci. Potem pa so prekričali in preigrali celo noč. Žena in otroci pa so jokali, skriti po kotih, ker so vedeli, da tako ne bode šlo dolgo.

In res ni šlo! Sredi poletja se je povernil oče Nace iz mesta, in govorilo se je, da je „pri kraji". Začel je prodajati vse, kar se je dalo odpraviti. Iz hleva je izginila glava za glavo; kermo je prodal še na travnicih in žito še v klasji. Ali to je terpelo le malo časa. Potem pa smo opazili, kako so se pričele Nacetu Kobiljekarju hlačice beliti okrog kolen in „kamižola" cvesti ob komolcih. In neko jutro smo dejali: „Raztergan hodi"!

Kako pa se je konečno godilo, to veste predobro vsi. — Prišli so dolžniki ter mu vzeli in poprodali vse, in še ni bilo dosti. Žena je gostovala pri usmiljenih ljudeh, otroci pa so morali v službo in težko delati za vsakdanji kruh. Oče Kobiljekar? No, on pa je konečno beračil od hiše do hiše, in sè žganjem je pijančeval, kader je mogel. Ko se je pa bil priberačil do groba, ter sta mu pela samo „srednji" in „mali" zvon, dejali smo vsi, da mu je Bog dobro storil, da ga je k sebi poklical. Ošabnost pa vendar ni pridna!

Emil Leon.

(Dalje prih.)

Zemeljska čuda.

II.

Ljubeznjiva gospica! To je vaša skerb, ker mnogo previdneje ko jaz sam znate vi prevdariti, katera mojih pisem smete tudi svojim prijateljicam pokazati in katera so taka, da jih imate navado skrivati pred tujimi očmi kakor gad noge in da jih smeta le dva človeka brati, vi in jaz.

Torej moje zadnje verstice ste pokazali svojim verstnicam! In kaj je sklenil ljubeznjivi zbor?

‚Da so učenjaki kakor sveti Matíja, ki led razbija, če ga ni, ga naredi‘, in Matilda, pravite, ki je velika naravoznanka mej vami, poroča mi vprašanje, odkod so zvedeli učenjaki te skrivnosti, o katerih govoré sedaj, kakor me o lepoti in modêrnem kroji tega ali onega krila; kar navadne reči so jim. Malo preveč si pač umišljajo! ste mi pisali, „da hoté praviti o časih, ko ni bilo na zemlji ne njih, ne njihovih prednikov — namreč opic! — ne ničesa. Pa saj ne terdijo, da je hodil že po razbeljeni zemlji kak njihov ‚kolega‘ na izprehod, ter jim zapisoval one čudovite dogodke, ki jim jih je sedaj le brati in mej svet raznašati treba‘?

Ne, ničesa ni bilo v onem razbeljenem času in le pesniki pa basniki nam ponujajo svoje pripovedke za verjetne, češ, salamandri in baziliski živé ob samem ognji. To ni res, a res je, da se morate čuditi človeškemu umu — vsegaveden je, saj je z božjim v rodu — ker more spisovati zgodovino onih časov, ko o njem samem ni bilo ne duha ne sluha.

‚Taka kakor danes je bila tudi zemlja nekedaj‘, tako terdite, gospica moja, „in da ni res, da je bila žareča iskrica sredi neizmernega nebá. Iz stvarnikovih rok je izšla pusta in temna, tema in vode so jo pokrivale‘.

Tako mi zaterjujete in z vami vred vaša lepa družba. Takoj vam odgovorim, a pokarati vas hočem še popreje, da se nočete več spominjati lanskega poletja, ko sva šla oni globoki rudokop ogledávat. Kako vam je prihajalo v njem gorkó in celó mene ste tožili, da vas prenaglo okrog vodim po podzemeljskem skalovji. Več ne vem, kaj mi je prišlo na pot, da vam nisem jél razlagati, zakaj in kako, le toliko vem, da sem obesil očale na nos, kakor vselej, kader mi je kaj učenega na mislih. Reči sem vam pa menil takrat tako le: Gorkomér, termometer je kaj berhka učena priprava, taka je kakor da bi imela razum. Če jo nosi človek sè seboj v globočino zemlje, zaigrajo one živosreberne nitke, vsi živci in vesela vskipi kvišku, vsacih sto čevljev globočeje doli v tla ravno za eno zarezo ali stopinjo; da se drugače pové, vsacih sto čevljev globočeje v zemljo je svet za eno stopinjo gorkeji, 200′ za 2, 300 za 3 itd. Vzemite svinčnik v roke, gospica moja, ter zračunite, koliko sto korakov bi smel človek v globočino, da bi ga ne bilo prevelike vročine konec, se ve da, ko bi mu verhu tega ne hodila voda na pot. Tisoč čevljev pod zemljo vskipela bi gorkomerova sreberna nitka za deset stopinj, 2000 čevljev pod zemljo za 20, 3000 za 30, 4000 za 40 stopinj. V tej globočini in tej gorkoti pa bi ga obdajale že vse mogoče vročinske slabosti, 5000 čevljev globoko bi že nikakor živeti ne mogel; 10.000 čev. pod zemljo bi mu že voda na dlani zavrela in vročina bi pri-

hajala tem veča, čem globočeje bi se človek spuščal v tla. Učenjaki pravijo, da je ni stvari na zemlji, ki bi se v vročini po 3000 stopinj Celzijeve veljave ne razpustila kakor vosek nad ognjem; najterje kamenje mora se stopiti. Računite z menoj dalje, ter ne denite še svinčnika iz rok, 300.000 čevljev ali 12 milj doli v tleh je svet tako vroč, da poljejo tam le raztopljena, žareča jezera sem in tja po zemlji. Toda od te meje, pa globoko doli do zemljinega oserčja je še 900 milj hodá, in vsa ta velikanska globočina je napolnjena z ono raztopljeno goščo, in le 12 milj debela skorjica zaklepa jo pred našimi očmi. Bog ne daj, da bi póčila!

To mi bodete vsaj verjeli, kar ste sami sè svinčnikom v roci preračunili, a čudno se vam zdi vsakako, da se je ta podzemeljska sila v naših izobraženih časih, kakor bi se ji več ne spodobilo razkladati svojih surovih moči, popolnoma umirila, tako da vedó o nji le učeni možje, in sedaj tudi vi, in drug nihče. Se ve da pri tem pa ste popolnoma pozabili, da sili dan na dan, na tisoč in tisoč krajih ona goreča gošča iz zemlje ven. Vezuv, ki ste mu namenili, da ga kedaj obiščete, če prej ne, vsaj tiste „medene dni“ po poroki, meče nepretergoma iz sebe dim, sopar, razbeljeno kamenje itd. Le malokedaj pride njemu in njegovim verstnikom, ki so raztreseni tu pa tam po širni zemlji, nedeljski dan, da se opočijejo, v ponedeljek pa tem pridneje svoje delo pričnó. Globoko doli v ognjeno zémljino oserčje hodijo ognjeniki po svoje izmečke, ter jih kažejo trepetajočemu človeku. Po globokem žrelu bruhajo one vroče tvarine ter prispévajo gori na teme, odkodar se polivajo po rebrih v dolino; kar pride tem gorečim potokom na pot, sežgó ali raztopé. Po žrelu pribobné pa tudi mogočne skale ter se zaganjajo z velikansko silo proti nebu 2000—10000 čevljev visoko. To je silna višava. Naši topničarji pokažejo na svoje topove, kader se hoté s kako rečjo ponašati, a recite jim, naj napravi ta ali oni mogočen top, ki bi vsaj 12 funtov težke krogle metal tako visoko. „Nemogoče“, dejali vam bodo drug za drugim. Vezuv pa ne deva kamenja, ki ga brusi časih 1000 čevljev visoko, na tehtnico, z 2, 3, 4, 5 sto centov težkimi skalami se igra in jih meče kvišku, kakor otroci „žogo“, se ve da malo više.

Prebivalci okrog ognjenikov pa so veseli te velikanske igrače, a kri' jim zastane, kader to igranje pojenja in se ognjenika žrélo zapré. To zapertje je prorok, ki prorokuje, da se bodo godile strašne reči. In res, ne dolgo zatem se začne zemlja stresovati, časih tisoče štirjaških milj na okrog, ziblje se, kakor čolniček na razburjenih valovih. To so one strahovite prikazni, ki jih zovemo potrese. Kedor je enega doživel, ne vošči si druzega več. Pri nas se ve da so bili potresi dosedaj kaj pohlevni, komaj se je človek zanje zmenil. Pač, pred dvemi leti ali kali so Dolenjci okrog Mokronoga v nekaterih mesecih več zmolili, ko mordà vse svoje življenje. Kedor pripoveduje njim o potresih, ne meče semena na peščena tla, tu se prime. Oni vedó, kaj je potrés. A kar so prestali ljudje po druzih krajih, ne dá se primerjati mokronoškemu strahu. Saj veste, veliko lisabonsko mesto na Portugalskem je 1755. leta potrés v prah zdrobil. Dne 28. marcija 1783. leta so videli prebivalci laške Kalabrije, kako so verhovi apeninskih gorá kvišku poskakovali, videli so, da so se cele hiše od tal ločile, kvišku se pognale, potem pa zopet nazaj séle na prejšnje mesto, popolnoma nepoškodovane. Drugje zopet so se vasí, mesta, gore in gozdovi tako

presukali in zmesili mej seboj, da prebivalci, ki so potres prestali, niso mogli ločiti, kje je njihova in kje sosedova zemlja.

O potresu se zemlja dviga, pa zopet poséda in premiče, kakor valovi v vodi, ali polje, kader potegne piš čez nje. V Mesini in Lisaboni se je primerilo, da se je en del ceste dvignil za več čevljev, da je tu in tam kaka hiša stala s partérjem v tisti visočini, ko druga, onkraj ceste, sè svojo streho. Neki 11 čevljev debel stolp je počil od verha do tal in ena njegova polovica je stala 15 čevljev više mimo druge. V Kalabriji je zemlja na več krajih póčila in mnogokedó je izginil v brezno, od kodar ga ni bilo več nazaj. Pravi se, da je v nekaterih dneh poginilo čez 100.000 ljudi. Najgrozovitejši potresi, ki napravijo največ škode, so oni, kader zaplešejo kosovi tál, kakor bi jih sukal vertinec okolo. Sila daleč na okrog jih je čutiti. Sloveči filosof Kant pravi, da so opazili lisabonski potres skoro po vsej Evropi, vsej severni Afriki in vsem atlanškem morji; pomornikom se je zdelo, kakor da bi se jim bila ladija narila na skrito skalo pod morjem. Ravno tisti čas pa se je Vezuvu zaperlo žrelo in nihče ni dvomil, da je prouzročilo to oni strašni potres.

Se ve da, tako grozovitih potresov ni vedno. Leta 1750. je stalo ravno polje valjadolidsko v srednji Ameriki v najlepšem cvetji, kar zadoni necega dne neskerbnim ljudem strašan tresk na uhó. Kakor čoln na vodi se zazibljejo tla in sredi ravnega polja se požene 800 čevljev visok zemeljski mehúr kvišku, ki ob temenu poči ter mogočen potok razbeljene lave po sebi polije. Kedor je bil na tujem in o tem dogodku ni ničesa čul, čudil se je pač, ko je prišedši domov, zagledal sredi nekedaj svojega polja neprijazno goro, iz katere se je poganjal dim in sopar kvišku. Danes ji pravijo Jorullo.

Ali naj vam navedem vse tisoče tacih dogodkov, ki pričajo sè čverstim glasom o gorečem zemeljskem jedru? Te odpertine na raznih krajih zemlje so njeni dušniki, po katerih izdihava zemlja svojo vročo sapo, ter si olajšuje pregorko sercé. Tako se godi sedaj, ko je njena skorja že tako močna in debela; koliko grozneje so pa divjale podzemeljske sile v onih davno preteklih časih. Takrat niso bile še tako zvezane in uklenene, in z lahka so narinile zemlji gerbe na herbet, ki jih zovemo sedaj Alpe, Kordiljere, himalajske gore itd. Človeku, ki meri vse le sè svojo malo človeško mérico, zdé se té gerbe velikanski verhovi. Monnt Evrest, najviša himalajska gora je 27.000 čevljev visoka. Res, to je velikanska visočina, ki pa popolnoma izgine, ako se z velikostjo zemlje primérja. Če si napravite, gospica moja, 11 čevljev visok zemljevid, „globus“, tak torej, da bi imel v malokateri navadni sobi dovolj prostora, in hočete postaviti nanj tej velikosti primeroma najvišjo goro na zemlji, trikrat višjo, ko je Triglav, zeló morate biti izbirčni, ako Vam je do prave primere, ker proseno zerno bi bilo že predebelo. Veliko mero je treba vzeti v roke, če hodi človek z njo okrog božjega stvarjenja. Mnogokomu noče zató v glavo, da je zemlja okrogla, kakor lepo poglajeno jabelko!

Todà kaj ne, da sem na najlepšem potu, da vam pričnem o rečeh poročati, ki bi jih bili že davno pozabili, ko ne bi imeli tako dobrega spomina, zatò hočem za danes končati, mordà jo v prihodnje zavozim zopet nazaj na izgrešeno pravo pot.

Ivan z Verha.

Slovenski glasnik.

— Bolgarske narodne pesmi. Stefan J. Verkovič, pridni nabiratelj bolgarskih narodnih pesmi, katere so se še ohranile po Macedoniji in Traciji, pojde za nekaj časa v Petrograd, da bi se ondi dogovoril o tiskanji svoje lepe zbirke narodnih pesmi, nabranih na Rodopu med trakijskimi Bolgari, zlasti med „Mervaki in Pomaki". Zbirka, katero namerava izdati, ima 250.000 štihov, je jako znamenita za bolgarsko arheologijo in mitologijo. Te stare pesmi so se ohranile na Rodopu med poturčenimi Bolgari, ki so vsemu svetu znani po imenu: „Pomaki". Že leta 1874. je izdal Verkovič nekoliko bolgarskih narodnih pesmi v Belem gradu z naslovom: „Veda Slovena".

— „Južnoslovjenske narodne popijevke". O tej veliki Koch-Kuhačevi zbirki smo že zadnjič govorili. Kuhač je prehodil vse slovanske kraje na jugu in je tako nabral največ med narodom 1600—1700 po vsem narodnih melodij, kar je res mnogo. Kuhačevo prizadevanje je bilo res trudapolno; znani skladatelj je potoval od vasi do vasi in pridno zapisoval narodne melodije. Tako je Kuhač nabiral narodne napeve dvánajst let; zdaj je svojo zbirko že popolnoma uredil. Vsakemu napevu bodo pridejane zgodovinske in še druge opomnje. Kuhačeve pesmi so urejene za petje sè spremljevanjem glasovira, ali pa za gosli sè spremljevanjem glasovira; človek jih tudi lahko samo poje, samo gode, samo na glasoviru igra itd. Ta zbirka ima pesmi iz vseh južnoslovanskih krajev: iz Serbije, Bačke, Banata, Srema, Bolgarske, Macedonije, Stare Serbije, Bosne, Ercegovine, Černe gore, Boke, Dalmacije, z dalmatinskih otokov, iz hervaškega Primorja, Istrije, Krajine, Hervaške, Slavonije, Kranjske, Koroške, Štajerske, Medmurja in zahodne Ogerske. Letna naročnina za 4 zvezke je 5 gl. Pervi zvezek pride na svetlobo konec marcija l. 1878.; ostali trije zvezki konec junija, septembra in decembra. Posamezni zvezek bo imel 100 pesmi, torej vsaka pesem bo veljala 1¼ kr. Vsa zbirka izide v teku 4 let. Naročnina naj se pošilja samemu skladatelju g. Fr. Š. Kuhaču v Zagrebu (Ilica št. 765.), ali uredništvu „Srpske Zore" na Dunaji (Redaction der „Srpska Zora", Wien, Neubau, Burggasse 24.) ali pa uredništvu „Javora" v Novem sadu.

— Slavni jezikoslovec Jurij Daničič ureduje v Zagrebu veliki slovar, katerega bode izdala „akademija znanosti in umetnosti". Daničič je že uredil čerko „a"; vsaki posamezni besedi je pristavljena še latinska. Še dve leti bode treba, predno pojde ta slovar pod tisek. Čez nekaj dni izide „prospekt" o tem slovarji, kjer bo Daničič povedal, kako ga misli urediti, kar je jako dobro, ker Daničič želi, naj bi strokovnjaki povedali svoje misli o sestavljanji omenjenega slovarja, predno bode tiskan. — Gredóč naj omenimo, da je Daničič prej bil učitelj jezikoslovstva na „veliki šoli" v Belem gradu, kjer je zadnje dni izdal svoja najnovejša dela. Lani je zagrebška akademija zaprosila serbskega kneza Milana Obrenoviča IV., naj bi Daničiču dovolil dopust, da pride v Zagreb.

— „Društvo sv. Jeronima", katero že deluje svojih deset let, ima letos 4100 družabnikov. Društvo ima 50.000 gl. premoženja. L. 1877. je izdalo troje knjig: „Danico" (pratiko) za l. 1878., „Život svetaca" za mesec travanj in „Pčelarstvo". Društvo podpirajo najbolj duhovniki, njih je 1230, drugi stanovi že slabše (156 tergovcev, 113 meščanov itd.), in samo 450 družabnikov kmečkega stanu, kar je gotovo majheno kerdelo, če povdarimo, da je že preteklo polnih deset let, odkar je začelo društvo sv. Jeronima izdajati ukovite knjige za prosto ljudstvo, in da je vse delovanje tega lepega društva namenjeno in posvečeno ravno prostemu ljudstvu. Prosti narod po Hervaškem še pač ni za to, on še ni tako napredoval v omiki, da bi iz svojega lastnega duševnega nagiba in iz lastne potrebe podpiral tako lepe naprave.

Poprava. V 3. listu, stran 42., Milade sedmi verz, je beseda „zadnji" preveč.

„Zvon" izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon", Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: **Jos. Stritar.** Tiskata: **A. Keiss in P. Horn.**

Leto IV. Na Dunaji 1. marcija 1878. List 5.

Prava sirota.

„O kaj bi ti tožila in jokala,
  Očeta, mater imaš srečna ti!
Očeta nisem jaz nikdár poznala,
  In mati v černi zemlji mi leží.

Po svetu siromaštvo svoje nosim,
  Kedó prijazno govori z menoj?
Od duri si do duri kruha prosim,
  Nikdar ne vem, kje prenočim nocoj.

Veselo pójejo pod nebom tice,
  Siroti meni je tako hudó!
Na skrivnem sólze močijo mi lice,
  Solz bridkih ne otira mi nikdó.

Nikdo ne vpraša: Kaj ti je sirota?
  Ne jokaj, pojdi na moj dom z menoj!
Samotna so po svetu moja pota,
  Oblak je gori sam tovariš moj.

Ostani zdrava tí, jaz grem po svetu,
  Da pridem spet k usmiljenim ljudem;
Pokorna bodi materi, očetu,
  Spoštuj in ljubi jih, deklè! jaz grem“. —

„„Molčala sem; pokaj bi ji tožila,
  Da več ko ona, stokrat več terpim!
Kako očeta rada bi ljubila,
  Pokorna mu — a zdaj se ga bojim!

Ponoči ko domóv prikolne pozno
  Jaz trepetám in mati trepetá;
In on razsaja in preklinja grozno,
  Bog večni vé, zakaj tako divjá!

Po kotih se je nama potikati,
  Nihče geniti, žugniti ne smé;
Sirota jaz, sirota moja mati,
  Nesrečni, oh nesrečni sve obé!

Kaj mile prošnje vse — besede prazne!
  Solzé še bolj mu jezo razvnemó;
Besede nisem čula še prijazne
  Iz ust njegovih — kletev le gerdó!

Tako živeti dalje — nemogoče!
  Privrélo je terpljenje do verhá;
Nebeški oče, ti naš pravi oče,
  Pokliči naju k sebi iz svetá““!

S.

Sodnikovi.

V.

Lepe počitnice je imel Valentin; veselica se mu je verstila za veselico, vsak dan mu je bil praznik. Z veseljem so ga sprejemali, kamor je prišel; kjer je bil on v družtvu, tam je bilo življenje. Zlasti vesela ga je bila uradna gospôda, možje, žene in dekleta.

Uradnik na kmetih! Človek bi si skoraj ne mogel želeti lepšega življenja. Čislan povsod, vse se mu klanja in tudi rado ga ima, ako ni od sile nápačen, osoren človek, ako zna le kolikaj občevati z ljudmi. Treba mu ní, da bi se poniževal, prilizoval; takega vedenja kmet ne spoštuje, še celo sumno mu je; vsak po svojem stanu! Kako lahko si je pridobiti spoštovanje, zaupanje, ljubezen našega kmeta! Kako z malim je zadovoljen, kako hvaležen, ako le vidi, da ga gospod ne zaničuje, da ga le nekoliko rad ima!

Zares lepo je življenje uradnikovo na kmetih. Končavši svoje uradne posle je prost, sam svoj gospod, kakor malo kedó. Ves svet je njegov, oberne se, kamor hoče. Ako hrepeni po zelenji, ni mu treba vozariti se po celo uro in požirati prah, da se odtegne mestnemu hrupu in soparnemu zraku, ki mu sapo zapira; da najde miren kotiček, kjer se odpočije. Svoj vert ima lahko, samo da ga veseli, motiko vzame lahko v roko in koplje, da si ude okrepča, da se prijetno utrudi, izpoti; kako mu potem diši prosta večerja! Gozd ima blizo, tekočo vodó; puško vzame, ako ga je volja, ter pohaja po gozdu; ni da bi moral ravno uboge zajce plašiti in pobijati; če je dobroserčen, pusti zajce, pa lešnike bere; puška na rami mu je samo zastran lepšega, da se mu ne čudijo ljudje: kaj pa ta mož tako sam po gozdu iztika, ne vedi pokaj! Kaj pa še celo, ako ga rastlinstvo, živalstvo veseli, ako rad cvetice zbira, metulje lovi! Kje bi imel tako priložnost temu lepemu, nedolžnemu veselju? Prijetno družbo ima zvečer pri vinu sè svojimi verstniki, in zakaj bi časi ne sedel tudi med kmete! Tu sme govoriti, kar se mu ljubi, peti na glas, tudi domóv gredé; ni se mu treba bati nadležne ponočne straže, ki nima rada veselih, glasnih ljudi. Napravijo se družni izhodi; zdaj je tega god, zdaj tega; sejmovi so, cerkveni shodi, ženitovanja, nove maše. Zdaj pojdemo obiskat onega gospoda župnika tam na sámoči; mož bode vesel, da vidi zopet gosposko suknjo. Tja se pojde pèš, nazaj se bodemo veselo derdrali pozno ponoči, o mesečini, na župnikovem vozu. In tako življenje bi ne bilo prijetno! Na deželi je pravo življenje, v mestih se životari.

Tako govori človek, kateri je na mesto privezan; drugače sodi gospoda na kmetih. Poprašujmo, kako malo jih najdemo, da so zadovoljni sè svojim stanom; da se jim njih življenje zdi tako lepo, kakor si ga misli mestni prebivalec! Ti blagruješ njih, oni tebe; nasitili, naveličali so se vsega, po čemur ti tako hrepeniš. Kako čudno, nestanovitno, vedno nezadovoljno je človeško serce! Človek išče sreče vedno drugod, kako bi jo mogel najti! Ti meščan hrepeniš po čistem zraku, po zelenji, po miru in tihoti; petje tiča na veji, pastirja na paši je tebi pravi vžitek; tvoj verstnik, ki ga je osoda za-

nesla med „terde kmete“, sanja o sijajnih mestnih ulicah, o lepo opravljenem svetu, ki se izprehaja po njih; o lediščih, besedah, plesih, o raznih zabavah, ki jih je najti samo v vélikem mestu.

Če pa že moška gospoda na kmetih ne zna ceniti svoje sreče, kaj naj pa še le rečemo o ženski, o gospéh in gospicah? Skoraj vsaka se sama sebi smili, nezadovoljna je, nesrečno se čuti skoraj vsaka; zdi se ji, da je kakor kaka zakleta kraljičina v pripovedki; žarna vertnica v puščavi, kjer je nihče ne vidi, kjer se nihče ne čudi njeni lepoti, njenim izbornim lastnostim. Kako bi pa moglo biti drugače? Gospod okrajni sodnik, pristav, davkar se je ženil v mestu — kaj bi s kmetico, ko bi bila še tako lepa in tudi premožna! — izbral si je deklico, gospico, čedno, morebiti celo lepo — vsaj njemu se zdi lepa — učila se je nemško govoriti, mordà celo malo francozko; oblačiti se, vêsti se zna in kretati v družbi, na plesu; romane bere, podobe ogleduje v „Bazarji“, prijateljicam piše pisma, ki jih mati ne sme brati; zdaj malo pošiva, potem se dolgočasi, zdeha se ji: čuj! vojaška godba na ulicah, hitro k oknu! Izprehodi „vizite“, klepetanje in obiranje pri kavi, zvečer gledišče, tako se ji dan konča. In jutri zopet tako! Lepa je, izobražena, nekaj ima, gospodinjiti zna tudi za silo — pa bi je ne bil vesel vsak uradnik! Ali, gorjé, treba je z možem na kmete, v dolgočasno vas, v skromen terg. Sirota! Kje so tu veselice, družbe, gledišča, plesi, „besede“; kedó naj tu zavistno ogleduje novo krilo, klobuk iz mesta? Kaj vé kmetica, kaj je lepo, modêrno? Vesela mora biti, če najde káko verstnico, tovarišico; ali izbire ni in premembe.

Lahko si je torej misliti, kako vesela je bila gospoda v tergu vlesej, kader je prišel Sodnikov Valentin na počitnice iz vélikega mesta. Oženjeni so bili trije, okrajni sodnik sam, davkar in pristav. Davkar je imel dve čedni hčeri: eni je bilo že čas moža iskati, in mlajša bi se ga tudi ne bila branila. Gospa davkarica je bila dobra mati; in Valentin je bil ves tak, kakoršnega si želi mati, ki ima dozorelo hčer. Čez kaki dve leti bode imel svojo dobro službo, in toliko časa Olga še lahko čaka. Res je malo na lahko stran ta Valentin, ali mlad je še in mlademu človeku se mnogokaj odpusti. Vse kaže, da bode kedaj dober mož in Olga ga bode tudi znala v strah prijeti, ako treba, z lepa se ve da, z ženskim orožjem. Da je bogatega, veljavnega očeta sin, to tudi še nikomur ni škodilo. Olga je tudi lahko vesela takega ženina; zal mladenič je, ljubeznjiv, pameten, izobražen. To je Olga že sama zapazila, kakor kaže; tudi on jo rad vidi, mati ima ostro oko.

In ako bi se tudi morebiti pozneje premislil, ter izvolil si Ireno, to bi tudi ne bila tako velika nesreča. Olga ali Irena, ona ima obé enako rada, ena ga mora dobiti, samo previdnosti je treba, in té je imela dovolj gospa davkarica.

Iz vsega tega je razvidno, da je bil Valentin malo doma. Na kosilu je bil zdaj pri okrajnem sodniku, zdaj ga je povabil gospod pristav, največkrat pa davkar, ali prav za prav davkarica, ki je bila gospodinja in gospodar v hiši. Zvečer je bil navadno v gostilni z gospodi, časi je bil tudi oče z njimi. Očetje so radi skoporoki, vsaj sinom se tako zdi; nerad njim gre denar iz roke, zlasti za stvari, katere se jim ne zdé tako potrebne, kakor sinom. In takih stvari je mnogo: kaj je treba sinu že kaditi, v go-

stilno zahajati, kaj treba tako drage suknje? Sodnik ní bil tak. Valentinu ní bilo treba dolgo prositi in moledovati, kader je hotel denarja. Sodnik je rad imel, da je bil njegov sin lepo oblečen, da si je kaj privoščil, da je dajal za vino v veseli družbi. Večkrat ga je sam vprašal, ali ima še denarja: Bog ne daj, da bi kedo zanj plačeval. Sodniki niso imeli nikoli té navade. Konec takega pogovora je bil navadno, da mu je ponudil petak, desetak za vino, za cigare, rekoč: „Človek mora živeti po svojem stanu; kedor zahaja med gospodo ni da bi zaostajal za njo; tí moraš, kakor vidiš druge. Če kadé drage cigare, ni da bi tí kadil navadne". Ali ni veselje imeti takega očeta? —

Nocoj je bil Valentin pri davkarjevih povabljen „na zajca". Gospod davkar ni bil posebno bistra glava, a svojo službo je zvesto opravljal v pisarni. Ko so bile neukretne številke vgnane in v red spravljene, bil je mož prost, kakor mlado žebe na paši. Za hišo mu je žena skerbela, sam bi ne bil mogel tako. Kar je ona ukrenila, bilo je dobro; naprej ji je bil dal, enkrat za vselej, svoje privoljenje in odobrenje za vse njene naredbe. Srečen mož je bil ta davkar in žena je bila tudi zadovoljna; v lepi zakonski zložnosti sta skupaj živela. Prepira ni bilo med njima; za prepir je treba dveh, in davkar je bil miroljuben mož. Če je hotela žena kedaj dušek dati svoji hudomušnosti — najboljša žena ima svoje slabosti, svoja nesrečna trenotja — morala si je koga druzega iskati; možu se ni ljubilo, da bi ji ustrezal, da bi jo samo poslušal. Kader so se začeli temni oblaki zbirati na zakonskem nebesu, vzel je mirno puško čez ramo ter krenil proti gozdu. Dober lovec je bil, skoraj vselej se je vernil na večer sè zajcem, ki ga je prosto v roki nesel po tergu, da so ga lahko vsi videli — torbe ní nosil. Dober pomočnik pri tem mu je bil dolgopeti Nosan; mèd raznoverstnimi svojimi opravili je imel tudi tò, da je vedel za vsacega zajca po okolici, kje leži, kam se hodi past, kje in kedaj ga je najlaže zalesti. Sleherno jutro je hodil poročat davkarju o stanji divjačine, katero je imel vso prešteto kakor pastir ovce. On sam ni nosil puške; ljudje so dejali, da je tudi ne potrebuje, da sè svojimi dolzimi nogami lahko zajca doteče in z roko vjame za ušesa ali za bedro. Govorilo se je, da se je že mnogokrat tako pregrešil zoper lovsko pravico; a dokazati se mu ni moglo.

Lahko je torej davkar ustregel svoji ženi, kolikorkrat je želela zajca na mizo. In to željo, njemu povelje, izrekla mu je večkrat. Bila je na glasu daleč okolo, da zna zajca napraviti, kakor nobena druga. Kedo bi ne želel, da poleg njenih drugih lepih lastnosti preide tudi ta na njeni hčeri, ali vsaj na njo, ki je namenjena Valentinu, da bi še večkrat v svojem življenji tako dobro večerjal kakor nocoj!

Zajec, kakor ga je bila napravila gospa davkarica, bil je pravo središče mali družbi; okolo njega se je sukal s konca pogovor.

„To je pa res, gospa", prikloni se Valentin gospodinji, „takega zajca nisem jedel na Dunaji, in vendar smem reči, da poznam tam boljše gostilne. Ali ne samo v gostilnah, tudi v družinah ne znajo napraviti zajca".

Take pohvale je bila že vajena gospa davkarica, vendar jo je vedno rada slišala, zlasti iz Valentinovih ust; prijazno mu odgovori:

„Težko je ustreči takim gospodom, ki

so vsega dobrega vajeni; posebno pa tu na kmetih, kjer ni vsega dobiti, česar bi bilo potreba. Človek bi že vedel in znal kako, ali kaj, ker ni! Poterpljenja je treba, pomisliti je treba, da smo na kmetih. Veseli nas, da vam vsaj ena jed diši, kakor pravite. Najboljša pohvala gospodinji, kuharici je, ako gost rad in mnogo jé. Še ta le košček, gospod Sodnik"!

Valentinu ni nič pomagalo, da se je branil; rad ali nerad, moral se je spraviti nad kos, ki mu ga je bila žena z vilicami položila na krožnik. Gospoda davkarja ni bilo treba siliti; zadovoljen in vesel je mirno povžival slastno jed, katero mu je bila naklonila Nosanova dolgopetost in lastna puška, a tako okusno pripravila dobra žena. V pogovore se mož ní rad vtikal, a zalival je tem pridneje.

Olgi niso bili po volji taki podli pogovori o pečenem zajci; ali je pa morebiti samo prilike iskala, vdeleževati se pogovora. Nekako zaničljivo se posmehlja Valentinu, ki je sedel poleg nje, ter mu reče:

„Gospod Valentin! Do zdaj nisem vedela, da vam je jed kakor se vidi tako imenitna stvar. Raji bi nam pripovedovali, kako je na Dunaji".

Skerbna mati se je bala, da bi to posvarilo hčerino ne razžalilo gosta. Precej, ko je bila Olga začela, odmigavala ji je z očmi, da ne tako; toda zastonj. Valentin ni bil tako tankočuten; še rad je imel take pogovore, ki so nekako zbadljivi vendar ne razžaljivi, zlasti sè ženskim spolom. Mirno torej odgovori svoji lepi sosedi:

„Vam torej se zdi jed tako neimenitna stvar. Sè svojega ženskega stališča čisto prav mislite in govorite; a moški smo nekoliko bolj na debelo; naše potrebe niso tako zračne kakor so vaše. Ženski in moški spol sta si različna, vsak svoje kreposti imata in svoje slabosti. Močan, krepak bodi mož, tudi telesno, ne samo dušno; mehkost, nežnost pristoji ženski. Moč in krepkost dobivamo iz hrane, dobre hrane; iz tega sledi, da učeno govorim, to, da naj mož dobro jé in pije. Jesti in piti je pol življenja, velí stari pregovor slovenski. Nekateri celo mislijo, da je to vse življenje, in po tej misli tudi ravnajo. Tako mišljenje je enostransko. Kar se mene tiče, ljubeznjiva gospodična, ni me čisto nič sram, naravnost povedati, da nikakor ne zaničujem dobre jedi in pijače. Kaj pa vi menite, gospod davkar"?

Mož mu molčé prikima, da se zlaga z njim. Žena je bila v zadregi in strahu, kaj pride iz tega. Nič dobrega, kali! Todà ugovarjati mu zdaj še vendar ní mogla; to bi bilo njej sami na kvar, ker si je toliko domišljevala, da je dobra kuharica. Čakati je bilo treba boljše priložnosti, da pride, ako treba, svoji nepreviduni hčerki na pomoč. Valentin nadaljuje z lahkim nasmehom:

„Ker sem že tako odkritoserčen, pa naj še to povem: Jasno in odločno se izpovedujem tu čestiti družbi, in ako treba, tudi vsemu svetu: ko bi se jaz kedaj ženil, nevesta moja bi morala znati dobro kuhati".

To je bilo Olgi vendar prehudo: nekako nevoljno mu odgovori:

„Tak gospod, tako mlad in že tako govori! Če ne zahtevate druzega od svoje prihodnje žene, če vam je že dovolj, da zna samo dobro kuhati, potem vam ne bode težko izbirati; vsaka kuharica vam bode dobra".

Predno je mogel še Valentin odgovo-

riti poredni deklici, oglasi se Irena, ki je do tedaj molčé poslušala:

„Ne tako, Olga! to ni prav, da podtikaš gospodu Sodniku, česar ní terdil. On ní dejal, da mora biti njegova žena samo dobra kuharica, da druzega ne zahteva. To bi res ne bilo lepo. Gospod Sodnik hoče in to, kakor se meni vidi, po pravici, da naj njegova žena zna skerbeti za dobro jéd, še tega morebiti ni potreba, da bi jo znala sama pripraviti. Poleg tega bo pa gotovo zahteval od nje še mnogo drugih dobrih in lepih lastnosti, treba ní, da bi jih naštevala. Kaj ne, mati“?

Mati vesela porabi to ugodno priliko.

„Prav praviš, Irena, tako misli gospod Sodnik; in prav misli. Žena ima dolžnost skerbeti za svojega moža, da se dobro počuti, da je zadovoljen v svoji hiši, da ga ne tarejo navadne, vsakdanje skerbi, gledati tudi na to, da dobiva na mizo, kar mu diši, kar mu tekne; žena mora biti skerbna gospodinja, dobra kuharica. In taka bode, upam, kedaj tudi naša Olga, gospod Sodnik; in če dobi moža, znala mu bode tudi skerbeti za dobre jedí, verjemite mi, gospod Sodnik“!

Davkar je pridno prikimoval in priterjeval svoji zakonski polovici. Olgi ni bila ta pomoč materina nič kaj po volji; terdovratno je molčala. Valentin je imel tu priliko in tudi neizogibno dolžnost pokloniti se gostoljubni gospé.

„Nikoli nisem dvomil, gospa, da bode Olga kedaj izverstna žena. Boljše učiteljice bi ne mogla imeti, samo taka naj bode, in gotovo bode, kakoršna je njena mati in — srečen, komur podá svojo roko“.

Té besede so bile jako uljudne in prijazne materi in hčeri, ali obetale so malo; terdnega upanja ní bilo staviti nanje.

Olga na to:

„Zdaj pa kaj druzega govorimo. Vi ste bili po svetu, gospod Sodnik; povejte nam kaj novega, kaj zanimljivega, nam, ki tičimo v tem zapuščenem, pozabljenem kotu“.

„„Prav rad bi vam ustregel, gospodična; ali kar vas najbolj zanima, o tem je meni težko poročati““.

„In kaj mene najbolj zanima“?

„„Kako se nosijo dunajske žene in dekleta““.

„In vas ne“?

„„Ne porečem, da ne; ne tajim, da rad gledam okusno opravljene ženske in take prilike je na Dunaji toliko, kolikor malo kje. Dunajčanke slujejo po pravici, da se znajo oblačiti; vsi tujci terdijo, da se morejo v graciji z njimi meriti samo še Parižanke. To je vse res, ali kako naj vam to popišem! Jaz nisem strokovnjak; moje oko sodi splošno; káke so posameznosti, ki se strinjajo v prijetno celoto, tega vam ne morem razložiti. Tudi bi vam malo koristilo; ženske zanima samo vedeti, kaka je najnovejša noša; o tem pa je težko govoriti; ženska noša se dandanašnji izpreminja kakor oblaki na pomladnjem nebu, ki nam kažejo vsak čas drugo podobo““.

„In to se vam ne zdi prav? Ženske morajo vedno premišljati in ugibati, kako naj se oblačijo, da bodejo lepše, da bodejo bolj ugajale moškim očém. Oko se hitro naveliča vsake stvari, bodi si še tako lepa“.

„„Nam je to že prav, vsaj meni; ali je pa tudi onim, ki morajo plačevati drage obleke, tega ne vem, tudi treba ni, da bi me skerbelo““.

„In kader bodete morali tudi vi“?

„„Kako bode takrat, tega še ne vem““.

„Zdaj nam pa še to povejte, gospod Sodnik, ali so Dunajčanke res tako lepe,

kakor se govori in piše? Človek bi sodil potem, da so vse same izbrane lepote, žene in dekleta. Vi veste, kaj je lepo, govorite, vam bodem verjela‘.

Táko vprašanje iz mladih ženskih ust spravi moškega v zadrego. Valentin se ni dolgo pomišljal.

‚Jaz ne vem, gospodična, ali si smem prisvajati toliko razumnosti o tej stvari, kolikor mi je vi tako prijazno prisojate. Sklicával bi se zopet na tujce, ki so prehodili mnogo sveta in terdijo, da ni v nobenem mestu videti toliko ženske lepote vkupe, kakor na Dunaji; todá vi hočete slišati mojo sodbo‘.

„Dà, vašo sodbo, gospod Sodnik, govorite“!

‚Jaz sem bil še malo po svetu, zato ni da bi razsojal, ali Dunajčanke res v lepoti presezajo vse druge ženske na svetu. To pa moram reči, da so zares lepe; jaz si skoraj ne morem misliti lepših; težko je reči, katere so lepše, žene ali dekleta. Kak poleten večer na ‚ringu‘, v mestnem parku, v ‚pratru‘, ali pa tudi kako lepo zimsko popoludné — to vam je prava ‚galerija‘ raznoverstnih lepot od zlatolase, modrooke, nežne severjanke do ognjevite rojakinje južnih krajev‘.

‚Glejte, glejte, gospod Sodnik; tako vnetega vas nisem še nikoli videla, tako navdušeno niste še nikedar govorili, tudi ne o — pečenem zajci‘!

To je bilo malo na debelo povedano; ali bodimo pravični: nobena ženska, mlada ali stara, bodi si še tako pametna, ne sliši rada, da moški tako navdušeno govori o ženski lepoti, razen o njeni. Pristaviti moramo tudi še to, da je velik razloček, kako se kaka beseda govori, in kedó jo govori. Té besede niso prišle iz nežnih ustec lepe Olge tako terde kakor se morebiti beró.

Kedó vé, kako bi ji bil Valentin odgovoril, ali Olga mu ni dala časa, in to je bilo pametno.

‚Ko bi bila jaz omožena, ne smel bi moj mož nikedar na Dunaj, kjer pravite da je toliko lepot; to mora biti strašna nevarnost‘.

„Kedór ima táko ženo, gospodična Olga, njemu ní nobena ženska nevarna; vam bi bilo lahko, deržati ga doma; nikamor bi si ne želel od vas. In ko bi tudi šel kedaj na Dunaj, saj bi ne hodil brez vas“.

‚Da bi jaz kedaj Dunaj videla! Rada bi ga res, ne tajim; ali tega veselja ne doživim, prej sodnjega dné! Kolikokrat sem že prosila in nagovarjala očeta! Ni jih omečiti, na to uho so gluhi; vesela moram biti, da me vsako leto enkrat v mesto sè seboj vzemó; ali kaj je naše mesto proti Dunaju? Oh! —‘

‚Jaz pa menim, gospodična, da vam ne bode dolgo čakati, samo treba, da hočete odločno‘.

„Kako to“?

‚Moža si je treba izbrati, moža‘!

„Izbrati! to se kar tako izbira! Vi ste poredni, gospod Sodnik! Kedo bi pa hotel takega dekleta, ki ní ne meščanka, ne kmetica“?

‚Na vaše zdravje, gospod Sodnik‘, oglasi se v tem ímenitnem trenotji gospod davkar, ki je bil med tem pogovorom prinesel boljšega vina na mizo‘.

‚Na vaše, gospod davkar, in ljubeznjive družine vaše“! odzdravi mu Valentin. Davkar je bil natočil vsem male kozarce; vsi so pili, tudi Olga in Irena.

Dolgo časa so potem še skupaj sedeli in razgovarjali se o raznih stvaréh. Valentin je bil nocoj posebno dobre volje,

ljubeznjiv in gostobeseden, da ga je bilo veselje poslušati. Govorili so vsi vprek, brez posebnega reda; še davkar sam se je vtikal v pogovor; dobro vino mu je bilo jezik razvozlalo. Tudi Irena je bila nenavadno zgovorna. Valentin jim je pripovedoval o Dunaji, kako tam ljudje živé in se kratkočasijo; govoril jim je o gledìščih, plesih in besedah, o galerijah, palačah in vertovih. In znal je lepo govoriti.

Pozno je bilo že; mladi ljudje niso bili zapazili, da je gospod davkar zakimal; žena ga je zastonj drezala. Ko slednjič mož celo precej glasno zasmerči, izprevidi Valentin, da je čas vstati in napotiti se domóv.

B. M.

(Dalje prih.)

Niccolo Macchiavelli in knjiga „Il principe".

(Dalje.)

Koja med sosedi naj se udeleži, kajti nevtralnost je prenevarna stvar; le v ta namen se ne sme zvezati s kako mogočno deržavo, da žali in napada sosednje vlade. Vede in umetnosti, poljedelstvo in kupčijo naj podpira na vso moč, ter naj dostojno česti vsakega, kedorkoli se v kaki stroki odlikuje. Posebno mora paziti vladar, da si izbere pametne in spretne ministre; ako tega ne umé, ni ga moči prištevati razumnim vladarjem. Na tem pa se spozna dober minister, da skerbi le za deržavne koristi, a ne za lastno mošnjo; le o tem, kar se deržave tiče, naj se razgovarja sè svojim gospodom. Prilizunom naj se knez skerbno izogiba; ker pa tudi ne sme dopustiti, da mu sleherni svoje mnenje prosto v obraz pové, naj izbere okrog sebe pametne, previdne možake, da mu ti razodevajo popolno resnico, a le o tem, zaradi česar jih on popraša. Vprašati pa jih mora za vse, pazljivo slušati njih mnenje ter konečno se po svoji pameti terdno odločiti. Nikedo ne sme svetovati vladarju, če ga ta sam za svet ne praša; ako se je pa to zgodilo, mora vladar mírno sprejemati njegove odgovore ter le takrat se kazati nejevoljnega, če odgovor ni bil povsem resničen in odkritoserčen.

Ker so italijanski dinasti prezirali ta načela, izgubili so svoje od barbarskega sovražnika osvojene deržave. Izgubili so jih po lastni krivdi, kajti dasiravno božja previdnost, ali — kakor drugi pravijo — slepa sreča svet vlada, vendar se to ne godí tako, da človeški razum ne bi ničesar zraven opraviti imel. Lehko se reče, da sreča ukazuje polovici naših dejanj, da pa nam prepušča drugo polovico. Podobna je deroči vodi, katera tudi prepluje svoje bregove, ako se jej nikedo ne ustavlja, pa vendar če je mirna, dopušča, da se ji stavijo zasipi in jezovi. — Kako pa ohraniti izpremenljivo in nezvesto srečo? Pred vsem treba, da človek vedno primérno ravna svoji dobi in svojim razmeram; znati mora, miren ali strasten biti, kakor ugaja stanju njegovemu. (XXIV., XXV. pogl.). Vse se tedaj ravná po stanji. Ali so pa italijanske razmere ugodne taki izpremembi, da bi se ustanovilo „novo" vladarstvo, kakor si ga misli pisatelj? Macchiavelli to poterjava z ognjeno besedo, v prelepi domovinski navdušenosti, z ginljivo pesniško goreč-

nostjo; dokazujoč, kako pravičen in svet je boj za rešitev zatirane očetnjave, roti dinastijo medicejsko, da naj se oserči ter pogumno loti imenitnega podjetja v čast in blagor italijanskega naroda. S to krasno apostrofo končuje Macchiavelli razpravo „o knezu".

III.

Nikedo ne bode tajil, da Macchiavellijev „Il principe" poleg mnogih prav koristnih naukov mnogokateri nasvet hrani, ki popolnem nasprotuje vekovitim moralnim zakonom, veljajočim ne le za posamezne osebe, temveč tudi za deržave in velike narode. V vsej zgodovini skoro ne nahajamo bolj popačenega, pregrešnega zločinca nego Cezarja Borgija — in vendar ga Macchiavelli, ki ga je tako rekoč, studiral, „novim" vladarjem v vzgled stavi! Njegova hudodelstva, n. pr. grozno klanje sinigalsko (l. 1502) in nečloveško ravnanje z namestnikom Ramirom d'Orco omenjevaje nikakor ne graja teh krutosti, temveč jih celo hvali ter z nekakim dopadajenjem pripoveduje!

Ves svet ostro obsoja hinavstvo in licemerstvo — in vendar svetuje Macchiavelli svojemu „knezu", naj se dela dobrotnega in zvestega tudi takrat, ko so dejanja njegova nečloveška in perfidna! Podloga vsemu društvenemu življenju, pravi pogoj človeškega obstanka je **zvestoba** in po vsej pravici pravi nemški pesnik:

„Die Treue......
Ist jedem Menschen wie der nächste Blutsfreund,
Als ihren Rächer fühlt er sich geboren".

Macchiavellijev nauk za kneza pa se glasi: „bodi zvest in ostani mož-beseda — dokler ti zvestoba koristi"! V istini, če vsak poštenjak onega zaničuje, kateri se po svojem življenji kaže grozovitneža in licemerca, lažnika in goljufa — kako ostro sodbo bode moral izreči nad onim, ki enake hudobije javno uči ter jih zlasti onim priporoča, katere je osoda postavila na višine človeštva, da sè svetlih prestolov gospodujejo klanjajočim se rodovom! Ne govori li Friderik II. povsem prav, ako v „Antimacchiavelliju" našega pisatelja pravo „pošast" imenuje ter ga neusmiljeno biča kot nastavnika in oznanjevalca vsake gerdobije?!

Ali, glej čuda! ravno ta mož, kateremu so nauki njegovi nakladali stoletno sovraštvo in zaničevanje, je v svojem življenji povsem pošten, značajen in blag človek. V uplivni službi, kjer bi si mnogo kedó bogastva nakopičil, kaže se tako nesebičnega in zvestega uradnika, da celó lastno premoženje žertvuje ter naposled, ko ga nesreča zadene, strada in terpí. On, ki v „knezu" tako čudno govori o zvestobi in odkritoserčnosti, hodi vedno po ravni poti ter je tudi kot zgodovinar gledé na značajnost in možatost pravi uzor poznejšim zgodovinopiscem. In ravno tisti Macchiavelli, kateremu je nevedna množica očitala, da podučuje samosilnike v zatiranji in tlačenji narodov, je vse svoje žive dni po svojem neomahljivem prepričanji republikanec in navdušen rodoljub. V istini dovolj dokazov, da ga oni nikakor ne umejo, kateri mu podtikajo zlobne namene in gnusna sredstva!

To je vse tako jasno in neoveržno, da so se strokovnjaki trudili in mučili, kako drugače razlagati njegovega „kneza". Nekateri so ugibali, da je „Il principe" pisan s hudobnim namenom, Lorenca medicejskega razdražiti do strastnega in silovitega postopanja, češ da pride potem republikancem hitreje prilika zaželene osvete.

(Dalje prih.)

Fr. Šuklje.

Milada.

Zložil Franjo Končán.

4\.

So li ti znani južni kraji,
Cvetoči raji, čarni gaji,
Kjer lepše rože klijejo,
Vonjavo slajšo dihajo,
Svetleje zvezde sijejo,
Rahleje sape pihajo,
Kjer led neznan, neznan je mraz,
Kjer mehke zimske so noči,
In kjer, ko sneg obdaja nas,
Žgoli še vse in v cvet hiti;
Kjer viši je neba oblok,
Hitreje v žilah kervi tok,
Valove huje žene strast:
Tam je ljubezni mila slast
Bolezen serca poželjiva,
In ogenj je plamteč, ki žgè,
Ne dá miru, razširja se,
Ugasne, ko ni več netiva.
— Ko je ugasnil, kaj ostane?
Serce je pusto pogorišče,
Kesá, briidkosti dom neznane
In novih strasti bivališče.
Pustó, razpalo je zidovje,
Le sovam, gadom je domovje,
Osat in ternje ostro rase...
Iz pustih tal. Strahotne glase
Vihar skoz okna tuli prazna,
Tu vtihne tičica prijazna,
Ki ne vedé sim prileti,
Cvetica dolgo ne živi,
Ki tukaj svetli dan zagleda —
Ves kraj obdaja groza bleda!

5\.

Gost! vnel se v persih tebi tudi
Plamén je poželjive strasti.
Še v svoji ga imaš oblasti,
Na konja! — Dalje se ne mudi!
Naklepov černih več ne kúj,
Mir v hiši druzega spoštuj!
Nikar se ne pomišljaj več,
Ne upaj na svoj ostri meč,
Ne upaj na roké krepost,
Na konja iskrega hitrost!
Dasì te mika derzni čin,
Pomisli tuje zemlje sin,
Da gost si tù, in da Slovan,
Če tudi mečev mu ročaj
Nerada res objame dlan,
Čistosti je krepák čuvaj!

(Dalje prih.)

Deveta dežela.

Drugo poglavje.

Kako je Negoda večerjal. Pri večerji zvé, kedó so ljudje, ki so ga bili pod streho vzeli. Kako Negoda misli in govori o otrocih in pesnikom daje dobre svete, kateri se bodo njim mnogim drugim čudni zdeli. Nekaj lepih navad v deveti deželi.

Zvečerilo se je bilo. Duri se odpró in nekedó poroči, da je večerja pripravljena. Drugi odidejo, gospodar ostane in me vpraša, ali bi se mi ljubilo kaj zavžiti. Mož je namreč mislil, da sem morebiti še preslab, da bi mogel kaj jesti. Motil se je: krepkega sem se čutil in lačen sem bil, kakor morebiti še nikoli. Kaj bi se sramoval? Odgovorim mu, da bi rad jedel kar imajo. Hotel mi je jéd v sobo prinesti, da bi v postelji večerjal, kakor bolnik; jaz bi bil rad z njimi za mizo sedel; radovednost mi ní dala mirú. Zdaj še le zapazim, da sem v sami srajci, in ta srajca ní bila moja; taka tančica se ní še nikoli opletala Negodovega života. Ljudje so me bili torej preoblekli, zakaj to? Domišljam se in domišljam; zdaj mi začne svitati v glavi. Boril sem se z valovi, morskimi valovi; otok mi je bil blizo, prizadeval sem si na vse kriplje, da priplavam do njega.

Potem, kakor bi odrezal, nič več spomina. Drugo bodo vedeli ljudje. Moža prosim, naj mi dá prinesti mojo obleko. Odgovori mi, da ni še suha. „A to nič ne dé", pristavi, „ako želite vstati, tukaj imate drugo obleko, ki je za vas pripravljena". In podá mi jo; bila je taka, kakoršno je sam nosil, samo še nekoliko lepša, čisto nova. Ko sem dobil svoje perve hlačice, nisem jih bil tako vesel, kakor té obleke. Hitro vstanem ter smuknem v novo oblačilo. Kako je to pripravno, to ti je vendar enkrat pametna noša, kakoršna sem vedno mislil da bi morala biti, ali svet je nespameten! Ko sem bil oblečen, greva z gospodarjem po stopnicah doli. Zdaj sem videl, da sem bil v gornjem konci hiše, v sobi, katero imajo nalašč za goste, kakor so mi pozneje povedali. V prostorno vežo prideva, iz nje stopiva v ravno tako prostorno sobo. Okolo velike mize, z belim pertom pogernene je sedela družina. Mene posadé v kot za mizo, kakor za starešino. Radoveden sem bil, kaj bodemo večerjali. Ko smo bili vsi zbrani, prinese mlada ženska skledo na mízo, potem prisede sama k družíni. Zdaj vstane gospodar, ki je sedel poleg mene in sklene roke. Mi vsi tako za njim. Nekoliko časa molčé stojimo, kakor zamišljeni; kaj so mislili drugi, ne vem, ali so molili, ali kaj; jaz sem dejal sam pri sebi, da je to prav lepa navada. Nato sede gospodar, mi za njim. Kaj je bilo v skledi? Mlečna kaša, prav prava mlečna kaša, „otročja paša"! Zdaj sem bil še le prav prevérjen, da bivam res med pravimi Slovani. Dopovedati ne morem, kako dobro mi jo to délo, kako z veseljem sem zajemal lepo rumenkasto kašo, ki se mi je tako prijazno smijala! In pa lepega, belega kruha smo prigrizovali; bil je rahel kakor „satovje"; samo slovenska mati zna takega peči. Po kaši prinese mati še medú, sira in sirovega masla. Kedor ní kaj takega skupaj jedel, ne vé kaj je dobro.

Prej se je malo govorilo, zdaj pa se vname živahen pogovor. In kaj se je govorilo? O raznih poljskih delih in domačih opravilih; kaj se je danes delalo, kaj se bode jutri. Pri kmetih torej sem bil, pri pravih, prostih kmetih, ki orjejo, sejejo in žanjejo in živino redé. Čudno, čudno! Kamor je človek pogledal, vse je bilo videti tako nekako gosposko, tako plemenito, kakor je pri nas redko kje v kaki bogati gosposki hiši. Taki so torej kmetje v deveti deželi! In kako veselo je bilo vse, kako praznične volje in vendar je bil danes, kakor sem razvidel iz pogovora, navaden delovnik. Ves dan so delali ti ljudje, ki so sedaj tako čili, tako krepki in zadovoljni, svojega življenja veseli. Če je kje, v deveti deželi je sreča doma, gotovo pa pri téh ljubeznjivih ljudéh, s katerimi sedaj tako prijetno večerjam in se pogovarjam kakor star znanec, jaz tujec iz daljne dežele onkraj prostornega morja!

Prav za prav: pogovarjal se nisem mnogo, poslušal sem bolj pa opazoval sem malega otroka, o keterem sem že prej govoril, rekoč da nisem prav vedel, ali je sinek ali hčerka. Pri večerji še le sem zvedel, da je deklica, klicali so jo: „Liljana" ali „Liljka"; to bode pač žensko ime, tudi v deveti deželi. Lepa je bila kakor so samo Rafaelovi angeli lepi in pa živa, zgovorna in radovedna je bila, kakor so navadno zdravi otroci v oni srečni dobi, ko čutijo pervič, da imajo svoje ude, ročice, nožice in jeziček v svoji oblasti. Bila je zdaj tu, zdaj tam, skakala je okolo mize, rekel bi skoraj: obletavala je nas, kakor metulj.

Vse vedeti in videti, vse v roko prijeti, potipati in poskušati, za vsako stvar popraševati, povsod vmés govoriti, prav ali narobe, da le govori, ker je govoriti tako prijetno! Taka je bila Liljana.

Pesniki, ki nam navdušeno opevate pomlad in njena čuda, glejte tù je pomlad! Tu je vse mlado, vse novo; tu vse klije, poganja, sili na dan; tù je gibanje, tù je življenje, tù poezija! To z ljubeznijo opazuj pesnik, in premišljuj, to ti je večna skrivnost; o tem pogledu se oživljaj, pomlájaj se sam; čisti si, boljšaj in blaži serce; očedi se terdoserčne posvetne modrosti! Resnično, resnično ti povem; Ako ne bodeš, kolikor toliko, podoben temu otroku, videl ne bodeš kraljestva prave poezije! Nikoli ni bilo velikega pesnika, pravega pesnika po milosti božji, da bi ne bil hranil v sebi na dnu serca nekaj otročjega. Življenje ní otročje! To nasprotje je vir najlepše poezije. Kedor tega ne umé, komur se to celo smešno zdi — pustimo ga, naj se veseli svoje modrosti!

Take misli so me obhajale, ko sem gledal ono ljubeznjivo dete; komur se zdé čudne, otročje, naj pomisli, da sem samotar, puščavnik, ki mu ni in ne bode nikedar donela iz otročjih ust sladka beseda: oče!

Liljana me je s konca nekako čudno, plaho gledala; tuja prikazen sem ji bil. Ali otroci čudovito hitro spoznajo, kedó jih ima rad; približajo se mu, sprijaznijo se z njim, bodi si še tako gerd; celo dolge, černe brade se ne bojé. Tako sva bila tudi z Liljko hitro vélika prijatelja. Splezala mi je na kolena, zdaj mi je prestrezala jed, ki sem jo nosil v usta, zdaj mi jo podajala iz sklede. In tako sva se prav dobro imela. Oče in mati je nista svarila, kakor je pri nas navada, naj ne bode tako poredna s tujim človekom. In to je bilo meni jako po volji.

Razen družine in mene bila sta, kakor sem rekel, še dva druga, mladenič in deklica pri mizi. Kedo sta bila ta dva človeka? Sin in hči ne, to sem takoj videl; dasì sta jéla „govorila in sploh se védla kakor vsi drugi". Pozneje sem slišal, da je bil on kakor bí mi rekli hlapec in ona dekla. Ali v deveti deželi nimajo teh poniževalnih imen. Njemu so dejali „pomočnik", in njej „pomočnica". Jaz ne morem reči, kako mi je bilo to po volji.

Ko se je gospodarju zdelo, da je čas, vstane in mi vsi za njim, bílo je zopet kakor pred jedjo. Na to se poslovi vsa družina ter otide; Liljana je šla prav nerada od mene. Gospodar in jaz sva ostala sama. Vsi so nama podali roko ter voščili lahko noč. Ko so bili vsi odšli, gre gospodar ter prinese čez nekaj časa posodo zlatega vina, in vsakemu svoj kozarec.

Pri vinu v prijaznem pogovoru sva ostala do kake polunoči.

Kaj sva se pogovarjala, naj zvé bralec v prihodnjem poglavji. **Negoda.**

(Dalje prih.)

Zemeljska čuda.

III.

Res je, ljubeznjiva gospica! Uganili ste, ko ste dejali, da sem deval polagoma sv. pismo iz rok in se jel zanašati le na to, kar so spravile učene bistroumnosti na dan. Prosim, nikar se mi zastran tega tako celó ne hudujte, časih mi je prav dobre posle opravljalo. Saj sem vam v zadnjem pismu zemljo toliko pripravil in zboljšal, da je postala vgodna za tako življenje, kakor ga menim v le tem pismu posuti čez njo. Skoro sem jo do dobra ohladil, polil sem po nji morja in reke, razkopal po njenem herbtu hribe in doline, le zraka še nisem mogel popolnoma sčistiti, da bi bil tak, kakor je danes. Česa je še treba zemljini lepoti? — Življenja! Rastlin in živali. To so njena duša, njena živa gorkota. A obetali ste mi, da se bodete prav ljubeznjivo nasmehovali, kader se bodem, naslanjaje se na učene in modre knjige, trudil sè stvarjenjem pervega zemeljskega življenja. Je li to škodoželjnost? — Ne zamerite mi, če se temu vašemu veselju ognem, ter po oni sveti knjigi sežem, v katero je zapisal Mozes: „Tretji dan je Bog rekel, zemlja naj rodi zelišča, zverino in laznino in zgodilo se je tako“.

S takim odgovorom ne more biti vsakdo zadovoljen, posebno učenjak ne, ker vedeti mora, kaj je bilo preje, „ali jajce ali puta“, in od kod je prišlo jajce, iz katerega se je izlegla perva puta.

To so mala vprašanja, a odgovori težki. To vsaj po tem sodite, ko jih celo učenjaki ne vedo. Se ve da, taka vprašanja se pa tudi ne smejo takim ljudem staviti, ki so se za učenost zaprisegli. Vi, postavim, ljubeznjiva gospica, veste takoj odgovor, ker zapisanega imate v oni sv. knjigi, a učenjak ne sme tako odgovarjati, njegova beseda mora biti učena in glasiti se mora: „generatio aequivoca, generatio originaria“, to se pravi: „Same iz sebe so nastale živali in rastline“!

Glejte, tako se mora odgovarjati. Neživeče, merzle tvarine so imele v sebi življenja moč. Teh močí bi dejal ni danes skoro nikjer opaziti; izgubile so se. Iz kamenja ne nastane sedaj nikoli druzega več, nego kamen, nikoli ne kaka travna bilka ali kak majhen červiček. Tega ni več potreba, ker vsaka žival in rastlina skerbi z vsemi svojimi močmi, da ne izmré njeno pleme. A dokler ni bilo pervih rastlinskih ali živalskih parov, morala jih je vsemogočnost preskerbeti.

Tako menijo nekateri učenjaki, drugi pa denejo roké križem, mignejo z rameni ter rekó: „Ne vemo. Nič gotovega ne vemo“! Morebiti se narodé druge, modreje glavé za nami, ki spravijo to véliko skrivnost na dan, kedaj in po kakem potu je zaživela na zemlji perva rastlinica, perva živalca! Dotlej čakajmo!

Se ve da, ker je v resnici mnogokaj skrivnostnega na tej stvari. Mordà pa ne bode dolgo, ko pride skrivnost na dan. — Ste li videli že plesnjav kruh? Vprašajte berače, kak je, oni ga jedó in drugi še revnejši ljudje. To je edini beli kruh, ki jim pride mej zobe. S povekšalnim steklom bi videli v plesnobi čudovit, neznan svet, cel gozdiček primeroma sila visocih drevesec. Podobna so preslici (Schachtelhalm), če jo poznate.

Od kod so prišle te rastline pod kruhovo skorijo? — Ali švicarski sir! Ali ni časih pod svojo terdo skorijo ves napolnjen sè želenimi gobicami in preslico? Od kod so prišle vanj? — V moki ali mleku so mordà bile? — Naj velja, naj bi bile, a velika vročina v peči bi morala gotovo kali zadušiti.

Plesnoba in njene rastline v siru ali kruhu so nastale same po sebi! Generatio aequivoca!

Vem, da bi me sedaj le radi opozorili, naj bodem previden, kader z vami govorim, bodi si o čemur koli. Mordà vam prihaja ravno sedaj na misel střeha vaše nove „vile". Dobro veste, kedaj so jo pokrili z novo rudečo opeko; taka je bila s početka, kakor mlado dekle, ki se za pervi ples oblači, danes je černa, z lišajem in mahom porastena.

Od kod je prišlo to življenje? Ne smem vam reči, da je ona učena „generatio aequivoca" našarala življenja na streho. Ne, tega ne smem, opomnili bi me, da je nanesel veter semena tjekaj; ker znano vam je, da je zrak ves poln drobnega, nevidnega življenja. In tako je mordà tudi s plesnobo v siru in kruhu, utegnili bi reči, češ, skozi male pokice v skoriji se je drobno seme vsililo in pognalo tu novo življenje. Tema in dober zapor mu je neki ugodniši, ko nevarnostim izstavljena skorija.

Res, tako bi lahko dejali! Mogoče, a poskusite, ljubeznjiva gospica, danes ali jutri ta le poskus: V še vroči peči denite hleb ravnokar pečenega kruha na plošico, ter poveznite čez njo kako stekleno ali železno posodo, a dobro jo zakopajte, da ne bode mogel najrahleji dih sapice do hruha. Čez 14 dni ali 3 tedne ga prelomite, in videli bodete, ves plesnjav bo, gobice in mah bodo rasle po njem. Odkod je prišlo to rastlinstvo v kruh, pa vsaj ne skozi steklo? — Odgovorite si sami, prosim!

Tako so se delale mordà perve rastline. Opomniti hočem, da mi v sedanjih pismih besedica „mordà" čudovito rada služi, kakor nalašč za me je ustvarjena, sicer bi vam moral o negotovih rečeh molčati in le o gotovih poročati. Nekaj dobrega bi bilo pa pri tem se ve da vsakako, vsaj pisma bi postala krajša.

Bolj priprosto ustvarjenih rastlin ni, pravijo rastlinarji botaniki, kakor so alge, morski mah, lišaji, gobe, preslica itd. Brez cvetja in semena se množé, en del rastline se odloči od svoje matere, na kateri je izrastel, izgubi se kam v svet, recimo, da ga odnese veter, kaka žival, človek. Tam prične novo življenje in zrase naposled tak, kakoršna je bila njegova mati. Tudi praprot je taka, ki nima ne cvetja, ne semena, le čarodejci in celo prebrisani ljudje jo hodijo kresno noč mej enajsto uro in polnočjo otresat. Takrat cvete in rodi seme, ki pa dne ne dočaka, ker kresno noč so vse čarodejke na nogah.

Čudno, najperve rastline na zemlji so bile takega plemena, kakor gobe in plesnoba v kruhu, rastline brez cvetja in semena. Kaj ne da se vjema to z mojo zgoraj izproženo mislijo, le take nepopolnoma obdarjene rastlinice postajajo same iz sebe. Cvetice in semenska rast pa je mnogo mlajša, kedó vé koliko tisoč let za onimi brezsemenskimi rastlinami je nastala!

In kako je bilo pervo živalstvo? Ali ni celo poskusilo preje svojega življenja, ko one rastlinice? Ne, brez rastlinstva je živalsko življenje nemogoče! Nikakor pa si ne smete misliti, da so bile perve živali sloni ali nilski konji ali nosorogi.

„Zakon narave je tak, da iz malega zraste veliko“. Sè sila šibko, ubožno močjo je zadihalo živalstvo. Slišali ste, mordà že celo videli kedaj, da se v kapljici vode podí in kreta tisoč in tisoč majhenih živalic, ki jim pravimo infuzorije. Nihče še ni prišel njihovemu rojstvu na sled. V najčisteji vodi nastajajo, bodi si še tako dobro proti vnanjemu zraku zaperta; v dveh, treh dneh se jih oživi toliko, da so si drug druzemu na poti. Se ve da le s povekšalnim steklom, mikroskopom je mogoče njihovo čversto in poredno kretanje opazovati. Tako žilavega življenja so, da morejo prestajati celo v kropu šestdeseterih stopinj Réaumurjeve gorkote. Podobne so belim mehkim červičkom ali kačicam, ki se množé dovolj čudovito: mahoma poči eni in drugi nežna kožica in iz živali izleze troje ali četvero mladičev, ki se jim v kratkem enako godi, ali pa se žival sredi života preterga in vsak konec nadaljuje svoje novo življenje.

Pa kako so nastale v kapljici vode? Odgovora dosedaj še niso našli. — Generatio aequivoca, gospica moja! Same iz sebe!

Take so bile perve živali, to je zarija zemeljskega življenja, ki se je s čudovito urnostjo razvijalo.

Urno se pokazujejo vedno nova živalska plemena, za „polipi“, raznoverstnimi moluskami in školkami se prikažejo „echinodermata“, „trilobitae“, „Ammonites“ in stotine drugih živali. Morja se napolnijo s červi; polži, raki in tudi ribe pričnó sčasoma svoje življenje, vse živali pa so še mehkužnice in celo ribe so brez kosti; mehki hrustanci nosijo njihov život.

Na suhem ni mogla še nobena žival prestajati in sicer zavoljo strupenega zraka. Kader je popolnoma čist, je samo iz dveh tvarin, iz kisleca in gnjilca, najstrupeneja primés mu je ogeljna kislina, en sam dihljaj more udušiti človeka in vsako žival, ki diha s pljuči, le onim ne škodi, ki imajo škerge (Kiemen) za dihanje. O krokodilu pravi Humboldt, da mu je moč v takem sè strupeno ogeljno kislino napojenem zraku več ur živeti, sè začetka se celó dobro počuti v njem, nikoli pa ni bilo zraku primešano več one strupene kisline, ko perve dni po stvarjenji, zato so bile perve verhu zemlje živeče živali kušarjevega in žabjega plemena, sploh rečeno: dvoživke, ki so v vodi in na suhem lahko živele, oni strup jim je malo škodil; toda tudi to živalstvo je moglo še le takrat prestajati, ko se je bil zrak vsaj nekoliko učistil. Perve čase zemeljskega življenja, ko je ogeljna kislina zrak kužila in pridila, ni o dvoživkah ne duha ne sluha, le povodno živalstvo je praznovalo takrat svoje zlate dni, a še lepši časi so rastlinstvu sijali; za zelišča je bil oni strup ustvarjen kakor nalašč, serkala so ga v polnih duških v sé, ter sè čudovito pridnostjo in silo poganjala iz tal.

Todà, ljubeznjiva gospica, toliko premislekov in opomenov vam sili sedaj le v glavo, da jih komaj druzega za druzim sledite. Preveč bi vam naložil na vaša šibka ramena, ko bi vam nadaljevaje le še povod k novim ugovorom dajal in vam ne takoj najponižneje poljubil vaše drobne ročice.

Ivan z Verha.

Slovenski glasnik.

Tretja podoba.

Predmet današnji podobi je pesem: Begún. Najpriméraneje se nam zdi, da ponatisnemo vso pesem.

Begun.

„Čuj, po polji ljut vihar razsaja,
Kakor gladen volk po hosti tuli:
Srečen, kdor pod mirno streho biva.
Mirno? Mira ní v Ercegovini!
Kakor divja zver se Raja plaši,
Po zakotih skrivnih se potika,
Divji turški zlobi se umika.
Zdaj otroci ste pod streho zbrani
Kakor drobna piščeta pod kokljo,
Ki jih krije z gorkimi peruti.
Jutri, predno beli dan zasije,
Zor visoke gôr zlatí verhove,
Mi prognani mordà iz te koče,
Borne koče, vendar ljube koče,
V daljne tuje kraje pobežimo,
Tje, kjer turška sila ne razsaja.
Ercegovci smo, nesrečna Raja!
— Čuj, kdo terka v pozni, burni noči?
Pojdi, Mara, òdpri tujcu duri;
Potnik bode, ki je pot izgrešil.
Siromaki smo a dobro dòšel
Nam je potnik pod ubožno streho.
— Božja milost! Marko, kaj ti tukaj?
In v naročji dete! — Kje je Nada,
Kje je hčerka moja, žena tvoja?
Kaj molčé mi kvišku kažeš z rôko?
Tvoja roka je kervava! Marko!
Kje je Nada, kje je dete moje‟?
— „„Tam, kjer ni se več ji bati Turka‟‟!
— „Tiho žena! Sin govôri jasno,
Siva naj se ti ne smili glava;
Nož naravnost v persi mi zasadi:
Ercegovec sem in znam terpeti‟. —
— „„Bil sem v gozdu, žena sama v koči,
Krik začujem, krik predobro znan mi.
Urno planem, tečem proti koči,
Kaj zagledam? groza! — dva beriča,
Bog ubij te, Beg, in tvojo mater!
Dva kragulja, krotka golobica —
Nada moja trepeta med njima!
Med nje planem, v stran beriča treščim.
Zgrabim ženo — urno proti gozdu!
Lahko breme — za menoj beriča!
Blizo že sem gozdu — tu ob kamen
Izpotakne noga se mi kleta!
Vraga blizo; tu zavpije Nada:
Pusti mene, Marko, reši dete!
In potegne nož mi izza pasa,
Zasadi si v persi nož globoko.
Z Bogom, Marko, beži, reši dete!
— Tu je dete‟‟! — — — —
— — — — — „Bog te, sin, tolaži!
Tiho, žena! serca mi ne tergaj;
Molči, idi, zberi, kar je v koči;
Jutri zgodaj pojdete čez mejo.
Sin, ti spremiš ženo in otroke.
Jaz pa skličem Raje starešine;
Kar mogoče, vse smo preterpeli!
Kri naj teče, zdaj naj puška sodi:
Umri, Raja, ali prosta bodi‟! —

— Društveniki „Matice slovenske‟ so imeli 13. februarija zborovanje v Ljubljani ter so se posvetovali o raznih zadevah naše matice. Iz računa se vidi, da ima matica premoženja v obligacijah 38.460 gld., hišo, vredno 11.400 gld. in inventar, vreden 5700 gld. Za prihodnje leto je že urejeno za natis: „popotovanje okolo sveta‟. Profesor Glovacki se je ponudil, da spiše floro dežel slovenskih. Društveniki so sklenili, naj matica izda hervaškoslovensko slovnico. Svojega časopisa še ne bo začela izdajati matica, ker se je oglasilo premalo naročnikov in pisateljev, zato pa bode izhajal Letopis v zvezkih vsakega četert leta in bo prinašal spise namenjene časopisu; tako naj bi se razvil iz Letopisa časopis.

— Ivan pl. Zajc, ravnatetj zagrebške opere, pripravlja za tisek svojo opero: „Nikola Zrinjski‟.

„Zvon‟ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon‟, Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskala: A. Keiss in P. Horn.

„RAJA“

BEGUN.

Leto IV. Na Dunaji 15. marcija 1878. List 6.

Rómarica.

Čemù se ti takó mudí,
  Oj romarsko deklè?
Do samostana daleč ni
  Do cérkve verh gorè!

Težkà je pot in hríb stermán,
  Počívaj tu z menój;
Lehkò, lehkò še v samostan
  Dospèš, deklè, nocój"!

„Dà, rómarica sem, gospód,
  A ne kè cérkvi tej;
Odtod še daleč gré moj hód,
  Mudí se mi naprej.

Goré še tri, doline trí
  Mi prehoditi je,
Deróče globočine tri
  Mi prebroditi je.

Za brodom tretjim bel je prod,
  Za prodom svet zelèn,
Tja rómarica spèm odtod
  Na griček osamljèn.

Na gričku cérkev ne stojí,
  Ne miren samostán;
K molitvi romarskih ljudí
  Ne vabi zvon glasán.

In križ ne kamnat ne lesén
  Ne dviga se navpik,
Prosilcem milosti nobén
  Tam ne delí svetnik.

Pa če nikdó tja ne hití
  Pobožnih čutov vnét,
Če cérkve tam ne križa ni —
  Ta kraj je meni svét.

Na gríček nizki ta serčnó
  Jaz pokleknila bom,
In gorko, kakor prej nikdó
  Solzèč molila bom.

Saj griček drugim ni enák,
  To je nagroben gríč,
Pod njim počíva mlad voják,
  Oh, meni drag merlíč.

Zapústil bil zastavo je,
  Saj vem po kom kopnèč!
A plačal željo z glavo je,
  Plačuje jo trohnèč.

Na tuji zemlji zdaj leží,
  Neznán, nemilován,
Ne kríž ne kamen ne stojí,
  Kjer on je zakopán.

Zdaj ní bilo žene zraven, in to je bilo dobro. Ko se je bil mož že nekoliko razgrel, začél je z Valentinom mnogokaj govoriti, česar bi žena ne bila smela slišati, morebiti tudi najboljša žena ne. Spominjal se je lepih časov, ko je bil on na Dunaji; spominjal se je mnoge deklice, ki bode zdaj pač že póstarna ženica, ako še živi; pravil je, kako so razgrajali in rogovilili po Dunaji, on najhuje. A rečí moramo, da mu niso vsega verjeli, kar je pripovedoval; v takih pogovorih, v veseli moški družbi se vsak mož, bodi si sicer še tako moder, rad malo širokoústi — človeška slabost, vsakemu znana, kaj bi jo tajili!

Tudi gospod pristav je bil glasán; ker je videl postarnega gospoda svojega višjega tako veselega in razposajenega, postal je tudi on gostobeseden; tudi on se je spominjal lepega dunajskega življenja; naročal je celo Valentinu, naj pozdravi to in óno, ko pride na Dunaj, kar pa ne verjamemo, da bi bil Valentin storil. Najmirnejši med njimi je bil gospod davkar, on ni nikoli videl Dunaja!

Ko se je čas že polunočí bližal, začel je okrajni sodnik dajati za vino, da se je vse cedilo; Valentin mu nocoj ní smel braniti, a storil je tudi on svojo dolžnost. Koren je pridno vina nosil, Jerice ní bilo blizo. Vesela in glasna je bila družba, a prepira se nocoj ní bilo batí. Pelo in govorilo, ali že bolj kričalo se je vse vprek, bilo je tudi nekaj nižjíh uradnikov zraven. Terkali so s kozarci, bratovščino so pili, objemali se, in sezali si v roko; vse je bilo gineno, celo sólze so si brisali; seveda take solze niso kedó vé kaj prida; tudi se prav ne vé, kje imajo svoj vir, v žalosti, v veselji ali — v vnu!

Da vse povemo: ko so se pozno ponoči domóv peljali, vriskali so in ukali kakor vaška mladina; zakaj bi ne bila tudi deželna gosposka kedaj vesela!

Drugi dan popoludné je bilo vse pripravljeno za odhod; voz je že stal na dvorišči, samo napreči je bilo še treba. Vse je bilo nekako tiho po hiši in po dvorišči. Sodnikova mati, navadno že ne posebno vesela, bila je zdaj še bolj molčeča in otožna; zdaj pa zdaj si je obrisala skrivaj solzo iz očesa. Valentin je bil šel po kosilu z doma ali po kakem opravku ali pa samo na izprehod. Mati ga je ves čas tako malo videla domá, in še danes, zadnji dan, je tako malo govoril z njo. To je ženo pač nekoliko bolelo, ali tožila ní; vajena je bila na skrivnem terpeti.

Andrejče in Zalka sta bila na dvorišči pri vozu; deček je ogledaval in poskušaval to in to, ali je vse v redu; vertil je kolesa, ali so dobro namazana, privzdigaval je zdaj prednji, zdaj zadnji konec, skakal na voz in poskušaval, kako se sedi. Govoril ní nič, tudi on je bil videti slabe volje.

„Nu, Drejče“! vpraša ga Zalka, „zakaj pa nič poveš? Kaj so dejali oče, ali te vzemó sè seboj“?

„„Ej, kaj bodo dejali““! odgovori ji bratec precej nejevoljno. „„Obregnili so se nad menoj, da naj se poberem. Kaj sem pa hotel! Oče so danes slabe volje Bog vé kaj jim je? Vselej, kader pride tista rogovila rogovilasta, tist Nosan k njim, gre vse narobe. Jaz tega človeka kar videti ne morem; ko bi bil jaz oče, izpokal bi ga iz hiše, da bi ga ne bilo nikoli več nazaj. Bog vé, kaj imata zopet danes. V očetovi sobi sta, pa neke papirje pregledujeta in premetavata. Oče so strašno hudi, jezé se, vpijejo in kolnejo, da je strah. Slišiš““?

In res se je vpitje slišalo z gornjega konca hiše notri doli na dvorišče.

„Pojva na vert, Drejče! mene je tukaj strah! reče deklica svojemu bratu ter ga prime za roko; glej, Nosan gré doli; da bi ga le sim ne bilo, teciva"!

Nosan ní šel na dvorišče, naravnost proti vratom zavije in koračí urno ven na cesto.

Čez nekaj časa pride Valentin. Ko zagleda voz na dvorišči, obstoji, potem se mu bliža počasi. S komolcem se vpre na voz in poluglasno sam sè seboj govori:

„Zadnji čas je zdaj; na potu bi bilo prepozno. Biti mora! — E, kaj se mi pa more zgoditi? Pojmo"!

Rekši se napoti gori proti očetovi sobí. Vse ja kazalo, da mu ta pót ní prijetna.

Sodnik je bil sam v sobi; sedel je na mizo naslonjen, polno listov je bilo okolo njega. Ko zasliši Valentina, oberne se proti njemu. Valentin je takoj izprevidel, da bi ne bil mogel priti v neugodnejšem trenotji. Ali poskušati je bilo vendar treba.

„Kaj bi rad, moj sin"? vpraša ga oče; glas njegov ní bil nepriljuden, še celo nekako mehak je bil; dober začetek!

„„Danes torej bode treba odriniti, oče"", odgovori mu sin, ne vedoč prav, kako bi začel.

„Vse je pripravljeno, ali si tí tudi že gotov"?

„„Poslovil sem se povsod; moje stvari so tudi že zložene; vse v redu, samo še nekaj — neko prošnjo imam, oče""!

„Govóri! saj veš, da ti storim rad vse, kar morem".

„„Kaj bi vam razlagal, saj veste, oče slišite in berete, da je zdaj na Dunají velika draginja; vse se podražuje od dné do dné, hrana, stanovanje, obleka""!

„Torej meniš, da bodeš odslej več potreboval, Valentin? Ali veš, tudi pri nas gre terdó za denar; časi niso več kakoršni so bili nekedaj. Vendar govóri, koliko pa, koliko? če že ne moreš res več izhajati s tem, kalikor sem tí do sedaj pošiljal."

„„Ne, oče! prizadeval se bodem, da ne bode treba. Nekaj druzega vas moram prositi, oče! Težko mí je, toliko ste že potrosili zame; ali kaj hočem! sila kola lomi. — Nekaj dolga imam na Dunaji, oče""!

„Dolga? — Zakaj mi pa nisi prej povedal? To ní dobro, da začne človek že mlad dolgove delati, sin! To ní dobro, verjemi svojemu očetu, on ve, kaj so dolgovi"!

Tako ni Valentin še nikoli slišal svojega očeta govoriti. Raji bi bil videl, da bi se oče jezil; ali tako mirno je govoril in tako žalostno! Valentinu je bilo nekako tesno pri serci.

„Kako pa vendar to, da si dolgove delal; zakaj mi nisi raji precej pisal?"

„„Začetek je bil ta, da sem nekim prijateljem in znancem posojeval; vi ne veste, oče, koliko je siromaštva med našo mladino na Dunaji! Dobrega serca sem; če me kedó prosi, ne morem mu odreči"".

„To je prav, da je človek dobrega serca, da pomaga potrebnim, ako more. Ali čez svoje moči se ne smé, gledati je treba, da se daje samo takim, kateri so zares potrebni in vredni, in da tudi vernejo, kader morejo. Bojim se, da si bil malo lahkomiseln, sin; to ní dobro"!

Valentin je molčal, nič napak mu ni bilo, da ga je oče karal in svaril; sedaj pervič, zakaj ga ní prej nikoli!

„Kedó je pa tebi posojal"?

„„Vi ne veste, oče, kako lahko se na Dunaji na pósodo dobiva; kakor hitro vidijo, da je človek iz premožne hiše, in

to precej spoznajo, prav vrivajo mu denar, na dom mu ga nosijo, seveda ne iz keršanske ljubezni, obresti so oderúške! Jaz sam ne vem, kako sem tako nenagloma, tako globoko zagazil"".

„Koliko pa je dolga"?

Zdaj je bilo treba poguma. —

„„Pet sto""! — —

Ko je treščilo, nastane mir nekoliko časa. Oče je dolgo molčal; potem reče mirno, a tehtno:

„To je mnogo denarja, sin"!

„„Samo še sedaj, oče; samo sedaj še mi pomagajte. Besedo vam dajem, da je sedaj zadnjič; nikoli več ne bodem tako lahkomiseln, oče""!

Sodnik vstane ter začne hoditi po sobi; to ni obetalo nič dobrega. Čez nekaj časa obstoji pred sinom rekoč:

„Kaj pa, ko bi ti dejal, da nimam toliko gotovine pri domu"!

Takega ugovora se Valentin res ni nadejal. Vendar hitro si pomaga:

„Če nimate, pa lahko dobite, oče"!

Nič odgovora; Sodnik stori zopet nekaj korakov po sobi, potem se vstavi, kakor prej, pred sinom:

„In če ti rečem, da ne morem dobiti"!

Té besede so Valentina zares prestrašile; vendar nekoliko se potolaži, ko oče pristavi:

„Pri tej priči in toliko dobiti! Kje in kako"?

Valentin ni vedel kaj svetovati očetu, in ko bi bil vedel, to se vendar ne spodobi. Mislil si je: zakaj nisem prej razodel očetu, kje me čevelj žuli! Nekoliko časa oba molčita. Valentin je stal, oče je hodil po sobi. Kedor bi bil zdaj opazoval Andreja Sodnika, videl bi bil lahko, da je možu hudo pri serci, da se sam se seboj bori, ali bi molčal ali govoril. Čez nekaj časa gre ter pogleda skozi vrata, da bi kedó ne poslušal. Potem zapre vrata ter veli sinu:

„Sedi, Valentin! Sama sva; govoriti moram s teboj, kakor nisem še nikoli; Bog vé, da ne rad. Ali ti moraš vse vedeti, vse; morebiti sem že predolgo molčal".

Valentin sede, oče primakne svoj stol k njegovemu, potem začne:

„Vedi, sin, da ni vse tako, kakor ti misliš; mlad si še in ne veš, kaj so skerbi. Odganjal sem ti jih, dokler sem mogel, kakor mati otroka muham brani. Tvoj oče vé, kaj so skerbi, dasi ti ni do zdaj nikoli kazal žalostnega lica. Ne bodem ti našteval, sam dobro veš, kaj sem storil záte, za vse svoje druge otroke skupaj ne toliko; in to morebiti ní bilo prav. Ali kar je, to je. Kar sem storil, storil sem ti rad, ničesa ti ne očitam. — Po sedaj ne bodem morebiti mogel več toliko. Časi so se izpremenili, Valentin! — Poglej ta pisma. Ne brani se, jaz hočem, da vse zveš".

Valentin pogleda pod ona pisma in obledi.

„Zdaj veš, česar še tvoja mati ne vé; in to še ni vse. Pestili so me, prodal sem gozd, dvakrat toliko je bil vreden; eno luknjo sem zamašil, drugo odmašil, žalostno gospodarstvo! In zdaj me za drug dolg tirjajo, jaz sam ne vem, kako bo. — Toliko dovolj za sedaj; hudó ti je, vidim; nerad sem te žalil, ali moral sem govoriti, da bi mi kedaj ne očital, zakaj sem molčal. Tako še s tvojo materjo nisem nikoli govoril. Kar si slišal, ohrani zase, svet ni da bi moral vse vedeti. Morebiti se vendar še kako izkopljemo, dasi zdaj še ne vem, kako. Pameten bodi, sin; uči se pridno, da skoraj službo dobiš, da prideš pod streho, predno prihruje huda ura. Za zdaj bodi

miren; kolikor bodeš potreboval za pervi čas, dobiš; za tvoj nesrečni dolg bodem skerbel, da ga skoraj poravnaš. Več ti ne morem obljubiti. Pojdi, poslóvi se, čas je, da odrineva skoraj".

Molčé odide Valentin. — —

To je bila danes žalostna ločitev, da še nikoli ne tako. Na večer sta se oče in sin veselo derdrala proti mestu; to je: vesel je bil edini lisec, ki je dirjal po gladki cesti, da so ga komaj peté dohajale. Oče in sin sta vso pot malo govorila. Valentin je bil zamišljen, po ušesih so mu zvenele, recimo tudi, v persih so mu odmevale žalostne besede matere, ki jih je govorila sinu, ko mu je podajala roko in brisala si oči: Zdrav ostani, Tine! Bog vé, ali se bodeva videla še kedaj; ne pozabi Boga in spomni se časi svoje uboge matere! B. M.

(Dalje prih.)

Niccolo Macchiavelli in knjiga „Il principe".

(Dalje.)

Drugi, med njimi angleški filozof Bacon, imajo knjigo o knezu le za resno ironijo, nameravajočo svariti narode pred nakanami in zvijačami čestilakomnih velikašev. Ali kako se strinjajo enaka najivna tolmačenja s tem, da se, kakor Gervinus obširno dokazuje, v vseh političnih spisih Macchiavellija enaki nauki, čestokrat še jasnejši in ostrejši, nahajajo? Da pisatelj piše z največo resnobo, ter očividno odkritoserčnostjo? Da sam zagotavlja, da je vsa izkušnja in učenost njegova razvita v tej neznatni knjižici?! — Da rešimo to uganko, da razumemo nauke in načela tega izrednega moža, treba da se oziramo na njegove politične nazore in na zgodovinske razmere tedanje Italije.

Še dandanes vidimo pri pervih italijanskih veljakih terdno prepričanje, da je italijanski narod poleg vseh prevratov in izpremememb velikega ljudskega preseljevanja vendar le pravi potomec nekdanjih Rimljanov, da v njegovih žilah poleg vse različnosti vedno še bije plemenita kri starorimska, da se bode še kedaj probudil do prejšnje slave in kreposti. Kaj čuda, da je v XVI. stoletji, ko je oživljenje klasičnih studij podloga bilo izredni italijanski omiki, ta misel vse zdrave in nepokvarjene duhove prešinila ter se posebno ukoreninila v rodoljubnem Macchiavelliju. Čem globokeje je nesrečo svojega naroda čutil, čem bolj se je zakopaval v zgodovino in v slovstvo rimljanskih pradedov, da bi tam si poiskal zdravila in tolažbe: tem bolj se je njegovo mišljenje vjemalo sè starorimskimi nazori. Zlasti velja to pri teoriji o deržavi, katera je dandanes jako različna od one v starem veku. Naš omikan svet namreč vidi namen in pojem deržave samo v tem, da varuje in pospešuje blagostanje in srečo vseh poedinih deržavljanov; naglašajo se individualne koristi in tedaj se lahko opazuje posebno v deržavah brez odločne narodnosti, dą se deržavna nesreča le v toliko čuti, kolikor upliva na materijalno korist posameznih deržavljanov. Pri starih Gerkih in Rimljanih pa je blagostanje deržave tako tesno združeno bilo sè srečo vsakega posameznega, da se le-ta niti misliti ni dala brez onega. Ker je tedaj deržavno blagostanje neprimérno nadvladalo osebne

težnje in želje, žertvovali so Gerki in Rimljani brezozirno posamezne interese, da bi koristili vsej deržavi. Ni se gledalo na to, ali je kako pospešilo povsem opravičeno ali ne, temveč le na to, ali pospešuje moč in slavo deržave. Edino merilo javne moralnosti bila je takrat domovinska korist!

Na stališči teh starih narodov pa stoji dosledno Níccolò Macchiavelli, o katerem Gervinus pravi (l. c. 109), da tako v smislu, v duhu in tonu starih Kviritov piše, da se da ugibati, ali kateri izmed poštenjakov propadajoče rimske ljudovlade častni naslov „poslednjega Rimljana“ bolj zasluži nego on? Isto tako ga primérja Macaulay (l. c. 321) onim neustrašljivim jeklenim senatorjem, kateri so brez premisleka tudi najsvetejše vezi raztergali ter najslajša čutila z nogami teptali — če je domovina to velevala. Narod povzdigniti, zanj se žertvovati, videlo se je tudi italijanskemu rodoljubu najvzvišenejša dolžnost!

Ali kakova je bila takrat Macchiavellijeva domovina! Gledé na omiko sicer je presegala Italija vso tedanjo Evropo, dokler je niso sè surovo pestjó zadušili tuji in domači despoti. Saj so se v tej deželi, celo v odurnih pervih srednjeveških stoletjih ohranili ostanki stare kulture in dušna tmina je bila tu (po prelepi primeri angleškega zgodovinopisca) podobna svetli noči arktičnega poletja: še ni bil zatonil zadnji blesk zahajajočega solnca in že se je na obnebji prikazovala novi dan naznanjajoča jutranja zarija! Vse skoro je zedinjevala Italija, kar se je začetkom XVI. stoletja odlikovalo v vedi in umetnosti. Tudi bogastva je bilo mnogo, premnogo; po vsem svetu so kupčevali florentinski bankirji, Milán je slovel zbog svojih zakladov, in valovitemu širokemu morju so gospodovale oblastne Benetke. Ker pa je nekdanja hrabrost in bojevitost izginila, ker se je ugnezdila izprijenost, zavist in nesloga, sama kultura ni mogla braniti Italije; po italijanskem bogastvu hlepeči sosedje so priderli v deželo ter so jo plenili in pustošili, razkosali in med seboj delili. V takem žalostnem stanji se je razširila ideja panitalijanska, starodavna misel zedinjene Italije. Izrazil jo je že l. 1506 Flaminius v latinskem distihu:

„Dux opus est acris, populos qui cogat ad unum.
Qui male concordes jungat ad arma manus“.

Tudi Macchiavelli se navduši za prelepo misel narodnega probujenja in združenja; preje samo Florentinec, postane v svojem prognanstvu vseitalijanski rodoljub. Prav z namenom, da pripomore k zedinjenju svojega naroda, da povê kako bi se to dalo doseči — sestavi on še le sedaj razumljeno knjigo „o knezu“.

Kako pa to, da si je vnet republikanec za svoj narod monarhično obliko izbral ter novi deržavi celo tiraničnega nenravnega samosilnika namenil? Storil je to iz globokega prepričanja, da se ljudovlada le pri čilem, krepkem, nepopačenem narodu ohrani, katerega še krasijo vse republikanske čednosti: nesebično rodoljubje, pokorščina zakonu, mirna doslednost in vstrajna hrabrost. Jasno je spoznal Macchiavelli, da oslabljeni, v tisočérne stranke razcepljeni Italijani za republiko niso sposobni. Ker je pa ob enem z bolečim sercem v moralno brezno tedanje italijanske izprijenosti zèrl, videlo se je mu nemogoče, da bi se narod iz lastne sile ohrabril in oprostil, poboljšal ter predrugačil; da bi tak rod sam ob sebi vreden postal narodne svobode, zdela se mu je sanjarija — in kot praktičen deržavnik se je le oziral na istino. Tedaj stavi on

svojo edino nado v krepkega vladarja, da sè silno roko zedini italijanski narod, da ga oboroži in navadi vojaške pokornosti, da odpravi strankarstvo in nerede, ukroti uporni živelj in tujega nasprotnika, negledé na levo ali desno ljudstvo prisili do poštenega in častnega življenja ter mu tako pomore do blagostanja in do slave, kateri bi se naposled tudi pridružiti morala zlata svoboda! Za to imenitno delo pa je bil „nov“ vladar ustvárjen, strog in osoren, znan s človeškimi slabostmi in zmotami in jih berzdati vajen!

„Knez“, ki ga ima Macchiavelli v mislih, mora tedaj zapoditi tuje gospodarje in pod svojim žezlom zediniti italijanski narod. Ali kake težave se mu upirajo pri enakem podjetji! Ljudstvo nestanovitno in razuzdano, plemstvo samopridno in zavidljivo, cérkev nasprotna, sovražnik bojevit, brezsramen in pregrešen! Tak vladar, akoravno poln domovinske ljubezni bode vendar čestokrat prisiljen, neusmiljeno ravnati, upornike uničiti, vnanje zopernike prevarati in prekaniti. Če je deržava v nevarnosti, za rešitelja Italije ne veljajo moralna načela, marveč edino geslo: „Salus reipublicae — suprema lex“.

Macchiavelli tedaj nikakor ne namerava v „knezu“ nauke dajati, po katerih naj se deržave sploh vladajo; z legitimnimi vladarji, s postavnimi razmerami se v tem delu še peča ne. Oziraje se na tedanjo Italijo, razlaga le to, kako bi se ona dala rešiti in zediniti, ohraniti in urediti. Dobro zna, da bode za to trebalo oboroženega reformatorja, brezozirnega samosilnika, ali on se tolaži, da bode ta deržavna oblika le začasna in da se mora zopet umakniti ljudovladi, berž ko se zedinjeni narod oživi in ojači. Globoko čuti, da se té velike premembe ne bodejo veršile brez mnogoverstnih neusmiljenosti in hudodelstev, serce ga bolí — ali povdarjaje blagi namen priporoča svojemu narodu celó nevarne in odurne pomočke, zdravniku podoben, ki rabi najhujši strup, da reši že napol izgubljeno, hirajoče truplo!

(Konec prih.) Fr. Šuklje.

Med gorami.

Obrazi iz l—škega pogorja.

II.

Kalan.

Kalanov France, tist, ki je imel ženo Marušo Repuljo, je nekedaj premišljeval, kako bi pač bilo, ko bi bil Bog človeka brez želodca postavil na svet; da bi živel — in bi ne imel nikedar ne zjutraj kosila, ne južine o poludne, in ne večerje proti mraku. In prepričan je bil, da bi bilo takšno življenje nič vredno, slabo, in keršćenemu človeku nikakor primérno.

France Kalan pa je tudi slul po vsem pogorji, da sne „res veliko“! In to slavo si je bil pošteno pridobil! Če je sedel za mizo in se je pred njim kadila skleda poparjenih mlincev, ali pa oparjenega kruha, in se je v lužah zabela svetila po

jedilu, tedaj je bil France najbolj srečen; tedaj je pervi vzel žlico v roko, ter jo zadnji položil na mizo.

In vi ne veste, kako si je revež moral v potu svojega obraza priboriti, kar je dobrega snedel! Osoda mu ni mehko postlala življenja, in kar je sè slastjo rad jedel, moral si je s trudom pridobiti. Po zimi pa je še slabo živel, ter dan za dnevom vlival v sé komaj osoljen krop, malo sladkim janežem potresen, in z ovsenim kruhom nadrobljen. Ali tedaj se je tolažil z nadami, da pride pomlad. Ko pa se je v pomladanskem solnci sneg tajal, ko so po kopnih vertovih zvončki rili iz zemlje — tedaj se je hipoma razvedrilo lice tudi Francetu Kalanu, in takoj je pozabil spomine na mlačne, zimske krope.

S pervimi pomladanskimi dnevi pričenja se delo v pogorji; pred vsem mora se znositi gnoj na njive v lazih. In ti reveži, ti „gnojarji“, ki s potom obliti in z gnojnimi koški ob rami rijejo po rebrih navpik, ti pač predobro čutijo, da je umerjočemu človeku v znoji kruha si pridelovati!

In tako je tudi Kalanov France gnojaril od hiše do hiše — strašansko dobrega pojedajoč. Kakor glas iz raja bil mu je vsegdar na uho poludanski, na južino vabeči zvon, ter mu oživil vse kote in kotičke lačnega droba. In kader so prisedli k mizi, tedaj je bilo treba videti Franceta Kalana! tedaj je bil v resnici diplomat! Vselej in pri vsaki hiši je vedel stvar tako zasukati, da je prišel za mizo — na dober prostor. To pa je bil tist prostorček, kjer so se jedi na mizo donašale. In tu je prežal kakor jastreb — in kader je prihajala nova skleda do mize, tedaj jo je že iz daljave z bliskajočimi očesi pozdravljal, in kakor strela jo premeril, tako da je že vselej popred vedel, kje je najbolj „polito“. Ko pa je hišna mati ali dekla prinesla skledo na mizo, pograbil jo je takoj iz njenih rok, ter sè smehljajočim obrazom posadil jo sredi mize. In Bog vé, da je pri tem skledo že tako pograbil ženski iz rok, ter jo potem tako zavil in zasukal, da je tisto zabeljeno in tisto polito stalo na njegovi strani.

Ali tudi potem, ko je skleda stala na mizi, tudi potem ni jedel brez prevdarka in dobrega premišljevanja. Takoj si je odmeril nevtralno svojo „cono“, ter med mejami urno postergal zabelo. Potem pa je pričel glavno svoje delovanje in s kislim obrazom vertal „predor“ v „kup“ ter si polnil usta z nezabeljeno jedjo. Ali to delo, kakor je bilo videzno grozno in lačnemu želodcu neprijetno, obrodilo je pa kmalo lepe sadove. France Kalan ni poznal tistih silnih, v zemeljskem oserčji delujočih moči, vendar pa je vedel, da se gora, izpodkopana in izpodjedena, preverne na isto stran, na kateri je bila izpodkopana in izpodjedena. To naravno teorijo pa je prenesel na skledo in toliko časa je ril v kup, da se je konečno z vsemi svojimi dobrotami prevernil na Kalanovo stran. Še le tedaj pa je bil France v resnici pri jedi; še le tedaj se mu je nepopisen smehljaj razvesil čez široki obraz; še le tedaj (ko je povžival tujo s kupom k njemu zvernivšo se zabelo) se mu je jed „odcejati“ pričela.

In s tako bistroumnostjo je jedel France Kalan vselej in vselej mu je téknilo. Vedno pa si je pri mizi varoval tudi pravico, da je konečno, ko že ni bilo kaj v skledi — potegnil k sebi, ter ostanke sam pospravil. To je bila njegova pri-

vilegija, in to je branil proti vsaki, še tako prederzni žlici.

Samo dva primerljaja se vesta iz Kalanovega življenja, da je pri polni skledi položil žlico od sebe. To pa se je tako le zgodílo.

Tisti Fortuna nad vasjo je bil svojo pervo ženo z obilimi pretepi počasi v grob spravil. Potem pa je šel na Žirovsko in od tam pripeljal nekovo staro kljuko ter se oženil z njo. Ali slabo gospodinjo si je bil pridobil. Vselej, kader je kuhala in pristavljala lonce, tiščala je med zobmi malo tolminsko pipico, ter po poštenem žirovskem običaji vlekla tobak iz nje. Kmalo pa se je govorilo, da časih iz pipe tudi kaj v lonec odpade. In po ti govorici se je primerilo, da Fortuna spomladi ali jeseni delavcev dobiti ni mogel, ker pri tisti „nemarni nemarnosti“ nihče jesti ni hotel. Kalanov France pa se ni menil za take malosti in zvest je ostal Fortunovim tudi pri novi gospodinji. In prišel je vselej, ko se je gnojarilo, sè svojim koškom, ter bolj leno delal (ker je vedel, da je nedomesten) in dobro jedel, ker je bil skoraj sam pri mizi. Ali reč se ni dobro končala. Neko pomlad je zopet nosil gnoj tam gori nad vasjo, in zopet je bil sam s Fortuno. Ko pa je o poludné sédel za mizo, ter se v duhu veselil dobre južine, najlepše slasti poln, prinesla je Fortunovka veliko in obširno skledo rahlih volnih in prijetno se kadečih mlincev. Kalanu se je kar sercé tajalo in z vedrim obrazom je pograbil novo žlico, katero je bil Fortuna sam izrezal iz lipovega lesa. Tedaj pa je izpregovorila mati Fortunovka, počasi in mirno, kakor da bi to nič posebnega ne bilo.

„France“, dejala je z milim glasom, „malo se varuj! Moja pipica je nekje notri! Pa vsaj vem, da ti to nič ne dé“!

„„Kaj — v skledi““?!

In Francetu Kalanu sta kakor raku izstopili očesi izpod čela, sè serdito kletvijo je vergel žlico od sebe in odšel pravične jeze poln. Od tedaj pa tudi on ni več gnojaril pri Fortunovih.

In še enkrat se vé, da France Kalan — jesti ni hotel, ker ni mogel. Tedaj pa mu je za vratom že čepela bela smert. Mož je imel namreč tudi lastnost, da je rad vino pil in najrajši tedaj, kader ga mu plačati ni bilo treba. In tudi v tem oziru je bil prebrisane glave. Vsako nedeljo se ga je zmérno navlekel in skoraj vsako nedeljo je šel spat z vneto glavo. To je pa storil tako le. Takoj po „cérkvi“ je prilazil do perve gostilne, ter pri poslih pozvedel, kedó pije v hiši. Potem pa je z mirnim obrazom stopil v pivsko sobo, ter vestno povpraševal, ali ni tega ali onega tu. In vselej je povpraševal po osebi, o kateri je bil poprej pozvedel, da je notri ni. Pivci pa so Franceta radi imeli, in napivalo se mu je, da je bilo veselje. Pri vsakem je moral piti, in še le potem je odšel — v drugo gostilno. Tu pa že ni več povpraševal, kedó pije v hiši. Kar takoj se je napotil med pivce, ter zopet vestno povpraševal, če ni tega ali onega tu. Sedaj je pa vselej povpraševal po osebi, pri kateri je ravnokar pil, ter jo bil pustil v prejšnji gostilni. Ali tudi tukaj so mu napivali radostni pivci. In tako je obiskal pivske hiše vse, ter iskal ljudi, o katerih je predobro vedel, da jih dobil ne bode. Konečno pa se je povračal domóv — „malo terd“ in slabotnih kolen. Ali to ni bilo nič slabega! Slaba lastnost pa je bila, da France Kalan, vina pijan, ni puščal ljudi v miru, ter jih je rad podregal s hudobnim svojim

jezikom. Nekedaj spomladi, v nedeljo po poludné, je šel torej takisto vina sit iz gostilne domóv. Na prostoru sredi vasi je stalo nekaj „mladih“ in se sè žejnim sercem oziralo po oknih pivske hiše. Radi bi bili pili, ali denarjev niso imeli. Strupenih misli poln je prišel Kalan mimo in si pri tej priložnosti ni mogel kaj da bi ne zbadal teh mladih otrok brez denarja.

„Vi ste otroci“, je zakričal, „pa še slabi otroci! Kedó se vas pa boji, še stare babe ne“!

In smijaje je hotel oditi. Ali „mladina“ ga je v hipu napala in s kolci tako dobro natepla, da je kervav obležal na tleh.

Ko pa se je vriš začul iz vasi, je zopet Maruša Repulja hitela od hiše do hiše in kričala:

„Hitite! hitite! na vasi se tepó! Jaz tako rada gledam, ko se pretepajo“!

Prisopihala je na vas, da bi gledala lepe pretepe. Dobila pa je v kervi svojega moža — in zakričala tako gerdó in tako serdito, da je mladina plašno pobegnila in pometála kolce od sebe.

Kalana pa so morali nesti na dom in dejali so ga v posteljo, kjer je potem prestokal in preječal vso noč.

Drugo jutro pa je poklical ženo k sebi in dejal:

„Marušica, bolan sem“!

In Marušica je pričela jokati, videč, da je tako reven.

„Maruša“, govoril je slabim glasom, „kaj dobrega mi skuhaj“!

In hitela je in kupila belega kruha, ter ga mu oparila in z maslom polila, da se je delala luža v skledi. Z veselim sercem je prinesla jed bolniku. Francetu Kalanu pa se je vnel ogenj v očéh in sè slabotno roko je prijel za žlico.

„Ko se naješ, pa boš zopet zdrav, France“, tolažila ga je ona, ter ga podperla z blazinami v postelji, da bi bolj pripravno jedel.

In vzel je žlico in — zajél, ali jed mu ni šla iz ust. Ogenj v očéh pa je hipoma pogasnil, žalostno je dejal žlico od sebe in iz serca zdihnil:

„Marušica — ne morem! joj, sedaj pa vidim, da bom res moral umreti“!

To pa je bil drugi primerljaj, da Kalanov France ni hotel jesti.

In res je umerl za tistim pretepom, in nikedar se ni več veselil dobrega jedila.

One pa, ki so mu tako lahkomiselno pretergali življenje, so za nekaj mesecev zaperli, in dobro je bilo.

Emil Leon.

Na Žerinjah.

Izviren roman, spisal Janko Kersnik.

Predno začnemo govoriti o tej knjigi, izpregovorimo „pro domo“ nekoliko beséd.

Kritikovanje je, kakor je bilo že nekedaj rečeno v tem listu, silno težaven in nekako tudi nehvaležen posel; če se torej poprimemo té naloge, vodi nas misel, da s tem, kolikor toliko, po svojih slabih močeh, povspešujemo razvoj slovenskega slovstva. Kajti če brez usmiljenja kažemo, kaj je plitvo, malo vredno, a povzdigujemo, kar je zares jedernato, pripomoremo, da si to pridobi zasluženo priznanje in veljavo. Slovenskega slovstva ne povspešujemo, če vse odobravamo in hvalimo brez kritičnega izbora, ampak če samo v resnici zrele proizvode širimo in udomačujemo med slovenskim ljudstvom. Naše kritične čertice naj ne bodo take, da bi samo zanikale in podirale; njih namen je tudi povzdigovati, zidatí, izpodbujati. Estetična razjasnjevanja, ki jih podajemo gredoč, utegnila bi najti tu pa tam rodovitna tla, ter tudi sad obroditi pri onih, kateri se hočejo učiti. Omenjati nam je skoraj nepotrebno, da pri tem presojevanji merimo vedno samo na dotično delo, nikedar ne na osebo pisateljevo.

S posebnim veseljem smo brali Kersnikov roman „Na Žerinjah“; dasi ima to delo na sebi še vse hibe pervenškega spisa, priča nam vendar jasno, da je g. Kersnik nenavadno obdarjen pisatelj. Izviren roman imenuje Kersnik svoje delo; razjasnimo si o tej priliki, zakaj pisatelji tako radi pristavljajo besedo: „izviren“. Ali naj nam to naznanja, da je dejanje v romanu, ali da je pisava izvirna? Nù, ravno izvirnost ní največa krepost večine naših pisateljev. Ali naj to povdarja, da spis ní prevod, ali posnema? To še posebno povdarjati, zdi se nam nepotrebno. Ali naj morebiti beseda „izviren“ pomeni, da naj bode delo za merodajen izgled naslednikom? Tega vendar ne! toliko skromnosti že prilastujemo našim pisateljem, da se nam tako tolmačenje ne more pravo zdeti. Ostaje torej samo še eno razlaganje, to je, da hočejo naši romanopisci in novelisti s tem reči, da je to pervi roman, perva novela v slovenskem slovstvu; ali tudi ta opomba se nam zdi da je odveč.

Mi bi g. Kersnikovo delo raji imenovali novelo, kar je tudi v istini; ker za roman se nam zdi vsebina vendar preprosta, „okvir“, v katerem se suče vse dejanje, pretesán. Tu pogrešamo one dobrodejne obširnosti, v kateri se tako rada izprehaja pripovedna poezija; onih nenadnih „situacij“, ki dajejo osebam priliko za duhovite „refleksije“; onih zanimljivih „epizod“, katere, kakor arabeske dičijo glavno dejanje. Ali razen tega se je g. Kersnik v tem svojem delu pokazal spretnega pripovednika, ki umé z ene strani dobro risati značaje, posebno ženske, dasi bi tudi tu želeli nekoliko več krepkosti in „plastíke“, in zna z druge strani jako spretno dati vsaki situaciji primérni „kolorit“, ustvarivši nam prav lepe podobe, katere nam v vsakem posameznem slučaji dušo prav — rekel bi — uberó. Posebna spretnost v oblikah, globoko čutje, gorki izrazi, gladek jezik značijo njegovo delo.

Pravega junaka, ali prave junakinje v

tej povestí ní; vse tri ženske: Amelijo, Ano in Veroniko (vsebina je pač znana č. bralcem našim) predočuje nam pisatelj z enakim veseljem; skoraj bi dejali, da je Amelija glavna oseba, dasi tega pisatelj ní nameraval, kajti ona deluje kakor duh povsod pričujoč zagernena je v ón skrivnostni mrak, v zvezi je z ono temotno zgodbo, iz katere se razvija to dejanje. Da je priredil ono tamno skrivnost, ki plava nad gradom Žerinjskim in Razborskim, to je pisatelj dobro zadel; to zbuja vedno bralčevo pozornost in radovednost, dokler ga slednjíč razjasnilo one skrivnostne dogodbe neprijetno ne iznenadi; a o tem pozneje!

Pri posameznih osebah, ki so po največ dobro risane, kaže se, da njihova dejanja niso vedno psihologično prav, ali pa da celo niso motivirana Tako se čisto nič ne vidi, zakaj se Veronika, da si je „koketa“, nezmožna prave ljubezni, tako nenadoma razdere z Rogulinom. Da je koketa, to utegne pač biti vzrok, ali pesnik nam mora podati tudi posebni povod njenemu dejanju. Res si lahko mislimo, da je grof Sori tega kriv, todà rečeno ni nikjer; tudi grof Sori ní tak junak in korenjak, da bi se nam ta izprememba verjetna zdela. Isto tako ne čujemo besede, da si hoče Sori priboriti Veroniko, dasi baron Gernau to večkrat povdarja, ali dokazov nima in konečno še le zvemo, da sta se vzela Sori in Veronika.

Ana, izmed vseh najpriserčnejša prikazen, naj nam predočuje idealnost nasproti lahkoživemu realizmu Veronike. Kako jí v serci kali ljubezen, da si sama ni v svesti, skrivna in vendar tako presladka radost, tiha resignacija, vsi oni sladki čuti ženskega serca, vsa ona sreča deklice, iz katere se je ravnokar razcvela devica: vse to je naslikano jako tankočutno; samo to nas moti, da postane ljubeča devica tu pa tam jarčica, ki se še ziblje in sanjari o penzijonatskih spominih. Ljubezen dekleta naglo dozorí in spomini otročjih let se morajo umakniti novemu „idolu“.

Slikar Rogulin je plemenit značaj. Da si nam pisatelj ne pripoveduje mnogo o njegovem prejšnjem življenji, utegne vendar Rogulinova ljubezen in prevara biti vodeča misel pisateljeva; uterditi nam hoče načelo, da more ljubezen terpežna in srečna biti samo pri plemenitih značajih. Čisto iznenadi nas to, da pozove Sori Rogulina na dvoboj, ker je Rogulin pervi razžaljen. Bolj naravno in psihologično resnično bi bilo, da bi Rogulin, kakor pervi razžaljeni, grofa Sorija pozval. Kajti dasi je Rogulin že odpovedal se ljubezni do Veronike, in spoznal, da je ta koketa nevredna njegove ljubezni, je človeška narava vendar taka, da si isče nekega zadostenja v tem, da ugonobi namišljenega tekmeca. Torej bi bilo primernejše, da bi Rogulin svoji bolesti, svoji nevolji dušek dajal s tem, da pozove Sorija na dvoboj. Jako zanimljivo je nam, kar govori Rogulin o pitoresknih motivih, a druge osebe se pogovarjajo v navadnem konverzacijskem „tonu“, kateri pa vendar ní brez elegantnosti in duhovitosti.

Da je g. Kersnik v kmečki izbi ravno tako domač, kakor na „parketu“, tega nam je priča s konca romana prizor v kerčmi, ki nas vpeljava v pravo dejanje in seznanja z glavnimi osebami. To so korenjaške podobe, katere nam, krepko risane, živo predočujejo značaj kmečkega ljudstva. Ulanski častnik baron Gernau in ranocelnik Rakec sta izverstna „tipa“ vsak svoje verstè.

Govorimo sedaj o Ameliji! Njen značaj nam kaže ono tiho resignacijo, katera nastane pri plemeniti ženski vselej na grobu ljubezni. Do konca smo v negotovosti, kako je z Amelijo, in to nas vedno zanima. Čisto proti koncu še le zvemo, da ni nikakega prokletstva nad Žerinjskim gradom, kakor govori Andrej brez vzroka, da ní bilo nikakega zlodejstva, samo nesreča, katero Amalija krivo tolmači. Todà je li smela Amelija svojega zaročenca umora dolžiti, ker je bil grof Aleksander samo nagle jeze človek, kateri je zaradi vsake malosti hitro vzkipel, a takoj zopet se potolažil, in ker se je ón osodepolni večer, ko se je onesrečil, z baronom Selskím sperl samo zaradi malega prepira o meji, katerega bi bil drugi dan pozabil, kakor Amelija sama pravi; je-li smela torej, vprašamo, Amelija zaradi take malostí, katera je vedela da bode skoraj poravnana, svojega zaročenca umora dolžiti? Ako bi se bila prijatelja sperla zaradi stvari, katera čast zadeva, ako bi se bila smertno razžalila in bi se bilo bati, da ne bode sprava nikakor mogoča, tedaj bi bilo opravičeno Amelije mnenje, da sta imela beržkone dvoboj, ki se je tako osodepolno končal, tako pa ní imela najmanjšega razloga misliti, da je njen zaročenec njenega brata morilec; treba je bilo vsaj natančneje pozvedavati, kako je umerl njen brat, ne pa, da začne tako nenadoma, brez vse podloge svojega zaročenca umora dolžiti!

To dejanje torej nima nikake notranje verjetnosti in to razrešenje bralca neprijetno osupne, ker Amelijina kriva misel ní tako motivirana, da bi zbudila naše sočutje. Do konca slutimo, da se je moralo zgoditi res kako zlodejstvo, da biva kako prokletstvo nad gradom, a konečno se nam izmotá iz tamne skrivnosti slučajna nesreča in Amelije bolest in pokopana ljubezen je čisto brez motivacije; saj je morala poznati svojega brata značaj, da se iz tako malostnega prepira nì mogel razviti dvoboj; misliti je bilo torej, da se je njen brat slučajno ponesrečil.

Nam se zdi, da pisatelju, ni bilo prav jasno, kako naj reši temotno skrivnost, da je s konca nameraval navesti zlodejstvo, katero naj bi se potem izpremenilo vsem v prokletstvo. Na to meri tudi nekako čudni izraz: „kervavo stegno“, ki je pač opravičeno v ljudski veri, in pa to, da sluga Andrej očitno govori o prokletstvu, katero ima zlodejstvo za seboj; ali tega sam ne verjame, in tako si sam sebi nasprotuje. Srečno res je namišljena ta skrivnost in dobro delùje, a rešena je čisto neverjetno in napačno.

Dejanje povesti, dasì jako prosto, zbuja vedno našo pozornost, in naglo napreduje; pogovori so tu pa tam živi, da zgrabijo človeka; jezik je plemenit in kar nam posebno ugaja, „dual“ karakterističen slovenščini, rabi pisatelj, kjer mogoče.

To delo nam je porok, da se smemo od g. Kersnika nadejati še lepih del, in o prihodnjem že; upamo, bodemo mogli govoriti sè še večjo pohvalo. Gornik.

Slovenski glasnik.

— V Lipsiji je prišla na svetlo lepa knjiga, ki bode zanimala tudi slovensko občinstvo. Naslov ji je: „Wilhelm Gerhard's Gesänge der Serben.“ Izdal jo je v drugem natisu z uvodom in opazkami znani pruski poslanec Karel Braun-Wiesbaden, založil J. Ambr. Barth. Prekrasne narodne pesmi serbske slové po vsem omikanem svetu. Vsak izobraženi Slovan, zlasti južni Slovan naj bi jih bral v izvirni Vukovi izdaji. Komur pa iz kakega koli uzroka to ní mogoče, mora si pomagati s prevodi. Ali tudi takemu, ki jih pozna v izvirni obliki, bode zanimljivo videti, káko lice imajo v tujem jeziku. Gerhard jih je izbral in prestavil samo nekoliko; ali pa tudi najlepše, to se nam ne zdi dognano. Prevod je dober, samo da tu pa tam časi malo v prozo zaíde. Nam posebno ugajajo — to je zasebno mnenje — one „ženske“ pesmi, katere nam Gerhard podaje v nemški meri, z rimami; beró se prav kakor izvirne, n. pr.:

Horch! was klagt im dunklen Hain?
Festgebannt mit seidnem Fädchen,
Schreit ein junges, schönes Mädchen,
Möchte gern erlöset sein.
Knabe geht den Hain entlang,
Wo der helle Schrei erklang.

Naj se reče kar se hoče, rime imajo vendar svoje posebne kreposti, samo treba da jih človek delati zna. Nam se škoda zdí, da nam ni Gerhard podal več „ženskih“ pesmi! junaškim pesmam se morejo na stran staviti samo še Homerove, ženskim — nič! S.

— „Glasbena matica“ v Ljubljani je založila in izdala pervo kompozicijo mladega hervaškega umetnika Fr. Krežme, namreč romanco zo gosli in glasovir z naslovom: „Moje sanje“. Neudje dobijo omenjeno romanco za 1 gld. pri društvenem tajniku.

— Tiskarna družbe sv. Mohora v Celovcu je izdala Slomškove: „Basne, prilike in povesti“, katere je zbral in uredil Mih. Lendovšek. To je že druga knjiga Slomškovih del. Zvezek se dobiva mehko vezan za 1 gld. 20 kr., terdo vezan za 1 gld. 30 kr.

— „Družba sv. Mohora“. Besednik poroča, da so v odborovi seji dnè 1. februarija presojevalci samo trem rokopisom namenili darilo in sicer: „Zbirki povest“, ki jih je zapisal Fr. Hubad; životopisu: „Princ Evgen savojski“, spisal J. Steklasa; in ukovitemu spisu: „Kratek obris štajerske zgodovine“, spisal J. Lapajne. Ostali rokopisi se porabijo za „Večernice“ ali pa „Koledar“. Odbor obžaluje, da je spis: „Hrošči rilčkarji — kmetu škodljive živali“, celo poveršen in nepopolen, zato pa je sklenil, da je treba naprositi strokovnjaka, kateri bi v posebni knjigi in v umevni besedi opisal vse škodljive živali in rastline. Odbor je naročil tajniku, naj se dogovori o tem z. g. prof. Fr. Erjavcem.

— V Novem sadu so izšle: „Pesme Branka Radičevića“. To je že peto in pomnoženo izdanje pesmi jako obljubljenega serbskega pesnika Branka Radičeviča, kateri je se svojimi pesmami prekosil Popoviča in Suboticá. Radičevič je bil rojen l. 1824. v Brodu v Slavoniji, a umerl je na Dunaji l. 1853. Serbi bodo kosti svojega pesnika prenesli v njegovo domovino. Radičevičeve pesmi se dobijo pri Popoviču v Novem sadu. Cena zvezku 1 gld.

— Rendič, hervaški podobar, je naredil popersje černogorskega junaka Novice Ceroviča in vojvode Marka Miljanova. Novico Ceroviča, ki še živi v Tušini, je oslavil J. Mažuranič, sedanji ban hervaški, v eposu: „Smrt Smail Čengijić age“. Za Preradovičev spomenik je Rendič dogotovil tri osnove. Pesnik Peter Preradovič je pokopan na matzleinsdorfskem pokopališči ne daleč od Dunaja; njegove kosti bodo Hervati prenesli v Zagreb.

Listnica odpravništva.

G. Fr. R. v L. Omenjenih listov ni treba vračati. G. A. J. v S. Naročnina za l. 1878. je poravnana! G. J. Sch. posestnik v Č. Zvon l. 1876 in 1877 se še dobiva, zvezek 2 gld.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Leto IV. Na Dunaji 1. aprila 1878. List 7.

Želje.

Zvezda primiglja na nébu,
Kmalo druga se posveti,
Množica za njo jih pride,
Da jih ni mogoče šteti.

Želja se zbudi mi v serci,
Glej, za njo že druga vstaja,
In za njo sledí mi versta
Jih brez konca in brez kraja!

Solnce glej priplava zlato,
Zvezde neba obledijo;
O kedaj, kedaj pa želje
Mojega sercá minijo! —

Triolet.

Življenja mojega ti sladki vir,
Ti angelj moj, kraljica sreče moje;
Hvaležno tebi serce slavo poje,
Življenja mojega ti sladki vír!
Kar imam, dar le milosti je tvoje;
Ti vlíla si mi v persi burne mír,
Življenja mojega ti sladki vír,
Ti angelj moj, kraljíca sreče moje!

Ko sem teman, brez upa krog divjál,
Ljubó si meni ti prišlà naproti,
Pustili so prijatlji me v samoti,
Ko sem teman, brez upa krog divjál;
Z menoj so greli v sreče se gorkoti,
Dokler mi ni oblak nebá obdál —
Ko sem teman, brez upa krog divjál,
Ljubó si meni ti prišlà naproti.

Ko čolnu mojemu pretíl vihar,
Veslala tvoja je ročica mlada;
Ti bíla up si moj, ti moja nada,
Ko čolnu mojemu pretíl vihar! —
Pomoči v sili ni svetá navada,
Če se potapljaš, kaj je njemu mar?
Ko čolnu mojemu pretíl vihar,
Veslala tvoja je ročica mlada!

Za vse, kar tebi draga sem dolžan,
Da pesem te slavi, to mi dovoli.
Hvaležen ti dovolj ne bom nikoli,
Za vse, kar tebi draga sem dolžan!
Naj slave tvoje bodo polni doli,
Goré, dobrave, bregi in raván.
Za vse, kar tebi draga sem dolžán,
Da pesem te slaví, to mi dovolį! —

Fr. Ș. Zbašnik.

Sodnikovi.

VII.

Na tihem je terpela Sodnikova gospodinja; skerbno njeno oko je videlo skrivne poke, katere so se kazale tu pa tam po veličastnem poslopji lepe Sodnikovine; majali so se mu prej tako krepki talni stebri; v strahu in trepetu je pričakovala žena strašnega trenotja, ko se slednjič vse zgrudi in razruši. Molčé je terpela, molčé izpolnjevala svoje težke dolžnosti. Žena, pravijo, podpira hiši tri ógle. V tem pregovoru je mnogo resnice; kaj pomaga možu, naj se še tako trudi in pridobiva, ako ní v hiši blažene ženske roke, katera vse, kar je nanesel, skerbno hrani in umno ureja, da se množi, rase in lepo vzhaja kakor kvas na gorkem! Najpridnejši gospodar se slednjič utrudi, naveliča se dela, ako vidi, da ni blagoslova pri hiši, da vse nárazen leze, gine in se taja kakor sneg spomladi; ako nima prijetnega, mirnega doma, da si odpočije po trudu in skerbéh viharnega dneva. In kar je najimenitnejše, kedó naj mu skerbi za otroke domá; kedó naj pazi nanje, hrani jih, uči in odgojuje, da mu bodejo na veselje sedaj, na čast, tolažbo in podporo v starih letih? Lepa, imenitna a tudi težavna je zakonske žene naloga. Blagor možu, kateremu je sreča naklonila dobro ženo, katera izpolnjuje svoje dolžnosti, kakor on svoje; lajša in slajša mu življenje, gladi mu življenja pota, če mu jih tudi s cveticami ne posiplje. Vesél je naj bode, čestí jo naj in ljubi; ravnopravna mu bodi; nikedar naj iz gole oblastnosti in samoglavnosti ne séza v njeno področje; zaúpa ji naj vedno in povsod, kakor ona njemu. Nikedar naj je ne žali brez potrebe, vedro naj bode njeno čelo, jasno njeno oko, da razliva blagodejno svetlobo, radost in zadovoljnost po vseh obrazih, po vsej domačiji. Pomisli naj, da mu podpira tri hišne ogle res, a tudi samo trí; da more hiša stati, treba tudi četertemu podpore, in tega more in mora podpirati sam gospodar.

Liza Sodnikova je bila iz ubožne hiše; Andreju ni bilo treba gledati na premoženje, ko se je ženil; lepo ženo je hotel imeti, da bi je bil sam vesel, in da bi se z njo ponašal pred svetom; lepo domovje, lepa kupčija in lepa žena: to troje se lepo vjema, to je bilo po Sodnikovem serci. In vse to troje je zdaj imel. Lepa je bila Liza, da je slula, lahko se reče: po deželi, ne samo po okraji. A ne samo lepa, bila je tudi poštena, umna in pridna, in — redka prikazen — poleg vse svoje nenavadne lepote ni bila nikakor ničemurna. Ali ni sama vedela, kako je lepa, kar je težko verjetno, ali je pa tako malo čislala telesno lepoto: gotovo je to, da ni kazala nikoli in nikjeri najmanjše prevzetnosti; nikedar se ní povzdigovala nad druge. Imela je res v svojem vedenji in govorjenji, v hoji in noši neki prirojen, plemenit ponos, ki je lahko doma v nizki koči, kakor na gosposkem dvoru. Ali v tem ponosu ni bilo čisto nič neprijetnega, odurnega; tako lepo ji je pristoval, da bi si je človek ne bil rad mislil drugačne. Čudno in vendar resnično: tak ponos ni v nikakem nasprotji s pravo skromnostjo; reči bi se smelo skoraj, da sta si brat in sestra,

tako lepo se zlagata. In tako je bilo v resnici pri Sodnikovi nevesti. Ta ponos ji je pa bil tudi dobro orožje, katero jo je branilo mnogoterih sitnosti in nadležnosti, ki se tako rade bližajo lepi ženski, bodi si dekletu ali pa tudi zakonski ženi. Nenavadna ženska lepota hudim jezikom pa osam zrelo médno jabelko — to je objedanje in glodanje! Lepa Liza, prej ubožno dekle, zdaj bogata žena Sodnikova je imela mir, dasì je povsod hudih jezikov dovolj kakor osá — s tem je vse rečeno.

Hitro se je bila udomačila in privadila novih razmér. Sodnik je smel biti zadovoljen sè svojo ženo; in bil je zadovoljen. Dobro mu je dejalo, ko so jo vsi hvalili in slavili, kaka žena je to in kaka gospodinja! Sam je nikedar ni ne hvalil ne grajal, to se mu ni zdelo spodobno. Srečen je bil njijn zakon; prepira ni bilo med njima. Sodnik, dasì kmet, je bil pameten mož; še gosposki niso vsi taki. Nikedar se ni vtikal v njeno gospodinjstvo, kakor ona ne v gospodarstvo njegovo; kar je naredila ali ukazala, vse je bilo prav, če tudi se mu časi morebiti ní zdelo; nikoli ji ni kratil njene gospodinjske oblasti. Če je bil še tako slabe volje, z njo ni bil nikoli osoren, a posebno prijazen tudi ne; tudi to se mu je mendà zdelo nespodobno. Deklam ni sam ukazoval, one so bile popolnem v njeni oblasti; ona jih je v službo jemala, ona plačevala in karala jih, ako treba. Otroci, dokler niso v šolo hodili, bili so samo materi v strahu; kar je rekla ona, to je veljalo; nepotrebno in neprimérno se ji je zdelo, da bi imela očeta za strašilo otrokom. Kakor ona v svojih, tako je bil mož svoboden v svojih naredbah in opravilih. Nikoli ga ni vprašala, kam gre in kedaj se verne, kje je bil, kaj je počel, zakaj ga ní bilo toliko časa domóv. Slabo je izkupila kaka soseda, kaka stara ženica, ako ji je hotela kaj na uho pošepetati o njenem možu: kaj se govori o njem, naj bolj pazi nanj, naj ga ne pusti, da dela kar hoče; kratko jo je zaverníla rekoč: „Moj mož že vé, kaj dela“. In take žene bi človek ne bil vesel?

Štiri in dvajset let sta tako v miru in zložnosti vkup živela. V pervi polovici té dolge dobe je vedno sreče solnce sijalo na Sodnikovo domovje; a s časom so se začeli prikazovati in vzhajati oblaki ob robu obnebja; sivi oblaki, ki so se množili, gostili, slednjič prevlekli vse nebo; grom se je čul izza gorá; vihar je šibil in pripogibal drevesom veršiče, vsak čas se je bilo bati hude ure.

Žena Sodnikova je vse to videla, čutila je, da se bliža nesreča njenemu domovju, a vedno je molčala. Vendar zamolčati ne smemo, da je imela trenotja, ko so ji vstajali mučilni dvomi, ali je tudi res vedno prav ravnala, da ni poslušala dobrih svetov, da je molčala, ko bi bilo treba govoriti. Ko bi stopila predenj, lepo z njim govorila, prosila ga, ako treba sè solzami v očéh, naj ne dela tako, naj krene, dokler je še čas, s poti, katera vodi v gotovo pogubo, morebiti...? Ne, Liza je poznala svojega moža, njegovo oblastnost in termoglavost; razdražila bi ga samo, morebiti bi bilo potem še huje. Andrej Sodnik se ne dá voditi nikomur, tudi svoji ženi ne; morebiti njej najmanje!

Imela je samo enega človeka na svetu, kateri je vedel, kaj terpi; z njim je govorila, njemu je potoževala, kader ji je bilo serce prepolno, svoje skerbi in bolečine; ta je bil njen sin Matija. Matija ni bil podoben svojemu očetu, vsaj po

slabi strani ne. Prost kmečki sin je bil, priden, skerben, varčen; kakor hlapec se je trudil in delal od zore do mraka doma, na polji, kjer ga je bilo potreba, kakor hlapec, samo da je njegovo delo več zaleglo. Razumen mladenič je bil Matija; vedel je kakor mati, kaj se verši; vedel je, kaj se bliža, kaj mora priti prej ali pozneje, ako se kaj ne predrugači, ako se kako čudo ne zgodi. Ali pomagati tudi on ni mogel. Ako bi bila mogla enega človeka skerbnost in pridnost odverniti pretéči propad, tedaj bi bilo vse dobro; todà Matija je predobro vedel, pregloboko čutil, da je vse njegovo prizadevanje kaplja na razbeljeno železo! Kaj pomaga kopati in vodo na jéz napeljavati in nabirati, ako je zatvornica vedno odperta! In zatvornice on ní mogel, ní smel zapreti. Pomagati je mogel samo eden, sedaj morebiti že tudi tá ne več. Terpel je in molčal sin kakor mati; upal se ni stopiti pred očeta; gorjé mu, ako bi zinil kako svarečo besedo očetu, takoj bi moral iz hiše. Sin, ki vidi svojega očeta nespamet, ki vé, kam pripravi njegova zapravljivost slednjič vso družino, a govoriti ne sme — ali ni žalostno, prežalostno stanje njegovo? In ko bi tudi smel govoriti — sin svariti, karati očeta, očitati mu, ali ni to nenaravno, narobe svet?

Vendar tako poterpežljivo kakor mati ní prenašal svojega terpljenja. V pogovoru z njo mu je ušla časi kaka huda, serdita beseda; ali mati ga je vselej resno pokarala, kader se je tako izpozabil; tolažiti ga je morala, ko je bila sama tako potrebna tolažbe. Kader sta tako govorila, bila sta vedno sama. Ana je bila do zadnjega časa v mestu; njej pač ní bilo jasno, kake so hišne razmere, mati ji ní hotela kaliti mladostnega mirú.

Bilo je kakih štirinajst dni po Valentinovem odhodu. Ves ta čas je bil Sodnik nekako nenavadno razburjen. Vse je kazalo, da se kaj posebnega godi, nič dobrega! Z nikomur ní govoril; pozno po noči je prihajal domóv, časi celo ko se je že danilo. Nosan, hudobni duh Sodnikove hiše, ni ga skoraj zapustil. Imela sta vedno skrivne pogovore in dolga posvetovanja, slednjič glasne prepire. Nosan ní bil zdaj več tako pohleven in potuhneno ponižen kakor prej; precej glasno mu je že odgovarjal, in to je bilo slabo znamenje! Lizi je bila skerb do verhunca prikipela; poleg tega ji Matija ni dal mirú, da mora govoriti z očetom; pretil ji je, da pojde sam k očetu, ako se ona ne upa, naj se zgodi kar hoče. Kaj je hotela početi uboga žena! Sina vendar ni smela pustiti pred očeta. Slednjič se ujunači ter sklene iti k njemu.

Bilo je zvečer; Andrej je bil sam v svoji sobi. Mož se začudi, ko vstopi žena, precej neprijazno jo ogovori:

„Kaj bi rada“?

„„Andrej““! začne žena, položivši mu roko na ramo; „„koliko lét živiva že skupaj““?

„Jaz ne štejem let, nimam časa, dolgo se mi že zdi“.

„„Štiri in dvajset let, to je lepo število v človeškem življenji““.

„Pridige poslušati ne utegnem; povej, kaj hočeš“?

„„Ali si mi imel kedaj kaj očitati ves ta čas““?

„Če nisem, pa ti bom zdaj, ako hitro ne poveš, kaj hočeš“.

„„Ali sem se kedaj vtikala v tvoje opravke““?

„Saj bi ti tudi ne svetoval, da se vtikaj; ali se hočeš morebiti zdaj“?

„„Morebiti ni bilo prav, da se nisem že prej‟‟.

„Žena‟!

„„Da te nisem nikedár vprašala, kaj te tare. — Težke skerbi imaš, Andrej‟‟!

„Ne béli si moje glave, tí imaš svoje skerbi, jaz svoje‟.

„„Kaj sva si obljubila pred altarjem‟‟?

„Prej pridiga, zdaj izpoved, izpraševanje! To me dolgočasi‟!

„„Andrej, ali nimaš res nič zaupanja do svoje zakonske žene? Ali res nisem toliko vredna, da bi mi tožil, kaj te teži‟‟?

„Jaz nisem vajen tožiti‟.

„„Umičeš se mi; ali povem ti, da ne pojdem od tod, predno mi ne razodeneš, kako stojimo; to je moja dolžnost, moja pravica‟‟!

„Pravica? Ti imaš kako pravico? Kedó ti jo je dal? In če se še nocoj vse prodá, da ne bodeš imela škopnika pod životom, kje imaš tí pritoževati se pravico? Kaj si mi prinesla v hišo‟?

Tega se Liza ní nadejala; pervič je zdaj slišala to besedo; kakor meč ji je segla v serce. Dolgo časa molčí opirajoč se ob stol z roko. Andrej sam je čutil, da se je prenaglil; gerdo, nemoško je bilo tako očitanje; sram ga je bilo, zato izpremeni glas ter govori:

„Ali sem ti kedaj očital, da sem te vzel, kakor si bila? Ali si bila zato mènj spoštovana; ali si česa pogrešala do sedaj, káj‟?

„„Tí me ne umeješ, Andrej; jaz ne govorim záse; meni je vse prav, z vsem sem zadovoljna; ne bojim se ne dela, ne stradanja, ako treba; in če bodem morala na stare dni iz hiše, v službo pojdem, za deklo; ali kaj bodo otroci? Za otroke govorim, ne zase‟‟!

Mož nič na to. Čez nekaj časa povzame zopet žena besedo:

„Ali smo res že tako daleč, Andrej, da ni več pomoči‟?

„„Kaj ne bo pomoči! Nekaj dolga imám, časi so slabi, kedó je zdaj brez dolga? Neki sitnež iz mesta me pritiska. Nekako v zadregi sem res, pa se že zopet izkopljem, kakor sem se do sedaj. Pusti me, od tebe ne potrebujem pomoči ne sveta, pojdi‟‟!

„Ne, tako me ne odpraviš, Andrej! zdaj pervič s teboj govorim, in morebiti zadnjič; zdaj moram vse vedeti. — Koliko je tistega dolga‟?

„„Moja skerb; saj sem ti rekel, da tebe ne potrebujem‟‟.

„Ne govóri tako, Andrej! Zakaj bi ti ne mogla jaz nič pomagati, moja dolžnost je storiti kar morem. Glej, rada dam vse, kar imam; vzemi in prodaj vse, kar si mi kedaj dal in nakupil, zlatnino in srebernino in praznična krila, vse je tvoje; vzemi in prodaj vse, samo da se rešimo iz té stiske. Kaj bi počela s to ničemurnostjo; mi nismo več, kar smo bili; drugo življenje nam je začeti, po svojem stanu se nositi; siromaštvo ni sramota, pošteno siromaštvo‟!

To je bilo prevzetnemu možu prehudo; kaj takega slišati iz ust svoje žene! Njegov ponos, tako ponižan, tako v serce zadet, se spne po konci kakor uporen konj. Zdaj je bil zopet ves Andrej Sodnik. Od jeze bled se zadere nad ženo:

„Zdaj sem pa sit tega moledovanja, zadnjikrat: Pojdi‟!

„„Torej je vse zastonj? Tudi moje solze te ne omečé‟‟?

In ubogo ženo res posilijo solze. Ali to ga je še bolj razkačilo.

„Še tega mi je bilo treba; zdaj se mi

pa hitro poberi izpred očí, da se ne izpozabim‹.

„„Tepel me pa mendà vendar ne boš‹‹!

„Jaz ne vem, kaj bom; ne jézí me, pravim‹!

„„Moj Bog, moj Bog‹‹!

V tem trenotji se vrata odpró; Matija viharno vstopi; pri vratih je poslušal. Ko je slišal zadnje besede, ni se mogel več zderžati; moral je materi na pomoč. Ko ga oče zagleda, zagermi nad njim;

„Zdaj pa še tí! Ravno prav si mi prišel, paglavec! Tebi tudi ni nekaj prav, ki tako potuhneno hodiš. Zgovorila sta se, ali jaz vama pokažem, kedó je tukaj gospodar‹!

Serd in jeza premagata sina pri teh besedah. Bridko reče očetu:

„Bog vé, kedó je tu gospodar‹‹!

„„O tako, mladič! Tako se govori z očetom? Kedó te je tako lepo učil‹‹?

„Bog mi odpusti, ali jaz ne morem drugače, oče‹!

„„Kedó je tu gospodar?! Ti ne, potepuh! ti nisi in ne boš nikedar‹‹!

„Vi tudi ne; saj bo skoraj vse prodano, beračit pojdemo po svetu‹.

„„Zdaj sem še jaz tu gospodar, jaz Andrej Sodnik; in da boš vedel, da sem res, zapovem ti: poberi se odtod, iz moje hiše. Klati se po svetu in úči se, kako se govori z očetom. Da mi ne prideš več pred očí! Ako te jutri zjutraj zagledam, izpodim te s palico kakor psa od hiše. Tí še ne poznaš Andreja Sodnika. Bog ne daj, da se srečava. To je moja zadnja beseda‹‹!

Rekši vzame klobúk in odide. B. M.

(Dalje prih.)

Niccolo Macchiavelli in knjiga „Il principe".

(Konec.)

Florenca medicejskega je imel Macchiavelli za sposobnega, da kot „principe‹ združi in vlada narod italijanski; z ozirom na to napisal mu je „kneza‹. Ako pa kedó o tem dvomi, ako blage namere pisateljeve sumniči, naj se potrudi ter pazno prebere zadnje poglavje te razprave. „Nikedar‹ — pravi Macchiavelli — „ni bil čas tako ugoden novemu vladarstvu v Italiji kakor sedaj. Sužnji so morali biti Izraelci v Egiptu, da se izkaže Mojzova krepost, zatirani Perzijani, da se vidi Kirova hrabrost, raztreseni Atenjani in tavajoči po blodnjah, da se osveti Tezejeva izverstnost; ravno tako mora tudi Italija, da se bolj spoznava velikost enega samega Italijana, omejena na sedanje meje bolj sužna biti nego Izrael, bolj zatirana nego Perzija, bolj razkropljena nego Atenjani, brez glave, brez reda, premagana, oplenjena, ranjena, razkosana . . . Umirajoča prosi Boga, da naj ji vendar rešitelja pošlje, da jo reši neznosnega tujčevega jarma: za zastavo pojde, ako jo le kak junak zagrabiti hoče. . . . Lepa ta prilika se mora porabiti. Čas je, da po tako dolgotrajnem terpljenji Italija svojega rešitelja zagleda. Ne morem popisati, s kako radostjo in hvaležnostjo ga bodejo sprejemale vse pokrajine, katere že toliko let preplute od sovražnikov le po maščevanji hrepené, s kakim zaupanjem, s kakimi pobožnimi občutki ter s kakimi solzami! Katero mesto bi mu neki zapíralo duri? katero ljudstvo mu odrekalo pokorščino? katera

zavist bi se mu protivila? kateri Italijan se mu ne bi radostno klanjal? Gnjusi se vsakemu barbarsko gospodarstvo; naj se tedaj vaša svetla rodovina poprime tega dela, polna terdne nade, da vse srečno izide, tako pravičnega podjetja, da se pod njenim praporom zopet povzdigne naš narod ter pod njenim okriljem uresničijo besede Petrarkove:

„Virtù contro al furore
Prenderà l'arme e fia il combatter corto,
Che l'antico valore
Negli Italici cuor non è ancor morto"!

* * *

Popisali smo Macchiavellijevo življenje ter govorili o njegovih delih, zlasti o „Knezu" — naj nam tedaj čestiti bralec dovoli, da pridenemo še kratko razsodbo o taki odlični osebi. Gervinus pravi nekjé, da romanski narodi nimajo večega moža, nego je Macchiavelli; „kar ima sploh korenike v romanskem življi, rodilo se je v njegovem duhu" (l. c. 217.). In v istini, kako obširna, kako plodonosna je delavnost njegova! Izurjen v diplomatičnem poslu, razodeval je vendar genijalne misli tudi v vojaških stvaréh in je proderl v globočine zgodovinskega življenja, nepoznane ogromni večini suhoparnih učenih pedantov ter dostopne le neznatnemu številu redkih izvoljenih duhov. Deržavne skrivnosti je razodeval ter po Platonu in Aristotelu pervi se sistematično pečal z največim umotvorom, z deržavo. Um njegov je prešinil stoletja; živeč v začetku XVI. veka, mislil je vendar tako žarno in bistro, da je s preroškim glasom svojim rojakom naznanjal pogoje njihovega obstoja, smoter njih teženj: uničenje svetne oblasti papeževe in združenje vsega naroda v eno politično celoto!

Že l. 1827., ko sta še Metternichovo nasilstvo in domači despotizem Italijo kakor môra tlačila, pisal je Macaulay o florentinskem deržavniku in pisatelju té prelepe besede: „V cerkvi S. Croce dviguje se Macchiavellijev spomenik, na katerega se vsi oni z občudovanjem ozirajo, ki tudi skozi umazanost izprijene dobe spoznavajo kreposti velikanskega duha. Z večo spoštljivostjo pa se mu bodejo približevali, ko bode enkrat dosežen smoter, kateremu je bil posvetil svoje javno življenje, ko bodejo raztergane in otresene tuje verige, ko bode drug Procida maščeval terpljenje neapolitansko, srečnejši Rienzi Rim osvobodil in zopet po ulicah bolonjskih in florentinskih burno se razlegal stari bojni krik: „Il popolo, il popolo! Morte ai tiranni"!

Dandanes je to dognana stvar in „zedinjena Italija" je postala zgodovinska istina. Od silnih Alp snežženih verhov do jadranskega in tirenskega morja in do blagoslovljenih krajev, obdajajočih stermine stare Etne biva pod priborjene svobode varnem zavetji prost narod, kateremu je poleg mnogokatere stare rane lepa prihodnjost vendar le zagotovljena. Če pa ta narod, ponosen na sedanjost, v žalostno preteklost zadnjih stoletij se ozira, če se spominja svojih boriteljev in mučenikov, ne najde ne zvestejšega sina, ne sijajnejšega zastopnika, nego je bil Niccolò Macchiavelli, „segretario e cittadino fiorentino"!

Fr. Šuklje.

Milada.

Zložil Franjo Končán.

6.

Čez polje in gozde tujec dervi,
In ako oko se ne moti,
Na konji pred sabo Milado derží,
Zamašil je usta siroti,
In zvezal z jermenom ji bele roké.
Zlaté ji je zmedel veter lasé
In sape z njimi igrajo,
Ter roparju hlad pihljajo.
Naprej dervi, ko burje piš,
Kakor skozi gozde viharja vriš;
Ne vstavi se trenotek nikdár.
Deročih potokov ni mu mar,
Prekop mu noben ní preširok,
Da čez ne bi nesel ga konja skok —
Tu brani mu dalje zemlje rov,
Tam straši bobnenje deročih valov.
A čez! Od pota kadi se konj
In gobec se peni mu — zastonj!
Trenotka ne dá mu jezdec počitka,
Najmanjša zamuda bi bila mu bridka!
Za njím, glej, Milorad vihrá,
Kakór bi podila orla se dva,
Kakór se pod nebom vetra podíta,
Enako čez polje, čez skale obá,
Čez reke, potoke dervita!
Zasuče se pot med sterme pečine,
Konj pleza kot serna čez višine;
A glej, propad pred njim zazijá,
Dno krije mu gosta, večna temá,
Ki ni obsijalo je solnce nikdar,
Proderl je ni belega dneva žar!
Nevarnost preti mu spred in zad,
Pred njim široki tamni propad,
Za njim razkačen Milorad!
Sè sedla se spnè, pogleda nazaj,
Za njim je sovrag, že suče meč.
Pomišljati se ní časa zdaj:
Ostroge arabcu — čez propad preteč!
Preskočil je srečno na drugo stran,
Za njim pa Milorad serčán —
Saj tamkaj nasproti je Milada —
Zažene konja — — Iz propada
Začuje se vzklik, zaropoče votló —
Potem vse tiho je biló.

(Dalje prih.)

Deveta dežela.

Tretje poglavje.

Negoda pripoveduje, kako je prišel v deveto deželo. Kako vlado imajo Devetodeželjani.

Če popotnik igreši pot in pride v hišo, kjer ga ljudje prijazno sprejmó in prenočé, kako ga vse debelo gleda; plaho se otroci od strani ozirajo vanj, kakor da bi bil kaka neznana, divja zvér; vse se jim čudno zdi na njem: kako je opravljen, kako govori, kako žlico derži pri večerji. Gospodar ali gospodinja ne čaka, da se oddahne; nadleguje ga z radovednim vprašanjem: kedó je in odkod, kam gré in pokaj; vse mora vedeti, vprašanje se versti za vprašanjem. Čudno se mi je zdelo, da kaj takega nisem našel v deveti deželi. Ljudje so se vêdli in govorili z menoj, kakor da bi bili stari znanci. Nadejal sem se, da me začnó izpraševati vsaj pri večerji. Zastonj sem čakal. Ljudje so imeli svoje pogovore, kakor da bi mene ne bilo med njimi. Mlada deklica se je igrala z menoj kakor sè svojim strijcem ali ujcem, ki je prišel zopet enkrat svoje sorodnike obiskat.

Ko sva po večerji z gospodarjem sama pri vinu sedela, mislil sem: zdaj te pa

vendar mož v klešče prime, Negoda. Ali možu se ní čisto nič mudilo. Slednjič pravim sam pri sebi: Ako si že tí tako neotesán, da ne veš, kako se je vesti s tujimi ljudmi, moram pa sam začeti. In začnem mu pripovedovati: da sem doma tam daleč, daleč, onkraj morja, od strani, kjer deveti deželi solnce zahaja. Tam je velika dežela, kateri se pravi Evropa — —

„Tako, iz Evrope ste vi“! začudi se mož. Torej sem vendar pravo žilo zadel; tudi v deveti deželi je radovednost domá.

„Vi poznate Evropo“?

„„Po imenu samo, po glasu, tam še nisem bil; Devetodeželjani ne popotujemo po svetu kakor vi; doma tičimo, zato malo vemo, kaj se po svetu godi. Čudna dežela je pač ta Evropa, ako je res taka, kakor se pri nas o njej govori““.

„Ali se mnogo o njej govori“?

„„Ne da bi dejal; samo kader nimamo boljšega opravka, in to je redkokedaj. To so bolj otročji pogovori““.

Po daljnem izpraševanji sem zvedel, da je Devetodeželjanom Evropa nekaj takega, kakor je nam deveta dežela. V basnih, pripovedkah in pregovorih jo jemljó v misel; vendar ne tako, kakor mi deveto deželo; za strášilo jo imajo otrokom! Čudil se je torej mož in pridno glavo majal, ko sem mu samo poveršno pravil, kako je pri nas; najhujšega mu nisem povedal, menim, da bi mi ne bil vsega verjel. Ni se torej čudil, da sem se v tako spačeni deželi naveličal življenja, da sem si želel iz nje, hrepenel po drugem svetu, kjer ne vlada nespamet, ničemurnost, laž in hudobija. Pripovedoval sem mu, kako sem iskal devete dežele križem sveta; kako sem slednjič obupal, da jo najdem kedaj; kako sem prišel do morskega brega, kjer je ravno velika ladija stala; kako sem v svojem obupu stopil v ladijo, naj me nese kamor koli, samo proč, proč, najbolje na konec sveta; kako je čez nekaj dní vstala nevihta, razrušila ladijo; kako sem v morje skočil, boril se z valovi, da dospem do otoka, ki sem ga videl pred sabo. Že sem posezal za vejo, ki je molela v morje, ko me zavest zapusti; valovi so me vergli na breg otoka, kjer so me pobrali in na svoj dom nesli usmiljeni Devetodeželjani.

Ko sem mu tako o kratkem razložil, od kod sem in kako sem prišel v deveto deželo, imel sem pravico izpraševati ga o razmerah njegove domovine. Zvedel sem najprej, da je deveta dežela precej velik otok: ali ko ga vprašam, kako se imenuje morje, katero obdaja ta otok, reče mi, da nima posebnega imena, pravijo mu samo: morje. Ali kako so prišli Slovani na ta otok? Mož mi ni vedel kàj odgovoriti. Vprašam ga, ali nimajo Devetodeželjani učenih mož, ki se pečajo sè zemljepisjem in zgodovino, kakor pri nas. To vprašanje se je možu čudno zdelo; po kratkem premiselku mi odgovori:

„Učenih mož že imamo, prav učenih, ali se zemljepisjem, kakor vi pravite, se ne pečajo; za to ní treba mnogo učenosti. Naša dežela ni tako velika, da bi je vsak odrasli Devetodeželjan dobro ne poznal; kaj je pa še druzega, razen naše dežele na zemlji, zato se ne ménimo. Mi živimo záse, kakor da bi bili sami na svetu, zadovoljni smo s tem, kar imamo; vse drugo nas čisto nič ne skerbi. Zgodovina, to je kaj druzega; zgodovina nam kaže, kako je nekedáj bilo, in to je dobro vedeti; človeka veseli, ko vidi, kako lepo vse napreduje, kako so ljudje vedno boljši, vedno bolj pametni in pridni, to človeka izpodbuja in v dobrem uterjuje.

Kar se imenitnega pri nas zgodi, zapisuje se v veliko knjigo, to je naša zgodovina; vsak Devetodeželjan jo pozná, otroci se je v učilnicah učé. Todà ta zgodovina naša se začenja s časom, ko smo bili že tukaj; ali je ta dežela naše pervotno bivališče, ali smo odkod sim prišli, o tem ne govori; to vprašanje se nam zdi čisto nepotrebno; da bi si s tem glavo belili, imamo premalo časa; čas je drag, ljubi moj mož, in človeško življenje je tako kratko"!

Na to sva nekoliko časa obá molčala. Jaz sem mislil sam pri sebi: čudni ljudje ti Devetodeželjani! Vendar kar mož govori, ni tako nespametno, kakor bi kedó mislil. Srečni ljudje! Njih zgodovina jih učí, kako se ljudje vedno boljšajo; kako se vse vedno na boljše obrača; pri nas ni takó. Vendar Negoda ní zastonj prebiral učenih preiskav slovenskih zgodovinarjev in starinarjev; kakor sitna muha mi je rojilo po glavi učeno vprašanje: odkod so ti ljudjé? Od tega moža ni bilo nič zvedeti. Začel sem torej sam ugibati in ukrepati, in da o kratkem povem, moje mnenje je to: Ko smo bili Slovani še vsi skupaj tam nekjé v srednji Aziji doma, ločilo se je nekaj ljudi, popotovali so od dežele do dežele, in po kakem naključji so bili slednjič zaneseni na ta otok. Tu so se udomačili, tu so živeli in razvijali se po svoje, brez tujega vpliva. Tukaj torej je pravo, čisto, nepopačeno Slovanstvo doma. Njih jezik nima tuje besede, od kod neki? Tu je prava slovanščina doma, tu prava, samorodna slovanska omika.

Kjer prebivajo ljudje, tam je deržava, tam je vlada. Mikalo me je najprej vedeti, kako vlado imajo Devetodeželjani. Vprašam torej moža:

„Kako pa živite, pod cesarjem, ali kraljem, ali kako"?

Mož mi odgovori, da me ne umé, kaj mislim; besed cesar in kralj ni še nikedár slišal. S težka sem mu razložil, kaj je cesar in kralj. Nato mi odmaje z glavo:

„Ne, kaj takega ní pri nas; mi se sami vladamo".

Ljudovlado torej imajo Devetodeželjani: to je zopet slovansko!

Rad bi bil moža še dalje izpraševal, ali videl sem, da mu že očí skupaj lezejo; pogovor ga ni tako zanimal, kakor mene. Ker sem olikan Evropejec sem si mislil, da ne smem moža dalje muditi, rečem mu torej:

„Pozno je že".

„„Dà, spat bo čas"".

Mož vzame luč ter mi posveti v mojo sobo.

Negoda.

(Dalje prih.)

Zemeljska čuda.

IV.

V časih, gospica moja, o kakoršnih govorim jaz z vami, pravite, reče se lehko, kar človeku na misel in jezik pride, saj onih prič, ki so takrat živele po svetu, ni nikjer ne ene več. Učenjaki so v tem slučaji takó na dobrem potu, kakor romanopisci, ki jih tudi nihče za besedo ne lovi. „Tako je“! pravijo óni, in kedor jim veruje, je na boljši poti, ko oni, ki jim noče.

Pri romanopiscih je mordà tako, vprašajte jih; pri učenjakih je drugače. Kar oni rekó, to je gotovo, kakor pribito. Zakaj to? — Ker govoré edino o tem, kar so videli in sami doživeli in ker jim je geslo: „Si hi tacuerint, lapides clamabunt“.

Če ljudje umolknejo, oznanjalo nam bo kamenje čudovite skrivnosti. Te so naše stare priče!

Pač so, in obilo jih je, in vi sami jih lehko skličete na dan, da vam razodenó vse skrivnosti, ki jih želite vedeti. A nekaj morate znati — dobro in prav vprašati. Kader sedite v merzli zimi pri gorki pečici pa gledate ven skozi okno, kjer hruje burja in mraz okrog vogalov, vzemite postrežnici, ko se bode pripravljala, da z nova napolni malo pečico s černim premogom, — en kos ali dva iz rok. Zanašam se, da vas ni groza očerniti si svojo belo rokó. Oglejte si kosove! Mordà bodete kedaj toliko srečni, da zagledate sredi premogovega kosa lepo peresce, ali vsaj kak konec njegov, mordà kako stebelce ali kak drug rastlinski del. In kader boste toliko srečni, takrat se spomnite mojega poslednjega pisma o veselem rastlinskem življenji, ki se je šopirilo kedaj po zemlji, ko ni bilo še žive stvari na svetu.

Jaz nočem terditi, da se vam bode gotovo posrečilo najti kako peresce, stebelce, za tó ne, ker niste še sprejeti v učenjaško rodovino. Učenjaki se ve da so našli v raznih premogovih žilah ne le lepa, černa, po 10—20 čevljev dolga peresa, ampak celo popolnoma ohranjena debla onih starodavnih brezsemenskih rastlin. Celó knjige so spisali o podobi in velikosti teh rastlin, o velikanski mogočnosti tedanjih gozdov. Ko bi jim hotel Bog storiti veliki čudež, da bi jim ustvaril na kaki pelehi zemlje tak gozd, kakor so rasli ta čas po širnem svetu, in bi jih zatém skupaj sklical, menite, da bi se kaj čudili temu novemu stvarjenju? Ne! „Vso to rast že davno poznamo“, dejali bi, in ko bi stvarnik v naglici eno ali drugo velikansko drevo pozabil in bi ga ne ustvaril, opomnili bi ga in dejali: „Vse je tu, kar smo že kedaj videli, a ta in te verste Sigilarij, Stigmárij ní, nikjer jih ní opaziti, kako je z njimi“? — In ko bi jim stvarnik zaukazal, znali bi to pozabljeno drevje do najmanjšega peresca naslikati, vzgled bi mu predložili, po katerem naj bi jih stvaril. Tako izvedeni so ti možje! V zadrego se ne dadó tako lehko spraviti, tudi nama ne, ko bi vprašala, kedó jim je dal zapečateno pismo, da so te rastline, iz katerih je sestavljen ves černi premog, rasle v onem zgodnjem času in ne pozneje, na pr. takrat, ko se je človek verhu zemlje lehko videl, kjer koli se je hotel. V premogovih skladih ni najti nobene sedaj živeče živali sesalke, le

dvoživke, ki so pa od naših sedanjih celo različne. Na pol so žabjega, na pol kušarjevega plemena, ki se jim labirintodonti pravi, a te žabe so sila velike; sicer se je okamenelih kosti malo ali nič ohranilo, a po stopinjah, ki jih je žival vtisnila v mehko ilovnato zemljo, dá se vsaj primeroma sklepati, da so bile te žabe praví strah na zemlji; izkopali so, ni dolgo tega, pol sežnja dolge glave te starodavne žabe, v čeljustih so ji stali po poldrug palec dolgi, ostri zobje, sploh je merila od glave do konca života najmanj 10 čevljev. Te živali se niso ohranile na nobeni strani naše zemlje, celó podobna jim ni nobena sedaj živečih verst, najlaže jih primérjate žabam. V tla vtisnene stopinje téh živali kažejo, da je bila zemlja takrat še celo mokra in močvirna, vendar se je pa bila voda od suhega že toliko odločila, da so pričele živali dvoživke živeti; proti koncu premogove dobe se vidijo celo nekateri žužki, jasen dokaz, da se je bila napravila na nekaterih krajih že popolnoma suha zemlja. A koliko je minilo mej tem? Kedó bi se prederznil to preračuniti?

Do takrat so bile rastline popile iz zraka že ves on dobrodejni strup, a zatem pa tudi takoj zamerle. Na lastno škodo so tako veselo hohotale, le malo naj bi bile bolj zmerne, nekoliko stotisočletij bi se bil on lepi rastlinski čas podaljšal, se ve da bi pa potem takem mi sedanjiki ne mogli stermeti nad tako velikanskimi debli, kakor jih nahajamo sedaj v premogu.

Preslica tedanjih starodavnih časov je bila drug korenjak ko današnja, ki zraste komaj 2—3 čevlje visoka. Takrat je molela sè svojim veršičkom 30 čevljev v višavo; v praprotin gozdič bi se bil takrat skril lahko mnogokateri zvonik sedanjih slovenskih cerkvic, mah se je znal tako krepko kvišku pognati, da bi se z njim ne moglo vsako sterneno polje in njegove visoke bilke v eno versto staviti, vsa rast pa priča o malo osušenih tleh.

Kakor ščet goste so stale rastline druga verhu druge. To je sedaj na zemlji malokje videti, največ v močvirjih, pred leti bi bili videli to na ljubljanskem mahu, a takrat zemlje še niste osrečevali sè svojo navzočnostjo, vendar, nekaj veselja bi vam one goste ljubljanske luže lehko tudi sedaj še napravile, ko bi imeli namreč, gospica moja, toliko moči, da bi zaukazali silnim vodam, naj se vlijó čez ljubljansko močvirje, ter sedanjo černo in rujavo šoto pokrijejo čez in čez s peskom in kamenjem, več sežnjev visoko. Malo kedó bi vedel, kaj bi se godilo pod to težko odejo, edino le učenjaki paleontologi in kemiki. A ko bi na sodnji dan po sodbi, po poludne, ukazali svojemu angelu, naj vam odlušči ono odejo, ter naj pogleda, kaj se je mej tem godilo z odetim ljubljankim močvirjem, prinesel bi vam na ogled kos svetlega, černega premoga. Sodnji dan pa bi se ve da ne smel tako naglo napočiti, učeni profesor Bischof bi tirjal najmanj 10 milijonov let, da bi bil čudež gotov, in gotovo je preteklo toliko let če ne več od tistega časa, ko so rastla še zelišča, iz katerih je napravila vsemogočnost današnji premog. Mordà se bode kateremu močvirju naših dni čez 10 milijonov let tudi tako zgodilo.

A nič na svetu ni večnega, tudi rastlinam je minil zlati vek, rast je jela hirati, pojemati in je naposled izgubila vso svojo nekedanjo moč. Po dolgem in neutrudnem delu se je zemlja opočila in ta slučaj daje učenjakom povod, da

se tudi oni tu malo oddahnejo, ter imenujejo ves čas zemeljskega življenja, od takrat, ko se je perva živalca zagibala, pa do konca premogove dobe, paleozojiško dobo, to so otročja leta zemeljskega življenja in s tem hočem tudi jaz končati.

A opozorujem Vas, prihodnje pismo bode daljše.

Ivan z Verha.

„Zgodnja Danica“ in „Zvon“.

Kar je vsak pravi rodoljub tako želel, to se je zgodilo: po viharji je mir nastal v slovenski domovini, sprava in zloga po prepirji in boji med brati, mir in edinost sta se nam vernila v javno in slovstveno življenje. „Novice“ in „Narod“ sta enih misli, „Zora“ se ne meni za „Zvon“ in „Zvon“ ne pozna „Zore“. Povsod mir. Žalostni nasledki vednega prepira so nas spametovali; strast in razdraženost slepi človeka, da ne vidi, če je tudi kaj dobrega na njegovem nasprotniku, da ga noče umeti, da mu podtika povsod hudobne namene. To se je zdaj, bodimo veseli, na bolje obernilo; poštene prizadéve se priznavajo tudi v nasprotnem taborji; zgodilo se je celo, da so se „Novice“, prijazno spomnile „Zvona“: to si hočemo zapomniti, „Zvon“ ní nehvaležen.

V kratki dobi svojega obstoja je našel „Zvon“ dokaj nasprotovanja od raznih strani. Precej perve številke njegove so zbudile nezadovoljnost, rekli bi skoraj: sveto jezo našega cerkvenega lista, katerega glas ima po deželi morebiti iz med vseh največ veljave. „Zgodnja Danica“ je ostro grajala neke nazore našega lista: mi smo se potegnili odločno zanje. „Zgodnje Danice„ spis je bil ostro pisan a dostojno; dostojen je bil tudi naš odgovor; konec pravde ni bil nobeni strani na sramoto. Potem je bil mir — do 15. sušca tega leta.

V listu 11. „Zgodnje Danice“ se izpotika gosp. S. ob Zvonov sestavek: „Zemeljska čuda“. Urednik je odgovoren za vsak spis v svojem listu, če ga tudi ní sam pisal. Dolžnost njegova je, da prebere kar se mu pošlje in premisli, ali ni morebiti v spisu kaj, kar se ne zlaga z nazori njegovega lista, kar bi utegnilo žaliti občinstvo. To je storil Zvonov urednik z imenovanim sestavkom. Naravnost mora reči, da se je že nekako ustrašil samega naslova: „Zemeljska čuda“. Pri nas je treba uredniku posebne previdnosti: „latet anguis in herba“. Tudi v spisu ni bilo vse prav tako, kakor bi si bil želel; izbrisal, z drugo nodomestil je vsako besedo, katera je menil da bi se utégnila krivo umeti; spis sam po svoji vsebini in nameri se mu ni zdel nevaren. Kedor hoče pisati in tudi soditi o takem predmetu mora biti, po sodbi g. S-a. bogoslovec in naravoslovec. Urednik tega lista ni ne eno ne drugo, zato mu o tem ne gre beseda; to je velika težava. Kaj nam pomaga, če rečemo, da se nam ni videlo, da bi bil imenovani spis v nasprotji z vérskimi resnicami, da ne pobija sv. pisma, temuč da ga samo svobodomiselno razlaga? Znano nam je namreč, gotovo še bolje gospodu S-u, da se, kar piše sv. pismo o stvarjenji sveta, ne uméva vse tako, kakor mertve čerke govoré, kakor se učé otroci na kmetih. Nekateri pravovérni

bogoslovci, ki celó po šolah učé, — to vémo iz svoje izkušnje — bližajo se v svojem razlaganji do malega meji naravoslovskih nazorov. S konca smo namerávali v tem smislu obširno razlagati in zagovarjati toženi sestavek, toda premislili smo se, gospod S. bi nas zavernil: Kaj govoriš o stvari, katere ne umeješ? Tako nam je odgovor in zagovor prestrižen. Kaj naj torej rečemo? Samo to, in to bodi očitno in določno rečeno enkrat za vselej gospodu S-u, „Zgodnji Danici“, „Zvonovim“ bralcem in vsemu slovenskemu občinstvu: „Zvon“ ní in ne bode nikedar ne očitno ne skrivno pobijal vérskih resnic; kakor jih ní in ne bode učil in oznanjal — „Zvon“ ni cerkvén list, poleg „Zgodnje Danice“ nam ní treba druzega. Kar se tiče pozitivne vere, vse to mu je nevtralno polje. Ako ga g. S. (kedaj) najde na tem polji, naj ga krepko zaverne, to je njegova pravica, morebiti tudi dolžnost njegova.

Gospod S. nas prijazno opominja, kaj smo pisali v vabilu o Zvonovi naméri, da se hoče naš list krepko boriti za idealizem, in pobijati materijalizem. Kar smo tam pisali, pisano je iz globočine našega prepričanja, in temu prepričanju se do sedaj nismo izneverili nikjeri in nikoli; tega nam je priča ves „Zvon“. Ali tu je zopet druga težava: kaj je idealizem in kaj materijalizem, kaj je moralno, kaj nemoralno — o tem bi se „Zgodnja Danica“ in „Zvon“, gospod S. in tega lista urednik težko kedaj do dobrega sporazumela. Nam se tudi ne zdi, da bi bilo tako sporazumévanje Zvonova naloga. Torej pustimo to pravdo, ki bi ne imela ne konca ne kraja.

Slednjič bi nam g. S. še lahko rekel: kakor je videti, nisi sam prav zadovoljen z obtoženim spisom, zakaj pa take stvari sprejemaš v svoj list? In res g. S. nekaj enakega misli kér piše . . . . . . v izverstnem in jako zanimivem spisu „Rastlinske svatbe“ od g. prof. Fr. Erjavca. Takih spisov v „Zvonu“ več želimo. . . Nato odgovarjamo g. S-u: Tudi mi takih spisov več želimo, samo pošljite jih nam, gospod S.; prepričani bodite, da jih z veseljem in hvaležnostjo sprejmemo.

Mi tudi vémo, kaj je dobro, in dobrega ne zametamo, naj nam pride odkodar koli. Dobro vemo, kakih spisov je potreba „Zvonu“, samo imeti jih je treba; taki spisi se ne iztresajo iz rokava, ne izvijajo se iz terte. Nato nam pametno porečete: Kaj to nam? uredniku je skerbeti za dobre spise! — Resnično! In reči smemo tudi, da smo pošteno skerbeli in še skerbimo. Ali kaj pomaga skerb? Javno smo se obernili do slovenskih pisateljev, prosili jih, naj nas blagovoljno podpirajo z dobrimi spisi, takimi in takimi! Kaj ménite, kaj se je zgodilo na to? Da so nam raznoverstni in izverstni spisi kar leteli kakor lastavke od južne strani na Dunaj? Da nam je zdaj kar poseči v predal in vzeti iz njega, kar se nam ljubi? O dà ni takó? Uredovanje bí bilo potem res kaj lepa „sinekura“. Neprijetno je svetu razkazavati svoje siromaštvo; ali človek je časi prisiljen; tako ste nas tudi vi g. S. zdaj prisilili, da govorimo, kar bi raji zamolčali. Mi smo želeli, da bi bil „Zvon“ literarno glasilo slovenske „inteligencije“ — da ní, tega nismo mi vsaj ne samo mi krivi. Gospod prof. Erjavec, dà Erjavec! Kàj menite. g. S., da mi ne znamo ceniti té pisateljske moči? Mi vemo, da imamo samo enega Erjavca in še ta je — kako bi rekli, da bi bila beseda krepka, ostra in vendar ne razžaljiva? — Gosp. Erjavec ne piše rad! Kako smo ga in kolikokrat smo ga pismeno prosili, „pridušali“ (naj vam ušesa ne žali ta krepka beseda)

Jurij Šubic risal. Heliog. L. C. Zamarski na Dunaji.

„RAJA“

JUNAK IN DETE.

prav na pomoč ga klicali: naj se gane, naj se usmili ubozega „Zvona". Do sedaj brez uspeha! Morebiti imate g. S. vi več vpliva do tega gospoda, poskusite, prosimo vas, recite mu vi, morda ga vi omajate in omečite, prav hvaležni vam bodemo mi in Zvonovi in gotovo tudi vsi bralci.

Radi bi sè svojim listom ustrezali vsemu slovenskemu občinstvu, tudi vam g. S. ki vas spoštujemo po vašem spisu tega ne govorimo „ad captandam benevolentiam", kaj takega bi se ne vjemalo z našim značajem — ali treba nam je pomoči; pomagajte nam tudi vi!

Konečno se vis. čestitemu gospodu uredniku „Zgodnje Danice" serčno zahvaljujemo za osebno prijaznost, katero nam je izkazal.

Stritar.

Slovenski glasnik.

Četerta podoba.

Zvonov umetnik namerava podati nam iz „Raje" kakih šest podob, da bodejo skupaj neka celota. Četerta slika nam predočuje ginljiv prizor ónkraj gora, onkraj meje nesrečne dežele, katere sinovi se junaško boré proti turški sili. Žene in otroke, kolikor jih ubežalo turški kervoločnosti, poslali so ónkraj gorá v zavetje k usmiljenim ljudém. Ercegovinec, kateremu je Turek dom požgal, ženo uplenil, bil je vendar še toliko srečen, da je edinega otroka, mlado hčerko otél. V sosednji deželi mu biva pri dobrih ljudéh. Ali siromak nima mirú, v bojnem hrupu se ga polasti silno hrepenenje po edinem otroku, dragi hčerki; saj se pač tudi ubogi siroti toži po njem. Videti jo mora, objeti še enkrat; morebiti zadnjikrat. Skrivaj zapusti svoje tovariše in srečno dospè do koče, kjer mu biva ljubljeno dete .... toda poslušajmo raji pesnika.

Junak in dete:

„Oj ljubo dete, dete sládko,
Ti ljubček mojega sercá!
Ko spet ti božam lice gladko,
Solzà v očesu mi igrá.

Povsod sem vedno mislil na te,
Igrál sem v sanjah se s teboj;
Zapustil vojsko sem in brate,
Da spet te vidim, biser moj!

Goré preplezal sem visoke,
Nogé, roké mi kervavé;
Prebrodil reke sem široke,
Po tebi, dete, hrepené.

Imám te zopet, hčerka moja!
Pozabljeno je vse gorjé;
Oči puljubljam, lica tvoja,
Na gorko stiskam te sercé.

Očeta terdno se oklêni
Z ročicami okrog vratú;
Jaz sem pri tebi, ti pri mêni,
Oj dete, bodi brez strahú.

Ne poprašuj me, kje je mama,
Kedaj poverne se nazaj;
Ostala sva na svetu sáma,
Ne vprašaj dete me, zakaj.

Ubog, nesrečen je tvoj oče;
Sovražnik dom poderl je moj;
Jaz nímam polja, nimam koče,
Kjer mirno živel bi s teboj.

Otel sem te, odnesel v góre,
Izročil dobrim te ljudém;
Nikdò te najti tu ne more,
Jaz sam zatišje tvoje vém.

Še énkrat daj si poljubiti
Očí in lice, serček moj,
Potem te moram zapustiti,
Verniti se v kervavi boj!"

— Dnè 19. marcija je dvorni svetovalec vitez Fr. Miklošič izročil dunajski akademiji znanosti novo razpravo: „Ueber die steigerung und dehnung der vocale in den slavischen sprachen".

— Matica slovenska v Ljubljani. Odbor matice slovenske je imel 6. marcija svojo 42. sejo.

Hubad je poslal matici načert svojega rokopisa: „O starožitnostih slovanskih“; Šuklje bo izročil matici svoj spis: „O zgodovini francoske revolucije“; Križman pa je poročil, da spisuje italijansko slovnico, katero naj bi matica izdala. O „Letopisu“ se ukrene, da ga izide vsake tri mesece po pet tiskanih pol; urednik mu bode predsednik dr. Bleiweis.

— „Stari pisatelji hervaški“. Jugosl. akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu izdaje dela starih pisateljev hervaških. Doslej je že izdala: „Pjesme Šiška Menčetića i Gjure Držića“, uredil V. Jagič; „Pjesme Mavra Vetranića“, uredila Jagič in Kaznačič; „Pjesme Nikole Dimitrovića i Nikole Nalješkovića“, uredila Jagič in Daničič; „Pjesme Petra Hektorovića i Hanibala Lucića“, uredil Žepič; „Djela Marina Držića“, uredil Petračič; in zdaj je zagrebška akademija izdala že IX. knjigo: „Djela Iva Frana Gundulića“, uredil prof. Armin Pavič. Cena 5 gld.

— Znani hervaški pisatelj Kukuljevič je napisal novo zgodovinsko dramo: „Marula“, katera pride more biti že meseca aprila na zagrebški oder.

— „Narodni glasnik“ je nov serbski politični list, ki je začel izhajati od 13. marcija v Temišvaru trikrat na teden. Naročnina za vse leto 10 gld.

— „Jadranska vila“ bode se imenoval list, kateri bo izhajal v Bakru 1. in 15. dan vsacega meseca. Urednik ljudski učitelj Fr. Rimanič. „Jadr. vila“ bo prinašala spise o pomorstvu, morskem pravu, morski fauni, morskem zdravništvu; povesti iz pomorskega in primorskega življenja in politične vesti. Cena 3 gld. 50 kr.

— Hervaški skladatelj Jurij Eisenhuth, Zagrebčanec, dogotavlja svojo novo romantično opero; „Brat i sestra“, besede od J. Oreškoviča. Že prej je Eisenhuth zložil opero: „Sejslav ljuti“, katera je še v lepem spominu zagrebškemu občinstvu.

— Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. — Jezikoslovno-zgodovinski razred je imel dnė 27. februarija javno sejo, v kateri je bral dopisujoči ud Ivan Tkalčič razpravo: „O vitežkom božjačkom redu (Templarih) u Hrvatskoj“. — Dnė 16. marcija je bral pravi ud Ljudevit Vukotinovič v matematično-prirodoslovnem razredu svojo razpravo: „Fauna leptira u okolici zagrebačkoj.

— „Pripovetke Milorada P. Šapčanina“. Perva knjiga. Pančevo 1877. To je zbirka povesti serbskega pisatelja M. P. Šapčanina.

— „Zatečeni ženik“ se imenuje komedija v treh dejanjih, katero je napisal Evgen Tomič. Tomičevo komedijo jako hvalijo zagrebški listi. Že prej je Tomič spisal „Bračne ponude“.

— „Matica hervaška“ v Zagrebu je razpisala 800 gld. nagrade tistemu pisatelju, kateri ji napiše ukovito knjigo za prosto ljudstvo. Mat. hervaška bo letos izdala ta le dela: „Margot in Croisillė“ (Alfred Musat), „Pripovjesti Washingtona Irwinga“ (prevod dr. Fr. Markoviča). „Priča kraljice navarske“, komedija Scribe-a in Legouré-a; „Improvizator“, povest Andersena (prevel V. Bratelj); „Poviest grada Karlovca“ od R. Lopašiča; „Životopis Julija Klovija“ od Ivana Kukuljeviča; eno prirodoslovno delo od M. Kišpatiča in še dve do tri izvirne povesti. Od lani je Mat. hervaška začela jako pridno gojiti tudi lepoznanstvo.

— „Vienac“, hervaški lepoznanski list, kateri izhaja v Zagrebu enkrat na teden, je nastopil letos svoj deseti tečaj. Urednik mu je znani romanopisec Avgust Šenoa.

— „Srpska Zora“, serbski ilustrovan list, izhaja na Dunaji (Wien, Neubau, Burggasse 24) v zvezkih enkrat konec vsacega meseca. Urednik Todor Stefanovič. Oblika in spisi so res lepi.

— „Pučke novine“ izhajajo zdaj že drugo leto v Zagrebu. Ker ima ta list ravno tako lep namen, kakor naše „Novice“, gotovo tudi zasluži. da bi si pridobil mnogo bralcev med hervaškim narodom. „Pučke novine“ prinašajo lepe, ukovite spise o gospodarstvu in obertu.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: **Jos. Stritar.** Tiskala: **A. Keiss in P. Horn.**

Leto IV. Na Dunaji 15. aprila 1878. List 8.

Od konca!

Ko sólze sem pretakala,
  Po sinu v boji solze vroče;
Takó težkó ga čakala,
  Tolažil, tešil si me, oče:

Poterpi, žena! debel sneg
  Še krije gore in doline;
Ko bode kôpen dol in breg,
  Sin verne se ti iz tujine! —

Glej, davno vse je kôpno že,
  Pomlad škerjanec že oznanja;
Cvetice iz zemljé hité,
  Zelenje drevju že poganja.

Kervavi boj je že končan,
  Povišana je slava križa;
Prišel še ni vernitve dan,
  In že velíka noč se bliža!“ —

„Tolažil sem te, upal sám,
  Da pride skoraj sin iz boja;
Kaj zdaj naj rečem ti, ne znam . . .
  Slepila me je nada moja!

Boj zmagoviti je končan,
  Na tleh sovražnik je v nemoči;
Napočil je svobode dan
  Kristjanom bratom v sužnji noči.

Vesele zmage je vesel
  Komúr serce človeško bije;
A narod je — kdó bi verjel! —
  Brez serca, in ta národ vpije:

Vsi v sužnji jarem spet nazaj!
  Vse kakor bilo je, naj bode;
Slovan naj služi — a zakáj?
  Slovan je mučenik osode!

Zastonj naj boj in trud bo naš,
  Zastonj prelita kri slovanska!
To hoče narod samopaš,
  Tergovska duša tá — britanska!

Zatorej, žena, da takoj
  Sin verne se, ne goji nade:
Od konca bó začeti boj,
  Da tudi ta sovražnik pade“!

S.

Sodnikovi.

VIII.

Pozno ponoči je bilo že, ko je Matija, pripravljaje se na pot, zbiral in skladal svoje stvari; najpotrebnejše obleke je hotel vzeti sè seboj samo toliko, kar je lahko v roki nosi popotni človek. Peš bode popotoval Sodnikov sin, dasì je vóz in kónj na izbiro pri hiši. Jutri zjutraj pred dnevom zapusti očetov dom; kakor hlapec, ki gré iz službe, pojde iz domače hiše; da bi ga le nihče ne videl, serditemu očetu ne smé pred obličje!

Sodnik je bil z doma, kakor po navadi; vse je bilo mirno po hiši. Razen matere ní vedel nihče, kaj se je godilo med očetom in sinom. Vsi so mirno spali, samo mati ní mogla zatisniti očesa. Matija je bil že skoraj zveršil svoje žalostno delo, ko se vrata odpró in mati vstopi. Vsa objokana sede poleg njega na stol. Čez nekaj časa izpregovori in reče žalostno sinu:

„Torej je skleneno, tí moraš iti“?

„„Saj poznate očeta““!

„O kaj pa da ga poznam, da bi ga ne tako“!

„„Ne žalujte, mati““!

„Ti pač ne žaluješ, tako z lahkim sercem odhajaš“!

„„Kaj sem pa dobrega imel doma? Očetu sem tern v peti, hlapca imajo raji; iz njih ust nisem čul prijazne besede, kakor da bi jim bil ne vem kaj storil““.

„Saj tí tudi nisi bil nikedár prijazen z njim“.

„„Mati, jaz se ne morem prijaznega delati, ako nisem; če ne smem govoriti, kakor mislim, raji molčim; za to sem molčal, dokler sem mogel. Ali ko sem po nesreči blizo prišel in slišal, kako so z vami ravnali, tedaj nisem mogel več molčati; in tako se je zgodilo, kar se je moralo zgoditi prej ali pozneje““.

„Ali pomisli, da je vendar le tvoj oče; sin mora poterpljenje imeti z očetom“.

„„Če nisem prav storil, Bog mi odpústi; ali jaz nisem mogel drugače, mati““!

„Misel je bila dobra, ali to ga je le razdražilo; bojim se, da bo zdaj še huje“.

„„Jaz ne mislim tako, mati, in to je moja tolažba; morebiti jih pa ravno to strezni, da se zavedó in spoznajo, kam so zagazili““.

„Bog daj, da bi bilo tako, alì jaz imam malo upanja. Zdaj, ko pojdeš ti, zdaj ga ne bo nič več deržalo, zdaj pojde vse nárazen. Sama bom zdaj, čisto sama in zapuščena, brez pomoči, brez podpore sirota“!

In uboga žena se hudo zjoka. Sin jo tolaži:

„Ne jokajte se, mati; kaj ménite, da je meni tako lahko pri serci; ali zdaj ni druzega; jaz moram iti, umakniti se očetovi jezi“.

„„To vidim; ali kaj misliš početi, kam se oberniti““?

„Najprej pojdem v mesto; tam se že kaka služba dobi, saj sem se nekaj učil in dela se ne bojim in ne sramujem nobenega, da je le pošteno. Zame se ne bójte, mati; brez skerbi bodite, Bog vé, kje človeka sreča čaka“.

„„Ali kaj bo tvoja mati! O ko bi ne bilo otrók, vse bi pustila tudi jaz in šla

bi s teboj po svetu. Tako pa moram tu ostati in terpeti‟‟.

„Potolažite se, mati, saj se ne ločiva na večne čase. Bog vé, morebiti se skoraj kaj premeni; mogoče, da me oče sami domóv pokličejo, ko se jim jeza poleže. Sodnikov sin pri tujih ljudéh za hlapca, to jim bode strašna misel, meni ní to nič strašnega‟.

„„Ali imaš za pot, in da se preživiš, dokler ne dobiš kakega zaslužka‟‟?

„Do mesta ne potrebujem nič; in ko bodem tam, dalje me ni skerb‟.

„„Ali nekaj moraš vendar imeti za potrebo; gotovine ti ne morem dati; a dam ti kar imám. Ná, tu je nekaj zlatnine in srebernine; Sodnikova pozdaj ni da bi nosila ali pa tudi samo hranila take ničemurnosti; kaj bi mi ljudje rekli? Vzemi in prodaj vse; kolikor potrebuješ, hrani zase, drugo mi pošlji; pripomoči moramo vsi, kolikor kedó more, da se dolg poravná. Rada bi ti dala tudi vsa svoja praznična krila; da jih vzameš sè seboj in prodaš v mestu, meni jih ni potreba: ali tako te ne morem obložiti, da bi bil kakor tovorna žival; pojdem pa sama v mesto berž ko mi bo mogoče, in tam še zopet snideva‟‟.

„Mati, vi ne veste, kako mi je hudó, da moram kaj takega slišati; tako daleč smo prišli! Vendar odsvetávati vam ne morem; storite, kakor se vam zdi, da je treba. Samo to vas prosim, ne silite me, da bi vam jaz to prodajal; prehudó bi mi bilo. Hranite vse skupaj, in ako že mora biti, ako pojdete res sami v mesto, naredite s temi stvarmi, kakor se vam prav zdi, jaz ničesa ne potrebujem, mati‟!

„„Kakor berač pojde torej Sodnikov sin po svetu‟‟!

„Ne tako, mati! kakor mlad, zdrav in krepák človek pojde vaš sin po svetu, s težkim sercem pač, da vas mora tako zapustiti, a poln upanja, da se vse skoraj na boljše preoberne‟.

„„Bog daj, da se zgodi, kakor tí upaš, sin. Srečno hodi torej in Bog bodi s teboj povsod. Obljubi mi, da ne pozabiš nikedar in nikjer svoje uboge matere; obljubi mi, da mi bodeš zvesto in pogosto poročal, kje bivaš in kako se ti godi. Ne čakaj, da bi te oče klical; obljubi mi samo, da se verneš kakor hitro dobiš poročilo, da se je nekoliko potolažil, da ti ne brani domóv‟‟!

„Vse storim, kakor želite, mati! — In zdaj pojdite mirno spat, pozno je že, potrebni ste pokoja. Z Bogom, mati‟!

„„Z Bogom, ljubi moj sin‟‟!

Podasta si roko; nekaj časa tako stojita molčé, potem mati odide.

Žalostna ločitev, Bog jima daj veselo združenje!

* * *

Vse mirno je bilo po tergu, vse je še spalo, samo petelini so dan oznanjevali, ko je Matija odhajal. Krepko in urno je stopal s culo na palici čez ramo. Nikogar ni srečaval, nikogar dohajal, to mu je bilo po volji. Samo konci terga je stara ženica čepela pred ubožno kočo ob cesti. Ko ga starka zagleda, pozdravi ga prijazno:

„Bog daj dobro jutro, Matija! Kam pa, kam tako zgodaj in pa s culo na rami‟?

To vprašanje ni bilo posebno prijetno mlademu popotniku, ali kaj je hotel? Molčati ni mogel, in legati se tudi ne; naravnost ji torej odgovori:

„V mesto, strina‟!

„„Kaj praviš, v mesto‟‟? čudi se starka ter zmajava sivo glavo; „„v mesto, pa peš, Matija, peš‟‟?

„Zakaj pa ne? dobre noge imam. Kaj pa vi tukaj tako zgodaj, strina‟?

„„Solnca čakam, solnca, starost ne more spati; neduha me tare, neduha. — Srečno pot torej, Matija, dobro opravi in srečno se verni‟‟.

„Bog daj‟! odgovori ji Matija ter zopet urno dalje korači.

„„Dober človek ta Sodnikov Matija‟‟, govori starka sama pri sebi, ko je bil mladenič že daleč od nje; „„dober človek, ne tak, kakor je njegov oče; Bog mu daj srečo‟‟!

Bilo je lepo jesensko jutro; solnce je bilo še za gorami, a na jasnem nebu je luna bledela, zvezde so bile že vse ugasnile. Debele rosne kaplje so visele po travi; in glej, zdaj se že lesketajo kakor biseri v pervih žarkih vzhajajočega solnca.

Jutro, zlasti lepo jasno jutro ima neko posebno blagodejno moč do človeške duše. Ko mine na večer dneva luč, ko tihi mrak trudno zemljo zagrinja, vlega se prerada neka otožnost ubogemu človeku na serce; ko je vse tiho, zbuja se skerbi červ, ki je spaval v dnevnem hrupu, ter gloda in razjeda oserčje; kesanje se oglaša, bridki spomini vstajajo, obup se polastuje zbegane duše. In celó ponoči! Noč ima svojo moč, nesrečno moč! Kako samega, kako zapuščenega se čuti nesrečnik, bolnik v tamni, tihi noči. A ko zasije belega dneva svit, splašijo se nočni strahovi, môra beži, ki je tlačila sercé, up se povrača z blagodejno, čudotvorno svetlobo mladega dneva.

Težko noč je imel Sodnikov Matija, skerbi mu niso dale pokoja: če je za nekaj časa zatisnil trudne oči, mučile so ga neprijetne, težke sanje. A zdaj, ko je stopal v čistem, krepkem, jutranjem zraku, ko je videl okolo sebe vse tako okrepčano, pomlajeno in prerojeno, oživljale so se mu telesne in dušne moči, širile so se mu persi, prosto in krepko je dihal zdravo jutranjo sapo, tako nekako lahko mu je bilo serce, bistro oko mu je zaupno zerlo v prihodnjost.

Znana je stara, mendà po vsem svetu razširjena vera, da ni dobro človeku, ko stopi zjutraj pervič iz hiše, zlasti ako gré po kakem imenitnem opravku, srečati staro žensko. Ta vera, ki se pač ni rodila, kakor druge, enako pametne, v ženski glavi, gotovo ne v stari, ni se uresničila našemu popotniku. Sreča ga je čakala, veselje mu je bilo namenjeno, katerega se morebiti ní nadejal. Ko je stopal v klanec proti Prilesju, začne mu vtripati serce. Cesta derži mimo Korenove hiše, vrata bodo že odperta; ko bi ga kedó videl, a kaj drugi? ko bi ga videla — ona! Ne, takega ga ne sme videti, kaj bi si mislila? in ko bi ga vprašala, zakaj gre v mesto, ali bi ji mogel, ali bi ji smel povedati resnico? Ne! ona ga ne sme videti; a vendar bi jo sam tako rad še enkrat videl, poslovil se z njo, tako rad!

Sodnikov Matija je bil nekako čuden, poseben človek, malo podoben drugim mladim ljudém. Dasi tako veljavnega in vsaj na videz tako premožnega očeta sin, bil je skromen, resen in priden mladenič: delo mu je bilo največe veselje. V družbo svojih verstnikov je redko zahajal, dasi bi bil lahko pervi med njimi. Bil je zdaj v letih, ko se začne mladi moški svet ozirati po dekletih. Saj mora mladega človeka, ko pride v leta, skoraj sram biti, ako nima svoje pipe in svoje izvoljene, kakor se ponaša vsak z njo, ki ima le kolikor toliko ravne ude. Sam si vendar ne bode pripenjal cvetja za klobuk, ko se gre v nedeljo k maši! Ko se zbirajo

mladeniči zvečer pri vinu, in se pogovarjajo o dekletih, vsi sámi zmagoviti junaki, ali naj on sam tam v kotu tiči in molčí, kakor da bi se zanj ne menila nobena? Kedó ima toliko poguma?

Sodnikov Matija je imel ta pogúm; on se ni nikoli po drugih ravnal. Mislil je tudi on, da se mu bode treba kedaj ženiti na očetov dom. Izbrati si je hotel, kader pride čas, nevesto, ki bode dobra gospodinja, pridna in varčna, ne gledé na bogastvo ali na káko posebno, nenavadno lepoto; če bode poleg tega še čedna in bode kaj imela, tim bolje, a potrebno se mu to ni zdelo, zlasti drugo ne. In tako se je zgodilo, sam ní prav vedel, kedaj in kako, da mu pride na misel Seljanova Jerica. Ukrepal je in primérjal in zdelo se mu je, da bi ona utegnila biti prava. Ali kaj poreče oče? S to mislijo si ni Bog vé kako glave bélil; saj še sam ni nič prav gotovega vedel. Rad jo je videl, to je bilo gotovo, in rad je mislil nanjo; ali do tega ni bilo še prišlo, da bi bil dejal sam pri sebi: Ta ali pa nobena! In vprašanje je bilo tudi še, kaj ona pravi. Prijazna je bila res z njim, zdelo se mu je, da ni z nobenim tako; ali posebnega znamenja mu ni nikedar še dala, da ga rada ima, da si je njega izvolila. Z eno besedo: Ljubezen do lepe Jerice je na tihem kalila v njegovem serci; prave prilike ni bilo do sedaj, da bi bil spoznal in jasno se zavedal, kaj se godi v njem.

In ta prilika se mu je zdaj bližala.

Po nesrečnem prepiru sè svojim očetom je imel glavo tako polno drugih misli in skerbi, da ni utegnil misliti na Jerico. Ali zdaj, ko se je bližal hiši, v kateri je prebivala, zdaj ko je bilo lahko mogoče, da bi se videla, jelo se mu je nekaj čudnega gibati v serci; tako rad bi jo bil videl, saj je toliko časa ne bode; in bal se je zopet, da bi ga ona ne videla. Ta nasprotna čuta sta se nekoliko časa v njem borila; zadnjič sklene, da se hoče ogniti njenega pogleda; saj ji bode lahko pisal, ako bi je ne mogel pozabiti, in v pismu se lahko mnogokaj pové, kar se ne dá tako z besedo, iz oči v óči. Ta misel se mu je zdela jako pametna. Ko pride torej do pervih hiš, krene s ceste na stezo, da bi šel za vasjo in potem krenil zopet na cesto.

Steza je deržala skozi verte sè zélniki in gredami za razno zelenjavo. Matija je imel danes — kako bi dejali — posebno srečo ali nesrečo? Ko pride do sredi vertov, nasproti Korenove hiše, koga zagleda? Jerica, zaradi rose podpásana, s koškom v roki je stala tu sredi gredice in zelenjave nabirala. Še je bil čas, Jerica ga ni bila še zagledala, ker je bila pripognena in v delo zamišljena; lahko bi se bil vernil; ali mislil si je mendà: božja volja je, kaj bi se bal? In pogumno stopa proti njej. Ko je bil že tako blizo nje, da je čula njegove stopinje, dvigne deklica glavico in se oberne proti njemu, kakor serna, ko jo kaj moti na paši. Matija je bil skoraj po nevedoma culo z rame v levico vzel, palico z desnico prijel in tako se ji je bližal. Pogumno jo on pervi nagovori:

„Dobro jutro, Jerica, tako zgodaj že po konci“?

„„In ti, Matija““, odgovori mu deklica, „„kam tako zgodaj““?

„V mesto“!

Ko je videl, da se to deklici čudno zdi, ni čakal, da bi ga dalje vprašala; sam ji reče:

„Dà, v mesto; zakaj bi jaz ne šel kedaj v mesto, in zakaj ne peš, ako se mi ljubi“?

„„Tód v mesto, zakaj ne po cesti‟‟?

Zdaj je bil nekoliko v zadregi; prahú ni bilo še zdaj po cesti in bližnja pot tudi ni bila okolo vasi. Resnice ji vendar ni mogel povedati, malo laži v taki sili in zadregi mordà vendar ne bode tolika pregreha:

„Lepša pot se mi je zdela po vertih‟.

Kedór ni vajen legáti, pozná se mu pri najmanjši poskušnji, da ne govori resnice. Matija je videl, da se deklici ne zdi prav verjetno, kar pravi. Da bi ne zabredel še globočeje, ujunači se ter sklene razodeti ji vso resnico.

„Veš kaj, Jerica? tebi povem, ravno tebi, česar nisem povedal nikomur. Z očetom sva se sperla, z doma moram, po svetu, sam ne vem kam, najprej v mesto‟.

„„To je žalostno, Matija! Oče so hudi nate? ne dadó se pogovoriti‟‟?

„Naš oče so nagle jeze, odgovarjati se jim ne smé, in kar enkrat rekó, to je kakor pribito. Čakati je treba, da se sami premislijo‟.

„„In to sem zvedela zdaj, samo tako po naključji? To ni lepo, Matija! Ogibal si se me celo, kaj bi tajil‟‟?

In Matija res ni tajil.

Deklica se oberne hitro v stran, da si obriše skrivaj solzo iz očesa, potem mu pravi žalostno:

„Mislila sem — a zdaj vidim, da sem se motila! Ne smem te dalje muditi; z Bogom, srečno pot, Matija‟!

Podá mu roko, potem hoče oditi; ali Matija ji ne izpustí roke; tako se ne more od nje ločiti.

„Ali si huda, Jerica‟? vpraša jo čez nekaj časa.

„„Kaj bom huda? Kaj si mi pa storil? Ne zameri, da sem tako govorila. Pozabi kar si slišal; sama ne vem, kako je prišlo, kaj sem mislila; nič nisem mislila, vse je prišlo tako nanagloma! Torej ne bodi hud, Matija in — srečno pot‟‟!

In zopet hoče oditi, ali mladenič je ne izpustí.

„To je torej tvoja zadnja beseda? Bog vé, kedaj se zopet vernem; druzega mi nimaš nič reči, Jerica‟?

Deklica molči.

„Ali se ti ne bode nič tožilo po meni, ko me ne bodeš videla toliko časa; ali se me ne bodeš nič spominjala‟?

„„Kako bi se te ne? Glej, Matija, vedno si bil prijazen z menoj, to mi je dobro délo; ti nisi kakoršni so drugi, zato sem te rada videla, rada s teboj govorila, saj veš, kaj bi ti pravila‟‟?

„To je vse? druzega nič? Torej pa že vidim, da moram iti — takó —‟!

„„Matija! ne igraj se z menoj! Jaz nisem, da bi se —‟‟

Dalje deklica ni mogla govoriti; jok jo premaga, solze ji zalijó; na glas se zjoka. Mladenič si ne more kaj; strastno jo pritisne na svoje persi.

Zgodi se časi spomladi, da je zvečer še bukovje vse golo in rujavo; ponoči pride blagodejen dež z neba in zjutraj je vse zeleno. Tako se je nenadoma, hipoma razvila njemu in njej ljubezen, ki jima je na skrivnem v serci kalila.

Nekaj časa potem je Matija zopet urno koračil po cesti proti mestu. Tako čudno, tako mehko; tako veselo in tako žalostno mu je bilo serce! B. M.

(Dalje prih.)

Massimo d'Azeglio.*)

Spisal J. Jesenko.

„Esser lui disposto, infin che gli durino le forze e la vita, a non avere un affetto, non un pensiero, che non sia dedicato alla patria".
Niccolò de Lapi.

Vsakega zanima razvoj narodov tem bolj, če ga opazuje pri narodih, katerim so deržavniki in modrijani po neki puhli teoriji odrekali in še odrekajo vsako boljšo bodočnost. Tako so sploh sodili tudi o Italijanih: stoletja in stoletja so ti propadali in izgubili slednjič vso duševno in moralno krepost, s katero so se njih predniki v srednjem veku odlikovali pred vsemi narodi v Evropi. Italijanski narod životari, rekli so, le še v temni noči, v katerej skoraj popolnem izgine; in Italija je bila imenovana zemlja mertvih. A sedanjost priča, da so se oni deržavniki in modrijani silno motili.

Italijanski narod se je z nova oživil, zedinil se in ustanovil dokaj krepko in samostalno deržavo. Alfieri, Foscolo, Manzoni, Grossi, Giusti, Gioberti, Balbo, Collegno i. d. slavni možje so vsak na svojem polji delali z vsemi močmi, da bi zatirani narod osvobodili ter mu pripravili veselejšo bodočnost. Med vsemi temi mnogo zaslužnimi možmi pa se najbolj odlikuje Massimo d'Azeglio. Mnogoverstne svoje zmožnosti je po polnem posvetil svojemu narodu: bil je izversten slikar, priljubljen pisatelj povesti, umen deržavnik in serčán vojščak; pred vsem pa je bil neomadeževan poštenjak, katerega neutrudna delavnost je do zadnjega zdihljaja Italijanom kazala, kako se morajo preroditi, če hočejo nekedanjo veljavo med evropskimi narodi zopet zadobiti.

Massimiliano Tapparelli d'Azeglio se je rodil 24. malega travna l. 1798. v Turinu, glavnem mestu na Piemonteškem. Roditelji njegovi so bili celó imenitni: Cesare d'Azeglio, njegov oče, bil je mnogo poštovan general v vojni piemonteški; Kristina, mati njegova, pa je bila iz preslavne rodovine Morozzo della Rocca. Perva leta je z roditelji preživel v Turinu. Ko so se pa Francozje zopet polastili mesta in dežele ter so kralja sardinskega z nova prognali na otok Sardinijo, tudi slavni general Cesare d'Azeglio ni hotel tujemu oblastniku službovati, ampak zapustil je domačijo ter se z rodovino preselil v Florenco. Tu sim se je bil malo prej preselil tudi slavni pesnik Vittorio Alfieri, katerega se kot pervega znanega tujca še spominja naš Massimo d'Azeglio iz otročjih let.

„Ehi, Mammolino, stai fermo" (No, Maksiček, le pri miru bodi!) zakliče mu Alfieri necega dne v delavnici slikarja Fabre-a. Ta slikar je ravno ta čas delal sliko za neko cérkev v francozkem mestu Montpellieru. Predočevala je mater božjo

*) Podlaga temu životopisu so: „I miei ricordi", 2. vol. Firenze 1867., katere dokončati je Azegliu smert branila; segajo namreč le do l. 1846. Razen te zanimive knjige, po mojih mislih ene najbolj podučljivih, kar jih je duševna plodnost evropskih narodov v zadnjem desetletji porodila, rabil sem še zlasti: „Lettere di Mas. d'Azeglio a sua Moglie", Milano 1870.; „Lettere di M. d'Azeglio a Giuseppe Torelli" in razne spise Massima d'Azeglia.

s Kristom v naročji; tega je slikar vpodabljal po Maksimiljanu d'Azegliu, katerega je nagega mati deržala v svojem naročji. Kedó bi bil takrat mislil, da bode nemirni deček, uzor podobi Kristovi na Fabre-ovi sliki, ki se je do dandanašnjega dne v Montpellieru ohranila, postal kedaj imeniten slikar, ki je naravo neprestano opazoval in jo posnemal.

V Florenci je ostal do leta 1807. Ta leta so imela mnogo vpliva nanj, zlasti se je njegovo piemonteško uho privadilo mehke in gladke besede florentinskega narečja. V šolo so ga zgodaj poslali k „šolskim bratom“, še več pa se je naučil doma, kjer so mu roditelji neprestano dajali najlepše vzglede. Tako se je zgodaj učil zgodovine, zemljepisa, basnoslovja, francozkega jezika, pred vsem pa se je učil samega sebe zatajevati in premagovati in razne bolečine voljno prenašati. Tako si je bil nekedaj na sprehodu roko zlomil, a le enkrat ni zastokal, ko mu oče reče, da naj ne prestraši matere sè svojo bolečino. Mati o njegovi bolečini ni nič zvedela. „Kajti Piemontez le potem sme reči, da se dobro ne počuti, kedar ima zlomljene roke in noge in telo na dveh mestih prebodeno“. V teh mladih letih se je v Florenci tudi privadil onega priljudnega vedenja, katero nikakor ne loči plemenitnika od neplemenitnika. Prav po domače je občeval se svojimi verstniki in enako tudi sè služabniki in drugimi ljudmi nizkega stanú. Zato se je deček, vernivši se v Turin, jako čudil, da so se mu celó priklanjali in ga s častnimi naslovi (Sor Cavaier, gospod vitez) nazivali.

Leta 1807. se je vernil v Turin, kamor je Napoleon I. poklical njegovega očeta. Zunaj šole so ga v Turinu podučevali razni duhovniki, ki niso imeli ne potrebne vednosti ne odgojiteljske spretnosti, da bi se pod njihovim vodstvom Azeglieve velike duševne zmožnosti naravno razvijale. Pitali so ga sè slabo prebavljeno latinščino in suhoparnimi dogodbami iz asirske, medijanske, perzijanske zgodovine. Nikedar mu niso pojasnili, kako so se starodavni narodi razvijali in cveli in zakaj so poslej propali; kako je njih napredek pripomogel napredku drugih naslednjih narodov. Tako suhoparno podučevanje se mu nikedar ni hotelo prikupiti; ni čuda, da je mladenič čertil učitelje, ki so ga s tako suhoparnimi uki nadlegovali. Prečudno dogodbo pripoveduje sam v svojih spominih (i miei ricordi I. 178 in sl.). Bil je 14 let star; učil ga je ta čas nek dolgočasen don Andreis; bil je sicer dober mož, a z latinščino ga je tako nadlegoval, da je Massimo d'Azeglio sklenil maščevati se nad njim. Ko sta bila namreč enkrat sama na sprehodu, razperla sta se. Kar se sprimeta; ker je Azeglio bil jako velik in močen, gibčen in nagel kakor maček, zmaga dona Andreisa ter ga namlati, da je celó kervavel. Še tist večer pride neki don Rinaldi, župnik v Revigliasci ter ga kaj ostro strahuje. Preti mu z veliko jezo njegovega očeta, ki ga noče več videti, ter mu pravi, da je izobčen iz katoliške cérkve, ker „qui percutiet clericum suadente diabolo i. t. d.“ Izobčen je tedaj iz cérkve in on se ne smé udeleževati nobene cerkvene svečanosti, dokler ga škof zopet ne sprejme med vérne svoje ovčice. Tako so strahovali mladeniča; ta pa se je svojega izobčenja iz cérkve skoro veselil, kajti za 14 dni ga je to izobčenje osvobodilo rožnega venca in drugih mu celó sitnih molitev v bližnji kmečki kapeli. Kar ga nekega dne župnik pokliče v zakristijo,

prebere mu veliko pismo, v katerem mu škof turinski daje odvezo od vseh pregreh, ter ga z nova sprejema med vérne kristijane.

Ko je bil Napoleon pervi popolnem uničen, vernili so se prognani vladarji na svoje prestole. Tudi papež Pij VII. se verne v Rim. Od vseh krajev so prihajali poslanci v imenu raznih vladarjev pozdravljat predstojnika katoliške cérkve, katerega so prej tako proganjali. Sardinski kralj je izbral Cesara d'Azeglio za poslanca, da naj se gre papežu poklonit. Takrat je mati Massimova posebno prosila moža, da naj mladeniča vzame sè seboj v Rim. Ta je bil malo poprej vstopil v stražo meščansko, katero je bil ustanovil sardinski kralj Viktor Amadej. Ko pridejo v Rim, izroči oče njega in njegovega brata Ludovika imenitnemu starinarju Eniju Quirinu Visconti. Osem mesecev vodi ta mladeniča po mestu ter jima razkazuje razne starine in podertine; ni je prezerl stvari, katera bi ju kolikaj zanimati mogla. Res da je Massimo d'Azeglio takrat le malo poznal rimsko zgodovino, vendar mu je to zadostovalo, da je vsakokrat hitro spoznal vrednost in imenitnost vsakega spomenika. Zbudili so v njem ón narodni ponos, s katerim so se Rimljani odlikovali med vsemi narodi starega sveta. Neminljive slave so ga spominjali veličastni templi, veliki zmagoslavni obloki, velikanski stebri in stolpovi, in razne podertine krasnih hiš.

In življenje Massima d'Azeglia, njegova dela, njegovi spisi so poslej očitno kazali, da je hrepenel po onej hrabrosti in slavi, katera je bila posebna dika nekedanjim Italijanom, teh je najraji spominjal Italijane svojega časa, da bi jih rešil telesnega in moralnega propada, da bi jih prerodil in okrepil ter iz njih ustvaril nov narod, vreden svojih mogočnih in ponosnih prednikov v starem in srednjem veku.

Vernivši se v Turin vstopi 15 in pol leta stari mladenič kot lieutenant v „kraljevi polk“, ki je takrat bival v Veneciji, starem gradu blizo Turina. Njegovo življenje pri tem polku je bilo silno neredno. Med častniki se skoro ni zgodila nobena neumnost, da bi se je ne bil udeležil. Le dolgov ni nikedar delal; ker ti, kakor sam pravi, so mu bili zmeraj kaj zoperni. Materi je to neredno počenjanje delalo premnogo skerbi. Kar se mladenič mahoma popolnem prenaredi. Postal je kaj ljubezniv človek visokega stanu, sovražil je lenuhanje ter se jel neprestano učiti in v slikarstvu vaditi, ter je sčasoma postal velik umetnik, pravi italijanski pisatelj, imeniten deržavnik in kaj serčen in pogumen vojak.

(Dalje prih.)

In vendar —!

Noveleta v pismih, spisal Emil Leon.

1.

Filip prijatelju Bogomilu.

Meseca junija.

Prijatelji mi svetujejo, da naj bi se oženil. Oženil — in jaz! Nikedar ne! Kar serd me tare, kader moram poslušati té filistre, ter gledati té zakonske obraze, na katerih berem žalostno zgodovino dolgočasnega življenja. In ti mi svetujejo: oženi se, dobro se ti bode godilo! Dobro! In tem sirotam naj bi verjel, tem zakonskim očetom, ki si štejejo v največe veselje, ako smejo na večer z dovoljenjem „drage" ženice zlesti iz zakonskega jarma, ter obiskati gostilno, da popijejo mérico kislega in ne drazega vina. Ko pa takisto srebajo vince, in strahoma pričakujejo trenotka, da se merica izprazni, tedaj pa dvigujejo glave in besedarijo o svojih srečah in lahkem življenji — ti modêrni mučeniki! In té naj bi poslušal? Nikedar!

„Če si doma, si sam, zapuščen, med pustim zidovjem; ne vidiš nikedar prijaznega obraza, vse je mertvo, pusto okrog tebe! In pa še le, če zboliš, nalezeš, recimo, plučnico, ali vročnico, kedó ti postreže tedaj"? — Tako mi govori na ušesa dan na dan tist gospod komisar Andrevščak — on, ki ga žena strahuje, da je groza, ter mu gleda na perste, kader plačuje in kupuje najbolj smradljive in najbolj slabe cigare. Gospod Topolač, tist dolgočasni sodnik, pa vselej priterjuje takovim opominovanjem, ter stoka in svoja očesca, silnega navdušenja poln, proti stropu obrača in nerga: „dà! dà! ljubezen, zvesta ljubezen, ta je dar božji! In take ljubezni vi ne poznate, dragi moj profesor"! Pri tem pa zvija obraze, da je podoben domačemu zajcu, kateremu je kuharica ravnokar nož zasadila v goltanec. Ljubezen! ljubezen! Kakor da bi svet ne vedel, da se gospa Topolčevka rajša ozira po topničarskih, gizdalinskih oficirjih, kot po svojem moži. In pri tacih okolšinah naj bi se ženil! Saj nisem še oslepil na duši in na telesu!

In ali se mi res slabo godi na svetu? Gotovo ne! Česar potrebujem, daje mi deržava, kateri odgojujem nadepolno mladino. Na smert in bolezen pa tudi ni treba misliti takoj!

Doma, med „pustimi stenami" pa sem lepo sam — in srečen. Soba, v kateri stanujem že osem let, mi je znana in draga v vsakem kotu. Silno težko bi se ločil od nje. In prijazna tihota, katera me obdaja! Tik mene stanuje moja gospodinja, stara samica, ki se ne meni za živo dušo na svetu. Osem let že občujeva, ali vidiva se samo konec meseca, ko ji plačo prinesem. Tedaj pa se mesec za mesecem razvije med nama ta le razgovor:

„Tu je mesečna plača, gospica"! In pri teh besedah se lahno poklonim.

„„Hvala, gospod profesor! Bodi miren. Amor""!

Te besede pa so namenjene malemu psičku, ki vselej zarenči nad mano, ko stopim v gospodično sobo. In to prav vselej, mesec za mesecem.

Na drugi strani pa stanuje nekov duhovnik v pokoji. In ta me tudi ne moti.

Kedó pa biva spodaj, v pervem nadstropji, tega ti v resnici ne morem povedati. Stanovalci tam doli se hitro mené — ali kaj mi to mari?

Tako je moje življenje mirno, kakor potoček sredi gozda, skozi cvetje in visoko travo tiho hiteč.

Sedaj pa pomisli, ako bi bil oženjen! Tisto vedno klepetanje, besedovanje, jezikovanje, kričanje in jokanje! In otroci?! No, saj ni, da bi govoril!

Pa glej! nad vso to jezo bi bil skoraj pozabil, čemu ti pišem to pismo. Čudeč se bereš, kako prideš ti v to javkanje moje, in serdito vprašaš, kaj to tebe skerbi, ako se jaz vprežem v zakonski jarem, ali ne. In prav praviš! Odpusti mi! Ali ti zakonski vinopivci so me res razjarili! Oženil naj bi se, in jaz!

Prijatelj, nekedaj si željo izrekel, da bi enkrat rad z mano preživel tista dva meseca, ko sva prosta svojega poklica, z mano — v moji domači dolini. In glej, danes te spominjam dane mi obljube. Oj ti še ne poznaš te krasne doline, skrite v najskritejšim kotu slovenske domovine; ne poznaš njenih gozdov, njenih vodá! Če pa ti povem, kako prebivam v tej dolini, napolni se ti serce s poželenjem in hrepenel bodeš v ta raj, in hitel k meni, Jaz pa te sprejmem z nepopisno radostjo in potem bodeš sam videl, kako je in kako.

Ne menjal bi s kraljem, kader hitim proti svojemu domu! Vse mi je sicer pomerlo in edini sem svoje rodovine še na svetu. Ali spomini na pokojne so se polagoma odkrušili, otemneli, in nič več mi serca ne napolnuje divja perva bolest, ako se spominjam onih, ki spé po grobovih.

Sam sem v rojstni svoji hiši — ali vendar ne nesrečen. In kaka hiša je to! Vsa starodavna še; okrog oken tiste rudeče poteze, streha slamnata, in do veže visoke stopnice. Po zidovih pa se kažejo očem še vse tiste nepopisne podobe, ki smo jih otroci z ilovico namazali po njih. In v hiši še tiste ozke klopi in ob stenah še tisti svetniki, kakor pred petdesetimi leti. To je ostalo; oni pa, s katerimi smo se nekedaj radostili v teh prostorih, oni so pomerli, pomerli!

Okrog hiše imam vert, poln starega drevja, ker moje serce se ne more premagati, da bi dal posekati te stare znance otročjih mojih let in otročjih let mojih očetov. Sedaj pa že skoraj vsi otožno dvigajo suhe verhove proti nebu, ter žalostno zró na mladi zaraščaj pod sabo. Ali tega sem zasadil jaz sam, z lastno roko! Te cepljence pa gojim, ter jim strežem od jutra do večera. To ti je dela, da obiščem vsacega, ter otrebim vsacemu gosence in druge nadlege! Če mi je pa vroče, ležem v hladno travo in zrem pod se v dol, na travnike in polja. Delavci po njivah mergoleči pa se ozirajo proti meni, ter si pripovedujejo: „Posavčev profesor je zopet tu, sedaj bo pa gotovo lepo vreme“!

In tako je; tudi nebo mi je milo! Kader sem jaz v svoji domačiji, tedaj je dolina prepražena skoraj vedno s tistim italijanskim obnebjem, ki je čisto kakor ribje okó.

Konečno pa sem ti prihranil še najbolje, da vidiš, kako sem mislil nate in tvoje drago mi prijateljstvo. To spomlad sem si nekoliko streljajev od domače hiše, na malem holmu, postavil leseno kočico, v tistem čarobnem in zračnem zlogu, kakor se vidi po „Švajca visokih gorah“. To ti je poslopje! Okrog in okrog ga senčijo stari orehi in češnjeva debla! Prijatelj, kader ti ta spomladi cvetó!

Samo pri razgledu v dolino sem posekal drevesa, da se prosto vidi iz oken in malega balkončka (ki je tudi tu) v dolino. In ravno iz oken tvoje sobe. Prav res tvoje sobe! Hišica ima namreč dve sobi in sredi med njima vežico — seveda vse v minijaturi. Ali saj ni, da bi popisal! Pridi, da vidiš in občuduješ sam! To pa ti naj vendar še povem, da sta sobici opravljeni kakor budoar dvorske grofice. Pri oknih bele preproge, mala mizica, postelja in druge take podrobnosti!

Poglej, prijatelj, tako bivališče sem pripravil nama, ker tudi moja sobica ima krasno opravo (veliko zerkalo in mehke fotélje). Pridi torej gotovo in sam poglej! Sedaj, ko si zvedel, kako pristanišče imam zase in za svoje misli, sedaj pa vprašam še konečno: čemú naj bi se ženil? — Nikedár! — —

(Dalje prih.)

Deveta dežela.

Četerto poglavje.

Negoda pripoveduje, kako ga veselé lepi kraji; rad bi popisal bralcu lepoto devete dežele, ali v sebi ne čuti umetniške zmožnosti. Bralec se bode čudil, da se v deveti deželi živali čisto nič ne bojé človeka.

Če mi je bilo kedaj, žal mi je zdaj, da znam tako slabo popisovati, bodi si človeka ali pa kraj. Moje oko vidi lepoto kakor jo more videti mendà samo slikarjevo oko; serce moje jo čuti, kakor jo pač čuti samo pesnikovo sercé; ali jezik moj je okoren, neukretno je moje pero; to je: Negoda ni umetnik!

Moški svet, zlasti mladi, hrepeni navadno po ženski lepoti; to se puščavniku prav ne spodobi; dasì tudi on loči, kaj je lepo, kaj gerdo žensko telo; moje veselje so lepi kraji. Lep je z Golovca pogled, ni da bi dejal, zlasti proti gorenjski strani; ravno rodovitno polje, zeleni griči z belimi cerkvicami na verhu in zad visoke, sterme planine, to je prijetno, mnogoverstno, sladka paša človeškemu očesu. Ali človek se s časom vsega naveliča. Ko bi bil Negoda premožen človek, časa ima dovolj, popotoval bi po svetu od kraja do kraja, vstavil bi se kjer bi ga veselilo, bival bi zdaj tu, zdaj tam, dokler bi se mu ljubilo. Veselé me divji, samotni kraji, kjer se človek čuti tako samega, kakor da bi bil edina živa stvar na zemlji. Ali tako veselje ni terpežno; ko sem bival nekoliko časa v takem kraji, začne se mi počasi zbujati hrepenenje po življenji, toži se mi po človeku! Ko zapustivši tak kraj začujem psa, ki laja, petelina, ki poje; ko zagledam skromno njivico s podertim plotom ograjeno, človeške roke sled; začne se mi nekaj gibati v serci, nekaj tako čudnega, tako prijetnega, tako nekako „domače“ mi je pri serci! Tako govori puščavnik, ki mu preseda človeška družba, da se je prostovoljno ogiblje! Razmota naj si to in razumé kedor more!

Todà vernimo se v deveto deželo!

Jutranje solnce mi je sijalo na posteljo, ko sem se zbudil. Hitro po konci in vèn pod milo nebo! — Tu imaš, Negoda! tu imaš pred svojimi očmi lepoto, kakoršne nisi videl nikjer in nikoli; v sanjah si jo videl morebiti, ko si duh zemeljske

teže prost. stvari svoj svet po svojih željah. Tako jasno, sinje nebo, tako čist zrak, tako zelene gorice, tako rodovitno žitno polje! Šumeče vode, bistri potoki se vijó po ravnini, cvetoč vert je vsa dežela, kar najdalje seza oko; tiči se izprelatavajo in sladko gostolé po drevji – vse je tako živo in tako mlado!

Kamor je človek pogledal, vse je bilo posuto s pisanimi cveticami, iz katerih so duhtele sladke dišave; čebele so veselo brenčeč rojile po njih in nad njimi so se zibali pisano krilati metulji. Gladke, bele stezice so se vile po zelenem polji med njivami, vinogradi in vertovi. Tu ni bilo za péd zemlje, da bi ne bila skerbno obdelana. Povsod po polji, po njivah in vinogradih je bilo videti ljudi na delu; njih pesmi so se lepo strinjale s tičjim petjem, ki se je razlegalo po vsej deželi. Vasi ni bilo videti, posamezne so stale bele hiše po kakih sto korakov narazen, vse take, kakoršna je bila mojega gostoljubnega gospodarja; vsaka je bila zase in vendar ne samotna. Vsi Devetodeželjani so si bili, kakor se je videlo, sosedje, bližnji ali daljnji.

S polja krenem proti temno zelenemu gozdiču z meševitim drevjem. Ko sem hodil ob robu gozdiča, kraj šumečega potoka, priskače mlada serna iz gošče. Ko pride do mene, obstoji prijazna živalca ter me začne zvedavo ogledavati in obvohavati. Tu moram omeniti, da sem se bil oblekel v navadno devetodeželjansko obleko. Živalca je mendà slutila, da nisem pravi Devetodeželjan, zato me je s konca nekako plaho gledala; ali ko je videla, da nisem hudoben človek, zvadila se je takoj z menoj in mirno je stala, ko sem jo z roko gladil po glavi, po vratu. Ko ji je bilo dovolj té prijaznosti, poskoči in skokoma je bila pri potoku, žejo si gasít. Ali ni to kakor v sanjah?

Todà še več! Nekoliko korakov pred mano je kos prepeval na nizkem drevesu. Blizo njega sem bil že, da bi ga bil lahko z roko dosegel; tič se ne gane. Ob deblu na veji zagledam gnezdo; starka je čepela v njem; radovedno sva se gledala nekaj časa; slednjič si nisem mogel kaj: z roko posežem po njej, vzamem jo iz gnezda kakor kokljo; notri je bilo petero jajček, potem jo denem zopet nazaj, da se ne izhladi zalega. On je bil umolknil za nekaj časa, ter gledal, kaj počenja ta človek: a ko je videl, da se me ní bati, začel je zopet peti.

Vse to je čudno, kaj ne, ljubi moji rojaki? Serna, divja gorska serna, ki obvohava človeka; tica ki se dá mirno iz gnezda vzeti in zopet nazaj položiti: to se vam zdi neverjetno, čudovito, mogoče mordà samo v deveti deželi! In vendar je vse to čisto naravno; tudi pri nas bi bilo lahko tako, samo da bi človek v svoji surovosti in nespameti ne preganjal nedolžnih živali; v korist in veselje bi mu bile vse: prostora in živeža je njemu in njim poleg njega dovolj na zemlji!

Negoda.

(Dalje prih.)

Zlato.

Zlato zajde, kakor solnčni žarek, v ubožnejšo kočo — pravi slaven rudninoslovec. V resnici razen železa ni kovine, katera bi bila tako razširjena mej človeštvom, kakor zlato. Blesk njegov krasi bele dvore velikašev, a nahajamo ga tudi z ravno tistim svitom v stanu prostakovem, samo da na malem. Se ve da, one dobe ní več, v kateri je še mogla nastati naša narodna pesem:

Pa seže v aržet svileni
Po zlat rudeče rumeni,
Ga tje po mizi zatoči,
Pa godcem reče in veli: —

Tisti časi, ko so se dedje slovenski lahko ponašali z rumenimi zlati, so že davno minili, in živé komaj še v spominu sivega starčka. Tudi ona lepa noša tedanjih žen, ki so si privezavale okolo ledij dragocene pasove, na glavo pa si dajale lepa zlatom obšita pokrivala, umaknila se je drugi, in se hrani redko kje še kot znamenje tistih prošlih dni. A čeravno so zlati novci postali redka stvar, in si narod ne lepša več svoje obleke zlatom, vendar bi se tudi sedaj težko našel dom, ki bi bil popolnoma brez njega. Ako že nima hišna mati zlatih uhanov ali perstanov, krije vsaj „bridko martro“ — ki gleda doli iz kota, kako rod za rodom prihaja in gine iz koče — pozlačen pert, ali pa visi podoba hišnega váruha v pozlačenem okviru na steni.

K tej mnogostranski razširjenosti zlata pripomore pač največ njegova čudovita kovnost. Raztolči se dá na tako tanke liste, da jih 114 tisoč naloženih drug verhu druzega, znaša komaj en centimeter. Ako pozlatimo sreberno palčico, ter jo presekamo, potegne najbolj oster nož zlato kožico za seboj, ter pozlati tudi prerezane platí. Iz enega zlata nakuje se toliko pajčevinastih listov, da pokrijejo 72 štirjaških metrov! Iz te skoro neomejene raztežnosti zlata sledi v pervi versti, da se rabi na tako razne načine, in da ga dobivamo skoraj pri vseh stanovih. Zato se pač ne smemo čuditi, da je imela ta dragocena tvarina že od nekedaj velikanski vpliv v zgodovini človeštva. Némo in mertvo zlato je eden izmed pervih sodelovalcev pri teku svetovnih del, eden izmed glavnih voditeljev osode in dejanj posameznikov in celih narodov. Hlepenje po zlatu odločuje početje velike množice, vsakedó si želi zlata, bogastva. Vse se klanja „zlatemu bogu“, vse dervi za njim po pravih in krivih potih. Zato tolikrat čujemo tožiti, da izginja pravica in poštenje,

Da le petica dá ime sloveče,
Da človek toliko velja, kar plača!

In kako malokedaj prinese zlato pravo srečo onim, ki se trudijo noč in dan za njim! Koliko jih je, ki konečno ne poznajo druge misli, nego želje po zlatu. Bliščeči kup je njihovo veselje in življenje. Zraven njega pa terpi skopuh mraz in glad, da le more zadostiti edini svoji strasti: priložiti ljubljenemu zakladu vedno novih gostov! A Bog sam zna, koliko solz je bilo prelitih zaradi vsacega, predno je došel k njemu.... Tedaj ga pa zadene morebiti enkrat nagla smert, in veseli dediči, ki so že zdavnaj šteli njegove ure, planejo čez kup, čez njegovo pravo dušo.... V prepiru in preklinjanji njegovega imena in spomina razdelé si zgrabljen denar, ter ga ponesó

na vse strani svetá. On pa se je trudil leta in leta, ni čul solz svojih žertev, ter si komaj privoščil suhe skorje!

V Edi beremo, da so se ljudje takrat pervič sperli, ko so iskali zlata zerna. Od tedaj so se pričela mnogobrojna huda dela in kervava dejanja, katera nam je ohranila zgodovina v spominu. Zlati vek pesnikov je bila torej gotovo tista doba, v kateri zlata še poznali niso.

Zlato je zapeljalo in zapeljuje še vedno posameznike v dela, ki onečastujejo človeško ime. Želja po zlatu in po moči, ki je zmiraj v njegovem spremstvu, bila je pač pervi vzrok vojská v starih in tudi sedanjih časih; zlato je gnalo že v predzgodovinskih dobah ljudstva v sužnost in kervave boje.

Ko čujemo tako hude tožbe, in ne pomislimo, da ima zlato tudi svojo dobro, solnčno stran v zgodovini narodov, umemo pač sveto jezo Plinijevo, ki pravi, da je največi grešnik bil ón, ki si je nataknil pervi zlat perstan na roko, za njim pa tist, ki je koval pervi zlate denarje!

Ker je po zlatu že od nekedaj hrepenelo toliko človeških serc, ker je imelo zmiraj v svojem obližji vso navidezno zemeljsko srečo, nastale so razne pripovedke o težavnem pridobitji njegovem. Že Herodot nam poroča o zmajih, ki branijo kupe zlata, in o nevarnostih, pretečih tistemu, ki si jih hoče osvojiti. Junaci gerškega básnoslovja se bojújejo mnogokrat z onimi zaprekami — pripovedke, ki so se v raznih spremenih ohranile pri vseh narodih do današnjega dne. Tudi slovensko ljudstvo si pripoveduje o zakopanih zakladih in njihovih varuhih. Podzemeljski, peklenski moči treba je zapisati dušo in telo, kedor jih hoče imeti. Povsodi vedó o prederznikih, ki so šli v „ris“, in kjer je kak star grad, gotovo ti bodo terdili, da presuša tam gori nekatere dni v letu zakleta deklica polne sode zlata....

Kovina, ki je duh človeški vedno tako zanimala in vznemirjala, znana je bila že v starodavnih časih. O zlatu nam pripovedujejo pripovedke, ki so pač stareje, nego zgodovina našega roda. Da je bilo tako zgodaj znano, pripomoglo je največ to, ker je ležalo prosto na poveršji zemlje, mej naplavljenim peskom in kamenjem, kakor se nahaja še dandanes v tolikej obilici po krajih, kamor še ni zašla evropska omika z vsemi svojimi tovarišicami. Najpervo se zlato imenuje v svetem pismu, ko se opeva raj; tam izvira reka Pizon, ki teče okolo zlatonosne dežele Chavila (Kolchis?). V tej knjigi omenja se tudi najprej poraba zlata. Abrahamov hlapec je nesel Rebeki, ko jo je šel snubit za Izaka, zlate zapestnice v dar. Takrat so torej že znali izdelovati razno lepotičje iz zlata. Pozneje beremo na mnogih krajih o rečeh, katere je umetniška roka ustvarjala iz raztežne kovine, in kolikor bolj je rasla splošna omika, tem več je postajala poraba zlata enaka sedanji.

Ivan Šubic.

(Dalje prih.)

Slovenski glasnik.

— Ravnokar smo zvedeli žalostno novico, da je umerl v Kanalu naš skladatelj **Josip Kocijančič**.

— **Slovenska znanostna predavanja** v Ljubljani. V korist narodni šoli so predavali v čitalnici gospodje: K. Križman: „O razvoji

človeškega dela"; V Zarnik: „O italijanski zgodovini sedanjega veka; in K. Bleiweis: „O blaznih in priredbah za duhobolne".

— V seji dnė 10. aprila je izročil Fr. Miklošič dunajski akademiji znanosti IV. razpravo svojega dela: „Beiträge zur kenntniss der Zigeuner-mundarten".

— „Valvazorja" je prišel na svetlobo že 30. snopič, to je V. knjige 3. snopič, kateri razpravlja o pervotnih prebivalcih dežele kranjske.

— Slomškovo podobo iz kararskega mramorja bode v malo tednih dogotovil naš umetnik Zajec. Podoba bo postavljena v stolni cerkvi v Mariboru.

— „Javor", serbski ilustrovan list, izhaja v Novem sadu enkrat na teden. Od novega leta je Javor začel prinašati ilustracije, med katerimi smo videli tudi podobo našega rojaka učenjaka Fr. Miklošiča. Urednik dr. Ilija Ognjanović.

— „Zavičaj" se imenuje nov serbski leposnanski list, ki je začel izhajati letos v Novem sadu kot priloga političnega novosadskega lista „Zastave".

— „Rad" jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 42. Str. 224. Cena 1·50. Tiskom dioničke tiskare. Ta knjiga, v kateri so obelodanjeni spisi udov zagrebške akademije, je ravnokar zagledala svetlobo.

— Znamenovanje poviesti i arkeologije umjetnosti". Vsebina tega spisa je uvodno predavanje, katero je imel dr. Kršnjavi dné 11. marcija 1878. na zagrebškem vseučilišči.

— „Velika srpska narodna lira", zbirko od 759 narodnih in umetnih pesmi bode izdala knjigarna Velimira Valožića v Belem gradu.

— „Revue slave, seule publication périodique en langue française"; tako se bo imenoval list, ki bo začel izhajati od 1. maja v Varšavi dvakrat na mesec; urednik listu bo A de Fontain. Ta list bo prinašal spise o literaturi, znanosti in umetnosti; dopise o znanostnih društvih in podobe učenjakov, pesnikov pisateljev in umetnikov. Namen listu bo: seznanjati druge narode sė slovansko literaturo in Slovane same med sabo. Cena za vse leto 30 gld. Naročnina naj se pošilja odpravništvu: Rue Marszałkowska N. 27. b., a spisi uredništvu: Rue Hoža N. 3.

— Jugoslavenska akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu je imela sejo 27. marcija. Dopisujoči ud Stojan Novaković, profesor na „Veliki školi" v Belem gradu je izročil akademiji nekatera dela, ki so jako znamenita za sredovečne književne spomenike, namreč: *a*) Članci hronografa trojadika o Srbih i Bugarih iz rukopisa XV. vieka"; *b*) Apokrifno protoevangjelje Jakovljevo", ki ga omenja Rus Tihonranov, ali ga ni izdal. „Protoevangjelje", prevedeno iz gerškega izvirnika, katero je izdal K. Tischendorf, primerja Novaković sė serbsko-hervaškim prevodom; *c*) Afrodicijana Persijanca priča o rodjenju Hristovu"; po rokopisu, kateri se nahaja v sremskem šišatovaškem samostanu. Ta apokrif je izdal Tihonranov po petrograškem rokopisu XIII. veka, kateri pa ni tako popolen, kakor ta v šišatovaškem samostanu; *d*) „Apokrif o Jobu" (po belgraškem rokopisu), ki je bil znan v sredovečnih zahodnih literaturah, ali se ni znalo, da ga ima tudi slovanska literatura.

— Zbor matice hervaške dne 7. aprila 1878. Predsednik znani pesnik Ivan Kukuljevič Sakcinski. L. 1877. je imela Matica udov 1239. Naj še prejšnjim poročilom pristavimo, da bo Mat. herv. izdala prevod „Zgodovine in literature ruske"; „Slavonske starožitnosti, katere je mat. zapustil pokojni Luka Ilič; in „Veliko splošno zgodovino". Hvalevredno prizadevanje je, da bo Mat. herv. izdala „Zbirko nar. herv. pesmi", katere je nakupila ali pa jih za dar dobila od posameznih nabirateljev: M. Pavlinoviča, J. Kukuljeviča, S. Ljubića in Pet. Deliča. Za zabavno berilo skerbijo letos: A. Šenoa, E. Tomič, F. Becič in J. Jurkovič.

— Vseučiliščna knjigarna Albrecht in Fiedler v Zagrebu je izdala velik zemljevid Dalmacije, ki ga je izdelal Pauliny. Cena 5 gld.

— Ilustrovana ratna kronika, list, v katerem je serbski pesnik Zmaj Jovan Jovanović zapisaval sė svojimi sodelavci vse zgodbe sedanje vojske v orijentu, je nehal izhajati.

„Zvon" izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon", Wien, Währing. Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: **Jos. Stritar.** Tiskata: **A. Keiss in P. Horn.**

Leto IV. Na Dunaji 1. maja 1878. List 9.

Sodnikovi.

IX.

Človek naj ne obupa, dokler živi: kjer njegovo oko ne vidi več pomoči, rešenja; kjer sodi človeška previdnost, da je vse izgubljeno, zgodi se lahko in zgodi se često, da se hipoma vse zasuče, vse izpremení. Gosti, temni oblaki krijejo nebo, a glej! kakor bi trenil, razdelè se oblaki, solnce posije, sreče zorno obličje zasveti in zdajci je vse izpremenjeno. Sreča, ti skrivnostna, nedoumna moč, ti mogočna, samovoljna vladateljica človeške osode, kolika je tvoja moč in oblast! Mi smo igrače v tvoji roki, igrače v roki svojeglavne ženske. Ne po zaslugah, ne po vrednosti in potrebnosti, po svoji glavi deliš ti svoje darove. Brezserčna si, neizprosna: materine solze te ne omečé; ne ganejo te zdihljaji otroka. Sovražna si poštenjaku, preganjaš ga vse žive dní; v sanjah ga slepiš, vodiš ga po sijajnih dvorih, kažeš mu svoje darove; a ko poseže željno po njih, zbudi se na svojem terdnem ležišči. Tega se okleneš, da se te iznebiti ne more, zvesto ga spremljaš po vseh potih; kar počne, vse se mu posreči; v zlato se mu izpreoberne vse, česar se dotakne; blago se mu naklada na blago; v svoji preširnosti trosi in razmeta svoje bogastvo; vse zastonj, kup mu rase in rase! In zakaj si mu naklonila svojo ljubezen? Ker ima gladko lice, medeno govorico, ker je beli dan zagledal v bleščečem dvoru, ker se ti ljubi tako in ne drugače! Rodu za rodom v hiši si bila zvesta, slednjič se naveličaš té hiše, tega imena, oberneš se drugam in gorjé puščaš za sabo. Ali ko misli človek, da si ga zapustila na veke, premisliš se, ako se ti zljubi, in verneš se mu, ko se te je najmanj nadejal. Sreča, naključje, osoda! razna imena, eno bitje: kateri so tvojega

ravnanja zakoni, kje so tvoje oblasti meje? Tebe premišljevati ní dobro človeku; dèl bi slednjič križem roke in mirno bi stal ter čakal, kaj pride; tebe ní izprositi, boriti se ní s teboj! Celi narodi so se ti uklonili, vdali se tvoji oblasti; neomajna postava jim je tvoja volja. In vendar ta vera ne more, ne smé biti prava; ako bi bila, kaj bi bilo potem vse človeštvo! —

V tergu, v okraji, ki je prizorišče naše povesti, bilo je tisto pomlad po Matijevem odhodu vse po konci. Nekaj nenavadnega, imenitnega se je veršilo. Ljudje so stikali glave in modrovali kakor nekaj let poprej, ko je bil počil glas, da se napravi železnica po tem kraji. Železnica! Kaj je to? Dolga versta vóz, ki jih ne vlečejo ne konji ne voli, mordà jih goni sam peklenščak, kali? In potem so ugibali, pojde-li železnica skozi njih okraj, ali se ga ogne? Sodnik je pač vedel, kaj je železnica, zato jo je sovražil; ko bi bila kaj veljala njegova volja, ne bilo bi železnice ne v njegovem okraji, ne nikjer drugjé. Ali vprašal ga ni nihče; možje so prišli in izmerili cesto, kodar se je njim videlo; prav skozi okraj res ni šla, ali vendar tako blizo, da so njegovi konji čez nekaj časa praznovali v hlevu; to je bilo konjem pač po volji, a ne tako gospodarju, ki jih je redil.

Nekaj podobnega se je tudi zdaj veršilo. Po zimi že se je govorilo, da je kupil neki bogat grof ali baron od tam nekod iz Nemškega graščino v tem kraji. Kúp se je zdel ljudem neverjeten, smešen; vsaj trikrat je bilo posestvo preplačano. Grad je bil star, zapuščen; kar pomnijo ljudje, ní lastnik prebival v njem. Zemlje je bilo res mnogo, ali kaj bode z njo? Tla so nerodovitna in tudi gozdi niso Bog vé kaj vredni. Ljudje so se posmehovali bogatinu, ki ne vé, kam bi sė svojim bogastvom. Ali stvar je dobila drugo lice, ljudje se niso več posmehovali, ko se je razglasilo, da so našli rudo na grajskem zemljišči, železno rudo. Zdaj se je vedelo, kaj namerava novi posestnik; železo se bode torej delalo. To je bilo zopet kaj novega v tem kraji; novo življenje se zdaj začne. To so ljudje čutili, ali vedeli niso, káko bode to novo življenje; bode-li njim na korist ali na kvar. Nikomur ni bilo prav jasno, na kako stališče naj bi se postavil nasproti novemu podjetju. Vsak bi si bil rad kaj pridobil iz tega, ali kako? Ugibanje in ukrepanje ni vse nič pomagalo, čakati je bilo treba.

Dolgo niso čakali. Ko je bilo kopno, prikažejo se v tergu tuji možje, gospodje, sami terdi Nemci. Zglasili so se najprej pri gospòdi, z drugimi še govoriti niso mogli. Bili so silno oblastni možje in denarja so imeli kakor čepinj. Voza jim je bilo treba, taki možje ni da bi peš hodili. Ali v tergu ni bilo dobiti pripravnega voza razen pri Sodniku. In tako se je zgodilo čisto naravno, da so se hitro seznanili z njim. Sodnik je za silo nemško lomil in vėsti se je tudi znal z gospodo. Vozarili so se torej ves dan po grajskem zemljišči, kjer so nekaj merili po okolici za kratek čas in zvečer so sedeli pri Korenu, pili, da se je vse cedilo, dobre volje bili, peli in slednjič igrali; Sodnik je bil vedno z njimi.

Ne more se reči, da so bili novi gosti teržanom in okoličanom posebno priljubljeni, razen onih, ki so imeli od njih kaj dobička, a teh ni bilo mnogo. Večina jih je pisano gledala, bili so jim preoblastni. Posebno mladi moški svet jim je bil gorák; gospodje so bili mladi, čedni in lepo oblečeni; zlate ure so imeli in zlati perstani z dragimi biseri so se jim

svetili na perstih. Z dekleti so bili strašno prederzni tí možje, kakor se ni prej nikedar videlo v tem kraji. Zlasti eden je bil med njimi, najmlajši in najlepši in, kakor se je videlo, tudi najveljavnejši, ki je bil posebno preširen in prederzen z mladim ženskim svetom. In tu moramo reči, dasi neradi, da se jih dekleta niso tako ogibale, kakor bi bil pošten človek želel, kakor bi bili zlasti želeli očetje, matere in — mladeniči; vsak zase je vedel, zakaj..

Med onimi, ki so bili posebno nezadovoljni s tujci, bila je tudi Sodnikova mati. Sodniku se je bilo posrečilo, da se je, vsaj za nekaj časa, odkrižal najsilnejšega dolga. Liza je bila res prodala svoje dragocenosti in izročila denar svojemu možu. Hudo mu je bilo, ali vzel ga je vendar, molčé, ni ji dejal prijazne besede. Po sedaj je bil še bolj molčeč, z ženo skoraj odúren; ali to je ni žalilo; z veseljem je opazovala, da bolj domá ostaja, da se zopet poprijemlje zanemarjenega gospodarstva. Hodil je na polje, na njive, ukazoval je hlapcem in časi je celo sam za kako delo prijel. Matija se ni motil, ko je tolažil mater; oče je bil res krenil na boljšo pot, ko je videl dom tako zapuščen. Kar se ni prej že več časa zgodilo, večerjal je celo doma, če tudi ne z družino, in če je šel potem na kozarec vina, vernil se je vselej zgodaj domóv. Žena se je na tihem veselila té izpremembe in upanje, da bode še vse dobro, vračalo se je sčasom v njeno sercé. Iskala je pripravne prilike, da bi izpregovorila z njim besedo o sinu, ki je bival na tujem. Matija ji je pridno dopisoval; dobro se mu je godilo. V mestu je bil dobil službo pri nekem vélikem tergovci; prav za hlapca je bil s konca; a ko je gospodar videl, kako je priden, spreten in zvest, izročal mu je sčasom imenitnejša opravila, slednjič ga je celo nakupávat pošiljal. Tergovec je kupčeval z raznoverstnim blagom, z ježicami, suhim sadjem in enakimi stvarmi, katere je kupoval na drobno po deželi in prodajal z velikim dobičkom na debelo. Matija se je bil čudovito hitro privadil svojega novega življenja, prav veselilo ga je. Z ljudmi je znal dobro občevati, vedel je kaj je dobro, kaj slabo blago in ker se je bil gospodar njegove poštenosti do dobrega prepričal, imel je veliko zaupanje vanj. Poleg izgovorjene plače mu je dajal še po verhu nekoliko od dobička pri kupčiji, in tako sta bila oba zadovoljna.

Za sina je bila torej Liza lahko brez skerbi, in ker se ji je bil tudi mož tako na bolje obernil, bila je žena mirna in zadovoljna. Ali sam hudobni duh ji je bil pripeljal té nesrečne tuje može, ko jih je bilo najmanj treba. Zdaj je bil mož zopet ves izpremenjen; začelo se je zopet poprejšnje neredno življenje. Ni čudo torej, da je iz globočine svojega serca merzila té zapeljivce. Ne tako Andrej; v svoji bistroumnosti je takoj sprevidel, da bode tu kaj žeti, da ga čaka lep zaslužek; deržati se je móž, ki imajo toliko oblasti in toliko denarja v roki. Sreča se je povračala v njegovo hišo in on ni bil, da bi ji duri zapiral. Dela bode imel zopet, lahkega, prijetnega dela in živina ne bode mu več praznovala v hlevu. Ni se motil. Zidanja je bilo potreba za novo, velikansko podjetje; vse je bilo razmérjeno in določeno. Tukaj, kjer je zdaj še gozd, bode stalo veliko poslopje, kjer se bode železo lilo, in okrog vsakemu uradniku posebej svojo hišo! To bode pravo mesto; novi graščak mora biti zares bogat in radodaren mož! Treba je bilo iskati človeka, da prevzame zi-

danje. Ta človek mora biti veljaven mož, ki pozna kraj in ljudi. Ta mož je mogel biti samo Andrej Sodnik: Glavni dobiček bode njegov, drugi dobé kar jim on dá zaslužka, vsega sam ne bode mogel.

Hitro je bilo vse dogovorjeno, pri vinu; gospodje se niso kerčili, saj ni šlo za njihove žulje, in s tujo roko je lahko gade loviti. Poroštva ni bilo treba, še gotovega denarja se mu je naštelo na roko za razne priprave.

Andrej Sodnik je zopet lahko po konci hodil, in tega mu ni bilo velevati treba. Nazaj je zopet glavo deržal gredé in oblastno je mahal z rokama, kakor da bi hotel reči: vse naše!

Tu ne smemo pozabiti Nosana poštenjaka. Nekaj časa poprej sta se bila sperla, tako da ga ni bilo več v hišo, kar je Lizo posebno veselilo; zdaj ga je Sodnik zopet potreboval, vajen ga je bil kakor lovec psa, in tako ga je tudi rabil, tako je ravnal z njim. Psa ní treba prositi, samo zazvižga se mu; Nosan še tega ni čakal, ko je videl, da ga je treba, pa je bil na svojem mestu. In ako hočemo biti pravični tudi proti takemu človeku, kakoršen je bil Nosan, moramo reči, da si Sodnik skoraj ni mogel želeti boljšega pomočnika v svojih raznih novih opravilih. Z jezikom ali s peresom, z rokami ali z nogami, kakor je bilo treba, Nosan je bil povsod za rabo. Tudi tuji gospodje so ga bili veseli, zlasti pri vinu. Kratkočasiti jih je znal kakor malo kedó in, kar je bilo največ vredno, občuten ni bil, delati so smeli z njim „kakor svinja z mehom", ako se jim je ljubilo; Nosan ni vedel, kaj je zamera.

Neko popoludné, ko je Liza sama v sobi pri mizi zamišljena sedela, vstopi Andrej ter jo ogovori:

„Nù, kaj pa zopet povešaš glavo, kakor bolna kura? Zdaj jo lahko zopet po konci nosiš; skerbí je konec! Nekaj dolgá je med nama; ravno tebi sem nerad dolžán. Ná! spravi, za to si lahko kupiš kar si prodala, ali pa še kaj več".

Rekši položi pred njo nekaj lepih, čisto novih stotakov. Liza jih še ne pogleda, z roko mu jih porine nazaj, rekoč:

„Posodila ti nisem nič, zato mi tudi nisi nič dolžan, kar sem dala, dala sem rada, da bi le kaj zaleglo. Ta denar spravi, treba ti ga bo na drugo stran".

„„Jaz pa pravim, da smo zdaj zopet na terdem; Andreja Sodnika ni tako lahko ugonobiti. Nekako v stiski sem bil res, to se lahko vsakemu pripetí, to ni nič sramotnega, saj še cesar časi na pósodo jemlje. Zdaj smo zopet na konji, zaslužka bo —""

„Poštenega"?

„„Žena! tako se ne govori z Andrejem Sodnikom""!

„Ne zameri, Andrej! nič napačnega nisem mislila; ali tí možje, ki so prišli Bog vedi odkod — jaz jim nič prav ne upań; glej, da se ne boš kesal"!

„„Moja skerb! — Zdaj pa spravi to, jaz nimam časa pregovarjati se s teboj"".

„Naj bo, kakor tí hočeš, saj vem, da ne odjenjaš; denar naj tu leži, ko bi ga kedaj potreboval, kar reci mi".

„„Tí zmirom svojo godeš; kakor hočeš stóri, da bo le mir besedi"".

Liza spravlja denar, mož se oberne proti vratom. Ko je že za kljuko deržal, obstoji, kakor da bi bil kaj pozabil. Oberne se proti ženi, vedno še za kljuko deržeč:

„Res! kaj pa ón termoglavec? Koliko časa se bo še klatil po svetu? Ali se ni še izučil? Ako se ti zdi, velevam ti ne, poročiš mu lahko, da smé domóv.

Če hoče delati, doma je dela dovolj, jaz ne utegnem pečati se s kmetovanjem. Samo pameten naj mi bo in — jezik za zobmí‘!

Led se je tajal. Mati je mislila, zdaj je prava prilika govoriti. Prijazno mu reče:

‚Andrej, torej si vendar spoznal, da si se prenaglil‘?

„Kedó prenaglil, jaz prenáglil“?

‚E béži, béži, kaj bi se tako terdega delal, kakor nisi, Andrej! Veš, kaj bi bilo prav lepo? Pravo veselje bi mu storil in meni‘!

„Napreči, pa hitro pónj! kaj“?

‚Ne, tega vem da ne storiš; ali pisal bi mu lahko, samo nekoliko prijaznih besedic —‘

„Ljubeznjivi sin, preserčno dete! Kod se sirótišče vbijaš po svetu; ali se ti nič ne toži po domu, po materi in očetu? O pridi, pridi, odpusti svojemu očetu, ki se je prenaglil, ki hrepeni po tebi, paglavec! — Ali bi bilo tako prav, kaj“?

‚Ne norčuj se tako, Andrej, saj je vendar tvoj sin‘!

„Tí si mu vedno potuho dajala, zato je zdaj tak. To ti pa pravim, zapomni si dobro in tudi njemu poroči: ako čaka, da bi ga jaz prosil in klical domóv, čakal bo do sodnjega dne: prej bo pobral vse ježice in oparnice, ves želod in žir po Kranjskem, Koroškem in Hervaškem! Tako! zdaj veš, po čem so kosmači“. Rekši krepko pritisne kljuko in otide.

Té besede niso bile kedó vé kako prijazne; vendar žena je bila zadovoljna. Kake pol ure po tem je že tekel Andrejček s pismom na pošto. Materino pismo ni prav tako govorilo, kakor se je norčeval malo prej oče, vendar blizo tako, samo da je bilo mnogo daljše, matere so bolj zgovorne.

B. M.

(Dalje prih.)

Massimo d'Azeglio.

Spisal J. Jesenko.

(Dalje.)

Na boljšo pot pa ga je pripeljal profesor Bidoni, katerega Azeglio v svojih spominih z največo hvaležnostjo omenja. Mati njegova je večkrat tožila profesorju o neurednem življenji svojega Maksimilijana, pri njem iskala tolažbe ter ga prosila, naj izkuša neugnanega mladeniča pripraviti na pravo pot. Profesor Bidoni ni kakor kak puščoben godernjač karal nerednega mladeniča, ampak z lepimi in prepričevalnimi besedami ga je pridobival za boljše življenje. Zdaj mu je stavil pred oči slavne može, ki so mnogo koristili svojemu narodu in sploh človeštvu, zdaj pa mu je kazal vso gnjusobo in zanikarnost slabega življenja. Najraji mu je skozi okno kazal na može, ki so po kavarni ves dan posedali: „Uborni ostanki nerednega življenja! Izpiti in zaspani pa na pol bebasti živé brez vse potrebe in koristi na svetu ter umerjejo popolnem zapuščeni in od vseh zasmehovani. Mladenič, ták bodeš tudi ti v petdesetih letih, če boš hodil po sedanji poti naprej! Previdnost božja te je z raznimi zmožnostmi bogato obdarila; glej, da jih bodeš primérno v dobro obračal‘! Te besede so ga prebudile in zapustil je lahko-

miselne tovariše svojega nerednega življenja. Jel je vstajati rano v jutro in se učiti in brati, risati in slikati skoro brez prestanka. Lahkomiselni tovariši so se mu s perva posmehovali ter ga dražili, a vse ni nič pomagalo: Massimo d'Azeglio se je popolnem promenil in stanovitno je delal od zore do večera in dolgo v noč. Štiri leta in osem mesecev se je v dobrem neprestano vterjeval, tako da je zaradi premnogega dela celó nevarno zbolel. Ko se je bil dovolj okrepčal, šel je v Rim, kjer je kaj redno živel.

Vstajal je zgodaj in zgodaj hodil spat, tako da so se mu čudili vsi Rimljani, še bolj pa Rimljanke. To mu je jako okrepilo zdravje. Razen slikarstva se je pridno učil tudi godbe, italijanskega slovstva, zgodovine itd.

Spomladi leta 1820. je Massimo d' Azeglio z roditelji zapustil Rim. Pot domóv ga je peljala preko Florence, Bolonije, Modene v Benetke, kjer je stermeč opazoval spomenike nekedanje slave in mogočnosti in kot italijanski rodoljub obžaloval žalostno osodo razkosanega italijanskega naroda. Še huje je sovražil tuje gospodovalce in zatiralce svojega naroda. „Kako sem se“, vsklikne sam Massimo v svojih spominih, „sramoval biti Italijan“! Iz Benetek gredó čez Benečansko in Lombardijo v Milan, kjer se zopet dobro počijejo. V tem mestu obišče imenitne potnike med drugimi tudi neki čestit duhovnik. Razgovarjal se je z Azeglievimi roditelji zlasti o poduku ter na zadnje sklene svoje izreke s temi besedami: „Jaz mislim tudi, da se nevednim ljudstvom laže gospoduje, kakor izvedenim in izučenim“. Mladi Massimo d'Azeglio se je že takrat čudil čudnemu načelu, še bolj pa, da ga je čestiti monsignore tako odkritoserčno in brez vseh ovinkov izrekel.

Prišedši v Turin se ni mogel privaditi ondešnjega življenja. Znova je bil vstopil k vojakom in sicer k deželni gardi. Razen vojaških opravil ni nikakor zanemarjal ne učenja ne slikarstva. Čuditi se moramo značajnemu mladeniču, takrat dvajsetletnemu, da si je želel iz Turina nazaj v Rim, kjer bi se vsestransko lehko izuril in izobrazil. Zato naprosi roditelje, naj mu dovolijo vojaščino popolnem popustiti in v Rim se preseliti. Oče s perva ni hotel nič vedeti o tem, mislé, da sin ne bode pri svojem delu zmeraj tako stanoviten, kakor sedaj obeta. Slednjič se pa dá omečiti, a privoli mu preseljenje v Rim le s tem pogojem, da mu ne bode na mesec dajal več denarjev nego doma v Turinu, namreč okolo 135 frankov. Kako bi naj bil v Rimu, kaj dragem mestu, živel z denarji, ki jih je doma dobival le za male svoje postranske potroške? Kljubu temu se Massimo d'Azeglio ni obotavljal, ampak obljubil je očetu tudi z malim redno živeti. Izstopil je iz vojaščine, poslovil se od svojih ter serčen in upajoč v lepšo bodočnost odšel v Rim. Potoval je preko prelaza Bocchetta v Genovo, kjer je obiskal Alberta Lamarmoro in Karola Balbija. Temu je razodel svoje sklepe in namene; Balbi, ki je zmeraj hvalil samostalnost in pogumnost mladine, pohvali tudi Azeglia, poslej tako priserčnega mu prijatelja in neutrudnega sodelavca na narodnem polji, ter ga še bolj uterdi v njegovih sklepih. Iz Genove gre čez morje v Livorno in od tod po suhem dalje v Rim.

Massimo d'Azeglio od leta 1816. do 1828. — njegova učiliška leta.

Občudovati moramo železno voljo mladega Azeglia, ki se je v novih razmerah nemudoma poprijel dela. Kak razloček! Ko je pervikrat bil v Rimu, bival je

pri svojem očetu, ki je kot kraljev poslanec bil prišel in je kot tak živel v „večnem mestu“. Takrat je mladenič nosil lepo vojaško obleko, jezdaril je le berhke konje ali se pa v svetli kočiji vozil; živel je prav po gosposko z vsemi rimskimi plemenitniki in knezi, z raznimi poslanci itd. A sedaj! moral je živeti in z vsem se preskerbeti z malimi denarji, katere je v Turinu pri vsej obilnosti v očetovi hiši rabil le za male in postranske potrebe in nepotrebe. Kot izversten finančni talent odpravil je vse nepotrebne potroške, ter mesečne svoje dohodke razdelil za največe potrebe. Tako je od 25 rimskih skudov (t. j. tolarjev) okolo 15 dajal za stanovanje, hrano, perilo itd., 6 jih je plačeval za svojo delalnico in 2 ali 3 so mu ostajali za barvila, obrazce in podobe, za obleko in obutalo, gledišče in druge male troške. Opustil je, rekli smo, vse nekedanje navade in razvade, vse veselice in osebne pohode, celó pohodne listke, dejanjsko se odločil od vseh nekedanjih znancev in znank, ter semtertje obiskaval le kardinala Gregorija, velikega prijatelja svojega očeta. To je moral storiti, ker ni hotel časa tratiti in pri neobilih svojih dohodkih se zadolžiti.

Rečeno je že bilo, da se mu je zmeraj studilo dolgove delati. V svojih spominih na nekem mestu (I. str. 364) kaj lepo piše o tej stvari. „Vsak mora znati živiti se sè svojim; kedor pa dolgove dela, živi več ali manj od drugih. Jaz sem blizo take kervi, da so se mi dolgovi vedno studili, in reči moram, da se mi še sedaj studijo. Ko sem jako malo imel, učil sem se živiti se z malim, nikedar pa si nisem denarjev izposojeval pri drugih. Tako še sedaj ravnam. V tej razmeri in tudi v mnogo drugih je ošabnost in oholost, ki človeka pogubi; ponos ali možatost pa ga ohrani. Prevzetnost ali oholost se poniža pred upnikom, le da se drugodi kaže in šopiri; ponosen človek ali pravi mož je ponižen in se vendar zaveda samega sebe mislé si, da se njemu ni treba nikomur priklanjati in da mu ni treba vedeti nikomur nobene hvale“.

Delalnico je imel najeto pri vdovi nekega arhitekta; ker ji „el pover sur Basili“ — ubogi gospod Bazilij ni zapustil premoženja, pomagala si je kakor si je mogla. Prodala je tudi pokojnega obleko ter jo najprej ponudila Azegliu. Obleka visokega arhitekta se je dobro prilegala visoko zraslemu Azegliu, tako da jo je le malo dal popraviti; čevlji pa so bili tako prostorni, da bi jih bili lahko trije Azeglii obuvali. Zato so se mu njegovi tovariši posmehovali, ko so njegove nožice videli plavati v velikih ladijah pokojnega arhitekta; in še mnogo let poslej so ga radi spominjali na „l'epoca degli stivali del sor Basili“. Tak je bil začetek njegovega umetniškega delovanja.

(Dalje prih.)

In vendar —!

Noveleta v pismih, spisal Emil Leon.

2.

Filip prijatelju Bogomilu.

V pričetku avgusta.

Pišeš mi, da ne prideš, da ne moreš priti — ker se misliš ženiti. Horribile auditu! Pričakujem te drugo leto, do tedaj se mordà že naveličaš — svoje žene, vsaj za nekaj dni. Ali čudno je pa vendar! Torej tudi ti hočeš med filistre, piti zvečer takisto kiselo vino, hlastno ter skerbno na čas pazeč. Fallen seh' ich Zweig auf Zweig! Da tako osoda vsakega vdari! Jaz pa vendar ostanem sam, kakor Katon do zadnjega trenotka sovražeč absolutistične, zakonske verige.

Sicer pa ti moram povedati, da sem ravno sedaj sila slabe volje. Moral bi že doma biti, v svoji dolini, vsaj pet dni že. Ali človek obrača, gimnazijski naš vodja pa oberne! Vse sem že imel pripravljeno in skoraj sem hotel odriniti. Kar se mi prikaže hudobni duh v podobi tega vodje, sladko proseč, da naj bi bil tako dober, ter naj bi v red dejal - gimnazijsko knjižnico. In tako sem se (dobra in slabotna duša) vpregel ter uredoval celih pet dni in metal skupaj umazane knjige, da je bilo veselje. Zunaj pa je solnce sijalo, prijazno in vabilno, da sem moral kleti iz dna svojega serca. Kedó bi ne? — Ali jutro gotovo otidem.

Konečno pa ti še razodenem občutke primernega usmiljenja, katerega sem poln do tebe, izgubljenega zakonskega kandidata.

Drugo leto tedaj! — —

3.

Filip prijatelju Bogomilu.

Meseca avgusta.

Prijatelj, zblaznil bi, po tleh se metal in roval si lasé! „Komur je sreče dar bila klofuta", saj veš, kako poje naš Preširen! Komur je torej sreče dar bila klofuta, ta vé, kako mi je. Najpred tvoje pismo, da ne prideš, potem, da se ženiš; in sedaj pa še to, in to je najstrašnejše! S Hamletom bi jokal, boril se in postil, samega sebe bi raztergal, popil Nilove večne vode ter žerl krokodile!

Ali sedaj poslušaj žalostno mojo osodo; bolj z mirno kervjo ti jo naj razložim.

Torej poslušaj! Od železniške postaje do mojega doma sti pičli dve uri. Prav lahko se pride. Moja navada pa je od nekedaj, da pustim svoje reči na železnici (kjer jih drugi dan vzame najeti voznik); sam pa krenem peš po dolini do očetove hiše.

Tako sem storil tudi včeraj in v prijazne misli vtopljen koračil po prašni cesti. Iz serca pa sem pozdravljal visoke hraste okrog sebe, znane mi od nekedaj. Mnogokatero deblo sem pogrešal, nerad pogrešal. Bilo je med tem časom palo neusmiljeni sekiri! Ali ves čas se mi ni hotelo polastiti pravo veselje serca in kakor kamen mi je ležalo nekaj na duši, da sam nisem vedel kaj. Ali bila

je slutnja, in silno opravičena slutnja, kakor takoj zveš.

Mrak je bil nastal, ko pri pervih hišah domače vasi krenem s ceste po stezi, po bližnici navpik. Malo korakov in prišel sem okrog holma — in rojstno selišče je ležalo pred mano. Takoj obernem pogled po svoji stvaritvi, tisti tebi že znani hišici. Ali tedaj pa mi pretrese vse kosti strah, serd, ali Bog ve kaj, ker okna mojega malega posestva so bila — razsvetljena, prav svetlo razsvetljena. Hitro in logično pa sem sklepal, če je hišica razsvetljena, bode tudi kedó stanoval v nji. Pa kedó? Moj Peter in stara Meta vendar ne! (To sta edina prebivalca na moji lastnini; pervi mi je bratranec, druga pa je že od nekedaj gostovala v naši hiši.) Kmet se vendar ne bode valjal po gosposkih mojih posteljah, tebi in meni namenjenih!

Sè serditim sercem sem hitel do stare hiše, v kateri je tudi luč gorela. Tu na oglu je slonel bratranec Peter in v zvezde je zerl z gorjanskim svojim obrazom. Kar prestrašil se je, opazivši moj prihod.

„Tí si“? zajeclja, „moj Bog, kaj bo pa sedaj“!

In potem je nekaj mečkal in pravil, da so mu iz župnije „gospodo“ poslali, češ, da mene ne bo, ker me toliko časa ni, in da jo brez skerbi lahko pod streho vzame. In še nekaj je govoril o prijazni gospodi, o župniku, ki je sam z njo prišel in o takih neslanostih. Nisem ga poslušal, ter ga vlekel v hišo, in ondi razlil jezo nad njim: kako si upa tako gospodariti, in da ga bodem izpokal in gerdo segnal. Kedó bi se vraga ne serdil pri takih okolnostih?

In kje naj spim? na tleh pri miših, ali naj grem v mervo? In ravno danes, ko sem truden, da me vse kosti bolé! Konečno pa sem se vendar potolažil in zadovoljil s tem, da mi je Peter prepustil svojo posteljo v hiši, katero je Meta takoj nekoliko „popravila“. Potem pa sem odgnal obá spat, ugasnil luč in hodil sam po sobi, v katero je luna sijala. Naposled pa sem zdihujoč zlezel na ležišče svojega hlapca, in vse kosti in žile so zaječale v meni, ko sem se položil na terdo podlago. Dolgo časa nisem mogel zaspati. Moji nepovabljeni gostovi pa so bili prišli tudi noč gledat in moral sem poslušati, kako so se radostno pogovarjali in veselo smijali. Konečno me samega od truda preobda Morfejeva moč, in drugo jutro se prebudim, ko je bilo solnce že visoko na nebu.

In to drugo jutro je današnje jutro. In sedaj sedim tu, potert, žalosten in obupan, in tebi pišem ter tožim bridko svojo osodo. Vse se mi je izkazilo in počitek dveh mesecev je izginil v pekel. Naj vrag vse pokonča — jaz takoj odrinem; ne trenotek časa ne ostanem več tu!

Ravnokar sem pogledal skozi okno. Krasen dan je zunaj. Obernem pogled proti hišici. Pri veži na klopici sedi prileten mož in prav vidi se, kako mu dobro dé jutranje solnce, ki mu ogreva ude. Kako se steguje in s kako slastjo puši tobak iz dolge pipe! Da bi vlekel strup iz nje! In se ve, tudi časopis mora biti, da se bere takoj na jutro!

Prav tako bi sedel jaz tam na klopi, grel bi se in stezal na solnci ter pušil tobak in bral, če ravno ne novin! O! o! in sedaj moram tu le sedeti! Ali še hujše! Meniš, da je tist stari človek sam? Bog varuj! Okrog njega se goni dvoje gosposkih stvari s širokimi in sè černimi trakovi prepreženimi slamniki na

glavi. Eno je videti odraslo, drugo pa še otrok v kratkem oblačilci. To dvoje se torej brez vsake pazljivosti pehá in podi po mojem vertu okrog. In moja mlada drevesca, moje mladike! To je nepotrebnega smeha, kričanja, nagajanja in takih sitnosti več! Vse kar sem s trudom nacepil, mi polomiti! Kedó naj to prenaša, prenaša z mirno vestjo?

Zatorej končam svoje pismo, ker tega lahkomišljenega letanja ne bo konec! Oj tu moram sam stopiti vmes, in ako dobim kaj polomljenega, tedaj, prijatelj, postanem surov, prav gotovo surov! --

(Dalje prih.)

Zemeljska čuda.

V.

Tudi meni se je dozdevalo, gospica moja, da si življenje perve dobe ali starega veka naše zemlje ne bode prislužilo vašega priznanja. Ugajalo vam ni ne živalstvo ne rastlinstvo; bilo je preuborno, premalo popolno, na drugi strani pa je kazalo za sedanjost pretujo podobo; mordà Vam celo to ni bilo po volji, da se je pričelo v morji? Velikanski premogovi gozdovi vam, prijateljici cvetlic, niso napravili nikacega veselja, ker po vsem širnem svetu bi ne bili našli ne enega cveta, da bi si ga mogli zatakniti v svojo kodrasto glavico; od tečaja do tečaja je bil svet povsod enak, zaradi enakomerne toplote so rasla po vsej močvirni zemlji enaka debla, enaki gozdovi. Botaniki poznajo sedaj do 400—500.000 rastlin. Od vsega tega velikanskega števila pa jih je raslo v starem veku naše zemlje, v paleeojiški dobi komaj 600. Skoro tako enakolično je bilo živalsko življenje.

A pozabiva to otročjo dobo zemeljskega življenja, ter hitiva mimo dolgih verst stoletij do onega časa, ko si je pridobila zemlja že popolnoma drugačen obraz. Ta čas, ki ga zovejo učeni mesoeojiško dobo, to je srednji vek zemeljskega življenja, storila je zemlja in njeni prebivalci v svojem razvoji velik korak dalje, pričetek tega veka in konec njegov si nista skoro nič podobna; pričenja se z življenjem le malo različnem od življenja v prejšnji dobi. Sè začetka so zavzemali pervo versto mehki červiči, mimo njih živalce s terdim, apnastim oklepom ob životu in povsod po morji je živela obilica rib, a čudno, tudi v tej se jim kostnjaki niso še sterdili, dvoživke so bile še kaj redko po zemlji posejane.

Minila so stoletja, ko se zemlja ni mogla ponašati z nikakim posebno znamenitim živalskim plemenom, in skoro bi bilo misliti, da se je hotela sedaj, ko je končala mojstersko delo premogovih gozdov, od svoje presilne pridnosti oddočiti: todà le na videz tako. Vse svoje moči je zbrala in vso pozornost obernila na življenje, ki se je jelo gibati po sinjih morskih globočinah. Tu spodaj so se infuzorije izpodbudile na velikansko delo: sicer so tako majhene, da jih prosto oko ne more razločiti, a postavile so si velikanske spomenike svojega bivanja na zemlji. Njihov žolčasti život nabira po morji razpuščeno apno ter ga odlaga na morskem dnu. Milijone jih gre na en lot. 300 v eno versto postavljenih „diatomej“ meri še le eno linijo: res drobne so, a

poleg tega so napravile v morskem dnu po sto in sto milj dolge in več tisoč čevljev debele apnaste skorje, ki so se pognale iz morske globočine, ko só se vperle podzemeljske moči pod nje. A da se je ta čudovitost mogla zgoditi, trebalo je velikanske, neštete verste let, verhu tega pa silno urnega pomnoževanja teh pritlikavcev. Učeni možje so opazovali, da zaredi diatomeja v eni uri milijon naslednikov, v 4 dneh 150 bilijonov. Še danes se godé taka čuda. Iz pruske luke Pülau pri Königsbergu morajo vsako leto do 14.000 kubičnih metrov tacih živalic in njihovih lupin odstraniti, da jim luke ne zajezé. Ko bi jim njihovega pridnega dela ne motili, pravijo, napravila bi se jim v luki gora, kateri bi tvarina merila 400.000 kubičnih sežnjev.

Polovico vseh gorá na zemlji so napravili mali polipi, korale, infuzorije itd.

A še veča čuda je namenil zemlji mogoči vladar nad oblaci; ker se mu je v prejšnjem veku rastlinska stvaritev toliko posrečila, pokazati je hotel zemlji svojo milost z velikanskim živalskim stvarjenjem. S početka pa je bil kaj previden z njim. Vstvarjal ji je najraji prejšnjim podobne živali.

To je bilo le za poskušnjo, a ko je pritisnila zemlja te nove prebivalce z vso svojo gorko ljubeznijo na se, dvignil je svojo mogočno roko v čudodelen blagoslov. Zdel se mu je čas že ugoden, da ustvari mej te množice pritlikavcev velikane, ki jim pravimo „Sauriji“, živali kušarjevega plemena, in ker ni bila zemlja še dovolj osušena, zaukazal jim je naj se kretajo po vodah, a prepovedal jim ni priti na suho, ako bi se jim danes ali jutri zljubilo. To so dvoživke, živali ne popolnoma razvitega života.

Med njimi sta Ichtyosaurus in Plesiosaurus kralja in kneza. Njihov život je toliko nenavaden, da si ga najživeja slikarjeva domišlija ne bi bila tákega izmíslila, sploh so v tem srednjem veku zemeljskega življenja dihale najčudovitejše živali. Ichtyosaurus je bil nekako ribi in krokodilu podoben, a 15 do 20 in še več čevljev dolg velikan, čegar težka podolgasta glava sama je merila 4—5 čevljev na dolgost. Spodnja in zgornja čeljust sti bili oboroženi z dolgimi, ostrimi, nekoliko nazaj prikrivljenimi zobmi; takih je grozovita žival imela do 150. Oči njene pa so bile velike kakor vaš klobuk, gospica moja. Grozovit pogled je imela in se kretala po suhem in mokrem, vendar so bile njene nizke in bolj plavutam podobne noge bolj za plavanje, nego za hojo po suhem vstvarjene. Oklepljene so bile s terdimi koščenimi ploščicami, kakor železna roka srednjeveških vitezev.

Ivan z Verha.

(Dalje prih.)

Zlato.

(Dalje.)

Zgodovina starih narodov se nam sploh tako popisuje, da je bilo zlato in bogastvo pervo znamenje oblasti in moči. Zato je tudi skoro vse znano zlato romalo v zakladnice vladarjev in oblastnikov. Le tako si moremo razlagati neizmerne zaklade, ki so ležali v shrambah tedanjih kraljev. O Krezu nam poročajo viri, da je daroval pred vojsko s Cirom svetišču v Delfih za srečen uspeh tri tisoče goved kot žgalni dar. Okolo žertev je naložil bogati kralj na germade obilo zlatih posod in drugih dragocenih izdelkov, ki so se stopili v ognji. Iz ostankov so vlili potem 117 plošč, ki so tehtale po 2 talenta,*) in zlatega leva, deset talentov težkega. A to Krezu še ni bilo dovolj. Dal je templu po verhu še na stotine zlatih skled, podob in drugih darov — da so mu slednjič postregli duhovniki sè znanim dvomljivim izrekom!

Daritev tega kralja nam daje slab pojem o neprecenljivih bogastvih, katera je moral imeti, predno je izgubil svojo deržavo. Cir je uplenil po zmagi in vjetji Kreza v Mali Aziji nad 13 tisoč kilogr. neobdelanega zlata, a zraven še nepopisno mnogo umetniških del iz iste tvarine. Te zaklade je peljal potem sè seboj v perzijsko stolno mesto.

Judovski vladarji so tudi sluli zaradi množice zlata, ki je polnilo njihove blagajnice. Posebno radodarno so krasili z njim svetišče v Jeruzalemu.

Popis te božje hiše je zbudil že v mladih letih naše stermenje, ko se je nam pravilo o zlatih dragocenostih njenih. David je podaril templu čez tri tisoče talentov zlata. Krasoljubni njegov sin ga je dobil na leto v svoje hrambe čez 660 talentov. Upal se je tudi zaradi zlata v dalnje kraje. Na svojem brodovji ga je pripeljal nekdaj 420 talentov iz čudovito bogate dežele Ophir, kamor so tudi Feničani dospeli na svojih kupčijskih potih, in o katerej se natanko ne vé, kje je bila; najberže jo moramo iskati v sedanji sprednji Indiji.

Pod Salomonovim naslednikom Rehabeam-om uplenili so Egipčani njegove zaklade, a tudi pri njih niso ostali. Kambiz jih je odpeljal na dvor perzijskih kraljev, kamor je bilo že pod Cirom romalo Krezovo zlato. Tam so bile ob enem času nakopičene torej skoro vse takrat znane vsote te kovine.

Ko je Aleksander Veliki dospel na svoji zmagoviti poti v Persepolis, dobil je v kraljevem gradu toliko zakladov, da mu jih je peljalo deset tisoč mul in pet sto kamél v mesto Suzo, kjer so ga njegovi váruhi mnogobrojno ukrali.

Na Gerškem je bilo zlato ob času Solonovem kaj redka stvar. Še le perzijske vojske in pa Aleksandrove zmage so ga donesle Gerkom v obilici. Perzijski kralji so imeli navado — kakor tudi toliko drugih knezov v poznejših dobah — da so jemali svoje zaklade seboj, ko so šli v vojsko. Darijeva kerdela spremljalo je več nego tisoč kamel, ki so prevaževale dragocenosti skerbnega kralja iz Azije na poti v Evropo. Vse te tovore so uplenili pri zmagah svojih Gerki, ki so se od tedaj vedno bolj seznanjali sè zlatom. Gerški templi so imeli v onih časih že

*) Talent 16·2 kilogramov.

velikanske zaklade nakopičene. Zlate posode, podobe in bogovi — mej njimi Fidijev Zeus, ki je bil polovico iz zlata, polovico iz slonove kosti — niso bili nič redkega. Razumé se lahko, da je imelo svetišče v Delfih največ zlatnine, ker je izmed vseh najbolj slúlo po tedanjem svetu.

Aleksandrovi zakladi so se raztrosili v rokah delilcev njegove zemlje, pozneje pa se zopet zbrali v Rimu, v stolici svetovne moči. V pervem času Rimljani tudi niso imeli kaj zlata, a pozneje so si ga nabrali nepopisno veliko, in ga tudi zapravljali tako, da se jim je čudil ves svet. Nekaj let po tretji punski vojski je imela deržavna blagajnica že čez 900 tisoč kilogr. zlata spravljenega. V tej vojski so Rimljani sploh neizmerno obogateli. Prevlekli so takrat stene v Kapitolu sè zlatimi ploščami. Pozneje, ko so tudi iz Gerškega romali ondotni zakladi v nenasitno mošnjo rimljansko, jeli so privatni ljudje tudi vedno bolj ponašati se z njim, ter so ga v obilici trosili za olepšave svojih dvorov. Jeli so iz zlatih skled, in pri vseh imenitnih gostijah so rabili zláto namizno orodje.

Velikanska potrosnost rimskih veljakov je raznesla kmalo kupe zlata, ki so bili poprej na enem mestu. Še pred razdejanjem zapadnega rimskega cesarstva bili so tako obožali, da so meščani komaj skupaj spravili 2800 kilogr. zlata, katere je Alarih zahteval, da odverne grozeče plenjenje od premaganega Rima; kar je še ostalo zakladov, rešili so jih po konečnem razpadu deržave nekaj v Carigrad, nekaj pa so se pogubili v viharjih ljudskega preseljevanja, ter se pozneje nikdar več niso zbrali v toliki obilici v rokah posameznikov.

Spomin na zlate kupe, ki so bili nekdaj na kraljevih dvorih, in preplavili rimsko cesarstvo, rodil je poželenje, izgubljeno zlato si zopet pridobiti. Umetnost, kateri je bil namen delati zlato, začela se je kmalo po prestanku rimskega vladanja, a cvela je pač najbolj v srednjem veku. Tedanji mogočniki — posebno mali knezi — bili so vedno v denarnih zadregah, čeravno so mošnje svojih podložnikov pridno praznili. Skoro na vsakem dvoru imeli so „alkemista“, kakor so rekli umetnikom, ki so „znali“ delati zlato. Bilo je takrat splošno prepričanje, da je to mogoče s pomočjo tvarine, ki so jo zvali kamen modrijanov ali veliki magisterium. Z njim se mora spremeniti vsaka kovina v čisto zlato. Alkemisti so bili gotovo vsaj v pervi dobi svoje umetnosti, terdne vere, da so na pravem potu in da konečni uspeh ne more izostati. Zato se je mnogokedó trudil noč in dan, narediti ón čudoviti kamen. Delali so poskušnje na vse strani, zlivali skupaj razne snovi in tvarine, ter tako prišli do mnogokatere znamenite iznajdbe, ki je bila človeštvu na večo korist, nego samo zlato. O onem času se je pričela veda kemije, ki je predrugačila vse poprejšnje nazore o našem življenji, in po kateri smo si pridobili dolgo versto najkoristnejših reči za naš obstanek.

Ivan Šubic.

(Dalje prih.)

Nekaj besed o Zvonovih podobah.

Čestiti naročniki Zvonovi so se, upamo, že zdaj prepričali, da si uredništvo, zvesto svoji obljubi, pošteno prizadeva, ustrezati jim z dobrimi, izvirnimi, domačimi podobami. To podjetje je, kolikor je nam znano, vsaj na slovanskem jugu, čisto novo in, recimo naravnost, tudi precej pogumno. To smo že slišali z mnogih strani. Svarili so nas Zvonovi prijatelji, naj gledamo, kaj počnemo; mi se jim nismo dali plašiti, in tega nam ni žal. Terdno smo zaupali, da dobra misel sčasom prodere, da si naše prizadevanje pridobi, prej ali slej, splošno priznanje. Kako težavno je naše podjetje, tega smo si bili dobro v svesti. Ne da bi ne imeli umetnika, kakoršnega smo si želeli; umetnika imamo takega, da se Slovenci lahko ponašamo z njim; že té podobe, kar jih je prišlo do sedaj iz njegovih rok, so take, da se smejo brez skerbi pokazati tudi veščemu možu, česar smo se sami večkrat prepričali; in gospod Jurij Šubic je še le v začetku svojega umetniškega razvoja. Težava je druga. Izvirno podobo je treba razmnožiti. Ker človek živi na Dunaji, središči vseh znanstev in umetnosti, méni, da bode to prav lahko, samo denarja je treba. Za razmnoženje podob, kakoršne so Zvonove, bil bi najprimernejši lesoréz; kako lepe so lesorezne podobe n. pr. v angleških in tudi nekaterih nemških ilustrovanih listih! Ali dobri lesorezi so tako dragi, da slovenski list ne smé misliti nanje; in še je vprašanje, ali je dobrih lesorezov — za figuralna dela — na Dunaji mi ga nismo našli; kar se tu vidi lepega, to je vse iz Nemškega. Nove iznajdbe, katere sim mérijo, n. pr. cinkografija, heliografija, in kakor se še imenujejo, niso še tako doveršene, da bi se jim brez skerbi izročile podobe, kakoršne so naše. Poskusili smo vendar s heliografijo v pervem umetniškem zavodu Zamarskega. Poskušnja se s konca ni obnesla prav po naši volji, vendar je bilo vedno bolje in četerta podoba je bila že čisto dobra. Ali tu nam pride druga neprilika. G. Šubic je imel toliko dela, da mu je bilo težko o pravem času izgotoviti mesečne podobe. Na njegovo mesto je stopil gospod Ogrin, ki je prišel iz benečanske akademije. Ali naš novi umetnik je bolj vajen risati s kredo; takih podób pa ni moči dobro razmnožiti s heliografijo; treba je bilo zopet druge poskušnje. Novo podobo smo torej poslali v Benetke, kjer neki Brusa izdelava podobe, in to nenavadno dobro, kakor smo se prej prepričali, s tako imenovano heliotipijo. Čestiti Zvonovi naročniki zdaj lahko sami sodijo, smo li pravo pogodili ali ne; to pa smemo sami reči, da smo storili, negledé na materijalno izgubo, kar je bilo v naši moči. Da imamo sploh in moramo imeti s podobami znatno izgubo, kar smo že prej vedeli, to razvidi lahko sam, kedor je samo nekoliko zveden v tekih stvareh. Ali to nas ni plašilo in nas ne bode, da bi bili le naši bralci zadovoljni!

S.

Nekaj besed o Zvonovih podobah.

Čestiti naročniki Zvonovi so se, upamo, že zdaj prepričali, da si uredništvo, zvesto svoji obljubi, pošteno prizadeva, ustrezati jim z dobrimi, izvirnimi, domačimi podobami. To podjetje je, kolikor je nam znano, vsaj na slovanskem jugu, čisto novo in, recimo naravnost, tudi precej pogumno. To smo že slišali z mnogih strani. Svarili so nas Zvonovi prijatelji, naj gledamo, kaj počnemo: mi se jim nismo dali plašiti, in tega nam ni žal. Terdno smo zaupali, da dobra misel sčasom prodere, da si naše prizadevanje pridobi, prej ali slej, splošno priznanje. Kako težavno je naše podjetje, tega smo si bili dobro v svesti. Ne da bi ne imeli umetnika, kakoršnega smo si želeli: umetnika imamo takega, da se Slovenci lahko ponašamo z njim: že té podobe, kar jih je prišlo do sedaj iz njegovih rok, so take, da se smejo brez skerbi pokazati tudi veščemu možu, česar smo se sami večkrat prepričali; in gospod Jurij Šubic je še le v začetku svojega umetniškega razvoja. Težava je druga. Izvirno podobo je treba razmnožiti. Ker človek živi na Dunaji, središči vseh znanstev in umetnosti, méni, da bode to prav lahko, samo denarja je treba. Za razmnoženje podob, kakoršne so Zvonove, bil bi najprimernejši lesoréz; kako lepe so lesorezne podobe n. pr. v angleških in tudi nekaterih nemških ilustrovanih listih! Ali dobri lesorezi so tako dragi, da s l o v e n s k i list ne smé misliti nanje: in še je vprašanje, ali je dobrih lesorezov — za figuralna dela — na Dunaji mi ga nismo našli: kar se tu vidi lepega, to je vse iz Nemškega. Nove iznajdbe, katere sim mérijo, n. pr. cinkografija, heliografija, in kakor se še imenujejo, niso še tako doveršene, da bi se jim brez skerbi izročile podobe, kakoršne so naše. Poskusili smo vendar s heliografijo v pervem umetniškem zavodu Zamarskega. Poskušnja se s konca ni obnesla prav po naši volji, vendar je bilo vedno bolje in četerta podoba je bila že čisto dobra. Ali tu nam pride druga neprilika. G. Šubic je imel toliko dela, da mu je bilo težko o pravem času izgotoviti mesečne podobe. Na njegovo mesto je stopil gospod Ogrin, ki je prišel iz benečanske akademije. Ali naš novi umetnik je bolj vajen risati s kredo: takih podób pa ni moči dobro razmnožiti s heliografijo; treba je bilo zopet druge poskušnje. Novo podobo smo torej poslali v Benetke, kjer neki Brusa izdelava podobe, in to nenavadno dobro, kakor smo se prej prepričali, s tako imenovano heliotipijo. Čestiti Zvonovi naročniki zdaj lahko sami sodijo, smo li pravo pogodili ali ne: to pa smemo sami reči, da smo storili, negledé na materijalno izgubo, kar je bilo v naši moči. Da imamo sploh in moramo imeti s podobami znatno izgubo, kar smo že prej vedeli, to razvidi lahko sam, kedor je samo nekoliko zveden v tekih stvareh. Ali to nas ni plašilo in nas ne bode, da bi bili le naši bralci zadovoljni!

S.

Slovenski glasnik.

PETA PODOBA.

Rekli smo zadnjič, da prinese „Zvon“ kakih šest podob iz „Raje“. Čč. bralci bodo videli o pervem pogledu, ko jim pride današnja podoba pred oči, da ta ni iz „Raje“; zakaj? to smo povedali na drugem mestu; morebiti je pa tudi dobro, da je tako, po geslu: varietas delectat; po žalostnem kaj veselega! Veseli bodo, tako vsaj upamo, naši naročniki, tega prijaznega prizora iz domačega življenja, ki ga nam gosp. Ogrin takó lepo, tako živo predočuje. Deklica gre s polja, sè žetve domov, cvetic si je nabrala v predpasnik. Dojde jó mladenič s koso na rami. Sama sta, tu se je treba vendar malo kaj pogovoriti, in ta le cvetica na nedriji bi se tudi vzela in za klobuk vteknila. Dekle mu ne brani, ali preti mu s perstom, češ, da bode pa tudi vse res, kar ji tako medeno obeta, z njo ní da bi se kar tako! Ali kaj njeno pretenje! Očetove pesti se je bolj bati: ona preti njemu in morebiti tudi hčerki. Mož je bil šel pogledat na njive, kar zasliši neko šepetanje pred sabo, „kaj pa to?“ misli sam pri sebi. Tu bo treba paziti, da ne bo kaj napačnega. Mi pa upamo, da bo morebiti že v prihodnji predpust poroka. (Na potu v Benetke ali nazaj je odpadel klicaj od naslova; naj si ga čč. prejemniki morebiti kar sami s peresom nadomestijo.)

— V Parizu je umerl dnè 23. aprila slavni češki slikar Jaroslav Čermák. Čermák se je rodil 1. sept. 1831 v Pragi, kjer je obiskoval akademijo umetnosti. Njegov učitelj je bil tudi belgijski slikar Gallait. Od l. 1850. je živel v Parizu. Čermák je prehodil Holandijo, Moravsko, Slovaško, Hervaško, Dalmacijo, Ercegovino in Černo goro. Največ predmetov svojim kompozicijam si je izbral iz južnoslovanskega življenja; v ta namen je prehodil Černo goro, kjer je študiral narodno nošo. Najbolj zamenite Čermakove podobe so, n. p.: „Marij na razvalinah Kartagine“, „Husiti s Prokopom na čelu gredó v basilejski zbor“, „Simon Lomniški iz Budče“, „Prokop Veliki pred Naumburgom“, „Taboriti branijo Klanec“, „Slovaški ded“, „Protireformacija na Češkem“, „Staro pokopališče judovsko v Pragi“, „Normanski ribiči beró evangelje na ladiji“, „Žižka in Prokop bereta sv. pismo na bojnih kolih“ i. t. d. Podobe iz južnoslovanskega življenja so nam znane, in sicer: „Istrijanka“, Černogorka“, Ranjeni Černogorec (last vladike Strossmayerja), „Ercegovec“, „Bašibozuki vode Ercegovko“; še pred svojo smertjo je dogotavljal za parižko razstavo: „Vernitev ercegovinske obitelji v opustošeno vas“; ali ga ni dokončal. Čermák je bil eden izmed največih slikarjev naše dobe, znan po vesoljnem svetu. Bil je tudi verli domoljub in Slovan, zlasti je jako poveličal južne Slovane sè svojimi lepimi kompozicijami.

— „Južnoslovjenske narodne popijevke“ u notah s glasovirskom pratnjom i s tekstom izvornim. Izdao Fr. Š. Kuhač. I. knjiga. 1. svezka. Zagreb 1878. (Albrecht.) Pervi zvezek Kuhačeve zbirke nam je prinesel 97 ljubeznih pesmi iz novejše dobe. Vuk je nabiral serbske narodne pesmi in še mnogo njih, a Kuhač nam je ohranil mnogo nar. melodij; tako se bodo otele propasti besede in melodije. Kuhač nam je podal melodije („Tri tuge“, „Tužan ti je danak bez sunašča“, „Čija je ono djevojka, što rano rani na vodu“ itd.; slovenskih narodnih pesmi je v Kuhačevi zbirki 11: „Sinoči pa je slanca pala“. itd.). — Mi imamo prič iz preteklosti, katere so nekedaj potovale po naših južnih krajih ter čule peti slov. pesmi. V XIV. veku je bizantinski letopisec Nikifor Gregoras potoval na Serbsko, kjer je čul, kako so Serbi pesmi peli in pravi, da je njih govorica živalska a ne človeška. Edino dobro je ta Gerk povedal rekši, da je vse petje „tragika meli“. Tudi Slovenec Kuripečič ali Kuripešič, ko je l. 1531. potoval iz Dunaja v Carigrad, pravi: „Von den ritterlichen Thaten des treuen Dieners, des Herzogs Pavlovits von Radasel genannt, singen die Bossner und Crabaten noch viele Lieder. Von dem Kobilovits werden noch jetzt in Crabaten und der Ende viel Lieder gesungen“. Narodne pesmi slovanske so imele nekedaj mnogo sovražnikov. L. 1279. so duhovniki na budimsken zboru prepovedali narodu: zbirati se pred cerkvijo, „kolo igrati“ in pesmi peti, ker so hoteli, da bi Slovani opustili poganske pesmi in navade. Na Hervaškem so v XVII. veku duhovniki zamenjevali besede in sicer so ukazali, naj se mesto: „Lepo mi

poje černi kos". poje: Smiluj se meni o Bože. Nasledek je bil, da je narod pozabljal svoje lepe pesmi.

— „Matica dalmatínska" v Zadru, kateri je predsednik dr. M. Klaič bode letos izdala zbirko raznih pesmi z naslovom: „Narodna pjesmarica", katero je uredil znani pisatelj in deržavni poslanec na Dunaji Mihovil Pavlinovič. Pesmarica bo tiskana v 3·000 iztisih v obliki prejšnjega izdanja. Matica dalm. je letos razpisala nagrado za dva spisa: 1. za povest iz narodnega življenja, nagrada 70 gld.; 2. za spis izviren, predelan ali prevod, namenjen omiki prostega ljudstva, nagrada 60 gld. Oba spisa bodeta tiskana v Mat. „Koledaru".

— Narodni hrvatski odvjetnik", ki ga piše Ivan Jurašič iz Kerka, začel je izhajati na Reki. Vsakih 15 dni izide zvezek, ki velja 30 kr. Kedor pošlje pisatelju 3·50, dobode vso knjigo (15 zvezkov). Perva dva zvezka sta že izšla.

— V Spletu je začel izhajati list: „Bulletino di archeologia e storia dalmata" (list za arheologijo in zgodovino Dalmacije). Urednik M. Glavinić.

— „An meinen jüngsten Recensenten". Lani je zagrebška akademija izdala Daničičev spis: „Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku"; to razpravo, katera je nadaljevanje knjige: Istorija oblika (Beli grad 1874) in Osnove (1876), je kritikoval dr. A. Brückner v Jagičevem „Archivu". V dosti dolgem pismu; „An meinen jüngsten Recensenten" (Zagreb, Dionička tiskara) odgovarja Daničič svojemu kritiku dr. A. Brücknerju. Daničič dokazuje, da ga Brückner ní prav umel ter zagovarja svoje prejšnje terditve.

— „Gjuro Daničić ili filologija i književni jezik srpski 1847 i 1877". Serbsko društvo „Zora" na Dunaji je praznovalo letos tridesetletnico slovstvenega delovanja slavnega jezikoslovca dr. Jurija Daničiča. Omenjeni spis o Daničiči je obelodanil Stojan Novakovič v Srpski Zori, katera izhaja na Dunaji. Uredništvo S. Z. pa je ta spis izdalo še v posebni knjižici v veliki 4⁰.

— „Ratna pevanija" o najnovijoj srpsko-crnogorskoj borbi protiv Turaka". Tako se imenuje majhena knjižica, v kateri so opisane v duhu serbskih narodnih pesmi borbe iz sedanje vojske. Pančevo. Knjigarna Jovanovič. Cena 20 kr.

— „Biblioteka za ženski svet". Ta knjižnica prinaša ukovite povesti, zlasti prevode iz raznih literatur. Zdaj je že izšel peti zvezek. Izdaje jo knjigarna Popović v Novem sadu.

— „Istorija bugarskoga naroda do propasti države mu". To zgodovino bolgarskega naroda, katero je napisal dr. Milan Savić, bode izdala „Srpska narodna zadružna štamparija" v Novem sadu (Neusatz). Knjiga v 8⁰ bo imela 128 strani. Cena 50 kr.

—„Des chansons serbes variées" pour le piano par G. Marschal. Marschal, kateri je že 20 let učitelj glasbe v Somboru, je izdal v Lipsiji (C. G. Böder) četiri pesmi, urejene za glasovir: 1. Sunce jarko ne sijaš jednako. 2. Bez tebe draga, 3. Spavaj mi čedo. 4. Oštre su naše sablje. Cena 1 gld.

— „Corso completo della lingua serbo-croata ad uso dei parlanti l'italiano". Dobrovnik. Tiskal Pretner. Cena 2 gld.

— Spomenik Puškinu bode se postavil v Moskvi; izdeluje ga podobar Opekušin in bo veljal 85·000 rubljev.

— Jugoslavenska akademija v Zagrebu. Dne 13. aprila je bral pravi ud dr. Jaromir Hanĕl razpravo o „spletskih statutih in zakonih", v kateri je dokazal, da so že pred l. 1312. bili pisani zakoni; statut mesta Spleta je pervotno latinski ne italijanski.

— „Sriemski Hrvat" bo izhajal v Vukovaru enkrat na teden in bo prinašal spise o politiki, kulturi, omiki, šolstvu, tergovini in obertu; v podlistku bo gojil lepoznanstvo. Glavni namen listu bo: buditi katoliško in hervaško narodno zavest. Urednika listu bodeta D. Alt in Ivan pl. Maršo. Naročnina za vse leto 5 gld., za pol leta 2·50.

Temu listu je priložena peta podoba: „Kaj pa to"!

„Zvon" izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon", Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Leto IV. Na Dunaji 15. maja 1878. List 10.

Sodnikovi.

X.

Teržani in okoličani so bili vsi kakor vertoglavi. Mirno in zložno se zigravajo ribice v bistrem potoku, vsaka zase, kakor da bi ne bilo druge poleg nje; verzi jim drobtino v vodo: kaka izprememba! Káko gibanje, pehanje in prekopicevanje! Kako hlastno hitanje, katera bo prej, katera več, najbolj vse, ali pa vsaj nekaj; zdaj je prilika, okoristiti se, kedó vé, kedaj pride zopet taka, morebiti nikoli!

Kmet ni prijatelj novotarijam; pisano gleda od strani vse, kar mu je novo, nenavadno, kar ni po njegovi pameti; glavo majè, posmehuje se novemu podjetju, ne obeta mu dobrega uspeha; ali ko izprevidi: tu bode kaj dobička, ne pomišlja se dolgo; zlasti ko je eden začel, potem vse dere za njim. Ko pada denar kakor mana izpod neba, treba ga je pobirati, naj ga trosi sam „antikrist“! Vsak zase skerbi, nikomur ni na misel, kak uspeh, kak konec bode imelo to početje; to naj premišlja on, ki je stvar začel.

Tako so mislili, tako so ravnali Andrej Sodnik in njegovi sosedje. V tergu ni bilo skoraj hiše, da bi se ne bila tako ali tako vdeleževala novega podjetja. Tu je bilo dela, dobro plačanega dela vsakemu, kedór je imel voz s konji ali voli ali pa tudi prosto samokolnico; še tega ni bilo treba, dobro je bilo vsako orodje: rovnica, motika, sekira, lopata. Delo je bilo mnogoverstno, težko in lahko, za moške, ženske in celo za otročje roke. Tu je bilo kamen lomiti in drobiti, pesek voziti, zemljo kopati, pri zidanji podajati. Razen zidarjev so bili vsi delalci iz okraja; za zidarje so bili seveda Italijani, saj pri nas, in to je sramota, skoraj nihče ne zida svinjaka, da bi ne poklical laških zidarjev.

Kjer je bilo nekaj dni popred še brinje in nizko germovje, tam je bilo zdaj prostorno zidališče. Po njem je vse mergolelo kakor po razberskanem mravljišči. Tako so mendà Izraelci svoje mesto zidali vernivši se iz babilonskega „preseljevanja". Od daleč že se čuje vpitje, šum in ropot; kola krulijo, samokolnice cvilijo, živina se poganja, ljudém se ukazuje, morebiti vse nekoliko glasneje, nego bi bilo potreba. Ne zida se samo, tudi vertje se napravljajo, vsaki hiši svoj vert. Zidovje rase iz tal, da se že poznajo posamezna poslopja. Tudi ruda se že priváža, da bode takoj dela, ko bode plávež gotov. Deklice jo razbijajo in klepljejo s kládivi, ki so na dolgih palicah nasajena. Deklice, mlade, nedorasle deklice, katere naj bi še v šolo hodile. Glej jih! v versti na nizkih stoličkih čepeč pridno in urno udrihajo po debelih gručah, da drobiž na vse strani odskakuje. Glasne so in dobre volje; zdaj prepevajo, zdaj se šalijo in smejejo, da je veselje. In vendar ni veselje. Človek, ki jih opazuje, ne more jih biti vesel. Poglej jih, zlasti starejše; mladi, otročji obrazi in vendar ne otročji! Lica jim niso okrogla, rudeča, kakoršna se vidijo po navadi na kmetih; nekako vela so, upala, rekel bi skoraj: trudna; zdravje je izginilo z njih telesno, morebiti tudi dušno. In té oči, ti pogledi! preradovedni se mi zdé, prerazumni v tej mladosti. Skrivajo se ne, radi se obračajo v tujca, ki ogleduje mlado družbo; po moških se že obračajo. In čuj, kako govoré med seboj, kako se „odrezavajo" moškim, ki jim nagajajo! Sam glas že ima v sebi nekaj neotročjega, nedekliškega. Blaga sramežljivost je izginila s téh lic, iz téh očí, iz tega govora, morebiti celo nedolžnost! Ne, ne bodimo preostri, morebiti krivični; naša sodba ne bodi prenagla; upajmo, da ni še nobeni izmed njenih mater treba sramovati se svoje hčeri. Ali bistro, vajeno oko se ne dá slepiti: perva slana je pala na té mlade cvetice. Pojdimo s tiho željo: angelj váruh naj razprostira nad njimi svoja krila!

In vendar se človek, ki ima kaj serca, ne more tako lahko iznebiti žalostnih misli. Kako strašno hitro se stvari na slabo preobračajo! Spomladi še so bile vse té deklice kakor metulj, kateremu ni še ne dež ne veter oskrunil pisanih kril, ne človeška roka. Pet, šest mesecev samo in že taka izpremememba! Žalost obhaja človeka o takem premišljevanji. In vprašamo: ali je vse, kar tu govorimo, prenapeto, černogledo? Kedor je imel priliko opazovati enake prikazni, kedor je hodil po mestih in krajih, kjer so „fabrike", kjer „cvetè" ona „velika obertnija", s katero se bogate dežele tako ponašajo: vprašamo ga, ali ni opazoval že sam enakih prikazni med mladim ženskim svetom; ali ga niso obhajale enake misli?

Zato se mí ne čudimo, kakor se je čudila gospôda v tergu, da se gospod župnik, izobražen, blagoserčen mož, pravi duhovni pastir svojim vérnim ovčicam, ni mogel nikakor prav sprijazniti z novim podjetjem. Ne da bi ne bil imel serca in razuma za njih telesno blagostanje, ali nevarnost je na drugo stran velika! On je poznal nevarnost, ali kaj je mogel? Posamezen človek ni da bi jezove stavil splošni povodnji. Tu ne pomaga braniti, tu je zastonj vse podučevanje in svarjenje!

Še neka čudna bolezen se je bila v tem času prijela ljudi v tem okraji, prava kužna bolezen. Kaj je velika fabrika brez „premoga"? Gozdi graš-

činski, kakor smo že rekli, niso bili kedó vé kaj prida; zanemarjeni so bili, brez umnega gospodarstva, brez pravega varstva; dreva je v njih sekal skoraj kedor je hotel; in ko bi bili še tako veliki, vsake stvari je kedaj konec, gozdi počasi rasó. Premoga bi bilo treba za kurjavo; tako so govorili tuji gospodje. Ta glas se je bil hitro raznesel po vsej okolici; kedor je utegnil, začel je iskati tega čudnega kamena po gozdih, da si ga morebiti še nihče ni videl svoje žive dni; samo to so vedeli, da je čern in da gori.

Pravi apostol té nove vere je bil Nosan; njemu se je valilo to černo kamenje noč in dan po glavi, tako da mu je bilo slednjič vse černo pred očmi. Ko bi ga našel, on sam našel, če tudi na tujem zemljišči, to je vedel, da se sme kopati tudi na tujem — to bi bila sreča, to bi bilo bogastvo! Potem bi bil Nosan mož, da bi se mu vse odkrivalo. Dolge števílke so mu rojile po glavi, skoraj brez konca! Pokazal bi tem ponosnim gospodom, kako se govori z Nosanom, ki ga zdaj tako prezirajo, tako v nič devajo. Kolikor je utegnil, hodil je sam z onimi dolgimi nogami in iskal po gozdih; razkopaval in razgrebal je kamenje kakor kokoš, ki glist išče. Sreča mu ni bila ugodna. Iz glave si je moral izbiti, dasi mu je bilo težko, lepo misel, da bode sam imel vse bogastvo, ki je v zemlji zakopano. Pridružiti si je moral tovariše, pomagače: več očí več vidi. Ni mu jih bilo treba iskati, ljudje so mu sami prinašali raznoverstno začernelo kamenje in to, ker ni imel sam pravega domovja, v Sodnikovo hišo, kjer se je bil zdaj stalno ustanovil. Sodnik ni kazal posebnega zaupanja, da bi bilo iz tega kaj; ali Nosan mu je tako dolgo prigovarjal, da ga je pridobil na svojo stran. Uboga gospodinja je morala terpeti, da so ji nanesli vso kuhinjo polno té navlake. Zvečer se je poskuševalo, kar se je bilo naneslo čez dan. Okrog ognjišča so bili zbrani Nosan, Sodnik, učitelj, ki se je jako zanimal za té poskušnje, potem neki krojač, ki je bil za vse novo vnet, šivanko zamenil z okorno róvnico. Tu so kurili, da je vse pokalo, in kamenje — pekli. Kamen za kamenom je moral v ogenj, kakor se hlebci devajo v razbeljeno peč; tam so se pridno pekli in belili, ali vžgati se, goreti ni hotel nobeden. Učitelj je stal s knjigo v roki poleg kúpa, jemal kamen za kamenom v roko, ogledoval ga in obračal ter priměrjal, je li tak in tak, kakor je bil premog v knjigi popisan. Nekaj se mu je zdelo, da je tako, a drugo se mu zopet ni prav vjemalo. Sodnik je nekaj časa poterpežljivo gledal té učene poskušnje, ali slednjič si ni mogel kaj da bi se ne ponorčeval:

„Možje, meni se zdi, da že diši po premogu, kaj pravite“?

To je bilo nekaj, vsi začno vohati.

„Meni se tudi zdi“, pravi Nosan vesel; „kaj pa vi, gospod „ludi magister“?

Nosan je rad z učiteljem zinil káko latinsko, ki jo je bil kje pobral.

„Jaz sem nahoden“, odgovori učitelj, bodi si, da je bil res, ali pa ni hotel naravnost reči, da njegov nos ne čuti nič posebnega dúha..

Sodnik je bil neusmiljen, s perstom pokaže Nosanu v ogenj:

„Tega le ven potegni; ta bo že pečen, ves rudeč je že“!

Nosan mu mirno odgovori:

„Poterpljenja je treba, poterpljenja, to ne gre tako naglo“.

„„Meni se pa zdi, da bi prej dočakal

sodnjega dné", reče Sodnik. „Veste kaj, možje? za nocoj bodi dovolj, ogenj žejo dela; pojdimo na kozarec vina"!

To je bila modra beseda; vsi so bili njegove misli; kedó bi se bil ustavljal Sodniku, zlasti kader je na vino klical!

* * *

Perve poskušnje se niso bile posrečile; ali Nosan se ni dal tako lahko oplašiti in odverniti od misli, katero si je bil v glavo vtepel. In tako je prav; kje bi bile vse naše glasovite iznajdbe, ako bi ne bilo mož, kateri se, ko jim zasveti kaka nova misel v učeni glavi, noč in dan trudijo, premišljajo in preiskujejo, dokler ne pridejo stvari do konca! Takoj drugi dan potem je Nosan kolovratil zopet po gozdih, da bi prišel na sled blaženi ‚premogovi žili'. Pregovor pravi: Kedor išče, tá najde, ali tega ne pravi, k á j najde. Komú se ni že zgodilo, ko je kaj iskal, da je res našel, ali vse drugo, samo tega ne, česar je iskal. Treba ti je noža, posezi v miznico, kjer so skupaj vilice in noži, stavim, da zgrabiš vilice, in to trikrat, štirikrat zaporedoma, in tako tudi narobe. Enako se je godilo Nosanu. Ko je prej zajce izsledoval, zgodilo se je časi, da je ves dan zastonj iskal, zdaj ko so mu bile čisto druge misle v glavi, zdaj so mu zajci kar tako skakali pred nogami kakor kobilice na travniku.

Ko prekorači neki greben, začuje, da nekedó dreva seka. Urno se napoti proti njemu; čutil je neko potrebo, da bi govoril s kom. Od daleč že spozna moža ter ga pozdravi:

‚O, dober dan, oče Seljan!'

Še dva dobra koraka navzdoli in bil je pri njem predno mu je mož kaj odgovoril.

‚Zmirom tako pridni? Gorko je, gorko'!

Drevar maha in maha, kakor da bi nič ne slišal in ne videl; ali je bil slabe volje, ali pa ni posebno maral dolgopetega postopača.

‚Težak kruh, oče Seljan, težak; jaz bi vam vedel lažjega'!

„Ti, lahkokruhar"? pogleda ga pisano drevar izpod košatih obervi; „menim da tvoj je lažji, ali moj je pošten"!

‚Nù, nù, nepoštenosti mi mordà vendar ne bodete očitali'? odgovori mu Nosan hladnokervno.

„Jaz nikomur nič ne očitam, kjer nimam pravice, tudi tebi ne; samo rekel sem, in še pravim, da je moj kruh pošten; to se menda vendar sme reči, da se človeku ni tožbe bati".

‚Midva se ne bodeva prepirala in tožarila, z lepa se pogovoriva. Jaz bi vam res kaj pametnega svetoval'.

Seljan je bil ustavil delo, naslonivši se na toporišče ga vpraša nejevérno:

‚Ti meni svetoval? kaj takega'?

„Vi ste mož, Seljan, ki je videl kaj sveta, ki je kaj izkusil v svojem življenji".

Tudi Seljan je imel svoje slabosti, kaj takega ni nerad slišal, nekoliko prijazneje že mu reče:

‚Tisto pa prav praviš, tisto; prehodil sem nekaj sveta, morebiti več ko ti s tistimi dolgimi kraki, ne zameri'!

Nosan ni bil zameriti vajen.

‚Vojak ste bili'.

„Kaj pa da sem bil! Ali njega dni je bilo drugačno vojaško življenje, zdaj na tem konci sveta, zdaj na onem; z Laškega na Poljsko, s Poljskega na Nemško, z Nemškega tijà doli na Ogerskó, na turško mejo, in vse peš! Tako človek res kaj vidi in izkusi, tudi uči se kaj,

če nima zabite buče. Laško sem govoril, kakor bi maslo rezal, in tudi nemško sem tolkel za silo. To je zdaj vse minilo, nič škode! Pri drevarstvu je treba samo krepkih rok, in té imam, hvalo Bogu"!

Zdaj je bíl Seljan tam, kjer ga je hotel izkušnjavec imeti.

„Vidite, oče Seljan, to je ravno, kar sem hotel reči. Mož, ki je bil kaj boljšega vajèn, ki se je kaj učil, pa ubijati se vedno z dervarstvom! In lahkega, obilega zaslužka dovolj, poštenega tudi, samo roko stegniti po njem. Vi niste več mladenič, to se lahko reče, saj jaz tudi že komaj pomnim, kedaj sem krave pasel; na stare dni bi si človek rad kaj privoščil: vi bi si lahko, vsak večer bi lahko pili svoj kozarec ali pa tudi dva. In otroka imate tudi, če ne mislite nase, mislite na svojo hčer".

Seljan je bil že malo nepoterpežljiv.

„Kam meri to tvoje besedovanje? povej mi naravnost"!

„„Glejte, pri naši fabriki je dela"" —

„Pri fabriki"?

„„Dà, pri fabriki; vse služi, kedor le gibati more, zakaj vi sami ne? Še delati bi vam ne bilo treba, samo na delalce bi gledali in dobro plačo bi imeli. Moja beseda nekaj velja pri gospodu oskerbniku, ki ima vse v rokah. Rekel mi je, da mu bode treba vratarja, kader bo dodelano, pametnega, poštenega moža. Vi bi bili kakor nalašč za to. Dobra in lahka služba""!

„Kaj pa dà! Stati kakor lipov bog bi že znal in zijala prodajati; todà jaz ti pravim, Nosan: iz tega ne bo nič. Ti in tvoj oskerbnik iščita si druzega; Seljan ne bo nikoli pri fabriki služil".

„„Zakaj pa ne""?

„Zato da ne! Vrag vzemi tisto vašo fabriko in vse kar jih je kje! Še tega nam je bilo treba! Kaj nismo že dovolj siromaki"?

„„Ravno zato, ker smo siromaki; tako pride denar v deželo. Ob sami kmetiji svet ne more prebiti; zato je naša dežela tako ubožna, ker nima obertnije. Veseli bodimo, da se je našel mož, ki ima denar in voljo pomagati nam na noge, ustvariti nam obertnijo, ki daje ljudém zaslužka. Obertniki so dobrotniki deželi"".

„Obertniki so odertniki, pijavke, ki pijó kri iz ljudstva: oni se redé in debelé, ljudstvo pa hira, da ne more živeti ne umreti. Ko se je taka pijavka naserkala in napila, pa se odvali. Jaz sem bil po svetu, videl sem, kakó je v krajih, kjer je tista velika obertnija, kjer so fabrike. Denar se res služi, ali čigav je ta denar? Gospod stanuje v gradu kakor cesar, vozi se s štirimi konji ali z osmemi, če se mu ljubi; kar je lepo, dobro in drago, vse mora biti njegovo, ravno zato ker je drago; ona se šopiri, toliko da ne poči od samega napuha. Delavec ni človek, on je živina, suženj; milostna gospoda ga zaničuje kakor psa. Jesti mu daje samo toliko, da ne pogine, v svoji pesti ga ima gospod, z njim dela, kar hoče. Ako se mlademu gospodiču zljubi zaresti njegov herbet, mora uzdo vzeti v usta, hoditi po vseh štirih, terpeti da ga bije z bičem okolo ušés. Gorje mu, ako bi ga prevernil, če tudi ne rad, pri tej priči se mora pobrati z ženo in otroci. Njegovo dekle, če je čedno — drugo zamolčim, gerdo nočem govoriti; ali jeza me grabi, če pomišljam, kako se godi. Pojdi mi s tisto svojo obertnijo, jaz jo poznam. To imenujejo bogato deželo, če jih je petero, desetero, ki so siti, belega kruha pijani, ki imajo vsega dovolj, vse drugo je pa berač! Kmet bodi kmet, dela naj in varčuje; živel bo dobro ali slabo

ali živel bo na svojem svoj gospod. Vsakega lahko z motiko, z vilami zapodi, kedor se hoče šopiriti in razgrajati na njegovem. Svoje hiše naj se derži, naj se ne klati po kerčmah, pijančuje naj ne in kvartopiri; žena in dekleta naj se ne oblačijo kakor mestne gospé, tako da ima v nedeljo nekatera več na sebi, kakor je vredna vsa domačija. Pridnosti in varčnosti nam je treba, ne obertnije! Tako zdaj sem ti povedal, kar ti gré. Z Bogom"!

Nosan je sprevidel, da se s tem starokopitnim drevarjem ne dá pametno govoriti. Reče mu torej:

„Vi govorite po svoji drevarski pameti; neumen sem jaz, da sem začel z vami take pogovore; brez zamere"!

Seljan mu založi za odhodnjo še to: „Ti pa zameri ali ne zameri; še to ti rečem, in kar boš slišal, lahko vsakemu poveš: Ko bi se smelo, jaz sam bi šel po noči pa bi s to-le sekiro razberskal vse, kar ste dozdaj zgradili in sezidali"!

(Dalje prih.) B. M.

Massimo d'Azeglio.

Spisal J. Jesenko.

(Dalje.)

Kratkočasil se je le malo, prav za prav nič; kajti opustil je vse navade in razvade prejšnje svoje mladosti, le jezdarjenja ni mogel popolnem opustiti. Vendar ga je to veselje, edina ostala mu strast iz pervih mladeniških let, le malo stajalo. Za malo novčičev mu je neki Rospigliosi, ki je imel mnogo kónj in je vzderževal posebno šolo za ježo, dajal konja, na katerem je Massimo na prostornem dvorišči vsak dan po eno uro jezdaril. Ker je bil že od mladih nog v ježi posebno dobro izurjen, bolje nego Rospigliosi in njegovi ljudje, dajal mu je podjetnik najraji celó žive in divje, še ne vajene konje, da jih je pripravljal za druge jezdece.

Ure njegovega počitka so bile razštete. Vstajal je pri luči, navadno po dvé uri pred solnčnim vzhodom ter se učil in vadil tujih jezikov, zgodovine, zlasti zgodovine italijanskih deržav in mest, italijanskega slovstva, zlasti pa umetnosti, kateri je posvečeval vse svoje moči. Ko se je jahaje nekoliko okrepčal in oživil, vernil se je na svoje delo, katerega pred nočjo ni nikedar popustil. Kosil je zmeraj v kerčmi ter po kosilu navadno obiskaval učilišče (accademia del nudo) takrat vsem mladim umetnikom dobro znanega Antonija, kjer se je vadil žive osebe upodabljati. V tem za umetnika preimenitnem učilišči je ostajal do devetih zvečer. Ob tej uri pa je bil tudi za vsakega čas iti počivat, kateri je rano vstajal kakor Massimo d'Azeglio. Tako je pretekel dan za dnevom, mesec za mesecem, a Massimo d'Azeglio vendar ni bil nikedar ugnan, kajti podpirala in oživljala ga je neizrečena navdušenost za naravno lepoto in slikarsko umetnost, katera v vseh duhovitih in značajnih možeh prešinja kot neizmerna strast vse njih mišljenje in dejanje.

Ko se približa čas, ko pravi umetniki zapuščajo svoje delalnice v mestu, pobral je Massimo d'Azeglio svojo ropotijo ter z njo začel potovati od kraja do kraja.

Ustavil se je na vsakem mestu, kjer mu je narava ponujala posebno lepe, res uzorne podobe. Tako je prehodil vse kraje Rimskega, hribe in doline, pa tudi ravnino „campagna romana“ imenovano; potem je prestopil meje rimske zemlje ter obiskaval vse kraje srednje in južne Italije. Kaj živo je sam popisal to mnogoletno potovanje. „Bil sem od 20. do 25. leta zdravega in krepkega života, imel sem malo skerbi in še manj denarja. Nikedó za me ni vedel, da sem na svetu, in jaz sem hotel pokazati, da živim. Postanem slikar, rekel sem pri sebi, in dejal bom, da bodo ljudje govorili o meni. Rečeno, storjeno. Od maja do oktobra sem skozi deset let — le en dan ne manj — prehojeval razne pokrajine; ustanovil sem se zdaj na tem mestu, zdaj na drugem pri kakem kmetu, kateremu sem plačeval za hrano poleg družine. Oblačil sem se po njih šegi, — kakor se namreč nosijo nekoliko manj revni med njimi. Nosil sem jopič ali kmečko kamižolo iz modrega baržuna in enake barve hlače; imel sem konja brez uzde, kakor jih navadno imajo po rimski ravnini, in sedlo, kakoršno imajo kravarji, namreč spredaj in zadaj je bilo za čevelj visoko zakrivljeno, popolnem enako sedlu, katero so rabili vojščaki v 15. stoletji. Razen tega sem imel dve „bisagi“ ali premetalnici, poveršno rujavo halo, ki je bila prešita sè zeleno svilo; sulico ali dva metra dolgo palico z grepo ali glavo na konci. Tega orožja sem potreboval, da sem se mogel braniti razdivjanih živali, ki popolnem proste životarijo po rimski ravnini. Za brambo sem imel dobro puško in v hlačah na desni strani oster nož, kakor ga nosijo ondašnji kmetje“.

Nikodar se ni kazal piemonteškega plemenitnika; zato se je povsodi hitro seznanil in podomačil z ljudmi. Tako je nekedaj bival v mesteci Nepi; ker mu je pošlo platno za slike, pisal je ponje v Rim. Rodovina Orengo mu pošlje platno dobro zavito z napisom: Marchese Massimo d'Azeglio — Nepi. Precej gre Massimo sam po platno na pošto v opravi, kakoršno je o vročem času navadno nosil: v platneni srajci, jopič čez ramo, kratke hlače brez nogovic. „Ali ní tu male culice za Azeglia“? „„Dà, tu je, pa je za markeza (visokega plemenitega gospoda)““. „Dobro, prišel sem pó njo. Koliko je plačati“? „„Ne zamerite, jaz vam je ne morem dati; gospod markez mora sam priti, da jo prevzame in sprejemnico podpiše““. — „Nù, jaz sam sem markez“, pravi mu nazadnje Azeglio nevoljen, da se je moral dati spoznati. — „„Kaj, vi ste markez““? poštar začudé se vzklikne ter debelo gleda priprosto opravljenega moža.

Pa neprestano učé se ni le prehodil vse srednje in južne Italije, prekoračil je tudi preliv mesinski ter obiskal vse kote otoka Sicilije: tako je nabral brez števila lepih poskusov in uzorov iz narave. S tem se je privadil prav naravno slikati razne prizore, primérno razdeljevati razne barve itd., ter svojim podobam na platnu vdihovati pravo življenje. Res da ga je povsodi vodila samo umetniška navdušenost, vendar že v onih trudapolnih letih mladenič in mladi mož ni nikedar in nikjer pozabil, da se po njegovih žilah pretaka italijanska kri. Rodoljubje je bilo druga njegova strast, ki se je takrat močno razvijala od leta do leta, tako da ga je poslej vodila pri vsem njegovem očitnem in zasebnem delovanji. Kot potujoč umetnik je imel mladi Azeglio priliko opazovati politične

in nravne razmere italijanskega naroda, velike njegov propad, velike nravne in telesne zmožnosti naroda, katerega so bili lastni gospodovalci ali pa tuji zatiralci vklenili v tesne okove. Žalostno tedanje stanje italijanskega naroda je tem bolj čutil, ker se je tudi duševno ona leta kaj celó izobrazil. Med drugim se je najbolj pečal sè zgodovino srednjega veka, ki mu je med vsemi evropskimi narodi Italijane kazala na najviši stopinji duševne omike in deržavne samostalnosti. Žalostni tedanji stan italijanskega naroda je v njem že takrat okrepil željo, rešiti ga domače sile in tujega jarma. A dotično njegovo delovanje je takrat bilo, rekel bi, zasebno in skrito, notranje ali duševno, bilo je zgodovinsko premišljevanje preteklosti, sedanjosti in bodočnosti italijanskega naroda; kajti rodoljubni mladenič ni imel še nikakoršnih primernih pomočkov, s katerimi bi pred vsem svetom izkušal koristiti tlačenim rojakom. Že takrat ni hotel pristopiti skrivnim zavezam in se vdeleževati raznih zarot, ki so se povsodi kovale, kako bi se najlaže iznebili hudih zatiralcev. Kljubu odkritemu njegovemu ponašanju so mladega moža vendár sumičili, da se vdeležuje skrívnih zavez; mladi umetnik je bil nekedaj celó začernjen, da so ga pozvali pred policijo.

„Nekega dne“, Azeglio sam pripoveduje, „me pozove monsignor Bernetti, poveljnik rimski (ravno tisti, ki je poslej postal kardinal) v „palačo Madama“. Ta visoki duhovnik je bil prijatelj moji rodovini ter me je poznal že od otročjih let; celó se je bal, kaj se bi utegnilo z mano zgoditi vsled policijskega izpraševanja. Izpraševali so me prav po postavi, vpričo posebnega prisednika, ki mi je stavil razna vprašanja. Šlo je za same otročarije, ki niso vredne, da bi o njih govoril. Ko me prestanejo izpraševati in vidijo, da sem popolnem nedolžen, postal je poveljnik jako nevoljen ter se hotel opravičiti z lepimi besedami, da mi je napravil toliko sitnosti. Govoril je te besedice, katerih nikedar ne pozabim, dokler bodem živ: „Cavalliere (vitez), meni je jako neljubo — to so jako ostudne stvari — pa kaj hočete? — Avstrija nas sili, vojvod modenski nam pošilja naznanila — se ve da — mí ne moremo drugače — oni so močnejši nego mi“. Rimska vlada, pristavi Azeglio, me je učila sramovati se lastne domačije.

Zadnji čas svojega mnogoletnega bivanja v Rimu se je zaljubil v neko neimenovano devico. Ljubil jo je tako goreče, kakor le pesniki in umetniki ljubijo, kakor je Proporcij ljubil svojo Cintijo, Katul svojo Lezbijo, Rafael svojo Fornarino, ali kakor je nesrečni Jakob Leopardi ljubil ono devico, katero njegove pesmi imenujejo Aspazijo. Ljubil jo je brez uspeha. To ga je tako žalilo, da je sklenil Rim zapustiti. Sè seboj je nesel pervo veliko sliko, katero je bil naredil. Predmet ji je bil vzet iz neke povesti pisateljice Cottin. Predočevala je smert nesrečnega francozkega plemenitnika Montmorency-a.

(Dalje prih.)

In vendar —!

Noveleta v pismih, spisal Emil Leon.

4.

Filip prijatelju Bogomilu.

Malo dni pozneje.

Pisal sem ti nekaj o surovosti ali kaj, Danes ti pa povem, da s tisto surovostjo ni bilo — nič. Res, imel sem najterdnejše naklepe, in kri mi je vrela v serci, ko sem stopil v vežo in iz veže na vert, da bi priskočil na pomoč svojim drevescem.. In pervi pogled mi je takoj pokazal, da je pomoč potrebna. Glej! na tisti „vodeničici“, ki je „kras in dika“ moji drevesnici, bila je zlomljena najlepša mladika. Ko sem bil spomladi tu, nosila je že pervi cvet. In sedaj zlomljena, vela! Dà, surov bi bil moral postati!

Komaj pa sem stal na solncu in me je zagledalo ono dvoje, med drevesci letajoče, utihnil je hipoma hrup, oboje je obstalo, malo čudno gledalo, potem pa vihralo tijà proti klopi, kjer je sedel mož, ki je bral iz časopisa.

„Papá! papá“! vpilo je oboje. Ti pa veš, da mi že sama beseda „papá“ razjari vse živce, ter me napolni z občutki, kakor da bi bil dobil deset ježevih kož v želodec.

On na klopi pa je položil novine na stran, vstal ter mi hitel naproti. In ko je dospel do mene, videla se mu je na obrazu nekaka tesnost. Ali jaz sem dejal obraz v prijazne gube, ter storil (kar bi bil storil vsak drugi o taki priložnosti) in upognil se pred možem, ter ga pozdravil.

„Gospod profesor“, izpregovori mož potem, „kako naj se opravičujem pred vami? Ali takoj, prav takoj naredimo avm prostor! Moj Bog, dejali so mi, da ne pridete! Kaj bodete mislili, moj Bog“!

Odgovorim mu nekaj tistih navadnih fraz: da sem vesel, ako mu morem postreči, da bi bil nesrečen, ako bi se zavoljo mene le najmanj vznemiril; da sem neizmérno srečen, ako še dalje ostane pod mojo streho, da imam jaz prostora v stari hiši obilo, in da bi tako ali tako v stari hiši stanoval. (Poprej je bilo v istini tako, ali opravo tega stanovanja sem bil že spomladi prodal.)

Možu so bile moje fraze vidno v tolažbo, in neizrečeno priljudno se mi je zahvaljeval. Odkril mi je tudi svoje serce, ter mi pravil, kako srečne dni živi v tihi dolini, in da hrepeni vsaj malo dni še tu ostati. Povedal mi je se ve da tudi svoje ime.

Mož je v življenji veljavna oseba; nekov sekcijski načelnik, ako sem ga prav umel. Piše se dobro slovensko za Pavla Zlatarja, kar pa je po nemškem običaji izpremenil v Pavla „Slatter“-ja. Ima tudi nekov plemenit pristavek. Imenoval mi ga je, ali sedaj, ko ti to pišem, sem tisto pozabil. Kaj pa me je najbolj potolažilo, je to, da je moj rojak. Njegovi so v tej dolini imeli malo posestvo, katero pa je že davno prešlo v tuje roke. In spomnil sem se, da so nekedaj govorili o Zlatarjevem gospodu, da je konzul nekje na Turškem, da grozno veliko jezikov govori, in da plačuje, kader pride domu, vse samimi cekini. Temno mi je stopilo pred spomin,

da se je bil v mojih otročjih letih nekedaj pripeljal v vas, in da smo se ga vsi otroci prav celo bali, da je nosil tedaj svetlo in „gerdo“ brado.

Sedaj pa je stal z belo brado pred mano in moral je že precej star biti — vsaj čez šestdeset let.

Povedal mi je, da je hotel pred smertjo še enkrat videti kraje domače; povedal mi, da je vdovec, da ima hčer in malo vnukinjo, katero mu je zapustila druga hči, ki pa je pred nekoliko leti umerla. (Tu se mu je oko izkalilo.)

V meni pa je potihnil vihar, saj je, kakor jaz, ljubil te kraje! Leta teko, smert se bliža — ali spomin rojstne domačije nam ostane, kakor roža, vedno cvetoča!

Potem pa sva stopala počasi proti hišici. Pravil mi je, da sta z župnikom stara znanca, da se moram tega prijeti, ker on jih je posilil sim gori, da mi delajo nadlego sedaj.

„Sedaj pa vam pokažem svojo rodovino, da tudi pri nji dobite zaslužene hvale“.

Odrasla izmed onih dveh, o katerih sem ti pisal poprej, bila je v tem sela na klop, na očetovo mesto, ter nekako plašno zerla na naju. Vnukinja pa se je skrivala za drevesom, in tudi plašno obračala velike oči na mene tujca.

„Moja hči Angelika“, dejal je Zlatar mehko, ko sva dospela do klopi. Dekle pa je hitro vstalo.

„In tu moja vnukinja Klara“! in izza drevesa jo je vzel k sebi, ter ji poljubil silno. prijetni obrazek.

Govorili smo še o navadnih rečeh, in ko sem se konečno poslovil, vzel sem sè sabo zavest, da me je spravila osoda v dotiko — z dobrimi ljudmi. Dobri ljudje! kaj hočeš več?

Sedaj pa gotovo pričakuješ, da izpregovorim besedico o Angeliki. In že si misliš, da sem omamljen in da me je preobdalo tisto, kar slabotni in na želodci bolni mladenič imenuje pervo ljubezen. Nič tacega! Ali vendar je čudna ženska to. Nikedar v svojem življenji še nisem videl nič enakega. In kaj meniš, da je to? Lasé ima rumene kakor maslo, ali, da se ne prestrašiš preveč pri neestetični moji primeri, rumeni kot zlato, obervi — černe kakor oglje. In to je, kar človeka osupne o pervem pogledu. To je tudi mene osupnilo, in še sedaj vedno mislim, kako je to mogoče, da ima zlate lasé in černe obervi. Pa je res čudno!

To pa je tudi vse, kar ti o Angeliki pisati vem. Sicer jo pa svet gotovo imenuje „krasno“ žensko.

Danes so mi pripeljali moje reči iz železniške postaje. Sedaj pa se zarijem v klasike, da bo lepo. Moja pisma pa postanejo tudi resnejša in upam, da ti odslej ne bodem pisaril več o ženski. o ženitvi in o drugih tacih vsakdanjostih. — S tem upom končam danes, ter pričakujem kmalo odgovora tvojega. — —

5.

Filip prijatelju Bogomilu.

Sredi meseca avgusta.

Kakor si pisal, tako se je zgodilo. Prijatelji smo postali, jaz in Zlatarjevi. Nič več ni govorice, da bi šli proč, pri meni ostanejo. Jaz pa sem se čisto udomačil v stari svoji hiši. Peter je za večno pregnan — v mervo, na njegovo

ležišče pa sem se jaz za vedno naselil. Pričetkom so se boleče kosti upirale, ali sedaj so se tudi privadile in dobro je vse.

Prosil sem Zlatarjevih, da naj se vedó in kretajo, kakor da bi mene ne bilo. Staremu rojaku sem pač dolžan toliko prijaznosti!

In tako se je zgodilo. Pavel Zlatar sedi kakor prej na znani ti klopi, puši v slast iz pipe, greje si ude na solnci in bere iz novin. Klara in Angelika pa tudi sedaj še letati po mojih nasadih, in če gre tako vsaki dan — drugo pomlad ne bodem videl cveta na svojem vertu. Stara drevesa tako ne cvetó, mladih verhov pa ne bo! — Ali serdi se, če se moreš! Tem černim očem nasproti, in pa tistim rumenim lasem si brez vsake moči.

Odkritoserčno ti povem, da mi to življenje na moji pristavici vedno bolj ugaja. Človek sam je vendar le sirota, dolgočasno in pusto se mu godi. To čutim, ko primerjam sedanjost s preteklostjo. Kako drugače je sedaj! Komaj vstanem — že se prične hrup zunaj na vertu, smeh ter čivkanje, kakor mladih tičev. In to prihaja bliže in bliže. V veži prično škerbljati male ročice, potem pa se posluša, če sem že vstal, in če že korakam po sobi. In če storim korak, že so odperta vrata; drobna glavica se prikaže, ter zre silno modro sè svetlima svojima očescema proti meni. Potem pa vstopi, obstane pri vhodu ter izpregovori z gracijoznim poklonom: „Dobro jutro“!

To sti edini slovenski besedi, ki se jih je Klara navadila. (Sicer si pa gotovo že ugenil, da sti Klara in Angelika terdi Nemki. Zlatar sam govori le s težavo jezik svojih očetov.)

In tako me obiskuje Klara skoraj vsako jutro, in vselej imam oblast, pritisniti poljub na mehko njeno ličice. Včeraj zjutraj pa mi je že odkritoserčno povedala, da me ima skoraj tako rada, kakor teto — Angeliko.

Potem pa me vleče na vert, kjer je že gospod Zlatar, in kjer nam Angelika takoj postreže s kavo. (O poludne in zvečer pa so Zlatarjevi pri župniku.) In ti veš od nekedaj, kako rad imam dobro belo kavo! In táko imam sedaj vsako jutro.

Ali ravno sedaj čujem tisto škerbljanje v veži. Končati moram, ker Klara bi za ves svet ne čakala, da bi sedaj pri krasnem jutru pisal in v hiši tičal. — —

(Dalje prih.)

Zemeljska čuda.

V.

Še čudoviteji in grozneji je bil Plesiosaurus. Tacih kušarjev bi sedaj zastonj iskali. Podoben je bil najbolj labudu, le da je imel štiri noge, sicer pa je bil ravno tako povitega in kepastega života, en seženj dolzega. Čudezen pa je bil dolgi gibčni vrat. Kader se je vozila žival ponosno in veličastno po morskih valovih, molel je dva sežnja čez vodo, verhu njega pa je tičala velikanska kačja glava. Da si je bila žival za plavanje manj pripravna nego Ichtyosaurus, mogla je pa svoj plen z dolzim vratom po bliskovo doseči.

A ta dva nista bila edina „barona Neptunovega kraljestva", mimo njiju je vse mergolelo morskih roparjev. Megalosaurus n. pr. je bil 35—40 čevljev dolg kušar na visokih nogah, od glave pa do konec repa odet s terdimi ploščami. Živel je večidel po suhem, kjer je imel ne mnogo manj groznega tovariša Ignauodonta. Njegove s ploščami odete noge so bile močneje nego slonove, konec nosa pa je imel rog, ki ga je rabil ne toliko za obrambo in boj, kakor za izrovanje dreves in germovja, ob katerem je živel, menijo učenjaki.

Ali naj bi vam naštel vse te roparske velikane, ki so divjali po tedanji zemlji, ki so se jim nadela razna imena: Dinosaurus, Mystriosaurus, Hylaiosaurus, Pterodactylus itd.? Ta Pterodactylus n. pr. ni bil tolik velikan kakor njegovi sorodniki, a vsakako čudna žival. Mislite si labuda s tenkim vratom, a mesto kljuna mu dajte krokodilov gobec. Perotnic in perja še ni imel, le mej zadnjimi in prednjimi nogami je bila poprežena tenka kožica kakor netopirju, da se je mogel spustiti v zrak za žužki, ki so mu bili za hrano. Tak je bil Pterodactylus.

A v dolzih stoletjih tega srednjega veka naša zemlja se je mnogokaj premenila, in ko se je nagibala doba proti svojemu koncu, so ti velikani že skoro do cela izginili, bodi si da jim je pošla ugodna hrana, bodi si da jim je premenjeno obnebje narekalo smert.

Mraz in vročina sta se jela ločevati in prikazovati razloček mej merzlimi in gorkimi pasovi. Tla so se že toliko sterdila, da so mogle izhajati že živali, edino le na suhem živeče, vendar pa stvarnik ni hotel zemlji dati v rejo najpopolniših, ustvaril ji je najprej take, ki jim je ohranil nekoliko lastnosti dvoživek, razen tega pa pridal novih, tacih, kakor jih imajo dvoživke, sesalke; tak je Dinosaurus, z eno nogo stoji v starem, z drugo v novem stvarjenji. Perve nedvomne sesalke so bili mošnjaki (Beutelthiere), ki jih prištevajo učenjaki najmanj razvitim sesalkam, ker njihovi mladiči po porodu niso še do cela dorasli, ampak jih matere nosijo dalj časa v nalašč zató ustvarjeni mošnji; tako rekoč dvakrat se rodévajo ti mladiči.

Razen teh pervih sesalk pa se prikažejo konec veka tudi že tiči, ki pa so današnjim celo malo podobni, tudi pri teh se kaže, da stvarnik pri tem novem stvarjenji ni hotel pozabiti prejšnjih živali. Tiči so sicer s perjem odeti, a ohranili so si še dolg kušarjev rep, ki je po obeh straneh nasajen s perjem.

Ne v prejšnji, ne v tej dobi, ne v prihodnji ni hotel izkazovati stvarnik svoje modrosti s tem, da bi bil poklical naenkrat popolnoma nova plemena v življenje. Tirjal ni od zemlje več, nego so ji dopuščale njene moči in lepšal jo je le sè živalimi in rastlinami, kakoršne je preživljati mogla.

Predno vzamem danes od vas slovo, dovolite, da vam narišem zemljevid tedanje Evrope. Sedanja Francozka je bila ponajveč morje, le Bretanja in Vogezi so moleli iz vode. Vzhodna stran Angleške, kjer stoji London, skrivala se je pod morje, iz Nantes-a v Liverpool pa se je lahko po suhem prišlo. V srednji Evropi je molela vsa čečka dežela iz voda, dalje Harz, Tarnus, Hunsrück, turinški gozd, in en del Alp, Bavarsko, Frankovsko, Švabsko, Švica in vsa severna Nemčija pa je bila z vodo pokrita.

In če vprašate, kaka je bila rast po

osušeni zemlji, reči se mora, da v primeri sè sedanjo kaj priprosta, iz prejšnjega paleozojiškega veka se je le nekoliko rastlin ohranilo, drevesna praprot je popolnoma izmerla, preslica ni izginila, a postala je popolnoma drugačna, večina vsega drevja pa je bilo smerečje, borovina, ciprese, sploh iglasto drevje, cvetlic z lepim dišečim cvetjem pa se je sila malo in sicer proti koncu te dobe videlo; v prihodnjem novem veku pa vam bodem mogel že natergati najkrasnejših cvetic.

(Dalje prih.) **Ivan z Verha.**

Zlato.

(Dalje.)

Znano je, da so se na zadnje pečali z alkemijo mnogokrat ljudje, ki so lakomne vladarje le za nos vodili, ter njihove želje po zlatu rabili za svoj prid. Mnogokedó jo je izkupil pri takem početji, ter plačal svojo dvomno umetnost sè smertjo. Še l. 1597. so obesili na Švabskem alkemista Honauerja, ker jim ni naredil obljubljenega zlata!

Alkemija, a tudi prejšnja zgodovina zlata nam jasno kaže, da je bila mertva in nema ta kovina zaradi svojih lastnosti že od nekedaj buditeljica človeškega uma. Od tod ima tudi svoj blagodejni vpliv do svetovnih del. Upanje pridobiti si zlata navduševalo je že v pervih časih posameznike in ljudstva k dejanju, ki bi se drugače ne bilo nikdar veršilo. Revni narodi so se upali po kopnem in po morji iz neplodne domačije v tuje, neznane kraje, o katerih so vedele povesti toliko čudovitega pripovedovati. Delali so z vsemi pripomočki, ki jim jih je podajala omika, da bi dospeli do onih dežel, kamor jih je vabilo zaželeno bogastvo. Tako so se Feničani vozili po morji, iz istega vzroka napotili so se Gerki na mnoga pota, in doveršili junaška dela, verstnikom in potomcem v izgled in izpodbujo. Tudi Kolumba je vodilo hrepenenje po bogati deželi Indiji, da se je izročil valovom ter našel Ameriko. Nepričakovani uspeh njegovega poguma je rodil za njim celo versto serčnih junakov, ki so odkrivali stermečemu staremu svetu nove zemlje. Narodi, ki so hodili na daljnja podjetja, nosili so svojo omiko v one kraje, ter seznanili divja ljudstva sè svojimi duševnimi deli.

Zlato je bilo tedaj eden p e r v i h povodov k razširjevanji k u l t u r e, tem bolj, ker je postalo po iznajdbi Amerike splošen imetek človeštva in ni izginilo skoro samo v kraljeve zakladnice, kakor nekedaj. Jelo je služiti duhu, ter se neposredno vdeleževati onih novih naredeb, ki so privele narode na sedanjo stopinjo omike.

Zlato se nahaja pervotno kot ruda v zvezi z mnogokaterimi k e r š č i (Kiese), a še bolj pogostoma vrasteno v k v a r č e v e m k a m e n j i, v različno velikih drobcih, včasih v tako malih, da jih prosto oko ne more zapaziti. V podobi lasastih, pletenih, drevesastih, listnatih itd. zversti polni tudi dostikrat r a z p o k e mej kamenjem. V takih skupinah pridobivajo ga še vedno v obilni meri po vsej zemlji. Vendar se zlati rudniki malokedaj posebno bogato obnesó, ker stanejo troški obdelovanja preveč.

Treba je ločiti zlata zerna od kamenja, časih po jako težavnih in dragih potih, ki so jih tudi stari narodi že nekoliko poznali. Njihovi pisatelji, mej njimi Plinij, nam obširno poročajo o tedanjih rudnikih, in nam živo popisujejo življenje in trud rudarjev. Vojni ujetniki in domači hudodelci obsojeni so bili, da kopljejo zlato. Z ognjem so mečili kamenje, da je postalo kerhko, in potem so ga sè svojim nepopolnim orodjem krušili in odločevali od zlata. Delali so navadno brez obleke, sè svetilnico, privezano na čelu, za njimi pa so stali čuvaji, ter jih neusmiljeno priganjali z biči od jutra do večera k terdemu, nezdravemu poslu.

Sedaj, v dobi parnih in druzih strojev, ne pridobivajo več s tacimi priprostimi pomočki, kakor so jih nekdaj rabili, zlata iz rudnikov. Zato je tudi delo hitreje, natančneje postalo, in dobiček je mnogo veči. Po vsem svetu nahajamo zlate rudnike, a vendar večina zlata, ki je v človeških rokah, prišla je va-nje po drugi poti. Gorovje, čegar kamenje je imelo v sebi zlato, razdrobljala je v teku tisočletij in ga še vedno kruši moč vode in zraka. Tako prihajajo posamezna zlata zerna in zlati listki na dan. Vodovje, ki jih je oprostilo objetja, zaneslo jih je potem navadno daleč od pervotnega kraja, dokler se niso v krajih, kjer reke mirno teko, poseli na dnu mej peskom in prodom. Skoro vse vode imajo torej mej peščenimi tudi zlata zerna, in v tej podobi je dospelo že od nekedaj največ zlata mej svet. Posebno tam, kodar so tekle v predpotopnih dobah velikanske reke, v zemlji, ki so jo naplavile vode, ležalo je vedno mnogo zlata; tu so ga nabirali najprej, in ga kopljejo še vedno z velikim uspehom v onih neobljudjenih krajih novega sveta, kjer ga še ni bila zasledila lakomnost človeška.

Način pridobitve iz rek in nanesene zemlje ostal je vsaj v pervotnih potezah vedno isti. Delavec vzame v svoje „neške“ zlatonosnega prahu, izpira ga z vodo, trese in suče svoje orodje enako kmetiču, ki ločuje plevel od žita. Težki zlati drobci ostajajo na dnu posode, lajše peščeno zernje pa odplavi voda. Iz tekočih rek so ga pridobivali tudi zmiraj tako, da polagajo vanje kosmate kože in mej kocine se zamota drobno zlato zernje, ki ga valovje sè seboj dervi. Pripovedka o zlatem runu, po katerega se je napotil Jazon sè svojimi junaci, ima podlago pač v navadi, da lové zlato s kožami, in nam priča, kako zgodaj so bili prišli na to misel.

Da iščejo sedaj zlata navadno z mnogo bolj popolnimi pomočki, tega skoro ni treba omenjati. Le tam, kjer je zemlja obožala, in si delavec komaj prisluži z iskanjem zlata vsakedanji živež, rabi se še ono orodje, ki je služilo že pred stotinami let.

Stara Azija je slovela izmed vseh delov zemlje najpoprej zaradi svojega zlata. O njenem čudovitem bogastvu so prihajale v zapadne kraje razne povesti, katerim je domišljija človeška še mnogo pridevala in jih tako olepševala. Tako Herodot pripoveduje o deželi Dardi (Kašmir), ki ima toliko zlata, da ga mravlje velike kakor lisice, grebó iz tál. Indija je bila zmiraj na glasu zaradi svojih zakladov — njeno ime se nahaja v enacem pomenu tudi v naših narodnih pripovedkah. Danes Azija ne daje več toliko zlata, čeravno ga prihaja od tam na leto primeroma za kacih 32 milijonov gl. po Wilson-ovem računu. Posebno reke na

jugu himalajskih planin pripomorejo mnogo k temu uspehu. Iz sundijskih otokov in iz bližnjega polotoka „Malaka“ privaža se tudi mnogo zlata na svetovni terg. Mnogo azijskih narodov rabi namesto novcev zlati prah, in zakladi nekedanjih vladarjev perzijskih so prišli gotovo iz domačih dežel.

Največ zlata pa dobivamo sedaj iz zapadne in severne ruske Azije, ob Uralu in v Sibiriji. Vse reke do kitajske meje imajo mej svojim peskom zlato. Ob Uralu kopljejo ga 150 milj na dolgo; pričeli so leta 1819. Mej 400 tisoč deli zemlje je en del zlata — in vendar se trud tako obilo poplačuje, čeravno ostaja še 99 odstotkov drage kovine v pesku! Na tem kraji, kakor tudi v Sibiriji, našli so v začetku večkrat celo velike kepe zlata. V Mijasku so zadeli l. 1842. na zlat kos, ki je tehtal 36 kilogr. Leta 1871. so naprali v Azijskej Rusiji privatna društva in vlada 39312 kilogr. zlata.

Ruski zlatokopi so bili za las podobni onim, ki so vreli malo pozneje iskat zlata v novo iznajdena pravališča v Ameriki. Ravnali so se natanko po prislovici: kakor dobljeno, tako izgubljeno. Igra, velikanske stave in nepopisna zapravljivost bile so jim družice. Samo v guverniji Jenisejsk so popili leta 1844. zlatokopi čez poldrugi sto tisoč steklenic šampanjca — kar nam jih pač najbolje znači!

Neznana Afrika je dajala tudi že v starih dobah mnogo zlata. Reka Nil ga je krila v južnih krajih jako veliko, in je tekla skozi bogata zlata ležišča. Srednji del zapadnega bregovja Afrike je dobil še celo ime zlato bregovje. Tjà so mendà že prebivalci Kartage jadrali pri svojih kupčijah. V novejših časih se odpirajo vedno nove zlatonosne dežele, posebno mej 18° in 24° južne širjave, kraji, ki obetajo zaradi množice svojega zlata znameniti postati pri ceni njegovej.

Azijo in Afriko je daleč prekosila Amerika sè svojo čudovito obilnostjo zlata. Najpervo je zaslovela Brazilija. L. 1590. so videli novi naseljenci indijanske žene in otroke, ki so nosili zlate uhane in obročke. Kmalo so romale cele karavane v neizmérne gozde iskat zlata. Uspeh je bil nepričakovano dober, in zvedavali so zmiraj za nove bogate kraje. Vendar so še l. 1680. Indijanci lovili ribe sè zlatimi ternki, toliko je bilo zlata v deželi! To bogastvo južne Amerike še sedaj ni izginilo; zlato kopljejo ali izpirajo še vedno v Braziliji in ob zapadnem bregovji, od Chili do Paname.

Leta 1848. so našli v zgornji Kaliforniji pri kopanji vodne struge v Rio Sacramento obilo zlatonosnega prodovja. Vse je vrelo v novo „obljubljeno“ deželo. Čez tri mesece je bilo v omenjenem kraji že čez štiri tisoč zlatokopov, ki so berskali po tleh. Kakor nalezljiva bolezen poprijela se je ta novica bližnjega in daljnjega sveta. A novi naseljenci niso bili deželi v posebno korist in stalen blagoslov. Bili so navadno ljudje, ki so se bili drugod že sperli s postavami in pravico, sedaj pa so hiteli v kraj lahkega dobička. Vsak delavec si je v začetku brez posebnih priprav in velicega truda nabral na dan za dve tisoč gl. zlata. Zato pa tudi niso živeli v idilnem miru mej seboj, temuč prepir, rop in uboj so bili navadne prikazni.

(Dalje prih.)

Ivan Šubic.

Slovenski glasnik.

— Cerkvenega glasbenika‹ je izšla v Ljubljani perva številka, izdaje ga Cecilijino društvo v Ljubljani. Izhajal bode enkrat na mesec. Urednika: Gnjezda in Förster. Pervi list, kateremu je pridejana muzikalna priloga od Försterja (I. Offertorium in ascensione domini, 2. Perva pesem sv. rožnega venca; 3. Druga pesem sv. rožnega venca) podučuje nas o bistvu cerkvene glasbe; list ima lep namen, gojiti cerkveno glasbo.

— ›Illyrian Letters‹ by Arthur J. Evans (ilirski listi) se imenuje knjiga, v kateri dokazuje omenjeni pisatelj, da ni mogoče, da bi Turki imeli še dalje oblast nad slovanskimi rodovi v Evropi. Knjiga je izšla v Londonu. J. Evans je že l. 1875. obelodanil knjigo z napisom: ›Through Bosnia and Hercegovina on foot‹, katero vsi jako hvalijo.

— Jugosl. akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu je imela dnè 11. maja sejo, v kateri so bili prebrani izvodi dr. V Jagiča iz rokopisa XIV. in XV. veka: ›O sriedovječnih, liekovih, gatanjih i vračanjih‹.

— ›Slovinac‹. Znani pisatelji: Zore, Budmani, A. Kazali, dr. J. Kaznačić, M. Pucić, J. Sundečić, in V Vrčević so začeli od 1. maja počenši izdajati v Dobrovniku lepoznanski list: ›Slovinac‹, kateri izhaja dvakrat na mesec; urednik mu je L. Zore. Slovinac (Slovan) upa, da ga bodo enako podpirali Hervati in Serbi, zato bo sodelavcem prosto pisati v latinici in kirilici. V Dalmaciji je pač še mož, kateri si prizadevajo oznanjati in širiti ljubezen in spravo med Serbi in Hervati, saj bi bilo vendar prežalostno, če bi dva brata vedno v sovraštvu živela. Enaka prizadevanja so bila dozdaj zastonj; kaj bo Slovinac dosegel, bomo še le videli. — Prej so izhajali v Dalmaciji ti lepoznanski listi: Zora dalmatinska, Zviezda in Dubrovnik.

— ›Hrvatsko-njemački riečnik‹. Ravnokar je prišel v Zagrebu na svetlobo 27. to je zadnji zvezek Filipovičevega besednjaka, kateri ma 2132 strani. Razen Vukovega besednjaka ni dozdaj bilo večega hervaško ali serbsko nemškega besednjaka. Pervi del, nemško-hervaški, je izšel že pred štirimi leti.

— ›Povjestni dnevnik putovanja N. c. i k. apošt. veličanstva Franje Josipa I. po Dalmaciji meseca travnja i svibnja (aprila in maja) 1875‹. Ta potopis izdaje v Zadru tiskarna Vitaliani in Janković. Pervi zvezek sè slikami je že izšel; cena za pet pervih zvezkov 1·50.

— ›Kraljević Marko‹ veliki srpski narodni spev u 30 pesama. Izdala knjigarna Popović v Novem sadu. Zbiratelj je zbral pesmi, ki pojejo o Kraljeviču Marku, ter jih tako poverstil zaporedoma, da imamo jasno podobo o junaških delih tega narodnega junaka. Turške besede, katerih je dosti v serbskih narodnih pesmih, je zbiratelj jasno raztolmačil, da bo te pesmi lahko vsakedo umel. Ravno tako je že prej A. Pavić (prof. v Zagrebu) izdal v Zagrebu knjižico z naslovom ›Kosovo‹, v kateri nam je zložil v celoto pesmi, ki pojejo o boji na Kosovem polji, kjer je propalo silno serbsko cesarstvo. Tudi S. Novakovič (prof. v Belem gradu) je izdal enako ›Kosovo‹ (knjigarna Hartmán. Zagreb).

— ›Nova ručna knjiga‹ za občinske upravitelje, uz pravilnik i izborni red občinski: sbirka razsuda i odluka, zakona carevinskih i zemaljskih, naredaba i oglednica. Zložil Kažimir Ljubič. Tisek ›Narodnega lista‹ v Zadru. Str. 804. Cena 2 gld. Dobiva se pri ›Matici Dalmatinski v Zadru.

— ›Perivoj‹. V Belem gradu je začel izhajati enkrat na teden list ›Perivoj‹, ki bo gojil lepoznanstvo in bo prinašal spise o slovstvu. Urednik listu je Aksentij Mijatovič.

Ker Zvonov urednik že nekaj časa zaradi bolehnosti ne more delati in skerbeti za list, kakor bi rad, prosi uljudno čč. naročnike blagovoljnega poterpljenja, ako ni vse kakor bi imelo biti.

›Zvon‹ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des ›Zvon‹, Wien, Währing. Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: **Jos. Stritar.** Tiskata: **A. Keiss in P. Horn.**

Leto IV. Na Dunaji 1. junija 1878. **List 11.**

O nevihti.

Zanési nam, zanési Bog.
Otmì nas rev, otmì nadlog!
Grozí sovražnica serdíta.
V oblakov sivih plašč zavíta;
Beseda njena — grom rohnèč.
In njen poglèd je — blísk gorèč.
Besede grom in blisk očesa
Nebesa in zemljó pretresa.
Pod plaščem nosi bič prikrít.
Oj bič iz zern ledenih zvít.
Gorjé, če jezna ga zavzdigne,
Če z njim po polji plodnem švigne.
Gorjé!
Glej, tam na polji setev mlada.
Živilo naše, naša nada.
Šibeče teže se drevó.
Glej. pisan cvet na mladem verti.
Ognjeni sok na vinski terti
Plahó ozíra se v nebó.
In vse se víje, vse trepeče.
Boji vse šibe se grozeče.
Zanesi nam, zanesi Bog.
Otmì nas rev, otmì nadlóg!
Oh, saj te kličemo očeta,
Čuj prošnjo siromaka-kmeta,
Sprejmì naš jok in vzdíh in stok:
Ne vniči žuljev pridnih rok!
Ti mígni — blisku žar se vpihne.
Le perst zavzdigni — grom potihne,
Le véli — bič se razdrobí,
Le žéli — led se raztopí:
In roka,' ki je prej grozila,
Bo blagoslov na nas rosila.
Zanési nam, zanési Bog,
Otmì nas rev, otmì nadlog!

— — — — — — — — —

Zastonj!
Nebó mu prošnje té ne čuje,
Vihar strašán
Čez dern in stern gromé prihruje,
Ledeno zernje v setve suje
Oblak temán —
Končan je cvet in sad obran!
Gorjé!
Ozrè se kmèt na sterte nade.
Ozrè na sinke, hčerke mlade,
In divja bol, skerbí strašné
Očetu v sèrci zabesné —
Gorjé ti, vbogi kmet, gorjé!

X.

Massimo d'Azeglio.

Spisal J. Jesenko.

(Dalje.)

Azeglio od leta 1829. do 1843.

Vernivši se v Turin je Massimo d'Azeglio v palači Madami na ogled postavil svojo sliko. Splošno je svetu celó ugajala in čestitali so mlademu umetniku o velikem uspehu pervega njegovega dela. Potem je v Turinu v delu iskal zdravila serčnim svojim ranam. Te so ga bile celó telesno tako poterle, da ga oče njegov o pervem pogledu skoro ni spoznal. Naredil je mnogo podob svetišča in opatije sv. Mihela na neki višini pred vhodom v dolino Susko. Ker imenitni kraj močno sluje v zgodovini, popisal je Azeglio imenitne spomenike ter je ta razjasnila priobčil s podobami, ki so bile v kamen vrezane. Tudi s tem delom je bilo občinstvo jako zadovoljno.

Leta 1829. je naslikal „Disfida di Barletta, imenitno dogodbo iz 15. stoletja. Ko je slikal srednje osebe, pride mu na misel, da bi se dogodek dal popisati v lepi povesti. S perva se je tej misli nekoliko ustavljal, kajti prederzno se mu je zdelo, ob enem biti slikar in pisatelj. Pa ker se je zmeraj rad izkušal v težavnem delu, jel je nemudoma pisati lepo povest „Ettore Fieramosca" ali „La disfida di Barletta". S to povestjo je hotel oživiti in razširiti narodno zavest svojih rojakov in jim vcepiti sovraštvo do tujih gospodovalcev. Ves navdušen za svoje uzore, povzete iz domače zgodovine 15. stoletja, napiše nagloma perva poglavja rečene povesti. Na to jih z velikim strahom bere svojemu prijatelju, imenitnemu Karolu Balbiju. Ko mu je komaj 20 strani prebral, oberne se Balbi k njemu in mu reče: „A to je kaj lepo pisano"! „Nikedar", pristavi Azeglio v svojih spominih (Ricordi II. 323.), „ni mi godba Rossinija ali Bellinija v ušesih se glasila slajše nego rečene besede slavnega prijatelja". Zato je še z večo navdušenostjo nadaljeval začeto povest.

Leta 1830. mu umerje oče, eden najbolj značajnih in poštenih mož, kolikor jih je v Piemontu živelo. Po njegovi smerti je le malo časa ostal v Turinu, kajti tudi v Piemontu so jeli svobodne misli preganjati in zatirati narodne želje. Preselil se je v Milan. Tu je bivalo mnogo mož, katerih duševna dela so takrat slula po vsem Italijanskem. Med vsemi se je odlikoval Manzoni, katerega prelepa knjiga „I promessi sposi" je ravno takrat šla od rok do rok. Okolo tega so se zbirali Ivan Torti, Toma Grossi, Ahil Mauri, Feliks Belloti; v lepih pokrajinah pesništva in znanstva so iskali tolažila za veliko nesrečo, ki je njih domovino tlačila.

V njih društvo, ki je pod tujčevo peto neprestano ohranilo vero in upanje v boljšo bodočnost italijanskega naroda ter ga z duševnimi plodi netilo in razširjalo v veče kroge svojih rojakov, bil je Massimo d'Azeglio z veseljem sprejet. Posebno se mu je priljubil imenitni pesnik Toma Grossi (roj. v Bellani ob jezeru Komskem l. 1791., † v Milanu l. 1853.), s katerim ga je vezalo do njegove smerti neprestano priserčno prijateljstvo. Enako prijateljstvo je sklenil z Manzonijem; s tem se je celo tako podomačil, da je

že drugo leto (1831.) vzel njegovo hčer Julijo za ženo.

V Milanu je d'Azeglio pridno slikal in svojo povest nadaljeval. Slike, med njimi tudi „La disfida dì Barletta“ je razstavljal v veliki palači „Breza“. Občinstvu so sploh kaj ugajale; grof Poro je kupil „La disfida“ in tudi druge slike so bile kmalu razprodane. Oddelke svoje povesti je po priliki bral Manzoniju in Grossiju, ki sta ga oba nagovarjala, naj le nadaljuje povest, ki bode gotovo imela veliko vpliva na razvoj narodne zavesti italijanskega ljudstva. Ko je bila knjiga dodelana, bila je največa skerb njegova, spraviti jo na dan. Res velika skerb, kajti šlo je za knjigo, ki je imela namen Italijane oživiti in tujcem „po rebrih dati“ (publicare un libro destinato ad eccitar gli Italiani a dar addosso agli stranieri, Ricordi II. 357). Dodelani rokopis izroči o primernem času duhovniku Bellisomiju, tedanjemu pervemu presojevalcu tiskovin v Milanu. Znal je z njim tako lepo ravnati, da mu presojevalec po kratkem razgovoru in ugovoru pritisne svoj „imprimatur“ na rokopis. Tiskati ga je dal v tiskarni Borroni e Scotti v ulici San Pietro all' Orto. Azeglio sam kratko popisuje ta dogodek. „Serce mi je močno bilo; nikedar ne bom pozabil notranjega nemira, ki sem ga čutil, ko sem s Tomo Grossijem hodil z rokopisom k tiskarju. Tiskane pole popravljati sta Grossi in Manzoni mi pomagala in delo je bilo kmalu dognano. Tistega dnè, ko so jeli knjigo razprodajati, grem iz hiše in zagledam jo na oglih ulic naznanjeno z velikimi čerkami. Nekaj dni sem živel med upom in strahom, skoro bolj mertev nego živ. Ko me sreča pervi prijatelj, vpraša me prav mirnega — merzlega serca: Ali je res, da si izdal neko povest? Komaj sem mu odgovoril in mislil sem: ciamo iti (šli smo — rakom žvižgat)“. A godilo se je njegovi povesti čisto drugače. Ljudstvo je bilo z njo posebno zadovoljno in proderla je med vse verste italijanskega naroda: med učenjake in učence, pesnike in umetnike, meščane in kmetovalce. Pisatelju je prinesla kakih 5000 frankov dobička, primeroma jako malo gledé na razširjenost njegove knjige. Toliko bolj so se drugi z njo bogatili. Azeglio sam pravi, da ko bi le en odstotek od dobička bukvarjev in založnikov bil dobil, omislil bi si lehko s tem denarjem kočijo in lepe konje.

Ko je videl, da se narodna knjiga njegova vedno dalje razširja in med izobraženimi povsodi svoje namene doseza, sklenil je drugo enako povest iz narodne zgodovine zajeti in jo priobčiti. Kmalu je našel primeren predmet ter ga jel obravnavati. Bila je ta knjiga še dosti lepša povest „Niccolò de Lapi“.

To novo povest pripravljaje ni vendar nikedar opustil slikarstva, kateremu so bila leta od 1830. do 1841. posebno ugodna. Ni je bilo skoro razstave, na katerej bi se ne bil Azeglio odlikoval z mnogimi slikami. Leta 1836. je poslal celó tri slike v veliko razstavo slik v Parizu ter je tudi sam tja potoval. Poslej jih je prodal vojvodu Devonshirskemu, kateri jih ima še sedaj shranjene v svojem gradu na Škotskem. Slikarju pa so izročili svetinjo z napisom: „A. M. d'Azeglio, prix de paysage“. Koliko dela je imel mladi umetnik, razvidi se lahko tudi iz tega, da je po pariški razstavi enkrat v enem letu naredil 24 raznih slik, velikih in majhenih, katere so mu bile od raznih strani naročene in primeroma dobro plačane.

Neprestano delo mu je nekoliko lajšalo bolečine, katere so ga zadele v četertem desetletji njegovega življenja. Leta 1834. umerla mu je ljubeznjiva žena Julija; štiri leta potem pa mati, katero je ljubil, kakor se le more kaka nebeška stvar na zemlji ljubiti.

(Dalje prih.)

In vendar —!

Noveleta v pismih, spisal Emil Leon.

6.

Filip prijatelju Bogomilu.

Konec meseca avgusta.

Zadnjič sem ti povedal, kako živim sedaj, in kako vsako jutro pijem dobro kavo. V svojem odgovoru delaš šale o tej „poetični kavi“ — ali to me ne boli. Resnica pa je, da moje življenje ni brez poezije. Takoj po tisti poetični kavi gremo na izprehod v dolino k potoku, v katerem sem polovil in pokončal nekedaj toliko rib. (To se ve, da Zlatar ostaje doma.)

In sedaj poznamo že vsak „tomun“, pri vsakem vemo, koliko je postervi v njem in koliko se jih skrije v skalovje, ko pridemo blizo.

Tu pa ti moram povedati, da sem bil v dijaških svojih letih sloveč ribič po dolini, sloveč posebno med vaškimi otroci, ker malokedaj mi je ušla riba, katero sem z roko „čutil pod grivo“. — Ti pa se gotovo čudiš, kako bi se riba z roko vjela. Ali vendar je istinita resnica. Ako ležeš na bregu ter veš, kje se je skrila posterv, tedaj jo lahko dobiš, če si le količkaj gibčen. Kakor tiste tice, ki skrivajo glavo v pesek in se čutijo varne pred vsako nevarnostjo, tako tudi riba ne pozna nevarnosti, skrita v grivi. Brez skerbi ti pusti, da ji prideš z roko ob životu do sopeče glave — tedaj pa stisni in — tvoja je!

Tudi Angeliki sem pravil o primitivnem tem lovu. Ni mi hotela verjeti. Konečno pa sem moral leči na breg — in kmalo sem privlekel svoj plen na suho.

Od tedaj pa moram skoraj vsak dan poskusiti svojo srečo. Ali vselej brez uspeha tirjam, da bi se rudeče-pikasti ujetniki odmenili — za ponev in maslo. Žensko usmiljenje me premaga in zopet moram spustiti v vodo nedolžno živalco „z drobnima in milima očescima“. — Vidiš, tak otrok je postal resni tvoj prijatelj!

Ko pa sė stolpa vdari dvanajsta ura, tedaj se še le odpravimo proti domu. Moji spremljevalki radostni, jaz pa v zavesti, da danes zjutraj zopet nisem storil in delal ničesa. Doma pa skesano obračam poglede po Tukididu, katerega peloponeško vojno sem hotel letos med počitnicami prebaviti. Ali sedaj zaprašena čaka trenotka, da bi jo vzel v roke. Ali dôbi čas, ako moreš!

Pisal sem ti že, da so Zlatarjevi opoludne in zvečer pri županiku. Po kosilu pa takoj pridejo nazaj in stari župnik z njimi. Potem pa moram sesti sė starima gospodoma na balkon (o katerem sem ti tudi že pisal), in pri krasnem

razgledu v dolino gonimo — mline s politiko.

Dan za dnevom govorimo o nepričakovanih uspehih, s katerimi ravno sedaj razsajajo pruske vojske po Francozkem, in delamo kombinacije, katerih bi se moral sam Bismarck veseliti. Župnik je serdit Francoz, Zlatar se vé da Nemec, in jaz posredujem na obe strani z oboroženo nevtralnostjo. Stara moža prideta časih v hud ogenj. Zlatar hvališe na vse moči svoje nemške generale ter je posebno navdušen nad vojskovodjem von Göben-om — „ki je tak Julij Cezar, če tudi naočnike nosi". — Župnik pa ima tudi svoje misli o teh nemških generalih, teh protestantih, ki niso vsi nič prida, če tudi naočnike nosijo. In tako je prepir narejen! Kaj se hoče, moža sta iz stare šole; vendar pa ostajata pri vseh prepirih dobra prijatelja — in to je glavna stvar.

Politike pa me reši Angelika, želeč, da bi se šli izprehajat. In zopet sem vprežen! Priljudno se poslovim pri prepirajočih se politikih — in odrinem, doma pustivši Tukidida in vojno peloponeško. Potem pa oblazimo vse germovje in gozdove in še le na večer se vračamo.

Sedaj pa sam sodi, če ni tako življenje poetično ali vsaj prijetno. — —

7.

Filip prijatelju Bogomilu.

Malo dni pozneje.

„In vendar, vendar se oženiš"! Tako berem v tvojem odgovoru in prav gorko čutim ironijo tvojih besed. Tvoj list mi je odperl oči — in bil sem žalosten, prav v resnici žalosten. Ali človek ne smé priti sè žensko v dotiko — da bi se takoj ne govorilo o ženitvi?!

Moje nazore o ženstvu poznaš in ni ti treba praviti, da nisem — zaljubljen. Ali človek je človek! Poglej! pred malo dnevi sem se nehoté zasačil pri misli, kako bi se pač poljubila Angelika na tisto mehko, žametovo lice! In konec je, da — otidem, otidem, ter se povernem k Tukididu in peloponeškim bojem. Mordà se vidiva prej, nego misliš, da ne zagazim tu v kako dijaško, nepotrebno ljubezen. In vendar — ne, nikedar ne! — —

8.

Filip prijatelju Bogomilu.

V pričetku sept. meseca.

Včeraj popoludne sem hotel odriniti, po naglem slovesu otiti. Ali danes sem še tu in tebi pišem, Bog vé, da ne s hladno kervjo. Ves sem poparjen, ves pobit in vsa energija je izginila iz moje duše. Ali poslušaj!

Že več dni sem bil z Angeliko in Klaro zgovorjen, da obiščemo pri ugodnem vremenu „gaberško" goro, s katere je najlepši razgled v globoko dolino in na dalnje snežnike. Angelika je hotela tudi moliti ondi v cerkvici, pri kateri je imenitna božja pot matere božje. In ravno včeraj jutro se mahoma spomni, da gremo popoludne na gaberško goro. Gospod Zlatar je bil takoj zadovoljen ter je hotel iti popoludne k župniku in kaplanu igrat in vino pit. V duši sem sklenil, da

bode to moj zadnji izprehod in da torej dan pozneje odrinem. Obljubil sem iti na gaberško goro.

Takoj ob eni prihiteli sti Klara in Angelika iz župnije. Zlatar pa je kar doli ostal pri gospodih, želeč nam srečno pot. V kotu med gorami pa se je bilo nakopičilo sivih oblakov, in rekel sem, da bi raji ne hodili od doma, in da bo mordà še deževalo. Ali žensko logike učiti, je težavno delo, in tudi jaz sem se trudil brez uspeha. Odrinili smo in pod pekočim solncem stopali po rebri. Ali kaka hoja je bila to! Klepetanja in govoričenja brez konca! Vsakih pet korakov smo obstajali in gledali v dol.

Hoteli sti videti vse! Kedó v oni hiši tam stanuje? kako se pravi tej cerkvici, onemu hribčeku? kedó obdeluje one laze, tako stermo ležeče? in kedó je lastnik teh zelenih, smerekovih gozdov? In tako sti staknili še obilo imenitnih stvari, o katerih sem moral jima povedati prav vsako malenkost, katero sem vedel.

In še le, ko smo dospeli med gozdove, zeleno smerečje in gosto bukovje! Tu se je pričelo novo moje terpljenje! Klara mi je vsak trenotek izginila po gošči za kakim cvetom ali čudnim mahom. Moral sem za njo ter jo sè silo pripeljati na pot, da mi je zopet kmalo ušla iz nje. Angelika pa skoraj nobenega drevesa ní poznala in popisovati sem ji moral belolubne breze, smereke, jelke in mah, po njih rasteč. Vprašala me je po vseh mogočih stvareh: kedó jé smerekova semena? kje gnezdijo vrane? če so na teh bukvah tudi polhi? če se mordà nahajajo tu slavci? kakova jajčeka nesó kavke? ali ne černih? in če je res, da si kos iz blata pripravlja svoje gnezdo? In vsemu temu sem moral natanko, sila vestno odgovarjati.

Šli smo se vé grozno počasi. Serdil sem se, in senca tega serda mi je stopila tudi na lice, kar pa je Angelika takoj opazila. Ali ta serd mi ni čisto nič koristil. Angelika se je temveč sama pričela serditi, da sem nepriljuden, da se jezim, kar se hoče ona podučiti, da je to prav, prav čudno in nespodobno, in da me ne bode nič več popraševala in ne besedice več govorila z mano, prav gotovo ne. (Ti ne veš, kako je bila krasna v tej jezi!)

Nikari pa misliti, da se je dolgo serdila. Kmalo je bila utolažena — in zopet so se odperli studenci njene radovednosti. Tri dolge ure smo hodili, da smo dospèli pod verh, na katerem stoji sè starim zidom obdana gaberška cerkev. Tu se je pot zavila med hrastje, visoko in starikasto. Solnce je sijalo, in sedaj pa sedaj je zagodernjal piš v verhovih. Pred mano sti stopali Klara in Angelika, konečno vendar že utrujeni. Smejajoč in govoreč sti obračali razjarjene poglede proti meni.

Bil mi je lep prizor! Okrog nas oslabela, stara narava, in tu dve človeški, mladi stvarci, tam stokanje trohnelih debel, tu smejanje in veselo življenje. In moje serce se mi je zdelo kakor ta gozd, staro in brez življenja. In žalost in revščina prihiteli sti mi v dušo, da so mi skoraj solze silile v oko. In zakaj —?

Dospeli smo do golega verha ter stopili skozi ozidje na revno pokopališče. Videti je bilo še nekoliko starih grobov. Bog vé, kedó spi tam notri večne sodbe čakajoč! Pokopališče se že davno več ne rabi in tudi gorjanci se sedaj poko-

pujejo v dolini pri fari. Ali tu samevajo ti otožni, pozabljeni grobovi!

Moji spremljevalki pa sti takoj hiteli na krasni razgled. Moral sem jima pomagati na ozidje, da sti od ondod zerli v plan daleč pod sabo. Obiskali sti vse štiri svetovne strani, ter zopet hoteli vse vedeti in izvedeti od mene. Pretekla je ura in silil sem, da bi se vernili proti domu. Ali hoteli sti videti tudi cerkev, hoteli moliti k materi božji. Stopili smo torej v malo poslopje. Ravno tedaj pa je potegnila silna sapa in tulila, vijoč se med gozdovi. Sivi oblaki pa so v hipu prepregli obnebje. In v nizki cerkvici so pogasnili solnčni žarki, mračno je postalo v malem prostoru in debele kaplje so padale na omrežena okna cerkvena. Kakor golobici sti prihiteli Klara in Angelika k meni, plašni in boječi. Bojazen pa je minola, ker deževalo je brez bliska in groma. Kmalo sti mirno molili pod podobo božjo. Jaz pa sem slonel ob zidu, in zerl — na njo in njeno lice. In tista misel o poljubu, tista misel — bila je zopet tu!

(Dalje prih.)

Zemeljska čuda.

VI.

Prav tako, kakor bi bilo zemlji žal, da je otročja leta za svoje ozalšanje preslabo porabila, zdramila se je v srednjem veku svoje starosti na veselo delavnost, in hiteti je jela, da se olepotiči po vseh krajih z novimi čudovitimi krasotami. Mnoga stvaritev se ji je izborno obnesla. Oni grozoviti Savriji so ji toliko ugajali, da si je z današnjim letečim zmajem na otoku Java ohranila še sedaj spomin na pretekle dni.

Ko je obernil konec srednjega veka njen mogočni gospodar nad oblaci svoj pogled doli na njo, videl jo je, kako kerčevito si prizadeva, da nasuje na vsako ped novega veselega življenja. Ko so se ji stekale ure njene srednje starosti, dihale so že tu pa tam, todà še v malem številu, živali z gorko kervjo, a tako popolnega života, kakor danes, še niso imele, vendar je pervi poskus pokazal, da se ji utegne v prihodnje stvarjenje bolje posrečiti. Po zraku so se pojali že žužki, predniki in očetje sedanjih merčesov, in tudi kak tič, sedanjim ne še popolnoma enak, je ferfotal po širnih gozdovih, kodar pa ni rasla več ona visoka, drevju podobna praprota, preslica itd., ampak se umaknila iglastemu drevju in celo s cvetlicami je napravila zemlja pervi poskus. A storila je še drug korak dalje; več ji ni ugajalo povsod na jugu in severu enako živalstvo, več ne povsod enaka rast; razverstila jih je, ter nekatere posadila na sever, druzim pa njihovo domačijo proti jugu odkazala. Tako je poskušala že v srednjem veku, dokončala pa je to v n o v i tretji dobi svojega življenja, ki ji učeni reko: tercijarna.

Ta doba se je pričela s tem, da so se ji dvignili oni skladi, ki so jih v srednjem veku nakopičevale tiste drobne živalce po morskem dnu, kvišku čez vode, visoko v oblake. Pričetek nove dobe je rojstni dan Pirenéj, Alp, karpatskih, kavkazkih in berž ko ne tudi himalajskih in kordiljerskih gorá. To so bile velike premembe, ki niso mógle ostati brez vpliva na razvoj ze-

meljskega življenja. Svoj pervi upliv so pokazale podnebju. Ob visocih grebenih teh gorá so se zadevali od juga in severja prihajajoči vetrovi. Gorki so oddali južnemu znožju vso svojo gorkoto, severni so pa hladili in mrazili severna znožja sè svojim ledenim dihom. Vsaj v mali meri moralo se je takoj s početka razviti na eni strani drugačno življenje nego na drugi. Počasno a vedno določneje se je ločeval mraz od gorkote, a v pričetku nove dobe so bile srednoevropske dežele tako gorke, kakor danes severna Afrika in Egipet, jutrova dežela Palestina in Perzija in južno Kitajsko, in kedó bi hotel šteti stoletja. ki jih je trebalo, da se je Evropa gori do karpatskih gorá toliko izhladila, da je imela podnebje tako, kakor najmilejši kraji laški in španski. Smokve, lavor, mirte in palme so rasle takrat po naših krajih. A tudi to je trajalo le en čas, živali in rastline, vajene lepega južnega obnebja, so se preselile za gorkoto doli proti jugu, na njihovem mestu pa so zaživela nova plemena in učeni vedó kako.

Mladiča iz enega gnezda, ki sta se ločila drug od druzega in je ostal pervi v svojem domačem kraji, reciva v srednji Evropi, drugi pa šel doli na jug iskat boljšega življenja, — postala sta si polagoma popolnoma nepodobna, in če ne še ona dva, razšli so se v podobnosti života vsaj njihovi pozni vnuki toliko. da jih čez sto in sto let že več poznati ni bilo. Potreba prebija železna vrata; še danes je brati, koliko ostrejega pogleda in posluha so divjaki v Ameriki in Avstraliji in Afriki, nego mi, ki si tudi brez teh lastnosti pomagamo lehko dalje. Po življenji se je moral ravnati život onih dveh mladičev iz enega gnezda. Mej tem ko se je onemu na jugu dlaka skrajšala in v gorcem podnebji reja postala, izrasel je mordà onemu v srednji Evropi, (ako si je mogel sploh življenje ohraniti) gorak, gost kožuh.

Mordà je moral južni brat plezati na drevje „s trebuhom za kruhom", nogé so se mu morale privaditi plezanja, in ko je severni brat dirjal po terdih skalnatih in peščenih tleh in so si on in njegovi otroci uterdili svoja kopita, postali so pozni vnuki južnega brata že izverstni plezalci, svojim sorodnikom že nič podobni.

Tako nekako vsaj si mislijo učeni razcepljenje enega ali druzega živalskega plemena v več druzih, mej seboj si malo ali nič podobnih, koliko pa je resničnega na tem, to pa se ve da, gospica moja, ne smem ne jaz ne učenjaki razsoditi, ampak to morate vi storiti; Vaša glava. vaš svèt.

V novi dobi zemeljskega življenja videl bi bil človek (a takrat še ni živel) povsod drugačna plemena, ko so v prejšnjih dobah zastran povsod enacega obnebja živele ene in iste živali ene in iste rastline. — V isti meri pa, kakor so se nove živali oživljale, izmirala so stara prejšnja plemena. Premenjeno obnebje, premenjene razmere jim niso več ugajale. Nekatere so prestale sicer to novost, a ker so morale drugače živeti, neo njihovi predniki, predrugačil se jim je tudi život. To so izkusili oni mogoční Savriji, popolnoma so izmerli, kar pa jih je ostalo, spominjajo le z nekaterimi lastnostmi na svoje sprednike ter delajo tako prehod k novim plemenom. S kokoma se ne godi nič v naravi.

Žival z gorko kervjo. sesalke, so se že v prejšnji dobi prikazovale. a nekako strahoma, sedaj pa jih zamergoli povsod

kakor listja in trave, pa ne v oni versti, kakor ste se je učili iz Pokorny-jevega živalstva. Nekaj verst je mož zadel, na pr. mošnjake, ki so mej vsemi sesalkami najmanj razvite in popolne, vendar jih stoji še cela versta druzih nekako na meji med enim in drugim plemenom, na pr. Dinotherium (grozna žival) ki je imela štiri čevlje dolgo, dva pa široko glavo. — Zatem so se prikazale živali: Hyotherium, to so tiste, ki so mej vsemi našimi domačimi živalmi zavoljo svoje nesnage najbolj razvpite; Siwatherium, grozna in strašna žival, velika kakor slon, s štirimi dolzimi rogovi v čelu; za temi so se oživili žužkojedci, a pravi otroci novega veka so prežvekovalci, goved, konji in osli, opice in debelokožarji: to so nilski ali povodnji konji, nosorogi, mamuti in mastodonti ali predsvetovni sloni, proti katerim so sedanji po Afriki in Aziji živeči res pravi pritlikavci, ker največi, ki so ga dosedaj našli je čez dvajset čevljev dolg. To je zbudilo našim prednikom, ko so našli pervikrat te kosti, kaj čudne misli o podobi in opravi predsvetovnih slonov. Sloveči Leibnitz je sestavil iz ostankov kaj čudno žival, ki ji je vsadil v čelo dolg in močan zob, v čeljusti pa, v vsako, po dvanajst, po en čevelj dolzih zob in imenoval žival Unicornu fossile, Einhorn, enorog, in ta njegova misel je veljala dokler niso 1696. leta našli celega mamutovega kostnjaka, ki je še le naravoznancem oči iztrebil. Takrat pa še ni biló povsod znano, kako velikansko število teh slonovih ostankov se drugod nahaja. Na otocih ledenega morja jih je tem več najti, čim dalje se ide proti severu. Otoka Lahov in Nova Sibirija sta sestavljena iz ledu in slonokostí, celo morjé jo prinaša po vsacem viharji na breg in ne zmanjka je, da si jo kupci že pet sto let na Kitajsko odvažajo, a to so velikanski zobje, ki tehtajo najtežji do pet centov. Še ve da največ slonokosti, ki je pride mej ljudi in na terg, pa se privaža iz Sibirije; ko bi se prodajala le slonokost naših sedanjih slonov, plačevali bi jo mordà dragó ko zlato. Že v 17. stoletji so vedeli za te sibirske dragocenosti. Neki Holandec je popisal 1692. leta svoje popotovanje po Sibiriji in mej druzim dejal: „Prokleti neverniki, pogani, Jakuti, Tunguzi, Ostijaki pravijo, da so mamuti bivali vedno pod zemljo, ter hodili pod njo sem in tja, naj je zemlja bila še tako globoko v tla zmerznjena. Pripovedujejo pa razen tega tudi, da so videli večkrat, ko je šla taka žival, da je odskakovala zemlja nad njo in se posedala zopet nazaj. Kodar je žival pod zemljo hodila, bil je verhu zemlje zaznati razór. Dalje pa menijo tudi, da, kader pride žival kvišku, da zrak zagleda ali ga samô zadiši, takrat pogine; zato jih je ravno ob bregovih rek toliko, ker so nenadoma k verhu proderle. — Dalje mislijo še, da so živeli mamuti tod pred vesoljnim potopom, da je bil zrak takrat mileji, in da so potonili, njihova trupla pa je pokrila voda s peskom in kamenjem. Po vesoljnem potopu pa se je svet shladil, zamerznili so ter dočakali denašnjih dni“.

Takó popotnik. — Torej že skoro pred dvemi stoletji so ugibali sibirski pogani takó, ko danes naši učenjaki, ki še niso do dobra dognali, kako je o teh živalih misliti.

Drugod po svetu, „mej izobraženimi“, pa so imeli drugačne pojme o predzgodovinskih slonih. V XVI. stoletju je poročal neki ranocelnik, Mazurier, medicinski fakulti v Parizu, da je našel blizo Lyona,

v 30 čevljev visocem in petnajst širocem grobu velikanske kosti. Vrata so bila zazidana, dejal je, nad vrati pa je stal napis: Teutochus rex, kralj Teutonov, to je tist, ki ga je Marij v bitki pri Aix v Provence vjel. Njegov život kakor ga je Mazurier sestavil, bil je pet in dvajset čevljev in pol visok. Čez pleča je meril deset čevljev, glavo pa je imél pet čevljev dolgo. S tem germanskim velikanom je popotoval po Nemškem in Francozkem, in Njihovo veličanstvo kralj Ludovik XIII. se temu groznemu kolegi kar prečuditi ni mogel, in na vsem potu ni Mazurier srečal človeka, ki bi mu bil povedal, da je njegov Teutoboh, če se prav za prav vzame okamenjen mamut.

Take velikanske kosti so dale v prejšnjih stoletjih povod mnogokaki lepi pripovedki. Njim se moramo mordà zahvaliti za Achila in Ajaka. Iz Ajakove gomile so vzeli v času Periklejevem šipico v kolenu, krožnikove velikosti in v Černem grobu pri Kranji kažejo še danes velikansko rebro „ajdovske deklice".

Danes pa vemo natanko, kak je bil mamut; 1834. l. v oni gorki zimi, ko se je celo obrežje reke Lene otajalo, našel je neki tunguski ribič celega mamuta z mesom in dlako. Naravoslovec Adams ga je z mahom natlačil in ga peterburski muzeji za deset tisoč rubljev prodal.

Vse te in prej omenjene živali pa so živele ob zeliščih, in še le tedaj, ko se je zemlja z njimi prenapolnila, prikazovati so se jele tudi živali roparske, ki pa so bile mimo sedanjih mnogo krepkeje in veče, ker se jim ni bilo potreba za svoj obed toliko truditi kakor sedaj, ko morajo mnogokrat poleg vsega truda še lakoto terpeti.

Razen levov, tigrov, leopardov in nekaj druzih maček (mačji rod je pa vendar že v tej dobi živel) in ene ali druge roparice bila je zemlja konec nove dobe posuta čez in čez z živalmi in rastlinami, kakoršne nas obdajajo danes od vseh strani. Stvarjenje je bilo končano, in napočiti je moral šesti dan, trenotek, ko je stvarnik pokazal zemlji, ki je dosedaj občudovala le delo njegovih rok, celó svojo lastno podobo in ji vstvaril človeka, po božji podobi, a predno se je to zgodilo, očistil je vso zemljo in jo opral, da spozna človek, najumetnejše delo stvarnikovih rok, kakó ga je njegov gospod že pri stvarjenji mimo vseh bitij odlikoval in počastil.

(Konec prih.) Ivan z Verha.

Zlato.

(Konec.)

Leto za letom je privrelo več zlatokopov v srečno Kalifornijo. A kmalo ni bilo za vse dosti prostora, zlati prodi so bili na mnogih krajih že večkrat preiskani, in treba je bilo vedno bolj popolnega orodja, da se je delo izplačevalo. Zato so novi prišleci morali pečati se s poljedeljstvom. Iz nemirnih, dvomnih elementov, kakoršni so bili ti srečolovci, postali so pošteni kmetovalci, in blagostanje dežele je jelo v resnici rasti. To je bil pravi blagoslov zlata.

Takoj pervo leto so našli zlata za 11 milj. gl., čez dve leti že za 110 milj.

To je šlo nekaj časa naprej, dokler ni trud pridobitve veči postajal. Morali so začeti kopati rudnike ter zlato umetno ločevati od kamenja, kajti v naplavljeni zemlji ga ni bilo več. Zraven tega so se pokrili zlati kraji z debelo skorjo terdih vulkanskih izmetkov. Vse to je letni dobiček zmanjševalo. Vendar je Kalifornija še vedno ena pervih zlatonosnih dežel.

Zedinjene deržave pridelujejo tudi drugod mnogo zlata, posebno v zahodu, v sosedstvu Kalifornije, kjer je v Nevadi najbogatejši rudnik na zemlji, z imenom Comstock-lode. V zadnjih desetih letih so izkopali iz njega za več nego 400 milj. gl. zlata in srebra, in vedno se jim odpirajo še nove žile. Samo pridobitev postaja vedno težavnejša, ker jim podzemeljska vročina nasprotuje na daljšem vertanji proti središči zemlje.

Vsa Amerika daje sedaj okolo 156 milijonov gl. zlata na leto, tedaj največ mej vsemi deli zemlje.

Za njo je perva Avstralija, iz katere izvozijo na leto primeroma za 98·5 milijonov gl. zlate kovine. Ta nepričakovana množica pride v pervi versti iz kolonije „Victoria". Tam so dobili od začetka zlate kepe, ki so tehtale po 50 kilogr. Na svetovni razstavi v Londonu je vabil občinstvo k sebi obelisk, ki je bil zložen iz samih zlatih kosov avstralskih in visok 21 metrov! Tehtal je 896 tisoč kilogr. in bil vreden kacih 1000 milijonov gl. Tedaj $^1/_8$ angleškega deržavnega dolga.

Najmanj zlata dospe v naše roke iz Evrope. Nekedaj se ve da ni bilo tako. Otoci gerškega morja, posebno pa Španija, Alpe in druge planine so ga dajale Rimljanom v obilici, in njihovi pisatelji so ohranili poznejšemu zarodu mnogo zanimljivih čertic o teh zlatonosnih krajih.

Na meji slovenskih dežel v koroški ziljski dolini bili so takrat rodovitni rudniki, ki so pa že davno obožali in propali. V srednjem veku je slula posebno Češka zaradi svojega zlata, katerega so iskali že ob času Ljubuše. Mnogi dobri sledovi tedanjih rudnikov nam pričajo o vsestranskem pridobivanji zlata v onih dobah. Najstareji rudniki v Evropi, ki še vedno povračajo trud obdelovanja, ležé v Karpatih. Kremenice, v znožji tega gorovja, v severno-zapadni Ogerski, imajo še mnogo zlatih žil, ki še niso usahnile. Avstrijsko cesarstvo obsega v Evropi sploh največ zlatonosnih krajev, ter pridela na Ogerskem in Sedmograškem iz svojih rudnikov vsako leto nekaj čez poldrugi tisoč kilogr. zlata. Tudi naše velike reke so bile v minolih časih polne zlatega peska, a sedaj se prališča na njihovih bregovih ne izplačujejo več. S tem delom se vkvarjajo navadno le ogerski cigani, katerim se drugo delo ne ljubi. Na leto oddajó v deržavno blagajnico okolo 5 odstotkov pridelka vse monarhije.

V Evropi nahajamo tedaj zlato skoro samo v rudnikih. Iz naplavljene zemlje so ga že zdavna odločili in preiskali. Omeniti moramo tudi reke Rene, na kateri zasluži priden delavec s pranjem zlata le svoj skopi, vsakdanji kruh, kajti mej dvema milijonoma delov peska je komaj en del zlata. In vendar so preračunili, da ima Rena v svojih valovih še čez 80 milijonov gl. zlata. Badenska vlada je nakovala vsako leto kacih 2 tisoč zlatov iz zern, ki so jih vlovili v Reni,

Vsa Nemčija se pridružuje tergovini s komaj 230. kilogr. zlata, ki je z avstrijskim skoraj edini pridelek v nekedaj tako bogati Evropi.

Vrednost zlata se je spreminjala v teku svetovne zgodovine. Vzrok različne veljave je bila vsota letne pridobitve in osoda posameznih narodov. Ob Platonovem času bilo je zlato dvanajstkrat dražje, nego srebro. Tudi pri Rimljanih je imelo navadno to ceno. A ko se je Julij Cezar vračal iz Galije, prinesel je od tam toliko zlata, da je bilo nagloma samo 7½krat dražje nego srebro. Pozneje je zopet poskočilo, in prišlo je v nekaterih časih celo do 22kratne veljave srebra.

V našem desetletji se suče ta razmera mej števílkami 14 in 16, in kilogram se plačuje sedaj primeroma s 1400 gl.

Zlato v naravi pač nikjer ni popolnoma čisto. Vedno ima primešanega nekaj srebra, ki mu daje bolj bledo barvo. Zlato, ki ga ima nad 20 odstotkov v sebi, imenovali so Rimljani e l e c t r u m, dobro so torej že vedeli za te lastnosti. Čisto zlato bi se pa tudi ne dalo rabiti za nobeno delo, kajti je veliko premehko. Treba ga je vselej združiti s kovinami, ki ga naredé bolj terdega, a ne škodujejo preveč njegovi kovnosti. Svinec za to ni dober. Če mu ga primešamo le dvanajsti del, postane zlato kerhko enako steklu. To se ne zgodi, če se mu pridene srebra ali bakra. Da se razmere zlate zmesi, katero imenujemo potem l e g o v a n o, lahko izrazijo, razdelili so m a r k o zlata na 24 karatov. Čisto zlato je tedaj 24karatno. Če se mu odvzamejo štiri karati in nadomestijo z ravno toliko množico srebra ali bakra, ostane nam dvajsetkaratno zlato. Vsaka deržava določi postavno dovoljene zmesi. Pri nas rabijo za razne izdelke 18, 13 in 7karatno zlato.

Stari narodi so dobro poznali enake posebnosti zlata, in so vedeli ločiti dobro od slabega. To nam dokazuje p o s k u š e v a l n i k a m e n, katerega so že v IV. stoletji pred Kr. poznali gerški zlatarji. Kako zgodaj so znali v Mezopotamiji izdelovati iz zlata razne umetniške reči, razvidimo iz svetega pisma, kjer se pervič omenja poraba zlata v starem veku. Služilo je že takrat človeškemu samoljubju, in imeli so ga moški in ženske za olepšavo svoje osebe. Iz poprej omenjenih krajev Azije ohranjena so nam tudi perva poročila o onem namenu zlata, ki je pač najstareji, in se je ohranil skoro nespremenjen do današnjega dne, namreč o porabi za b o ž j o č a s t. Razni pisatelji pripovedujejo o zlatih bogovih v slavnih svetiščih, o različnih izdelkih, ki so mnogobrojno krasili hiše božje. In tudi sedaj je ni cerkvice, da bi bila brez zlata, naj stoji tudi sredi še tako ubornega kmečkega selišča. Zlato je ostalo v teku tisočletij pervi zaznamovalec moči in lepote, in zato tudi priprosti človek tako bogato obdaruje svetnike in bogove s tem najstarejim znakom bleska in vzvišenosti.

Pri Egipčanih so duhovniki čuvali skrivnost obdelovanja zlata. V njihovi zgodovini se omenja najpervo v XV. stoletji pred Kr. Gerki in pozneje Rimljani so v porabi zlata prekosili vsa druga ljudstva. Znali so ga zvleči v niti in plesti iz njih dragocene obleke. Delali so iz njega tanke liste, s katerimi so zlatili kovine in druge stvari. Vedeli so, da se stopi v živem srebru — a kakó so zlatili kovine, ne vemo natanko.

Drugače gotovo, kakor mi, ker takrat niso poznali mnogoverstnih kislin, ki se sedaj rabijo pri zlačenji „v ognji".

Zlate denarje so jeli tudi zgodaj kovati. V dunajskem dvornem muzeji hranijo novce, ki so bili narejeni v VII. stoletji pred Kr. v Mali Aziji. Za njimi so najstareji gerški in perzijski zlati. Rimljani so imeli primeroma pozno (l. 547. po zidanji mesta) pervi zlati denar. Arabci so jih posnemali v srednjem veku. Ta čas je bil zlat denar še jako redka stvar v srednji Evropi. Benečani so delali perve svoje „cekine" koncem XIII. stoletja. Za njimi so Čehi kovali zlate novce iz lastnega pridelka, mej tem ko so Benečani potrebno kovino v druzih deželah prikupčevali. Po najdbi Amerike, iz katere so pripeljali nezaslišano mnogo zlata, jele so vse omikane deržave narejati zlat denar, ter si ustvarile posebno „zlato veljavo", ker zlato se je od tedaj primeroma lahko dobivalo.

Nepričakovane bogatije zlatonosnih krajev v novih, poprej neznanih delih zemlje, pretile so preplaviti stari svet, ter zmanjšati ceno zlata. A to se ni zgodilo, kajti v tisti meri, kakor so se odpirala nova zlata polja, rasla je tudi poraba zlata, ki je zašlo bolj nego nekedanje dni mej vse stanove človeštva v raznoličnih oblikah. Vendar njegova veljava ni izginila. Ostalo je, kakor v minolih, davnih dobah, spremljevalec časti in visoke stopinje v družinskem življenji, pogoj moči in oblasti. Kakor v predzgodovinskih časih, je še zdaj vedno zaželeno sredstvo zemeljske sreče. V veči meri služi še zmiraj osebni olepšavi in je zato hvaležen predmet raznim umetnijam in buditelj našega duha.

Vsako leto vzamejo zemlji po preračunu Zippe-jevem kacih 224 tisoč kilogr. zlata. A vsega, kar ga kroži po svetu, je morebiti za kacih pet tisoč milijonov gl. Kocka, vlita iz te množice, imela bi več nego 6 metrov dolg rob.

Toliko bliščečega zlata je tedaj raztrošenega mej človeštvom! Rodilo mu je pač brezštevilno križev in težav, provzročilo dela, ki mu niso v čast, ter zapisalo mnogokatero dejanje s kervavimi čerkami v zgodovino. A vendar zlato svetu ni bilo samo v proklestvo, temuč imelo je vedno svoj dobrodejni vpliv. Z njim se postavljajo kakor nekedaj, tako še zmiraj „bratoljubja altarji", ono izpodbuja posameznike k večemu trudu in vzvišeni marljivosti. Delajo se iznajdbe in rodé umotvori človeškega duha, ki bi morebiti ne bili nikedar zagledali belega dne, ko ne bi imel človek nobenega upanja zasluženega plačila, nobenega posvetnega odškodovanja za trud in znoj — ko ne bi bilo rumenega zlata!

Ivan Šubic.

O prevodih.

Kakor pri drugih narodih, prikazovali so se tudi pri nas prevodi in bodo se še rodili. Eni se jih veselé, drugim niso po godu. Eni jih odobrujejo iz teh vzrokov, ravno iz istih vzrokov in drugih jih pa drugi zametajo. Ni pa vse enako, kako o njih mislimo. Prevodi tratijo čas onim, ki jih napravljajo, in segajo v žep onim, ki jih kupujejo.

Prevodi hočejo tudi delovati na narod duševno enako izvirnikom. Potreba je torej vedeti, s kako pravico smemo književnost bogatiti s prevodi. Poveršne in aforistične misli pa tu nič ne zaležejo. Stvar moramo načelno ogledati in načelno uterditi. Le takó bomo večnim prepirom tudi tukaj vrata zaperli in prostor pridobili za druga pogajanja.

Prevodi leposlovnih proizvodov niso tako redki, kakor vednostnih del. Ravno zató se spodobi najprej leposlovnemu listu o prevodih izpregovoriti. Prašanje je pa s k u p n o za vsa duševna dela; ne verže ga deliti: naj torej enkrat leposlovni list za vednostno skupnost prostor pripusti. „Zvon“ se je načelno prevodov branil; on ima tedaj še posebno dolžnost, svoje vzroke povedati, ako noče očitanja slišati, da samovoljno postopa. Kajti mnenja slišimo za prevode in proti njim.

Mi po takem ne bomo naukov podajali, kakó se prevodi snujejo, pač pa pogoje, dobiček, škodo in vrednost povdarjali, ki izvirajo iz takih duševnih sredstev.

Ko bi govorili le en jezik, in ko bi imeli vsled te enojnosti tudi v pismu le en svetovni jezik, gotovo prevodov ne bi bilo treba. Vse proizvode, ki so pisani ali tiskani, bral bi lahko celi svet; bilo bi vse za vse. Pa tudi tedaj bi nikedó ne mislil na prevode, ko bi imeli n a r o d i enako bogato književnost po vsebini in po obliki. Prevodi nam hočejo tedaj pomagati s tem, česar sami nimamo. Oni prevodi, ki se na to stran pregrešajo, ne prinašajo nam nič novega, pač pa nas slepé z nepotrebnim blagom. Že sama ta resnica nas opominja, kako moramo vedeti, česar še sami nimamo.

Vzroki, zakaj niso vsi narodi književno enako bogati, so raznoteri. Za nas so najprej znameniti oni, ki tičé v p o s e b n o s t i h vsakega naroda.

Posebne narodne lastnosti dajejo tudi književnosti posebno lice, ki se razločuje od drugih. Od te strani nam ugajajo najbolj oni prevodi, ki imajo svoje izvirnike pri s o r o d n i h narodih. Narodi, ki so nam le od daleč ali pa prav malo v rodu, za nas nimajo lahko pripravnih izvirnikov. Vendar moramo tukaj duševna dela dobro ločiti. Proizvodi so namreč dveh verst. Eni imajo več narodne kervi v sebi, nego drugi. Kakor so nekatere strani občečloveške, tedaj lastnina vseh narodov, ravno takó so tudi eni proizvodi bolj m e d n a r o d n i, takó rekoč kozmopolitični, drugi pa imajo poleg te splošnosti še specifične narodne lastnosti.

Veda obsega resnice, ki niso navezane na noben narod. Kar je enim belo, ne smé drugim černo biti. Vednostni oddelki se tedaj ne pregrešujejo proti narodnim posebnostim. Ta zakon pripušča sam na sebi prenesti vso vêdo iz izvirnikov enega jezika v druzega. Kar ima l e p o s l o v s t v o vednostnega v sebi, tudi ni proti temu zakonu.

Logične sestave v leposlovnih proiz-

Jurij Šubic risal. Hat.og. L. C. Zamarski na Dunaji.

„RAJA“

PRISEGA

vodih tedaj so mednarodno imetje, katerega se morajo posluževati umetniki vseh narodov enako.

Pa tudi vsebina leposlovnih del je na mnogokako stran kozmopolitična. Lirika čute izrazuje na način, kakoršen je bistveno vsem narodom enak. Lirika tedaj ni prijateljica enim narodom in sovražnica drugim. Zato ji načelno ne smemo braníti, ako se preseljuje v prevodih od soseda do soseda. Kar ima ona narodnih življev, je malenkost.

Drugi leposlovni proizvodi pa imajo že posebnosti kulturne. Zatorej se ne dajó preoblačevati v tujo obleko brezpogojno. Tú torej vidimo meje, katerih nam ni prekoračevati, ako nimamo drugih posebnih vzrokov.

Kar doma zrase, ugaja domačincem najbolje. Po takem bi bili prevodi najnaravniši, ako jim iščemo izvirnikov pri najsorodniših narodih. Leposlovne oblike so, kakoršne so v igrah in romanih, imajo v imenovani meji vsebino, bodi-si ožega ali širjega družbinskega obsega, kakoršna je naši naravi, našemu mišljenju in čutjenju najbolj znana. Sorodnost se poprime najlaže sorodnosti.

Nôša je današnji dan med omikanim svetom mednarodna postala. Ali z nošo ne moremo primérjati duševnih del, ki imajo narodno lice. Duševna dela so bolj izvor tudi narodne notranjosti; ta se ne dá samovoljno odstranjevati. Zato se ne moremo šemiti s prevodi, ki so nam zaradi narodne izvirnosti oddaljeni.

Leposlovna dela, ki obravnavajo narodne posebnosti, ne morejo drugemu narodu ugajati, ki je tudi poseben, če je zares narod. Mi nismo Italijani in Nemci, še manj pa Francozi in Angleži po bistrosti in čustvu. Smešimo sami sebe, ako hočemo blažiti se s posebnostmi, samo drugim narodom lastnimi. Le kar imajo ti narodi zares kozmopolitičnega, je tudi za nas, ker na zadnje smo poleg druzega tudi mi še ljudjé.

Mi torej nismo proti prevodom; kažemo pa na pogoje, pod katerimi prevode edino odobrujemo.

O prevodih **za gledišče igre** bi bil potreben še poseben pogovor. Opominjamo zaresno na to stran, da poklicani te naloge ne pozabijo. Drugače se bo zgodilo, da se bodo tujci našemu slepemu posnemanju smijali, in tudi pametni domačinec bode moral milovati tako početje.

Francè Podgornik.

(Dalje prih.)

Slovenski glasnik.

ŠESTA PODOBA.

Prisega.

Ti, ki so pokorni ti svetovi,
Služijo ti zemeljski rodovi,
Pred teboj trepeče vsaka stvar;
Ti človeške sodiš sam osode,
Dvigaš, ponižuješ v prah narode.
Čuj naš glas, nad zvezdami vladar!

Kličemo v molitvi te očeta,
Tvoja naj godi se volja sveta,
Tvoje se čestí imé povsod!
Zver dobrote vživa tvoje roke,
Čuj uboge svoje nas otroke,
Reši nas pogube, o gospod!

Pred obličjem tvojim tu klečimo,
Sužnje roke kvišku ti molimo,
Milostno oberni v nas oko!
Bleda naša glej upala lica,
Napolnila mero je krivica,
Sužnji jarem žuli prehudó!

Sila sili nas na boj nemili,
Za svobodo bomo se borili
In za sveti križ, navdušen roj;
Vse terpljenje že smo preterpeli,
Zmago ali smert nam tí podeli —
V boj kervavi gremo, smertni boj!

— „Nove serbske skladbe“. Serbski skladatelj dr. Jovan Paču je uredil za glasovir tri lepe pesmi, namreč: I. Bez tebe draga; cena 1 gld.; II. Uspomena na pesmu čuj Dušane; cena 1 gld.; III. Prag je ovo milog Srpstva; cena 80 kr. Izdanje je jako lepo. Dobiva se pri Popoviči v Novem sadu. Omenjene kompozicije so primerne za besede, slavnosti itd.

— „Godišnjica Nikole Čupića“. Leto I. V Belem gradu 1877. Str. 347 v veliki 8º. Izdala deržavna tiskarna v Belem gradu. Vsebina te knjige je jako zanimiva; v njej so spisi, kakor: Kaj je želel in delal serbski narod v XVI. veku; slike iz dobe reformacije; Peter Petrovič Njeguš, pesnik serbski; spisi o Nemanji, o serbski zgodovini itd.

— „Biblioteka za narod“, katero izdaje knjigarna Popovičeva v Novem sadu, prinaša v svojem V. zvezku dosti veliko pesem z naslovom: „Svetli dani srpski“; zložil Mita Popović. V tej pesmi omenja pesnik junakov in junaštva v boji za svobodo od l. 1875.—1878. Glavni namen mu je bil, oslaviti boritelje za slovansko svobodo.

— „Zao drug“, povest za serbsko mladino, spisal Peter Despotović. Pančevo 1878. Tiskarna Jovanović. Knjižica v 12º ima 53 strani. „Matica srpska“ v Novem sadu, katera je že mnogo koristila serbskemu narodu, ima to navado, da daje nagrade dobrim spisom; ona je nagradila tudi prej omenjeni spis.

— „Beograd“. Knjigarna Velimir Valožić v Belem gradu je izdala album Belega grada, to je dvánajst podob, katere nam kažejo lepo serbsko prestolnico in njene znamenitosti: Knežev dvor, Veliko šolo, Narodno gledališče, Vojno akademijo, Mestno bolnišnico itd. Cena 1 gld. Podobe je izdelal litograf Kin.

— „Djetinje igre za mladež obojega spola“. Priredio A. Hajdenak. Str. 87. Cena 60 kr. Zagreb. Tiskarna C. Albreht.

— Srpsko-turski rat“ se imenuje majhena knjižica, v kateri pripoveduje serbski prostovoljec Milutin Spasić jako zanimljive zgodbe iz serbskoturškega boja. Str. 64. Cena 36 kr. Tiskarna Pajevič v Novem Sadu. 1877.

— „Krvavi dani u Bosni“ je ime mali knjižici (v 16º, str. 32.), v kateri popisuje Lj. Petrovič resnično zgodbo iz serbsko-turške vojske. Cena knjižici 15 kr., prodaje jo v Zemunu Miloš Grabovački.

— „Slovanský katalog bibliografický za rok 1877. Redakcí A. Michálka a F. Kloučka vydal spolek československých knihkupeckých účetních v Praze. Ročník I.“ — Hervaško bibliografijo piše Hartmán v Zagrebu, serbsko Koković, češko Francel, poljsko J. Kotul, malorusko A. Stefanovič. V omenjenem imeniku ni naznanjene ne ene slovenske knjige, ker se izmed Slovencev ni nihče oglasil, da piše našo bibliografijo. Najbolj popolna je češka bibliografija. Kedor želi zvedeti, kake knjige izdajejo na svetlobo slovanski pisatelji, naj seže po omenjenem imeniku. Zvon oglaša v svojem „Slov. glasniku“ zaradi tesnosti prostora samo hervaške in serbske knjige. Mimogredè naj še omenimo, da prebiva v Rusiji kakih 14.000.000 Malorusov, ali v Rusiji se ne smejo tiskati maloruske knjige, še narodne pesmi ne.

Imenik zastonjikov.

Letos smo namenili zastonjikom 50 listov. Ker se je do zdaj oglasilo 115 prosilcev, kateri žele zastonj prejemeti list, izbrali smo jih izmed njih imenovano število, in ti so: 1. Učiteljsko društvo za slovenski Štajer. 2. Porekar Anton, učitelj, Ormož. 3. Vončina Josip, Ljubljana. 4. Mrak Ivan, Tolmin. 5. Amf Er., Ljubljana. 6. Kenda Josip, Kobarid. 7. Prigl Josip, dijak, Varaždin. 8. Vežič Igor, bogoslovec, Zagreb. 9. Horvat Fr., dijak, Gradec.

(Dalje prih.)

Temu listu je priložena šesta podoba: „Prisega“.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: **Jos. Stritar.** Tiskata: **A. Keiss in P. Horn.**

Leto IV. Na Dunaji 15. junija 1878. List 12.

Vjetega tiča tožba.

Oj zemlja širna, zemlja lepa,
  Ti cela bila si mi lást;
Zdaj ozka kletka me zaklepa,
  Ko vjél sem se v nesrečno past.

Ostrigli, oh, so mi peroti,
  Da ni mi moči v sinji zrak.
Čez hrib in plan — gorjé siroti! —
  Ne nosi več me vzlèt krepák.

Ne nosi več me v log košati,
  Kjer mnog prebíva zvest mi drug,
Ni moči mi v jeseni z brati
  S teh velih trat na topli jug.

Z ognjenim jeklom umorili
  So mi nebeško luč očí,
Da božjih čud v narave krili
  Užívati mi moči ní!

Okó siroti oslepljeni
  Oko edino je spomín,
A on ni vir tolažbe meni,
  Spomin mi vír je bolečin.

Za mano ure solnčne sreče,
  Pred mano groza temnih dni,
Krog mene stene večne ječe . . .
  Pa naj spomin me veseli?!

Zdaj senčni gaj se v cvet odeva,
  Oj senčni gaj, moj rojstni ràj,
Glasnó tam bratov zbor popeva,
  Tu moj izgublja se vzdihljáj.

Z družíco drug tam prosto leta:
  Izbral si gosto je drevó,
In drobno gnezdo skerbno spleta,
  Da spal bi nežni rod mehkó.

A meni svet je ves ocvètel,
  Zapert in slep sem samotár,
Nikdar ne bodem gnezda pletel,
  Gojil mladíčev nikedár.

Merjè mi v ječi sèrce vbogo,
  Brezcvetna gine mi mladost . . .
Pač mnogo vzeli ste mi, mnogo,
  Ko zlato vzeli ste prostost!

A enega mi vzeli niste,
  Pa mi ne vzamete nikdár:
To pesmi so srebernočíste,
  To je glasóv nebeški dar.

Samotno v kletki bom popeval,
  Doklèr ne poči to sercé,
Vam dušo merzlo bom ogréval
  In sebi bom hladil gorjé!

X.

Massimo d'Azeglio.

Spisal J. Jesenko.

(Dalje.)

Njegova povest „Niccolò de Lapi“ je povzeta iz zgodovine florentinske. Da bi vse osebe primerno narisal, pripravljal se je mnogo na to delo. Kaj pazljivo je prebiral ne le florentinske zgodopisce, na pr. Varchija, Nardija, Amirata, Guicciardinija, ampak tudi razne izmišljene povesti, glediščne igre, pisma, životopise, s kratka vse, kar bi kolikaj moglo pospeševati njegovo delo; kajti narisal bi bil rad osebe v svoji povesti, kakor so v XV. stoletji v resnici živele. Nikedar ni hotel ne samega sebe ne drugih slepiti ter si osebe le izmišljevati. Previdel je, da si je perva njegova povest pridobila toliko veljave le zato, ker so dotični značaji narisani bili po zgodovinskih značajih dotičnega stoletja. Pisatelju je treba kakor slikarju živih podob, katere hoče posneti. Teh si pa iz preteklih stoletij ni mogel drugače ustvariti, kakor pri silno pazljivem branji istočasnih spisov in povesti. Pri vsem tem ni zajemal Massimo d'Azeglio samo iz omenjenih virov. Da bi bolj natanko in prav živo popisal razne kraje, v katerih se razvija dejanje njegove povesti, potoval je na Toskansko in je vse kraje na drobno pregledal. Med slikanjem je delo dobro napredovalo. Perva poglavja je bral o neki priliki svojemu prijatelju, pesniku Grossiju, in ta mu je potem še posebno prigovarjal začeto povest skoraj dokončati in jo obelodaniti. Zdelo se mu je, da so v njej osebe še živeje in bolj možato narisane kakor v povesti Fieramosca in da vsa povest še resnobneje izpodbuja narodno zavest italijanskega ljudstva. Ko je v marciji bila povest spisana, izročil jo je deržavnim ali policijskim presojevalcem. Po sreči njegovi je rokopis v roke dobil nek Colonnetti, od katerega je d'Azeglio izkušal z lepa dobiti poterdilo. Pa kako se je začudil, ko mu c. kr. presojevalec reče: „Gospod vitez, vaš rokopis je prelep, da bi se ga jaz upal dotakniti. Samo semtertje je nekoliko dvoumnih izrekov, katerih morebiti nisem jaz prav tolmačil. Seveda, ko bi hotel dolžnosti svoje napeti, našel bi bil že na pervih petdesetih straneh dosti stvari, zarad katerih bi prepovedal natisniti vaše delo. — Jaz sem Italijan“, nadaljuje presojevalec, „ko bi mi kedó dokazal, da bi Lombardija bolje stala brez avstrijske vlade, vedel bi, kaj bi bila moja dolžnost“. — Massimo d'Azeglio ni veroval lastnim ušesom; živo se je zahvalil milemu presojevalcu ter odšel s poterjenim rokopisom.

Kmalu potem je bila knjiga tiskana. V kratkem predgovoru lepe te povesti stojé med drugimi one besede, katere smo postavili na čelo kratkemu temu životopisu: „določil se je, da kolikor časa bode živ in zdrav, ne bode imel ne želje ne misli, ki ne bi bila posvečena domovini“. Tudi ta knjiga se je naglo razširila; kajti že 29. septembra pisatelj naznanja svoji ženi, da so izdajatelji dobili vladno privoljenje za drugi natis, ker so pervega popolnem razprodali. Ni čuda, knjiga je ugajala celo najbolj olikanim možém tedanje Italije. Med drugimi naj omenimo le imenitnega pesnika Josipa Giustija. Temu je bil

tudi oseben prijatelj, zlasti od leta 1835., ko je po smerti perve svoje žene za ženo vzel Luizo Maumaury, znanko in prijateljico rečenega pesnika. Giusti sam hvali v treh listih, Azegliu poslanih, njegovo povest in posebno povdarja veliko njeno vrednost v narodnem oziru. Kaj bi je navdušen pesnik ne hvalil, ker je lepa povest z raznimi dogodbami Italijane ravno tega učila, kar jim je pesnik neprestano popeval:

Vogliamo tutti quanti siamo
L'Italia, Italia, e non vogliamo Tedeschi!

Primérno se nam zdi, na tem mestu omeniti neko drugo posebno lepo lastnost imenitnega pisatelja in umetnika; ona ne kaže v moži le velikega rodoljuba, ampak enako velikega ljudoljuba. Neutrudna njegova roka je premnogo zaslužila s čopičem slikarskim, a veči del svojega zaslužka je blagi mož daroval ubogim in potrebnim, premnogo tudi narodnim namenom. Prevelika ta darežljivost mu je zbujala najslajše čute; in ti so blagemu sercu bili plačila dovolj. Darežljivost njegova se je najrajše kazala na skrivnem in tihem, kajti izvirala je iz serca. Nikedar ni Massimo zahteval, da bi ga zaradi tega kedó hvalil pred občinstvom. In tako je ravnal do svoje smerti.

Sė slikarskim čopičem in zgodovinskim romanom je začel Massimo d'Azeglio vojsko za osvobojenje svojih rojakov in nadaljeval jo je z besedo, deržavnimi spisi in z orožjem v roki.

Massimo d'Azeglio od leta 1843. do 1848.

Ne dá se tajiti, da je piemonteško ali sardinsko kraljestvo od leta 1814. najimenitnejše med vsemi italijanskimi deželami, naj se že opazuje z narodnega, deržavnega ali narodno-gospodarskega stališča. To kraljestvo je po mislih vseh previdnih italijanskih narodnjakov imelo imenitno nalogo združiti vse laške moči in z njimi ustanoviti zedinjeno narodno deržavo vseitalijansko. Prebrisani deržavniki in pravi narodnjaki italijanski so v petem desetletji našega stoletja sprevideli, da se njih najbolj serčne želje nikedar ne izpolnijo sė starimi pomočki in starim počenjanjem. Prevideli so, da razne skrivne družbe politične ne razteró nikedar železnih verig domačih zatiralcev in tujih gospodovalcev.

Tega pa zato ne, ker so njih pomočki bili premajheni v primeri sė silo, s katero je šestero vlad narod tlačilo. Politične skrivne družbe so napravljale veče in manje zarote in vstaje, ki so sedaj v tem, sedaj v onem mestu se začele in za nje nepripravljeni narod hotele siloma osvoboditi. Vsak tak poskus pa je bil nagloma zadušen ter je pogubil mnogo najboljših narodnih moči. Mnogo jih je derzno narodno početje spravilo na vislice, če niso že poginili v kervavem boji z vladno silo. Povsodi in zmeraj so pa po zatertji takih prevratov preganjali vse, tudi najbolj poštene može, katerim je le serce nekoliko močneje za narod bilo: ali so jih zapirali, da so mnogo let po ječah zdihovali, ali so pa bili iz domovine prognani. Najimenitniši med raznimi političnimi skrivnimi družbami sti bili „Carboneria“ in „Giovine Italia“. Massima d'Azeglia so od raznih strani mnogokrat vabili, da naj se vpiše med rečene skrivne zarotnike. A tega on ni storil nikedar, kolikor živo mu je serce za narod bilo; kajti načelo njegovo je bilo, resnico povsodi očitno izrekati ter jo pogumno pred vsakim zagovarjati.

Leta 1844. je potoval po vsej Italiji in po otoku Siciliji, da bi se osebno pod-

učil o stanji in političnih razmerah italijanskega naroda. Kot odkritoserčen poštenjak je bil povsodi z veseljem sprejet; povsodi je kazal zaupanje do poštenih mož, in povsodi je tudi zaupanje našel. Potem se nikakor ne bomo čudili, da je Massimo d'Azeglio potrebe in želje, težave in moči svojih rojakov bolje poznal, nego kateri koli Italijan si bodi. Naslednje leto povabi ga v Rim neki veljaven narodnjak Filippo, s katerim sta se razgovarjala o narodnih razmerah, zlasti o bodočnosti papeževih dežel. Papež Gregorij je bil celó star in tako slaboten, da so vsak dan pričakovali njegove smerti. Pri tej priliki sta se bala previdna narodnjaka d'Azeglio in Filippo, da se bodo papeževe deželе uperle — sebi in vsemu italijanstvu v največo nesrečo. Zarote se, mislila sta si, posamezne začnó, posamezne zateró ter zopet pogubé mnogo čverstih narodnih moči. Tej nezgodi bil bi se Azeglio rad ognil. Sklenil je potovati po vseh papeževih deželah in po Toskani, ter po vseh krajih izkušati veljake in pervake pridobiti narodnemu svojemu programu.

Ko je bilo vse pripravljeno in določeno, odpravi se d'Azeglio iz Rima in sicer prav sam, celó brez strežaja, vsaj bati se mu ni bilo treba, da bi imel kacega izdajalca ali ogleduha za herbtom. To je preimenitna njegova „via crucis" — pravi „križev pot" — kajti imenitni narodnjak je imel junaško poterpljivost obiskati mesto za mestom, terg za tergom, vas za vasjo po vseh papeževih pokrajinah, Comarca, Umbrija, Marca in Romagna imenovanih, in na Toskanskem; povsodi je poiskal najbolj veljavnega moža, časih z največo nevarnostjo pred vladno policijo ter mu izkušal razložiti narodna svoja načela, ki so nasprotovala silnim vstajam, a narod pripravljala za boljšo bodočnost. Narodna svoja načela je Azeglio poslej razvil v imenitnem spisu „Programma per la formazione di un' opinione nazionale".

Le škoda, da d'Azeglio ni obširniše popisal tega svojega političnega potovanja. Ohranilo se je o njem le nekoliko odlomkov, priobčenih v njegovih spominih. Ti odlomki in razni njegovi listi in dotični spisi kažejo, kako natanko in ostro je razmere opazoval. Tu naj navedemo le njegove besede o Loreti sè svetiščem, kjer se je dalje mudil, da bi spoznal vse razmere imenitne te božje poti. „Zmeraj sem opazoval (Ricordi II. 454), da so kraji ali mesta z jako imenitnim svetiščem le malo vredni. Vzrokov iskaje našel sem sledeče. Prebivalci so namreč vajeni živeti ne o lastnem delu (s katerim si v resnici to zaslužijo, kar imajo), ampak oni živé o slepariji in goljufiji mnogobrojnih božjepotnikov, ki svetišče obiskujejo. Dalje prebivalci sploh jako malo deržé na pobožno pripovedko, ki slavi in vzderžuje njih svetišče in jim obilno dobička daje. Zato se privadijo neprestano sami sebe slepiti, lenuhati in delo sovražiti in tujce vedno odirati in slepariti ali jim še drugače bolj škodovati. Vsled tega so tudi mali kraji, kamor neprenehoma božji potniki deró, najbolj zapuščeni in zanemarjeni".

Po papeževih deželah potujóč d'Azeglio nikomur ni vrival svojih načel; z lepa je skušal pridobiti slednikov, ki naj bi vsak v svojem kraji ljudstvo podučevali, da se sè silnimi prevrati nič ne opravi: treba je zdatne pomoči od druge strani. zdatno pomagati pa zatiranemu ljudstvu more le piemonteški kralj Karol Albert. In koliko zaprek je moral d'Azeglio po-

trebiti, da je tej rešilni svoji misli pot odperl med italijanski narod!

Sardinski kralj namreč takrat ni imel dobrega imena pri svobodomiselnih Italijanih; nikedó mu ni upal, ker v svoji deržavi ni zmeraj nosil zastave svobode ter se je pri Trocadèri celo vojskoval zoper njo. Ta večini svobodomiselnih Italijanov zoperni kralj Karol Albert imel je rešiti Italijo vsega političnega zlega. — Ko je d'Azeglio zapustil papežove dežele in Toskano, šel je v Turin pred rečenega kralja ter mu je razložil politični položaj laške dežele, zlasti pa opazovane razmere srednje Italije. Povsodi, reče kralju, pridobil sem razen malih izjem veljavne može svojim načelom; ne bodo se več spuščali v posamezne zarote in vstaje zanašaje se na vašo pomoč.

Kralj Karol Albert mu nazadnje mirno a določno odgovori: „Naznanite onim možem, naj bodo le mirni, kajti sedaj ni čas ugoden, kaj za nje storiti; pa zagotavljam jim, da o pervi priliki hočem za italijanstvo žertvovati svoje življenje, življenje svojih sinov, svoje moči, svoje zaklade in svojo vojsko“. D'Azeglio je bil osupnen, kajti tako določnega odgovora ni pričakoval od Karola Alberta; storil je, kar mu je kralj naročil.

(Dalje prih.)

In vendar —!

Noveleta v pismih. spisal Emil Leon.

8.

Filip prijatelju Bogomilu.

V pričetku sept. meseca.

(Dalje.)

Ko je bilo tako vse tiho v cerkvici, in sti moji družici molili, priletel je nekedó po dežji do cerkvenih vrat. Bil je brez dvoma gorjanski cerkovnik. Pri dežji se mu je mudilo, in ker so bila vrata vestno zaperta in v cerkvici tihota, pograbil je ročno ključ, zavertil ga, ter zaklenil ključalnico. Potem pa je rožljaje potegnil ključ iz vrat ter hitro čez zapuščeno pokopališče odbežal proti svojemu, precej oddaljenemu selišču. Izpod neba pa se je vlila serdita ploha.

In mi! in jaz! To ti je bil položaj! Zapert z mladim dekletom v samotni pogorski cerkvi, in zavest, da bom moral tako biti z njo celo noč. Pot mi je oblil čelo in lice. Revno sem se oziral po temačnem prostoru. Položaj pa je bil na drugi strani tudi komičen. In Angelika ga je samo od te strani občutila.

„Zaperti smo, gospod profesor, zaperti“!

In smijala se je, videč mojo revščino.

„In vi, gospod profesor? Moj Bog, ko bi vas sedaj videli vaši učenci“!

Nejevolja mi je napolnila serce, in dejal sem serdito:

„Ne šalite se, gospica! ker samo vi ste zakrivili, da smo v tako stanje zašli“!

„„Jaz, profesor““?

„Dà, vi gospica, ker niste hoteli hitreje iti“!

In zopet se je smijala, potem pa odgovorila patetično:

„Velikani na duhu, kakor jaz, si pomagajo pri vseh okolnostih“!

Hodila je po cerkvici okrog, in njena vitka oseba se je ostro čertala od belih sten. (Prijatelj, bila je res krasna!)

„Midva ne bodeva spala, to je gotovo, to se vé! Ali ubogi Klari moram poskerbeti, da bode mogla spati“!

Klara pa je bila že sela na leseni prag pred oltarjem ter si z roko podpirala trudno glavico in poslušala dež, ki je zunaj na gozdove lil.

Angelika je konečno iz oltarja vzela blazino in pogrinjalo, ter s tem napravila na lesenem pragu s pomočjo svojega in mojega „pleda“ okolnostim priméruo ležišče.

„Klara, ali greš spat“? rekla je potem polna najboljše volje. Otrok je bil zaspan in takoj voljan iti v „posteljo“.

Med tem pa je bil nastal zunaj mrak in v cerkvi je bila tema.

„Angelika, lačna sem“! zdihovala je Klara.

„„Počakaj, serce moje, da pride jutro, tedaj pa bodeš jedla, kar boš le hotela. Ali sedaj moraš spati, da bode mir““.

Klara se je rada utolažila. Angelika pa jo je prinesla k meni, da sem jo poljubil. In tudi sama jo je poljubovala. Potem pa je otrok ležal zavit in ogernen na oltarnem pragu in čez nekaj trenotkov že rahlo spal — pod varstvom božje porodnice.

Prijatelj! jaz pa sem ves ta čas slonel pri zidu „brez moči vsake“. Primerjal sem se sè slabotno žensko, in ni ti treba pràviti, komu na korist je bila ta primera.

Še le potem, ko je Klara spala in ko je bil dež pojenjal, še le tedaj sem prišel do „rešilne misli“.

Moj Bog, tako vendar ne moremo ostati vso noč“!

In hitel sem za oltar — da bi zvonil. Ali gaberška cerkev ni bila zidana kakor druge pogorske poddružnice. Zvonik ni bil postavljen nad oltarjem, temuč nad vhodom. Za oltarjem torej ni bilo rešilnih vervi, te so visele zunaj pred zaklenenim vhodom. Potert sem prišel nazaj.

„Zunaj zvonijo“! zaječal sem serdito in neprimérno kletev pridružil tem besedam, da se je Angelika kar pretresla.

Tedaj pa je bilo že tako temno, da so se komaj razločile reči v cerkvi. Pred oltarjem na vsaki strani pri zidu sti stali leseni klopici, ki so jih pristavljali k oltarju, če je bilo treba sveče prižgati ali svetilnico. Na eno je bila že Angelika sedla, drugo pa je meni pokazala.

„Tako bodeva prenočila, gospod profesor“!

„„Tako ločena? In čemu ne oba na eni in isti strani““? vprašal sem mehko, „„čemu ne smem biti pri vas, Angelika““?

Ali ji je tedaj kri zalila obrazek, ne vem. Meni je pač zakipela iz serca, ker tako še nisem nikedar govoril — govoril ženski.

Urno je vstala, molčala nekaj časa, potem pa mi podala mehko ročico ter dejala tiho:

„Bolje tako! Lahko noč, gospod profesor“!

In ta ročica, prijatelj, se je malo tresla, ko je bila dejana v mojo.

„Lahko noč“!

Samoten ali vendar srečen sem odlazil na svoje mesto, na dolgočasno klop. Srečen, ker ročica — se ji je tresla.

Tihota je nastala. Zunaj pa je bil dež popolnoma pojenjal.

Naslonil sem glavo na steno in vtopil se v prečudno sladke misli. In mislil sem na Angeliko, in mislil in mislil. Zakonski mučeniki in opominovanja njihova so zopet stopila pred mé. Mordà so vendar resnico govorili! In moje samotno stanovanje v mestu! Sedaj se mi je v istini žalostno tožno dozdevalo. Oženiti se — in jaz! Angelika? In vendar — tako bi se hotel ženiti!

V tej temoti in tihoti prebudili so se mi vsi občutki mojega serca, in vse sile so me vlekle tijà — k nji, kateri se je tresla ročica.

„Angelika‟, sem dejal, „tu je zopet rešilna misel, rešeni smo‟!

„„Nu, povejte, kako‟‟?

„Na oltarji so sveće! Da na to nismo mislili! Prižgem jih, da bodo okna cerkvena razsvetljena. Po pogorji ljudje še ne spé. Luč v cerkvi se bode opazila in mislilo se bode, da so tatovi v nji. In prihrumele bodo množice s koli in orožjem, ter oprostile nas‟!

„„Tatovi, pravite? Pa kaj bi tatovi ukrali tu notri‟‟?

„Ali vendar poskusim, ter prižgem sveče‟!

„„Le prižgite, ali glejte, da mi ne prebudite Klare‟‟!

In takoj sem se do oltarja pritipal ter jemal v roko svečo za svečo. Ali Bog naj kaznuje te zvite gorjance! Še malovrednih sveč ne privoščijo tatovom, ki bi ravno tu sem zašli!

„Angelika‟, zdihnil sem, „sveče -- so lesene, ponarejene‟!

Dekle se je lahno zasmijalo.

„Nikari se smijati, gospica! Ta ideja nas bi bila rešila‟!

In sè žalostjo v duši sem se povernil na svojo klop. Ali ti ne veš, kako dolgočasno je sedeti tako v tihoti in temi!

„Angelika‟, pričel sem zopet razgovor, „ali ne smem priti na vašo stran‟?

„„Čemú, gospod profesor‟‟?

„Govoril bi rad z vami‟!

„„I ali tam ne morete‟‟?

„Klara se prebudi‟!

„„Ni verjetno; govorite pa bolj tiho‟‟!

„Angelika, oj vi nočete z manó govoriti, to je‟!

To sem govoril tako tóžno, da se je dekle moralo smijati. (Ti pa vidiš, kak otrok časih postane odrasel človek!)

Dobrovoljno je rekla:

„Sedaj le naj molim večerno molitev; potem pa govoriva, kolikor bodete hoteli, gospod profesor‟!

In zopet sem moral molčati, molčati v tihoti in temi. Ali ko se njena molitev le ni hotela končati, moral sem zopet sam začeti.

„Angelika‟! zdihnem šepetaje. A vendar je čula.

„„Gospod profesor‟‟?

„Ali še molite, gospica‟?

„„Ne več‟‟.

„In kako, da molčite‟?

„„Čakala sem, da bi vi začeli‟‟.

„Angelika, ali sedaj tudi še ne smem priti na vašo stran‟?

„„In čemú sedaj‟‟?

„Sedaj? sedaj! — glejte — strah me je tako v temi in samoti. Zunaj je pokopališče, Angelika‟!

Glasno se mi je zasmijala. Tedaj pa so se hipoma pretergali oblaki na nebu -- in jasna luna je posvetila skozi okna, tako, da mi tudi „strah‟ ničesa ni koristil. Na svojem mestu sem moral ostati. Ali česar mi diplomatične moje moči niso mogle prinesti, do tega mi je po-

magala dobrodejna osoda. In prav živo mi je pred očmi, kako se je vse pripetilo. Dekle je slonelo ob zidu, prekrasno v luninem svitu. Tedaj pa je nekje izza oltarja prihitela, ne prevelika, očitovidno izstradana — pogorska podganica.

Neestetična živalca, opazivši dekletovo obleko (mené, da bo kaj jesti), je takoj švignila proti nji — in drugo si lahko misliš. Angelika je trepetaje in z vsklikom prihitela k meni! Prebivalka podzemeljska pa se je tudi boječe izgubila nekje v zidovih. Ali Angelika je bila pri meni. Hitel sem po njeno klop, da je sela tik mene. Bila je vsa bleda in prestrašena.

Tudi mene je prevzela tesnost, da sem bil kot otrok, in da nisem vedel kaj početi. In ona je tiho sedela in njeni obrazek je bil resen. Ni se upala povzdigniti oči. (To vse sem opazil, ker sedela sva v svitu.)

Bil pa sem vendar neizrečeno srečen, da še nikedar ne v življenji tako. Pozabljeni so bili vsi dobri naklepi, Tacitus, Tukidides in klasična filologija vsa. In razkipela je ta sreča in napolnila serce tako, da v tej samoti nisem videl ničesa, kakor le njo, ki je sedela tik mene. Takoj sem sklenil, da ji moram povedati, vse povedati. Ali kako? Molčé gotovo ne.

„Angelika“! zdihnil sem po stari svoji navadi ter kakor po naključji prijel za njeno roko.

Odgovorila ni, samo pogled, proseč in mil, obernila je proti meni — in takoj mi je zamerla beseda, že skoraj izgovorjena. Konečno pa stvar vendar ni smela tako ostati! (Sedaj se samemu sebi čudim, da sem imel tedaj toliko poguma.)

„Ali ne greva malo po cérkvi“! prosil sem potem.

In tak izprehod je bil res vabilen. Skozi okna, kakor veš, je luna vsipala svoje žarke ter prijazno razsvetljevala cerkveni prostor.

Molčé je vstala in pustila, da sem jo peljal po cérkvi. Njene roke pa nisem pustil ne za trenotje iz svoje. Tako sem jo vodil nekaj časa, potem pa obstal pri steni. Skozi nasprotno okno pa sva zerla na jasno nebo. In hotel sem govoriti — ali besede, primérne besede dobiti nisem mogel.

„Angelika, ali vidite, kako prekrasno luna sije“?

Tudi na to duhovito vprašanje nisem dobil odgovora, ali smijala se pa tudi ni.

Zopet sem zerl na jasno nebo, potem pa obernil pogled na njo, ki je v prečudni deviški milobi trepetala poleg mene.

„Angelika — ali smem vas ljubiti“?

Beseda je bila izpregovorjena! Iztergala mi je roko, in kakor kamenita podoba stala trenotek, komaj trenotek pred mano.

„Tiho! tiho“! ihtela je — in mahom mi položila roke okrog vrata ter skrivala obraz na moje persi.

Prijatelj, sedaj si pa lahko misliš, da ji nisem pustil tako glavice, in da sem poljubil rudeče ji lice. Kedó bi ne bil?! —

Ali tedaj pa se je začula govorica iz dalje, in ljudje so prihajali. Kakor plaha serna je odskočila in — zarudela kot rožin cvet obstala sredi cerkve.

V vratih je zarožljal ključ; odperlo se je in množica je prišla v cerkev. Pervi je vstopil gospod Zlatar, potem mladi kaplan in še druzih mnogo.

„Uboga Angelika“! vsklikne Zlatar.

Ona pa je hitela k njemu, objela ga in v objemu se razjokala.

Jaz pa sem vedel, da so kipele te solze iz prepolnega serca in da so tekle mordà — za me. Vsaj tedaj sem menil tako! — Danes končam. Spomini so me preobdali. Ali kmalo, prav kmalo bodem iskal zopet — tolažbe pri tebi.

(Dalje prih.)

Reka.

Mogočno vali velika reka svoje valovje po široki strugi, — in vendar kako neznaten je njen začetek! V gorskem zakotji med sivimi skalami in pečinami v mali, kameniti, s peskom postlani zibeli nam je iskati njenega rojstva, kjer se snuje iz apnenikovega robovja mali vrelec ter hití iz peščenih tal, bister kakor ribje oko, ter se šumljaje vije dalje po belem pesku skakljaje z valčeki med z mahom porastenimi skalinami. Predno pa prihití v nižavo, dospe mu že mnogo dotokov iz desne in leve v ozko njegovo stružico, ki se z njim združijo in ga spremljajo, kamor on hití; in dospevši v raván vije se že kakor potočič mej zelenimi travniki in pisanimi lokami in svetlo se blešćí srebročista njegova vodíca. Tu in tam pač obdajajo tudi jelše in otožne verbe njegovo stružico.

Polagoma se širi njegova struga in kaže se nam drug prizor. Derzen potok se dèrvi pred nami — in kaj nam vse kaže ta ob svojih bregovih? — Razen jelševja in verbovja, ki je zarasteno in prepreženo s hmeljem in srobrotom, stojé ob bregu mogočne sive topole in visoki jagnjeti. Ondi se dela peneč slap, ko bobní in šumí voda čez robovje in skalovje v prepad; in kmalo potem glej drugi slap, ki ga je človek sam naredil sè svojimi napravami; tu se podí belopeni potok čez jez, kolikor ga ne obrača ta na škripajoče mahovito mlinsko kolo, ki počasno in trudno verti svoj velikanski krog ter berljuzgavo meče in perší vodo raz sebe. In tu glej prijazno tico — povodnega kosa, kako zigrava po vodi in se koplje v potoku; ondi pod jezom pa ima svoje gnezdece skrito in skozi beli slap leta vanje.

A iz potoka narase kmalo po dotokih iz raznih strani dohajajočih močna reka in zopet drugačen prizor se obrazi pred našimi očmí. Glasneje šumí dalje in močneje in urneje podí deroče valove; a tudi veči učínki so nasledki veče močí. Tu in tam se pač mora umakniti ob ovínkih kos zemlje, ki ustavlja hitro valovje, in nekatero drevo ob bregu, ki sili preveč sè stranskimi koreninami v deročo vodo in seza sè svojimi vejami preveč nad njeno poveršino, pade izpodkopano v močne valove. Mnogo večih mlinov se vertí ob reki in mnogo lesoreznic deluje tu, ki jih goni njeno vodovje. — Polagoma pa se nekoliko umirí burno valovje in videzno počasneje, a tim mogočneje in veličastneje obrača in vertí velíka reka po prostorni strugi okrogle valove, da se delajo menjajoč se višíne in doline, ko se dvigne val izpod vala in zopet druzega pod se pokoplje in zagerne. Zunanje mirneje in vidno le veličastneje teče dalje, a tim veča je vendar nje notranja moč, ki deluje v mnogih privodnih tovarnah ter deli na različen način blagoslov in rodo-

vitost okrog sebe. In spremimo deročo reko še do izlíva, kjer doseže konec svojega pota in se izteka ali v enojnem toku ali pa v delto se razkrojivši v morja prostornega vodno plan.

* * *

Čestokrat se primerja z reko življenje človeško, katerega dnevi hité kakor valovi v vodotoku ter se podé in odrivajo, kakor podé valovi valove. Tedaj naj poskusim prispodobiti kratko v naslednjih versticah tudi jaz življenje z reko. — Kakor ima življenje človeško mladostni čas, tako ima tudi reka svojo mladost, ko je še mali potok. V brezskerbnosti in nedolžnem veselji preživí človek mlada leta; in potok, reke mladostna doba, je enako poskočen in živahen v svojem teku, ko hití plesoč v vertincih svojih valčekov dalje po príjaznih dolinicah, kjer ga obdaje cvetje in zelenje. S časom pa postane derznejši in bolj deroč, ne ogne se vsaki zapreki, ona se mu mora umakniti, in smelo preskoči čez rob in glob; kakor iz dečaka postane derzen mladenič, ki noče spoznati vsakrat nemogočnosti in hoče doseči domišljije bujne zlati smoter. Kakor pa temu razruši vsemočne nezgode nemili vdar zlate zračne gradove — in premení mladeniča v modrega, rasnega moža; tako nahajamo podobnost pri reki, ki v burnem díru derví derzovite valove, dokler hipoma strugi ni dosti dna in slap se preverne z močjo v penasto globel, iz katere se izkopavši se polagoma umíri ter zbistri penečo poveršíno in kmalo počasneje teče dalje in mogočneje. Ob bregovji svojem delí blagoslov in plodovítost mirno a močno tekoča reka; mož pa resen a duhovit blago tvori in čini, blago in dobrotno za vesoljno človeštvo. Moža v resnobi in mirnem njegovem mišljenji primerjamo tedaj mogočnemu in mirnemu toku valov, ki ne ruši in ne podíra, le blago pospešuje. Dalje! Kakor so valovi igrača lastnih vertincev, tako igra se lahka sreča z osodo človeško; kakor se valovi dvigajo pa zopet pogrezajo, tako menjava v življenji našem sreča z nesrečo, veselje z žalostjo. Pred vsem pa se mora primerjati hitrost v teku življenja in mínljivost bodi si žalih ali veselih ur, z hitrim tokom valov, z urno tekočo reko, ki kmalo po izviru dospé do svojega iztoka ter se izlije v neizmérno morje. — Nikedar pa ne prejenja reka teči, kajti ko dospe eni valovi do izliva sledijo že drugi na poti od izvíra — in kako v življenji človeškem, je li drugače? — Kakor se izlíva reka v globino morskih vodá, tako se izgublja življenje človeško v morje pozabljivosti; kakor njo objame morja neizmernost, tako zakrije začasno bitnost posameznega človeka brezkončni čas — morje časov, ne večnosti. —

Jedernato in kratko primerja pesnik naše življenje z reko, zaznamujoč „meje človeštva“ rekoč:

Kaj od ljudi pa
Loči bogove? —
Da mnogo valov
Valí se pred njími. —
Večna reka. —
Nas dvígne val
Pokoplje val
In zatonemo. —

Bridko, a odločno resnico pa izgovorimo, primerjajoč življenje z óno solzno reko, poleg katere je stal v globoko sentimentalnost utopljen Zorin: „voda njena je kalna, temna, počasi se vali val za valom, iz njih pa izhajajo čudni glasovi — in pa — strašan pogled! izmed valov se prikaže sem ter tje in se zopet potopí mertvaško truplo“! — — To je

solzna reka; „vanjo se zlívajo vse solze, kar jih joka človeški rod".

* * *

Vernimo se zopet k reki v naravi. Spremljajmo jo še enkrat do izlíva, pomudívši se malo pri postajah ob njenem bregovji ter opazujoč jo z različnih straní.

Perva postaja bodi nam v privodnem mlinu, kjer enomerno ropočejo kolesa: klop, klap, in stope tolčejo: tok, tok, lesoreznica pa hitro brusi in praska po debelem hlodu. Beli, mokasti mlinar marljivo nasiplje žito na kamen ter odpira ter zopet zapira zatvornico strugam do posameznih koles. In berhka mlinarica vmíva si vsako jutro na strugi rudeči, polni svoj obraz, izmíva si lepe černe očí.

Dalje! Ondi kjer prejenja germovje ob reki in je odpert pogled do nje in prost dohod — ondi je skupno napajališče vaške govedi in drobníce, kamor gonijo pastirji in pastarice živino na vodo.

Potem pridemo ob reki do velikega proda, kjer je v strugi ob strani suh prostor, kamor je nanesla voda kamenja, peska in sipe. Zraven je globok tomún; verbovo šibovje in protje rase okolo in gosto jelševje, ter zakríva prijazno naravno prirejeno kopelj, kamor se hodijo fantje kopat in poskušat svojo umetnost v plavanji, kamor prihajajo o druzem času tudi lepe deve, da

„se kopljejo, smejejo in pojó".

Spremljajoč reko dalje, pridemo zopet do neke postaje, do skromne ribarjeve koče. Poznamo jo že po vnanjosti. Mnogo sakov in mrež je razprostertih okrog in čolniči se zibljejo v mali luki. — V globokem tomunu pa igrajo svetloluskinaste ribice po kristalnih valovih. In

Ob vodi na skali
En ribič sedí,
En ternek ponuja,
K' se rado loví.

Nespametne ribice pa mu tudi brezskerbno obvisé na ternku, ker preneprevidno pljuskajo za ponujano vado.

Stopímo slednjič še na ladijo in se peljimo v duhu po mogočni reki. Prostorna polja, prijazni holmi in bele vasí srečavajo nas na desni in levi, pozdravljajo nas. Jadrajmo le dalje, dalje — in da me vse zapusti, vskliknem naj veselo s pesnikom, našim Jenkom:

Log za log se skríva,
Ladja dalje plava;
Duša ljubeznjíva,
Bodi stokrat zdrava.

Reka mi mogočna
Nosi ladjo mojo,
Moje serce vroče
Pa ljubezen svojo.

In mogočna reka
Nikdar ne usahne,
Pa ljubezen moja
Nikdar ne omahne. — —

* * *

Pomenljíva je reka prispodobljena življenju posameznega človeka; veče pomembe pa je še v življenji narodov. Kedo drugi odličnejši naj bode opisal zgodovinsko in kulturno pomembo reke, jaz opozorujem le na zavestni ponos, ki ga zbuja vsakemu narodu reka, ki se pretaka po njegovi domovini, opozorujem na pomen reke v narodni pesmi, kjer se tako pogosto nazívlje, opeva in proslavlja. — Često omenjajo slovanske narodne pesmi rek. Češki narodni pesnik pričenja pesem o Ljubušini sodbi z nagovorom srebropene Veltave. Ogovarja se v slovanski narodni pesmi Visla poljska reka in pa slaviti Dnjeper, reka kozaška. — V ruski narodni pesmi sliší se o ve-

líkem sinjem Donu in malem Doncu, o sreberni Suli in temni Volgi, o bistri Kajali in blatno tekoči Dvíni; zove se Nemiga in Stugna, čisti Podkumek in Argune kalna voda; omenjajo se bregovi Kubana. — In Serb ima svojo Moravo, Slovenec pa Savo, Dravo in Sočo. — Kar pa je bila mogočnemu Rimljanu Tibera, kar je ponosnemu sosedu Nemcu zeleni Ren, to bodi Slovanu Dunav: „stara ljubljenka, — slovanska reka“, kakor jo zove Kirdžali. — — Mi pa se pomudímo še nekoliko v naslednjem opazovaje pozorneje dve reki: domačo reko, reko slovensko, bistro Savo in pa slovansko reko, mogočni Dunav. —

Bistra Sava je glavna reka naše slovenske domovine izvirajoča iz dveh izvirov, iz pervega na skrajni meji Kranjske, tu pa izpod „snežnikov kranjskih siv'ga poglavarja“ Triglava in sodruga njegovega — Veršaca — slovenskega Parnasa —:

Tukaj bistra Sava 'zvira,
Mati pevske umnosti;
Jezer dvanajst si nabíra
Šola zdrave treznosti. —

Kakor beli smeg vsiplje se kristalna pena v bobnečo globelo. Veličasten prizor! — Stèrmi in móli! — —

V pervem teku že se ji pridruži mnogo gorskih potokov in planinskih studencev. Kako romantična in divje-lepa je pač ta naša gorenska stran — čudo sveta! — V pričetku med gozdnatimi verhovi in gorami stisneni reki sprostre se struga še nad Kranjem in Sava vstopi v širno ravan prijaznega polja sorškega ter vzame k sebi zeleno vodovje „globokotekoče Kokre“ — Vesela je prihitela zelena Sava sem doli na „sorško polje“, kjer se je rodil njeni pevec — njeni slavitelj, — kedo ga ne pozna neumerljivega Jenka, ki je pel:

Pozdravljeno bodi
Sorško polje,
Kjer moji očaci
V grobih ležé.

Kjer zibel je moja
Stala nekdaj,
Kjer rojstna stoji še
Hiša mi zdaj;

Triglava visoko
Sneženo glavo
Še v sinji daljavi
Vidi okó,

Še Sava germeča
V strugi šumi,
Ko leta nekdanja
Liže pečí.

In isti Jenko je pel o Savi na drugem mesti:

Sava znad pečíne
Goni bele pene,
Pere stare stene
Ter hiti v doline.

Kaj pa nam velí bistra Sava, ko hití nizdolu, kaj velé nam tedaj druge reke? — Odgovarja nam naš Jenko:

Navzdol se podvizajo hčere gorá,
Pozdravljajo rod, ki se dviga na dan,
In last imenuje goro ino plan,
Pozdravljajo ga na uho mu bobné:
„Naj volja tak krepka, ko tvoje goré,
Naj moč ti bo taka, ko tvojih je rek,
Ki tergajo jez in potresajo breg“! —

Radostna je prihitela Sava doli na sorško polje, pozdravila ga in kratko se pomudila — naš pesnik jo je poslal z iskrenim pozdravom do južnih naših bratov dalje:

O večerni uri
Stal sem poleg Save,
Derla z glasnim šumom
Je z višav v nižave.

„Mladi fant iz zdrave
Iz strani gorate,
Grem na južne kraje,
Grem med tvoje brate“.

Tak šumečim glasom
Bistri val mi pravi.
Dam mu poročilo:
„Serčno jih pozdravi“!

Žalostna se loči reka od svojega pevca ter hiti dalje, kakor se ji je velelo. — Zoží se ji zopet dolina pa v drugič odpre v prostornem ljubljanskem polji.

Lepšega polja na svetu ní,
Lepšega polja za moje očí,
Ljubšega polja za moje sercé,
Nego si ti, ljubljansko poljé! —

S. P. H.

(Konec prih.)

O prevodih.

Pa pojdimo dalje.

Narodi se različujejo ne le po stalnih posebnostih, ampak tudi po zgodovinskem razvoji. Nismo vsi na enakih stopinjah. Gledè na ta različek moramo tudi vedeti, za kaj smo najsposobniši in že zreli. Po tem spoznanji morajo ravnati se tudi prevodi. Kedor tedaj vse naše razmere pozna, vedel bo tudi, kateri prevodi so za nas pripravni.

Na obliko je treba za naš razvoj tudi gledati. Mi moramo izbirati takih izvirnikov, ki imajo nam ugoden slog. Drugače bi morali slog tudi predelovati. To pa bi kazalo, da ne dajemo prevoda, ampak predelek izvirnikov. Namen prevajanja pa ni da bi izvirnike predelovali; ampak da najdemo taka izvirna dela, ki se dajó zares prevesti za naše razmere. Le ko bi pravih izvirnikov ne dobili, bila bi sila jih predelovati, ako že hočemo izposojevati si tuje blago tudi v obliki.

Izposojeno blago ni naše, če je prav našega najboljšega soseda, ko bi nam torej tudi dobro teknilo. Kakor dobri gospodarji in taki, ki gledajo na hrano, bomo najprej gledali, da se sami preživimo, in le za silo pojdemo na posodo. Sami najbolje vemo, kaj nam diši in tekne. Sami si torej najugodniše živež pripravimo in napravimo. Poglejmo tedaj, kje imamo zares silo in potrebo na posodo hoditi v smislu prevodov.

Odgojevalci nam ne podajejo naukov v onem razredovanji, v oni obširnosti in natančnosti, iz kakoršne sami zajemljejo. Nam torej po naših močeh hrano delé in drobé in priravnavajo. Vzrejevalcem ni mar, da nam v eni in isti posodi podajejo hrano, ampak najprej jim je na tem, da jo mi povživamo, kakor je nam najbolj po godu. Nauk potem škode ne terpi, naj si ga prisvojimo tako ali tako.

Predelovati duševna dela je po takem dovoljeno, če niso za nas v izvirnikih pripravna. In videli smo, da jih ni lahko dobiti, ker so omejena s tolikimi pogoji. Morali bi si pa pričevalo uboštva dati, ko bi ne znali predelovati. V tem individualnost in gibčnost tičí, da nismo leseni v posnemanji, ampak da si vse priredimo po svoje.

Lahko in modro bo, ako gledamo, kakó drugi narodi duševno hrano prirejajo za določne namene. Da vemo za pot, to je dovolj, ni nam pa treba opičnega posnemanja.

Gledé na vêdo smo, kakor upamo, že

toliko zreli, da ji dajemo obleke, kakoršna je za naše razmere pripravna. Tudi drugod niso ljudjé več kakor strokovnjaki; pri nas pa tudi nismo brez njih. Sramotno bi bilo torej, navezavati se na tuje individualnosti, kjer nam lahko domače zadostujejo. To velja tudi za najviše izdelovanje vednostnih naukov. Saj tudi tujci se ne deržé ene in iste knjige za en in isti oddelek. Kar mergoli vodilnih knjig za ene in iste namene na enem in istem polji.

Vêda v takih knjigah ne kaže izvirnosti v novih zakonih, v novih iznajdbah, ampak v prirejenosti, natančnosti za ene ali druge podučne namene. Le tam, kjer sti vsebina in oblika zares neprekosni, imamo tudi v vêdi klasičnost. V takem slučaji modro ravnamo, ako se, kar je mogoče, izvirnika deržimo in torej prevod napravimo. Takih knjig v področji vêde pa je malo po vsem širokem svetu. Največ je takih, ki nas osrečujejo z novimi zakoni ali vsaj z novimi poti.

Tù pa tam je tudi gledè na pedagogični namen kaka knjiga klasična in kot taka prevoda vredna. Pri nas smo v časih zaradi šolskih postav in določeb prisiljeni knjige prevajati, katere bi mordà nadomeščevali z boljšimi tujimi ali pa domačimi izvirniki. Pa to narodnosti ni na sramoto in ji tudi ne škoduje, ker vêda je, kakor vemo, kozmopolitična.

Za slovensko ljudstvo — ne za omikance više verste — pa brezizjemno lahko sami spisujemo knjige in knjižice za vednostne meje. Tù je treba le slovenskemu sinu biti, pa bomo vedeli, kako se pač z ljudstvom najlaže umemo. Domačih knjig je toliko bolj potreba na to stran, kolikor manj jih drugi narodi imajo.

Tudi bi bilo smešno, če ne še žalostno, da bi ne mogli pokazati toliko duševne in pedagogične moči, kolikoršna je za ljudsko berilo potrebna. „Družba sv. Mohora“ tedaj prav narodno-pedagogično ravná, ako se derži kar mogoče domačih izvirnikov. Nikoli ne bo dosegla v našem narodu s prevodi toliko, kolikor z domačim blagom, če tudi najniže verste. Po tem ravnilu lahko vsakedó premeri ceno dosedanjih domačih knjig.

Drugače pa je z umetnostjo, kolikor se pokazuje v leposlovnih proizvodih.

Pesmi bi lahko brez škode prevajali, kakor smo omenili. Ali teh mendà obilo ne potrebujemo, ker imamo relativno največ narodne in umetne lirike. Dovoljeni so prevodi, ali prestavljalci naj si zapomnijo, da takih predmetov za zdaj nismo potrebni.

Epičnih pesmi sami nimamo: pa tudi drugi narodi se ne morejo tukaj ponašati s preveliko obilostjo. In kar je tu tujega, zanima bolj druge narode nego nas. Taki proizvodi še v dotičnem zraku potrebujejo razsvita z razlaganjem, ker megleno prošlost opevajo. Epična dela poveličujejo preteklost tujih narodov; nam pa je naša sedanjost najbliža.

Epični izdelki so nam tudi po vzorih oddaljeni. Poleg vse černoglednosti današnjega časa vendar sedanjih nazorov ne zamenjamo z nagledi preših še tako dobrih časov.

Ako bi pa hoteli po vsej sili kaj epičnega prevajati, vemo iz prejšnjega, kje je naša sorodnost domá.

Novele, romani in gledišČne igre so današnji dan v navadi in naganjajo tudi k prevajanju. Ali smo potrebni takih del v prevodih?

Že prej smo rekli, da take oblike niso brez posebnih razmer tega ali onega naroda. Posrednje spoznavamo iz njih kul-

turne posebnosti. Vemo pa, za katere narode je tako znanje v sedanjosti za nas najpotrebnejše. Vidi pa se, da bi iz kulturno-zgodovinskih knjig tako znanje dosezali po krajši poti, ako bi druzega namena ne imeli pri berilu imenovanih leposlovnih oblik. Leposlovni proizvodi morajo še drugod svojo moč kazati. Današnji dan je pa takega gradiva toliko, da brez načel težko izbiramo pravo za naše prevode. Sorodnost stopinje omike, nam priljubljeni ali ukoreninjeni nazori, relativna korist in pa potrebe morajo nam vodilo biti pri izbiranji. Zraven pa morajo taka dela pripoznana biti za klasična ali relativno blizo te cene in visokosti. Ali bi ne bilo nespametno za naš narod, ki ima takó malo in odmerjenih močí, prevajati samovoljno in brez prevdarka?

Malo klasičnega blaga je v književnosti; ali še tega mordà mi nikedar ne zmagamo. Zatorej izbirajmo še med klasično hrano ono, ki je za nas najprimerniša. Kar je absolutno doveršeno, tega tudi pri nas največi talenti ne prekosé. Tu se uklanjajmo brez sramežljivosti; tu lahko za sedanjost to ali ono prevedemo, kakor ravno vidimo, da bi nam koristilo. Relativne popolnosti pa tudi lahko sami dosežemo.

Slovenci se ponašajo, če ne bahajo, da so bistre glave. Gradiva imajo dovolj ravno v sedanjosti. Ona nam je po vsem slovanskem svetu najbliža. Odtod tedaj zajemajte in podajajte nam proizvode leposlovne izvirne.

Kar je tuje, je tuje, je domačemu duhu bolj ali manj zoperno, tudi če je že pokvarjen! Tuji duh je sicer med nami; ali ne pozabimo, da tuje gibčnosti in zrelosti mi vendar nimamo. V tujem se šepimo in sami sebe smešimo. Kakor sem rekel, slovenski oder treba je dejanstveno slovenski napraviti, in ne le po imenu. Jaz slovenskega odra ne poznam; pa zdi se mi, da bi ga natančneje obsojeval, ko bi ga videl. Izpregovorite drugi tedaj še o pravem času o tem predmetu.

Komike je dovolj na Slovenskem; tragike v tem oboru pa je tudi dosti pri nas in v slovanskem svetu. Kjer tedaj Slovani domače strani vsaj relativno izverstno izdelujejo, tam so nam prevodi najugodniši. Sicer pa je treba opomniti, da tujci ne očitajo Slovanom čisto po krivici prevelike pasivnosti v sprejemanji novega in tujega; tu bi bilo veče energije treba in iz svoje moči izdelati in predelati to in ono!

Mi smo povsem na mnogo strani prevode omejili gledè na predmete. Mnogi jih zaradi jezika priporočajo in zagovarjajo. Po takem oglejmo si še to stran.

Francè Podgornik.

(Dalje prih.)

Slovenski glasnik.

— „Cerkvena glasba“, kakoršna je in kakoršna bi morala biti; spisal P. H. Sattner, izdalo Cecilijino društvo v Ljubljani. Str. 55. Cena 35 kr. Dobiva se pri g. Gnezdi, prefektu v Alojznici v Ljubljani. Knjižica je posvečena ljubljanskemu knezovladiki dr. Jan. Zlat. Pogačarju.

— „Bosna je srpska“ ili odgovor na „Razgovore“ Mih. Pavlinovića i dva pisma prof. A. A. Majkova o Bosni. Drugo izdanje. Cena 25 kr. Prodaje „Srpska narodna zadruž. štamparija“ v Novem sadu.

— „Jugosl. akademija znanosti in umetnosti“ v Zagrebu je imela dne 29. maja sejo, v kateri je bila prebrana razprava g. prof. L. Zime: „O narodnoj metrici s obzirom na stihove drugih naroda, osobito Slovena“. Zima pravi: narodni verz ni narejen po kvantitetu; vsi priznavajo, če merimo po narodnem naglasu, opazimo mnogo nepravilnih verzov; vsi znajo, da se na število zlogov in na odmor (diereso) strogo gleda; mnogo jih pravi, da je pri določevanji pravil narodnega verza treba na petje paziti; vse je narejeno po analogiji verzov drugih narodov; na to je tedaj treba gledati, če hočemo določiti pravila za narodno metriko.

— „Uveo listak“, spisal Jaša Ignjatović. Str. 137. Cena 50 kr. Ta povest je bila najprej obelodanjena v Javoru, in zdaj je izšla v posebni knjigi. Omenjeno povest je nagradila „Matica srpska“ v Novem sadu.

— „Socijalna demokracija i radnički život u životinjskom svetu. Spisal dr. L. Bihner. Zemun. 1878. Str. 39. Cena 20 kr. Izdala tiskarna Miloša Grabovačkega v Zemunu.

— „Pričanja Vuka Dojčevića“, zbral in zložil St. Mitrov Ljubiša. Zvezek peti. Na Dunaji. Te lepe povesti Dojčeviča, ki izhajajo v „Srpski Zori“ na Dunaji, začele so prihajati v ruskem prevodu v „Slavjanskem miru“ (Petrograd).

— V Pančevu je izšel: „Ljetopis Matice srpske“ Cena 1 gl. Dobiva se pri Jovanoviči v Pančevu.

— „Vojvoda bosanskih Srba, pop Čoko Karan-Karanović od Vladimira Krasića“ je ime majheni knjižici, ki je zagledala svetlobo v Novem sadu. Cena 20 kr. Prodaje jo: „Srpska nar. zadruž. štamparija v Novem sadu“.

Imenik zastonjikov.

10. Vamberger M., Zagreb. 11. Jerina V., Terst. 12. Likozar Anton, Krems. 13. Slekovec A., samostan, Zagreb. 14. Kavčič Fr., Černi verh. 15. Rižnar Radoslav, Sv. Toma pri Veliki nedelji. 16. Parenta Hr., občinski tajnik v Dolini. Jesenica. 17. Naglič J., dijak, Zagreb. 18. Pušenjak Toma, Maribor. 19. „Triglav“ (lit. društvo), Gradec. 20. Miklavčič N., učenka, Ljubljana. 21. Repič O., dijak; Beljak. 22. Kovačič Rad., Maribor. 23. Delak Jakob, Kočevje. 24. Poljec Fr., Ljubljana. 25. Koder Anton, Innsbruck. 26. Hudovernik M., učitelj v Dobrepoljah. 27. Škrabec Miha, Ribnica. 28. Tosti Ivan, Terst. 29. Lah J., Sv. Jurij na Ščavnici. 30. Andree Pavlina, Novo mesto. 31. Košar Jer. v Jamni. Sv. Jurij na Ščavnici. 32. Klemenčič Ivan, Terst. 33. Gantar Ivan, učitelj, Bela cerkev. 34. Vogrinec Ernestina, v Banovcih, Ljutomer. 35. Skorčič Ivan, dijak, Terst. 36. Skorčič Franjo, Celovec. 37. Zajec Terezija, v Krašnji. 38. Nedeljko Fr., samostan, Zagreb. 39. Šumi Fr., Ljubljana. 40. Božič Anton, Radoslavci pri Ljutomeru. 41. Šuta Fr., dijak, Gradec. 42. Vidovec Jos., Celovec. 43. Fras Franjo, Ptuj. 44. Kugler Fr., Celje. 45. Hvalec M., Maribor. 46. Čadež Ivan, pripr., Ljubljana. 47. Cotelj Ivan, dijak, Ljubljana. 48. Petrič Anton, dijak, Ljubljana. 49. Sbor duhovne mladeži, Zagreb. 50. Krek, dijak, Ljubljana.

Naznanilo.

S to številko je končano pervo poluletje. One č. g. naročnike, katerim je potekla naročnina, prosimo uljudno, da za časa ponové naročilo, ker 13. list bomo poslali samo predplačnikom.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskala: A. Keiss in P. Horn.

Leto IV. Na Dunaji 1. julija 1878. List 13.

Na prijateljevem grobu.

1.

Sam ne vem, kako in zakaj sem zavíl med gomile,
  Kjer prijatelj mi tí v grobu prezgodnjem ležiš.
Lep je poletni večer, težkó se je solnce ločilo,
  Dan se umika neràd. dàsi je zvon že odpél.
Lipa cvetoča diši, kresnice bliščijo po travi,
  Zrak je miren, mekak, drevju ne gane se list.
Vse je po travi živó, skrívnostni se čujejo glasi,
  Zdaj najmanjšim stvarém sreče ljubezni je čas.
Mene. zakaj ne znam, meȓtvaške obhajajo misli,
  Kakor ponočni metulj leta okolo cvetú.
Truden sem, ali bolań, mirú si želim in pokoja,
  Zdi se mi skoraj da že, dolgo, predolgo živim.
Sam sem tu, zapuščèn. enak sem tiču v jeseni,
  Ki je pozabljen ostal, drugi odšli so na jug.
Jaz ne umejem svetá, in mene ta svet ne umeje;
  Kar mi je drago nad vse, ničevo njemu se zdí.
Moje svetinje so mu zastarele, otročje igrače,
  Mladim in starim v posmeh, da jih kazati ne smem.
Nov se nauk učí, zdaj nova se vera oznanja,
  Nove bogove povsod, nove malike česté. -
Moder je svet, a jaz ne umejem modrosti njegove,
  Kar že otrok zdaj zna, meni je temna skrivnost.
Kaj govorim? Iz ust ne pridi mi bridka beseda,
  V čase pretekle samó naj se zamislim nazaj.

B. M.

Sodnikovi.

XI.

Preklinjanje Seljanovo ni škodilo novemu podjetju. Glavno poslopje, v katerem se bode delalo železo, hiše uradnikom in delavcem za stanovanje in druge potrebne stavbe: vse je bilo dodelano. Določen in napovedan je bil že dan, ko se fabrika odpre z veliko slovesnostjo; dolgo naj ostane ljudem v spominu imenitni dan, s katerim napoči nova doba temu okraju, morebiti vsej deželi,

Ali to slovesnost je hotel oskerbnik gospod Klinger, kateremu je bilo vse podložno, združiti z neko drugo, ki je njega osebno zadevala.

Gospod Klinger je bil še mlad mož, visoke rasti, skoraj belih lás, modrih očí, okroglih lic, rudečih kakor makov cvet; prava severno-nemška moška lepota. Hodil je navadno v lovski obleki, katera mu je, to se mora reči, prav lepo pristala. Ker je imel poleg tega lepo službo, ní čudo, da je glavo po konci nosil, sicer pa je bil dobra duša. Glavno pa je to, da je bil samec, zaradi té lastnosti ga je gospa davkarica posebno čislala; to je bil snubač, kakor gospod Valentin, ali pa morebiti še boljši, ker pri njem je bilo vse gotovo; Valentin in Klinger sta se ji zdela, kakor cvet in sad; oba sta lepa, ali pameten človek raji poseže po sadu. Todà ker je imela dvé hčeri, še voliti in izbirati ni bilo treba, najboljše obá. Lahko si je torej misliti, da skerbna mati ni prezirala in zanemarjala zlatega tiča; pridno mu je stavila mreže in pasti, pogosto ga je vabila, dobro ga je gostila z jedjo, pijačo in vsakotero ljubeznjivostjo. Mladi mož se je prav dobro imel v njeni hiši; prijazno in veselo se je pogovarjal in šalil z Olgo in Ireno, ki sti v njegovi druščini razkladali in razgrinjali vso svojo ljubeznjivost in zapeljivost. Zlasti Olga se je bila prijela in polastila lepega gospoda, kakor da bi ne bilo na svetu nikakega Valentina; mislila si je pač: boljše derži ga nego lovi ga! Ubogi Valentin!

Samo to je davkarico malo skerbelo, da ji ni hotel Klinger nikoli nič dolžan ostati. Vselej, kader je bil v njeni hiši, vedel je potem tako naravnati, da so se kam skupaj peljali, on in vsa davkarjeva družina ob njegovih troških, s hvaležnostjo torej ga ni mogla privezati; vendar zaupala je v svojo in svojih hčér ljubeznjivost.

Ali bistroumna ženica se je motila. Klinger si je bil že izbral svojo nevesto. Z njenim očetom je bilo že vse dogovorjeno. Ženitovanje se je imelo obhajati ob enem, ko se bode fabrika slovesno odpirala. Sodnik je imel res srečo: kakor v sanjah se mu je izpolnila vsaka želja. Stareja hči ga je že nekoliko skerbela; kako dobiti ji primérnega ženina? Za kmeta se mu je zdela Ana pregosposka, prešibka je bila in preomikana: tudi ga ni bilo po vsej okolici dovolj premožnega, da bi se jo bil upal snubiti: cesarskega uradnika ni čislal na to stran. V tej zadregi mu je prišel Klinger kakor nalašč; boljšega zeta si ni mogel želeti, in kako bi ga ona ne bila vesela? Lep zakon bo tó in srečen, tega je bil mož do dobrega prepričan. Vendar govoril ni o tem ne z njo, ne z materjo; iznenaditi je hotel obé z veselo novico! Ali zdaj je bilo čas govoriti; malo dn

je bilo še do odločenega časa, in treba je mnogo priprav za ženitovanje.

Najprej mu je bilo govoriti z gospodinjo, potrebno sicer ni bilo, ali spodobno. Po kosilu čaka nekaj časa, da otide Ana, ker pa le ni hotela, migne ji z roko, da naj se umakne. Ko sta bila sama, potegne še enkrat krepko iz kozarca, obriše si usta, potem začne:

„Veš kaj novega‟?

„„Káj‟‟?

„Torej nič ne veš‟?

„„Kaj bi vedela? jaz imam doma dovolj skerbi in opravka, malo se menim za to, kar se zunaj hiše godi‟‟.

Sodnik je bil daneš dobre volje, kako bi ne bil? Noben človek mendà ni tako odljuden, da bi ga ne veselilo komú kaj veselega povedati; zato je Sodnik nalašč prezal svojo ženo da bi prav razdražil njeno radovednost; odgovori ji torej:

„Zunaj hiše! Kedó pa se meni o tem, kaj se zunaj hiše godi? Tu pri nas bo nekaj novega, in tebi se nič ne sanja? - - Ženitovanje bo‟!

„„Ženitovanje‟‟?

„Čez štirinajst dni‟.

„„Pri nas‟‟?

„Pri nas, pri Sodnikovih‟.

„„In kedó se bo ženil‟‟?

„Nič ženil, možitev bo, Ana ima snubača‟!

Žena ga debelo pogleda. Čez nekaj časa vpraša:

„In kedó je ta snubač‟?

„„Ali se ti nič ne dozdeva? Ugeni‟‟!

Ženi je bilo pač ime na jeziku, ali ni se ga upala izgovoriti; poznala je svojega moža; malo nejevoljno mu torej reče:

„Kaj bom ugibala, povej mi raji‟!

Sodnik še enkrat potegne, potem reče tehtno:

„Klinger. — Kaj me tako debelo gledaš? Jeli, da se nisi nadejala takega ženina‟!

Liza ni vedela, kaj naj bi si mislila, kaj naj bi dejala. Če je stvar prav premišljala, morala si je reči, da Klinger res ni napačen ženin, vsaka deklica bi ga bila lahko vesela. Ako bi bilo njeni hčeri na prosto voljo dano, da naj si voli ženina, sama bi ji ne bila mogla svetovati boljšega.

Sodniku je to molčanje že malo predolgo terpelo.

„Nù, kaj žediš in tuhtaš, ali ti morebiti ní po volji, kaj‟?

„„Meni že, ali kaj poreče Ana‟‟?

„Kaj poreče? vesela ga bo‟!

„„Ali si že govoril z njo‟‟?

„Kako si čudna! Kje pa smo in kedó smo? Toliko mendà vendar še vem, kakor deklina, kaj je prav‟.

„„Saj se še prav poznata ne‟‟.

„Kako hočeš da naj se poznata; videla ga je dostikrat in govorila z njim, če tudi ne meni in tebi za herbtom, kakor je navada‟.

„„Jaz nisem nikoli videla, ne slišala, da bi ga rada imela, da bi samo mislila nanj, in tega je vendar nekoliko potreba‟‟.

„Bedarije! Kako je pa bilo, ko sva se midva jemala? In moreš li reči, da ni bilo prav? Naša Ana je pametno dekle, hvaležna mi bo, da sem ji izbral takega moža‟.

„„Ako bi bila pa morebiti že sama —‟‟

Liza se ni upala dalje, tako gerdo jo je bil mož pogledal. Čez nekaj časa začne Andrej zopet, kakor da bi ne bil nič slišal:

„To mi že lahko verjameš, da jaz ne bom svoje hčere dajal ne vedi komu in na kaj; vse sem dobro premislil in prevdaril. Klinger je dober in pameten mož,

lepo službo ima, vse je v njegovih rokah; kar on pravi, to velja. Hišo ima kakor gradič, saj si jo videla, nobene ni take v tergu. Ana bo imela vsega dovolj, vozarila se bo kakor mestna gospa in delala bo samo, kar se ji bo ljubilo, za kratek čas; kako da bi ne bila zadovoljna? Lep menim da je naš zet tudi, ako je že tudi tega treba. Čez štirinajst dni, kakor sem rekel, bo poroka; skerbi torej, da bo vse gotovo in pripravljeno do tega časa. Ženitovanje mora biti, da se bodo ljudje zgledavali in še dolgo pomnili, kako je bilo, ko se je možila Sodnikova Ana"!

Vinska posoda je bila prazna; Sodnik je hotel vstati in oditi, a prej še reče ženi, ki je zamišljena molčé sedela:

„Res, dekletu bo vendar treba povedati, hotel sem ji sam, pa zdaj se mi bolje zdi, da ti govoriš z njo; jaz nimam rad takih razgovorov, tudi ne utegnem; ženske to bolj znate, torej govori z njo, kakor veš in znaš".

„„Kaj pa, da ne bo drugače""! zdihne Liza, ki ni bila nič vesela te naloge; „„Bog daj, da se vse dobro izide""!

B. M.

(Dalje prih.)

Massimo d'Azeglio.

Spisal J. Jesenko.

(Dalje.)

Poslušali so ga skoro povsodi, le v Rimini so nesterpljivi narodnjaki pozabili njegovo naročilo ter se sebi in mestu v največo pogubo uperli. Massimo d'Azeglio je pri tej priliki hotel podučiti svoje rojake. Spisal je politično knjižico „Degli ultimi casi di Romagna" ter v njej rojakom pokazal neugodni čas in neuspešno početje rečenega upora; v njej pa je kaj jasno razložil žalostno stanje dotičnih pokrajin pod papeževo oblastjo. Ker je vedel, da mu v Milanu ni mogoče tiskati knjige, šel je v Florenco, kjer jo je na svetlo dal. Zato so ga izgnali tudi iz Toskanskega. „Ni mi za pisateljsko slavo", piše, „ampak veseli me, da sem čas in razmere prav sodil; vidim namreč, da mi občinstvo skoro brez izjeme priterjuje. Za mojo prognanstvo me pa popolnem odškodujejo veselice, katere mi meščani napravljajo. Nikedar nisem hlepel postati minister ali dvorni ključar, a od nekedaj sem se poganjal in se še sedaj poganjam, da bi se moja načela razširila in zmagala vse zapreke. Ta čast je edina vredna moža in po njej se najbolj ločijo ponosni angleški deržavniki od francozkih in drugih deržavnih voditeljev".

Bolj ko so vlade pisatelja preganjale, bolj ga je častil narod in njegova knjiga se je vsem zaprekam vkljub razširila po vsej Italiji. Notranja politika piemonteška se je močno premenila, odkar je d'Azeglio kralju razodel svoje misli o bodočnosti italijanski. Svoboda se ni več zatirala, kraljestvo je celó odperto bilo vsem prognancem in po drugih deržavah prepovedanim knjigam. Vsa znamenja so kazala, da se Italija ima pretresti od Planin do predgorja lilibejskega. Pa kralj sardinski se ni hotel prenagliti, kajti čas

se mu je zdel še jako neugoden velikemu podjetju.

Ko je po smerti papeža Gregorja XVI. na cerkveni prestol bil izvoljen (16. junija 1846.) Pij IX., preselil se je d'Azeglio za dolgo časa v Rim. Papež Pij IX. je bil perva leta jako svobodnih misli. Ves vnet za narodni razvoj italijanskega ljudstva hotel je zlasti odpraviti razne uradne in vladne zapreke, ki so v silno zanemarjenih cerkvenih deželah zavirale duševni in materijalni napredek. Neustrašni d'Azeglio se je precej oglasil; pisal je papežu posebno pismo, ter mu z listom poslal svojo knjigo „Casi di Romagna“. Ko sam pride v Rim, povabi ga papež pred se. Na drobno in na dolgo mu d'Azeglio razloži žalostne razmere v cerkvenih deželah, razne vzroke, iz katerih izvirajo ondašnje vstaje. Papež je njegovim besedam priterdil in sklenil odpraviti žalostne zapreke, ki ovirajo naravni razvoj njegovih prebivalcev. Zaupal je popolnem sardinskemu narodnjaku, katerega je spoznal za poštenjaka in pravega prijatelja katoliške cerkve in cerkvene oblasti. Mimogredé naj tu le omenim, da se je takrat med sardinskimi pervaki zmeraj bolj uterjevala misel o zavezni skupini italijanskih dežel, kateri bi papež predsedoval. Gioberti, Cesare Balbo, Azeglio in drugi veljaki so takrat mislili na rečeni podlogi sezidati italijansko poslopje. V tem zmislu Azeglio dela leta 1847. v Rimu. Pogosto se posvetuje s papežem, nasvetuje mu razne naredbe in prenaredbe ter povsodi izkuša s peresom in z odkritoserčno besedo ukrotiti silne in nesterpljive prevratnike. Stari prelati in zagrizneni nazadnjaki stare rimske kurije ga silno sovražijo ter mu podkopavajo zaupanje pri papeži. . Ali Azeglio ne omaga ter ne zapusti prej Rima, dokler ga silnejša dolžnost ne pokliče na drugo delo.

Dotična pisma pričajo, kako naglo je prebrisani Piemontez spoznal papeža Pija IX. List, Cesarju Balbu poslan o pervem pogovoru s papežem, ob kratkem načertava že skoro vse dobre lastnosti pa tudi slabosti navdušenega predstojnika katoliške cerkve. Njegovo dolgo delovanje v Rimu te sodbe skoro nič ni premenilo, kar zlasti njegovi naslednji spisi izpričujejo. Ko je leta 1859. kot minister propalega sardinskega kraljestva spisal na prošnjo francozke vlade posebno spomenico o Rimu in rimskih razmerah (glej Mass. d'Azeglio, Scritti postumi, Firenze, 1872) in sedem let poslej drugo imenitno spomenico „Sur les moyens propres à préparer la reconstitution de l'Italie (Scritti postumi 245—286), sodil je enako o papeži Piji IX., le da so njegove besede bile podperte z neoveržnimi in sploh znanimi dogodki. Ta spomenica je tem zanimivejša, ker mnogo izkušeni Azeglio po svoji navadi išče vzrokov, vsled katerih se je rimska duhovniška oblast zadnjih trideset let (1826.—1856.) tako hitro izpridila in neprestano propadala.

„Pij IX. ima čut za dobro, nima pa čuta za resnično veliko in blagodušno. Ljudje, ki so okolo njega in ki sedaj tako, sedaj pa drugače, celó nasprotno govoré in ravnajo, so imeli veliko vpliva na njegovo serce in če ga prav niso izpridili, so ga vsaj omazali. Njegov duh ni nikedar popolnem prepričan razen v verskih stvareh ter ne pozna terdnih sklepov. Jaz“, nadaljuje d'Azeglio, „mu nikedar nisem mogel dopovedati, da se katolištvo ne dá rešiti drugače, nego z modrimi in blagodušnimi deržavnimi naredbami; monsignori njegovi so ga po-

polnem za sé pridobili ter mu dopovedali, da so strupi zdravila in nasproti. Človek, ki se sam sebe popolnem zaveda, a raznih razmer ostro presoditi ne more, se pogostem moti. Tako se godi Piju IX., ljudje okolo njega porabljajo to slabost in on se jim ne ustavlja, ker vseh razmer ne previdi in ostro presoditi ne zna, ker krivih misli in zapeljivih sklepov ne loči od resnice . . . On deluje mazzinismu na korist in razdira sebi v največo nesrečo vérsko čustvo italijanskega naroda".

Neizmerna pa vendar nikar ne ugnana je bila Azeglieva delavnost leta 1847., 1848. in 1849. Z vso močjo nasprotuje brezumnim kričačem, nasprotuje jim z besedo in peresom, v novinah in knjižicah. Zdelo se mu je, da jih tuja oblast podpihuje in plačuje; še žalostneje pa je, če ji v svoji brezumnosti služijo zastonj. Huduje pa se tudi nad žmernimi in prebrisanimi možmi, ki puščajo one nevedneže in hudobneže razsajati in ljudstvo hujskati. „Prava zmérnost in modrost se kaže v tem, da se ravná po umnem prepričanji, ter ne daje domovine pogubiti norcem ali hudobnežem in zvijačem, ne iz strahu ne iz nemarnosti". Ko se je med Italijani zopet pokazalo strankarstvo, ustavljal se je temu na vso moč, kajti le sloga more rešiti domovino tujega jarma. „Pogum je treba imeti resnico naravnost povedati vladarjem, pa tudi ljudstvu; serčno se mora človek znati ustaviti „mitraljezi", pa tudi zvižganju in ropotanju; vedeti mora, kedaj je življenje v nevarnost postaviti, pa tudi narodovo ljubezen; biti mora zmeraj pripravljen, delaven, serčen in pogumen; in kedar je treba, znati mora ustavljati se strastem in jih pobijati". V teh besedah se kaže d'Azeglio jako pogumnega moža, ki se v vsakem položaji ve poprijeti primernega sredstva, dà, kaže se v njih prebrisani bodoči minister sardinski.

Leta 1848. se pomnoži njegova vsestranska delavnost; posebno se on veselí, da so se Lombardi jeli očitno ustavljati Avstrijancem; veselí se celó, da so njegovo ženo prognali iz Milana, kjer je d'Azeglio imel malo posestvo. Preimenitna pa je bila njegova knjiga „I lutti di Lombardia", kajti po vsej Italiji je narod močno oživila ter ga posebno razdražila zoper Avstrijance. Pisatelj je sam slutil veliko moč, katero mora knjiga njegova s pridetimi raznimi zgodovinskimi dokazi imeti na italijanski narod, kajti že 27. svečana' piše svoji ženi o rokopisu: „Delo o dogodbah v Milanu sem dognal; če mi Avstrijanci takrat ne požgó hiše, pričalo bode to, da njih vlada ni tako slaba in zlobna, kakor jo popisujejo".

Lahi v Lombardiji in Benečiji se upró in Avstrijanci se jim s perva skoro povsodi umikajo. Navdušenost za narodno samostalnost prikipela je do verhunca. Azegliu serce močneje bije, ko vidi, da se od vseh strani laškega poluotoka zbirajo bojevalci pod narodno trobojno zastavo. Precej položi tudi sam pero in čopič slikarski v kot ter prime za meč in gre kot poveljniški pribočnik ali adjutant z generalom Ivanom Durandom v vojsko. Durando je vodil papeževo kerdelo v Romanji; imel je nalogo, prekoračiti reko Pad in od južne strani napasti Avstrijance. V tem slučaji bi Durando ne bil mogel dobiti spretnejšega in pogumnejšega pribočnika; kajti d'Azeglio je v nekem listu svoji ženi poslanem brez najmanjše prevzetnosti mogel reči, da ga

na Laškem ni človeka, ki bi Romanjo od vseh strani tako natanko poznal kakor on. Vneti narodnjak Boga hvali, da mu je dal učakati vojsko za samostalnost italijansko. „Hodil bom po krajih, kodar krogle semlertja zvižgajo; ko bi me kaka nesreča zadela“, piše dalje svoji ženi, „priporočam ti Rino, ti me pa ohrani v spominu. Mislite obé, da sem storil svojo dolžnost; storite tudi vidve zmeraj vse, kar morete, za italijansko reč“. — Massimo d'Azeglio je imel od svoje perve žene, ljubeznjive hčere Manzonijeve, nežno hčerko Aleksandrino, katero v svojih listih Rino imenuje. Že kot mlado dekle jo je izverstno odgojeval in o vsaki priliki ji izkušal vdihniti nekoliko narodnega svojega duha. Odgojevati mu je mlado hčerko pomagala druga njegova žena, prej imenovana Lujiza Maumaury. Izobražena ta žena je bila ródom Francozinja, a laškega jezika se je hitro tako privadila, da ga ni le brez vseh francozkih fraz govorila, ampak tako gladko tudi pisala, kakor katera koli izobražena Italijanka. Ta izverstna narodnjakinja je delala z možem v narodnem zmislu. Njej d'Azeglio pogostem naroča, da naj bere ta ali ón spis v teh ali onih novinah ter ji pravi, da bi narodu koristilo, na spis odgovoriti. Podoba je, da žena ni le z besedo delovala za narod, ampak pogostem tudi prijela za pero ter krepko branila pravice italijanskega naroda. Njej je bil oče v vojsko gredé izročil hčer perve svoje žene. „Za njo“, pravi, „se nikakor ne bojim, ker vem, da, ko je pri tebi, je v najboljših rokah“. In zopet na drugem mestu: „Reci ji, naj se uči biti zmeraj Italijanka (narodnjakinja) kakor si se ti povsodi pokazala“. — In naše Slovenke?!

(Dalje prih.)

In vendar —!

Noveleta v pismih, spisal Emil Leon.

9.

Filip prijatelju Bogomilu.

Dva dni pozneje.

Prijatelj, danes si želim, da bi bil že davno izginil čez gore, in da bi ne bil nikedar prišel tu sem. Da nisem odpotoval takoj, vidéč te tujce pri sebi! Naj bi bili sami sè sabo živeli ta čas!

Igrali so z mano, kakor sè slabo igračo. Ti zlati lasje! Čemu je prišla tu sem, in kako da še ostane? Ali me mordà hoče videti ponižanega, da bi zdihoval kakor pastir v idilah? Pa motila se bode, prav gotovo motila! Sanje so bile in kakor megle legle mi nad sercé. Ali megle bodo izginile in zopet bo solnce sijalo! Čemu pa sem se neki vtikal v to romantiko, čemu pozabil, da je ženska slaboten ters, katerega omaja vsaka sapica? Sedaj se pokorim.

Pisal sem ti že, kako je bila prišla množica v pogorsko cerkvico. Sè Zlatarjem in mladim kaplanom pa je bila tedaj prišla še druga oseba. Komaj je bil pervi vihar potihnil, ter si Angelika obrisala solze, stopil je iz množice visok, gosposko opravljen človek. Do tedaj je bil ostal v ozadji. Angelika pa mu je od radosti vskliknila nasproti, ter bila v hipu pri njem.

„Oton, ti si“!

Podala sta si roke in on jo je poljubil, pričo mene poljubil. In to vse sem moral s hladno kervjo gledati, jaz, ki sem jo ravnokar še imel na svojih persih, trepetajočo in kopernečo. Ali bila je igra, samo neusmiljena igra! V duši pa sem občutil bolest do tedaj še nepoznano. In hipoma me je napolnila zavest, da moram sovražiti tega človeka, ki se je vrinil tu sem.

Oton Friesen! Tako se imenuje. Bil je mož tiste Zlatarjeve hčere, ki je pred nekoliko leti umerla. Klarin oče torej in vdovec. Še v cerkvici so me seznanili z njim. Brez vsake tesnosti mi je podal roko, ter me zvonečim svojim glasom pozdravil. Potem pa, ko smo se odpravljali, prevzel je takoj vodstvo — in s kako spretnostjo! A ves čas je govoril samo z Angeliko, in vsako besedo je obračal le proti nji. Ta pa je bila vsa prerojena in vesela. Zopet se je radostno smijala. Čutil sem, kako me stavi ta človek v senco in kako sem njemu nasproti neukreten.

Danes popolùdne je bil prišel ta vdovec, in ko nas zvečer ni bilo, napel je takoj vse moči, da so nas šli iskat. In sedaj je bil tu! Da mora imeti namere do Angelike, to mi je bilo v hipu jasno. In kako prijateljstvo je bilo med njima! Mene, ki sem stal bled na strani, še opazila ni! Take so ženske!

Odrinili smo v dol. Zlatar je vzel v naročje Klaro, ki mu je položila glavico na ramo, ter hitro zopet zaspala. Oton Friesen pa je podal Angeliki roko in le ta se ga je oklenila in obvisela na njegovi strani, kakor da bi to moralo tako biti.

Meni pa je ostal mladi kaplan, ter pričel govoriti — o krasni noči, o luni in o plohi popoludanski. Sam ne vem, kako sem mu odgovarjal. Čul sem le ona dva. Pred mano sta hodila, v enomer govoričila, ter se smijala. Meni pa je ta smeh tergal serce — in tega človeka bi bil najraji pobil na tla, da bi ne bil več dihnil.

Pozabljen sem bil, popolnoma pozabljen! Duhovniku pa se je prav videla radost, da se je seznanil z mano. Obžaloval je, da se nisva že prej spoznala; povedal mi je tudi, da je časih že s tem namenom šel mimo moje hiše, a da me ni opazil nikedar. Peča se še vedno s filologijo in najraji bere — iz Vergilija. Da bi vrag vzel Vergilija in njega, ki me sè svojim klepetanjem tako muči! Ali ni mogel tiho iti z mano? Kedó naj bi govoril sedaj — o filologiji!

Prišli smo do doma. Kaplan se je takoj poslovil in z množico odrinil v vas.

Ti pa so me vabili, da naj bi šel z njimi čaj pit. Dejal sem, da sem truden in da me mraz trese. Bilo je v istini tako.

„Saj ste res bledi“! rekel je Zlatar. „Mi bi bili nesrečni, ko bi današnja božja pot imela kake nasledke za vas, gospod profesor“!

Te besede je govoril Oton Friesen tako, kakor da bi bil z mano že star znanec. Angelika pa je molčala. Potem pa smo se tudi poslovili. A Oton Friesen je ostal in mendà pozno po noči še le odšel v vas, kjer je v gostilni prenočil.

„Mi bi bili nesrečni“! Tako je dejal. Šteje se torej k rodovini! Ali kaj me to skerbi! Pri slovesu pa Angelike še pogledal nisem, te koketne stvari!

V hiši me je pričakovala stara Meta. Videč bledi moj obraz, je ženica takoj uganila, da sem bolan in da mi mora

skuhati „kaj prav gorkega". Ali rekel sem ji, da naj gre spat, da ni nič in da nisem bolan. „Nerada me je zapustila dobra duša, ter mi hotela po vsi sili kaj skuhati.

Prijatelj! sam sem ostal. V nočni tihoti pa sem se umiril nekoliko. Pred dušo sem poklical vse sladke spomine današnjega dne — in sedel sem ter pisal tebi pismo.

Pozno po noči sem šel spát. Drugo jutro pa sem moral ostati v postelji. Bil sem neizrečeno truden.

Zlatarjevim pa sem poročil, da me ne bo, da sem bolan. Med dnevom so večkrat povpraševali po meni. Ali zaklenil sem se bil, da nihče ni mogel do mene.

Danes pa sem zopet zdrav. Svoje reči sem že pospravil — in jutri otidem.

Bile so kratke sanje! Čas pa zopet prežene to „pervo" ljubezen! Ali Bog me varuj, da bi še kedaj doživel tako ljubezen!

Naj ostane tu, naj se sladká s tim vdovcem, ki revež tudi misli — da je ljubljen. Kaj je ženska? Vsak je nespameten, ki se prikuje na njo. Varan je, in za vse življenje varan!

In sedaj naj mi še pridejo tisti zakonski mučeniki, naj mi še javkajo, da bi se ženil! Tem odgovorim drugače, osorno, surovo!

Oženil se pa pač nikedar ne bom! Nikedar ne!

(Dalje prih.)

Zemeljska čuda.

VII.

Če ima človek navado, da se pri mnogokateri stvari popraša „odkod" in „kaj je vzrok tej ali oni prikazni"? prigodi se mu rado, da si ne vé vselej odgovoriti, časih ravno takrat, ko bi mu bil odgovor najljubši.

Ko bi vas hotel kedó vprašati, kaj menite, odkod je prišlo to drobno in debelo kamenje, ki ga je povsod po naših ravninah s peskom in mlivko namešanega toliko, vem, da bi se vam zameril, češ, to je vprašanje, ki mu ve vsako otročé odgovor — na pervi pogled namreč. Gotovo! Le pogledati je treba, da se človek uveri, da je kamenje pod černo perstjo táko, kakoršno je v strugah naših potokov in rek; ravno takó je izbrušeno, izglajeno, pookrogličeno in ravno tako raznobojno in razne kerhkosti. V hribih gori je ostró, robato; a kader pade v vodó in se z njo dalje valí, okeršijo se mu robovi in z gladkim licem se pridersa v ravnino. Tako se godi v enomer, tako se je godilo tudi sè šuto, s posutjem, verhu katerega leži sedaj rodovitna perst. O tem, kaj ne, da ni dvomiti? A kako velikanske so bile vode, ki so nanesle in izgladile take ogromne skladanice kamenja; na nekaterih krajih ga leži po 600—700 čevljev na debelo.

Naše sedanje velike reke preminjajo pač celó svoje bregove in prode: mnogo kamenja prinašajo in mnogo ga odnašajo, a v primeri z obilíco kamenja naših ravnin je njihova delavnost kar kaplja v morji.

Učeni možjé so jeli misliti o tem ter dospeli do prepričanja, da so nekedaj grozne vode zalile sedanje ravnine, ter nanesle nanje te mogočne sklade, in sicer se je godilo to takoj za ono tretjo ali novo dobo, ki ste sí jo zadnjič ogledali, ko so že živeli mastodonti po zemlji in rinoceronti, mamuti in nilski konji itd., in ko je zemlja zadobivala že precej take lastnosti, kakoršne ima danes. Veselega življenja in cvetja je bilo na vseh koncih in krajih zemlje v obilici; a hipoma so se jela tla pogrezati, in velikanska povodenj je zalila skoro vse dežele. S tem se je pričela poslednja ali najnovejša doba zemeljskega življenja. Razen Pirenej, Alp, karpatskih, kerkonoških, skandinavskih in drugih viših gorá je bila vsa Evropa pod vodó. Severno morje je segalo sè svojimi valovi do čeških in ogerskih mej; družilo se je s černim in kaspiškim morjem. Vsa severna Azija, sibirske dežele so bile morsko dno. Srednjezemsko morje je segalo daleč čez svoje sedanje bregove; proti severu je pljuskalo tja do znožja Alp; Španska (razen gorá), južni del Francozke, po večem skoro vsa laška dežela so utonile v njem; proti jugu pa je požerlo sedanjo Saharo in Egipet ter se zajélo globoko notri v sredo Afrike. Enako se je godilo Ameriki, razen visocih Eligen in Kordilijer je bila vsa z vodo zalita.

To je dokazano, o tem ni nikakega dvoma več, in kader so se jela tla po tej grozni povodnji zopet dvigati, zadobila je Evropa sedanje lice, za tém se ni več izpremenila. To je njen najnovejši čas.

Celo se je zemlja stvarniku zamerila, da grozna povodenj njegovi jezi ni še mogla zadostiti. Poslal ji je še hujšega sovražnika.

Po nemških in ruskih ravninah, kjer časih po več dni hodá na okolo ni ogledati ne gore ne hribca, ležé raztrošene po poljih velikanske skale, a ne k tlom priraslc, ampak leže verhu šute. Najdence jih zovejo. Iz njih so nemški vitezi mnogokak grad sezidali; vsa nemška mesta od Hamburga do Königsberga imajo tlak iz kosov teh najdencev. Eden, ón, na katerem stoji spomenik cara Petra Velikega, tehta 30.000 stotov; iz nekega druzega so v Berolinu izdolbli veliko posodo, ki meri sedem čevljev, po sredi merjena od roba do roba.

Tacih velikanov ne bi mogle tudi največe povodnji s tal premakniti, kako še, jih tako daleč valiti! Učeni so spoznali, da so se pripeljale te skale iz čeških, ogerskih in skandinavskih gorá. Premišljevali so, dokler niso prišli stvári do živega. Našli so mnogo znamenj, ki so kazala na to, da je bil tist čas ves svet, kolikor se ga ni uderlo pod vodo, čez in čez sè snegom in ledom pokrit. V Skandinaviji so segale zmerzle reke, ledeniki z gorà doli do morja. Tergale so z orjaško močjo mogočne skale iz gorskih reber, ter jih potiskale počasno doli v morje. Tja prišedši je v led vmerzla skala izplavala in valovi so jo odnesli proti jugu, na sedanja ruska in nemška tla. Led se je potoma taval okolo njih in pale so k tlom, kjer leže še danes, kolikor jih niso razkosali in pozidali.

Naravoslovci menijo, da se je na veršičkih evropskih gorá mnogokatera rastlinica iz onih časov ohranila; sedaj živé njihove sorodnice le visoko gori v Skandinaviji in Laponiji.

Za pravi vzrok temu mrazu so učeni nekoliko v zadregi; gotovega ne vedó še nič povedati. Res je, da je obilica vode zemljo izhladila, a to jim še ne zado-

stuje in iščejo se novi vzroki. Nekateri celó menijo, da se je zemeljnemu sukanju eno kolesce poterlo in se je njena os nagnila precej na stran.

Čuditi se je le, kako so mogle živali ta grozna stoletja prestajati; da se ta čuda niso v enem letu napravila in zopet tako urno minila, verjame se rado. Težko je bilo v tem groznem prevratu življenje rešiti. Živali so bežale v votline in podzemeljske jame, a prihrule so vodė za njimi in jih potopile. Občna nevarnost je sprijaznila sicer najhujše sovražnike.

Sedaj še se izkopujejo iz tacih jam kosti stotero in stotero raznih živali. Prej se je menilo, da so bile jame njihovo stalno bivališče, a že taka mešanica izpodbija to misel; verhu tega se nahajajo kosti v prepadih in breznih, kamor je le po lestvici priti moči. Tu notri so bežeče živali v temi popadale, ali so jih pa novoprišleci dalje potiskali.

In kako se je godilo človeku? Ali je naš rod že takrat živel na zemlji? Ali je zadihal še le tedaj, ko je ledeni vek minil in so se prijazni dnevi zopet povernili? Pri teh vprašanjih gredó učene misli na dvoje. Nekateri možje rekó, da je bil človek priča te ledene groze, in berž ko ne bode njihova misel obveljala, a stvar še ni nikakor dognana, zató sem dejal poslednjič, da je stvarnik zemljo očistil in opral, predno je vdihnil človeku svojega duhá. Neki naravoslovec Scheuchzer pa je terdil, da so bili ljudje že dolgo, dolgo pred tem ledenim vekom na zemlji. Našel je namreč leta 1731. velik okamenel kostnjak vdelan v skalovje, ki se je bilo napravilo pred najnovejšo dobo. Ker so bile kosti okamenele, terdil je, da je živel človek že v tretji, novi dobi, in verjeli so mu, ker spisal je v svoji „Kupferbibel“ učen sestavek o najdenem kostnjaku: „Ein recht seltsames denkmal jenes verfluchten menschengeschlechtes der ersten welt“. Dal je narisati podobo in jo poslal mej svet, pridavši ji le-to poetično izjavo:

Betrübtes beingerüst von einem *alten* sünder
Erweiche, stein, das herz der *neuen* bosheitskinder!

Ta „stari grešnik“ z res nespodobno debelo glavó je dal tedanjemu svetu mnogo opravka. Scheuchzer je imel sam o njem in njegovih verstnikih, o tem „prokletem človeškem rodu“ kaj slabe misli, dokler mu niso prišli do živega; skazalo se je, da kostnjak ni bil človeški, ampak velikanskega močerada. Scheuchzer je našel samo eno tretjino života; glavó, prednji nogi in kos herbta. Noge (po Scheuchzer-jevi misli: roké) so bile pač malo pokvečene, a persti popolnoma dobro ohranjeni. Preživa domišljija je moža precej oslepila.

Naj je stvar kakoršna hoče, toliko je gotovo, da je živel človek kmalo po ledenem veku, takrat, ko je bila Evropa še celó celò merzla, ko so se po Francozkem in Španskem pasle živali, ki jih je danes le v severni Rusiji, Sibiriji in severnih otocih najti. Sedaj je že mogoče popisati življenje človeka, dokler je stal na najnižji stopinji. Prebival je v podzemeljskih jamah; koče si takrat še ni znal staviti; od takrat pa do časa, ko so si stavili vasi na kolih sredi jezer, je že velikanski korak v napredku.

Orožje si je izdeloval najprej iz rogov in kosti pobitih živali. Kmalo zatem pa si ga je jel pripravljati iz kamena. A storil je še drug korak dalje. V francozkih jamah se nahajajo velikanske kope konjskih in dirjačevih kosti (Rennthierknochen) časih od več tisoč teh živali. Skoro je nemogoče, da so jih tedanji ljudje polo-

vili in postreljali, ampak učenim se hoče zdeti verjetno, da so bili konji in dirjači doma izrejene domače živali, torej že v onem času, ko je bila francozka dežela še tako merzla, da so mogli izhajati dirjači in mamuti. Mamuta je človeški rod še živega videl, temu dokaz so lične v krepkih potezah na slonokost narisane slike mamutov, dirjačev, rib in nekaterih druzih živali. Tako spretno so napravljene, da nekateri celo verjeti nočejo, da so to slike onih časov, ampak ali nalašč podtaknene, ali pa so kako drugače pozneje prišle v te jame.

Kar pa človekov obraz zadeva, bila je fizijonomija njegova silno divja in surova, v tem so vsi ene misli, in vendar je bil človek že takrat velik gizdalin. Našla so se lepotičja, nekake koralde, rudeča in višnjeva barva za tetoviranje in mnogo druzih malenkosti, ki naj bi pospeševale lepoto, ne vé se li moško ali žensko. Učeni se s tem vprašanjem ne marajo baviti, kompetentna za tako razpravo pa bi bili vi z lepim zborom svojih prijateljic. Mordà hočete poskusiti? Za poročilo vam bode vedel priserčno hvalo z vsem spoštovanjem vdani vam

Ivan z Verha.

Reka.

(Konec.)

Stopi v duhu, dragi bralec, na sosednjo Šmarno goro — od kodar je prost razgled čez ravan v njenem znožji ležečo ter se ozri tje doli:

Spredaj gorâ velikanskih kras,
Save pod njimi sreberni pas,
Sredi je sivi ljubljanski grad,
Holmi prijetni dolenjski od zad!

Kako se leskečejo in odsvitajo s solncu svetli valovi, kakor ploščice persnega oklepa bojnega junaka — in naša Sava je junakinja. — To je Save sreberni pas, dà! sreberni pas na zelenobojnem predpasniku večnomlade deve narave, ki ga naj nam predočuje zelena ravnína ljubljanskega polja, katero

Nosi ob Savi deroči — kraj,
Kraj, ki sercu je mojemu raj! —

Zapustivši ljubljansko polje oberne se deroča Sava proti meji Kranjske, proti Štajerski in dela slednjič tudi sama mejo med njima. Tudi kot mejna reka ima v pričetku od stermih višín obdano strugo. Dolína se ji po dotoku Savinje — „Savinje deroče“ nekoliko odpre, popolno razširi se ji pa vendar še le onstran Kerškega, kjer vstopi v svojo tretjo večo dolino. — In kmalo je prišla deroča Sava do južnih naših bratov, prinesla jim naše pozdrave.

Mogočno preteče Sava sosednjo Hervaško, ter hití dalje proti Serbski. „Stojí, stojí tam Beli grad“ - in tam se združi verla Slovenka sè slovansko reko Dunavom, - - tudi Slovenstvo združi in spoji se kedaj sè Slovanstvom.

* * *

Stopimo v duhu tje doli v južnoiztočne slovanske pokrajine na obale mogočnega Dunava — zamišljeni in vtopljeni — v kake misli pač? Mordà v enake, kakor nekedaj Kirdžali:

Zamišljen gleda Kirdžali na široko reko Dunav:

„Stari Dunav, slovanska reka! pove

ali si na dno Černega morja na svojem herbtu zanesel in vtopil slavo in imé plemenom slovanskega in daškega rodú, ali kaj? Ali si v globočino svoje struge zakopal Kriščevo vero? Povej! -- Glej, kako se vznašajo kuplje na minaretih po nabrežnih mestih; kako se leskeče Mohamedov polumesec! — Nobene cerkve ní nikjer, ne svetega križa, ki ga je božji sin zapustil človeštvu za spomín. — Glej, po nabrežnih ravnotah in višinah, peš in na konjih mergolé Muzulmanje, kakor bi ta zemlja bila očevina njih rodú, zapuščina njihovih očetov. — Valah in Moldavec sta rimsko obleko zamenila z Allahovim krojem, Serb in Bolgar si pa s turbanom ovijata slovansko čelo, na znamenje, da sta svobodo zamenila sè sužnostjo; celo poljski sin, divji Zaporožec, ki se ní nič zmenil za mogočne moskovske carje, nič za njihove obljube in daríla, ki je zapustil obale sinjega Dnjepra in rodovíta ukrajinska polja, da-si svoboden, nikomur pokoren, celó ta je kozaški slavi na sramoto otomanski opísal tulonoščev kontuš in s kašmirskim šalom ovil Šahov kalpak! — Dunav, ti vidiš to, pa mírno tečeš, kakor si tekel tiste davne dobre čase! Sram bodi tebe, sram rumenega solnca, ker tebe greje in ta kraj; sram bledega meseca, ker vama sveti! — Stari Dunav, razsèrdi se! Notri na dno naj zakipé tvoji valovi, jezno naj vskipé do oblakov, uidejo naj iz svoje struge in poplavé to zemljo in zalijó. Bog je s potopom kaznil svet, ves svet, zato ker je v nemar pustil njegove zapovedi; kazni tudi ti plemena, ki niso ohranila vere svojih zvestih prednikov, kazni jih, ker so se odrekla in izneverila narodnosti svojih očetov".

Tako je premišljeval mladenič slovanske duše.

In tako, kaj ne, misliš tudi ti, ki ti vre po žilah slovanska kri, ki se ti navdušenje zbuja za slovansko svobodo. — A tako skoro pač ni mogel misliti drugi sramotneji Kirdžali, -- kukavnejša izdajica — njegov pisatelj. Če je onega zapeljalo žensko lice, tega je mordà storilo za lopeža in izdajico slavohlepje; če je onega preslepila ljubezen, tega je sovraštvo — in merzenje do svete Rusije.*) —

Vendar v take misli vtopljeni nismo, tako žalostnih spominov si ne ponavljamo na obalah slovanskega Dunava v sedanjem času. Ali nam mordà vstajajo v serci enaki spomini, kakor nam jih zbuja in riše drug prizor v Kirdžaliji:

„Veter veje od severja na jug; po temno-sinjem Dunavu se podé gosti valovi — po Dunavu, ki s penami svoje jeze peni svoje skalnate obale. Po široki strugi na šajkah se pelje albanska truma, sami jezdeci, pelje napit se kristijanske kervi in ugasit slovansko svobodo: slovanski in daški veslarji pa veslajo: stari Donav nese polne šajke na svojem herbtu, ali ne vtopí jih"! — —

Ne! Tudi taki spomini nam ne vznemirjajo serca. Mogočna reka zbuja nam marveč drug, prijaznejši in lepši spomin: kako je prenesel on — široki Dunav! — slovanske severne junake, ki so šli na pomoč južnim zatiranim bratom, teptani „raji" — v sveto, pravično osveto, da rešijo vero Kriščevo in svobodo slovansko — kako jih je prepeljala na svojem herbtu; — a vtopiti jih, tega čuvaj Bog nje in tebe, stara ljubljenka, slovanska reka! --

*) Pisatelj Kirdžalija se je baje v preteklem letu pomohamedanil. — Bil je Poljak.

Oživlja se v navdušenem serci podoba veličastna: kako je priletel severni orel čez široki Dunav, kako je veslal na mogočnih perotih na Balkan — in čez; — černi gavrani in krokarji pa so plahi zateknoli iz širne ravní!

V upapolni duši vstvarjamo pa si še drugo podobo, — blag duh miru veje nad njo — slikamo si podobo: kako bodeš ti mogočni Dunav, kakor si sedaj priča bil brezkončne bede in toge slovanske, kako bodeš kedaj blagodelnik slovanskemu rodu ob tvojih obalah, kako bodeš gledal srečneje Slovanstvo in radoval se njega in blagostanja njegovega, — kako bodo plule po tvoji poveršini slovanske ladije z jadri in praporji iz slovanske trobojnice, noseče bogastvo in blagostanje v slovanske dežele — ti pa bodeš mirno in veličastno tekel pod njimi in izlival se tja v Černo morje — morje slovansko! - - — S. P. H.

O prevodih.

(Dalje.)

Ko bi prevajal kedó besedo za besedo, moral bi vsaj toliko domačih besed imeti, kolikor je tujih v izvirniku. Ako bi nobene ne pogrešal, rekel bi, da domači jezik je gledè na slovar vsaj takó bogat, kakor tuji v dotičnem izvirniku. Veče ko bi bilo tuje delo, veče bogastvo domačega slovarja bi spoznali. Po tujem blagu tù svoje merimo. V takem slučaji pa ne vemo, koliko domačega gradiva je ostalo neporabljenega. Navadno pa kakih besed nimamo; ne najdemo jih, če jih tudi iščemo po vseh kotih cele domovine. Tù smo prisiljeni iz znanih korenik kako primerno skovati ali pa jo celó s tujo nadomestiti. Na en in drugi način jezik obogatimo. Vêda ima pri nas dandanes že mnogo svojih umetnih izrazov uterjenih; pa mordà še več jih potrebujemo. Ako bi mi tukaj pravila podajali za prevajanje vednostnih predmetov, opozorili bi, kakor menimo, na izverstno in imenitno metodično sredstvo, proti kateremu so se mordà vsi narodi bolj ali menj pregreševali.

Vêda ima svoje umetne izraze od tam, kjer so dotični pojmi nastali. Ker pa se pojmi razvijajo po obsegu in soderžanji, imajo dandanes pogostoma drugo notranjost, nego jo kažejo pervotne besede, ki so tudi za razvite in sčiščene pojme ostale. Ako mi tedaj take pojme prevajamo, ne smemo gledati na etimologijo, ampak na naglede in pomene v sedanjosti. Takó nam bo mogoče neodvisno od tujih izrazov pomenu primérne besede najti ali skovati in takó samostalno prave izraze dobiti.

Leposlovno polje se navadno giblje v neprebogatem slovarji. Na to stran je tedaj naravno, ako narodi v pérvem razvoji prestavljajo manjše leposlovne izdelke. Taki prevodi ne bogatijo toliko jezika z novimi izrazi, kolikor ga gladijo s tem, da pogostoma rabijo ene in iste besede v sestavah, in da pilijo jezik v oblikah, končnicah in prednicah besed. Leposlovna dela po tej strani pot pripravljajo vêdi, ki potrebuje bogatega in uterjenega slovarja. Iz tega vzroka je torej primérno, ako vêda pozneje nastopi v narodno književnost.

Po taki poti je hodila tudi naša književnost, kakor še in ravno dandanes opazujemo.

Prestavljavec se pa tudi zaveda vseh glavnih delov, s katerimi nas slovnica podučuje. Vidi, kakó si mora uterditi končnice sklonov pri sklanji in spregatvi, razločuje zveze glagolov, pridevkov z razločnimi skloni v tujem in domačem jeziku.

Slovnica je torej prestavljavcu silno potrebna že za naprej; od druge strani ga pa krepi v posebni zavednosti domačih slovničnih pravil. Ni čudo pa, ako se dá prestavljavec zapeljati, kedar slovnice domače dobro ne pozná. Uterjena slovnica je po takem pogoj dobrim prevodom. Splošne slovnične pomanjkljivosti, spremembe in omahljivosti se tudi še potem v prevodih kažejo, ker uterjena slovnica ni še porok, da jo vsak rabiti zná.

Leposlovstvo pa ne kaže svoje moči samo v slovnici in slovarji, ampak najbolj v retoričnih opisavanjih, podobah in živem kretanji jezikovem. Kedor se je po tuje izobrazil, in kedor se narodnega duha v jeziku ne zavéda, je ne zasuče po domače, kedar prevaja. Tujščina ga zapeljuje; po tuje rad zakroži. Najlažji leposlovni izdelek je prestavljavcu na to stran nevaren. Ta nevarnost traja tako dolgo, dokler nimamo narodne stilistike, po kateri bi sè zavednostjo presajali iz tujega loga to in ono na domače grede.

Slovenci še dandanes narodnega slogoslovja nimamo, kakor sledi taka zavednost sploh pozno v vsakej književnosti. Ta vzrok lehkoto in težavo pri prevodih preobrača. Zaradi pogrešanja domačega slogoslovja je najnevarniše, ravno leposlovne proizvode prevajati. Za slovarski del so najlažji, za pravo življenje narodnega jezika so najtežji. Ni čudo, ako terdimo, da se po taki poti mnogo tujega duha vrine v živi domači jezik. To je toliko laže, kolikor niža stopinja narodnega razvoja prevode sprejemamo in kolikor bolj pogostoma se ponavlja eno in isto tuje zasukavanje ravno v leposlovnih prevodih. Kakor je to ponavljanje za slovarsko uterjenje dobro in potrebno, ravno tako škodljivo je za pravi duh jezikov. Ker pa nam mora več biti do življenja nepokvarjenega duha v narodnem jeziku, nego pa do njegovih anatomičnih delov, to je, do osamljenih besed in oblik, moramo tudi z večim prevdarkom svariti pred nevarnostjo, ki nam pretí iz prevodov ravno na leposlovnem polji. To je en vzrok več za omejenje v tem področji.

Vsaj takih bo manj, ki bi si naglo brez premiselka upali na prevode leposlovnih del. Tu imamo pravico prašati, v kaki zavednosti narodnega jezika se je že pokazal prestavljavec, na pr. v izvirnih delih. Moramo tako rekoč merilo drugod dobiti, da se zanašamo nanj; če ne, smo gotovi, da nam to ali ono po tuje zasuče in v tujem duhu tudi zanese v domače navade.

Takega merila pri vsakem ne dobimo, ker je mnogokedó pervikrat nastopil s prevodi med pisatelje. Pa tudi ko bi bil prestavljavec znan kot pisatelj z dobrim slogom, nam vendar ni še porok za dober prevod iz svoje roke.

Francè Podgornik.

(Dalje prih.)

Slovenski glasnik.

SEDMA PODOBA.

Junak in lastovka.

Serce ni mirú mi dalo,
Bojni sem zapustil grom;
V kraj domači me je gnalo,
Gledat zapuščeni dom.

Ali še stoji mi koča,
Borna kòča pod goró;
Ali vojska, tod deroča,
Je zrušila tudi njo?

Tu stojim na verhu gore,
Zvezd po nebu luč bledí;
Polje v svitu zlate zore
Mirno pred menoj leží.

A zastonj okó mi išče,
Hišice ne najde! glej:
Žalostno je pogorišče,
Kjer je hiša stala prej!

Oglja kupček in pepéla
Je samó na mestu še;
Kar imél sem, vse je vzela
Zlobna turška roka, vse!

Káj v višavi milo toži?
Glas domač se zdi mi ta;
Tič nad pogoriščem kroži,
S krili plašno plapolá.

Lastovica lahkokrila.
Iz daljave čez morjé
K nam si zvesto se vernila
Čez doline in goré.

Lepe videla si kraje,
Srečne videla ljudi;
Pozabila nisi Raje,
Ki nadloga jo morí.

Oh, zakaj si priletela
V žalostni, nesrečni kraj?
Kjer si gnezdo prej imela,
Tam je pogorišče zdaj!

Turška roka pokončala
Z domom mojim dom je tvoj;
Vendar, kaj bi žalovala?
Tica ti, veselo poj!

Tja polêti, ónkraj gore,
Sreča, mir je tam domá;
Gostoljubne najdeš dvore,
Vsak zavetja rad ti dá.

Tebi treba ni skerbeti.
Kdo se mene vsmilil bo?
Hodil, prosil bom po sveti
Z otročiči in ženó!

S to podobo, v kateri je umetnik uporabil navedeno pesem z umetniško svobodo, je končan ciklus „Raja“. Versté se posamezne podobe tako: 1. Begún, 2. Prisega, 3. Na meji, 4. Junak in dete, 5. Poslanec, 6. Junak in lastovka.

— Na svetlo je prišlo nekoliko B. Miranovih pesmi ponemčenih. Knjižica, ki je ležala skoraj leto dni v tiskarni, dobiva se za 50 kr. pri uredništvu Zvonovem. Morebiti bi koga zanimalo, káko lice ima slovenska pesem v nemškem prevodu, za katerega prevzema pisatelj sam vso odgovornost, takim je ta knjižica namenjena.

— Odseku za izdavanje knjig Matice slovenske je izročil predsednik v seji dne 15. junija ta le nova spisa: „Znanstveno terminologijo“, spisal Cigale; in „Zgodovino starega veka“ za više srednje šole, spisal prof. Jesenko.

— „Molska mudrovanja“. Novak Radonić je zbral vse svoje spise, kateri so bili obelodanjeni v „Danici“, „Zmaji“, „Javoru“ in „Žiži“; tem spisom je pridejal še nekoliko novih povesti. Cena zvezku 1·30. Naročnina naj se pošilja tiskarni Pajevičevi v Novem sadu.

— „Barjaktar Bojana“. Pripovetka iz hercegovačkog ustanka 1875. Spisal P. Popović. Pančevo 1878. Str. 30. Cena 10 kr. Prodaje knjigarna Jovanović, Pančevo.

— „Archiv für slavische Philologie“ je letos nastopil svoj tretji tečaj; ta list izdaje in ureduje v Berlinu znani jezikoslovec Vatroslav Jagić s pomočjo A. Leskiena in Nehringa.

Listnica odpr. G. A. M. v Lj. Zvon l. 1876 in 1877. se še dobiva in sicer zvezek po 2 gl.

NAZNANILO.

Ker se tisti č. g. naročniki še vedno naročajo, kateri še naročnine za drugo poluletje niso ponovili, sklenili smo 13. številko poslati vsem dosedanjim naročnikom, ali samo s to izjemo, da tisti, kateri še niso ponovili naročnine za drugo poluletje, dobodo list brez podobe; omenjeno podobo jim pošljemo, kader nam pošljejo naročnino.

Temu listu je priložena sedma podoba: „Junak in lastovka“.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing. Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Sodnikovi.

XII.

Težavno opravilo je bil naložil Sodnik svoji ženi. Liza si je bila dobro v svesti, kako težko ji bode pregovoriti svojo hčer, da naj se udá radovoljno očetovi volji ter vzame Klingerja; ali tega se pa vendar nikakor ni nadejala, da bode vse njeno prizadevanje in prigovarjanje, vsa njena materina zgovornost čísto brez vspeha. Ana je bila do zdaj vedno tiha, krotka, poslušna deklica; ne oče ne mati ji nista imela kaj očitati; rada je storila vse, kar se ji je velélo; videlo se je, kakor da bi ne imela svoje volje; ali zdaj, ko je bilo treba, pokazala se je hipoma čísto drugačno. Mirno je poslušala, ko ji je mati lepo razlagala, kaka sreča jo je doletela, kako vesela bi bila vsaka deklica takega ženina, da bi si sama ne mogla želeti boljšega, kako lepo bode živela z njim, da naj bode očetu hvaležna, ker ji je izbral takega moža; ali ko je bil njen govor končan, odgovori ji krepko in odločno: Ne, mati, jaz ne bodem nikedár Klingerjeva! In ko jo mati čez nekaj časa vpraša, zakaj ne? odgovori ji mirno, a ravno tako krepko in odločno: Zato, ker ga nimam rada. Kjer ni ljubezni v zakonu, tam ni sreče.

Kaj naj bi ji bila mati dejala na to? Molčala je, a v njenih persih se ji je nekaj oglašalo, da hči prav govori. Spominjala se je svojih dekliških let. Tudi ona je imela nekedaj svoje mlade, zlate sanje, — katero dekle bi jih ne imelo? — Tudi njej je sercé hrepenelo po neki sladki sreči, ko bode živela, če tudi pod nizko, slamnato streho, z možem, katerega ona ljubi in on ljubi njo; z njim bi rada prenašala vse težave življenja. Prišel je mladi, bogati Sodnik, snubil jo je, dasi ni imela ničesa razen pridnih rok. Kedó je ni takrat blagroval, katero dekle ni zavidalo njene sreče? In ko je bila na Sodnikovem domu, česa je pogrešala? ali ni bila srečna notri do zadnjega časa, ko se ji je bilo začelo oblačiti nebo, a zdaj je zopet jasno? Če ni ona srečna, kedó je pač srečen? Tako je vsaj sodil svet, in morebiti bi bila tudi ona sama sodila tako, ako bi bila utegnila premišljevati svoje stanje. Ali čudno, ravno sedaj, ko je videla svoje ljubo dete v odločilnem trenotji, ko ji je sama prigovarjala, naj se za vse svoje žive dni zveže z možem, katerega pozna samo po videzu, katerega sama pravi da nima rada; sedaj se ji je videlo, kakor da bi ji blisk razsvetlil njeno preteklo življenje, in to življenje, dasi na videz sijajno, vendar ni bilo srečno. Razoroženo se je čutila, siliti ni hotela svoje hčére, še prigovarjala ji ni več, prevelika se ji je zdela odgovornost. Vedela ni kaj odgovoriti svoji hčeri, ko ji je rekla:

„Mati, jaz sem slišala, tudi vera nas tako učí, da se morata mož in žena rada imeti; ali me ima on rad, ne vem; to pa vem, da ga jaz nimam rada; nikoli bi ga ne mogla rada imeti; zato ne bodem nikedar njegova“.

Samo da bi kaj govorila, vpraša jo mati:

„Kako pa to, da bi ga ne mogla rada imeti; zakaj ti je tako zopern“?

„„Nič zopern, mati; meni se vidi kakor vsi drugi možje““.

„Kakor vsi drugi možje“? prime jo

mati, ki je pač vedela za njenega serca skrivnost, dasi ni bilo o njej nikoli govora med materjo in hčerjo".

Ana zarudi, a kmalo se oserči ter reče krepko:

„Mati! jaz vam ničesa ne tajim; ko bi me bili kedaj vprašali, pa bi vam bila povedala; ker me pa niste, sem molčala. Zdaj vam pa naravnost povem! Z Brezarjevim Antonom se imava rada; če se bom kedaj možila, njega ali pa nobenega"!

„„O saj sem vedela, ali oče v to nikedár ne privoli, iz glave si izbij to nesrečno misel; ti ne poznaš očeta""!

„Kaj bi jih ne poznala, saj vem kako je bilo z bratom! Ako me bodo silili, da naj vzamem Klingerja, porečem jim odkritoserčno, kakor je res, da bi bila nesrečna z njim; v mojo nesrečo me pa vendar ne bodo silili; tako jaz mislim. Ako bi me pa hoteli, saj me ne morejo; kaj mi hočejo, če jim grem po svetu, ne vedi kam, kakor je šel ubogi Matija? To pravim vam, mati, in to rečem tudi očetu, ako treba".

„„Ali ko bi te tudi res ne silil, da vzameš moža, katerega ti je on izbral, Antonova ne boš nikedar z njegovim privoljenjem, to si dobro zapomni"".

„Če ne, pa naj bo, kakor je božja volja ín očetova; če mi ni on prisojen, ostanem, kakor sem, vse svoje žive dni; kje pa je pisano, da moram biti srečna"?

Težko je bilo materi na tó kaj odgovoriti; videla je, da bi ji bilo zastonj vse prigovarjanje, zato je molčala. Sklenila je na tihem, govoriti zopet z Andrejem, naj ne sili v nesrečo svojega otroka. Ana je pridobila iz pogovora z materjo vsaj to tolažbo, da v boji z očetom, ki jo čaka, vsaj mati ne bode proti njej, morebiti jo bode imela celo na svoji strani.

Motil bi se kedor bi morebiti menil, da je bila Ana po tem pogovoru vsa žalostna in pobita, da je sama sedévala in na tihem bridke solze pretakala. Vse popoludné po tem je mirno opravljala zdaj sama, zdaj z materjo svoja navadna opravila. Mirno vest je imela, nekako lahko ji je bilo pri serci, da je razodela materi skrivnost, ki jo je do zdaj vendar nekoliko težila. Z obraza ji ni bilo brati, kaj se je malo prej godilo, in kaj jo v kratkem še čaka.

Zvečer je šla po svoji navadi na vert; tam konci verta je imela svojo gredico z navadnimi cveticami, kakoršne si goji skoraj vsako kmečko dekle, da si ima kaj v nedrije vtekniti, ko gre v nedeljo k maši. Skozi mala vratca v zidu okolo Sodnikovega verta gré zajemat vode iz potoka, ki je tekel ob zidu, da bi prilivala cveticam. Ko stopi skozi vratca, zagleda blizo sebe Antona, ki je šel s polja z motiko na rami. Morebiti je vedel, da ni Sodnika doma, in krenil nalašč zdaj na to stran, kamor je pač vedel, da hodi o tem času Ana vode zajemat. Več časa se nista bila že videla. Ana, boječa po navadi, bila je danes nekako čudno pogumna. Ko ga zagleda, gre mu sama nekoliko korakov naproti, videlo se je iz vsega njenega vedenja, da je vesela njegovega prihoda, ker mu ima nekaj posebnega, imenitnega povedati. Anton je ni še nikoli prej videl, da bi bila tako pogumna, da bi se tako nikogar ne bala. Ko bi bil zdaj tudi njen oče pristopil, Ana bi ne bila pobegnila. Naravnost mu pové, kaj se verši, kaj oče z njo namerava, kaka nevarnost obema preti. Vse to mu je pravila tako živo, tako hitro, da je beseda besedo

pobijala. Mladi Brezar je stal kakor odrevenel, preveč nanagloma mu je bilo vse prišlo, komaj je prav razumel, kar je slišal. Čez nekaj časa še le se zavé ter ji reče žalostno:

„O kaj pa zdaj, kaj pa zdaj"?

Deklica mu možato odgovori:

„Zdaj ni da bi se zdihovalo, delati je treba"!

„„Ali kako, Ana, kako? Če si vaš oče kaj v glavo vtepó, saj veš, ne odjenjajo z lepa; kedó bi se ustavljal njihovi volji""?

„Jaz"!

„„Ti se boš torej branila? o bojim se, da ne bo vse zastonj""!

„Bodi mož, Anton, ne obupaj. Govorila bom z očetom, jaz se nič ne bojim; naravnost jim v oči povem, da ne bom nikoli Klingerjeva"!

„„In če te bodo vendar silili""?

„Kako me bodo silili, če me ne bo"?

„„Ti misliš, Ana —""?

„Svet je velik. Mati mi bodo pomagali. V mesto pobegnem, tam imam znane ljudi; za deklo bom služila, predno se dam prisiliti. Kaj se mi pa more zgoditi? Jaz se nič ne bojim. Miren bodi, Anton; kako bo dalje, ne vem: samo to vem in to ti pravim: Ti me boš imel, ali pa nobeden na svetu. Zdaj se ločíva. Ne bodi tako žalosten. Z Bogom"!

Podá mu roko, potem vzame posodo in otide na vert.

Nasprotni čuti, žalostni in veseli, so se borili Antonu po serci. Kako bi ne bil žalosten, ko je videl, da taka silna nevarnost preti njegovi ljubezni? Ali bil je tudi vesél, saj prej ni vedel, da ga Ana tako rada ima, da se sme zanašati na njeno zvestobo; ljubil jo je, ali malo upanja je imel, da bi bila kedaj njegova; zdaj mu je upanje raslo, ko je spoznal, česar prej ni imel prilike videti, da je Ana tako junaško tako krepkovoljno dekle; sramoval se je skoraj svoje nemoške slabosti in maloserčnosti. Veliko zaupanje je imel v njo in njeno mater. Da si je bil torej zvedel tako žalostno novico, šel je vendar precej potolažen domóv.

B. M.

(Dalje prih.)

Massimo d'Azeglio.

Spisal J. Jesenko.

(Dalje.)

Kervavi boj za narodno samostalnost se začne. Massimo d'Azeglio je povsodi pripravljen, domovini žertvovati zdravje, življenje in imenje. Res da ga tedanja splošna navdušenost popolnem prešinja: „Iz Italije suroveže in zatiralce! vèn morilce, ali pa smert"! vendar ta navdušenost mu duha ni nikedar toliko otemnila, da bi ne bil jasno gledal v bodočnost svoje domovine. „Če se Italijani", piše 9. aprila 1848., „po stoletnih žalostnih izkušnjah ne znajo združiti in ustanoviti eno in močno deržavo v porečji padskem; če se vsled meščanske ošabnosti in revščine, vsled ostudne prevzetnosti le malo zmožnih mož, ki se pa sami sebe deržé za velike genije, razderó in ločijo ter nove deržavice usta-

novijo, zatajili bodo Italijani sami edino načelo, ki dela narode močne in samostojne; poteptali bodo z nogami dari božje, zastonj bodo prelili plemenito kri, ki je barikade rudečila; izdali bodo lastno reč — sami sebe — italijanstvo, razmesarili se bodo v notranjih razporih ali pa pod tujčevo palico. — Pa zaslužili bodo to osodo! — Bog nam pomagaj"! Jako ga je žalilo videti, kako so nekateri pri ljudstvu dokaj veljavni možje nepremišljeno ravnali, slogo razdirali in Italijane porivali v največo nevarnost, v pogubo in prognanstvo, v nesrečo in smert.

Poveljnik Durando prekorači reko Pad; Azeglio prenaša največe težave brez najmanjšega truda. „To je življenje; čutim se, kakor da bi imel 25 let. Ne čutim ne lakote, ne zaspanca, ne truda; pa kaj, saj se vojskujem za samostalnost narodovo". Hrabro se bojuje v Vicenzi, katero so Avstrijanci napali z veliko silo. Dnè 10. junija je bil hudo ranjen v boji na lepih holmih, imenovanih Berici. A rodoljubje premaga telesne bolečine; hrabri mož misli le na svoje dolžnosti in bodočnost domovine ter se komaj zmeni za rano. Kedó bi ne občudoval železne volje njegove? Vicenzijani so se poslej radi spominjali hrabrega njegovega vedenja ter mu po smerti blizo mesta na imenovanih holmih postavili slavni spomenik z naslovom: „Tudi Vicenza objokuje smert Massima d'Azeglio, ki je 10. junija 1848. na holmi beriškem z lastno kervjo pomogel Italiji — col sangue e sempre cogli sritti e coll' opera iniziò e portò a buon fine l'italico risorgimento".

Ranjen pride preko Ferare v Florenco in od tod v pristavo zdravnika Almanzi. Počasi se celi njegova rana; a hujšo rano so žalostne dogodbe zadale njegovemu rodoljubnemu sercu. Poterti ranjenec je videl, kako se je razrušilo vse njegovo delo, kateremu je s toliko navdušenostjo posvečeval svoje slike, svoje spise in knjige, vsa svoja dela in nazadnje še zdravje. Zmešnjava se je po vsej Italiji množila od meseca do meseca; razširjali so jo zlasti nepremišljeni republikanci in strastni demagogi. Ko je Massimo d'Azeglio žalostnega serca nekoliko časa opazoval razvoj teh razmer, zakipi mu kri in zgrabi ga sveta jeza, kakor morebiti nikedar ne v življenji. Takrat se pokaže vsa pogumnost značajnega moža. Kakor je pred leti odkritoserčno in brez najmanjšega strahu branil narodove pravice nasproti italijanskim samosilnikom, tako pogumno se takrat ustavi zvijačnikom in brezmiselnikom pa oslepljenemu ljudstvu. V dnevniku „La Patria" („Domovina") razglasi imenitne članke: L'onore dell' Austria e l'onore dell' Italia; Kakšno bode splošno ali narodno pravo v Evropi (Quale sarà il diritto publico europeo)? Zaveze stare in zaveze nove (Parentele vecchie e parentele nuove). Malo poslej izdá knjižico „Timori e Speranze" (Strahovi in nade), v kateri še krepkeje pobija rogovilnike toskanske in rimske. Vsled tega so ga izpodili iz Toskane; izpodili so iz dežele moža, kateremu je bil malo poprej veliki vojvoda ponudil ministersko oblast. Ker véliki vojvoda ni priterdil njegovim pogojem, d'Azeglio ni hotel prevzeti ministerstva in umakniti se je moral rogoviležem, kateri so se bili skoro vse oblasti v Toskani polastili. D'Azeglio je v imenovanih spisih pobijal rogovileže; ždelo se mu je, da hočejo ti v vsej Evropi svobodo zatreti, ne pa oživiti in ustanoviti. Nespametno in zapeljivo se

mu je zdelo, da se je povsodi govorilo o pravicah, nikjer pa ne o dolžnostih, kajti le dolžnosti primérno in pravično razdeljene in vestno izpolnovane ustanovijo in zagotovijo povsodi občne pravice, deržavljansko svobodo.

Massimo d'Azeglio od leta 1849. do 1852.

Perve dni osodopolnega leta 1849. ga je poklical sardinski kralj Karol Albert k sebi, da bi mu ustanovil novo ministerstvo. Tudi v Turinu se s kraljem pogaja brez uspeha. Kakor je bil pogumen in navdušen narodnjak, previdel je, da je skoro nemogoče Sardincem v tedanjih razmerah vojsko znova začeti; zdelo se mu je, da bodo premagani; zato ni prevzel ministerstva rekoč, da nima serca, v tako žalostnih notranjih in vnanjih razmerah poterditi mirú z Avstrijo. Potem ustanovi kralj demokratično ministerstvo. — Deržavno tedanje stanje Italije in Sardinskega je d'Azeglio kmalu potem razjasnil v posebnem spisu: „Lettera ai suoi elettori di Strambino"; ta preimenitni „list svojim volilcem" se je razširil po vsem Laškem, od kota do kota in celó nasprotniki njegovi so ga občudovali. Dva meseca poslej se je izpolnilo, kar je nesložnim in netreznim rojakom prerokoval z žalostnim sercem. Slavni Radecki je pri Novari popolnem potolkel piemonteško vojsko. D'Azeglio več ne toži; serce, ki je vedno tako močno bilo za Italijo, mu kervavi; za takrat se je bilo treba odpovedati najslajšim nadam: „Vse je izgubljeno, nič več nimamo, ostala nam je le čast"! A pogumni narodnjak se ne udá pogubljivemu brezupu; ker je vzroke strašne nezgode natanko poznal in presodil, jel je nemudoma delovati, da bi spoznane napake v svojem narodu odpravil ter mu pripravil milejšo bodočnost.

Nesrečni sardinski kralj Karol Albert se je po bitvi pri Novari odpovedal kraljestvu ter šel umret na tuje v Oporto. Prestol zasede sin njegov Viktor Emanuel, ki je z Radeckim sklenil premirje. Ministerstvo De Launay-Pinelli je bilo razpuščeno in zopet je bil še ne popolnem ozdravljeni bojevalec na holmih beriških poklican ustanovit novo ministerstvo in vso upravo v kraljestvu sardinskem bolje uravnat. Naloga novega ministerstva, ki se je po predsedniku in glavarji imenovalo ministerstvo d'Azeglio, je bila silno težavna, zlasti pa za Azeglia, ki je pri sklepanji stalnega miru z Avstrijo moral zatajiti in pozabiti najpriserčniše želje, katere uresničiti je neprestano deloval od mladostnih let. Jako dolgo se dotični poslanci pogajajo o raznih določbah stalnega mirú. D'Azeglio je sardinskim ukazal, najmanjše stvarice ne priznati, kar bi kratilo ali omadeževalo čast piemonteškega imena. Po dolgih prepirih je bil mir sklenen v Milanu 6. avgusta 1849. Določil je med drugim stare meje med sardinskim kraljestvom in Lombardijo in da ima kralj plačati 75 milijonov frankov cesarju za odškodovanje vojnih troškov. Trinajst dni po tem je d'Azeglio pogodbo miru predložil sardinskemu parlamentu, naj mir odobri in poterdi. Med zastopniki sti vladali dve stranki: stranka malo mislečih zastopnikov je bila razdražena, ko je videla, kako terde pogoje bi imela od Avstrije sprejeti; druga stranka je tudi čutila vso težo, s katero je Avstrija, opiraje se na zmagoviti svoj meč, pri sklepanji mirú pritiskala na sardinske pooblaščence, a pokopala je svoje bolečine v globočino serca, kajti previdela je, da se je udati

hudi osodi. Z ozirom na omenjeni stranki je d'Azeglio končal tudi svoj govor z naslednjimi besedami: „storil je vse, kar je bilo v njegovi moči, da bi pogoji bili dobri; pogoji so gotovo terdi, pa pomisliti moramo, da je kralj Karol Albert še več žertvoval, ko se je odpovedal prestolu, da bi se le laže sklenil neizogibno potrebni mir".

Zmérni in premišljeni narodnjaki v sardinskem parlamentu so bili res za to, da naj se mir poterdi. Prepričevalno je zanj govoril Cesare Balbo, ter je nasvetoval „sprejeti sklenene pogoje brez najmanjše razprave, kajti teže njihove ne moremo drugače laže prenašati, nego z resnobnim molčanjem". — Ali nič niso pomagali vsi razgovori in razlogi; večina zastopnikov je hotela miru pristaviti pogoj, katerega bi bila Avstrija vsakakor odločno zavernila. Vsled tega zahtevanja je bil parlament s perva odložen, poslej pa razpuščen. Ko so bile nove volitve razpisane, oberne se po nasvetu pervega svojega ministra kralj v imenitnem razglasu — Proclama di Moncalieri — do naroda. Ta silno različno sojeni razglas omenja neugodne deržavne razmere in okolnosti, ter se pozivlja na pogumnost in razsodnost vseh prebivalcev, da bi se težave odpravile in deržavi zagotovila bolja bodočnost. Zato jim nazadnje nasvetuje prav obilno udeležiti se volitve.

Ustavaki so na oklici podpisanemu ministru — in ta je bil naš d'Azeglio — posebno zamerili, da je kralju nasvetoval, naj se osebno oberne do ljudstva; — to je, so upili, zoper ustavne zapovedi! Pa nikedó se nad tem ne bode izpotikal, če pomisli, da je d'Azeglio z njim v velikih stiskah rešil deržavo še večih zaprek. Volitve so se veršile ministerstvu po godi in novi parlament je nepogojno priterdil sklenenemu miru.

Kako krivico so delali strastni ustavaki pervemu ministru, o tem naj priča ta le dogodba iz onega časa. Premnogi so se bali, da bo vsled kervavih izgub v vojski mladi kralj Viktor Emanuel ustavo odpravil. D'Azeglio se je nekikrat razgovarjal s kraljem o deržavnih razmerah in na zadnje pristavil: „Zgodovina pozna tako malo časti vrednih ali „poštenih" kraljev, da bi res lepo bilo, njih versto začeti". — „„Tedaj imam biti pošteni kralj""? odgovori dobrovoljno Viktor Emanuel. — „Vaše veličanstvo je priseglo na ustavo, ter je s tem mislilo in skerbelo za Italijo in ne za Sardinsko samo. Delajmo tudi dalje tako in bodimo zagotovljeni, da mora vsak kralj tako kakor najbolj neznatni človek zmeraj biti mož-beseda". „„Dobro, tako vedenje zdi se mi lahko"", odverne mu kralj. — „In imamo „kralja poštenjaka" (re galantuomo)", omeni na to d'Azeglio. Kratki ta razgovor, ki se je hitro razglasil po vsej Italiji in kralju pridobil znani lepi pridevek, pričuje, da je minister d'Azeglio tudi v najtežavniših razmerah vedno visoko nosil zastavo narodne in deržavne svobode. V vojski hudo poterta Sardinija bila je v njegovih očeh še zmeraj najmočnejša deržava, h kateri so se obračali vsi pogumni ali proganjani Italijani, da bi v milejši bodočnosti zgrabila znova za orožje in jim priborila toliko zaželjeno deržavno svobodo in narodno edinost.

Naslednja leta do 1852. je Massimo d'Azeglio vodil kakor pervi minister notranjo in vnanjo politiko sardinske deržave. Vsem zaprekam vkljub je neoskrunjeno in nepoškodovano ohranil svobodomiselno ustavo sardinsko — v letih, v ka-

terih je po vseh drugih deželah laških nazadnjaštvo se šopirilo ter izkušalo vsako svobodomiselno besedo zatreti z železno silo. Uvedel je mnogo koristnih naredeb in parlamentu predložil dokaj novih postav. Posebno pogumno je v parlamentu zagovarjal postavo grofa Sicardija, katera je po sardinskih deželah odpravila tako zvani „forum ecclesiasticum“. Grof Sicardi, ud ministerstva d'Azeglievega, je z imenovano postavo odpravil sodnijske predpravice cerkvene; zato so ga duhovniki hudo obrekovali in ga za slednika načel imenitnega samostanca Pavla Sarpija razvpili. Rimska kurija, s predloženo postavo hudo žaljena, se ji je ustavljala na vso moč: s prižnice in v svojih novinah in diplomatičnih spisih je izkušala rešiti cerkvene predpravice ter omenjeno postavo podkopati. D'Azeglio, predsednik ministerstva, pa se ni dal prestrašiti ne z najsilnišim pretenjem, ter je v parlamentu in v poslanicah do papeža zmagalno zagovarjal posvetno oblast zoper cerkveno. D'Azeglio je bil tudi, ki je v ministerstvo pridobil poslej tako slovečega Kamila Cavour-a; tega prebrisanega tovariša je posebno podpiral v njegovih finančnih namerah in naredbah, da bi malo kraljestvo dobilo terdno podlogo v razvitem materijalnem blagostanji, v tem pa potrebne moči za izvedbo političnega programa. In to ni njegova najmanjša zasluga, da je ministerstvu pridružil genijalnega Cavoura, ki je poslej z nova oživil italijansko edinost, ter jo skoro popolnem doveršil.

Narodnjaka — d'Azeglio in Cavour — vendar nista zmeraj složno delala: pa kako bi bila složna, ker sta bila njijna značaja tako različna! Kamilo Cavour je bil še pogumniši nego d'Azeglio in tako derzen, da se ni ustrašil nobenega pripomočka, če je le bil prepričan, da bode služil njegovi nameri. Preteklost je Cavoura le učila paziti se napačnih potov, drugače pa se ni prav nič oziral na njo, kakor hitro je videl, da ga nepričakovane in derzne njegove naredbe dovedejo do zaželenega namena. Pravi razpor med njima nastane leta 1852. Cavour se je pogovoril sè svojim tovarišem Farini-jem, ter je v parlamentu razglasil načela, za katera drugi ministri še vedeli niso.

(Dalje prih.)

In vendar — !

Noveleta v pismih, spisal Emil Leon.

10.

Filip prijatelju Bogomilu.

Dan pozneje.

nergija se mi je zopet povernila! Danes je skleneno, da ne grem. Tu hočem ostati ter opazovati, kako bode ta ženska razstavljala „skerbne svoje mreže“! To bi bilo ponižanje, ko bi sedaj odrinil ter izginil čez gore. Za mano pa bi se smijali in mislili, da sem v istini — zaradi njih odšel.

Iz svojega serca pa sem pomèl vse tiste sladke spomine. Včeraj mi je še bilo kakor človeku, ki je pijančeval vso noč, ter se drugo jutro prebudil s težko

glavo in trudnimi udi. A sedaj sem popolnoma zdrav in v serce se mi je povernila nekedanja harmonija. Čemu bi javkal, da sem srečno odšel nevarnosti in prepadu, v katerega sem se bil skoraj pogreznil. In tako je prišlo, da tukaj ostanem — nji v očitanje. Kakor hudobna vest ji bom stal vedno pred očmi! To bode igra! Čemu bi si ne privoščil tega veselja?

In danes popoludne sem to igro že pričel, z uspehom pričel! Sedaj le, ko ti to pišem, je večer, in z lahko dušo deržim pero in lahko in ročno se mi piše, prav kakor nekedaj.

Danes popoludne je torej bilo. Vstal sem bil zjutraj zdrav in vesel. Svoje reči sem takoj zopet razložil in potem že tudi nekoliko delal in bral iz Tukidida.

Popoludne pa sem se šel izprehajat. Na vertu sem naletel na Zlatarja. Govorila sva prijazno. In čemu tudi ne? Mož je bil vesel, da sem zopet zdrav. Podal mi je roko, ter mi povedal, da mora čez nekaj dni odriniti. Odpust se mu konča tedaj. Dejal je še, da se bode težko ločil od todi, ali da upa prihodnje leto zopet priti. Takoj sem mu lagal, da me bode neizrečeno veselilo, ako se zopet zvidimo čez leto dni. Pristopil je tudi Oton Friesen, ter govoril z mano, kakor da bi bila najboljša prijatelja. Povedal mi je, da mora v svojo žalost že drugo jutro otiti, ker ima silne opravke. (Mož je kupec.) Tudi Oton Friesen je izrekel željo, da bi se drugo leto zopet videli. Tudi njemu sem lagal, da bodem silno radosten, ako se mu obistini to upanje.

Klara se je igrala po vertu, Angelike pa ni bilo. Morala je biti v sobi. Ni se mi upala stopiti pred obraz.

Imel sem knjigo pri sebi in dejal, da grem v gozd in da bodem bral. Poslovil sem se.

Pisal ti še nisem, da imam tudi svoj gozd. Takoj za „hišico“ se prične. Ravne steze in senčnato hrastovje, vse je tu! V misli vtopljen sem korakal po senci, počasi in lagano. Že sem odperl knjigo, ko zapazim, da je še nekedó pribežal tu sim. Bila je Angelika! Pri drevesu je slonela. Ne vem ali sem se motil, ali ne, a obraz njen se mi je zdel bled in oči skoraj malo zajokane. Mordà je vendar opazila tist večer, da se nisem bil poslovil pri nji, in da sem uganil vse te razmere z Otonom Friesenom! Mordà jo je vendar le vest pekla!

Pred njo sem obstal. Z roko se je operla na deblo in pogled povzdignila proti meni. Bil je to prijazen pogled, ali vendar upam, da ni prav nič omehčal terdih gub, v katere sem bil nabral svoj obraz.

Njega je pričakovala — ali prišel sem jaz!

„Vi pričakujete gospoda Friesena, gospica Angelika“?

In vesel sem bil tega terdega glasú, ki mi je tedaj prišel iz ust. Njej pa se je kakor zarija razširila kri po obrazu in videl sem, da se ji je tresla roka, s katero se je opirala ob drevo.

Proseče me je pogledala, ali besedice ni mogla ali ni hotela izpregovoriti.

„Nesrečen bi bil, ako bi motil poetično tako družbo“!

Ponosno sem jo pozdravil in merzlo odšel mimo nje. — In le enkrat se nisem ozerl po nji! Ali svojo igro sem bil dobro pričel!

Hitel sem dalje, da sem se ji skril za germovjem.

Potem pa sem hotel brati iz knjige.

Ali divja strast, plamteča po meni, mi tega ni dopuščala. Nekaj časa sem lazil brez namena po gozdu — potem pa se me je hipoma polastila želja, da bi šel gledat in opazovat ta parček, ter jima motil poezijo zaljubljenega shoda! Mordà bi se zveršila efektna scena, v kateri bi jaz nastopil — na vse strani razdirajoč lepo harmonijo.

Skozi germovje sem taval proti kraju, kjer sem bil pustil Angeliko, in kmalo dospel do prostora, od kodar se je lahko videlo proti nji. Obstal sem skrit za drevesom.

Še je slonela ondi ob deblu in zerla v eno mér pred se. Kakor podoba od kamena je tu slonela — z bledim obrazom, in vsa podoba njena se je čisto in harmonično ločila od temnega vejevja v ozadji. Skozi listove pa je posevalo solnce, in če je sedaj pa sedaj padel žarek na razoglavega dekleta, so se tisti lasje prečudno zasvetili, kakor iz tekočega zlata. (Slamnik je bila položila na mah tik sebe.)

Bila je lepa podoba to, a za mé vendar brez življenja — brez serca! Lahko pa rečem, da sem sė sovraštvom zerl na njo.

In v istini! tu je bil Oton Friesen. Po stezi je prišel v gozd. Sam je bil! Sam je prišel!

Komaj pa ga je zagledala Angelika, in že se ji je povernilo življenje. Takoj je bila pri njem — na njegovih persih! In začela se je ihteti, da je on stermeč zerl na njo.

Potem pa se mu je iztergala in med jokom govorila njemu strastno in živo. Kaj mu je pripovedovala, ne vem! Mordà o gorki ljubezni, ki je zanj kipela po nji! Ali vestno je poslušal, konečno pa se prav glasno zasmijal. To pa je bilo gotovo meni odmenjeno.

Hodila sta po poti, za roko se vodeč. Tedaj pa ji je on govoril, mnogo govoril, tako, da se je dekle umirilo in da sta v najlepši harmoniji odšla — zaljubljeni gerlici!

Jaz pa sem ostal v samoti. Ali sedaj je dobro vse! Sedaj je izginila vsaka dvomba iz serca. Videl sem jo v njegovih rokah; videl, kako sta se ljubila. Prav je tako! Jaz pa sem prost, čisto prost in sedaj še le lahko iz serca zakličem: nikedar ne!

In vendar ne!

11.

Filip prijatelju Bogomilu.

Sredi septembra meseca.

Ti se gotovo že čudiš, da ne dobiš toliko časa mojega odgovora. Mordà si že mislil na samomor ali kaj druzega tako tragičnega. Ali nič takega! Stvar je naravna! Pozabil sem te bil, draga duša, pozabil v sreči, katera mi je sedaj razvila vse svoje cvetove.

Prijatelj! ako imaš še zadnja moja lista, ne pokaži ja nikomur, pokončaj in verzi ja v ogenj! Kak bedak je vendar človek, zaljubljen človek! Vse vidi in opazuje drugače, nego pametni svet. Vsaka sapica, vsaka kapljica, vsak koraček, vse ga straši, ter mu polni dušo z groznimi fantazijami. Poglej, tak bedak je bil tudi tvoj prijatelj! A sedaj poslušaj!

To že veš, kako neusmiljeno sem tisto popoludne ravnal z Angeliko.

Drugo jutro pa sem sedel v svoji sobi

in prebiral Tukidida. Kar mi vstopi Oton Friesen s prijaznim licem.

Začudil sem se, kaj hoče pri meni? Mordà je prišel zaradi včerajšnjega popoludne, da maščuje razžaljeno mu ljubico? Dvoboj? Ali prijazni mu obraz?

Takoj je sedel in pričel razgovor. Moral pa je opaziti, da sem bil jaz v nekaki zadregi.

„Gospod profesor“, dejal je, „prišel sem še enkrat po slovo. Serce me žene, da vam izrečem še enkrat zahvalo za prijaznost, s katero ste sprejeli moje sorodnike pod svojo streho“!

Odgovoril sem nekaj navadnih fraz.

„Prav žal mi je“, rekel je ón še, „da ne morem dalje ostati tu in v vaši družbi. Postala bi bila brez dvombe dobra prijatelja“!

„„Gotovo! In čemu ne ostanete še, gospod Friesen““?

Nasmeh mu pride na ustne.

„Ne morem; kličejo me opravki! Ali pri vsem tem me pa pričakuje jutri na Š—ki postaji — moja žena, povračujoč se iz toplic“.

„„Vaša — žena““?

Prijatelj! jaz pa bi se bil najraji oklenil ga okrog vrata od same radosti in veselja!

Oženjen je bil, oženjen, imel je že svojo ženo, povračujočo se iz toplic! In kje sem imel jaz svoje oči? Ta Friesen je bil vendar že tudi prestar za Angeliko! In ti sivi lasje na glavi njegovi! Saj je vendar le dober človek — in jaz sem mu delal tako krivico!

Neizrečeno priljudno sem nadaljeval razgovor z njim. Povedal mi je, da je stari prijatelj pri Zlatarjevih, da je Angeliko še kot otroka poznal, bil ji že tedaj prijatelj, in da mu to otroče še sedaj kot očetu rado potoži vse bolečine, ki tarejo lahko serce.

Poljubil bi ga bil, ko je tako govoril sė svitlim obrazom, ter se delal, kakor bi ničesa ne vedel.

Pri slovesu pa se skoraj od same prijaznosti nisva mogla ločiti.

„Angelika je postala tu pri vas nekaj otožna. V tihe gozde zahaja in misli tožne misli“!

To je še dejal, po tem pa urno stopil iz veže in odšel po vertu. Malo časa za tem pa sem ga videl sė Zlatarjem in Klaro, ko so stopali po vertni stezi proti vasi.

Angelika je tu ostala! V tihe gozde zahaja in misli tožne misli! Takoj sem se napotil tijà. Sė srečnimi občutki sem stopal po znani poti. Kaj poreče danes? Ali bode hotela odpustiti?

Ko pa sem se približeval tistemu kraju, zastajali so mi nehoté koraki. Mordà je ni? Mordà je šla pred onimi v vas? Mordà je ostala v hišici?

Ali vendar — tu je bila! Na mahu je sedela, in obrazek ji je bil silno bled. Danes pa sem bil čisto prepričan, da je imela tudi zajokana očesca!

O mojem prihodu je obernila obraz proti meni; ali takoj po tem se je zopet od mene v stran ozerla in tako ostala. Serdila se je torej, ta uboga sirotica! In še tedaj ni obernila pogleda k meni, ki sem stal tik nje!

„Angelika“!

Ali odgovora ni bilo! Tudi pogleda ne! Sklonil sem se torej, ter ji z roko povzdignil glavico. Oči so bile polne solzâ! Kaj sem hotel? Potegnil sem jo k sebi, ter ji položil obrazek na svoje persi — —

Vse mi je odpustila! Silno, strašno, grozno sem jo bil razžalil! Tako strašno, da je menila, da mi nikedar ne odpusti!

Tako mimo iti, in še pogledati je ne! In Otonu kaj takega očitati, ki je že star, ima že sive lasé in tudi ženo! In ona je le mene ljubila! In kako naj bi se bila vedla tist večer? Ali je hotela vsemu svetu pokazati, kako je in kaj? Ali naj jaz mislim, da ona nima nikacega občutka za to, kar je spodobno? In kaplan je bil tudi tam? In ta naj bi bil tudi vse vedel?!

Kratkoma: delal sem ji krivico! Vse sem le jaz zakrivil s tem čudnim vedenjem. To je tudi Oton rekel, ko mu je včeraj vse povedala. Silno se je serdil in čudno je, da me je pustil tako v miru! Ali Oton je dober človek in gotovo mi je odpustil vse. Tudi ona mi odpušča, ker ne more drugače! Ali vendar bi se lahko in po pravici še dalje serdila! Tako čudno sem se vedel!

Kaj sem ji odgovarjal na vse to? Ničesa! Molčal sem in le njo sem gledal in bil prepričan, da sem v istini le jaz vsega kriv.

Od tedaj pa živim dneve ljubezni, srečne dneve! Gospodu Zlatarju sem povedal vse. Ljubezen ima svoje zakone, on se jim ni hotel upirati!

Ker imam še pol meseca časa, spremim jih, ter se popeljem z njimi v prestolno mesto.

Potem, nu potem se pa spolni (kar si mi ti prerokoval), da se bodem vendar le še ženil. Zakonski tisti prijatelji pa bodo ponosno dvigali glave, ter govorili med sabo:

„In vendar — se je ženil“!

In kakor so danes stvari, imam skoraj zavest, da bodem silno kroták zakonski mož, katerega bode šibka ženica obvijala okrog persta, prav kakor in kedar se ji bode ljubilo.

Glej, tak je postal nekedanji tvoj Katon!

12.

Filip prijatelju Bogomilu.

Leto pozneje, avgusta mes.

Prijatelj! pretekto je leto, za me leto sreče! In sedaj sem zopet tu v dolini sè svojo ženo! Angelika je še vedno malo otročja, ali prav je tako!

Pričakujemo tudi gospoda Zlatarja in Klare. To bode življenje! Pozneje je obljubil priti tudi — Oton Friesen!

Ako prideš sè svojo gospo, pri meni je prostora obilo! Obljubil si in spodobno bi bilo, da vendar enkrat izpolniš obljubo!

Pričakujem te!

Kar sem v zakonu, so moja pisma krajša postala. Upam pa, da te to ne žali — ker serce je staro, kakor nekedaj!

Pridi torej!

O prevodih.

(Konec.)

Današnji dan prevaja pri nas tudi najspretniše pero z nevednostjo in negotovostjo, zato ker, kakor smo že rekli, vednostno uterjenega slogoslovja še čisto nič nimamo. Zató tudi vidimo toliko samovolje in omahljivosti v razre-

dovanji še celó besed v enem in istem stavku. Ko bi tukaj vednostne uterjenosti imeli, ne bilo bi spačenosti na to stran, ne bilo bi treba grajati na pr. Koseskega, ki se je ravno v razverščevanji besed najbolj zagrešil proti splošnemu čutu domačega jezika. Sicer bi nam ravno ta in drugi pesniki in pisatelji lahko očitali, da nekaj grajamo z merilom čuta, ki je sam svojeglaven ali omahljiv. Res je to; pa moramo povedati, da do zdaj boljšega merila nimamo, in da splošni čut je že sam neko zanesljivo merilo. Na drugo stran pa tak ugovor lehko tudi s tem zavernemo, da že sama slovnica nekaj pravil našteva, katerim one napake kot spačenosti veljajo. Vidi se torej, da mnogo nenaravnih zvez lahko grajamo z nižim merilom nego je ono, katero za poznejši čas pričakujemo od vednostnega slogoslovja.

Mi tukaj jasno določene strani omenjamo, in ravno Koseski nas spominja, da imamo poleg naštetih še drug vzrok za previdnost, katere nam je pri prevodih treba. Praktičnega pomena je naša opomba tukaj zlasti za prevode tujih iger, katere napravljajo v vezani besedi za slovenski oder.

Sloga tedaj uterjenega še nimamo. Vse, kar je dobrim pisateljem pri rokah, so si pridobili le nesistematično, raztreseno, po mervicah in s čutom, kolikor ga jim je nepokvarjenega ostalo, gledè na živost in vertenje v domačem govoru. Vse, kar koli izvira dobrega na to stran, porodil je in rodi še bolj ali manj srečen diletantizem.

Mi tu le obliko menimo in tu brezozirno in brezizjemno vštevamo tudi dosedanje najboljše prestavljavce. Razloček je med njimi, tega ne tajimo. Prevodi so toliko ugodniši, kolikor bolj se je prestavljavec uril v mnogem in raznoterem prevajanji. Tak si je vsaj večo izurjenost in zavednost pridobil. Vednostno uterjenega sloga pa tudi tak nima. Veselilo bi nas, ako bi naše derzno terjenje ta ali ón poderl s teorijo na to stran.

Prevodi tedaj pomagajo sicer do zavednosti domačega jezika; ga slovarsko tudi bogaté in slovnično uterjujejo. Ne zagotavljajo pa nas do današnjega dne, da krepijo in množé pravi duh, kakor živi v nepokvarjenem slovenskem jeziku med ljudstvom.

Pisatelji s prevajanjem svojo spretnost krepijo. S tem pa ni nasvetovano, da bi morali vse obelodaniti, kar jim le za vajo služi. Drugače bodo imeli dečki enako pravico, podajati javno tudi svoje vaje.

Vadi naj se vsakedó, kakor mu ljubo; kakor vé, da se bo najlaže izuril. Nam pa takih vaj ni kazati treba.

Občinstvo hoče imeti zrelega sadu. Na slabih nogah smo že takó; z nezrelostjo toliko laže obležimo.

Prevodi niso, da bi samo slovar množili. To laže dosežemo, ako nove izraze razverstimo v abecedni red in jih obelodanimo. Stalo bo manj časa in denarja.

Kedor vidi težave gledè na slovar v vednostnih predmetih, naj obliko na samem pripravlja in gladi. Naj nam potem v našem smislu delo izroči; iz izvirnega dela bomo spoznali, zakaj se je trudil. Za trud mu bomo hvaležni.

Po vsem razvidimo, da je treba velike previdnosti zaradi predmetov in oblike, kedar hočemo kaj prevajati.

Kedor koli nam tedaj iz tuje posode kaj duševne hrane prenese v domačo po-

sodo, nam kaže sam na sebi, da si mnogo upa, ali pa da je slepo prederzen.

Prederznosti pa je pri prestavljavcih mnogo tudi pri razvitih narodih. Tudi veliki in omikani narodi se pritožujejo, da jim prevodi jezik pačijo s tujimi zvezami in sestavami. Koliko bolj bi bile pri nas take pritožbe opravičene, ko nimamo še one stanovitnosti in zavednosti, katere se gledė na življenje domačega jezika nekateri više izobraženi narodi veselé. Edino upanje nas tolaži, da tudi mi dosežemo omenjeno zavednost, in da bodo potem tudi pri nas prevajali bolj zanesljivo, nego je mogoče v sedanjosti. Zgodovina prevodov pri druzih narodih opravičuje tako upanje. Ilijado in Shakespeare-jeva dela so Nemci že mnogokrat preveli; pa še vedno jih boljšajo gledė na vsebino in obliko. To velja tudi o nevezani besedi in svari ob enem pred vsakim prenagljenjem v prevajanji vsakoterih del tudi nas in posebnó nas Slovence.

O vrednosti dosedanjih prevodov ni težko prevdarjati. Kolikor natančniši so po mislih in jeziku, tolikanj večo veljavo imajo. Kedor dotičnim predmetom po mislih ni kos, bo izvirnik težko dosegel. Z jezikovo obliko se je pa še strokovnjaku mnogo boriti. Zató so nam prevodi gledė na veljavo le nepopolni.

Potreba in korist se lahko popolnoma vjemati pri prevodu z izvirnikom. Kedor jo nam pogodi na to stran, mu lože odpustimo druge nedoveršenosti, kolikor so splošniše, in kolikor več težav je imel, da bi jih premagal.

Dokler nimamo izvirnikov dovolj, nam prevodi vsaj koristijo, če niso potrebni. Koristijo nam, kakor smo videli, da sami in drugi spoznamo, kakó bogat ali ubožen je naš jezik gledė na slovarsko gradivo in retorične moči. Slovnična zavednost se tudi množi in takó ustanavlja početek boljšemu slogu. Ali take koristi še ne določujejo potrebe. Sila ali prava potreba stoji nad koristjo. Potreba za prevode pa se tudi pri nas manjša od dne do dne, kolikor več domačinci po svojih močeh izdelujejo in obelodanjajo izvirna dela.

Predmeti se v domači obliki množé, potreba za prevode je vedno oža.

Jezik se od dne do dne uterjuje in z domačimi izdelki bogatí. Pisatelji si pridobivajo vedno lože tehničnih izrazov in besed v domačih knjigah; tudi tu se potreba prevodov znižuje.

Vzor je tedaj ta, da zmerom manj prevodov dobivamo in množimo književnost z izvirnimi deli. Da še enkrat ponavljamo: Absolutne popolnosti v tujih delih pa nam niso na sramoto, kar takih doveršenosti imajo tudi drugi narodi malo. V vêdi relativno popolnost lahko domači strokovnjaki dosezajo po predmetih in po obliki, ki je bolj logična nego retorična.

Leposlovna dela pa imajo do zdaj pri drugih narodih več takó imenovanih, če tudi ne pravih klasikov. Iz teh tedaj se s časom prevodi še lahko namnožé; pa tudi tu mora vzor nas prešinjati, da pridemo dalje z domačimi močmi, in da se vspnemo kvišku po izvirnikih.

Pozabiti še posebno ne smemo, da prevodi so pri nas le za omikance. Ljudstvo ima domačega gradiva dovolj; relativne popolnosti lahko v domačih izdelkih dobiva. Više omikani pa bolj ali manj tuje jezike poznajo. Gledė na sorodnost so nam slovanski jeziki najbliži; tudi za prevode najmanj nevarni.

Z ozirom na znanje jezikov so nam

Nemci in Lahi najbliži. Ne vé človek skoro, kedó bi med omikanci prevode bral, ko po pravici rajši po izvirnikih seže. Francozki in angleški prevodi imajo že veči pomen za naše razmere.

Prestavljalcem* pa ravno ti relativno po zemlji in narodoslovno oddaljeni narodi toliko večo previdnost polagajo na sercé zaradi kulturnih predmetov, še bolj pa zaradi oblike in razlike v najvišem pomenu jezikovega življenja.

Zató je boljše tuje izdelke, ki imajo tudi za naše potrebe vzgojevalno moč v sebi, po obsegu predelovati.

Po taki poti Slovencem s podukom več koristimo; ob enem se nevérnosti prevajanja ognemo in takó vsaj po čutu zavertimo po domače, kar je v tujem duhu izdelanega. Še celó gledè na stavke smo po taki poti srečniši, ker tudi stavki hočejo ono dolgost imeti, ki je domači omiki in domačemu slogu priméma. Sicer pa čem bolj se sè svojo zmožnostjo ponašamo, tem večo pravico ima narod tirjati domačih izdelkov.

Nikogar ni mogoče prisiliti, da si nauke zapomni v isti obliki, v istem razverščevanji, v katerem mu jih izročujejo. V tem biva individualna moč, da vsak po svojih notranjih močeh reči sprejemlje in predeluje.

Individualnost je tudi v narodih; kot taki si tudi oni na sploh duševno hrano pripravljajo, če jo jim tudi neprimerno delé. Ker pa jih hočejo pisatelji vzgojevati, in ker tirja vzgoja pripravnih potov, treba je, da jim duševne izdelke takó prirejajo, da se samim ni treba še posebej mučiti. Vidi se torej, kako oni pisatelji pravo terdijo, ki priprosto prevajajo, kar iz tujega prevajajo, kedar koli jim je le za predmet, ne pa za tujo obliko. Le absolutna popolnost tuje oblike, ki je tukaj kozmopolitičnega pomena, daja pravico, zamenjavati tujo obleko z enakoveljavno domačo.

Po vseh težavah, izjemah in pogojih, s katerimi smo dovoljenje za prevode omejili, mora dobivati hrepenenje po domači vzgoji, po domačem poblaževanji z domačimi močmi vedno večo veljavo. Tako prizadevanje mora prevode kerčiti leto za letom, in kar jih nastane, morajo kazati v izvirnikih ali absolutno doveršenost in vsaj relativno notranjo vrednost ali pa neizogibno potrebo za natančne razmere današnjega narodovega razvoja.

Narod slovenski ne dela prav, ako izvirnih dobrih del ne podpira; najrajši to navado oberne proti neprimérnim, brezpotrebnim in slabim prevodom. Takó se bo v svojo korist in v svarilo proti daljnjim brezpotrebnostim maščeval.

S tem priporočilom smo, kakor upamo, bistveno končali pravdo o prevodih.

Na Dunaji, meseca aprila 1878.

Francè Podgornik.

Slovenski glasnik.

— „Materin blagoslov“ je naslov igri s petjem, katero je spisal Anton Klodič. V Terstu. Tisk. B. Appolonio. 1878. Str. 86. Cena 60 kr.

— „Prirodopis“ za narodne šole, namenjen ogerskim Slovencem, je izdal Agustich Imre seveda v jeziku, kako ga govoré ogerski Slovenci, in v madjarskem pravopisu.

— „Društvo za poviest i starine Jugoslavena“ v Zagrebu, kateremu je predsednik znani pesnik in zgodovinar Ivan Kukuljević Sakcinski, deluje že 28 let jako z lepim uspehom. Omenjeno društvo je izdalo od 1866.—1875. VIII., IX., X., XI. in XII. knjigo svojega časopisa „Arkiva“. Sploh je velika zasluga tega društva, da so Hervati jeli pridno gojiti zgodovino in preiskavati stare spomenike, kateri se še nahajajo tu in tam raztreseni po Hervaškem, in da so Hervati v tem oziru na slovanskem jugu največ dosegli. je zasluga omenjenega društva, katero je Hervate izpodbujalo na taka podjetja. Ali večina udov tega društva je pristopila k „Jugosl. akademiji znanosti in umetnosti“ tako, da se je število njegovih podpornikov zmanjševalo od dne do dne. Konečno se je govorilo, da društva ni potreba, ker tudi Jugosl. akademija goji zgodovino. Dnè 13. junija 1878. je to društvo imelo zborovanje in sicer zato, naj udje sami odločijo o tej zadevi. Na zboru je predlagal prof. Š. Ljubić, naj se izbere nov odbor in naj se osnuje društvo, katero naj bi se pečalo samo z arheologijo. Ta predlog je bil sprejet. Torej na mesto „društva za poviest i starine“ se je osnovalo „arheološko društvo“. Za predsednika novemu odboru je bil izvoljen Ivan Kukuljević Sakcinski, za podpredsednika Š. Ljubić, za tajnika dr. Kršnjavi, za blagajnika dr. A. Lobmayr.

— „Srpsko učeno društvo“ v Belem gradu. Še le okolo leta 1830. so se začeli zavedati Serbi v kneževini. Njih vlada je začela skerbeti za ukovite knjige, osnovala je šole in podpirala svoje pisatelje. Serbi v Avstriji take vlade niso imeli, ta je še skerbela, kako bi odDelila avstrijske Serbe od svojih rojakov v kneževini. V kneževini so jeli izhajati razni listi; za serbsko slovstvo tiste dobe je najbolj znamenito to, da se je za vlade kneza Mihajla osnovalo l. 1842. v Belem gradu: „Društvo srpske slovesnosti“, katero je še le l. 1847. izdalo pervo svojo knjigo: „Glasnik“. L. 1864. se je to društvo prenaredilo v „Srpsko učeno društvo“, katero ima namen: izobraževati serbski jezik. To učeno društvo izdaje vsako leto knjigo „Glasnik“, kateri prinaša spise razne vsebine. Tudi zdaj je izšel v Belem gradu: „Glasnik srpskog učenog društva“, kateri ima v sebi te le spise: 1. „Arheologijsko-geografska iztraživanja“ od Dragaševića; 2. „Božidara Vukovića sbornici za putnike“ od Stojana Novakovića; 3. „Banjalučke banje“ od Lozića; 4. „Igre srpskih seljaka“ od Milićevića; 5. „Istorija kao nauka“ od M. B. Vujića; 6. „Hronograf“, carostavnik od Stojana Novakovića. —

— 1. „Slike i prilike“. Spjevao Mirko Bogović. Zagreb, 1878. Str. 100. V 12°. Cena 50 kr. Tiskarna Lav. Hartmanova. — 2. „Vinjage“. Spjevao Mirko Bogović. IV. zvezek. Zagreb, 1878. Hartmán. Str. 56. Cena 40 kr. — Mirko Bogović ni nova prikazen v hervaškem slovstvu; on spada k starejim pesnikom hervaškim, kakor Ivan Mažuranić, Ivan Trnski, Ivan Kukuljević Sakcinski. Tudi Bogović se je pridružil društvu Ljudevita Gaja, kateri je ustvaril idejo ilirstva in oživil hervaško slovstvo. „Vinjage“, katere so polne duha filosofskega, je izdal že l. 1862. L. 1844. je izdal: „Ljubice pjesme“ in „Domorodne glase“. Spisal je tudi dramo: „Frankopan“ (l. 1856.); zgodovinsko dramo iz XV. veka: „Stepan, poslednji kralj bosanski“, in tragedijo: „Matija Gubec“. Svoje novele je izdal posebi z naslovom: „Pripovjesti“. Novo delovanje pesnika Bogovića bode gotovo razveselilo vse Hervate tem bolj, ker Bogović ima še več gradiva, katero bode izdal.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Leto IV. Na Dunaji 1. avgusta 1878. List 15.

Stezica.

Derži, derži stezíca mi
Tja notri v gozd zeléni;
Nihčé ne vé za njo, nihče,
Ker znana je samemu meni.

Jaz pa o nji skerbno molčim.
Kaj pravil ljudém bi hudobnim,
Da sam sem ugladil jo nekdaj
Hodé tam z angelom zlobnim!

Zarés, to zloben je angel bil
Ta logarica mlada:
Da ima me, pravila vedno je,
Neizrečeno rada!

No jaz sem bil tedaj še mlad,
In vse sem rad verovál ji,
Prisegal sem pridno dan na dan,
Nezvest da ne bodem postál ji.

In še sedaj, ko nikdar mi več
Po gozdi ne pride naproti,
Pohajam po stèzi uglajeni
Tam v tihi gozdni samoti.

Pa včasih se zdi mi, da s hrastovja
Duhovi se gozdni režé mi:
„Kako si nespameten! Pojdi od tod
Oj pojdi, pa drugo si vzemi"!

Kakó bi rad šel iz gozda tedáj,
Da vse bi za mano veršelo!
A steza me vabi tako ljubó
Naprej tja v hišico belo.

Takrát postojim in vendar ne zvem,
Sercé ali pamet naj slušam;
Skrivnosten glas pa svétuje mi,:
Naj zlobnosti nje ne izkušam.

Odločim tedaj se in vernem domóv
In žalost terga sercé mi:
Zató se mi čelo gerbanči, zató
Mladostna lica bledé mi!

B. Gorjanec.

Sodnikovi.

XIII.

Neka tolažba je poštenemu človeku, da se laž, sleparija, ki se je nekoliko časa šopirila in lesketala, prej ali slej razruši in izgine kakor pena na vodi; žalostno je samo to, da njeno lažnjivo lesketanje in veličastvo časi predolgo terpí, ter mnogega, ki ni prav uterjen v svojih dobrih načelih, oslepi, tako da krene s pravega pota. Bodimo odkritoserčni: komú se ni že časi, ko je moral videti, kako sreča z radodarno roko siplje vse svoje darí nepoštenosti v naročje, kako vse vzhaja in rase, kar ona počenja, kako se malopridnemu a srečnemu človeku vse klanja in dobríka — komú se ni, pravimo, o takem pogledu jela gibati na dnu serca, v kotu, kjer bivajo manj plemeniti čuti, nekaka nevolja, ki mu je govorila: Če se nepoštenosti tako dobro godi, kaj bi se potem tí trudil in ubijal, da smeš pobirati drobtine, ki padajo z njene mize? Pameten bodi, delaj kakor ona, boj se samo človeške postave; vse se smé, česar ona naravnost in jasno ne prepoveduje! Bili so časi, videli smo jih sami, ko je ta glas mnogega odvernil od pravega pota, da je šel in se pridružil „otrokom tega sveta“.

Seljanu drevarju, hudemu nasprotniku novega podjetja, se je želja izpolnila: na pesek je bilo zidano novo velikansko poslopje, zgrudilo se je torej predno je bilo še prav dodelano. Zastonj so bile vse priprave za slovesno odpiranje in za oskerbnikovo ženitovanje. Kupec grada ni bil grof ali baron, kakor se je govorilo; kupila ga je bila neka „delniška družba“. To imé je bilo jeziku prostega ljudstva preokorno, dà kmečki glavi nedoumno, zato so si ali ljudje sami izmislili na njeno mesto druzega lastnika, ali se jim je pa tako reklo — otrok ne more biti brez imena. Vse početje je bilo sleparsko, v korenini gnjilo. Zato je bil grad tako drago kupljen, zato so dobivali uradniki in delavci tako obile plače, zato se je denar posipal kakor pesek — s tujo roko je lahko gade loviti. Nepremišljeno, vertoglavo je bilo vse začeto; nekaj železne rude so bili res našli, ali pri natančni poskušnji se je pokazalo, da ima, kakor je Seljan že prej prorokoval, premalo železa v sebi. Prej se je denarja tako obilo pošiljalo, da ga je bilo na vse strani z verhom dovolj, s časom ga je samo še kapalo, tako da še uradniki niso dobivali polne plače; slednjič je vir popolnoma usahnil. Zdaj se je samo še na up delalo in na „menice“.

Sodniku je že več časa prej svitalo v glavi, da ni vse, kakor bi imelo biti. Še je bilo morebiti čas odstopiti z malim dobičkom, morebiti celo z malo izgubo; ali človek v njegovem stanji nima treznega razuma. Strast ga je bila omamila, igral je na vse ali pa nič, bogastvo ali pa beraška palica! Zdaj je bilo prepozno: naprej ne vem, nazaj ne smem! Preveč je bil zapleten, geniti se ni mogel na nobeno stran. Svoje ljudi je plačeval, dokler je mogel, dasì ni že več časa sam denarja dobival; zdaj je bil sè svojimi močmi pri kraji. Zakaj ni storil kakor Koren? Ta je bil pametnejši, za časa se je bil umeknil, pred uimo je bil pod streho spravil svoj, kakor se je go-

vorilo, obili pridelek. Sodniku ni bilo rešitve!

Kaka izpremememba! Kjer je bilo prej vse živo in veselo, kjer se je vse gibalo in kretalo kakor na mravljišči v solnci, tam je bilo zdaj vse tiho, zapuščeno kakor v vasi, kjer kuga razsaja. Kar je bilo še ostalo ljudi, hodili so pobiti in poparjeni kakor čemerli, ko jim je lisica satovje pobrala. Žalostno so stale bele, snažne hišice, vsaka sè svojim vertom; otožno so cvele po gredicah plemenite cvetice, človeškega očesa ni bilo, da bi se radovalo njihove lepote. Kje je bila zdaj prevzetnost in preširnost, kje razuzdanost tujih gospodov! Ogibali so se ljudi, s časom so se izgubili drug za drugim, sam oskerbnik je bil še ostal, kakor na morji poveljnik ne zapusti onesrečene ladije, predno se je vse rešilo.

Nekega dnè pridejo zopet gospodje, drugi gospodje iz mesta. Resno so se deržali in malo govorili. Ti so vse obhodili, ogledali, zapisali in slednjič vse zapečatili. Ni ga bilo kmeta, da bi ne vedel, kaj to pomeni. Kader se kakemu kmetu kaj takega zgodi, žalostno gledajo vsi sosedje; ako bi bil morebiti tudi kateri tako terdega serca, da bi se mu ne smilil nesrečni sosed, kedó mu je porok, da prej ali slej ne zadene tudi njega enaka nesreča! Tu pa moramo reči, da ni bilo med kmeti nikakega pomilovanja, še veselje se je bralo nekim z obličja, in čula se je mnoga beseda, ki je pričala, kako malo priljubljeno je bilo novo podjetje v tem kraji. „Kaj sem vam pravil? Zdaj pa vidite! Napuh, napuh, vse napihneno; dregni v meh, fš! sapa ven, pa je konec napuha‘! — „„Radoveden sem, kaj bodo zdaj s hišami, ali jih opertiv odnesó ali kali‘‘? — „Škoda, da jih niso naredili na škripce, da bi jih zdaj premeknili in postavili, kamor treba‘. — „„Po ceni bodo zdaj hiše kakor drenulje, vsak berač bo imel zdaj svojo, kakor polž‘‘. — „Jaz bi si sam izbral eno, pa pustil svojo raztergano lesenjačo‘. — „„Veste kaj, možje, zapustimo svoje podertije, pa preselimo se sim, lepa vas bo to, raca na vodi‘‘! — „Kaj pomaga lačnemu sreberna žlica, če je pa skleda prazna? Kje so pa naše njive, voziti bi se morali na polje kakor gospodà‘. — „„Kaj bomo pa z onim rujavim kamenjem, ki so ga nakopali in na kup navlekli‘‘? — „Preterdo je, da bi z njim pota nasipali‘.

Tako in enako so hudobni ljudje ugibali in modrovali. Človek bi bil mislil, da se bode zdaj Seljan najbolj širokoustil, ali pošteni drevar je bil preplemenit, da bi si jezik brusil ob tuji nesreči, a vse vedenje njegovo je kazalo, da je vesel tega poloma.

Nekaj dni potem je bila dražba: edini kupec je bil poprejšnji lastnik, ki je vse nazaj kupil, mnogo ceneje. Poslopja, katera je bila sezidala delniška družba, mendà še zdaj stojé in bodo pač stala, dokler sama ne razpadejo. Tako je bilo konec kratkega veličastva.

Ko pade košati hrast v gozdu, podere in potegne sè sabo to in ono manjše drevo, ki stoji poleg njega. Véliki polom je bil najhujše zadel ubozega Sodnika. On je imel zdaj strašne čase. Izginile so mu bile kratke srečne sanje. glava ga je bolela po njih. Njemu je bilo zdaj za življenje ali smert. Prišli so zopet dolgi, viharni pogovori in prepiri z Nosanom; zastonj vse, kar je poskusil. Čim bolj si je prizadeval, da bi izgazil iz pogubnega močvirja, tem bolj se je pogrezal. Dokler je mogel in kjer je

mogel, jemal je na posodo; zdaj je bilo vse preobdolženo, vsa njegova imovina je bila zastavljena, skoraj nič več ni bilo njegovega. Žalostno je bilo videti nesrečnega moža, skoraj čez noč se je bil postaral; prej tako čverst in krepak, hodil je zdaj skljušen in potert.

Če je vse dobro premislil in prevdaril, izprevidel je, da je zdaj berač. Križem roke deržeč je čakal dneva, ko mu bode vse prodano, ko bode moral morebiti sè svojo družino dom zapustiti ter po svetu iti ne vedi kam. Strašno je bil ponižan ponosni Sodnik!

Pustimo za nekaj nesreče in žalosti kraj ter obernimo se drugam, kjer se nam kaže nasprotna podoba. Na konci terga, sredi sadnega verta stoji bela, čedna hiša srednje velikosti. Kamor človek pogleda, vse snažno, vse lepo oskerbljeno; pred hišo, za hišo nobene navlake in nesnage, vsako orodje na svojem mestu, vse pospravljeno in očejeno in vendar je danes delavnik ne praznik. Na drevji po vertu težko da najdeš suho vejico, zato je pa tudi vse polno sadja. Na dvorišče pred hlev lahko pelješ vsako mestno gospo, še krila ji ne bode privzdigniti treba, po perstih ne bode stopala ne vihala nosú, ako ni že od sile presitna. Celo v hlev sam sméš stopiti z njo; glej: dvoje lepo rejenih, snažnih krav, dva têlka in dva prazna prostora za konje ali za voli, ki so zdaj pač z doma. Vse kaže, da je tu, če ne bogastvo, gotovo zadovoljnost doma.

To je Brezarjev dom. Tam ona ženica, ki na klopi pod košato hruško sedi in nekaj šiva, je njegova mati. Druzega ni videti nikogar doma. Vendar dom ni zapuščen, po travi se pase mnogobrojna čeda kokoši in piščet in pred pragom leži skrivljen in dremlje hišni vráuh. — Pred kakimi sedmemi leti, ko je še gospodaril stari Brezar, bilo je tukaj vse drugačno, vse pusto in zanemarjeno. Stari Brezar, Bog mu daj dobro, bil je, recimo naravnost, zapravljivec in pijanec. Zahajal je rad v veselo družbo, Sodniku je bil zvest tovariš, kateri ga pa ni posebno čislal. Svojima sinoma je bil zapustil dom ves zadolžen. Zapravil bi bil vse, ako bi ne bil imel tako pridne žene, ki se je trudila in ubijala, delala in skerbela noč in dan, da ní šlo vse pod nič. Anton je bil sicer mlajši sin Brezarjev, prav za prav bi bil imel staréji prevzeti domačijo; ali ta ni imel toliko poguma. Pogodila sta se torej, da ostane mlajši doma in izplača svojemu bratu, kar mu gré. Ta se je potem nekje v bližnji vasi priženil. Anton se je serčno poprijel težke naloge. S konca je gospodaril in kmetoval samo z materjo; čez nekaj časa je vzel deklo stari materi v pomoč, pozneje še hlapca. Jabolko, pravijo, ne pade daleč od debla. Pri Antonu Brezarji se ta pregovor ni uresničil; on ni bil svojemu očetu nikakor podoben. Slabi izgledi zapeljujejo, a časi ravno narobe, človeka svaré, od slabega odvračajo, v dobrem poterjujejo. Tako je bilo pri Antonu. Kam se pride z nemarnostjo in zapravljivostjo, to je videl pri svojem očetu. Ako je hotel torej izkopati se iz siromaštva, treba mu je bilo čisto drugače začeti. In to je Anton tudi storil. V kerčmi ga ni bilo videti, razen kader je bil na potu po kakem opravki, ali o kaki posebni priliki, da si je privoščil kozarec vina; še kaditi se ni bil navadil. Ponočeval in vasoval ni z moško mladino, zato je bil lahko zjutraj zgodaj na delu. S časom si je bil hlev napolnil, ker telet ni prodajal, slednjič si

je celo konje kupil. Ljudjé so govorili: Brezarjev, ta ti ima srečo, kar počne vse se mu dobro obnese; mi pa bodimo pravični in recimo, da ni imel nesreče, z nesrečo, se ve da, se človek zastonj bori. V dveh letih je bil brat izplačan; še leto dni in na hiši ni bilo več dolga. To je res, da sè samim kmetovanjem Anton tega ni dosegel; mala kmetija redi pridnega človeka, ali gotovine mu malo nese; in gotovine je bilo treba Antonu za dolgove, katere je bil prevzel po očetu. Gledati je bilo torej treba, da bi se kako drugače denar pridobival. Napravil si je najprej pepelarnico, daleč okrog ni bilo nobene. Preskerbel si je človeka, ki je znal dobro kuhati, sam pa je pepel okolo pobiral; poleg tega pa ni zanemarjal kmetije; odpadki iz pepelarnice so bili dober gnoj njivam in polju, pri njem se ni nič zametalo, najmanjša stvar se je po svoje v prid obračala; to je eno izmed najimenitnejših pravil vsakega gospodarstva, zlasti kmečkega. Njive, polja je zboljševal, kjer je mogel, kakor je kje videl ali bral, da se dela. Vsaka ped zemlje, vsaka pest persti mu je bila tako rekoč sveta. Nič ni bilo neobdelanega, nerodovitnega; kjer ni hotelo nič prida rasti, zasadil je češpljevo ali kako drugo drevesce; kakor gospodar sam, tako je moralo pridno biti vse, kar je bilo njegovega. Poleg tega je kupčeval z lesom, suhim sadjem, s kratka: služil si je denarja, kjer je mogel.

Ne pozabimo omeniti, kako lepo je ravnal sè svojo staro materjo. Ženica je imela na stare dni lepo življenje pri svojem sinu. Delati je smela samo kaj lahkega, bolj za kratek čas, pri hiši; časa je imela zdaj dovolj moliti in v cérkev hoditi. Bogata gospá ne more skoraj prijetnejše živeti, vsaj njej se je tako zdelo. Ni čudo torej, da je ženica svojega Antona spoštovala in rada imela nad vse na svetu. Prepričana je bila v svoji pobožnosti, da se nad njim očitno izpolnjuje, kar dobrim otrokom obeta četerta zapoved božja.

Pri svojih sosedih — to moramo reči njim na sramoto — Anton ni bil posebno priljubljen, ne pri mladeničih ne pri možéh. Zahajal ni ne med ene, ne med druge. Zlasti slabi gospodarji so ga merzili, vse njegovo življenje in delovanje jim je bilo glasno očitanje; poleg tega so ga jim žene rade stavile v izgled, in kaj takega nima noben mož rad, bodi si kmet ali gospod. Sodniku se sicer ni tako godilo, njemu žena sploh ni dajala lepih naukov, vendar ga je on posebno sovražil in na videz zaničeval; imé Brezar je vedno tako nekako zaničljivo izgovarjal, kakor da bi bilo kakeka berača ime — česar je bil pač stari Brezar sam nekoliko kriv. Sodnik in Brezar, to je bilo pravo nasprotje, katero pa ni bilo Brezarju na sramoto.

B. M.

(Dalje prih.)

Massimo d'Azeglio.

Spisal J. Jesenko.

(Dalje.)

Ustanovil je namreč v parlamentu novo stranko, stranko krepkega delovanja in postopanja, ter pri njeni odbiri ni gledal, ali so dotični zastopniki sedeli sredi zbora ali pa na skrajni levici. Vsled tega je bil izvoljen v zboru predsednik Urban Rottazzi. Ko d'Azeglio vidi, da se je njegova podloga omajala, odstopi z vsemi ministri. Kralj ga vendar zopet naprosi ustanoviti novo ministerstvo. D'Azeglio zbere nove ministre, med katerimi pogrešamo Cavoura in Farinija. A to novo ministerstvo vodi opravila samo pet mesecev; d'Azeglio previdi, da se Cavourova načela razširjajo od dne do dne in da se jim sè svojimi mirnimi in treznimi nasveti tudi v parlamentu ustavljati ne more in prostovoljno odstopi. Pri odstopu kralju priporoči s preserčnimi besedami svojega derznega nasprotnika za naslednika v ministerstvu. Razen navedenih razlogov ga je k odstopu naklonila tudi zavest, da je svojo dolžnost storil ter pomogel poterti domovini; sedaj, mislil si je, stopa lehko krepko dalje brez vse nevarnosti; Cavour pa se mu je zdel najpripravniši mož, ki bode začeto delo italijanstvu na korist srečno dokončal. Kako natanko je sodil Cavoura, pričajo te besede, pisane Evgeniju Rendu-u*), imenitnemu francozkemu politiku: „Je quitte mon banc de quart à un autre! Cet autre que vous connaissez, est d'une activité diabolique, et fort disposé de corps comme d'esprit; et puis cela lui fait tant de plaisir“.

Predno spremimo izverstnega narodnjaka od ministerskega stola k njegovemu pisanju in slikanju, poslušajmo ga v sardinskem starešinstvu (senatu), kjer v prostem govoru opravičuje svojo ministersko delavnost. „Ko so meni ministersko oblast izročili, bila je dežela do reke Sexie v oblasti tujih vojščakov; v Genovi so se bili republikanci očitno uperli. Genovo smo siloma vzeli in Avstrijance odpravili s pogodbo. To pogodbo poterditi, bilo je meni silno težavno, moral sem preteklo svoje življenje popolnem zatajiti. Narodni zastop se je hudoval nad pogodbo, — bil je razpuščen. Volilci so izvolili može, katerih modrost je izprevidela žalostno silo, ter se udala hudi osodi. — Zaupanje v boljšo bodočnost se je z nova oživilo in ustavno kraljestvo se je ohranilo neoskrunjeno. Leta 1850. in 1851. je napredna stranka zaupala vladi in deržavnemu zboru ter ni poskusila najmanjše novotarije, — nazadnjaška stranka se ni derznila nič storiti, a nadejala se je boljše bodočnosti. — Nastopi 2. december leta 1852. Sovražniki svobode so od veselja poskakovali, gojili nade, katerih jim čas morebiti spolnil ne bode. Pri vseh teh premembah — izpremenili so se namreč ljudje in razmere — ostal sem jaz zmeraj enak. Odkar sem jel misliti, ostala je moja politika zmeraj enaka: mojo politiko sti vodili pravičnost in svoboda. zato je bila moja politika tudi neomadeževana, častna, samostojna.

*) Correspondance politique — — par Eugène Rendu; obsega preimenitno zbirko d'Azeglievih listov.

Ko je občno mnenje prestopilo skrajne meje ter se bližalo ali uporu ali pa nazadnjaštvu, ustavljal sem se mu zmeraj in je pobijal. — Pisal sem pismo na volilce strambinske, pa pisal sem tudi „Zadnje dogodbe v Romanji“ (Gli ultimi casi di Romagna). Pobijal sem rogovileže, in da bi jih pobijal v Pizi, stal sem na strani biričev in moral sem iti preko Marem (močvirja); v drugih krajih mi je hudo pretilo razdraženo ljudstvo. — A sedaj vidim nevarnost na drugi strani — — —“

Massimo d'Azeglio od leta 1852. do 1860.

Ko je Massimo d'Azeglio zapustil ministerstvo, živel je zopet po starem. Značajni poštenjak ni hotel sprejeti nobene ponujene mu mastne službe brez dela, nobene druge časti, razen starešinstva v narodnem zastopu sardinskem. Ker ni imel preobilo lastnega premoženja, moral je z nova — že blizu tretji ali četertikrat — prodati svoje konje in uverstiti se, kakor sam šaljivo pravi, med infanterijo. Poprijel se je z nova slikarstva, da bi si pošteno služil sam, česar po roditeljih ni podedoval.

„Kasno ti odgovorim na tvoje liste“, piše dragemu svojemu prijatelju Josefu Molteniju v Milanu. „Veselim se, da je prestalo težavno to delo, na katero so me bili za tri leta in pol obsodili zaradi mojih prestopkov; prenašal sem vse težave dobrovoljno in poterpežljivo, kar mi vsi radi priznavajo. A sedaj, kaka izprememba prizorišča! Proč pisemnica, poročila, križi, veliki kordoni, vezila, dvori, dvorjani in dvorjanke, in pred seboj olje, svinčena bel, predpasnik, slikarji in slikarice in druga enaka ropotija. Miani ti je pisal za platno slikarsko in ti si ga dobrovoljno preskerbél, in vidim ga že, kako se častno pelje na poštnem vozu v Turin“. — Ne hoté se človek spominja starega Cincinata, ki je za diktatorja izvoljen rešil Rimljane iz velike stiske in po slavni zmagi precej zapustil mesto ter se vernil k svojemu plugu. Njemu bi primerjali d'Azeglia, ki se ubog zapustivši ministerstvo precej prime starega dela — slikarstva.

Leta 1853. je potoval po Angleškem in Francozkem; povsodi, zlasti pa na Angleškem, so ga silno častno sprejemali ter mu veselice in pojedine napravljali: Slavili so modrega deržavnika in slavnega umetnika. Na potovanji je d'Azeglio zlasti na Angleškem zastopal narodne svoje ideje in namere. Leta 1855. je spisal zanimivo knjižico: „Il governo di Piemonte e la corte di Roma“. Rimska kurija je sardinski vladi očitala, da je prelomila obljube in konkordat; ker je d'Azeglio bil takrat — leta 1850. — predsednik ministerstva, potezal se je v imenovani knjižici za deržavne pravice in ministersko čast nasproti očitanju rimskega kardinala Antonellija.

O istem času je navdušeno in uspešno podpiral politiko grofa Cavoura. Res, da se ni zmeraj skladal z derznimi namerami ministra Cavoura, a osebno ja je vezala najlepša složnost. Cavour je pri vseh posebno imenitnih in težavnih sklepih in namerah posvetoval se z mnogoizkušenim d'Azegliem. Tako se je godilo tudi konec leta 1854. in v začetku leta 1855., ko je prebrisani Cavour sklenil zavezati se sè zapadnimi deržavami in Turčijo braniti ruskega navala. Skoro nikedó ni previdel namena in koristi derzne te politike. Zdela se jim je tako derzna, da so jo še nespametno imenovali. Ustavljali so se ji celó nekater

ministri, in malo da se ministerstvo ni razderlo. Tudi Massimo d'Azeglio je bil s perva zoper njo; pa prebrisani narodnjak se je skoraj prepričal, da Cavour prav dela. Cavour zvedevši to gre k njemu ter mu ponudi ministerstvo. „Bodi ti", pravi mu Cavour, „predsednik ministerstva, le da priterdiš dogovorjeni pogodbi. Pripravljen sem služiti pod tvojim vodstvom,. ali če tega nočeš, zapustim rad ministerski stol in podpiral te bom na vse moči". Poštenjak občuduje Cavoura in obljubi, da ga bode podpiral pri razgovoru o omenjeni pogodbi. V starešinstvu je govoril Massimo d'Azeglio s tako prepričevalnimi besedami, da je potem priterdilo pogodbi. Grof Cavour je ostal minister in sardinski vojščaki so šli nad Ruse v Krim ter so se tam vojskovali za bodočo Italijo. Pribojevali so malemu kraljestvu sardinskemu diplomatično veljavo med peterico velikih evropskih deržav, pravico oficijalno pred Evropo zastopati nade panitalijanske, pravico maščevati vse bolečine italijanske in poganjati se za edinost italijanskega naroda.

Konec leta 1855. je šel Viktor Emanuel obiskat cesarja Napoleona in kraljico Viktorijo. Spremljal je kralja pervi njegov minister Cavour; ta je tudi pregovoril d'Azeglia, da se je kralju pridružil za zvedenega svetovalca. „Massimo d'Azeglio", rekel je Cavour, „v spremstvu kraljevem, bode preveril Evropo, da nismo oskrunjeni z madežem uporniškim" (che non siamo intaccati della labe revoluzionaria). Takrat je bil Napoleon že naklonjen Italijanom; to je naznanila princesinja Matilda neki plemeniti Rimljanki, isto je blizu slišal Farini od princa Napoleona in isto so mnoga enaka znamenja Italijanom pričala. Napoleon je priserčno sprejel kralja ter ga o tej priliki prašal: „Enfin que peut-on faire pour l'Italie"? Kralj, Cavour, d'Azeglio so bili osupneni, ko so slišali omenjene besede. Ker niso bili pripravljeni na odgovor, šel je d'Azeglio sam k cesarju ter ga prosil dovoljenja izročiti mu v kratkem spomenico, kaj bi se po njegovih mislih dalo za Italijo storiti. Kralj in Cavour sta to nalogo izročila d'Azegliu, gotovo najpripravnišemu in najveljavnišemu možu, kajti življenje njegovo je pričalo, da je „zedinjenje domovine bila zmeraj perva in največa njegova želja in zadnji njegov up" (D'Azeglio, lettera agli Elettori str. 57). Doveršil je tudi izverstno svojo nalogo ter cesarju izročil spomenico „Sur les moyens propres à préparer la reconstitution de l'Italie" (Glej Sritti postumi str. 245—286).

Kmalu se prijateljstvo med Cavourom in d'Azeglijem zopet ohladi; kajti d'Azeglio se ni skladal s pomočki, s katerimi je derzni Cavour hotel pomagati mali Sardinski in ustvariti skupno Italijo. Pri Velikem jezeru (Lago maggiore) si sezida prijazno pristavo ter v njeni lepi okolici išče tolažbe tožnemu sercu; največe veselje mu še zmeraj dela umetnost. Poleg vseh bolečin in vsega veselja vendar nikedar ne pozabi Italije, ona je bila središče skoro vsega njegovega mišljenja. V starešinstvu pravi pri nekem razgovoru tožnega serca: „Postal sem starček, ki je mnogo skerbel za Italijo in mnogo premišljeval, na kaki podlogi se ustanavljajo deržave".

(Dalje prih.)

Narodna skupščina francozka.

Spisal Franjo Šuklje.

„Sunt lacrimae rerum et mentem mortalia tangunt“. Vergil. Aen. I. 462.

Bralec slovenski, ki se nekoliko zanimaš za zgodovino, ki izkušaš človeštvu slediti po čudno zamotanih potih, po katerih se bliža svojemu namenu, strastno dirjaje ali bojazljivo tavajoč, z opotečimi koraki vendar vedno napredujoč — ali si se že kedaj oziral na najzanimivejšo a tudi najtežjo dobo zgodovinsko, na veliki prevrat francozki? Morebiti so tvoji ukaželjnosti že ustregli oni pristranski pisatelji, kateri iz svojega omejenega stališča nam to mogočno gibanje popisujejo kot dolgo nepretergano versto zločinstev in grozovitosti, kot brezumno živinsko klanje, za katerim ima na veke priti groza človeštva in kletev zgodovinska. Morebiti pa si se že sam preveril, da je ta čas razrušenja in podiranja, ta doba brezpostavnosti v svojem divjem veličastji vendar le začetek novega prijaznejšega veka, da je bil z njo storjen neprecenljivi napredek, da se dá primérjati vulkanski erupciji, katera oslabelo in izsesano zemljo zopet rodovitno stori za obilni sad, katerega se bodejo veselili še pozni zaródi!

Revolucija francozka, naj se ti ne oponašajo zločini, s katerimi so mnogi tvojih priveržencev skrunili deviško ti lepoto! Glej, kako je krasno to sinje široko morje, in vendar — koliko nesnage mora tudi ono hraniti v svojem prostornem naročji! Glej kako vzvišen je pojem človeštva, stvarjenega po božji podobi — in kake pošasti se nahajajo v tej človeški družbi! A naj se ti tudi ne očitajo potoki kervi in jezera solz, ki si jih prelivala brez vsega usmiljenja! Kar živi in se giblje po svetu, rodilo se je v bolečinah in v muki in terpljenji rodévajo se tudi velike, odrešilne ideje. Sicer pa boginja svobode ne stopi med svet z oljkino vejo v roci, kot angelj miru in sprave, temveč kakor Palada stermečim bogovom, prikazuje se tudi ona v bojnem blesku, v oblastni desnici orožje sukaje nad plahimi protivniki. Kedor tega ne umé, kedor je ne ljubi tudi v tej obliki, ta v istini nima pravice, gledati ji v jasno, žarno obličje!

In prav v središče te revolucije, v „konvencijo“ hočem jaz upeljati radovoljnega bralca.

Bil je to tretji deržavni zastop v tej osodni dobi; naloga njegova je bila povsem jasna, ker mu je bila pot uglajena po pervih dveh zbornicah. Ustavodajni zbor (l'assemblée constituante) namreč je uničil staro fevdalno deržavo ter na njeno mesto posadil ozko omejeno in celo prikrajšano ustavno monarhijo. Postavodajni zbor (l'assemblée législative), v katerem so „Girondisti“ zastopali revolucijski živelj, se pa pri tej deržavni obliki ni ustavil; na dvoboj je pozval vso konservativno Evropo ter tako dolgo napadal kraljevo oblast, da je 10. avg. 1792. videl pribežati nesrečno kraljevo rodbino v svojo sredo, poslušat kako se parlamentarnim potom krona uničuje, med tem ko je po ulicah odmevalo pokanje pušek in germenje topov, strastni krik razkačenega ljudstva in smertni zdihljaji kraljevih branilcev. Začetkom septembra 1792. volila se je potem na-

rodna skupščina (la convention nationale), da na razvalinah podertega kraljevega prestola ustanovi in uredi ljudovlado ter jo brani proti navalu protivnikov, ki so če dalje, silneje od vseh strani napadali mlado republikansko svobodo.

S pervega je zborovala konvencija v zimski jezdarnici tuilerijskega grada, potem v Tuilerijah samih. Ali predno se tjà napotimo, ustavimo se v bližnji kavarni Saule-ovej, kjer se nahaja mnogo poslancev in drugega občinstva. Okrepčali se bodemo nekoliko za dolgotrajno sejo ter o tej priliki si ogledali lastnika kavarne g. Saule-a, majhnega, debelega starčeka, rovarja perve verste, tako rekoč načelnika galerijskega občinstva. Med poslušalci je Saule, kakor nam zagotavlja Adolf Schmidt (Pariser zustände von 1789.—1800.; I. 134—135), glava plačanih ali prostovoljnih agitatorjev, poslanih od jakobinskega kluba, da na galerijah ploskajo in sikajo, vriskajo in preté.

Sedaj smo v zbornici ter se radovedno oziramo po mnogobrojnem občinstvu. Koliko različnosti, kaka prečudna zmes! Poleg tujca, ki z neizmernim začudenjem ta novi svet ogleduje, sedi v potu svojega obraza pošten pariški meščan, hišni posestnik in veljaven mož v odseku „Buttes des moulins“, kaj malo priljubljenem skrajnim revolucijonarcem zaradi njene zmernosti. Tudi našemu veljaku se pozna, da mu mnogokaj ní po volji, da je ono prejšnje navdušenje za revolucijo nekoliko že minolo, odkar se je podražil živež in odkar „asignate“ tako silno padajo, in prav nejevoljno se ozira po golorokem sosedu, krepkem ključarji iz glasovitega Antonskega predmestja. Ta se pa ne zmeni mnogo za te poglede, temveč oblastno sedi, rudečo jakobinsko čepico na uho pritisneno, ter sè žulavimi, umazanimi rokami sedaj pa sedaj burno ploska najstrastnejšim govornikom, Dantonu in mesarju Legendre-u in drugim. Svojo politično modrost zajema največ iz radikalnih časnikov; Marat mu je prorok in „L'ami du peuple“ ima zanj svetopisemsko veljavo, skoro še bolj pa mu ugaja ona žurnalistična spaka, Hebertov „Oče Duchêsne“, ki je ravno danes zopet „bougrement en colère“. Prav podobna mu je ona debela žena rudečega obraza in krepkega života; ves govor in neznana klepetavost te dame kaže nam dovolj, da se navadno peča s prodajanjem rib, sadja in sočivja v glasovitih pariških „lopah“, da se prišteva čestivredni korporaciji pariških „dames de la halle“. Ali odkar po ulicah razgraja revolucija, postala je vneta „domorodkinja“, in največkrat jo nahajamo ali v „société fraternelle“ ali na galerijah jakobinskega kluba in narodne skupščine. Vendar si je še toliko ohranila starih navad, da tudi v konvencijo svoje pletilno orodje sè seboj nosi; pridno plete in urno ji gre delo od rok, le sem ter tja prenehaje, če polna navdušenja Robespierru ploska, ali če jo razdraži kaka aristokratična prikazen med poslušalci.

Glej ga tam, pariškega gizdalina v sivi suknji s černim ali zelenim vratnikom, v neznano ozkih hlačah, bliščečo persno iglo v širokem persniku, na nosu naočnike in okolo vratu silno zavratnico, ki pa vendar ne zavira junaka, da se na levo in na desno sukaje vsem zastopnicam lepega spola priklanja in laska! Kak razloček med tem mladičem, ki se bode čez malo časa kot „merveilleux“ ali „incroyable“ šopiril sè svojim royalizmom in med krepkim mladeničem poleg njega, ki z nekim svetim navdu-

šenjem pazljivo posluša, kar se v zbornici govorí o svobodi in domovinski česti! Govorniku so to morebiti le prazne besede, ali mladeniču, kateri bode kot prostovoljec jutri Pariz zapustil ter se na bojišče napotil med vojake, je to najsvetejša resnica; to nam priča njegov žarki pogled, lepa rudečica, ki je hipoma oblila njegov obraz, in ustnice, ki se mu nehoté gibljejo, kakor da bi morale glasno izustiti ono junaško pesem svobode, glasoviti „Allons enfants . . .“! Le škoda, da nahajamo zraven takih poštenjakov tudi premnogo sleparjev in nevrednikov, izmeček človeštva, katerim je splošno gibanje le dobra prilika, da pod domoljubno krinko kradejo in goljufajo, ropajo in moré!

Gotovo tiči v različni družbi, ki smo jo sedaj popisali, mnogokateri skrit priverženec stare deržave in samovlade, ali tega ne kaže, temveč vsak se vede kot pošten „brezhlačnik“, (en bon sansculotte). Kaj pa pomeni ta čudna beseda in kako je nastala? Na pervo vprašanje se lehko odgovorí, da so se tako imenovali vsi pristaši demokratične stranke brez ozira na bogastvo, omiko in nošo. To je bilo imé stranki, „nom de guerre“ in nikakoršna psovka, ter se dá primérjati na pr. glasovitemu priimku „gueux“ (berač), s katerim so se v XVI. stoletji ponašali uporni plemenitniki na Nizonemškem. O izviru te besede pa hočem navesti dvojno mnenje, kakor ga nahajam pri raznih pisateljih.

Louis Blanc (L'histoire de la révol. franç. VI. 277.—278.) pripoveduje po Montgaillardu, da stí še v ustavodajnem zboru dve poslušalki, Mmes. de Coigny et de P . . glasno svojo nevoljo izrazili o nekem govoru glasovitega Maury-a, kar je dovtipnega moža tako razserdilo, da je s perstom kazaje predsednika pozval, naj „mir ukaže tema dvema, ki še hlač nimati“ („faites donc taire ces deux sans-culottes“). Časopisi obeh stranek so se polastili potem tega izraza, ki je bil ravno tako ciničen kakor pomenljiv in kmalo so ga splošno rabili v čudnem narečji revolucijske dobe.

Mnogo verjetnejše je, kar nam pravi Ad. Schmidt (l. c. I. 259). Jakobinci namreč — pravi — niso nosili „culottes“, t. j. hlač do kolena, temveč „pantalons“, hlače do petá. „Sansculottes“ tedaj niso „brezhlačniki“, temveč „dolgohlačniki“.

(Dalje prih.)

Živalski pogovori.

1. Konja.

Pervi konj. Ti torej boš odslej moj tovariš?

Drugi konj. Kakor kaže — sinoči me je vaš, zdaj tudi moj gospodar kupil na sejmu pri sv. Antonu.

Pervi konj. Žalostna ti majka! sama nesreča te je sim prinesla.

Drugi konj. Bič torej tudi tukaj gospodari?

Pervi konj. Kaj bič? Palica, oseček, kol pri nas poje; boš že videl, malo poterpi!

Drugi konj. Veš, prijatelj, kedor je bil, kakor jaz, leto dni v vélikem

mestu v „omnibus" vprežen, ta že vé, kaj je konjsko življenje, ti mordà še ne veš, kaj je „omnibus"?

Pervi konj. Izkusil ga nisem sam, ali slišal sem praviti, da je to neka peklenska naredba.

Drugi konj. Misli si voz kakor kmečka hiša, dva konja ga imata samega dovolj, potem pa še po dvanajstero ljudi na njem, nekateri debeli, da jih je za dva, zdaj pa še teci po tistem okornem „tlaku", in to nepretergoma od žore do mraka, zdaj v mrazu, zdaj v vročini, v dežji in vetru; tisti vražji človek pa, ki gori spredaj sedi, te udriha sè svojim bičem, po herbtu, po glavi, med nogami, kjer te najbolj skelí kakor za kratek čas. Zlasti o nedeljah in praznikih, kader je lepo vreme, to ti sili in rine vse iz mesta, uboga živina se pa ubijaj in terpi, da ti kosti pokajo, kedó se zmeni zate? Jaz sam ne vem, kako sem mogel to toliko časa prenašati, da ni bilo po meni. Kolikokrat sem si želel, da bi kar tam na cesti poginil, da bi bilo že kedaj vsega konec; ali konjska para se derži telesa kakor klòp kože.

Pervi konj. Kako je pa vendar to, da si sim prišel?

Drugi konj. Našemu gospodarju se ni več tako dobro godilo, kakor prej, ljudem je zdaj terdo za denar, zato raji peš hodijo. Moral nas je torej nekoliko prodati, najslabše, seveda, in jaz sem bil med njimi. Kako je pa hrana tu pri vas?

Pervi konj. Slama in zdaj pa zdaj malo terde ložnine, to je vse, v petek in svetek.

Drugi konj. Nič ovsa?

Pervi konj. Oves mož sam pojé kar ga pridela sè svojo družino.

Drugi konj. To je pa res siromaštvo, da se Bogu smili, kako pa, ali si bil do sedaj sam?

Pervi konj. Ne, imel sem tovariša; uboga para se je na cesti z menoj vprežena stegnila. Sama kost in koža ga je bilo; kar vse štiri od sebe pa ni hotel več. Včeraj ga je konjederec odnesel. Zdaj veš kaj te čaka, kakor mene.

Drugi konj. Kedó bi bil kedaj mislil, da me kaj takega doleti! Nekedaj se mi je drugače godilo, prijatelj!

Pervi konj. Tudi meni ni bilo napačno, dokler se mi ni perva pódkov pribila; prost sem skakal na paši sè svojo materjo, in kader so njo vpregli, tékal sem veselo in brezskerbno poleg nje; takrat še nisem vedel, kaj je bič ali palica. Še nekako radi so me imeli; otroci so se igrali z menoj in dejali so celo, da sem lep; potem nisem več slišal tega priimka, ni me več prijazno gladila človeška roka; kolikorkrat sem prišel z njo v dotiko, ni bilo prijetno. O mladost, mladost!

Drugi konj. Ko bi se bilo tebi v mladosti in boljših letih tako godilo, kakor se je meni, potem bi imel še le za kaj zdihovati. Ti, kakor je videti, si in si bil kmečki konj; jaz sem gosposkega rodú in po gosposko sem živel vsaj polovico svojega življenja. V lepem, prostornem poslopji sem zagledal beli dan, malokateri kmet ima tako lepo hišo, malokateri kmečki otrok ima tako lepo življenje, kakoršno sem imel jaz in moji mladi tovariši. Streglo se je nam kakor kraljevičem. Naš gospodar, bógat, imeniten mož, je skerbel za nas, kakor za svoje otroke. Konji in psi so mu bili skoraj edino veselje. Svojega zdravnika smo imeli in strežajev sam ne vem koliko. Če je koga samo malo po trebuhu grizlo, že je bil zdravnik pri njem; pre-

iskal ga je, potipal mu žilo in zapisal potrebno zdravilo. Gorjé služabniku, ako bi bil s katerim izmed nas nespodobno ravnal, s potoma bi bil moral od hiše. Rumeno pšeničico smo zobali in na mehki postelji ležali; po zimi so nas z gorkimi odejami pokrivali, in na izprehod vodili kakor odgojence kakega zavoda. Naš gospod je imel nalašč za nas veliko ograjo, v katero so nas spuščali za kratek čas. Tu smo skakali, podili se in igrali, da je bilo veselje.

Jaz sem bil posebno skočan in berzih nog, dirjal sem, da so me komaj pete dohajale; zato sem bil za ježo namenjen. Gospodarjeva hčerka, preserčno, ljubeznjivo dete, imela me je posebno rada; pravi ljubljenec njen sem bil. Pitala me je z raznimi sladkarijami, grivo mi gladila sè svojimi mehkimi perstki in dajala mi najslajše priimke, tako da so mi bili vsi moji tovariši nevoščljivi. Jaz sem jo pa tudi rad imel, kakor psiček sem tekal za njo, celo v njeno sobo sem bil nekedaj prišel. Ko sem bil že malo odrasel, skočila mi je časi na herbet, prijela se me za grivo ali oklenila se vratú in jaz sem radostno dirjal z njo; tako sem se igraje privadil ježe. Ko sem bil že dorasel in perve pódkovi dobil, jahala je vedno samo mene, in jaz sem se je bil tako privadil, da nisem hotel terpeti druzega človeškega života na sebi. Ali, morebiti ravno vsled té prevzetnosti in preširnosti pripetila se mi je nesreča; nekedaj, ko sva dirjala kakor veter, zdersnila mi je na tla. Ne morem ti povedati, kako mi je bilo hudo, dasi se deklica ni bila pobila. Gospod mi tega ni mogel odpustiti. Svoji hčeri ni hotel nikakor več dovoliti, da bi me zaséla, in jaz sem bil obsojen za pokoro med vozne konje. Izbrali so mi bili tovariša enake velikosti in barve, z ravno tako belo liso na čelu. Dobila sva lepo pozlačeno opravo, da se je vse lesketalo po nama in vozila sva samega gospoda in gospo, kader sta šla kam znance obiskat. Tudi tu sem imel lepo življenje; bič je res časi zazvižgal nad mano, todà kože moje se ni dotaknil, gospod tega ni terpel.

Ali tudi tu me je „oves zbadal", kakor pravi Nemec; predobro se mi je mendà godilo. Nekedaj, ko je gospod sam za vajete deržal, potegne me malo hudo, tako da me je v ustih zabolelo; jaz, ne bodi len, vdarim serdito proti njemu. Zadel ga nisem bil, samo malo peska mu je bilo v obraz priletelo; ali to mu je bilo dovolj, mož je bil silno nagle jeze. Prodal me je nekemu mlademu človeku. Ta se je ves božji dan z menoj in mojim tovarišem vozaril. Zdaj se mi ni že več tako dobro godilo; hrana ni bila več tako obila in mnogokrat mi je bič zapel okolo ušes. Čez malo dni sem bil tako shujšal, da bi me bila komaj lastna mati poznala. Moj novi gospodar je bil velik zapravljivec, čez kakega pol leta je bilo vse njegovo premoženje pri kraji; prodali so mu vse, kar mu je bilo ostalo. Mene je kupil neki „fijakar". Dunajski fijakarji so znani po vsem svetu, da dobro vozijo, a kako dobro tepó, to mi vemo. Muha ne utegne sesti na ubogo živinče, tako pridno pleše njih bič nad njim, in káko moč ti ima tako človeče v svoji pesti! Sramote mu nisem delal, to smem reči; ali čez leto in dan sem bil tak, da bi mi bil lahko četert ure daleč rebra seštél. Ko nisem že več prav mogel, prišel sem pervič na konjski sejm. Tam sem bil kupljen za omnibus; omnibusaril sem kako poldrugo leto in zdaj sem tu. Tu imaš vso mojo zgodovino.

Pervi konj. Moja ni tako imenitna; jaz sem se vedno po kmetih ubijal, vozil sem žito, seno in dreva; tepel me je kedór je utegnil; „mnogo biča, malo piče“, to pravilo je veljalo pri nas.

Drugi konj. Kako pa to, ali si že tako star, da imaš tako malo žime v repu?

Pervi konj. Kaj pa da nisem več mlad; ali repa nisem izgubil od starosti; ti vražji paglavci so me tako oskubli; žimo imajo za zanjke, ki jih tičem stavijo. A kaj rep, saj ga tako več ne potrebujem, koža mi je že kakor podplat čez in čez, muha in brencelj mi ne moreta več do živega. To je še edino dobro pri vsem tem večnem terpeži, da s časom neobčutni postanemo. Ker že tako govoriva — moj prejšnji tovariš je bil tepec, pametne besede ni bilo izpregovoriti z njim — veš kaj, prijatelj, jaz bi te nekaj vprašal. Ti si po mestih živel z gosposkimi ljudmi, mnogo si videl in slišal, mnogo izkusil; jaz sem terda kmečka buča, vendar imam časi svoje misli. Kader stojim, ko voz nakladajo, ali pa po noči, ko ne morem spati — jesti nimam kaj — začnó mi rojiti čudne muhe po glavi; zbujajo se mi vprašanja, katerim ne vem odgovora; pomagaj mi ti, prijatelj, sè svojo modrostjo. Povej mi najprej, zakaj smo mi prav za prav na svetu.

Drugi konj. Ko bi jaz to vedel! Saj sem slišal praviti, da se še ljudje sami in to najmodrejši možje vprašajo, zakaj so na svetu, in ne vedó odgovora. Navadna misel je, da smo mi za človeka na svetu, da mu pomagamo.

Pervi konj. To sem tudi jaz že slišal, tudi kmet tako meni; ali ta misel se mi zdi neumna in tudi krivična. Kaj pa je nam človek, da naj se zanj ubijamo in terpimo? Kje je tu pravica?

Drugi konj. Prijatelj, če pravice iščeš na svetu, potem si že na krivem potu.

Pervi konj. Ali stvarnik vendar ne more biti krivičen, kakor je človek.

Drugi konj. Na tó ti ne vem odgovora.

Pervi konj. Zakaj sploh terpimo? Za svoje grehe vendar ne, saj grešiti še ne moremo, kakor človek, ako bi tudi hoteli. Za kaj se torej pokorimo, za človeške grehe? To bi bilo krivično. Ali nas čaka morebiti kako plačilo? Kje neki? Dalje, zakaj se nam vsem enako ne godi? Na sto terpinov pride vendar eden, ki vse svoje žive dni ne vé, kaj je hudo; kako je on zaslužil to srečo? Ali morebiti mi vsi drugi samo za té izvoljene terpimo? Dalje —

Drugi konj. Stoj, prijatelj, ti preveč vprašaš. Vprašati je lahko, ali kedó ti bo odgovarjal? Pustiva tiste visoke resnice ter govoriva, ako že hočeš, o bolj navadnih stvareh. Tisto je res, da malokatera žival na svetn toliko terpi, kakor mi.

Pervi konj. Prav praviš; na pr. vol se tudi ubija kakor mi veči del svojega življenja; ali kader že nekoliko opeša, pride v nekak pokoj, kakor uradniki, kateri so doslužili. Ne vprezajo ga več; v hlevu mirno stoji, dobro jé in potem ležé prežvekuje in kader se je malo poredil, pošljejo ga v mesnico; ena, dvé, in vsega je konec. Ali si ni želeti takega konca, take smerti? Kako pa mi, kakšen je našega življenja konec? In ko pademo, storivši svojo dolžnost do zadnjega, kakšen je naš pogreb? Vse beži od nas, en sam človek je, da se

nas usmili, in tega poštenjaka se ves svet ogiblje, kakor kužnega človeka.

Drugi konj. E kaj vse to, da bi le človek v svoji nespameti tako gerdo z nami ne ravnal!

Pervi konj. Kaj nespameti? Hudoben je, hudoben; iz same hudobnosti, za kratek čas nas tako muči in dere; svojo jezo nad nas izpušča, ker je drugam ne more; ti ne poznaš človeka!

Drugi konj. Nekaj jih je takih, ne pravim da ne; ali večina je samo nespametna, slabo podučena. Ko bi ljudje prav pomislili, da nas tudi boli, menim, da bi nas ne mučili tako po nepotrebnem, v svojo lastno škodo. Ko bi lepo z nami ravnali, ko bi nam dajali dovolj hrane in potrebnega počitka, ko bi nam nakladali samo toliko, kar moremo potegniti, saj bi z veseljem delali. Jaz si lahko mislim, da bi bili prav prijatelji človeku in mnogo več bi mu koristili že samo zato, ker bi potem več časa živeli. Zakaj ni povsod tako, kakor pravijo, da je tam v Arabiji? Arabec ima svojega konja prav za prijatelja. Tisto je se ve da tudi res, da so tam konji drugačni, vsi so plemenite kervi, iskri in lepe rasti.

Pervi konj. Kaj meniš, da bi mi ne bili tudi taki, ko bi se z nami delalo, kakor tam v oni obljubljeni deželi? Človek naredi iz živali vse kar hoče. Ali veš, prijatelj, da se z nami tako dela, tega smo si sami krivi. Kaj nimamo zób in kopit? Zakaj pa vse terpimo? Zakaj se ne upremo proti nečloveškemu ravnanju? Eden sam se vé da nič ne more, enega že ukroté; ali ko bi se vsi zmenili in zarotili, tedaj bi videl, kaj more človek! Če hoče lepo ravnati z nami, prav; delajmo zanj in on naj za nas skerbi; če pa ne, vernimo se raji zopet v svoj prejšnji divji stan in bodimo svobodni!

Drugi konj. Besede, besede! Meni se zdi, brate, da se nam godi kakor človeku; za terpljenje smo stvarjeni mi in človek. To bodi nam tolažba.

Pervi konj. Mož gré; mir besedi!

B. M.

Slovenski glasnik.

— V letnem poročilu deržavne višje realke ljubljanske nam podaje gosp. prof. Levec jako zanimiv, korenito in živo pisan sestavek pod naslovom: Die Sprache in Truber's „Matthäus“.

— „Slovenska matica“ v Ljubljani je ravnokar razposlala „Letopis Matice slovenske“ za leto 1878. I. in II. del. Uredil dr. Janez Bleiweis. Založila in na svitlo dala Matica slovenska v Ljubljani. Natisnili J. Blaznikovi nasledniki 1878. Str. 191. — Vsebina I. dela: 1. Običaji slovanski, spis. Fr. Hubad; 2. Življeji človeški in njih vpliv na organizem človeški. Prirodopisno-fiziologične čertice, spis. dr. J. Bleiweis. · 3. Inocencij III. Zgodovinska podoba, po virih spisal Borin. Vsebina II. dela: 1. Nebeške komedije (Divina commedia) Dante Alighieria I. oddelek: Pekel, po originalu poslovenil Jovan Koseski. 2. Staroslovenske in novoslovenske jezikoslovne čertice, spis. R. B. 3. Drobtinice, spis. J. Navratil.

— „Jugosl. akademija znanosti in umetnosti“ v Zagrebu. V seji dne 22. junija je bral predsednik dr. Fr. Rački razpravo o „pisateljih rerum croaticarum pred XII. vekom“. Rački omenja Frankov, Italijanov in Bizantincev, kateri so pisali o Hervatih še pred dvanajstim vekom. — Dne 3. julija je bral dr. M. Matković razpravo: „Felix Petančić i

njegov opis puteva u Tursku"; hervaški akademik preiskuje Petančičevo potovanje po Balkanu v XVI. veku. Petančić je namreč spisal knjigo: „De itineribus in Turciam libellus Felice Petancio cancellario Segniae auctore". Ta knjiga je bila v XVI. in XVII. veku v čislih. Kralj Vladislav je pošiljal Petančića v Španijo, Francozko. k sultanu Bajazitu in Selimu v Carjigrad. Tako je Petančić spisal knjigo, katero je izročil kralju Vladislavu. V njej razpravlja o svojem potovanji po Balkanu ter svetuje Vladislavu, kako naj napade Turka.

— „Kojoj slovenskoj grani pripadaju Sloveni u gornjoj Albaniji i u Makedoniji". Pisao Despot Bacović iz Makedonije. Beograd. Deržavna tiskarna. 1878. Str. 48. — „Staro-Srbi". Napisao Dimitrije Aleksijević iz Raosoka (u okolini Dibre). Beograd. 1878. Str. 48. Ta spisa sta izšla v Belem gradu. Pisatelja opisujeta in določujeta serbske etnografske meje na jugu proti Bolgarom.

— „Život i djela Senjanina Mateše Ant. pl. Kuhačevića", hervaškega pesnika XVIII. veka. Izdal prof. M. Magdić. Senj. Tisek H. Lustera. 1878. Str. 176. Cena 80 kr. Kuhačević (1697.—1772.) je zložil svoje pesmi v „ča"-kavščini. Veči del svojega življenja je preživel pesnik v zaporu, ker so ga zatožili, da se je udeležil nekega upora.

— „Južnoslovjenske narodne popievke". Ukajdio, glasovirsku pratnju udesio te izvorni im tekst pridodao Fr. Š. Kuhač. I. knjiga, 2. zvezek. Zagreb. 1878. Tiskarna in litografija C. Albrechta. Str. 77—160. Velika 8°. To je že drugi zvezek velike Kuhačeve zbirke. Ta zvezek ima 102 pesmi.

— „Istorija hercegovačko-bosanskog ustanka" izide v kratkem času pri A. Pajeviči v Novem sadu. To zgodovino je spisal V. Pelagić. Cena ji bode 1 gl. 20 kr.

„Dani odmora". (biblioteka za mali svet — otroke). Darak dobroj deci od Čika Steve. Izdaje knjigarna M. Popović. Novi sad. 1878. Cena 20 kr. Str. 48. 12°.

— „Pesme i narodni pripevi iz današnjeg doba" je naslov knjigi, katero je izdal v Zemunu Miloš Grabovački. Vsebina: I. Ustanak Hercegovaca i Bošnjaka 1875. II. Vojevanje Srbije i Crne gore 1876. III. Vojevanje Rusije, Srbije i Crne gore 1877. Izdala tiskarna M. Grabovačkega v Zemunu 1878.

— „Knjižica za mladež". Knjiga I. Jagodnjak. 1878. Zagreb. To je zbirka pesmi in povesti, namenjena hervaški mladini. Uredil Ivan Filipović. Izdaje „hervaško pedagogijsko-književni zbor" v Zagrebu.

— „Prospetto cronologico della storia della Dalmazia con riguardo alle provincie slave contermini". Seconda edizione notevolmente accresciuta. Zara. Spiridione Artale. 1878. Pervi natis te knjige od l. 1863. je kritikoval znani zgodovinar Rački v časopisu „Književniku" l. 1864. Zagreb.)

— „Starmali" je ime šaljivemu listu, ki ga ureduje Z. Jovan Jovanović. Cena do konca leta 2 gl. 34 kr. Tiskarna A. Pajevića v Novem sadu.

— „Branislav" izhaja od 1. julija v Oseku; ureduje ga M. Polić, bivši urednik „Primorca".

— V Belem gradu je izšel IV. zvezek Jakšićevih povesti. Ta zvezek prinaša povest: „Srpsko čobanče". Naročnina (50 dinarov) naj se pošilja samemu pisatelju v Beli grad.

— „Bugarin" (bolgar. polit. list), kateri izhaja v Bukureštu, bode se preselil v Gjurgjevec, da bode bliže Bolgarom.

— „Roblje se sveti", slika iz bosanskog pokreta. Od Stev. Lj. Petrovića. U Beogradu. Deržavna tiskarna. 1878. Cena 10 kr.

Čč. naročnikom na znanje.

Ker je bil gosp. Ivan Šubic, Zvonov umetnik, nenadoma med vojake poklican. ne moremo s tem listom še podati čč. naročnikom obljubljene podobe; prinesemo jo pa gotovo s prihodnjo številko.

„Zvon" izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon", Wien, Währing. Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Leto IV. Na Dunaji 15. avgusta 1878. List 16.

V Bosno!

Kaj da žalosten glas po vsej se deželi razlega?
Ní je hiše skoràj, kjer bi ne tekle solzé!
Mož od mlade žené, otročičev se svojih poslavlja,
Glasno se jokajo, sam briše skrivàj si okó.
Materi sin v slovó in očetu podaja desnico,
Bratci, sestrice tam zad žalostni zrejo za njim.
Ženin nevesto v solzàh z obljubami sladkimi teši,
Da se poverne skoràj, blizo poroke je dán. —
V mesto iz tergov, vasí jih kliče visoko povelje.
Kam iz mesta potém dalje, samí ne vedó.
Z Dunaja doli prišel je ukaz v slovensko deželo,
Da je zbrati vojskó, kakor nov zakon velí.
Terd je ukàz, a vsak se vendar pokorno mu klanja,
Ne modruje nobén, ne poprašuje, zakaj? —
Šli so! Kakó je zdaj vse zapuščeno in tiho za njími!
Jok ubozih in stok se je po kotih poskril.
Plug zasajèn tičí na njivi na pol izorani,
Kjer ga je pustil ratár, ko mu prišel je ukàz.
Zernje na bilki trohní, ki živež naj bode družini,
Po gospodarji zastonj, muka po hlevih govéd. —
Vnel li je zopet se boj, sovražnik se bliža li meji?
Boj je kervavi končan, sklenen na Nemškem je mir.
V tujo deželo vihrá ponosno dvobojna zastava,
Vi ste v pervi versti, dragi rojaki, za njo.
Vaše orožje strahú ne nosi in robsta čez mejo,
Vaš prihòd se želí, vi ste poslanci mirú. —
Srečo torej in uspéh vam na pot težavno, rojaki!
Ne pozabite nikdár, da ste slovenske kerví.
Ne skerbeti! V nečast ne bodete vi domovíni,
Ki ponosno zdaj v vas sólzno obrača okó.
Z Bogom hodite, na dom razrušeni brate spremite,
Bramba jim in pomoč, bratje bodite jim vi.
Glas naj dober imá slovensko imé pri sosedih,
Vedno hvaležen spomin v serci naj hranijo nam. —
Se li še upati smé — mi smo se odvadili upa —
Lepšega dneva mordà zora nebó nam zlatí.
O da bilo bi res, kar upati komaj se upam,
Blag iz prelitih bi solz sad se Slovenstvu rodil.

B. M.

Sodnikovi.

XIV.

Nemoško se je zdelo Sodniku, da bi svoji ženi razodeval svoje gospodarske razmere; sam zase je gospodaril v sreči in nesreči, sam je bil za vse odgovoren, za izgubo in dobiček. Vendar Lizi ni bilo težko ugeniti in razvideti, v kakem stanji je sedaj Sodnikova hiša. To ji je bilo jasno, da zdaj ni več upati pomoči, ko se je bila perva izkazala za tako pogubno; pravi strup bolnemu telesu je bila ta pomoč, ne zdravilo. Vendar ženska ne obupa tako hitro; na vse strani je uboga žena ukrepala in ugibala, kako bi bilo moči izkopati se vsaj iz najhujše stiske in zadrege. Ko je tako premišljevala ponoči, zasveti ji v glavi misel, katera, ako se ji posreči, obeta vsaj nekoliko pomoči, če že ne rešitve iz nesreče. Ali kaj poreče tej misli Andrej? Poskusiti je treba.

Takoj, ko je bil dan, gre k svojemu možu. Neprijazno jo sprejme, kakor po navadi, osorno jo zaverne, ko je izpregovorila perve besede, da vé, kako je sè Sodnikovo hišo:

„Ne vtikaj se v stvari, ki jih ne umeš, ki ti niso nič mari. Ko bi bilo še kaj pomoči, ti si zadnja, pri kateri bi je iskal“.

Vse to je ne ostraši, mirno a odločno mu odgovori:

„Svetovati se bode vendar smelo; poslušaj, kaj mislim, potem stóri, kakor te je volja, saj te nihče ne sili“.

„„Zdaj sem pa res radoveden; nù pokaži torej svojo modrost, ki te tako tišči““!

„Jaz vem za človeka, ki bi nam lahko pomagal, vsaj toliko, da bi nam ne bilo treba beračiti po svetu; morebiti bode tudi hotel, samo prositi ga je treba, sam se ne bo ponujal“.

„„Kedó je ta človek““?

„Brezarjev Anton“.

Sodnik se zgane pri tem imenu, kakor da bi ga bilo kaj pičilo. Serpó pogleda svojo ženo izpod košatih obervi:

„To je tisti, ki postopa za našo Ano! Sam zlodej ti je vdihnil to misel. Svojo hčer hočeš prodajati? Prej bi je ne bil nikoli dobil, ko smo bili še na terdem, zdaj pa še manj, dokler bo tá-le gibal; to si zapomni“!

„„Pri tebi je tudi precej ogenj v strehi! Káko prodajanje je neki to? Rad jo ima, kaj je tù napačnega, in ona ga rada ima; če ne veš, pa ti jaz povem, s teboj, se ve da, se ne upa govoriti, ti si kakor vihar, lastni otroci se te bojé. Povém ti toréj, ker že o tem govoriva, nikoli je ne prisiliš, da bi katerega druzega vzela. In jaz ti pravim: pametna je, boljšega moža bi si ne mogla izvoliti. O da bi jaz le še ta dan doživela““!

„Ha, ha! Ti pa že poznaš človeka; kaj meniš, da mu je bilo za dekleta? Petice, petice! Boš že videla, kako bo zdaj; poznal je ne bo več“.

„„Jaz pa sem prepričana, da Brezar ni tak““.

„Ták ali ták, tisto, kar praviš, ne bo nič! Da bi jaz šel k njemu in ga prosil. Ljubi Anton! glej slabo se mi godi; pozabi, kar je bilo prej med nama; zaničeval sem te, imenoval sem te berača; rekel sem ti, da ti kosti zdrobim, ako te najdem še kedáj, da govoriš z mojo hčerjo. To je bilo takrat, ko se mi je

še dobro godilo, ko je bila še Sodnikova hiša perva v tergu. Zdaj drugače govorim; zdaj sem berač, z doma me izpodé, če mi ti ne pomagaš. Bodi usmiljen, Anton; vzemi mojo hčer, stóri z njo kar hočeš, samo daj mi toliko in toliko! — Ne, žena, takó se Sodnikov Andrej ne bo ponižal pred Brezarjem, svoje hčeri mu ne bo prodajal, raji na césto kamenje klépat".

„„Če že nočeš iti sam, kar bi se spodobilo, pusti vsaj, da naj grem jaz k njemu, mene ni sram ponižati se, saj se za svoje otroke, ne zase"".

„Pojdi, kamor hočeš, iz hiše ti ne branim, ali nazaj se mi potem ne prikaži".

Liza je videla, da bi vse njeno prigovarjanje pri terdovratnem moži nič ne zaleglo. Brez odgovora otide.

Več dni po tem nísta več skupaj govorila. Sodnik je bil tak, da se mu ni nihče blizo upal; celo Nosan se ga je bal, in to po pravici. Sodnik je bil, kakor se je kazalo, spoznal, da mu je bil ta človek hudoben duh, da mu je bilo v pogubo vse, kar mu je on svetoval. Po cele dni ni z nikomur besede izpregovoril; tudi hodil ni nikamor. Doma v svoji sobi je tičal, ali se je pa po vertu izprehajal in sam sè sabo govoril. Krepkega moža so bile vidno vse moči popustile; mirno je čakal, kaj pride nad njegovo hišo.

Tako je bilo minilo nekoliko dni. Neko popoludné, ko je zopet sam pohajal po vertu, pride mu žena naproti ter ga nagovori:

„Prepovedal si mi, da ne smem k Brezarji. Pokorna sem ti bila, dasì mi je bilo težko. Brez tvoje volje nočem ničesa početi. Veš, kaj se je zgodilo? Brezar sam me je nagovoril; na polji me je videl, pristopil je k mení in mí dejal, da bi bil že zdavnaj rad prišel v hišo, ko bi se tebe ne bal, ker vé, da ga tako sovražiš. Krivo si ga sodil; Anton je tak, kakoršnega sem si jaz vedno mislila; in še več. Kedó bi si bil kaj takega mislil? Ne samo da ima Ano rad kakor prej, da jo prosi za ženo, to sem vedela; ali rekel mi je, da je vse natanko pregledal in prevdaril, kako je naše stanje. Ko bi tí hotel, pravi, izročiti in prepustiti mu vse, kakor je, poskusil bi rešiti nam, kar je moči, vsega se ve da bi ne mogel. Tebi bi ne bilo treba za nič skerbeti, samo da mu daš privoljenje in pooblastilo, in da slednjič poterdiš vse njegove naredbe. Kaj praviš, Andrej? To ni nič sramotnega za nas, po moji misli. Če hočeš, in zakaj bi ne, samo reci, kedaj naj pride k tebi, da se pogóvorita; ali pa če še tega nočeš, poroči mu po meni, da privoliš, druzega ni treba. Govóri, Andrej"!

Mož ji za odgovor nejevoljno odmigne z roko, potem se oberne v stran in jo pusti sámo na mestu.

Bilo je nekaj dni po tem, ko priteče in prisopiha Zalka k svoji materi:

„Mati, mati! Naš Tine je tukaj"!

„„Kaj sanjaš""! zaverne jo mati.

„Res, res, mati! videla sem ga in govorila sem z njim. V brezji sem bila z Drejčkom; hotela sva iti k pastirju, ki tam pase. Drejče je nekaj iskal v germovji, jaz sem šla pa sama naprej. Kar zagledam nekoga, ki je na parobku sedel; strah me je bilo, nazaj sem se obernila. Kar me pokliče: Zalka, Zalka! Zdaj sem videla, da je naš Tine; po glasu sem ga spoznala. Hitro grem k njemu. O ko bi ga videli, mati, kakšen je! Ves drugačen je: Ves suh je in bled kakor zid, pa ves raztergan, pa tako

čudno gleda, mati! Ali si bolan, Tine, vprašam ga, ker si tako čuden? Nisem bolan ne, pravi, ali so oče in mati doma? Mati so doma, odgovorim mu, očeta nisem videla, ne vem, če so doma ali so kam šli. Nato mi pravi: Pojdi domóv, Zalka, in prinesi mi kos kruha, ali kar dobiš, lačen sem, pa nikomur ne pravi, da si me videla. Zakaj pa ne greš domóv? vprašam ga na to. Saj vidiš, kakšen sem, pravi, v mraku že pojdem, zdaj me je sram. Le hitro pojdi pa molči, tukaj te bom čakal. Na to sem tekla, kar sem mogla. O ko bi ga vi videli mati, v serce bi se vam smilil! Jaz nisem mogla, da bi vam ne povedala“.

V serce je mater zabolelo, ko je slišala to žalostno novico iz nedolžnih otročjih ust: njej je bilo mahoma vse jasno. Urno se napoti s hčerko k njemu. Meč ji je presunil serce, ko je zagledala svojega sina, takega si vendar ni mislila. To je bil njen sin, ki je šel, še ni leto minilo, tako čverst, tako cvetoč, tako ponosen od nje! Valentin se ni upal očí povzdigniti v mater, ki ga je gledala sè solznimi očmi, kakor gleda samo mati svojega ljubega, nesrečnega sina. Več časa nista izpregovorila besede ne on, ne ona. Slędnjič mu reče mati:

„Vstani in pojdi z menoj, nesrečno dete“!

„„Pustite me tukaj, mati, da se zmrači“; odgovori ji Valentin.

Mati je izprevidela, da je to res najboljše. Podá mu torej nekaj jedi, ki jo je bila sè seboj prinesla. Zdelo se ji je, kakor da bi beraču v bogajme delila. Morebiti je tudi on kaj takega čutil; težko mu je bilo roko stegniti po jedi in dasi je bil silno lačen, ní mu bilo mogoče pokusiti je, dokler ni mati odšla.

Ko je bila že temà nastala, plazil se je kakor tat proti očetovi hiši. Bil je tako srečen, da ga nihče ni videl; tudi izmed domačih ljudi ga ni nihče zapazil, ko se je zmuznil skozi vrata na dvorišče in od tod splezal na svisli v seno. Zastonj ga je mati čakala z večerjo. Ko ga le ni bilo, začelo se ji je dozdevati, kaj je. Išče ga torej povsod, kjer se ji je zdelo da bi utegnil biti skrit; na pol glasno ga kliče po imenu in slednjič se ji res oglasi. Tako išče starka s červičem v kljunu svojega mladiča, ki se je zbegan skril jastrebu v germovji.

Valentin je dobro živel na Dunaji; z'denarjem, katerega mu je oče pošiljal, dokler ga je imel sam dovolj, bili bi lahko drugi trije, štirje dobro živeli. Prijateljev je imel dovolj, da so mu pomagali zapravljati. Potem ko je denar od doma bolj in bolj poredkoma prihajal, začel je dolgove delati, na upanje jesti in piti, kar mu nekaj časa ni bilo težko; saj se je vedelo, da je bogatega očeta sin. Ko mu je slednjič začel oče dobrih naukov pošiljati namesto denarja, obernil se je sè svojimi prošnjami do matere. Ona mu je pošiljala, dokler jé imela kaj. Ko že ni mogla več, pisala mu je in razložila vse kako je zdaj doma. Nato so tudi njegova pisma izostala. Oče in mati sta mislila, da si je kje kakega zaslužka preskerbel. Valentin ga je bil res začel iskati, ko mu je bila že voda do gerla; ali tako zanemarjenemu človeku, kakor je bil zdaj Valentin, nihče prav ne upa, da bi mu dal kako službo v hiši, ali da bi mu izročil svojega sina v poduk. Prijatelji in rojaki so mu res pomagali, dokler so mogli, ali ker so bili skoraj vsi sami siromaki, bila je njih podpora tudi skoraj pri kraji. Ker ni imel več za stanóvanje, prenočeval je zdaj pri tem zdaj pri onem znanci; ali

ko so odšli slednjič vsi na počitnice, bil je čisto brez stanovanja, brez prenočišča v tujem mestu. Raztergan, umazan in lačen se je klatil po ulicah, toliko da ni vbogajme prosil; bil je pravi potepuh. To pa moramo vendar reči njemu na čast, da ni v svoji najhujši stiski nikoli nič sramotnega storil. Prosil ni, še svojih prijateljev ni nagovarjal nikoli; jemal je samo, kar so mu sami dajali, in to vselej s pristavkom, da jim poverne, kader bo mogel.

Slednjič ga primejo za potepuha; ker se ni mogel izkazati, kje stanuje in o čem živi, pošljejo ga, kakor se pošiljajo taki ljudje, v domovino.

In tako je ležal nekedaj bogatega Sodnika sin v senu, kakor berač, na domu svojega očeta, katerega nesreče je bil tudi on ne malo kriv. V svojem ponižanji je blagroval hlapca, ki je hodil brezskerbno žvižgaje po dvorišči!

Mati je imela težko nalogo, povedati svojemu možu, da je sin doma. To je storila že takoj drugi dan dopoludné, kar mora biti, bolje da je prej. Andrej ni zinil besede, ko je slišal žalostno novico. Ali ko mu nekoliko potem pripelje sina, oberne se mož v stran, zdaj še le je spoznal vso velikost svoje nesreče.

B. M.

(Dalje prih.)

Massimo d'Azeglio.

Spisal J. Jesenko.

(Dalje.)

Rečeno je že bilo, da se d'Azeglio in Cavour nista skladala v svoji politiki. Oba odlična rodoljuba sta hrepenela po istem smotru, poterto in razdeljeno Italijo zediniti in jo ojačiti narodu na slavo in korist; a pota, po katerih sta upala priti do tega, bila so različna. D'Azeglio je hotel po ravni in varni poti ustanoviti zedinjeno Italijo, Cavour pa se ni strašil težav in nevarnosti, ki so mu pretile na stermi in opolzli poti do nje. Različnost pomočkov ja je tedaj ločila. Ko pa je d'Azeglio videl preveliki uspeh Cavourove politike, ko je videl, da Cavour panitalijanske deržave ne zida na pesek, ampak na terdo podlogo, in ko je videl, da se Cavouru, kamor koli se oberne, sreča smehlja, preveril se je tudi pošteni d'Azeglio in postal Cavourijanec. Preverile so ga dogodbe zime 1859. in mu pokazale, da se premedeni Cavour ni motil.

Mladeniška navdušenost je prešinila postarelega d'Azeglia, ko je bral one osodepolne besede, katere je pokojni cesar francozki na novega leta dan govoril avstrijskemu poslancu; isto nado za bodočo Italijo je v njem prebudil govor, s katerim je sardinski kralj Viktor Emanuel pozdravil narodne zastopnike. Precej je bil pošteni d'Azeglio pripravljen svojemu nasprotniku odkritoserčno priznati velike njegove zasluge za skupno domovino. Neko jutro meseca svečana dobi Cavour list iz Genove; iz napisa spozna roko d'Azeglijevo. Kar postane ves nemiren in nagloma list razpečati ter ga bere: oči njegove se zalijó sè solzami. List je bil kratek a silno pomenljiv; d'Azeglio omeni Cavouru svojo neslogo

v politiki in potem mu pravi: „sedaj ni več čas razgovarjati se o tvoji politiki, ampak sedaj je treba le delati, da popolnem zmaga". Izreče mu svojo popolno podložnost in udanost in je pripravljen delovati za domovino na vsakem njegovi starosti primernem mestu, katero koli bi mu Cavour odločil. Ženi svoji pa v posebnem listu toži svojo osodo, da mu ni več mogoče toliko storiti za domovino, kolikor bi rad.

Cavour se celó veseli, da je svoji politiki pridobil tako spretnega pomočnika ter najprej pošlje d'Azeglia v Rim. Nesel je namreč znamenja velikega reda sv. Annunziate angleškemu kraljeviču walleskemu, ki je bil prišel obiskat večno mesto. Častna ta naloga je bila le postranska. D'Azeglio je prav za prav šel v Rim, da bi pridobil ondašnje narodnjake za Cavourovo politiko. Prigovarjal je svobodomiselnikom in narodnjakom, da naj bodejo v bodočem prevratu mirni; kajti upor v večnem mestu ali kak drug neprimeren dogodek utegnil bi Italijanom udano Evropo razdražiti; zlasti pa bi utegnil Napoleonovo naklonjenost v najimenitnišem trenotku promeniti v sovraštvo.

Ko je to nalogo dobro izveršil, poslal ga je Cavour za preizrednega poslanca kraljevega v Pariz in London. Kralj mu je dal popolno oblast s francozkimi in angleškimi ministri ustanoviti podlogo za kongres ali zbor najimenitniših evropskih vladarjev, ki bi imeli avstrijsko-italijansko prašanje rešiti. Ob enem mu je grof Cavour še posebno naročil vse storiti, da se Italiji in Sardiniji ohrani prijateljstvo in naklonjenost angleškega ministerstva. Kaj uspešno je d'Azeglio zagovarjal koristi svojega kralja, koristi svoje ožje in širje domovine. Pridobil je za se angleške in francozke ministre ter se z njimi složil, na kateri podlogi bi bodoči kongres obravnaval avstrijsko-italijanske razpertije. Kar se Avstrija umakne ter zahteva druge pogoje; precej očitno tudi izreče, da bode drugače zgrabila za orožje ter siloma iskala svoje pravice.

Vojska italijanska je pred vrati. D'Azeglio se verne v Turin, pripravljen kakor leta 1848. in 1849. zgrabiti za orožje ter se bojevati za samostalnost italijanskega naroda. Ker so se o kervavi vojni med francozko-italijansko in avstrijsko vojsko tudi severne dežele papeževe, zlasti Romanja, uperle, poslal je Viktor Emanuel Massima d'Azeglia za političnega in vojaškega komisarja v imenovane pokrajine. Zlasti je imel red ohraniti med razdraženimi Romanjoli, zbirati jih v vojsko in vaditi jih v orožji, da bi v sili lahko z malim kerdelom prekoračil reko Pad in od te strani pomagal francozko-italijanski vojski. Zato je bil tudi povišan za generalmajora. Delovanje d'Azeglievo med vojsko je na drobno popisal Jos. Torelli, najbolj udani mu prijatelj, kateri ga je tudi spremljal na poti v Bolonijo. Bral naj bi vsak dotične odstavke, da se prepriča, s kako veliko navdušenostjo so Romanjoli sprejeli kraljevega komisarja; sprejeli so ga kot odrešitelja iz hudega zatiralstva. In kako pohlevno se vede mnogozaslužni narodnjak! Bolonijani izpregó konje ter ga mislijó sami slavno peljati v mesto. Ponižni d'Azeglio se temu ustavi in odločno izreče, da če se konji ne zapregó, ne pojde v Bolonijo. Hud šum! Dolg prepir! „Ali veste ali ne, da ste stvari božje, ustvarjene po božji podobi? Če veste, zakaj hočete opravljati dela neumnih živali"? — „„Hudir (oh diavolo!) kolikokrat smo že storili isto, a nikedar se ni nikedó ustavljal,

nikedar nas ni zaradi tega nikedó karal".

— „Dobro, a vsakikrat, ko ste to storili, delali ste kot neumna živina ter pozabili dostojnost pametnih stvari božjih; zato ponavljam vam, da ne pojdem v mesto, če ne bodo konji zapreženi". Udajo se; njih veselje zato ni manje. S cveticami bi ga bili na vozu skoro zasuli. Ko je naročil najnujnejše stvari, razglasil oklic, v katerem naznanja Bolonijanom in Romanjolom svojo nalogo pa tudi njih dolžnosti.

Tu naj stoji le nekaj odlomkov tega razglasa, čegar vse verstice dihajo najčisteje rodoljubje. „Narodi se ne prerodé s petjem in veseljem, ampak s trudapolnim delom in z izkušenimi nevarnostmi. — Bog sam je tako izvolil, da samostalnost in svoboda, najdražja zaklada, od človeka zahtevata tudi največega požertvovanja. — Jaz vas ne vabim na mir in počitek, ampak na vojsko in na delo; ne pozivljam vas na veselice in pojedine, ampak na požertvovanje in terpljenje. Ne nosim vam neomejene prostosti, ampak rednost in pokorščino. — Jaz nisem prišel kot novinec k vam. — Mnogo časa že so me skelele vaše bolečine in občudujem vas, da ste jih ponosno prenašali, občudujem vašo stanovitnost, s katero ste v sercih ohranili živo vero na boljšo bodočnost latinske kervi. — Red in pokorščina se ukoreninita le tam, kjer prestane nesloga. Vsi razpori naj se tedaj odpravijo za zmeraj. — Bog je ustvaril človeka tako, da svobodno misli bodi si o deržavnih, bodi si o vérskih stvareh. Kedor bi mu hotel siloma vsiliti svoje misli, prilastil bi si najdraží dar, ki ga je stvarnik podelil človeku, spravil bi ga v najhujše robstvo. — Pozabite pretekle zopernosti. Podajte si kot pravi bratje roke in mislite, da Italija je složna in le za eno skerbi, da bi se sama osvobodila in po svoje ustanovila. — To naj bode zmagoviti odgovor italijanski onim nasprotnikom, ki nam že od nekedaj očitajo, da Italijani smo nesložni, in zato nezmožni postati zedinjen, svoboden in samostalen narod".

D'Azegliu so izročili v Romanji le vojaško oblast, katero naj bi kot moder deržavnik tudi rabil zoper rogovileže, ako bi hoteli nered delati. A kmalu je previdel, da so razmere v Romanji tako zamotane, da se nevojaška opravila nikakor zanemarjati niso smela. Tako je naràvnost postal kraljev namestnik. Kar pride čez tri dni glaš, da je v Vilafranki skleneno premirje; pride pa tudi iz Turina odločni ukaz, da ima Azeglio zapustiti Bolonjo ter iz Romanje peljati vse piemontske vojščake. Ta ukaz je narodnjaka spravil v največo zadrego; precej zapustiti Romanjo in odpeljati vse vojščake, bilo bi izročiti jo najhujšemu neredu. Zato se po hitropisu sam oberne do grofa Cavoura; ta mu vsled razjasnila sicer nasvetuje, da naj nikar ne zapusti Romanje, a pristavil je, da je prosil kralja, naj ga izpusti iz ministerstva. D'Azegliu to dosti ni pomagalo, kajti on ukaz, podpisan od Evgenija Savojskega, glasil se je tako določno, da je moral poslušen biti.. D'Azeglio sam je poslej prijateljem pisal, da ga je ta ukaz bil spravil v največo zadrego v njegovem življenji (Esser messo al cimento di disobbedire, e di mancare all' onore è cosa da impazzirne). Nazadnje sklene oditi sam, ko je razdraženo ljudstvo pomiril s primérnim oklicem in izročil stotniku Faliconu najvišo oblast; poslal je tudi nekaj vojščakov na južne strani Romanje, da bi jo varovali navala, s katerim so ji papeževi vojščaki na meji

pretili. Ko pride v Turin, gre precej pred kralja ter zahteva, naj ga postavi pred vojaško sodišče, če misli, da je meje izročene mu oblasti prestopil in se nepokornega izkazal. Viktor Emanuel ga blagovoljno sprejme ter mu pravi, da je vse v Romanji prav dobro storil. Nenatančni so bili ukazi, kateri so se mu poslali.

S tem pa delovanje d'Azeglia v letu 1859. ni bilo končano. Evropski diplómati so z raznimi zvijačami in zaprekami po miru, v Vilafranki sklenenem, ustavljali se zedinjenju severne in srednje Italije. Da so se vroče želje italijanskih narodnjakov izpolnile, to je storilo samo načelo, katero po latinski zaznamujemo z besedama: non intervento (ne vtikaj se v tuje homatije). Napoleon III. je krepko in stanovitno zastopal imenovano načelo deržavno nasproti vsem ugovorom evropskih diplomatov. Zato je d'Azeglio konec leta izdal deržavoslovno knjigo, v kateri z raznimi razlogi podpira blage namene francozke politike. Pisal jo je francozki; naslov ji je: „De la politique et du droit chrétien au point de vue de la question italienne". Ta politična knjiga, brez dvombe najimenitniša, katero je d'Azeglio spisal, zagovarja blage želje in namene narodov zoper zvijačo in kriva načela raznih vlad. Z jasnimi razlogi in z gorečo navdušenostjo brani naravno in pametno pravo (droit rationnel), katero je v mnogih stvareh in pogostem škodo terpelo od sklenenega ali vpeljanega prava (droit conventionnel). Ko je v knjigi kaj dosledno razvil dotična načela, ter jih med seboj primeril, oberne se k dejanjskim razmeram italijanskim ter jih presodi po postavljenih načelih. Posebno živo jih primérja z razmerami v papeževih deželah ter nazadnje pravi, da „duhovna oblast zvezana z deželsko je popolnem nasprotna bistvenim načelom kerščanskega razvoja v devetnajstem stoletji". Tist čas pa je tudi pisal že omenjenemu francozkemu politiku Evgeniju Rendu-u: „V Italiji me nimajo za dobrega kristijana -- to je gotovo, da tudi sploh že komaj pričakujejo trenotka, ko vojščaki in biriči ne bodo več ločili serca in Kristusa".

Massimo d'Azeglio od leta 1860.—1866.

Ko je grof Cavour zopet stopil v ministerstvo (za malo časa je bil namreč odstopil, vladalo je med tem ministerstvo Ratazzi), bil je d'Azeglio za namestnika poslan v pridobljeno Lombardijo. Njegov dohod v Milan so praznovali vsi Milančani z največim veseljem. Zakaj bi ne? saj niso sprejeli le zaželenega namestnika, ampak slavili so v kraljevem namestniku tudi mnogozaslužnega narodnjaka, slavili so v njem svojega rojaka; mnogoletno bivanje v Milanu je namreč d'Azeglia vsem priljubilo in vsi so se živo še spominjali slave, katero si je v njih mestu pridobil kot odličen slikar in izversten naroden pisatelj. Namestnik milanski si je kmalu pridobil vsa serca; to se mu mora šteti v tem večo zaslugo, ker ni nikedar rabil nepoštenih pomočkov; pa kako bi se bil med bogatimi Milančani ponašal le malo premožni d'Azeglio zlasti v časih, ki so prišli za dobo bliščavih namestnikov avstrijskih? Skerbel je za veliko in malo; pri opravilih ga je podpiral Josef Torelli, njegov prijatelj in sicer kot prostovoljni dvorni svetovalec brez plače. — Ko se d'Azeglio ni več zlagal s politiko grofa Cavoura, odstopil je ter z nova

prodal konje in se uverstil med infanterijo. Pošteni narodnjak ni mogel odobriti Garibaldijevega podjetja v Sicilijo; nepošteno se mu je zdelo, kako se je južna Italija zedinila sè srednjo in severno. Pa kakor različno od drugih italijanskih deržavnikov je to tudi sodil, deržal se je vendar zmeraj prej omenjenega načela, da nima nobeden tujec pravice, vtikati se v italijanske razmere in razpertije. „Tisti dan, katerega bi dogodbe leta 1860. prišle v nevarnost pred inostransko ali tujčevo silo, bil bi jaz pervi, ki bi jih branil sè svojo kervjo“.

Ko je zapustil namestništvo, poprijel se je zopet slikarstva in peresa, če prav zadnja leta njegovega življenja, njegovo delovanje ni bilo več tako uspešno kakor pred letom 1860. Dve imenitni vprašanji ste zlasti zanimali njegovo mišljenje in delovanje. Pervo je bilo ona tesna zveza italijanske vlade z demokratično-socijalnimi rogovileži. „Oh“! piše Evgeniju Rendu-u (14. julija 1861.) — „pravim vsak dan, oh ker imamo za sé želje vseh Italijanov in 200.000 francozkih vojščakov, mislil bi, da nam je Mazzini popolnem nepotreben“. In drugikrat: „Prišli smo, dragi prijatelj, tako daleč, da smo hoteli združiti se z Mazzinijem, če prav imamo (delam kakor Katon, in zmeraj tisto ponavljam) za sé 200.000 Francozov, vso Italijo, ki po nas hrepeni, in našo malo vojsko na morji in na suhem: c'est à se ronger les poings“ (glej „Correspondance politique“ str. 210). Pošteni narodnjak, ki je vse svoje življenje delal za domovino, a vendar neprestano hodil po ravni poti, bil je prepričan, da ono skrivno postopanje vlade in ono čudno glajenje rogoviležev ne more koristiti domovini; zato je še zmeraj veljavna njegova beseda pri vsaki priliki pobijala ono napačno politiko. Dosedanji razvoj političnega življenja v Italiji kaže, da je d'Azeglio resnico prorokoval.

Drugo vprašanje se je vertilo okolo Rima, po katerem so Italijani od dne do dne, od leta do leta bolj očitno hlepeli, da bi v njem ustanovili glavno in stolno mesto zedinjene Italije. O tem predmetu govori mala knjižica, ki jo je d'Azeglio meseca marcija leta 1861. obelodanil pod naslovom: „Le questioni urgenti“ (nujna vprašanja). V tej knjižici silno jasno razpravlja vprašanje rimsko; ne prezira le ene zapreke, ki zagraja Italijanom pot v Rim. Čez mesto naj nominalno oblast obderži papež, kateremu se mora dati vse primérno poroštvo duševne ali vérske samostalnosti; druge stvari naj vodi in določuje mestni zbor; drugače pa Rimljani naj bolj ko mogoče vživajo italijanske pravice; politično središče in stolišče naj Italijani ustanovijo v kakem drugem mestu. Tako je mislil d'Azeglio bi se najlaže rešilo rimsko vprašanje ter bi ustrezalo obema stranéma: katoličanom in Italijanom. Za to rešenje se je tudi neprestano potezal, še več let poslej. V tem oziru posebno zanimiv je obširen govor, ki ga je 3. decembra 1864. imel v italijanskem starešinstvu*).

*) Gł. Lettere di M. d'Azeglio a G. Torelli — note str. 425—442; na strani 431 pravi: Vè una gran differenza tra Roma Capitale e Roma semplicemente Città italiana, quale io intesi proporla nel mio programma, coi diritti e cogli oneri d'ogni altra, retta a municipio per l'amministrazione comunale, sotto la sovranità nominale del Pontefice.

(Konec prih.)

Narodna skupščina francozka.

Spisal Franjo Šuklje.

(Dalje.)

Ali pustimo galerije in različno občinstvo, ter oglejmo si obširno dvorano in narodne zastopnike. Stalnega predsednika nimajo, temveč izberó si vsakih štirinajst dni drugega; saj ga ni tako krepkega moža, da bi dolgo časa mogel predsedovati taki zbornici! Če se strastni poslanci med seboj napadajo, če potem še poslušalci vsťanejo, kričeč in preteč, slabega zvončka še čuti ni več in predsedniku ne ostaje drugega, nego pokriti se v znamenje, da je seja začasno končana. Potem se počasi zopet mir vrača v razburjeno skupščino!

Danes vidimo na predsednikovem mestu Barère-a, licemérca, ki zaporedoma službuje vsem strankam ter konečno vse zatají in izda. Pravi izgled veliki večini denašnjih politikov, je bil Barère talent srednje mere — a popolnem brez značaja. Lepo in gladko govori, skerbno stavi svoje fraze, v poetičnih podobah vedno uri govorniško svojo nadarjenost, tako da ga je angleški deržavnik Burke kerstil „Anakreonta giljotine". V ustavodajnem zboru še priverženec monarhije, pridruži se v konvenciji s pervega zmérnim republikancem, girondistom, dokler imajo le ti v zboru merodajni upliv. Pri pravdi nesrečnega Ljudevita XVI. predseduje, nagovarja kralja z „Louis Capet" ter govori in glasuje za „smert brez odloga". Kakor monarhičnemu načelu, izneveri se potem tudi girondistom, prilizuje se Robespierreu, ter sè svojimi tovariši Collot d'Herbois in Billaud-Varennes ustanovi grozovlado. Kak prizor, Barère v Clichy-u, v svoji lepi vili, obdan od igralk, ponavljaje z malopridnimi ženskami gerdobije Ljudevita XVI. — in ob enem sestavljaje imena nesrečnikov, katere je drugo jutro izročil revolucijskemu sodišču! Tudi Robespierra pomaga uničiti — a nazadnje doseže tudi njega viharna reakcija in obsodijo ga na deportacijo. Kazen se sicer takrat ni izveršila in še je bil gibčen mož nekoliko delaven na slovstvenem in političnem polji, ter je še le l. 1841. sklenil svoje življenje — a njegovo omadeževano imé hrani zgodovina, imenujoč ga Iskarijota francozke revolucije. Ako pa vprašaš, čestiti bralec, kaj je tega nestanovitnega, slabotnega moža tiralo do licemérstva, izdaje, kervoločnosti, odgovorim z besedo Louis Blanca: „Najkrutejša strast človeška — strahopetnost". Goli strah mu je izsilil grozoviti izrek: „Le mertvi se ne vračajo"! (Il n'y a que les morts, qui ne reviennent pas.)

To so pač možje druge verste, ki zasedajo desno stran narodne konvencije! Mladi so večidel in vendar že imenitni, slavni — lepi so in elegantni, zgovorni in duhoviti, polni navdušenja in odkritoserčnega domoljubja, dasìravno ob enem čestilakomni, nepraktični, strastni. Iz raznih pokrajin velike francozke deržave so se zbrali; tega je izvolila lahkoživa Marsilja, onega so poslali resni Bretonci; ta se je rodil v obertnem Lijonu, onemu je zibelka tekla na solnčnatih bregovih Gironde, kjer dozoreva plemenita kapljica bordelska. Vendar so jih združili enaki nazori, osebno prijateljstvo in enaka tožna osoda tako, da jih imenujemo sè

skupnim imenom: „G i r o n d i s t i". Ko so v pervič nastopili v postavodajnem zboru, sedeli so še na levi strani ter se prištevali najodločnejšim revolucijonarcem. Vzrasli v Voltairejevih nazorih, napadali so cerkev in kovali preostre postave zoper nasprotujočo duhovščino, v svesti si svoje nadarjenosti in notranje veljave, razdejali so brezozirno, kar je še spominjalo na nekedanje predpravice plemstva in zibajoč se v sladkih sanjarijah o republikanski svobodi, v idealih vzetih iz zgodovine klasičnega starega veka, ruli so tako dolgo, da so konečno stermoglavili francozki prestol ter na njegovih razvalinah utemeljili ljudovlado. Ali ko je bilo delo končano, ko so mislili, da je prevrat pri kraji in da bodejo sedaj lehko po svojih nazorih urejali in vladali osvobojeno deržavo, videli so girondisti z nejevoljo in stermenjem novo stranko, bolj podjetno še in bolj prenapeto, pohlepno segati po vladnem kermilu. Tako hitro se verši ta prevrat, da se oni, ki zastopajo skrajna načela še meseca julija 1792., že meseca septembra razvpijejo kot konservativci, da ne rečemo nazadnjaki.

Tako je nastal iz osebnega sovraštva, še bolj pa iz nasprotja idej in nazorov on globoki razdor med desnico in levico narodne skupščine, med g i r o n d i s t i in m o n t a g n a r d i. V pervič sta se sprijela novošegni l i b e r a l i z e m in d e m o k r a c i j a, tako podobna o pervem pogledu in vendar tako zagrizena protivnika. To pa je tako važno tudi za sedanjost in za bodočnost, da bode čestiti bralec oprostil pisatelja, ako se pri tem predmetu nekoliko ustavi ter na kratko izpregovori o izviru tega zgodovinsko pomenljivega boja.

Kaj so nameravali girondisti? Na videz ravno tisto kar montagnardi; hoteli so: „svobodo, enakost" (liberté, égalité). Ali girondistom, odgojenim po Voltaire-ji in pisateljih, katere sploh „enciklopediste" imenujemo, pomen svobode biva v tem, da se v deržavi in družbi vsaka osebnost lehko po svoji moči prosto razvija, da svobodno uporablja vse svoje sile, kakor jih je prejela od narave in osode ter v miru vživa vse, kar je plod njenega dušnega ali stvarnega imetja. E n a k o s t pa tolmačijo le kot pravno enakost, kot enakost zakonu nasproti. Po teh nazorih ima deržava tedaj le nalogo, odpraviti vse postavne predpravice, razrušiti vse spone zavirajoče prosti razvoj posamezne osebnosti, sicer pa prepustiti družbo njenim naravnim nagonom in zakonom. „Laissez faire, laissez passer"!

Kedó ne vidi v girondističnih načelih verhovni program našega liberalizma, kedó ne ceni v njih prave podloge naše izobraženosti? Ali misleči opazovalec se bode spominjal, da, kakor je v starem veku robstvo bílo neizogibni pogoj helenski omiki, tako tudi mi v XIX. stoletji svojo kulturo drago plačujemo z nevednostjo, izprijenostjo in revščino nižjih stanov, zlasti delavcev, kakor to jasno kažejo razmere velikih obertnih deržav. Bilo je zernce pameti v tem, ko je francozki delavec nejevoljno vskliknil: „Kaj mi velja p r a v n a enakost, če se poleg nje širi največa d e j a n j s k a neenakost? in kaj mi koristi, da mi je prosta pot do vseh služeb in dostojanstev, ako moje nadarjenosti ne podpira odgoja, ako jo zatira glad in uboštvo! I kaj ima berač od tega, če bogatin lehko prosto ravna sè svojim premoženjem ter ga množi in množi, a siromak celo tega dostikrat pogreša, česar potrebuje za borno svoje življenje? Odpravili ste plemstvo po rodu,

ob veljavo ste spravili stare diplome in plesnjive pergamente, ali vzrasla nam je silnejša aristokracija, aristokracija bogatinov, pri katerih človek le veljá — kar plača“!

Ravno tu so poprijeli demokrati, montagnardi, zlasti Robespierre, napojen z nazori, katere je „Rousseau razlagal v svojem „Contrat social“ in drugih spisih. Tem možém biva svoboda v tem, da deržava skerbí za nižje stanove, za množico, da brani siromaka proti bogatinu, slabotnega proti mogočnemu. Dejanjsko neenakost naj odpravi deržava kolikor mogoče; izdatno jo olajšati, predrugačiti družbo na korist velike množice, to ima biti glavni namen demokratične ljudovlade, katero so odločno zahtevali skrajni republikanci, montagnardi*).

Ali oglejmo si nekoliko girondistične poslance! Nič ne bóde tako v oči, ter privabi radovedne poglede kakor prava moška lepota, primérna tej, ki jo kaže on zastopnik tam. Najlepši mož na Francozkem — to je Barbaroux, in njega je rodilo in izvolilo staro mesto fokejsko, slavna Marsilja! Od tam je koncem julija 1792. marsiljski odvetnik in navdušen svobodoljub v Pariz prihitel, na čelu znanega marsiljskega kerdela. Malo tako slavljenih mož v tedanjem Parizu kakor Barbaroux in njegovi tovariši, ki so sè seboj prinesli po vsem širokem svetu popevano bojno himno, neumerjočo Marseljezo! Ko se septembra meseca verne kot poslanec, pridruži se girondistom ter se v konvenciji odlikuje po jako pogumnih, a neprevidnih in nekoliko vsaj neopravičenih napadih na Robespierre-a. Do zadnjega vstraja v parlamentarni borbi in še 2. junija 1793., ko ljudske druhali in oborožene čete pritiskavajo na zbornico, zahtevajoč, da izloči girondiste, bode Barbaroux branil čast svoje stranke in parlamentarno samostojnost proti besnemu Maratu in licemerskemu Barère-u. Potem pobegne v Normandijo, v Caën, da bi od tam, združen z nekimi tovariši, upiral se demokratičnemu nasilstvu. Ko ga to upanje vara, napoti se v Bordeaux; on in osem drugih preklicanih poslancev krenejo peš proti jugu, v obleki narodne straže, oboroženi od nog do glave, brez živeža, v vedni smertni nevarnosti. Srečno pridejo v Bordeaux, a tudi iz tega zavetja jih iztira neznana energija nasprotnikov. Skrivajo se po berlogih in po pečinah S. Emilijonskih ali pri znancih in sorodnikih, ali jakobinski komisarji prevohajo vse kote, zasledujejo jih s psi ter jih konečno vendar zatekó. Barbaroux-a so našli pri nekej njivi, oblitega s kervjo, težko ranjenega; sam je bil izprožil samokres proti sebi — a vendar je moral v družbi svojih prijateljev in kolegov Guadet in Salles smert storiti na morišči, v 37. letu svojega življenja!

Malo mesecev pozneje so našli mertvo že od požrešnih volkov objedeno truplo moža, katerega sedaj še vidimo v konvenciji. O izpremenljivost človeške osode, o nestanovitnost javnega mnenja! Glej, to je Pétion, svoje dni župan pariški in najbolj priljubljen mož v glavnem mestu! Dnè 20. jun. 1792. se je branil Pétion odločno, z oboroženo silo posto-

*) Prav jasno se vidi to načelno nasprotje iz dveh spisov, v katerih girondist Condorcet in Robespierre razvijata svoje nazore o pervotnih človeških pravicah ter o namenu človeške družbe in deržave (Louis Blanc, l. c. VIII. 260—266). Še bolj natančno iz zadnjega govora S. Justa, 27. jul. 1794. Prim. Sybel, franz. revolution III. 179—181.

pati proti ljudstvu, ki je ta dan privrelo v kraljevo palačo ogledat in nadlegovat kraljevo rodbino in kralja Ljudevita. Vlada ga je zato začasno odstavila, ali njegov vpliv je tako narasel, da je nekoliko časa več časti užival in več oblasti imel nego vlada in zbornica skupaj. A prišli so tožni dnevi septemberski, v mestni hiši je veleval Marat, po zaporih so opravljale čete morilcev svoje grozovito delo — in Pétion, dasiravno po imenu še glava pariškega mesta, bil je že ničla, brez moči, brez vpliva. Še so ga spoštovali v narodni konvenciji, kateri je bil s pervega za predsednika, zaslužnega mirnega moža in dobrega govornika — ali navali demokracije izpodnesli so tudi njega in v obupnem boji je storil žalosten konec, a bolj natančno ne poznamo okolnosti njegove smerti.

(Dalje prih.)

Živalski pogovori.

2. Penica in kanarček.

Kanarček. Dolgočasnega soseda sem dobil, kakor je videti; ali je ona? po pérji se to ne dá prav razločiti; vendar menim, da bo on; naš gospodar vendar ne bo tako nespameten, da bi babice kupoval. Dobro jutro, sosed ali soseda! Kaj se tako žalostno deržiš? Dobre volje bodi, skakaj in poj; nič slabo se ti ne bo godilo pri nas. Saj vidiš, prostora je dovolj, hrana dobra, skerbna postrežba, peska, čiste vode zadosti in še posebej posoda za kopanje. Naš gospodar je dober človek in siromak tudi ne kaže, da bi bil; zlasti gospodinja skerbi za nas in rada nas ima kakor svoje otroke. Sama nam snaži tičnico in nam daje jedi in pijače; vsak dan nam prinese kaj posebnega za poboljšek; nič nam ni hudega. Ali mordà še ni dolgo, kar si v zaporu?

Penica. Ne, zapora sem vajena; tudi nisem žalostna, samo tiha sem; to je že tako moja navada. Ko pridem v novo stanovanje, bodi si še tako lepo in prijetno, nisem nekaj časa nič prav dobre volje. Čakaj malo, jutri ali pojuternjem bom že veselo skakala in prepevala kakor ti. Res, prav lepo in snažno je pri vas. Tako lepe in velike tičnice še nisem videla. Koliko vas je?

Kanarček. S tabo zdaj osmero; vsako ima svojo pregrajo zase, tako da ni boja in prepira, in vendar smo vsi lepo skupaj.

Penica. Kedó je bil pa pred mano tukaj.

Kanarček. Neka tašica; pred petemi dnevi je zbolėla; sam Bog vedi, kaj ji je bilo, jela ni nič, mirno je čepela razšopirjena, glavico je deržala pod perótjo in dremala. Predvčeranjem je vznak doli pala in mertva obležala.

Penica. Kaj takega tudi nas doleti prej ali pozneje; kratko je tičje življenje.

Kanarček. Zategadelj pa vendar ni da bi se vedno kislo deržali; veseli bodimo, dokler živimo. Jaz sem vedno vesel in prepevam in kričim, da si moj ubogi gospodar časi ušesa tišči. Sploh

vidim, da me on nima posebno rad; ljubši so mu tiči, ki bolj potihoma in mehko pojo, tašice, penice, černoglavčki; tudi kosa ima rad; drozge pa že ne tako, slavca celo ne more terpeti v tičnici. Rekel je ondan svoji ženi, da bi mene rad komú dal, ker mu prehudo kričim; a ona ga je pregovorila; rada me ima, pravi, ker sem tako živ. Sploh se mi zdi, da v naši hiši bolj njena volja velja. Meni je to prav in njemu, kakor je videti, tudi. Človeški pregovor sicer pravi, da kjer žena hlače nosi, mož malokedaj dobro kósi; a tukaj ni tako. Pri kosilu mu ona vedno podaja in ponuja najboljše koščke; časi ga še celo malo popita kakor starka mladiča, kader že noče več sam jesti.

Penica. Ali si ti že dolgo tukaj, pri teh ljudéh?

Kanarček. Kakega pol léta bi že utegnilo biti, káli?

Penica. Kje si bil pa prej?

Kanarček. O, jaz sem že kaj izkusil v svojem življenji!

Penica. Slabo se ti je torej godilo?

Kanarček. Ne meni; jaz sem se vedno dobro imel; a videl sem, kako se je drugim slabo godilo; in to je, verjemi mi, še mnogo žalostneje. Rodil sem se pri nekem malem uradniku, še uradnik prav za prav ni bil, samo pisar je bil mendà, ki nima nič gotove službe. Imel je ženo in dvoje otrok. Žena je bolehala, mendà od samega stradanja; tudi otroka, sinček in hčerka, sta bila bleda. Oče je imel malo zaslužka, ona bi bila rada kaj prislužila, pa ni mogla zaradi bolehnosti in pa za otroke je morala skerbeti. Slabo se je ljudem godilo, vendar ni bilo čuti, da bi zdihovali in tožili. Kader je mož zvečer domóv prišel, seli so za mizo in povečerjali, kar so imeli; potem so šli otroci v posteljo; ona je kaj malega pošivala, mož se je pa spravil nad pisanje, ki ga je bil sè seboj prinesel. Tu se je pač zgodilo, da mu je žena časi malo kaj potožila, ne zaradi sebe, ona je bila z vsem zadovoljna; ali mož se ji je smilil in uboga otročiča. On jo je pa znal vselej tako lepo potolažiti, da je molčala. Kako nedeljo, pa tudi ne vsako, bil je mož prost; tedaj je o poletnem času vzel zjutraj kos kruha pa je šel čez dan iz mesta na deželo metulje lovit in drugo drobno žival. To je bilo edino veselje njegovo. Kar mož nanagloma zboli in tretji dan so ga nesli iz hiše. Ne bom ti popisaval, kako žalovanje in jokanje je bilo za njim. Tedaj se je zgodilo, da moja roditelja in jaz — bil sem njih edini in skupaj smo še živeli — nismo ves dan dobili ne hrane ne vodé; vendar radi smo vse poterpeli, tako so se nam smilile sirote. Tu moram še pristaviti, da so vedno prav lepo za nas skerbeli; žena in otroci niso imeli druge zabave. Mož ni nikoli pozabil, vernivši se v nedeljo domóv, prinesti nam trapotčevega semena, ki ga nam je bil nabral po poti; saj ti je mordà znano, da ga mi posebno radi zobljemo.

Kako se jim je godilo po očetovi smerti, to si lahko misliš. Da ti o kratkem povém: ko je bilo že vse prodano, kar so imeli, pridemo mi na versto. Od nobene stvari se niso tako težko ločili, kakor od nas. Ali moralo je biti, sila kola lomi. To ti je bilo jokanje, ko je vzela uboga vdova tičnico pod pázuho ter jo nesla k tičarju. Jaz sem mislil, da ne bom svoje žive dni več vesel, tako so se mi smilili. Kaj je bilo potem z njimi, ne vém. Mene je kupila neka mlada šivilja. Sirota je bila, nikogar ni imela na svetu; jaz sem ji bil za druš-

Janez Šubic risal — Heliogr. L. C. Zamarski na Dunaji

KNEZOV ZET

[illegible]

Slove[illegible]

[illegible]

OV ZET

čino. Visoko pod streho je stanovala v majheni sobici; ves dan je šivala in pol noči. Šivaje se je z mano pogovarjala in jaz sem ji veselo prepeval, kar sem najbolj mogel. Deklici je nekaj serce težilo, to se je videlo, a vedel nisem kaj. Bil sem še silno mlad in mnogo stvari nisem še umel, katere zdaj umejem. Tako sva nekaj dni lepo sama skupaj živela; kar stopi nekedaj lep mladenič v sobo. Deklica se je silno prestrašila, vsaj tako se mi je zdelo, zdaj je bila bleda, zdaj rudeča, in vedela ni, kam bi se dejala. Ali mladenič je znal tako lepo govoriti z njo, tako se ji je sladkal in prilizoval, kako jo rad ima, da ne more živeti brez nje, da naj ga tudi ona rada ima, saj ni greh; da jo bode vzel za ženo in kar je več enakih sladkih obljub, ki jih deklice rade slišijo. Tako lepo, tako zares je govoril, da sem mu jaz vse verjel. In tudi ona mu je verjela. Ko se je slednjič k njej nagnil, pritisnil jo k sebi in poljubil, ni se branila. Poslej nisva bila več toliko sama. Po več uŕ na dan je sedel mladenič poleg nje; tako sladko sta se pogledávala in poljubávala, jaz sem jima pa prepeval! S časom je začel lepi mladenič bolj poredkoma prihajati; nazadnje ga ni bilo več. Deklica je zopet sama sedela, tiha, z objokanimi očmi. Jaz nisem vedel, ali bi molčal ali prepeval nji v tolažbo. Nekega dné, ko se zjutraj zbudim in pogledam na njeno posteljo, vidim da tako čudno bleda leži in se ves čas ne gane. Drugi dan so jo nesli tuji ljudje iz sobice, jaz ne vem kam! Potem je nisem več videl.

(Dalje in konec prih.) B. M.

Slovenski glasnik.

Osma podoba.

Današnjo podobo je zdelal gospod Janez Šubic, g. Jurja Šubica brat. Predmet ji je vzet iz S. Jenkove pesmi

Knezov zet.

Pač lep je mladi vertnar bil,
Ki rože v vertu je sadíl,
I rad je delal, bil vesél,
Pa tako pesem si je pél:
Najlepšo rožo bom izbrál,
I svoji ljubici jo dal;
Saj bodem, če sem tudi kmet,
Enkrat še vendar knezov zet.

Pri oknu stal je gospodár,
I slišal, kaj je pel vertnár;
Po udih stresel ga je mraz,
Od jeze bil mu bled obraz.
Le semkaj, semkaj moj vertnár!
Tak klical ga je gospodár,
Vertnár si bil doslej ti moj,
Denès pa greš na lov z menój.
Le vzemi puško rísano,
I z mano pojdi na goró,
Da ustrelíva tam volká,
Ki terga mlada jágnjeta.

Ko solnce šlo je za goró,
Prižgalo zvezde je nebó,
Skovír na gori je zapél,
Nekdó slovó od svéta vzel.
Po Kolpi plaval je merlič,
Nad Kolpo je odvával tič.

Odbíje ura polnočí,
Po starem gradu vse že spí,
Hčí knezova le še ne spí,
Pri nji še svitla luč gorí.
Na vertu pa stojí nekdó,
Premílo prosi, presladkó:
Le pojdi, ljubica z menój.
Da poročíva se nocój;
Ko poči zor, ti moja boš,
I jaz za vekomaj tvoj mož.
Tak milo prosi, tak sladkó,
Da zmoti módro ji glavó.

Obléče krilo svileno.
Z ruménim zlatom vdélano.
Čez krilo pa sreberni pas,
I rožo déne v kito las,
Ki jo vertnár je včeraj dal,
Ko je pod njenim oknom stal.

Grad beli tího zapustí,
Za ljubim svojim pohití,
Oh pojdi sem, ne mudi se!
Glas znani v dalji čuti je.
Če teče bolj, če bolj hití,
Klic vedno dalje se glasí.
Počákaj, ljubček moj, postój,
Postój, ne beži pred menój!
Le híti, híti, ljubica!
Saj že na koncu pota sva.

I ko do Kolpe prihití,
Na stermem bregu obstojí.
Iz vode glas se je glasil
Tak žalosten i táko míl,
Da príme s čudno jo močjó
V globoko zvabi jo vodó.
Skovír skovíkati začel,
Nekdó pa votlo je zapél:
Če bil sem tudi reven kmet,
Zdaj sem pa vendar knezov zet!

Poziv

na naročevanje slavjanskega almanaha.

Rojaci! Pričetkom leta 1879 izdadó slavjanski študentje dunajskih visokih šol almanah. V njem se bodo nahajali sestavki v vseh slavjanskih jezicih, zedinjujoč plode leposlovja in vede — izvore navdušenega mladeniškega duha, goječega ne samo ideale najčistejšega slavjanskega domoljubja, nego tudi hrepenečega po resni vedi.

Visoka zadača almanahu je gojiti literarno vzajemnost slavjansko, pospeševati poznavanje jezikov, slovstev, zgodovine in običajev raznih slavjanskih plemen. Politika je strogo izključena.

Slavjanski almanah naj bi bil pravi plod slavjanske vzajemnosti med dunajskimi slavjanskimi vseučiliščniki, katera si je navzlic neugodnim razmeram opomogla ter postala krepkejša, nego bi se bil kdo nadejal.

Temu dokaz naj bi bil slavjanski almanah! Mlado drevesce naj bi rodilo stotéren sad, kateri naj bi poizšel iz središča Avstrije v vse slavjanske pokrajine.

Velika je zares ta zadača. A iz malega rase veliko! Sloga jačí! kar eno leto ni rodilo, to je nastalo v desetih letih; kar ne doseže posameznik, to je možno stotini.

Zato se iz središča Avstrije slavjanski vseučiliščniki obračamo na domoljube v krasnej svojej domovini, da nam pomorete pri našem delovanji. Da lepo podjetje ne pogine treba nam pomoči: duševne in še več gmotne podpore. V vse slavjanske pokrajine šel je ta poziv. Podpisanim članom redakcije dan je bil nalog, da pokličejo na pomoč slovenske rodoljube. Udeležite se torej, dragi rojaci, v kolikor mogoče obilnem številu, naročevanja na almanah slavjanskih študentov na Dunaji!

Najuljudneje prosimo osobito Vas, peresa vešče slovenske ume, da ste nam krepka podpora sè svojimi umotvori.

Zedinite se z nami tudi Vi, verli sobratje iz akademičkega društva, „Triglava“ v Gradci, in pomagajte, da dovedemo to podjetje do častnega uspeha, ki bode na slavo nam vsem.

In Vi, verli dijaci srednjih šol po Slovenskem, delujte, da pridobi dobra stvar mnogo podpornikov.

Naročnina znaša 1 gold. 20 novč., prodajal pa se bode v knjigoteržtvu po 1 gold. 60 novč.

Spisi in naročnina naj se blagovolijo pošiljati pod naslovom: Todor Stefanović-Vilovski, Wien, VII., Burggasse Nr. 24, in sicer spisi najpozneje do konca novembra t. l.

Na Dunaji 10. avgusta 1878.

Todor Stefanović-Vilovski.
Radoslav Pukl. Davorin Hostnik.

Temu listu je priložena osma podoba: „Knezov zet“.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Leto IV. Na Dunaji 1. septembra 1878. List 17.

Sodnikovi.

XV.

Kakor se nesrečnega na smert obsojenega človeka, ko je sodba poterjena, polasti neko brezčutje, da se več ne boji in ne upa, tako je Sodnik mirno čakal dneva, ko se mu razruši nekedaj tako veličastno in terdno poslopje njegovega blagostanja. Vendar ta dan ni prišel tako hitro, kakor se je nadejal on in znanci njegovi. Ljubezen do njegove hčere, ali usmiljenje do nesrečnega moža in njegove družine ali pa oboje skupaj, ni dalo Brezarju mirú. Dasi je bil Sodnik tako prevzetno in osorno zavernil njegovo blago ponudbo, ukrepal je vendar in ugibal Anton, kako bi bilo pomagati možu brez njegovega privoljenja, proti volji njegovi. In res je, nekaj z obeti in dobro besedo, nekaj pa tudi z gotovim denarjem, dosegel vsaj toliko, da je stvar nekako obvisela.

Tiho in žalostno je bilo sedaj vse pri Sodnikovih; nihče se skoraj ni upal na glas govoriti, kakor da bi imeli merliča v hiši. Brez hlapca in dekle so bili, družina je sama delala, kolikor je kedó mogel. Sodnik sam in Valentin sta opravljala potrebna hlapčevska dela. Posebno žalostno je bilo videti Andrejčka in Zalko; uboga otroka, prej tako živa in vesela, plazila sta se zdaj vsa pobita in poparjena po hiši, po dvorišči in po vertu. Videla in čutila sta, da je zdaj vse izpremenjeno, a vedela nista, kako in zakaj. Andrej je svojega mlajšega sinka posebno rad imel; prej si ga je večkrat sedé posadil na kolena, ter malo poigral se z njim; zdaj ga ni pogledal, še prav nepriljuden je bil z njim, tako da je mater bolelo, ali rekla mu vendar ni nič. Zato se ga je Andrejče tudi ogibal. Vendar skerb mu ni dala pokoja. Ker mu ni hotela mati nič povedati, ujunači se nek dan ter gre

naravnost k očetu, naj že bode kar hoče. Andrej je ravno nekaj pri kolih popravljal, ko stopi deček predenj ter ga nagovori:

„Mati pravijo, da nič ne vedó; jaz pa vem da vedó, samo povedati mi nočejo; zato vprašam vas, oče: zakaj je zdaj vse tako čudno pri nas? Zakaj ste vi tako žalostni, oče“? „„Kaj to tebe skerbi““? zaverne ga oče osorno.

Ali deček se ne da oplašiti; pogumno dalje vpraša:

„Ali je res, oče, kakor mi je dějal sosedov Francek, da nam bo vse prodano? Jelite, da ni res“?

Na té besede zavihti Sodnik ves razkačen kladivo, ki ga je imel v roki, nad svojim sinom rekoč.

„Poberi se mi izpred oči, spaka! če ne — —“!

Tako serditega Andrejče še nikoli ni videl svojega očeta; prestrašen odskoči nekoliko v stran, da bi ga ne zadela serdita očetova roka; potem obstoji, reče nič ne; a tako žalostno, tako milo pogleda svojega očeta, da se temu serce stopi. Urno skoči k njemu, privzdigne ga od tál, stisne ga na persi, poljubi mu čelo, potem ga izpusti na tla in naglo otide. Vse to se je tako hitro godilo, da se je deček komaj prav zavedel, kaj se z njim godi; a to je pa izprevidel, da je oče nesrečen, jako nesrečen!

Neko popoludné proti večeru je bil Andrej sam na vertu; na klopi pod drevesom je sedel in premišljal svoj žalostni stan. Čudno se je pač njemu samemu zdelo, kako je to, da stvar še tako dolgo visi: zdaj še le mu je stopilo jasno kakor nikedar poprej pred oči vprašanje: Kaj bode z ženo in otroci? nase ni mislil. Hudo mu je bilo pri serci; zdaj je bil pripravljen storiti vse, kar bi mu bil kedó svetoval, da bi odvernil skrajno nesrečo od svoje družine: že se je bil skoraj sprijaznil z mislijo, da bi stopil pred zaničevanega Brezarja ter ga prosil: pomagaj, ako moreš! V tem trenotji je naravna ljubezen do družine premagovala prirojeno mu prevzetnost in terdovratnost — v tem trenotji; a kedó bi bil porok, da se mož, ko vstane in nastopi svojo ternjevo pot, ne premisli in ne pade zopet nazaj v svojo staro terdoserčnost in svojeglavnost.

Té težavne poti mu ni bilo treba. Ko je tako zamišljen sedel, približa se mu nekedó kakor tat s tihimi koraki. Bil je Nosan. Ko ga Sodnik nejevoljno pogleda, zapazi, da je človek nekako izpremenjen. Zadnje dni je hodil silno zanemarjen, kakor človek, bi se mu slabo godi; zdaj je imel vso novo obleko in zadovoljnost mu je sijala z obraza.

„Kaj iščeš tod“? ogovori ga Sodnik precej osorno.

„Nič ne iščem“, odgovori mu Nosan z nekako zamolklim glasom, kakor da bi ne imel prav dobre vesti. Nekaj bi rad govoril s tabo, tebi na korist, ako boš pameten: ali tukaj ne gré: vstani pojva v tvojo sobo; stvar ni da bi jo vsak slišal“.

„„Kar je poštenega, lahko vsak človek sliši““.

„Pameten bodi, Andrej, drugače ne morem govoriti s teboj“.

„„Jaz pa pravim, povej mi tukaj, kar imaš: če nočeš, pa pojdi, od kodar si prišel; jaz te nisem klical““.

Ko je Nosan videl, da moža ni premakniti z mesta, začne ogledavati kraj. ali ni nobenega človeka blizo. Ko se je prepričal, da sta sama, oberne se k Sodniku rekoč:

„Vidiš, da nisem napačen človek, Sodnik? Dobro se mi godi, kar lahko vidiš.

vendar nisem pozabil svojih starih prijateljev; če imam jaz, naj imajo tudi drugi: posebno pa ti, če tudi si časi malo neprijazno z mano ravnal; ali to bodi vse pozabljeno".

„„Kaj čeljustáš"" ! seže mu Sodnik nejevoljen v besedo: „„povej hitro in na kratko, kar hočeš; saj dobrega tako nič ne bo"".

„Dobrega, dobrega, če boš pameten, Andrej"!

Na to se ozre še enkrat plaho okolo, potem potegne nekaj iz nedrija ter pokaže Sodniku:

„Ali poznaš še to podobo"?

Sodnik debelo gleda; imel je pred očmi čisto nov stoták.

„Odkód ti to"? vpraša ter ga ostro pogleda.

„„Ta ni sam, še več ti jih lahko pokažem; taki smo zdaj mi, vidiš Sodnik""!

„Vprašal sem te, odkod si to dobil".

„„Le počasi, vse se ti pové, samo poterpljenja je treba"".

„Kaj bi te vprašal, po pošteni poti nisi prišel do tega, to je gotovo".

„„Po nepošteni tudi ne, samo pameten mora človek biti kakor pravim; ukradeno ni, kakor si morebiti misliš, tudi sè silo ni vzeto, ne sè zvijačo. Kako bi bilo potem nepošteno pridobljeno""!

Sodniku se je začelo nekaj dozdevati; vendar rekel ni nič. Čakati je hotel, da se Nosan sam izpové. Ali to ni šlo tako hitro; Nosan naredi silno prebrisan obraz, pomežika sè svojimi drobnimi mišjimi očmi ter začne:

„Vidiš, Sodnik, terdi časi so dandanašnji; preveč nas je na svetu; boriti se moramo za svoj živež, kolikor nam ga je treba, da nam sapa ne uide, kakor se kateri more. Z rezanico v glavi se ne pride daleč; pameti je treba in prebrisanosti. Z vélike ceste je treba časi kreniti na bližnjico: po germovji in ternji se je treba plaziti, če si tudi človek malo roke ali obraz razpraska, da druge prehiti. Samo vedeti se mora za bližnjice. Zakaj pa ima človek pamet, da bi je ne rabil v svojo korist? Kedor si more z lahka kruha služiti, kaj bi se ubijal z véliko druhaljo, kakor černa živina! Glej, jaz jih nekaj poznam, lahko bi ti jih imenoval, pa zdaj ti jih še nočem, ki so, ni še dolgo tega, sline požirali; zdaj živé kakor vrabec v prosi. Svoje raztergane koče so poderli in sezidali so si hiše kakor gradove. Poglej, da ti enega imenujem, Borovščakovega Martina, kako si je hitro opomogel. Ljudje ugibljejo in ugibljejo, nihče nič pravega ne vé, on se jim pa smeje. Pameten je bil, druzega nič; sreča mu je roko molila, on jo je prijel za roko, in zdaj je na terdem. Vidiš, Sodnik, ti bi lahko ravno tako, samo da bi hotel. Vidim, da že težko čakaš, ne bom te predolgo prézal, torej naravnost: Našel se je mlad človek, prebrisana glava, da malo takih; on je pravi dobrotnik vseh, ki so brez svoje krivice zagazili v siromaštvo.

Bil je že v sedmi latinski šoli, ali veselilo ga ni čepeti za prašnimi knjigami; popustil je šolske klopi in šel je k vojakom. Ali tudi tu ni našel mirú, pregerdó tu ravnajo z ljudmi; molčati je treba in terpeti vsako krivico. Ko bi bil imel kaznovan biti zaradi neke nepremišljene, a resnične in pravične besede, popustil je vojaški stan in pobegnil; zdaj se potika po deželi in skriva pri usmiljenih ljudéh. Večkrat so mu bili že na sledu, ali dobili ga niso in ga ne bodo. Srečen, pri komur poterka on na duri, da naj ga vzame pod streho. Cesar ali kralj ne vem če plačuje tako kakor on vse, kar se mu dá; bogastvo pušča povsod za sabo".

„„To je“‟, seže mu Sodnik, ki mu je to besedovanje že predolgo terpelo, v besedo; „„ta človek denar dela“‟.

„Ne tako glasno, saj ni treba, da bi vsak slišal, kar govoriva. Tako je, kakor praviš, Sodnik; bankovce dela‟.

„In kaj to meni pripoveduješ‟? reče Sodnik ter vstane nemiren.

„„Ostani nù, ostani, kam se ti tako mudi? Ravno tebi to pripovedujem in upam, da mi boš še kedaj hvaležen, da sem ravno k tebi prišel“‟.

„Kaj hočeš od mene‟?

„„Ne bodi kakor vihar, če hočeš da se pogovoriva. Miren bodi in poslušaj, potem stori, kar se ti zdi“‟.

„Meni se zdi, da sem te že predolgo poslušal‟.

„„Kako? saj ti nisem še povedal, pokaj sem prav za prav k tebi prišel. Lahko si misliš, da tak človek ne more predolgo prebivati pod eno streho, ako noče, da ga zasledé. Zdaj se mora zopet preseliti in jaz sem ga pregovoril, da pride — k tebi“‟.

„Zakaj ravno k meni‟? reče Sodnik kakor prestrašen.

Nato Nosan nekoliko časa molči, kakor da bi prav ne vedel, kaj bi rekel; ali se pa morebiti ni upal povedati vsega, kar je mislil, da bi Sodnika ne oplašil. Reče mu torej:

„Zato ker je ta kraj najbolj pripraven; pri Sodniku ga ne bode nihče iskal. Veš, tam v tvojem smerečji, tista koliba je kakor nalašč pripravljena za to. Tam ga naselimo, tja mu bomo nosili jedi in pijače, in česar mu bode še treba. Ti samo molči in delaj se, kakor da bi nič ne vedel; za drugo bom že jaz skerbel‟,

Zdaj je Sodnik molčal; na obrazu se mu je videlo, da se mu je vnel hud boj v persih. Čez nekaj časa mu reče z resnim glasom:

„Nosan, ali veš, kaj mi svetuješ? Star si, menim, dovolj; tebi ni treba praviti, da je to veliko hudodelstvo in ostro prepovedano‟.

„„Ostro prepovedano je res, in to tudi mora biti; kaj bi bilo, ko bi vsak smel kaj takega? Ali je pa to tudì hudodelstvo, pregreha, krivica, to je drugo vprašanje. Ako greš v hudi vročini, lačen in žejen in izpehan, mimo velikega nograda, kjer visi tisoč in tisoč lepih, zrelih grozdov; sline se ti cedé, ako se ti niso že popolnoma posušile; žive duše ni videti blizo; prepovedano je res, ali če sežeš po grozdu, če ga odtergaš in pozoblješ, da si dušo privežeš — prepovedano je res, kakor pravim, ostro prepovedano; mož s puško v roki hodi po nogradu — vendar vprašam te: Ali si storil kaj hudega? ali se bo možu, ki ima toliko grozdja, kaj poznalo? In tebi je vendar pomagano. Deržava, lepa reč, ali pa deržava tudi skerbi zate? ali gane samo z mazincem, da bi ti pomagala? V deržavi ima vsak človek pravico, mirno, da ga nihče ne moti, umreti od glada! Koliko si storil ti zanjo, dokler si mogel? koliko si jí plačal davkov; kaj je ona storila zate? Ali bi ne bila njena dolžnost, pomagati ti zdaj, ko si oslabel; in če tega noče, kakor je dolžna, ali nimaš pravice, vzeti si sam, kar je tako rekoč tvoje po božji in človeški pravici? Če si prisvojiš toliko, da si pomagaš zopet na noge, vprašam te, komu boš storil krivico? ali bo to tvojega soseda bolelo? Vem, kaj mi hočeš na to odverniti: Kaj bi pa bilo, ko bi vsak to storil? Prijatelj, da se to ne zgodi. zato je že skerbljeno, nič se ne boj. Vsak tega ne more; kedor pa more, ta je ne-

umen, ako tega ne stori. To je samo kakor neko posojilo; saj tudi deržava jemlje tako na pósodo od svojih deržavljanov, kader je sila; kader si opomoreš, kedó ti pa brani poverniti zopet s časom, kar si na posodo vzel, ako bi te pekla vest. Bodi torej pameten, Sodnik, in ne odganjaj sreče, ki se ti ponuja, morebiti zdaj zadnjikrat''.

Mirno je poslušal Sodnik té krive nauke; pač bi bil lahko mnogokaj na to odgovoril izkušnjavcu; vendar bil je v takem stanji, da se mu ni vse, kar je slišal, tako ničevo zdelo, kakor je bilo v resnici. Ogibajoč se pravega vprašanja začne ga strašiti:

„Ali si pa prav premislil, Nosan, kaj delaš, da meni take stvari pripoveduješ? Ali ne veš, da te imam zdaj v svoji pesti'?

„„Sodnik izdajalec, ovadúh? Ne, dobro vem, kaj delam. Lahko bi ti bil dejal, da mi daj roko in besedo, da ostane med nama, kar ti bom povedal; pri tebi tega ni treba; predobro te poznam. Če tudi se nam ne pridružiš, vem, da se nam tebe ni bati. Človek mora vedeti, s kom govori; mož ostane mož, naj se mu še tako hudo godi. Torej, Sodnik, nič pomiselka, odloči se, vdari mi v roko, kakor mož možu, in tvoje stiske je konec''.

„Ne, Nosan; tu ni treba nič pomiselka. Slabo se mi godi res, kaj bi tajil, saj tebi tako ne morem, ko bi hotel. Siromak sem, berač, a dozdaj še pošten. Če ne morem druzega, pošteno ime hočem zapustiti svojim otrokom, da se jim ne bo treba sramovati svojega očeta še po moji smerti. Če mi ne veš druzega sveta, pusti me in hodi z Bogom'!

„„To je torej tvoja zadnja beseda''?

„Kakor sem rekel'.

„„Kakor te je volja. Komur ni svetovati, njemu ni pomagati. Drugih imam dovolj na izbiro, ki z veseljem sprejmó mojo ponudbo. Saj ni da bi moral ravno ti biti. Srečno''!

In prekanjeni lisjak se je delal, kakor da bi odhajal. Vendar čez nekaj časa se premisli:

„Ne, Sodnik, tako te ne morem pustiti. Veš, mnogo dobrega sem pri tebi vžil, ko se ti je še dobro godilo. Nehvaležen bi bil, ko bi šel drugam. Premisli se, bodi naš, ne boš se kesal. Kaj boš sè svojo poštenostjo? Beračit pojdeš lahko z njo tí in tvoji otroci. Ali ni dolžnost očetu storiti za svoje otroke, kar more? Bojiš se, da bi nas ne zalezli? Nič se ne bati; mi smo previdni in vemo kaj delamo; moja koža je meni tako ljuba, kakor tebi tvoja. Poskusi samo, videl boš, kako je to lahko in brez nevarnosti, samo jezik za zobmi! Nekaj serčnosti se ve da je treba. Ali pomisli, da ti ni druge pomoči. Nekedaj so možje v takem stanji, v kakoršnem si zdaj ti, o polunoči v „ris' hodili, hudiča klicali in svojo dušo mu zapisavali. Dandanašnji ni več taka navada. Hudič se zdaj ne dá več priklicati, mendà ima že toliko duš v peklu, da se za nobeno več ne zmeni. — Tiho, nekedó gre! Premisli to stvar čez noč; jutri pridem zopet o tem času na to mesto. Bodi pameten, Sodnik. Srečno'!

Na to izgine kakor senca. Sodnik je mirno obsedel na svojem mestu. Ni mu dejal da naj pride, ne da naj ne pride.

B. M.

(Dalje prih.)

Massimo d'Azeglio.

Spisal J. Jesenko.

(Konec.)

V preimenitnem govoru zavrača d'Azeglio znano pogodbo, ki sti jo Italija in Francija zastran Rima sklenili 15. septembra 1864. Prebrisani deržavnik in pogumni narodnjak pretehtuje od vseh strani imenovano pogodbo ter kaže zbranemu starešinstvu, da ona ne zadostuje ne Franciji (katoličanom) ne Italiji in da bodo iz nje le homatije in razpertije se rodile. Poštenost mu je nad vse. „Prepričani bodimo, da se narodje dobro vladajo in cvetó, kedar jih vodijo pošteni možje, stanovitni in previdni možje, ki gledajo na svojo čast in jo varujejo, ki so nesebični in odkritoserčni ter zmeraj pripravljeni žertvovati se za splošni blagor. Če pa mesto takih mož vodijo narode možje brez stanovitnega značaja in potrebne modrosti in previdnosti, propadali bodo in gazili iz slabega v slabeje, naj bode že vlada v Turinu, v Rimu ali v Florenci ali kamor koli jo hočete prestaviti.“ (Elj. str. 437). Pri teh besedah se bralec nehoté spominja onega lista preslavnega „Junija“, ki na nekem mestu: svojih nepozabljivih pisem piše „the ruin or prosperity of a state depends so much the administration of its governement . . . . Na drugi strani (438) nadaljuje d'Azeglio: S tem ne mislim vojske začeti z odstopivšimi ministri. Oni so gotovo storili najboljše, kar so znali in mogli; mislim pa s tem pokazati potrebo, največo nujno potrebo, ki nas sili, z nova pridobiti pri vnanjih deržavah in v Italiji on dobri glas, ono dostojanstvo, ono zaupanje, ki so po besedah grofa Cavourja „conditio sine qua non“ našega vhoda na Kapitol.“ D'Azeglio je ostal poštenjak, naj je kot pervi minister vodil sam italijansko politiko, ali naj je kot zasebnik premišljeval osodo svojih rojakov in presojeval delovanje italijanskih ministrov, italijanskih stranek. Zato mu je omenjena pogodba prizadevala toliko serčne bridkosti. Tem bridkeje mu je bilo pri serci, ker je eno leto poprej isto vprašanje razpravljal v listu, poslanem Evgeniju Rendu*) ter tudi nasvetoval pogodbo pa z drugačnimi pogoji, ki bi po njegovih mislih zadostovali vsem strankam.

Kakor velik nasprotnik je bil zvijačni politiki premedenega grofa Cavoura, vendar ga je občudoval o velikanskem njenem vspehu. Ko je Cavour 6. junija 1861 umerl in so njegovo smert poročili d'Azegliu, prizadelo mu je toliko bridkosti, da se je zjokal.

„Mislečemu na smert ubogega Kamila (Cavoura), ponavljal je pogostem one dni, „počilo bi mi skoro serce zarad dobrega, katero sem mu želel, in zarad Italije; in vendar nikdo ne more reči, da bi se jaz bil zmerom, zlasti pa zadnji čas prišteval med njegove najveće občudovalce“. „Ta novica“, piše prijatelju, „nas je kakor strela pobila. Smert njegova je ena onih velikih dogodeb, s katero nas je previdnost božja vdarila in katerih pomen in imenitnost se precej ne more prevideti. Zanj morebiti je to dobro; odšel ali odmerl je prej, ko se je njegova slava približala zapadu; te osode nimajo vsi“. „Za nas“, piše drugikrat, „je nje-

*) Correspondance politique — v str. 259.; list je pisan 28. prosinca 1863.

gova smert strašanska izkušnja; pa če Bog hoče ohraniti Italijo in če si mi znamo zaslužiti njegovo pomoč, ali je ne bo ohranil — tudi brez Cavoura? Jaz vsaj sem ga obžaloval kakor brata". Odveč bi bilo, navajati še druga mesta iz njegovih pisem, kajti prednje besede že preočitno pričajo, da politično nasprotstvo njemu nikdar ni zaslepilo pameti, da se nikdar ni kazalo kot ostudna strast, ki nič dobrega svojemu nasprotniku priznati noče. D'Azeglio je nasprotoval grofu Cavouru, kedar koli je mislil, da se Cavour poslužuje napačnih ali nepoštenih pomočkov, da domovino vodi po krivi in nevarni ali nečastni poti. Osebnega sovraštva ali nasprotstva, ki se med političnimi nasprotniki žalibože! kaj pogostem kaže, pa med njima nikdar bilo ni.

Leta 1862. septembra meseca je bil d'Azeglio iz Canera, kjer je poleti bival, poklican v Turin, kjer se je sestavljalo izvenredno sodišče za generala Garibaldija. Kaj se ima zgoditi z ujetnikom v Varignani? D'Azeglio, mož, ki nikdar v svojem življenji ni zatajil načel poštenosti, je rad priznal velike zasluge Garibaldija za Italijo, a v danem slučaji je, kot ud onega izvenrednega sodišča, posebno povdarjal, da postave v deržavi imajo občno veljavo za vse deržavljane, nobeden ni in ne more biti izvzet, zato se tudi takrat naj ne dela izjema.

V začetku leta 1863. jel je pisati znane „Ricordi" preimenitne svoje „spomine". Med tem preimenitnim delom se vendar nikdar ni odtegoval — drugim nalogam; zdaj je delal za korist kake občne naprave, zdaj dobre nasvete dajal mladim prijateljem in znancem, še bolj pogostem pa popolnem mu neznanim možem, ki so se v imenitnih slučajih in vprašanjih do njega obračali. V tem oziru navedem naj tukaj list, ki obsega razen občno veljavnih načel neprecenljive svete namenjene narastajoči mladini, nadi boljše bodočnosti. „Prašate me za svet; list vaš pa mi kaže, da si veste tudi sami dobro svetovati. Politika ima žalostno osodo biti edino znanstvo ali bolje rečeno, edina umetnost, o kateri vsi mislijo, da jo razumejo, poznajo in da se vedo z njo prav pečati, če se je prav nikdar učili niso".

„Jaz pa mislim, da je politika kakor medicina umetnost, zastavljena na razna znanstva, na natančno znanje dogodeb, in le na te se more opirati. Pred vsem treba je poznati zgodovino, treba jo je imeti v mazinci; kajti kedor hoče določiti kaj se bode zgodilo, mora vedeti, kaj se je v enakem ali primernem slučaji bilo v preteklosti zgodilo. — Da spoznamo kaj koristi ali škoduje neodvisnosti in svobodi, razvoju in kreposti narodov, da spoznamo kako narodi postajajo in se razvijajo in kako propadajo in ginejo, treba je gledati v preteklost in opazovati in preiskavati izglede narodov v njihovi preteklosti. — Če imenujem tù zgodovino, obsega ta beseda vsa znanstva, katere poznati treba je političnemu pisatelju. Potem treba je poznati ljudi in vedeti, kako jih je moči napotiti k delu, kako se dajo pregovoriti, kako se dajo priviti, da se žertvujejo, kajti brez požertvovanja se na tem sveti nič dobrega ne stori. — Če je vse to res in če je tudi res — in o tem mislim se gotovo skladava — da je nedostojno možu, tuje misli prisvojiti si brez premišljevanja; temveč vsak mora misli si ustanoviti z lastnim preiskavanjem, z lastno razsodnostjo, z lastnim prepričanjem —, če je vse to res, prašam

vas, ali je mogoče, da bi kedo pred 30. letom svoje starosti imel toliko časa prisvojiti si celo versto znanstev, brez katerih nikdo svojih misli na terdno podlogo podpirati ne more. — Če vam so dosledni moji sklepi, imate tedaj odgovor na svoje vprašanje. — Mladeniči naj tedaj učé se teorij: možjé naj z ozirom na primerne slučaje po njih ravnajo in starčki, ki imajo dosti izkušenj ali bi jih vsaj morali imeti, naj seznanjajo z njimi tiste, ki pridejo za njimi, če naleté osebe dovolj razsodne, da jih vedo primerno ceniti. — — — Po vsem tem pa se politika dela s primernim postopanjem. Tega se človek ne more naučiti: to mu je prirojeno ali pa ne —; politično oko je kakor oko zdravniško. Politično oko je dar božji in zato so tako redki pravi deržavniki".

Kjer je mladina, tam je bodočnost; zato je d'Azeglio zadnja leta skoro neprenehoma deloval, da bi med mlade Italijane zasejal zdrava načela. Ta blagi namen ga je tudi določil, da se je dve leti pred smertjo poprijel trudapolnega obširnega dela. Začetkom leta 1863. jel je namreč spisavati „I miei Ricordi", knjiga, katerej nima nobeden narod evropski enake na stran postaviti. Žalibog da je prezgodnja smert starčku pero iz rok izderla, kajti knjiga v dveh precej debelih zvezkih obsega le življenje njegovo do leta 1846. Blagi namen svojemu narodu koristiti ga je neprestano vodil pri spisovanji rečene knjige; le ta blagi namen je podpiral njegovo železno voljo, da je celó zadnje mesece svojega življenja zmeraj z nova poprijemal za pero in nadaljeval svoje spomine, dasi so ga semtertje prav velike telesne slabosti in bolezni tlačile. V teh spominih svojih je d'Azeglio Italijanom z izgledi in lepo besedo pokazal, kako se morajo preroditi, če hočejo razkosano domovino zediniti in jo potem močno ohraniti proti vsem sovražnikom. „Najnevarniši sovražniki Italije niso Avstrijanci, ampak Italijani sami. Zakaj? Zato ker so Italijani hoteli ustanoviti novo Italijo, sami pa so hoteli ostati stari Italijani kakor so bili poprej, z vsemi napakami, ki so že od starodavnih časov njih dedščina. Italijani mislijo Italijo prenarediti, a nobeden med njimi ne misli, da je treba prej samega sebe prenarediti. Italijani kakor nobeno drugo ljudstvo ne bodo prej močen narod, dobro upravljen in uravnan, zavarovan proti tujim in proti notranjim rogoviležem, popolnem svoboden in sam sebi svojo osodo določujoč narod, dokler vsak — visokega, nizkega in srednjega stanu — ne bode izpolnjeval svojih dolžnosti. Dolžnosti izpolnjevati, zmeraj najbolje storiti ali vsaj vse storiti, kar nam je mogoče, je mnogokrat zoperno . . . . ; treba je terdne volje, treba je prepričanja, da vsak svojo dolžnost mora storiti ne zato, ker mu morebiti koristi ali mu veselje dela, ampak zato, ker je njegova dolžnost. Ta močna volja, to prepričanje, nadaljuje d'Azeglio v predgovoru, je on blagi dar, ki ga imenujemo značaj. Zato pravim, da perva potreba Italijanov je, da sami sebe prerodé, da postanejo Italijani poštenega in močnega značaja; — — — a Bogu bodi potoženo, ustvarila se je Italija, pa ustvarili se niso Italijani". Poleg imenitnega tega dela bilo bi odveč še omeniti, da je zadnje leto svojega življenja o novih volitvah za parlament zopet pred občinstvo stopil s „pismom do volilcev (Lettera agli elettori). Če je knjižica prav pisana bila v preprostem jeziku ter je obsegala prav navadna, skoro sploh znana načela,

vendar se je ljudstvu jako prikupila; naglo se je bila v tisoč in tisoč iztisih razširila po vsej Italiji.

Konec leta 1865. je sploh poštovani narodnjak v svojem letovišči ob Jelikem jezeru zbolel za merzlico. Bolezen je prihajala zmeraj hujša; zato so ga preselili v Turin, kjer je 15. prosinca 1866. ob petih popoldan, po polnem udan v voljo božjo, umerl. Sprevod bil je jako veličasten; razen kraljeve rodovine in ministrov spremljali so ga tudi zastopniki raznih mest in strank italijanskih, globoko čuté, da je z Massimom d'Azegliem umerl eden največih Italijanov našega stoletja.

Taki so pervaki pri drugih narodih; le takim delavnim in skoz in skoz značajnim, prebrisanim in nesebičnim možem pristoji tudi častno ime pervak, ne pa duševnim vešam in puhlim ropotačem!

Narodna skupščina francozka.

Spisal Franjo Šuklje.

(Dalje.)

A kedó je on poslanec, kateri, dosihmal skoraj apatičen, se sedaj na govorniški oder spravi ter takoj vso pozornost zbornice na se oberne? Kako sladko mu tečejo besede od ust, kako lepo se mu zapletajo krasne podobe in plemenite misli, kako pazno ga poslušajo tovariši, obsipaje ga konečno z burno pohvalo! To je Vergniaud, poleg Mirabeu-a pervi govornik francozke revolucije, ponos girondistične stranke, katera v njem čestí svojega najsijajnejšega zastopnika. Prej mlad odvetnik v Bordeaux-u, bil je od svojih rojakov izvoljen v postavodajni zbor, potem v konvencijo. Kmalu ga je poznala Evropa; govor njegov 3. jul. 1792., v katerem strastno napada kralja in vlado, očitaje jima soglasje sè sovražnimi četami, ki so ravnokar se pomikale čez francozke meje, govor, katerega konča s predlogom, naj zbornica slovesno izreče, da je „domovina v nevarnosti“, je zgodovinsko delo in se dá v svoji formalni doveršenosti. v svoji kreposti in pomenljivosti pač primerjati najboljšim proizvodom staroklasične zgovornosti. Ko je 10. avg. 1792. ponižani kralj zavetja iskal v postavodajnem zboru, predlagal je Vergniaud, naj se začasno odstavi kralj ter z rodbino vred izroči narodovemu nadzorstvu. Tudi v konvenciji čujemo večkrat mogočno njegovo besedo, pač najlepše takrat, ko iz usmiljenja do nesrečnega Ljudevita XVI. gledé na kazen predlaga poziv do naroda. Kralja ni mogel rešiti, samega sebe in stranko svojo je spravil v nevarnost! Dne 2. jun. 1793. pahnili so tudi njega iz zbornice, 24, okt. istega leta so ga tirali z 20 tovariši, med njimi Brissot in Gensonné, pred revolucijsko sodišče, katero je vse na smert obsodilo. Vergniaud sam je primerjal revolucijo bogu Saturnu, požirajočemu svoje otroke: ravno s to podobo si je prerokoval svojo osodo! V petih vozovih peljajo na morišče girondistične poslance, ki še med potjo kričijo; „Vive la république“! Pod giljotino zapojejo še pesem polno svobodoljubja, s krepkim

refrênom: „Raji smert nego sužnost“ (Plutôt la mort que l'esclavage). A slabejši in redkejši postajajo glasovi, le enega še čujejo gledalci, potem omolkne tudi ta, omolkne na veke — in Gironde ni bilo več! Poginila je stranka, kateri na slavo ne vem lepše sodbe od one, katero je izustil političen protivnik a imeniten zgodovinar: „Ils aimèrent sincèrement la liberté“! Iskreno so ljubili svobodo! (Mortimer-Ternaux, l'histoire de la terreur, VII. 429.)

Druga a nič manj bridka osoda čaka slavnega učenjaka, katerega tudi nahajamo na desni strani zbornice, Marie Jean-a Condorcet-a. Ta matematik in filozof je bil že l. 1769., komaj 26 let star, za stalnega tajnika francozke akademije imenovan in akademiji v Berolinu in Petrogradu sti ga prištevali svojim najodličnejšim udom. Ali revolucija je iztirala tudi njega iz mirnega delovanja in dasìravno rodom plemenitnik, marquis, poprijel se je petdesetleten mož z največim navdušenjem svobodnih nazorov. V konvenciji, kjer je izdelal načert ustave l. 1793., pridruži se girondistom in katastrofa te stranke zadene tudi njega. Ko ga prekličejo, posreči se mu, da najde varno zavetje pri neki blagi ženi, madame de Vernet, kjer se skriva osem mesecev. Ali misel, dá se njegova dobrotnica njemu na ljubo smertni nevarnosti razpostavlja, muči ga tako, da ji nekega dne uide ter potem več dni po pariški okolici tava. Skriva se po hostah, lakota in mraz ga tareta, rana na nogi mu prizadeva velike bolečine, moči ga zapuščajo — na pol mertev se upa tedaj vendar med ljudi ter stopi v majheno kerčmo v Clamartu. Zahteva od kerčmarja jedi in sicer si omisli jajčnik (omeleto) — a ta jed ga je izdala! Ko ga namreč mož vpraša, iz koliko jajc naj napravi omeleto, odgovori nesrečni učenjak, ki je v sebi združeval vse znanstveno znanje iste dobe, poznal zakone svetovnega razvoja, ki se pa nikedar ni brigal za to, kar se potrebuje za to navadno jed, brez vsega premisleka: „Iz dvanajstih“! Kerčmar ga stermeč pogleda, vpraša ga za potne listine, katerih nima, primerja raztergano obleko z belimi truda nenavajenimi rokami, ter ga kot sumnega žene pred revolucijski odbor dotičnega kraja. Tam se hoče Condorcet izgovarjati, da se imenuje Simon in da je bil prej strežaj, ali ko ga preiskujejo, najdejo pri njem, pri strežaji, eksemplar Horacija, ob robeh popisanega in polnega opomb in dostavkov v latinskem jeziku. Tirajo ga do Chatillona, kjer omedli od samega glada in truda, potem ga zapró v Bourg l'Égalité. Ko pa drugo jutro — 9. apr. 1794. — jetnišničar v njegovo ječo stopi, leži jetnik na tleh nem in mertev! V perstanu je hranil Condorcet porcijo strupa, s katerim se je tako rešil — giljotine!

Samomor ali kervnik, to je prežalostna alternativa, katero bode nemila osoda stavila tem poslancem na desnici. Kaj malo jih bode takih, da srečno odnesó svoje življenje: pogumni Lanjuinais, Isnard, Louvet . . . In ko jih bodejo l. 1795. nazaj poklicali v konvencijo, s kakimi tožnimi občutki bodo pač ti ostanki girondistov se ozirali po praznih prostorih, kjer je nekedaj se borilo toliko poštenih, nadarjenih, plemenitih možakov!

Pač se dá primerjati borba in umiranje te stranke ginljivi žaloigri; a tudi tù ne pogrešamo one tragične krivde, katera v drami prouzročuje propad in

pogin junaka ter nas vsaj nekoliko sprijazni z njegovo osodo. Našli bodemo to krivdo girondistov, če prav ne v tem, da so uničili vlado in družbo, ki sti bili enako nezdravi, enako popačeni. Našli jo bodemo v tem, da so girondisti, vneti za svoja načela in preslepljeni od svojih strasti, osebno mnenje stavili nad javni blagor ter notranji boj pričeli v trenotku, ko je vsa Evropa napadala Francijo, ko je v Vendeji, Lyonu in Toulonu kraljeva stranka se vzdignila in ko ni bilo drugega pomočka, narod rešiti tujega jarma nego — popolna složnost, brezskrajna požertvovalnost in brezobzirna energija!

(Dalje prih.)

Živalski pogovori.

2. Penica in kanarček.

(Dalje in konec.)

Penica. In kaj potem?

Kanarček. Prišel sem zopet k tičarju. Tam me je videl in kupil moj sedanji gospodar. Zdaj bi rad tu ostal vse svoje žive dni. Dolgo časa nisem še na svetu, vendar sem videl že toliko žalostnega, da bi sedaj rad v miru živel. Tu vidim same vesele in zadovoljne obraze in to je moje veselje. Zdaj mi ti povej, kako se je tebi godilo.

Penica. Jaz ne morem reči, da sem kaj tako posebnega doživela kakor ti, vendar kar vem, to ti rada povem za kratek čas. Rodila sem se v lepem zelenem gozdu. Bilo nas je petero. Lepo na gorkem smo čepeli v mehki posteljici in čakali, kedaj nam prileti oče ali mati s červičem ali gosenico v kljunu. Imela sta z nami veliko truda, zlasti o slabem vremenu. V dežji in v hladni noči je mati razgernila svoje mehke peroti nad nami in nas grela. Ko smo bili že dorasli in izgubili mišjo dlako, potem je bil še le pravi križ z nami. Gnezdo nam je bilo pretesno, ven smo silili, oče in mati sta nama pa branila. Strašila sta nas z dihurjem, sovo in srakopérjem, ako se upamo na dan, ko nismo bili še prav godni. Prišel nam je drug sovražnik. Pastir, ki je blizo zraven krave pasel, stikal je po germovji in nas zagledal. Ko je videl da smo že precej godni, vzel nas je z gnezdom vred. O kako žalostno sta vpila oče in mati; ali vse ni nič pomagalo. Šel je vesel z gnezdom v rokah, oče in mati sta ga pa še daleč spremila. Potem se verneta žalostna in obletavata mesto, kjer je bilo prej gnezdo. Kar se jima jaz oglasim! Deček namreč ni mogel sè svojo roko gnezda dobro pokriti in tako se je meni, ki sem bila mendà najkrepkeja, posrečilo, da sem se mu izmuzala in ušla v germovje. O kako sta bila oče in mati vesela, ko sta zaslišala moje čivkanje in me kmalo potem zagledala! Kaj je bilo z mojimi bratci in sestricami potem, ne vem; meni se je dobro godilo. Najboljše hrane sem imela, da je nisem mogla vse povžiti. Jemala sem samo še, kar mi je posebno dobro ugajalo. Prav razvajeno in preširno otroče sem bila. Ne da bi bila letala jaz za njima, skrivala sem se jima iz same porednosti po gošči, da sta me morala iskati in klicati.

Ali tudi tega veselja je bilo konec. Bližala se je jesen. Jaz še vedno nisem hotela sama jesti, raji sem se dala pitati, kar je bolj prijetno. Slednjič ni bilo očeta več videti, ali se me je bil naveličal, ali se mu je bila pa kaka nesreča pripetila. Mati mi je ostala zvesta. Ko sem tako z njo po germovji letala, zagledam nekaj čudnega, v germu še nikoli prej nisem videla nič enakega. Radovedna priletim bliže pogledat, kaj je to: mati pa za mano. Kar zagledam v tisti čudni napravi lepega, belega červiča privezanega, ali káli, tako zapeljivo se je vil in zgibal, da si nisem mogla kaj, tega červiča si moram privoščiti! Mati je strašno kričala ter me svarila, naj ne hodim blizo, da se ne vjamem. Ali mene je to le še bolj gnalo; svoje matere nisem nikoli poslušala. Urno skočim nad červiča in klop! je dejalo. Meni se je zabliskalo pred očmi in zašumelo po ušesih, kakor da bi me bil kedo po glavi vdaril. V tesni kletki sem se zbudila in zavedela; bila sem pri tičarji vjeta! Kaka izprememba! Skakala sem po svoji ječi in poskušavala na vse strani, kako bi se ušlo; zastonj! Najlepše perje svoje sem izgubila, oguljena sem bila kakor miš in kri mi je kapala iz kljuna. Spoznala sem na zadnje, da mi vse nič ne pomaga; vdala sem se torej v svojo osodo. Prihajalo je mnogo kupcev, zame se ni noben zmenil, ker sem bila tako oskubena. Sčasom mi je začelo novo pérje rasti; to je jako neprijetno, kakor ti je znano; težave so me obhajale, ni se mi ljubilo ne jesti ne piti; smerti sem si želela. Ali minilo je tudi to. Čez nekaj časa sem dobila novo perje po vsem životu, in rekli so mi, da sem lepa. Kupci so popraševali po meni a moj gospodar se je kerčil; močno me je hvalil in terdil, da sem posebno plemenitega rodu. To je bilo meni jako po volji in začela sem si kaj domišljevati zaradi svoje lepote in plemenitosti. Tako je bilo moje življenje še precej prijetno, gospodar me je bil dejal v večo kletko in sploh je zame lepo skerbel; ali tu pride zopet nekaj novega. Začelo se je čudno gibati po meni, nepokoj se me je polastil; neko čudno hrepenenje se mi je zbudilo v persih; gnalo me je in vleklo, sama nisem vedela kam. Nemirno sem skakala po svoji ječi, pokoja nisem našla ne podnevi ne ponoči. Od ljudi sem zvedela, ko so se pogovarjali, kaj je to. Prišel je bil čas, ko tiči odhajajo v južne dežele. Tudi meni se je bilo zbudilo to hrepenenje ali zapor mi je branil z njimi. Temu se pravi, kakor sem slišala, „nagón".

Kanarček. Mi kaj takega ne poznamo, ker se rodimo in živimo vedno v zaporu. Todà dalje!

Penica. Že sem skoraj pri kraji. Nek dan je prišel naš sedanji gospodar in me je kupil, prav drago me je plačal, kakor se je govorilo. In zdaj sem tukaj. To je vse, kar vem. — Vi se torej, kakor praviš vsi v zaporu rodite. To je čudno.

Kanarček. Tukaj, v teh merzlih krajih. To ni naša prava domovina; tam nekje daleč, daleč na jugu, onkraj morja smo mi doma, na nekem otoku, ki se po nas imenuje ali pa mi po njem. Tam še zdaj živé naši sorodniki v prostosti, kakor vi tod; samo da niso tako beli in rumeni kakor smo mi; táko pérje smo dobili v sužnjosti. Nič napačna zamena! Lepi smo tukaj, nihče ne more reči, da ne; naši bratje na jugu pa pravijo da so nekako bolj vrabcem podobni. Sploh terdijo učenjaki, kakor sem slišal, da so vrabci naši pravi bratje. Imenitno ni to sorodstvo, jaz se prav sramujem takih bratov, ali kaj se hoče; saj se tudi človeku časi

tako godi, da ima gospod terdega kmeta za brata.

Penica. Tako je torej, to se mi je že pač dozdevalo, da niste v teh krajih doma, ker nisem še nikoli nikjer v gozdu kanarčka vidfela. Vi ste torej že popolnoma vajeni sužnjosti. Pri nas je drugače. Strašno hudo nam je s konca, ko smo vjeti; mnogo jih je, ki poginejo že v pervih dnevih. A s časom, ko se privadimo, nam ni tako hudo, kakor nekateri mislijo.

Kanarček. Prav praviš. Naš gospodar je imel černoglavčka, kakor je pravil, dve leti. Bilo je v lepem mesecu majniku, ko vse cvete in zeleni in ko se tiči ženijo. Imel ga je na vertu. Ko mu je snažil kletko in je bil vratca odperta pustil, izleti mu černoglavček. Mož je bil prepričan, da ga ne bo nikedar več videl, tolikanj bolj, ker ga ni bilo videti ne slišati ves tist dan. Drugo jutro ga zasliši na bližnjem drevesu; nato vzame v roko kakor po navadi nekoliko mravljinčjih jajček in ga začne vabiti. Tič se mu bliža od veje do veje doli, skoči mu na roko, pozoblje nekoliko jajček, potem se dá mirno nesti, na roki mu čepeč, v kletko. Ko so bila vratca zaperta, potem ti začne prepevati, da je bilo veselje. Tako je gospodar sam pravil, in njemu se smé verjeti. Tisto je že prav, da je prepovedano tiče loviti, da jih jedó; ali v kletkah jih imeti, to ni nič napačnega. Saj kedor ima tiča, gotovo dobro skerbi zanj, da mu veselje dela; človek raji sam strada, da more dati tiču, česar potrebuje. Meni se zdi, da človek, ki ima tiča za svoje veselje, ne more biti čisto surov. Sram pa bodi vsakega, kateri drobne tiče jé; tak človek nima pravice imenovati se omikanega, bodi si še tako učen in imeniten gospod.

Penica. Jaz tudi pravim, da ni nič napačnega imeti nas v zaporu; samo da je kletka dovolj prostorna in snažna, in da se nam daje, česar nam treba. Tu živimo vsaj brez nevarnosti; ni se nam bati sovražnikov, katerih imamo toliko, da nas zalázujejo in nam po življenji střežejo. S pomladi in po leti je res prijetno po gozdih in po vertih; ali ko pride huda zima, koliko je ubogemu tiču terpeti, če tukaj ostane; in če se napoti v južne kraje, koliko težav in nevarnosti ga čaka po poti! Kako malo se jih verne s pomladi zopet v dragi, domači kraj! Ženiti se, nanašati in mlade imeti, to je tudi gotovo lepo; ali koliko gnezd razdere vihar ali hudobna človeška roka, kolikókrat se jajčka ali celo mladiči poberó in ves trud je bil zastonj!

Kanarček. Glej, gospodinja se nam bliža, gotovo bo pa zopet kaj dobrega za kosilo!

B. M.

Ali nam je potreba domačih pisateljic?

Pisateljic so imeli Slovenci do zdaj prav malo; pa tudi zanaprej ne pričakujemo tako naglo večega števila. Razgovor o prihodnjih naših pisateljicah je tedaj nehvaležen predmet. Ali slovenske moči so omejene na vse strani; ne smemo nobene izgubljati ali rabiti neprimerno.

Ako se pečajo naši pisatelji radi sè zgodovinskimi ženami tujih narodov, jim tudi preteklost naših radi prepuščamo; tu pa naj nam dovolé izpregovoriti o onih

ženskah, ki želé delovati s peresom v prihodnjosti za slovenski narod. Želimo nepristransko pokazati jim stališče, s katerega nam je edino mogoče ali odobravati ali pa zametavati žensko pisateljevanje pri nas. Odgovornost naj potem prevzamejo za se same, ako ne delujejo po svojih močeh, kakor zahtevajo slovenske razmere. Nočemo jim torej delati krivice; zató pa želimo, da nam ne škodujejo, pač pa koristijo narodu najprimerniše, kolikor je mogoče.

Tako smo svojo namero opravičili. Da pa jo pojasnujemo v leposlovnem listu, to ima dober razlog v mnenji, da leposlovne liste rade prebirajo, in v tem, da so pisateljice tudi pri nas preoravale do zdaj najrajše leposlovno polje.

I.

Ko bi morali razjašnjevati žensko zmožnost na sploh, muditi bi se nam bilo dolgo časa. Tako pa nam je pot okrajšana, ker se nam je treba opirati samo na dosedanjo zgodovino drugod in tudi pri nas.

Ko bi se kazala ženska zmožnost na čez in čez še takó neugodna, ne mogli bi tajiti, da ni narava storila tu pa tam kake izjeme, in da se ne bode ogibala vsled enakih zakonov vsaj takih izjem tudi v prihodnje, kakor ne drugod, tako tudi pri nas. Narava bi bila po takih mislih sicer bolj skopa mačeha negó dobra mati. Ženske pa bi se vendar lahko tolažile s tem, da narava nič boljše ne ravna tudi gledé na pisatelje, ker tudi njih je razmerno le malo, in bi jih bilo gotovo še manj, ko bi se gibali v enako neugodnih vnanjih razmerah, kakoršne so usojene ženskemu spolu do sedanjega veka.

Bolj imenitno je vedeti, ali imajo pri nas ženske toliko prilike, da se sposobijo tudi za javno pero.

Ako so si upale nekatere pisateljevati do zdaj, imajo od zdaj še večo priliko, izobraziti se tudi za take potrebe. Opomnimo samo, da imamo ženska pripravnišča kakor moška. Ako se tukaj izobrazijo učitelji, da tudi kaj spišejo, ali bi vsaj lahko spisali, imajo ženske enake predmete in pogoje, da dosežejo enake stopinje sposobnosti tudi za pero.

Nam pa tako daleč segati še treda ni. Med moškimi, ki so celó više izobraženi, tudi si ne upajo vsi pisateljevati. Tudi med njimi je malo število pisateljev, in oni, ki pišejo, se pripravljajo in urijo zunaj šole.

Ravno takó ni treba meriti ženskih po omiki, ki jo dobivajo samo po šolah. Kakor se izurijo moški še le zunaj šole in kakor je med njimi mnogo izverstnih samoukov, ravno takó imajo mnogokatere ženske priliko in voljo, izobraževati se posebej in dopolnjevati šolske nauke.

Izkušnje vsakdanjega življenja pa tudi za ženske niso premajhene. Gibljejo se v enakem zraku, kakor moški; imajo opraviti z enakimi življi kakor moški. Ako pa je moškemu odperta širja pot po svetu, imajo ženske toliko več niti domačega življenja razvozlavati in zasukavati. Kar moški le po verhu ogledujejo in debelo razdelujejo, ženske na tenko presejajo in prirejajo tako fino, da moško oko še zapazi ne vsega. Ko bi tedaj ženska ne imela nič podobnih in enakih izkušenj z moškimi, ne moremo jim odrekati vsaj posebnega svetá, v katerem so one same domá. Na to stran je tedaj žensko pero vsaj toliko sposobno, kolikor moško. In ko bi se pri vsem tem ne znale sukati samostalno s peresom, imajo navadno za seboj in zraven

sebe kako posebno vodstvo, katero jim zbuja moči in pogum tudi za javno besedo.

Književna zgodovina bi vedela poterditi, da so bile pisateljice v zvezi z učenjaki in spretnimi pisatelji, kateri so jih pripravljali za javnost. Družabne razmere so ukoreninile v ženskah sodbo in predsodke, da nimajo tudi duševne samostalnosti. Zató se varuje vsaka pisateljica delovati brez vodstva, in le po terdnem prepričanji si upa izročiti ta ali ona občinstvu svoje proizvode.

Po vsem smemo sklepati, da so one zaradi družabnih razmer in vsakdanjih izkušenj previdniše v svojih pismenih izjavah nego moški. Tudi vidijo, da jim je še dolgo take previdnosti treba. Modro postopajo in to je njim in občinstvu v prid.

Občinstvo je tedaj lahko brez strahu pred škodo ženskega pisateljevanja. To velja zlasti za nas Slovence.

Poglejmo le, kako one ravnajo. Na sploh one nočejo dajati knjig na svojo roko v tisek. Brezizjemno svoje izdelke izročajo moškim rokam v presojevanje, predno jih obelodanjajo. Časopisni in sposobni uredniki so navadno presojevalci takih ženskih del.

Ako so uredniki do zdaj sodili premehko mnogotero delce iz ženskih rok, je to sicer napaka, kakoršnih ne moremo dopuščati zanaprej; opravičujemo pa preteklost zaradi posebnih razmer in doslednosti v prizanašanji.

Sploh znana resnica namreč je pri nas, da so uredniki morali do zdaj previdno voditi domače pisateljske moči. Niso jih smeli preostro soditi in grajati Kjer koli so videli, da bi se vzgojila s časom pisateljska moč, izpodbujali so jo pri začetku, popravljali so perve poskušnje in tako tudi sprejeli mnogokaj nezrelega. Moškim pisateljem so na sploh tako prizanašali; za ženske so se enako vêdli po pravici in še z boljšimi razlogi. Ženskih je bilo manj, in je bil že pogum hvale vreden, da so se poprijele dela za javnost.

Zdaj so na to stran razmere že ugodniše tudi za književnost. Milosti brez zasluženja ni tako lahko doseči tudi pri urednikih. V tem oziru nimamo se bati zaradi veče nezrelosti pri pisateljicah, kakor na sploh pri pisateljih.

Pa tudi ko bi ženske stopile na svojo roko z deli na dan, ni se bati, da se niso skerbno napravljale za tako delo. Še celo priporočalo bi jih, ker bi ravno s tem pokazale, da imajo od koder koli veliko zavest o svojih duševnih močeh.

Še drug jako imeniten vzrok pisateljicam zlajšuje pot v našo književnost.

Slovensko slovstvo ne more hoditi po visokih nogah. Merilo za splošno izobraženost mora biti pri nas v najugodnišem slučaji v sredi med visočinami in nižavami. Občinstvo ne potrebuje duševne hrane, kakoršno izročajo strokovnjaki učenim akademijam. To se ne godi tudi pri najizobraženejših narodih. In „Matica slovenska“, kakor tudi druge „Matice“, so same tako pohlevne, da ne marajo samo za strokovnjaško ali tudi le kolikaj preučeno osnovano gradivo. Tudi ti zavodi, ki so si vzeli najviše narodno merilo, hočejo izobražati bolj na široko, kakor pa širiti vêdo na znotraj. Splošno hrepenenje pri vseh narodih se je vzbudilo vso vêdo in vse znanje prirejati za veče občinstvo in lajše pisati nego nekedaj.

France Podgornik.

(Dalje prih.)

Slovenski glasnik.

Deveta podoba.

Tudi današnjo podobo je zdelal gosp. Janez Šubic. Predmet ji je vzet iz S. Jenkove pesmi:

Studenca.

Vštric spod goré zelêne
Izvírata studenca dva,
In kakor pot ju żene.
Hitíta v plan nevtegama.

Na dvoje gresta pota,
Na dvoje bolj, skoz bolj navdól;
Končála teke bota,
Al več se vídela nikol.

— „Velika srpska narodna lira“, zbirka serbskih narodnih pesmi, je izšla ravnokar v Belem gradu. To zbirko, katera ima 822 pesmi, je izdala knjigarna Velimira Valožića v Belem gradu. Str. 574. Cena 1 gld.

— Časopis: „Revue slave...“ o katerem smo že letos govorili, je začel izhajati v Varšavi.

— „Srpsko učeno društvo“ v Belem gradu je imelo 18. julija svoj zbor, v katerem je izvolilo našega slavnega učenjaka g. dr. J. Kreka, profesorja slavistike na graškem vseučilišči za svojega dopisujočega uda. V tem zboru je bilo prebrano „Poročilo“ društvenega delovanja; o njem bomo poročali, kader bo obelodanjeno. Društvu je bil predsednik znani jezikoslovec dr. J. Daničić; na njegovo mesto je bil izvoljen na omenjenem zboru dr. Jos. Pančić.

— Društvo: „The London Religions Tract Society“ izdaje pridno svoje knjige v 120 jezikih ter jih razpošilja po vesoljnem svetu. Te knjige so moralnoukovite vsebine. Od serbskih spisov je izdalo omenjeno društvo do sedaj dosti knjig, kakor: „Neven cveće“, „Riznica pripovedaka“, „Kovčežić pripovedaka“, „Zora“, „Mati medju svojom decom“.

— „Cilindar“, šaljiva igra od J. Strajića“, ki je izšla v „Javoru“, tiskana je v posebni knjižici. Novi sad. Cena 30 kr.

— „Djela Jakova Ignjatovića“. Pervo knjigo Ignjatovičevih spisov je izdala „Matica srpska“. Drugo knjigo bode izdala tiskarna „Narodnega glasnika“ (pol. lista) v Temišvaru. Vsebina druge knjige: „Krv za rod“; „Jedna ženidba“; „Jedan slepac“; „Dušan srpska slava“; „Crnogorstvo“ Cena 1 Gld. Če se bode oglasilo dosti naročnikov, pride še letos na svetlobo III. in IV. knjiga del serbskega pisatelja J. Ignjatovića. Naročnina naj se pošilja z naslovom: Buchdruckerei des „Narodni glasnik“, Temesvar, Josefstadt, Schiffgasse 17.

— „Die serbischen Volkslieder über die Kosovoschlacht (1389)“. Ta spis Stojana Novakovića bode prinesel še letos Jagičev „Archiv für slavische Philologie“. O pesmih, ki nam poročajo o boji na Kosovem polji, se je že mnogo razpravljalo. V najnovejšem času prizadevajo si nekateri Serbi in Hervati zložiti iz kosovskih pesmi epos, kateri bi obsegal vse dogodbe zapore[illegible] o boji na Kosovem polji. L. 1877. j[illegible] Pavić v Zagrebu knjižico z napiso[illegible] „Narodne pjesme o boju na Kosovu godine 1389“. Enako knjižico je izdal tudi St. Novaković. Naposled so se začeli pravdati pisatelji o tem, ali te pesmi pripadajo Serbom ali Hervatom. Stojan Novaković bode nam med ostalim odgovoril na vprašanje (kakor Javor poroča): Kome jugoslavenskom plemenu pripadaju junačke narodne pesme, naročito kosovske. In o tem bodemo poročali kedaj pozneje.

Temu listu je priložena deveta podoba: „Studenca“.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing. Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. K[illegible]ss in P. Horn.

Janez Šubic risal. Heliogr. I. C. Zamarski na Dunaji.

STUDENCA.

Leto IV. Na Dunaji 15. septembra 1878. List 18.

Mèrtvemu hroščů.

V zelenem mahu-tu ležiš
Tihoten in mirán,
Ne brigaš se za vetra piš,
Vèršečega čez verh in plan.

Ne maraš več za drev zelén,
Za list mehak na njem:
Postál si stroge smèrti plen,
Umèrl je tvojim žar očém.

Kjer beli si zagledal dan,
Zapustil si ga spet:
Ta gozd je tebi grob teman
Ta gozd je rojstni dom ti svét!

Kaj terpel si živéč, kdo ve?
Kdo vaše jade zna;
Nesreče vaše vse? Kdo vé
Za méro vašega gorjá?

Da malo časa kupo pil
Grenkosti si, to vém:
Čez mesec dní ti izročil
Telo si mahu tu v objem!

Kot prej, skrivnosten, večen si
Zdaj gôvor gozd šeptá:
O tebi, ki tu srečen si
Molči, o tebi nič ne zná! —

Tam v rakvi jaz tako kedàj
Spal brez življénja bom,
Pozabljen, srečen vekomaj
Počival od terpljenja bom.

Ti terpel časa malo si,
Jaz dolgo že tèrpim;
Živót zapustil kmalo si —
Kdo vé, kdaj jaz ga zapustim?

O da bi Bog poklônil mi
Doma kot tebi smèrt,
Da zvôn domač bi zvônil mi
V podzemeljski pokoja vèrt!

B. Gorjanec.

Sodnikovi.

XVI.

Bilo je zvečer. Okolo vélike mize pri Korenu je sedela kmečka druščina. Možje so se menili, kakor po navadi, o slabih časih, potoževali si svoje težave in nadloge in pili dobro Korenovo kapljico za tolažbo. Nazadnje se govorica oberne na posebne dogodbe med njimi.

„Saj pravim", oglasi se suh možiček v kotu, „mačko verzi kakor hočeš, vselej ti na noge pade. Tega Sodnika ni ugonobiti. Kedaj smo že mislili, da mu je vrat zadergnilo, vendar še diha in prav krepko diha. Nas pa da le kaj dregne, pa že ležimo na tleh, da se ne ganemo več. Kaj menite, možje, kako si je zdaj zopet opomogel? Jaz pravim, v loteriji je zadel, kako veliko têrno. Srečo ima ta človek, da nič takega. Moja stara stavi in stavi, pa še ambe ni nikoli zadela".

„„Ti in tvoja večna loterija"" ! zaverne ga mož sè zavihanimi rokavi, ter krepko pljune pod mizo. „„Brezar mu je pomagal, nič druzega. Kako da ne? Njegovo hčer ima rad, in petičen je tudi, zakaj bi ne pomagal možu, ki bo danes ali jutri tast njegov""!

„Ta je bosa"! oglasi se rujavolas, pegast mož, ki je predgovorniku nasproti sedel; „Ko bi imel Brezar toliko stotakov kolikor ima desetakov, potem bi se govorilo. Kaj veš tí, koliko ima Sodnik dolga! Vse vkup, kar imamo mi, ki tukaj sedimo, ni toliko vredno. In ko bi mu tudi Brezar mogel in hotel dati, kolikor potrebuje, da izgazi, poslej se še le vpraša, ali bi hotel Sodnik pomoči od Brezarja. Saj menda veš, kako ga sovraži in zaničuje. Ti ne poznaš Sodnika, ako meniš, da bi se kedaj pred Brezarjem tako ponižal. Ali ni bolj pametno misliti, da se je sin Matija usmilil svojega očeta? Dobro se mu godi, kakor govoré, tam na Nemškem, ali kje je. Bogati tergovec, pri katerem je bil v službi, vzel ga je za tovariša; edino hčer ima, in Matija bo zet njegov".

„„Tudi takisto ne bo, kakor ti praviš, Martin""; seže mu v besedo zaripljen možak, ki je dozdaj, brado s komolci podpirajoč, mirno poslušal to modrovanje. Vi možje, vsi nič ne veste. Mene poslušajte, in potem mir besedi! Meni je pravil Mejačev Jurij, ki ga je sam slišal, in on bo menda vendar vedel, odkod ima denar. Dobil je pravdo s tistimi možmi, ki so pri nas fabriko zidali. Vsega res ni dobil, kar so mu dolžni, a vendar toliko, da se more zopet gibati; ali upa sčasom še več. Tako, zdaj veste""!

Nato se je možiček v kotu, ki je bil izprožil ta pogovor, ravno pripravljal, da bi mu odgovoril, ali v tem trenotji se nekaj zgodi, kar je možu sapo zaperlo. Vrata se nanagloma odpró; prikaže se ženska, ki je bila možu predobro znana. Ženska na pragu obstoji, in nekaj časa molči, bodi si da je bila tako izpehana, ali pa od jeze ni mogla izpregovoriti besede. Jezna je bila, to se je videlo z njenih zaripljenih lic in bolščečih oči. Vsa družba se je obernila proti nji, razen moža v kotu, ki je bil vidno v veliki zadregi. Čez nekaj časa odpre žena usta, in iz njih se vsuje gosta toča serditih besed in zarobljenih priimkov nad glavo nesrečnemu možu. Zdaj pa dzaj je odskočilo tudi kako zerno na njegove tova-

riše, ki niso prav vedeli, kako bi se deržali v tej nevihti. Huda vest je pač natihoma govorila vsakemu izmed njih: kar se je njemu zgodilo, to lahko tudi tebe doleti, in ne čisto po krivem. Todà pustimo že neprijetni prizor, enako neprijeten pripovedovalcu in poslušalcu, in obernimo se drugam, v Sodnikovo hišo.

Tu vidimo Sodnika v svoji sobi, v pogovoru z Valentinom. Rad je imel, kakor vemo, Sodnik svojega sina, hvalil ga je in ponašal se z njím pred svetom, tolikanj bolj ga je peklo, da zdaj tako brez pravega dela postopa doma. Njegova perva skerb je bila torej, ko si je bil zopet opomogel, kar najprej mogoče, odpraviti ga z lepa od hiše. Poklical ga je k sebi, da bi mu razodel svoj sklep.

„Saj to mendà sam vidiš in čutiš, ljubi sin", pravi mu prijázno, „da ni vse kakor bi imelo biti. Očital ti ne bom nič, ne dajal ti dobrih naukov, kakor bi bila mordà moja očetovska dolžnost; saj sem tudi sam nekoliko kriv, da je tako. Da ne more dalje tako biti, da ni tukaj tvoje pravo mesto, tó pač čutiš sam. Na Dunaj, praviš, da ne moreš nazaj, ne bom te pritiskal in izpraševal, zakaj. Ali vlačiti se tod kakor megla brez vetra, to te ne moře veseliti, in tudi meni je hudo, ko te tako vidim. Glej torej, da si preskerbiš kje kako malo službo za silo, da boš vendar vsaj kaj; da bi bil kedaj to, kar sem s teboj nameraval, tega upanja pač ne smem več imeti. Pojdi v mesto, tam se najprej kaj najde, če ni drugače, kaka služba za pisarja. To je vendar nekaj za začetek, potem se bo že dalje videlo. Če ti bo sila, saj veš, kje imaš očeta; vendar skerbi kolikor mogoče, da se skoraj postaviš na svoje noge. Tvoji materi sem že sam vse razložil; poslovi se na kratko od nje in od drugih. Potem pojdi z Bogom. Ná, tu imaš nekaj za perve potrebe, dobro gospodari, priden bodi, varuj se dolgov in slabe tovarišije".

Valentin spravi podani mu denar ter reče očetu:

„Vi ste bili vedno dobri z mano, oče, dasí sem bil tako malo vreden vaše dobrote. Tudi zdaj ste mi storili, česar sem sam najbolj želel. Skerbeti hočem zanaprej, da vam ne bodem delal sramote, kakor sem vam je do sedaj. Zdravi ostanite, oče"!

Valentin bi bil mordà še kaj rekel, ali v tem trenotji je bil res tako ginen, da je še zadnje besede težko izgovoril. Bil je, kakor smo videli, lahkomiseln, razvajen, samopaš človek, ali poleg tega je imel vendar mehko serce, v katerem je našla dobra beseda svoje mesto, in razuzdano življenje mu ni zadušilo zadnje iskre pravega čuta in moštva.

Še tisto noč je spal pod tujo streho in Andreju Sodniku se je bil odvalil težak kamen sè serca. B. M.

(Dalje prih.)

Narodna skupščina francozka.

Spisal Franjo Šuklje.

(Dalje.)

Pri sredini zbornice se pač ne bodemo tako dolgo mudili. V onem čudnem jeziku, katerega si je francozka revolucijska doba sama ustvarila, imenovali so to središče „la plaine“ (ravnina), „le ventre“ (trebuh) ali „le marais“ (močvirje) in poslance so celó zaznamovali z maločastnim priimkom „les crapauds du marais“. Po največ nahajamo tù slabotne značaje, omahljive može in nezanesljive, nekaj iz straha, nekaj iz nejasnega mišljenja. Brez kake doslednosti podpirajo sedaj desnico ter pripomorejo girondistom do večine, sedaj se zbojé germečih montagnardov ter se popolnem udajo strastni levici. In vendar ta politika ni povsem nepraktična: v ljutem boji se med seboj uničujeti skrajni stranki, ali „aurea mediocritas“ jih preživi in se potem raduje bogate zapuščine; strela je razklala mogočne hrastove in visoke jelke stermoglavila je nevihta, ali praprot je ostala in mirno zeleneva nizko germovje! Izmed vseh poslancev sredine hočem tedaj le dva pokazati dobrohotnemu prijatelju, bivšega duhovnika, prekanjenega Sveyès-a, ki ima veliko imenitnost za začetek in konec prevrata, in Merciera, poslednjega tako rekoč iz osebne hvaležnosti, ker mi je mnogokatero uro kratkočasil sè svojim delom „Le nouveau Paris“, lepo zbirko feuilletonističnih spisov, prav imenitnih za spoznanje prečudne te dobe.

A obernimo pogled na levo stran zbornice, tjà kjer si je svoj sedež izbrala demokratična stranka „gora“ (la montagne). Pač se nikoli ni še videla podobna skupina! Koliko nadarjenosti in poguma, kaka silna energija in kako mogočno navdušenje — in zopet, pri drugih, koliko podlosti, kaka surovost, kak brezserčen, besen fanatizem! Nikar si pa ne predočuj, čestiti prijatelj, te stranke kot neko zmes umazanih, nevednih, izprijenih koristolovcev in kričačev, kateri zagrizeni v svoji zavisti, zaslepljeni od sovraštva do omike in do vsega idealnega le na to mislijo, da si polnijo prazne mošnje ter zadostujejo neplemenitemu, nečistemu poželjenju. Po največ so imetni, celó premožni možje; vojvoda Orleanski n. pr. je najbogatejši mož na Francozkem, tam prismojeni pruski baron Anacharsis Klotz ima 200.000 liver letnih dohodkov in Lepelletier S. Fargeau, katerega čaka bodalo rojalističnega fanatika, ker je glasoval za smert kralja Ljudevita, prišteva se pervim bogatinom vse dežele. Ne le, da so ti demokrati po največ izobraženi, nadarjeni možje, med njimi nahajamo celó lepo število sijajnih učenjakov in umetnikov, katerim bode zgodovina znanosti in umetnosti na veke častni spomin hranila. Glej, med temi „sansculloti“ sedita slavna pravnika Cambacerès in Merlin (de Douai), tù vidiš matematika Carnot in Komme, tam fizika Fourerov, ki je na podlogi decimalne sisteme svetu pridobil tako imenitno edinost v meri in teži. Časopisje se tù ponaša z duhovitim Camille Desmoulins-om, slikarstvo sijajno zastopa strastni Clavid, poezijo Marie Jos. Chénier. Se ve da poleg takih

veljakov vidiš tudi surovega mesarja Legendre-a, in zraven mnogih poštenih, plemenitih mož se ti tam postavljajo grozni Marat, lopov Chabot, divja trinoga Collot d'Herbois in Billaud-Varennes in ona pošast, na veke prokleta od vsakega čutečega človeka, Carrier, ki je v Nantes-u pomoril 15.000 ljudi, ter toliko nesrečnikov dal potopiti v Loiri, da je mestna gosposka morala prepovedati piti to vodo, okuženo od stotin in stotin mertvih trupel. Ta divjak bode enkrat sè svojo glavo plačal vsaj nekoliko svojih pregreh, ali on tam, z licemérsko-lisičjim obrazom, ki se demokrata dela z bogoskrunstvom in umorom, ki s kartečami morí svoje brate v Lyonu; Fouché, stokrat gorši od Carriera, on bode še uplivna oseba, policijski minister Napoleonov in ko ga bode v visoki starosti smert zagrabila na tuji zemlji (umerl je l. 1820. v Terstu kot prognanec), zapustil bode svojim sinovom malo premoženje — 19 miljonov!

V ljudovladi smo, sučemo se v revolucijskem kolobaru in žareči sopuh razberzdanega gibanja sili nam kri v glavo — a še se oziramo toliko na navadne veljake, da si tudi med jakobinci najpreje poiščemo moža kraljevega plemena. Glej ga, onega poslanca v elegantni obleki, skerbno napravljenega in friziranega, rudečega, pikastega obraza, kateremu se takoj pozna, da je mož mnogo in razuzdano živel! Časih se je imenoval Philippe-Joseph, vojvoda orléanski, ter je stal najbližje kraljevemu prestolu; potem je šel med demokrate, navidezno vsaj, in na njegovo prošnjo ga je prekerstil pariški mestni zastop, podarivši mu imé ‚Egalité', za katero se je novi ‚citoyen' v posebnem pismu iskreno zahvalil. Prevrat porabivši, mislil je s pervega sebi priboriti kraljevo čast, in skoraj gotovo so bile one ljudske druhali od njega podpihane in podkupljene, ki so 5.—6. okt. 1789. v Versailles-u strašile kraljevo rodbino. Ali varalo ga je to upanje, tih in malobeseden sedi sedaj v narodni zbornici: le ko je šlo za glavo Ljudevita XVI., prikaže se tudi ljubeznjivi sorodnik na govorniškem odru, hladnokerven kakor po navadi ter posebno podkrepuje svoje glasovanje — glasovanje za smertno kazen brez odloga! Montagnardi sami so glasno zagodernjali nad toliko podlostjo!

A nekoliko mesecev preide in kraljevega jakobinca ne bode več v konvenciji! Pusto jesensko jutro je, neprijetni novemberski mraz pretresa oterple ude, a vendar mergolé ulice radovednega občinstva, nemirno pričakujočega one dvokolnice, na kateri sè zvezanimi rokami, mimo svoje na oknu sloneče priležnice, mimo svoje krasne palače h giljotini tirajo — demokrata kraljevega rodú. Tudi kraljeviču — kraljemorcu ni prizanašala ljudovlada, da je bil potomec nekedanjih francozkih samosilnikov!

A za Boga, kak buren hrup je nastal sedaj v zbornici! Okolo nas na galerijah je vse po konci, poslušalci burno ploskajo in veselo vriskajo, narodni zastopniki pa iz desnice in iz sredine zadirajo se strastno proti govorniškemu odru, preté s pestmí, glasno vpijejo in preklinjajo! In kedó je ta mož na odru, kateremu veljajo burni dolgotrajni kriki njegovih kolegov: „A l'Abbaye, à la guillotine"? Majhena mu je postava, barva rumenkasta, obraz neznano oduren, dolgi, černi, kodrasti lasjé ga obdajajo, oko nemirno in bodeče, obleka umazana in raztergana; na glavi ima rudečo jakobinsko kapo, kateri pa skoraj več ne

poznaš pervotne barve od same nesnage, tako stojí na odru, roke križem deržé, sarkastičen smeh na gerdih ustnicah, neizmérno zaničevanje v nesramnem pogledu in s hripavim a vendar predirajočim glasom, z impertinentnim naglasom, zakliče svojim protivnikom, on največi nesramnik, ki jih zgodovina vé: „Je vous rapelle à la pudeur“ (na sramežljivost vas pozivam)! Kedó drug more to biti, nego „ljudski prijatelj“ — glasoviti Marat!

Kako stopnjo v človeški družbi pa zavzema ta čudna spaka? Pred revolucijo je bil učenjak; precej bistroumen in neizmérno priden poprijel se je najrazličnejših predmetov, bil je ob enem zdravnik, naravoslovec, matematik, modroslovec in politik. Z največo derznostjo in domišljavostjo napada veljake iste dobe, spušča se v boj z Voltairejem ter se zaletava v velikana Newtona, kateremu hoče ovreči njegove velike iznajdbe. Ali na živcih bolan od svojih mladih let, oslabljen po vednih ponočnih studijah, žolnčnat in nevoščljiv in neumno prevzeten, vidi sè zagrizeno strastjo, da ga razžaljeni učeni krogi kmalu popolnem prezirajo ter terdovratno o njem molčijo. To je Maratu preveč; ko napoči revolucija, je v istini že duševno bolan, norec, a norec najbolj nevarne verste!

Začenja izdavati rudečkarski list „L'ami du peuple“, v katerem neprestano podpihuje ljudsko množico ter jo poziva na plen in umor. Ali od l. 1789. do 1792. kako se ureduje in tiska ta list! Vedno od policije proganjan pótika se Marat, strupenemu pajku podoben, po globokih podzemeljskih kletih ter se skriva sedaj po tem, sedaj po onem zakotji; sèm mu dohajajo izmišljije osebne meržnje in strankarskega sovraštva, tù sprejema natolcevanja in ovadbe, tù jih prevaja na svoj jezik ter jih napolnuje z ono besnostjo, katera mu je lastna. Mnogo jih je s pervega, ki ga imajo za neko mistično bitje, ki ne morejo verjeti v njegovo istinitost; drugi se zopet tolažijo, če njegovega lista dolgo ni bilo, da ga je zadela kaka nesreča; ali mahom prikaže se nova številka, še bolj prenapeta, še bolj strupena. Kar on tírja, postaja vedno bolj grozovito in nezaslišano. V nekem pamfletu („C'en est fait de nous“) l. 1790. še misli, da bode 5—600 odbitih glav dovolj, da se uterdi splošna svoboda, javni mir in splošni blagor, a že v 198. številki svojega lista poziva narod, naj na tuilerijskem vertu napravi osemsto vislic za Mirabeu-a in za druge poslance; potem pa ljubeznjivo predlaga, naj se nakopiči velika germada, da bi se na njej oprážili ministri in vladni priverženci! Nazadnje pa zahteva celó 20.000 glav ter diktatorja v deržavi le s tem nalogom, da kervniku zaznamuje „les têtes à abattre“ (glave, ki naj se odbijejo!

Osodni dan 10. avg. 1792. dal je Maratu veliko oblast. Kmalu ga vidimo oblastnega v pariškem mestnem odboru, kateremu se samovoljno pridruži, dasiravno ga nikedó ni volil; kmalu ga pošljejo tudi v narodno zbornico, ko ima roke še kervave od septemberskih umorov, za katere gre njemu največa odgovornost. Dasiravno nima prave stranke — Robespierre ga je zaničeval in Danton je javno z govorniškega odra odbijal vso solidarnost z Maratom — rase vendar njegov upliv zlasti pri neizobraženem, nevednem ljudstvu. Ponosno se sam imenuje „stražo narodno“, „oko ljudstva“. Kraljeva pravda mu je neizmérno po volji; vedno umazan in razcapan, pri-

kaže se pri pervem zaslišanji kralja Ljudevita v snažni novi obleki, on, Marat - tako da je girondist Gorsas vskliknil: „Vidi se mi, da sti kraljeva pravda in obsodba prava praznika za tega orangutanga“.

Girondiste, ki so se zastonj trudili, uničiti to pošast, je smertno sovražil; ko je 2. jun. 1793. upor bil pripravljen zoper to zmerno stranko, začel je sam v mestni hiši plat zvona biti in nikedó ni ta žalostni dan tako smertno žalil čast narodne konvencije nego Marat, na čelu paglavske druhali se ustavljaje poslancem, ki se zastonj trudijo zapustiti oblegano zbornico.

A že so šteti njegovi dnevi! Večna razburjenost, nervozna delavnost, jako malo spanja in nekoliko tudi živeža — kajti osem mesecev je živel le o vodi in suhem kruhu — oslabelo je njegovo truplo, tako da je začetkom julija 1793. ne le bolehal, temveč skoraj umiral. Ravno takrat pa je lepa štiri in dvajsetletna deklica zapustila svoje rodno mesto Caën ter se s poštnim vozom napotila v Pariz. Tù si kupi oster nož v uśnjati nožnici in na jutro 13. julija stojí pred pragom Maratovega stanovanja, kratek pogovor zahtevajoč z „ljudskim prijateljem“. Ko tega ne doseže zaradi Maratove bolezni, odda pismo, v katerem svojo prošnjo ponavlja ter povdarja, da ima imenitne novice poročati o girondističnem uporu v Normandiji. Ob sedmi uri zvečer pride zopet in sedaj je sprejeta. Najde Marata ko se koplje, popolnem neoblečenega, slabotnega in vendar še s peresom v roki. Nekoliko trenotkov kasneje Marat ljuto zakriči; ko njegova hišnica in ljuba Katarina Evrard na pomoč prihití, vidi banjo vso rudečo od kervi, Marata brez zavesti, nemega in bledega, poleg njega pa popolnem mirno, lepo morilko njegovo — Charlotte Corday!

Navadno se pravi, da je bila pogumna deklica zaljubljena v lepega Barbaroux-a, ki ga je videla v Caënu ter da je Marata umorila zató, da bi maščevala preganjenega ljubčeka. To vse je prazno! Charlotte Corday je marveč vneta za ljudovlado v girondističnem pomenu, le od te stranke pričakuje blagor in rešitev svoje domovine. Ker pa misli, da vsa javna nesreča le izvira iz Maratovega podpihovanja, divjega ščuvanja, sklene sama pri sebi, usmertiti to pošast ter Francozko rešiti vse nadloge. Ali kako bridko se je varala! Mertvi Marat takoj proglašen za mučenika, postane nevarnejši od živega, načela njegova zadobivajo praktičen pomén in kri, katero je prelila junakinja, ugonobi ne le blago morilko, temveč daje povod dolgotrajnemu preganjanju in neprestanemu morjenju!

Ali prijatelj, tí hočeš poznati onega moža tam, ki se tako ponaša prav na verhunci „gore“, v zadnji verśti montagnardov? Prav delaš, da ga tako ogleduješ, kajti tudi v tem zboru ni mnogo enakih prikazni! Ta mož namreč, velikanske rasti in kolosalnega života, ki tvojo pozornost zbuja sè svojim kozičavim, odurnim a vendar zanimivim obrazom, ki te kar prestraši sè svojim glasom tako mogočnim, da se poslopje trese, ko on zagermí z govorniškega odra — ta mož, pravi Ajant francozke revolucije, je Danton! Ali kaka težava, opisati tak značaj, tolmačiti tako čudno zmes iz dobrih in slabih lastnosti, iz gerde sebičnosti in idealnega navdušenja, iz podlosti in junaštva, iz ohlapne malomarnosti in nezaslišane krepkosti!

Lahko bi ti rekel, prijatelj: Sovraži Dantona, kajti on, vodja in glava revolucije, zobal je tudi iz dvornih jasli in je l. 1790. prejemal kraljev denar, dasìravno mu še na misel prišlo ni, ga tudi zaslužiti; zaničuj ga, kajti poslan od francozkega naroda v bratovsko Belgijo, nakopičil si je tam v javni službi ono bogastvo, katero je potrebovala njegova razuzdanost; preklinjaj ga, kajti on, minister pravosodja, pervi varuh zakonitosti, teptal je postave z nogami, udeležil se septemberskih umorov ter je s temi hudodelstvi na vse veke omadeževal sebe in revolucijo in narod francozki!

A zopet ti lahko porečem: Prizanesi, prijatelj, Dantonu, ker ta človek, tako grozen v svoji strasti in svojem fanatizmu, je čestokrat dobroserčen, gorkočuteč, plemenit. Osebnega sovraštva, zavisti ne pozna in nikedó ni tako hitro pripravljen objeti nasprotnika ter pomagati sovražniku. Spoštuj ga, prijatelj, kajti v tej izprijeni duši klije tako neizmérna delavna ljubezen do domovine in do svobode, da sè svojimi žarki razgreva velik narod ter mu vdihuje sveto plame vzvišenega tega čuta. Občuduj ga, kajti v tem moži je več gigantične moči, več poguma in navdušenosti, nego v vseh ministerskih palačah in vojnih svetih tedanje zaspane Evrope!

(Dalje prih.)

Otročji bazar.

Leon, Kamila, Zalka, Silvija.

I.

Kamila, Silvija, pozneje Zalka.

Silvija. Kaj takega se ni še videlo! To bo lepota! Saj bodo pa tudi sami lepi otroci skupaj, kakoršnih je samo v našem mestu toliko. Naša Amanda, saj ne da bi jo hvalila, ali kar je, to je; ka bi jo videla, Kamila, ka kapreserčna natakarica ti je, in vesti se tudi zna in odrezávati se, nikomur ne bo nič dolžna ostala. Vse bo zijalo vanjo, zlasti moški svet; in potem kako jo bodo časniki povzdigovali! Naša soseda Berta bo vsa zelena od same jeze in zavisti. Kaj pa hoče ona sè svojo Hermino, v proso naj jo postavi vrabcem za strašilo, ne pa da bi jo v eno versto stavila z dekleti, kakoršna je vaša Zalka in naša Amanda. Od kod naj bi pa tudi dekle imelo svojo lepoto? Od matere? Podobna ji je res, da je strah; bolje bi bilo, da bi ji ne bila tako. Prav take sive oči ima, kakor ona, in dolge, koščene roke, velike noge in — todà Bog nas varuj pregrehe! Kako boš pa ti napravila svojo Zalko?

Kamila. Sama še prav ne vem.

Silvija. Ali pomisli, da je zadnji čas. Veš kaj, jaz na tvojem mestu bi jo oblekla za mlado kmetico, ki sadje prodaja, prav lepo bi ji pristalo.

Kamila. Meniš? Jaz tudi mislim, da bi ne bilo slabo tako, tudi priprav ni treba mnogo. To bi bilo že, ali nekaj druzega me malo skerbi. Jaz ne počenjam rada kaj, kar bi ne bilo mojemu Leonu po volji; ti ne gledaš tako na svojega moža. Vsaka po svoje, jaz tako bolje izhajam --

Silvija. Jaz pa tako. Vpraša se pa vendar, katera pametnejše ravna, jaz ali ti. Jaz bi ne mogla tako kakor ti. Todà, kakor praviš, vsaka po svoje! Kaj si hotela reči?

Kamila. Leonu nisem še nič povedala, ali, kakor ga poznam, on ni prijatelj takemu razpostavljanju, njemu se zdi vse to ničemurno.

Silvija. Vaši profesorji in učenjaki so vsi, kar jih je, dolgočasni, suhoparni starokopitniki. Česar ni v njih zaprašenih knjigah, to jim je vse ničevo in prazno. Oni ne vedó, kaj današnji svet zahteva. Ničemurnost! Naj bo, recimo, da je res nekoliko ničemurnosti vmes, ali kaj to škodi? Ni li blag naš namen? In na namen je treba gledati pri vsakem početji in dejanji. Ali bodo žene in otroci ubogih mož, ki so morali na vojsko, vprašali, kako se je pridobilo, kar jim naberemo z veselico, ki jo napravljamo? Meni se zdi, da je treba gledati samo na to, da se kar največ moči skupaj spravi. Pa poskusi drugače: pojdi kakor usmiljena sestra od hiše do hiše, videla bodeš, koliko naberačiš. Ozirati se je treba na človeške slabosti. Ko bi bili ljudje sami angeli in svetniki, potem bi se ve da ne bilo potreba takih pripomočkov. Jaz pa pravim, da je naše prizadevanje vse hvale vredno, in treba nam ni, da bi se ga sramovale. Če imamo pri tem tudi same nekaj veselja, kaj je to napačnega? To bode naše plačilo, druzega tako ne iščemo in tudi ne najdemo. Moški delajo za rede, zlate križce in javne pohvale, nam ženskam naj se pusti to nedolžno veselje, katero nikogar ne bóli. Eni plešejo ubogim na korist, drugi pojó in igrajo, zakaj bi naši otroci ne napravili sejma in prodajali v enaki namen? Kaj ni lepo, da storé tudi oni kaj za uboge? Otročji bazar, ki ga napravimo, je ravno tako moralen ali nemoralen, kakor vse druge enake veselice in zabave, ki se napravljajo v dobrodelen namen. (Zalka vstopi.)

Kamila. To se vse prav lepo sliši, ali bojim se vendar, da mojemu možu to ne bode po volji. Tako ali tako, vprašati ga hočem, kaj on pravi, predno kaj začnem.

Zalka. O otročjem bazarji govorite, kaj ne da, mama. O jaz sem tudi že slišala. To bo lepo! Kaj ne, mama, da pojdem jaz tudi? Za papa nič ne skerbi, to že jaz prevzamem: saj mi vse rad stori, kar hočem. Tako dolgo ga bom prosila, da mi privoli.

Silvija. Tako je prav, serček moj! Le okleni se očeta, ko pride, in ne izpusti ga, dokler ga ne omečiš. Radovedna sem, kedó bi mogel takemu angelčku kaj odreči. Medved ni tako hudomušen, da bi ne storila lahko z njim, kar hočeš.

Kamila. O, dobrikati se res zna, in prilizovati, oče jo je strašno razvadil.

Silvija. In mati?

Kamila. Res, tudi jaz ji mnogokaj izpregledam. Malo več ostrosti bi ne škodilo.

Zalka. Kaj nisem pridna, mama?

Kamila. Saj ne pravim, da nisi, ali malo razvajena si tudi.

Zalka. Kako bi pa ne bila, mama, malo preširna, ker se mi tako dobro godi! Veš, mama, časi mislim sama pri sebi: ali je pa tudi prav, da se tebi tako dobro godi, drugim pa nekaterim tako slabo? Kaj sem jaz morda boljša? Kako sem jaz to zaslužila, in kaj so storile uboge sirote, da jim je tako hudo?

Kamila. Ljubo dete, ne beli si s tem glave, samo pridna bodi, drugo pusti, ker pomagati ne moreš. To je že prav,

da se ti smilijo sirote, in kader bodeš veča, bodeš jim tudi že pomagala po svoji moči.

Zalka. O to mora biti strašna nesreča, mama! Zvečer so še vsi lepo zbrani, oče, mati in otroci; kar dobi oče pismo, da mora zjutraj že odriniti na vojsko!

Kamila. Kako pa ti vse tako veš?

Zalka. Precej ti povem, mama. Sinoči sem gledala doli na dvorišče. Sosedov Artur se je igral z vozičkom in konjičem na dvorišči; pa pride hišnikova žena, eno dete je pestovala, drugo je pa za roko vodila. Deček je tako milo gledal Arturja, ki ima tako lepo igračo. Plašno se približa in se hoče tudi malo poigrati. Ali ko se konjiča dotakne, zaverne ga Artur serdito, kakor bi se bal, da bi mu ga ne vzel. Mene je to v serce zabolelo. Hitro skočim doli in prigovarjam Arturju, naj pusti, da se otrok tudi malo igra, saj se oba lahko. In res ga je pustil nato, če tudi ne prav rad. Čez nekaj časa reče mati sinku, da je dovolj; otrok takoj pusti igračo in gre z materjo. A žalostno ji reče: ko bi tudi meni oče prinesli takega konjiča z vozičkom! Nato mu reče mati, in solze so ji priigrale v oči: Tvoj oče, Bog vé, kje je sedaj tvoj oče! Potem se oberne proti meni, ki sem jo bila radovedno pogledala, kaj hoče reči s temi besedami, in mi pové vse tako, kakor sem ravno kar pravila, da so ji moža na vojsko vzeli. Meni je bilo tako hudo; rada bi jo bila tolažila, pa nisem vedela, kaj naj bi ji rekla. Ali ni to žalostno?

Kamila. O kaj pa, da je, da se Bogu usmili!

Silvija. In vidiš, Zalka, ravno tej ženi in drugim, ki jih je enaka nesreča zadela, hočemo mi pomagati z bazarjem, ki ga napravljamo. Ali ne boš tudi ti rada pomagala?

Zalka. O kako rada! Da bi le prav mnogo izteržili!

Silvija. Nič se ne boj, toliko lepih stvari imamo nabranih, samo da jih vse razprodamo in prav drago!

Zalka. O jaz bom že znala vabiti ljudi; kjer bom videla kako posebno lepo oblečeno gospó, ne bom ji dala mirù, dokler kaj ne kupi.

Silvija. Posebno gospodov se derži, Zalka, gospodov; s temi se več opravi, ženske so preskope. Prav prijazna moraš biti z njimi in ljubeznjiva, po strani jih pogledati in nasmehniti se jim, vidiš, tako!

Kamila. Silvija! Kaj delaš? Dekle je še otrok!

Silvija. E béži, béži; kaj takega se je treba ženski zgodaj učiti: pa saj upam, da bo naša Zalka to že sama znala: s takim obrazkom, s takimi očesci se to kar samo dela! Pa še nekaj, Zalka! Če hočeš lep kupček skupaj spraviti, nikoli ne dajaj drobiža nazaj. Kar se ti da, obderži in spravi, bodi si še tako majhena stvar, ki si jo prodala.

Kamila. Ti res znaš, Silvija!

Silvija. O, jaz še kaj druzega znam, draga moja! Todà, čas je, da grem: predolgo sem se mudila pri vas. Skoraj bo poludné; čas, da skočim pogledat kaj dela moja Marijana. Torej — glejti, da bo vse lepo o pravem času gotovo. Jutri pridem že zopet malo pogledat in podrezat, ko bi bila kaka zapreka! Z Bogom, dragi moji. (Poljubi obé ter naglo odide.)

II.

Kamila, Zalka.

Kamila. Ali si že zveršila svoje naloge, da jih pokažeš, ko pride papa?

Zalka. Vse je gotovo, mama, drugače bi ne bila prišla. Papa lahko pride, kader hoče.

Kamila. Vsak čas ima priti; čudno, da ga še ni! Veš, Zalka, rada ti privoščim vsako veselje; vendar mi je skoraj že žal, da sem se dala Silviji pregovoriti. Bojim se, da papa ne bode nič prav zadovoljen.

Zalka. Če ga bom pa jaz lepo prosila, mama, in ti mi boš pomagala.

Kamila. Poskusi, jaz hočem tudi že storiti, kar je v moji moči.

Zalka. Papa gre! — Dober dan, papa!

Kamila. Bog te sprimi!

Leon. Dober dan! Nič novega?

Kamila. Nič posebnega; Silvija je bila tukaj.

Leon. To res ni nič posebnega! Kje je pa moj časnik?

Kamila. Poglej, kàj ni tam, kakor po navadi?

Leon. Ne! Saj veš, da ga želim najti tù, na levi strani, kader pridem, da mi ga ni potreba še le iskati. Red, red!

Kamila. Ne bodi hud, zanaprej bo zmerom tam, na levi strani.

Leon. Pa razrezan tudi ni! Kolikokrat sem te prosil —!

Zalka. O papa! tega sem pa jaz kriva; jaz ga vselej razrežem, samo danes sem ga pozabila; gospa Silvija me je zmotila. Čakaj, takoj bo razrezan.

Leon. Ta nesrečna Silvija!

Zalka. Ná, papa!

Leon. Tako je prav!

Kamila. Zdaj pa hitro skoči, Zalka, in prinesi, da papa kaj prigrizne.

Zalka. Precej bom tukaj. (Odide.)

Kamila. Nekaj slabe volje si danes, Leon; kaj ti je zopet navskriž?

Leon. Sitnosti! Človek se trudi in vbija, da bi bilo vse, kakor ima biti, vse zastonj! Časi mi je, da bi kar vse pustil.

Zalka (pride z jabolki in kruhom). Tu, papa, ali ti naj lupim? Ti boš pa bral.

Leon. Bodi tako dobra. (Pregleduje časnik.) Meni se že vse studi; človek ne vé, ali naj bi se jezil ali smijal, tako gre vse narobe. Ali so ljudje tako neumni ali hudobni, ali pa oboje skupaj! — Kaj pa to? To je vendar enkrat kaj pametnega! „Otročji bazar“. To pa to?

Kamila. Glejte si, glejte, kàj je že v časnikih?

Leon. Saj to je poglavitni, mordà edini namen takih naprav! (Bere:) „Nekaj najodličnejših gospá našega mesta se je združilo v hvale vredni namen, da napravijo na korist ženam in otrokom onih mož, ki so tako nanagloma na vojsko poklicani, otročji bazar“. Kaj pa to, vraga! Tvoje ime! Ti si torej tudi šla med „patronese“!

Kamila. To je pa zopet Silvija naredila; verjemi mi, Leon, da brez mojega privoljenja. Prigovarjala mi je res, da naj se jim jaz tudi pridružim, ali obljubila, za gotovo obljubila ji nisem. To ni bilo lepo.

Leon. Za gotovo obljubila. Prositi si se dala, branila si se in upirala, kakor kmet, ki ga na ženitovanje vabijo; zastran lepšega! Meni se zdi, da ti

ni storila tako velike krivice, ljuba Kamila.

Kamila. Leon, ti me po krivem sodiš. Saj me vendar toliko poznaš, da moja navada ni, siliti se v javnost; da ne hrepenim po veselicah in zabavah, kakor ta in ona. Ali Silvija mi je res tako prigovarjala, da ji nisem mogla za terdno odreči. In zakaj neki? Saj napačnega to vendar ni nič. Namen je dober; če moremo ženske tako kaj pripomoči ubogim sirotam, zakaj bi ne? Jaz menim, da je to še celo naša dolžnost. Kako bi mogel ravno ti, ki si tako blagega serca, ki imaš toliko sočutja z nesrečnimi brati, kako bi mogel ravno ti biti zoper to?

Leon. Zdaj pa zopet samo Silvija iz tebe govori.

Kamila. Ali ni to malo razžaljivo, ljubi Leon? Ali res meniš, da nimam toliko samostalnosti? Če je Silvija tudi teh misli, če je morebiti enako govorila z menoj, kaj dé to? Stvar zato ni drugačna. Ali se ne smem zlagati z njo v dobrih mislih? Ali je ne smem slušati, kader mi kaj dobrega svetuje? Vem, da Silvije ne vidiš rad, da ti njeno mišljenje ne ugaja prav; tudi jaz ji nisem tako prijateljica, kakor ti morebiti misliš; ali zato pa ni še vse slabo, kar ona pravi, zato ker ravno ona tako pravi. Da nisem prej s teboj o tem govorila, to je bilo samo zato, ker ni bilo še prave prilike. Toliko me pa tudi že lahko poznaš, da brez tvoje volje, ali celo proti tvoji volji ne počenjam nič važnega. Govóri zdaj ti: ako meniš, da ne smem, saj ni še nič storjenega, še lahko odstopim, in rada odstopim, ako mi zapoveš.

Leon. Zapoveš! Kaka je ta beseda? Ali sem ti že kedaj kaj zapovedoval? Ali sem se kedaj tako vêdel, kakor da bi bil tvoj gospod? Ali ni bivala do sedaj ravnopravnost med nama? Jaz ti samo svetujem, kader se mi zdi; na prosto voljo ti je potem storiti, kar se ti vidi pravo. Za svoja dejanja si sebi odgovorna, ne meni.

Kamila. Zalka, skoči malo v kuhinjo pogledat za kosilom. (Zalka odide. Ti mi torej svetuješ, ljubi Leon, da naj vse to pustim?

Leon. Prej še nekaj druzega. Stvar se imenuje „otročji bazar“: otroci bodo torej glavne osebe na odru, med njimi tudi naša hčerka?

Kamila. To se vé da; jaz bi bila samo za „patroneso, kakor ti praviš.

Leon. Napravlja se torej otročja razstava. Nič čudnega, saj živimo v času razstav. Kaj se dandanašnji ne razstavlja? Tudi otročja razstava ni nič novega. Bral sem nekedaj, da so bile nekje v Ameriki verle amerikanske matere razstavile svoje dojenčke, otroke v povoji; „premijo“ je dobila mati, katera je bila poslala najbolj — rejeno dete! To je prav amerikansko! In mi radi posnemamo Amerikance, zlasti v tem, kar je posebno — neumnega!

Kamila. To je vendar malo drugače. Pervič je že namen drugi –

Leon. Dobro! In drugič se pri tej „razstavi“ ne bode gledalo na — debelost otrok, nego na njih lepoto! Ali ni tako? Govoriva naravnost, saj sva sama.

Kamila. Gotovo se bode rajše videlo, ako se pošiljajo bolj — čedni otroci, da bode tudi kaj za očí. Od čednih se bode rajše kupovalo, in to ravno se namerava, da se izkupi kar največ mogoče. In, ljubi Leon, ker sva sama, meni se ne zdi to nič čudnega, da bi tudi našo Zalko radi imeli; upam, da ona ne bode zadnja med lepimi otroci!

Leon. O ti materina ničemurnost! ti imaš svoj sedež tudi v najboljšem, najčistejšem serci, in tvoja moč je velika. V svoji oblasti imaš tudi ženo, ki je sama zase skromna in najrajša kakor vijolica na skrivnem cvete in diši!

Kamila. Kaj ni res lepa naša Zalka? Saj to sam vidiš in čutiš, samo reči nočeš nikoli, da je lepa. Ali nisi ponosen, ko stopaš z njo po ulicah in se vsi ljudje ozirajo vanjo in šepetajo: Kako lepo dekle! Jaz pa vem, da si, če tudi ne praviš. Reci, nisi li vesel, da je lepa: ali bi morebiti raji videl, da bi ne bila?

Leon. In jaz bi te lahko nasprotno vprašal: Ali bi jo ti menj rada imela, ako bi bila menj čedna.

Kamila. To se ne sme tako, to nič ne dokazuje; mati ima rada otroka, bodi si tak ali tak. Ali lepota je vendar dar božji, zlasti nam ženskam. Kaj pa smo, ako nimamo kolikor toliko tega božjega darú?

Leon. Žalibog, da je tako; da se človek čisla zaradi darú, ki je kaj čisto vnanjega, česar nima nikakor v svoji oblasti. To je, da še enkrat rečem, žalostno, ali tako je res. Todà o tem se zdaj ne govori. Pridiva zopet na „otročji bazar". In o njem ti povem naravnost svojo misel, kakor je moja navada. (Zalka pride.) Nič ne škodi, naj tudi dekle posluša, mordà se nje kaj prime. Jaz pravim torej, da je tist vaš otročji bazar, še več, da so vse tiste slovesnosti, veselice, zabave in naprave v dobrodelen namen sama sleparija. Oni, ki jih napravljajo slepé ljudi, nekateri, kakor na pr. ti, ljuba moja Kamila, tudi sami sebe; češ, da delajo vse to iz same milosercnosti, ne pa, kakor je res, kakor jaz terdim in z menoj vsi pametni ljudje, iz gole ničemurnosti; oni delajo zase, ne za uboge! Lahko bi se sklicaval na sv. pismo, ki govori; kader deliš miloščino, naj tvoja levica ne vé, kaj dela desnica. Todà té besede so iz sv. pisma novega zakona, ljudjé pa, ki so pri nas iznašli take naprave, so iz starega zakona: vse to je judovsko, da rabim pravo besedo. Kaj se je treba ljudém ubijati, in brez troškov to tudi ni: če hočejo kaj storiti za siromake, naj sežejo v svojo mošnjo kakor globoko kateri more ter dadó svoj dar brez nepotrebnega hrupa in ropota. Naj ne delajo kakor kokoš, ki jajce izleže in potem kokotá in kriči, kakor da je kedó vé kaj storila! To so moje misli, zdaj stori, kar hočeš.

Zalka. Papá! Nekaj bi te bila rada prosila, ali zdaj sem se premislila. Mene ne veseli otročji bazar. Nekaj druzega bi te prosila. Naši hišnici so tudi moža vzeli; sirota je; dovoli, da smem izprazniti svojo malo hranilnico in ji poslati, kar imam. (Kamila ji prikima.)

Leon. Tako je prav, ti si moja hči! In ti, Kamila?

Kamila. Kaj hočem zdaj, sirota, ko me je to nesrečno dekle tako samo pustilo; nanjo se je zanašati! Sama vendar ne bom hodila na otročji bazar! Kaj hočem? Svojemu otroku vendar ni da bi se dala osramotiti. Veš kaj? Skerbeti hočem za ubogo ženo in njena otroka, dokler se ji mož ne poverne.

Leon. Vidiš, takisto je prav!

Kamila. Zdaj pa še nekaj! (poljubi Leona.) Ti si mož! — Ali naša Zalka je pa vendar lepa! B. M.

(Dalje prih.)

Ali nam je potreba domačih pisateljic?

(Dalje.)

Take splošne želje in zahteve pa se obračajo na dobro tudi vsem pisateljicam drugih narodov in posebno našega. Za občinstvo ni potreba strokovnjaške logike. Naravni govor književnih predmetov današnjega časa pa si lahko prisvajajo tudi pisateljice.

Ako bi si pa pisateljice več upale, nego jim je mogoče zmagati, jih občinstvo pokara po pravici. One pa so bolj občutljive, in si javno grajo zapomnijo bolj nego moški pisatelji. Naj se tolažijo v takem slučaji tudi s tem, da so pisatelji več grajani; in da ni zaradi tega toliko hrupa, prihaja odtod, ker smo obče graje pri pisateljih sploh vajeni.

Ženske pisateljice imajo več takta; ravno zató so grajalci neusmiljeni, kedar se one v čem pregrešé. Vendar pa tudi naše pisateljice opominjamo, naj bodo proti sebi odkritoserčne in naj le toliko izročajo občinstvu, kolikor utegnejo zagovarjati vestno in sè svojo marno pridobljeno prepričanostjo. Tak sovet njim ni težak, ker so tako srečne, da jih vodi tudi v zapletenem življenji čut po pravih poteh.

Po takem odpravijo toliko laže predsodke in misli, kakor da bi ne imele moči in kreposti podajati tudi od svoje strani občinstvu duševnih izdelkov.

II.

Pisateljice vidijo torej, da jim ne prepovedujemo književnega delovanja. Prašati je samo treba, ali bi ne obernile svoje pridnosti boljše na druge strani, kjer bi ustrezale svojim močem izdatniše in bi tako koristile narodu več, nego s pisateljevanjem.

Na to prašanje, ki je sila imenitno, odgovarjajo različno. Najkrajši odgovor pa tudi robat je ta, da ženska naj ostane pri kuhalnici in igli, in naj se ne vtika med opravila in posle, ki pristojajo samo moškim.

Tù moramo krepko naglašati, da ženskih napak nikjer ne zagovarjamo, tudi pri slovenskih pisateljicah ne. Ravno tako očitno in brez strahu pa povdarjamo, da je omenjeni odgovor ali dobroželeči sovet ne samo velika logična napaka, ampak tudi moralna in sploh mnogostranska krivica, ki je ob enem izrečena tudi slovenskim pisateljicam. Zató se moramo pomuditi tudi neprimérno dolgo pri tem prašanji.

Ženska je dosedaj v javnem življenji skoro brez posla. Zató ji tudi ne dajejo omike ne splošne, kakor moškim, ne posebne za kak poklic. Slovenski kmet brez posebnega namena tudi sinov ne pošilja v mestno nižo ali višo šolo. One slovenske hčere tedaj, ki se posebej izobražajo, na sploh nimajo svoje omike zaradi poklica, nego zaradi boljše vzgoje in omike same.

Na to stran je malo število omikanih ženskih tudi na Slovenskem iz plemenitejšega namena omikanih negoceló slovenski sin. Take redke ženske z višo omiko pa so pri nas navadno iz premožnih ali dobrih hiš.

Že samo to, da kaže pri nas ženska boljšo vzgojo, priča ob enem, da se ji ni treba boriti za vsakdanji kruh. Ženska, ki se je pri nas namenila pisateljevati,

spada gotovo med bolj omikane, tudi ob enem med število onih, katerih vsakdanja nadloga ne pritiska.

Na drugo stran pri nas pisatelji nimajo upanja, da bi se preživili samo s tem poslom. Pisateljevanje je pri nas le postranski posel. Kedor piše, bori se ali je preskerbljen že drugod za svoje gmotne potrebe.

Ženska pisateljica ima pri nas pa še manj upanja kaj zaslužiti, nego pisatelj, katerega doleti časih vendar kaka merva kruha. Ako tedaj ženska pisateljuje pri nas, mora poseben čas imeti. Videli smo, da ji ni treba živeti po dninarsko, in še ko bi bila učiteljica, rojena v ubožni koči, je vendar kot učiteljica že na dobrem, če po naključji tudi kaj prijavi iz svojega peresa.

Razvidno je, da takim izvoljenim ženskam ni usojeno, da bi morale biti vedno v kuhinji ali pri igli. Časa jim tudi za kaj druzega ostaja. Tak čas pa je njihovi volji prepuščen, in noben javni zapovedovalec nima pravice segati do ognjišča in šivanke.

Tudi uboge gorjanke niso vedno v dimu; morajo tudi žeti in presti, in na zadnje jim tudi še za kaj druzega ostaja kaka urica. Izobražena ženska pa ima iz druzih, že omenjenih vzrokov še več časa za glasovir, gledišče in druge igrače.

Razmere so take zdaj in bodo še dalj časa, in mi tega ne moremo predrugačiti. Ako pa ne moremo, mordà tudi ne maramo, ubraniti glasovirja, gledišča in druzega, pripoznavamo, da dotične ženske so same gospodarice sè svojim časom. Ali berejo ali godejo, to jim je samovoljno na izbiro. In srečne so še, da imajo pečati se s čem. Ako je tedaj med temi izvoljenimi ali gmotno srečnimi tudi kaka taka, ki ima veselje, ne samo vedno brati, gosti i. t. d., nego tudi kedaj, sama kaj spisati ali sestaviti, kedo ji more braniti? Ali je ona mordà kaj zamudila? Če je zamudila, zamudila je branje in godbo. Dokler ji bo zadnje prepuščeno, smela bo prijeti tudi za pero. In če ima moči in veselja dovolj, za javnost kaj spisati, menimo, da ni doma čisto nič zamudila ali le toliko, kolikor bi bila pòtratila ali porabila za drugo kratkočasenje in počivanje. Take ženske pišejo v enakem položaji, kakor pisatelji starega veka, ki so imeli pisateljevanje za — otium.

Ako smo odkritoserčni, moramo priznati, da je po takem žensko pisateljevanje za javnost ali pa za domače kroge veliko plemenitejše, nego mnogotero drugo trošenje časa. Da ženske pišejo tudi zaradi česti in druzih povodov — to nam nič mar ni, ker tudi pisatelji v tem za trohico niso boljši, kolikor koli je napak najti v raznih povodih. Rekli bi celó, da bi imel ostri sodnik priliko v tem oziru bolj grajati in obsojevati pisatelje, nego pisateljice.

Po vsem tedaj pisateljice kot take ne zanemarjajo svojih dolžnosti.

France Podgornik.

(Dalje prih.)

Slovenski glasnik.

— „Družba sv. Mohora“ v Celovcu je imelà preteklo leto 24.412 udov. Družnikom so namenjene prihodnje leto (1879.) te le knjige: 1. „Slovenski goffine“, to je razlaganje sv. meše itd. II. del. Ureduje L. Ferčnik. 2. „Šmarnice presv. Jezusovega serca“. Sp. J. Volčič. 3. Spisovnik za Slovence“; sestavil And. Praprotnik. 4. „Obćna zgodovina“. sp. J. Starè. 6. „Koledar“ za l. 1880.

— V Mitrovici je začel izhajati tednik: „Fruška gora“. Cena listu 4 gld. Urednik K. Trumič, bivši urednik „Narodnjaka“.

— „O narečji beneških Slovencev“. Anton Klodič. Obelodanila imperatorska akademija v Petrogradu.

— „Svete listne bukve“, spisal dr. L. Klofutar.

„Domovinoslovje za ljudske šole“ Natisnila tiskarna družbe sv. Mohora v Celovcu. Lastna zaloga. 1878. Cena 12 kr.

— „Fauna kornjaša trojedne kraljevine“ od dr. J. K. Schlossera Klekovskega Izdala jugosl. akademija znanosti in umetnosti. Zagreb. 1878. Delniška tiskarna. Str. 726. Cena knjigi 3 gld.

— „O spoznaji ljepote u obće. napose pako u Hrvata“. Spisal Zvonimir Tkalec. Tkalec, ljudski učitelj. razpravlja in razjašnjuje hervaške narodne pesmi z estetičnega stališča. Knjiga v 8⁰ je izšla v Senji v tiskarni Luster-ja. Str. 98.

— „Sloboda“, političen list, je začel izhajati trikrat na teden od 1. sept. počenši na Sušaku (pri Reki). Urednik G. Grünhut.

— „Amore della Republica di Ragusa alla religione ed alla patria. Ragionamento sacro. tenuto dal P. Candido Mariotti della Osservante Provincia delle Marche, la prima domenica di quaresima del 1878. Ragusa 1878“.

— „Gde je slava, tu je Srbin“, spisal Sreten L. P. 1878. Omenjena knjižica v 8⁰ prinaša pisma iz podlistka časopisa: „Srpske Novine“. Dobiva se pri V. Valožići v Belem gradu in v knjigarni Popovića v Novem sadu. Cena pol dinara (1 dinar — 50 kr.)

— „Strielice“. Spjevao Mirko Bogović. Hartman v Zagrebu. 1878. Str. XIX in 144. Cena 60 kr. To je tretja zbirka Bogovičevih pesmi. „Strielice“ so satire.

— „Rečnik stranih reči“ bode izdala knjigarna Jovanovičeva v Pančevu. Cena bode 80 kr. V besednjaku bodo vse besede, katere so vzete iz tujih jezikov in jih navadno beremo v raznih časopisih, knjigah itd. Mnogim bo tedaj omenjeni besednjak jako ustrezal.

— „Marica“, bolg. polit. list je začel izhajati dva krat na teden v Plovdivu.

— „Bosansko hercegovačke novine“. Ko so naši vzeli Sarajevo, glavno mesto Bosne. in so postavili mestu novo vlado, začeli so čutiti potrebo lista, v katerem naj bi se prebivalcem oznanjale nove uredbe, zakoni i. t. d. In zato so začeli izdajati omenjene novine. Prej je v ta namen izhajal v Sarajevu list „Bosna“. sicer v serbskem jeziku, ali popolnem v turškem duhu.

— „Rukovodnik za tjelovježbu“ u pučkoj školi, Sp. Fr. Hohman. Na 8⁰. Str. 23. Cena 50 kr. Zagreb. 1878. Tisek C. Albrechta.

— „Rad“ jugosl. akademije znanosti in umetnosti. Knjiga XLIV. Zagreb. 1878. V tej knjigi je tudi spis našega rojaka prof. M. Valjavca: Prinos k naglasu u (novo) slovenskom jeziku.

Naznanilo.

Uredništvo „Zvona“ je premenilo dosedanje svoje stanovanje. Zato uljudno prosimo čč. gg naročnike, naj nam naročnino in pisma blagovoljno pošiljajo v novo stanovanje z naslovom **Wien, Währing, Herrengasse 74.**

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing Herrengasse 74.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. **Tiskata: A. Keiss in P. Horn.**

Leto IV. Na Dunaji 1. oktobra 1878. List 19.

Na planinė!

Gori gori na planine
Misel vsaka mi letí.
Gori mi iz té doline
Duša moja hrepeni.

Gori kjer presrečna leta.
Mlada leta tekla so,
Tam se sreča mi obeta,
Tja nemirne misli vró.

Le imejte krasne svoje
Vi ravnine in verté.
Dajte mi planine moje.
Dajte moje mi goré!

Vprašanje.

Rad živel bi ko vi veselo,
Rad z vami radostno bi pél;
Ko bi sercé me ne bolelo,
Ko mogel biti bi vesél.

Saj kamor koli mi pogleda
Okó, povsod, póvsod gorjé!
Človeka skerb preganja bleda,
Težava tare mu sercé.

Kakó bi mogel mirno zreti
Jaz brata svojega gorjé?
Kakó veselo mogel peti,
Ko njemu bol morí sercé?

Udaja.

Uteši borno se sercé,
Prestani vendar žalovati;
Nositi moraš to gorjé —
Saj si ne moreš pomagati.

Hudó zares, oh prehudó,
Nesreča zdaj je na te vderla,
Že bal sem se, sercé bornó,
Da njena sila bo te sterla.

Dobrotni Bog ti moč je dal,
Da si ta strašni vdar prebilo,
On bo ti še močí dajal,
Da boš hudó gorjé nosilo.
Zató uteši se sercé,
Prestani enkrat žalovati.
Udano nosi to gorjé —
Saj si ne moreš pomagati!

Pagliaruzzi.

Sodnikovi.

XVII.

Prijazni bralec ne bodi nejevoljen, da ga že zopet peljemo v gostilno; ali v tergu, o katerem se suče naša povest, ni bilo v onem času ne čitalnice ne „kazine“, ne strelišča ne druzega enakega mesta, kjer bi se bili možje zbirali in pogovarjali ali pa samo kratkočasili. Korenova gostilna je bila našim teržanom, kmetom in gospôdi, edino prilično zbirališče. Tja nam je iti, ako jih hočemo zbrane najti.

Bilo je torej pri Korenu, v soboto večer, ko človek rad malo prej izpreže ter se oddahne in si, ako mogoče, kaj privošči. V soboto večer se je zbirala, kakor smo že slišali, navadno gospoda iz terga pri Korenu v stranski, gosposki sobi. Tudi nocoj vidimo tu vso družbo zbrano: gospoda okrajnega glavarja za starešino v kotu, gospoda davkarja, priglednika, pristava in kar je druge drobnejše gospode. Precej pozno je že, vendar družba ni nič kaj glasna in vesela, kakor po navadi; nič se jim prav noče. Gospod glavar je nekako slabe volje. Dobra kapljica Korenova se je zastonj borila z meglami, ki so mu mračile visoko čelo. In ker ni bil glavar dobre volje, kako bi mogli, kako bi smeli biti podložniki njegovi! Bil je, da naravnost rečemo, nocoj prav dolgočasen večer, da že dolgo ne tako. To si je mendà vsak sam pri sebi mislil, a kaj takega reči ni spodobno. To je bilo Korenu prav neprijetno, a kerčmar že celo ni da bi se po sili vtikal v take gosposke zadeve. Pokušal je sam svoje vino in pokušal, a njemu se je zdelo, da vino ne more biti krivo slabe volje, katero je bilo videti na vsakem obrazu. To je potolažilo poštenega kerčmarja, češ: jaz sem storil svojo dolžnost, če se gospoda vendar dolgočasi, kaj to meni?

Poskušal je zdaj ta, zdaj ta, da bi gospodu v kotu čelo razvedril. Gospod davkar mu je pravil svoje najzanimivejše lovske dogodbe, gospod pristav ga je zapletal v najbolj zvita pravoznanska vprašanja, in tako so si drugi prizadevali vsak po svoji moči: vse zastonj! Mož jih je mirno poslušal, zdaj pa zdaj tudi malo prikimal; a to je bilo vse, njegove misli so bile vidno kje drugje. Rad bi bil kateri vprašal gospoda, kaj mu je, ali upal se ni nobeden; čakali so, da jim morebiti mož sam razodene, kaj ga teži. In to se je tudi res zgodilo.

„Gospôda“! izpregovori z uradno resnim glasom. „Nekako tihi smo nocoj. Meni se nič prav ne ljubi, kakor ste gotovo že vsi zapazili. Ni čudo! Uradnih skerbi se človek ne iznebi tudi pri vinu. Danes mi je prišel drugi dopis o tistem potepuhu, tistem Zaplotniku, ki se, kakor pravijo, po našem okraji klati in potika: zakaj ga nismo še izsledili! Saj veste, gospodje, da smo storili vse, kar je bilo v naši moči. Poročil sem bil, da so vse naše prizadeve brez uspeha. Nato je bil nekaj časa mir. Zdaj mi je pa prišel, kakor pravim, zopet dopis, da je v naših krajih, da ga moramo najti in jim izročiti živega ali mertvega. Sam zlodej ga je zanesel sem, v ta mirni kraj, kjer nimamo in nismo imeli, kar sem jaz tukaj, ne razbojnika, ne tatú, ne sploh človeka, katerega postava pregánja, če je res tukaj, kakor pravijo. Lepo priložnost imamo, gospoda, pokazati svojo bistroumnost in

zadobiti priznanje in pohvalo, morebiti še kaj več, od zgoraj. Ali kako? to je vprašanje. Ta človek je kakor veša; povsod je in nikjer. In če ga tudi vjemó, ne derži ga ne ozidje ne železje. Saj so ga imeli v Gradiški in na Ljubljanskem gradu, zakaj ga pa niso bolje varovali! Zdaj ga pa mi iščimo!‘

Nato se oglasi bistroumni gospod davkar, še predno je okrajni glavar vse povedal, kar je hotel:

„Ta Zaplotnik ima gotovo tisto čudodelno koreninico, ki ima neki tako moč, da vsak zapah odskoči, ko se ga človek z njo dotakne‘.

„„Da bi ga le že skoraj imeli‘‘! reče zopet okrajni glavar; „„potem bi me ne skerbelo dalje. Ali kako? Saj smo že vsa kota steknili; iskali smo ga kakor šivanke, vse zastonj! Kaj menite, gospoda‘‘?

Nato se oglasi gospod pristav:

„Jaz bi dejal, gospod okrajni glavar, da se je treba oberniti na prebivalstvo našega okraja; župani treba da nam pomorejo, saj to je njihova dolžnost‘.

„„In tudi drugi možje‘‘, pristavi gospod preglednik. „„Jaz poznam človeka, ki bi nam lahko največ pomagal, samo ko bi hotel. Znana so mu vsa kota tod okrog, časa ima dovolj in prebrisan je tudi dosti za to. Ali mož ima svoje muhe, lepo je treba govoriti z njim in tudi obljubiti mu kaj seveda‘‘.

„Kedó je ta človek‘? vpraša radovedno okrajni glavar‘.

„„Nek Seljan, dervar, saj ga mordà poznate, gospod‘‘!

„Kaj bi ga ne poznal, naše Jerice oče‘!

„„In ravno nocoj je tukaj. Prišel je zopet svojo Jerico gledat; ves zaljubljen in zamaknen je vanjo‘‘.

„Kaj, ko bi ga kar poklicali, gospoda‘?

Nato vstane eden izmed gospodov in gre v veliko sobo po Seljana.

Čudno se je zdelo Seljanu, kaj mu hoče gospoda, da ga kliče. Nerodno vstane izza mize in čez nekaj časa se prikaže med durmi ter pozdravi družbo.

„Dober večer, gospôda‘! kaj bi mi radi? brez zamere‘!

„„Pojte sem, enkrat pit, oče Seljan‘‘! pokliče ga okrajni glavar ter mu pomoli iz kota čez mizo svoj kozarec. Saj smo stari znanci‘‘.

Kaj takega se ni bilo Seljanu še nikedar zgodilo, zato ni precej prav vedel, kako naj bi se vedel, da bi bilo prav.

„Vaši Jerici na zdravje‘! prigovarja mu starešina.

„„Tisto pa tisto‘‘! zareži se vesel stari dervar in enkrat precej krepko potegne; potem podá zopet nazaj kozarec.

„Sedite malo k nam, oče Seljan‘! veli mu okrajni glavar.

„Tega pa že ne tega‘, brani se pošteni dervar; „človek mora vedeti, kako je kje treba. Vsak po svojem stanu. Pri vojakih sem bil; oče Radecki sam mi je bil nekedaj, ko nas je ogledoval, prijazno na ramo poterkal, ko sem tako prav korenjaško v versti stal, „trebuh notri, persi ven‘! in gerdo sem gledal, da je bilo strah! Videl sem nekaj sveta, kaj bi ne vedel, kako se je vesti z gospodo! Ne, sedem ne, brez zamere; stojé bom poslušal, kaj vas je volja, gospod‘.

„„Vi ste pameten mož, oče Seljan‘‘, začne se mu dobrikati okrajni glavar; „„in pošten mož, to nam je vsem dobro znano in zato vas tudi čislamo. In ker vas tako čislamo, hočemo se na vas oberniti v neki prav imenitni stvari, da nam pomagate, oče Seljan‘‘.

„Jaz da bi pomagal c. kr. gosposki?

Mendà se norčujete, gospod, brez zamere‘.

„„Ne, oče Seljan, prav zares govorim; vaše pomoči potrebujemo; ravno vi nam lahko pomagate, ako hočete, kakor morebiti drug nihče tako“‘.

„Zdaj sem pa res rodoveden. Kaj takega, gospod‘?

„„Gotovo ste že slišali govoriti o nekem Zaplotniku“‘.

„Tistem, ki kmetom denar dela, kakor se pripoveduje‘?

„„Prav tistem potepuhu“‘.

„Prebrisana glava, raca na vodi! — brez zamere! Ta zna kaj, tá; zastonj ni bil v černi šoli. Bankovce pravijo da dela take, da jih ni ločiti od cesarskih. Jaz sem si že večkrat mislil, zakaj ga cesar sam ne vzame v svojo službo; on bi mu delal take bankovce, da bi jih ne mogel nihče ponarejati. In tudi za kaj druzega bi ga lahko imel, ker je človek tako bistre glave in tako umétalne roke‘.

„„Oho! oče Seljan; to ne gre kar tako, kakor si mislite vi; kaj niste tudi slišali, da je ta Zaplotnik od vojakov pobegnil? Taki ljudje se ne jemljó v cesarsko službo. Saj ste bili sami vojak in veste toraj, kako veliko hudodelstvo je to, če kedó od vojakov pobegne“‘.

„Kaj pak da vem, gospod! Ali to pa tudi vem, kako gerdo se časi z ubogim človekom pri vojakih ravná. Hladne kervi je treba, da se vse molčé preterpi; Zaplotnik je nima, kakor je videti‘.

„„Vi ga torej zagovarjate, oče Seljan“‘!

„Jaz ga nič ne zagovarjam, brez zamere, gospod! Taki ljudje se morajo kaznovati, drugače bi mordà nihče ne ostal prih vojakih; samo to sem hotel reči, da Zaplotnik tega pač ni storil iz same preširnosti‘.

„„Pustiva zdaj to, oče Seljan; poslušajte, zakaj sem vas poklical. Slišali ste mendà tudi, da se ta nepridiprav zdaj po naših krajih potepa“‘.

„Govori se to in to, a vsega pameten človek ne verjame. Če sodim po tem, kar sem slišal o njem, moral bi skoraj sklepati, da bi ga ravno tod zastonj iskali. Ta človek ima to navado, da ga ravna tam ni, kodar ga iščejo, kjer pravijo da je‘.

„„Jaz vam pa pravim, da je tukaj. Od zgoraj se nam je namignilo, da je tukaj skrit“‘.

„To je dobro, da se vam je povedalo, kje je; zdaj ga lahko primete‘.

„„Vi me ne umete, mož, ali me pa nočete umeti“‘.

„Malo počasne pameti sem res, ne zamerite, gospod. Zaplotnik bi vas hitreje in bolje razumel‘.

Gospod okrajni glavar je bil v zadregi, da ni mogel, vpričo takega poslušalstva, možu blizo. Vedel ni, kaj naj bi mislil, da je mož tako neumen, ali se pa samo neumnega dela. Malo nejevoljen torej nadaljuje svojo obravnavo:

„Poslušajte torej, da vam jasno povem, zakaj smo vas poklicali. Človeka moramo dobiti v pest, tako ali tako. Ukrenili smo, da bi nam ví lahko pomagali, oče Seljan‘.

„„Jaz bi naj vam pomagal človeka loviti, gospod“‘?

„Zakaj ne? Vi ste tod povsod dobro znani. Vi lahko z ljudmi govorite in jih izprašujete, v vas imajo zaupanje. Vam lahko mnogokaj na úho pride, kar vas na sled pripravi‘.

„„Motite se, gospod; star mož sem, ne slišim tako dobro, kakor vi mislite; in moje noge niso več tako gibične, da bi človeka gonil kakor pes zajca“‘.

„Kako čudno govorite! Tu ni treba nič goniti, kakor pravite; za to imamo

že druge ljudi, samo izslediti ga je treba. In to je ravno vam lahko. Pomislite, da je vsakega poštenega človeka dolžnost podpirati gosposko, ko preganja kakega hudodelca. In verhu tega vaš trud ne bo zastonj. Če se nam posreči z vašo pomočjo, da ga vjamemo, verjemite mi, da vas ne pozabimo, ko bode čas. Srebern ali mordà celo zlat križec vas čaka in poleg tega tudi gotovega kaj".

Zdaj pa drevarja obide nejevolja. Moško se po konci spne ter krepko in odločno reče gospodu:

„Kakor ste vi, gospod, zdaj jasno z menoj govorili, tako naj vam tudi jaz naravnost, brez okolišev, povem, kar mislim. Siromak sem, gospod, kakor vidite. Nobenega dela se ne branim, da ga le zmorem; ne ogibljem se zaslužka, samo da se mi ga ni sramovati treba. Če imate zame kako delo, kakoršnega sem vajen: da vam derv nasekam, nakoljem in v skládanico zložim; če je treba na cesti kaj popraviti, kamenje klepati, blato pospravljati, po zimi sneg kidati, ali kaj druzega takega, gospod: rad vam postrežem in zadovoljni boste z mojim delom. Ali da bi vam ljudi lovil — nikedár — brez zamere! Tega stari Seljan ni vajen. Križec mi obetate? Kaj bi jaz s križcem, zlatim ali srebernim. Ko bi ga dobil in pripel na to le raztergano obleko — krave bi se mi smijale, brez zamere"!

„„Vaše besede, mož, so jako nespodobne""!

„Brez zamere, gospod! pomislite, da imate dervarja pred sabo; dervarji ne govorimo, kakor da bi „rožice sadili".

„„Vi bi, kakor sem vas zdaj spoznal, utegnili še temu človeku potúho dajati; vi bi mordà celo —""

„Bog ne daj, gospod! Toliko že vem, kàj smé pošten človek in kaj ne. Hudodelnika ne bom skrival pod svojo streho, ali lovil ga tudi ne bom. Jaz nisem ustvarjen za ovaduha, brez zamere. Za to so drugi ljudje. Saj imate svoje biriče in žandarje; zakaj jih pa plačujemo in redimo? — brez zamere"!

„„Tako se ne govori o uradnih osebah""!

„Saj jim ne pravim nič napačnega. Ta stan ni nepošten, potreben je tudi, ali imeniten se mi ne zdi, brez zamere! Dober večer, gospôda"!

Rekši prikloni se družbi, potem se po vojaško zasuče in otide. B. M.

(Dalje prih.)

Narodna skupščina francozka.

Spisal Franjo Šuklje.

(Dalje.)

Ko so l. 1792. girondistični ministri Roland in drugi obupavali o Franciji ter mislili Pariz zapustivši pobegniti čez Loiro, ni li bil Danton, ki je zagermel v zbornici: „Le smelost, še enkrat smelost, da zmagamo, in vedno le smelost — in rešena bode Francija"! ki je tako navdušil to zbornico, da ga je sè smertno kaznijo vdarila, katerikoli se je branil, z orožjem upirati se prodirajočemu sovražniku? In ko je na spomlad l. 1893. francozka deržava bila skoraj uničena,

vojska izdana od Dumourieza, sovražniku pot odperta v Pariz, ustaja v Vendeji, ni li takrat Danton združeval v odboru za javni blagor vse silę deržavne ter jih porabil v obrambo in rešitev svojega naroda? Tudi ko je zbornica 23. avg. sklenila, da ima ves narod se vzdigniti („la levée en masse"), dal je še le on temu mogočnemu sklepu pravo veljavo in praktično izvedljivost. Taka oseba je ta Danton, da celó njegovi protivniki med zgodovinarji z neko posebno simpatijo pišejo o tem izrednem moži.

Še ima Danton velik upliv v narodni zbornici, še je njegovo imé jako priljubljeno pri narodu. Ali v nekolikih mesecih, kaka žalostna izprememba! Tudi njega, ki je bil dosihmal najbolj strasten revolucijonar, navdajajo z grozo oni potoki kervi, katere grozovlada povsod proliva, kjer le najmanjšo upornost čuti proti svojemu nasilstvu; on in njegov prijatelj Camille Desmoulins vzdigneta svoj glas ter zahtevata milejše, usmiljenejše postopanje. Napotila je Dantona k temu nekaj naravna dobroserčnost, nekaj neka upehanost in imenitna prememba njegovih osebnih razmer; vzel je namreč nedolžno, šestnajstletno deklico v zakon in hitel je sedaj po tolikih nevihtah v sladkem miru vživati vse slasti družbinskega življenja. A milost zahtevati, bilo je takrat kazni vreden zločin pri grozovladi in tedaj so njeni priverženci Billaud-Varennes, St. Just sklenili, iznebiti se onemoglega Dantona. Dolgo se jima ustavlja Robespierre, ki je Dantona dosedaj branil, ali naposled pregovori ga St. Just in Dantonova smert je dogovorjena stvar. Še bi bil morebiti silni človek lahko goste mreže pretergal, s katerimi so ga zajeli njegovi protivniki, ali sit boja in utrujen še poskušal ni ustavljati se rastoči nevarnosti. Pravijo, da so ga prijatelji svarili, a da je enemu odgovoril: „Rajši sem giljotiniran nego giljotinér"; drugemu pa, ki mu je svetoval bežati iz dežele, odrezal se je kratko in znamenljivo: „Mar misliš, da se domovina lahko sè seboj odnese na podplatih svojih čevljev"?!

Dnè 2. aprila 1794. tare se pariško prebivalstvo, da še enkrat, pred revolucijskim sodiščem vidi in sliši nekedanjega svojega tribuna. Zadnjič povzdiguje Danton silni svoj glas; tako govori, da ga ni slišati le po dvorani in po vsej hiši, da se čuje po bližnjih ulicah, celó na drugem, nasprotnem bregovji Sene. Sedaj strastno napada pristranske sodnike, sedaj jih sè živo besedo spominja velikih svojih zaslug, sedaj se grozi licemérskim sovražnikom, ki ga hočejo uničiti, njega, kateremu je sama narava vtisnila znamenje in pečat revolucije na čelo. Nič se ne zmeni ne za svarenje ne za očitanje predsednikovo; ko le ta za zvonček zagrabi, zavpije Danton: „Glas možaka, ki brani življenje in čast, bode pač zadušil žvenkljanje tvojega zvonca"! In nikakor ne govori zastonj; že se polasti navzočega ljudstva neka nemirnost, že se kaže živo sočutje sè zatoženci, ki zastonj zahtevajo novih prič, pripravlja se nevihta in plahi in boječi sedijo sodniki in porotniki po svojih sedežih. A v odločilnem trenotku se izroči sodišču nalašč sklenena posebna postava, katera Dantonu in tovarišem njegovim usta zamaši. Obravnava se konča, ne da bi se zaslišale navedene priče, ne da bi bilo izpraševanje pri kraji. Neskončna jeza se polasti zatožencev; Cam. Desmoulins, ki še do besede ni prišel, razterga pripravljeni govor na kosce ter jih verže javnemu tožniku Fouquier-Tinville-u v obraz. Dan-

ton pa se spne kviško ter zagermi: „Dovolj časa smo živeli, da lahko zaspimo v naročji slave“!

Dne 5. aprila jih ženó na morišče, Danton-a, duhovitega Camille-a, pogumnega Westermanna, ki je Vendejo premagal, lepega in izobraženega Herault de Sechelles-a. Danton je bil miren, impozanten, le kader se je spominjal mlade svoje žene, lotila se ga je globoka žalost. Pred smertjo ga hoče njegov tovariš Herault objeti in poljubiti; ko se kervnik temu ustavlja, pravi mu Danton: „Mar ti je zapovedano bolj neusmiljenemu biti nego je sama smert? Pojdi, ne bodeš zabranil, da se najini glavi ne bi poljubili tù doli v (giljotinskej) košari“. Drugemu kervniku pa reče: „Ljudstvu bodeš ti kazal mojo glavo: vredna je tega“! („Tu montreras ma tête au peuple; elle en vaut la peine“!)

Ali, prijatelj, še se oziraš po zbornici in radovedni tvoji pogledi mi očitajo, da ti dosihmal nisem pokazal najbolj glasovitega, vsemu svetu znanega poslanca, ki je najdalje uplival na revolucijo ter ji najglobokeje vtisnil znamenje svoje osebnosti. Le malo poterpi, in seznanim te z možem, ki še dandanes nekaterim zbuja slepo priznavanje, drugim — in teh je velika večina — ravno tako slepo sovraštvo in zaničevanje, ki je še dandanes psihologična uganka zgodopiscem in učenjakom: Maksimilijan Robespierre!

Glej tam na levici blizu štirideset-letnega moža, bolj majhene, šibke rasti, drobnega obraza, temne, časih skoraj zelenkaste barve. Čelo mu je gladko, oko veliko, lepo-višnjevo, zamišljeno. Vsa prikazen ima nekaj elegantnega, odličnega; noša je snažna, dostojna: moder frak, nankinaste hlače do kolén, perilo fino in belo, lasjé skerbno urejeni, s „pudrom“ potreseni. Ravno tako dostojen je njegov govor; glas je mehak, polnodoneč, beseda mu teče gladko in njegovi govori skerbno opiljeni, dasiravno preobširni so lepi po obliki, znameniti po vsebini ter uplivajo močno na zbornico in na poslušalce, zlasti na mnogobrojno občinstvo ženskega spola, ki se kar navdušuje za tega govornika. Karakteristično za njegovo zgovornost pa je, da ona nima one elementarne sile, one divje genijalnosti, katero občudujemo pri Mirabeu-u in celó pri Danton-u; kar Robespierre pravi, to je vse pretehtano in premišljeno; tù nam ne govori ne sercé ne vroča domišljija: tù čujemo le golo, suho, abstraktno razumnost.

Predno izpregovorimo o Robespierre-u kot deržavniku in političnem voditelji, oglejmo si nekoliko zasebno življenje njegovo. Če smo sploh vajeni videti, da možje, ki veliko ulogo igrajo na političnem odru, kaj radi prestopajo moralne zakone, kakor da bi jih izredna nadarjenost in visoki poklic opraščal nravnih dolžnosti, nahajamo to posebno pogostoma v izpridenem XVIII. stoletji. To nam kaže mnogo slavnih mož: Bolingbroke in Mirabeu, Fox in Danton! Pri Robespierre-u tega ni. Zasebno življenje tega moža je povsem čisto, neomadeževano, izgledno: nikedar mu ne pride na misel, skruniti svojih rok z deržavnim blagom ali uporabljati svoj nenavadni upliv, da streže lakomnosti ali pohotnosti. Trezno in skromno živi v prijateljski družini pri mizarji Duplay-u, prav poštenem moži, kakor sploh čujemo; kar mu časa puščajo politični opravki, rabi ga za resne studije, zlasti pa se vtaplja v Rousseau-a, in genevski modrijan nima bolj navdušenega

učenca in priverženca, nego je bil nekedanji odvetnik Robespierre. In glej čuda! Ta mož, katerega zgodovinarji tolikokrat za brezserčnega trinoga opisujejo, pozna prijateljstvo in sam čuti pravo, čisto ljubezen. Mlajši brat njegov, potem St. Just, Couthon, Lebas so iz prijateljstva do njega smert storili, želeč si deliti njegovo osodo; izmed hčer njegovega gosta Duplay-a pa je bila najstarejša Eleonora njegova nevesta in kar vemo o tej ljubezni, to je tako lepo, tako pošteno, da se kar milo storí vsakemu čutečemu človeku.

In vendar tak neusmiljen grozovitnik, tak zloben, zavisten licemerec, taka prav peklenska prikazen?! Postoj, prijatelj, — kajti o tej stvarí velja še izrek: „Adhuc inter judices lis est“! Istina je, da so po Robespierre-ovem padu tedanji pisatelji njegova hudodelstva v najživejših barvah slikali (kar posebno velja o Mercier-u, na pr. Nouveau Paris VI., 101—108 in drugod). Istina je, da ga veljavni zgodopisci naše dobe, Schlosser in Wachsmuth, Sybel in Ad. Schmidt, Thiers, Michelet in Mortimer-Ternaux enako, bolj ali manj ostro obsojajo. Poslednji na pr. v svojem preimenitnem delu: „L'histoire de la terreur“ ga primerja „zlobnemu pajku, ki na pol v temi, v skritem zakotji, iz katerega pa vendar vse lahko vidi in sliši, svoje goste mreže razpenja ter vanje vse revolucijske muhe in mušice drugo za drugo loví, da jih podavi“ (l. c. III. 14.). Ali drugi, tudi pametni opazovalci so drugače sodili; Napoleon I. imel ga je za poštenjaka in Charles Nodier ga omenja prav simpatično. Zlasti med svojimi rojaki našel je Robespierre mnogo spretnih in vnetih zagovornikov; Buchez in Roux, ki sta nabrala in sestavila slovečo „L'histoire parlamentaire“ branila ga skozi in skozi, znani demokrat Louis Blanc pa, ki se ob enem prišteva odličnim zgodovinarjem, ga slavi in časti čez vso mero, imenuje ga „deržavnika, misleca in modrijana francozke revolucije“ ter naravnost pravi: „Manj bi napadali Robespierre-a, ako bi bolj zaslužil biti napadenim“ (l. c. IX. 504). Komu tedaj verjeti, na koga se zanašati!

(Konec prih.)

Deveta dežela.

Peto poglavje.

Negoda se seznani z nekim voznikom. V pogovoru z njim zvé, kako se v deveti deželi z živino ravna. Svoje rojake slabo zagovarja.

Ko sem tako pohajkoval ob gozdnem robu, pridem čez nekaj časa na cesto. Cesta je bila lepo gladka, z drobnim peskom posuta in ob obeh straneh z lepim sadnim drevjem obsajena. Kam se pride neki po tej cesti? mislim si; gotovo do kake veče vasi ali do kakega mesta. To bi bilo zopet kaj novega. Ali na katero stran naj krenem? Ko tako stojim in premišljam, začujem voz, ki je derčal z leve strani proti meni. Tega bo treba počakati, voza še nisem videl v deveti deželi. Že je bil pri meni. Ker je bilo ravno tam, kjer sem stal, malo klanca, ustavi voznik svojega konja, stopi z voza in gre peš v klanec. Ko me zagleda,

pozdravi me prijazno, jaz njega. Vpraša me kam? Odgovorim mu, kakor je bilo res, da sam prav ne vem, kam: da se le tako izprehajam, da sem tujec, ki mu je dežela neznana i. t. d. Vpraša me, ali hočem iti z njim „v vâs“; jaz odgovorim, da z veseljem. V tem pogovoru prideva na verh klanca. Konj se ustavi sam, midva sedeva na voziček, in ko sva bila gori, konj zopet sam zdirja po gladki cesti.

Zdaj še le zapazim, da mož nima vajetov; rečem mu torej:

„Dobrega konjiča imate, da vam še vajetov ni treba“.

Moj novi znanec me ni razumel, kaj hočem reči z besedo „vajeti“. Ko sem mu razložil, kaj menim, pové mi, da je to orodje v deveti deželi čisto neznano in tudi nepotrebno; in tega me tudi precej prepriča. Konju veli, da naj zavije na desno, na levo; da naj se oberne, ustavi, potegne; in kar mu je velel, to je konj mahoma storil; in vse to z nekim posebnim veseljem, kakor da bi hotel meni pokazati, kaj zna.

Na to rečem možu:

„Čudovito lepo ste izučili svojega konjiča, lahko se povsod ponašate z njim“.

A on mi odgovori:

„Kako menite, da naj bi se ponašal? To ni nič posebnega; vsi konji so pri nas taki“.

Nato zopet jaz:

„Zdaj se mi seveda nič čudno ne zdi, da vam pri takem konji ni treba biča“.

Tudi besede „bič“ ni razumel. Ko sem mu dopovedal, kolikor sem mogel, kakošen je bič in za kaj je, pogleda me mož debelo, rekoč:

„Kàj, pri vas živino pretepate? In zakaj“?

To vprašanje me je spravilo nekako v zadrego; sram me je bilo povedati mu vso resnico, povem mu je torej samo pol, in pravim:

„Pri nas živino tepó, kader noče potegniti ali teči, kakor je treba“.

Da se pri nas živina tudi pretepa iz same sirovosti, da človek svojo jezo nad njo razlije in se tako olajša; to sem možu modro zamolčal. Kaj bi bil rekel, ako bi mu bil vse povedal? Že to mu je bilo preveč. Zopet me tako nekako po strani pogleda ter pravi:

„Čudni ljudje! Ali je pa živina pri vas vsa drugačna, da je treba tako z njo ravnati“.

Kar sem mu na to dejàl, ni bilo lepo; človek mora zagovarjati svoje rojake, kamor pride, ne pa černiti jih in sramotiti. Ali pri tej priči mi je ušla beseda, ki ni bila na čast mojim rojakom:

„E kaj živina! ljudje so pri nas drugačni, ljudje“!

Nato on:

„„Če tako ravnajo, kakor pravite, ljudje pri vas niso pametni, ne zamerite. Saj živinče, samo da je zdravo in dobro rejeno, rado dela kolikor more. Več pa zahtevati od njega, to ni pravično, in ne samo to, tudi nespametno je. Kedor sè svojo živaljo napačno ravna, da jo slabo hrani ali celó pretepa in muči, dela samemu sebi škodo. Tak človek je kratkoviden, slab gospodar. In če so že posamezni tako nespametni, čudim se, da jim občina, deržava tega ne brani; s tem se manjša narodno imetje. A že to je žalostno, ako se mora kaj takega prepovedovati, ako že vsakemu lastni čut ne pravi, da se tako ne sme delati. Kaj bi pa človek rekel, ako bi ga živinče suvalo, grizlo ali z rogmi drezalo? In vendar žival nima pameti kakor človek, zato

bi se ji smelo že prej kaj takega izpregledati“.

Nato jaz:

„Ali tega pa vendar ne boste tajili, prijatelj, da je nekatera žival hudobna, da ima svoje muhe; kaj z upornim konjem začeti“?

„„Jaz še nisem videl take živali in ako je res kedaj taka, kakor pravite, verjemite mi, mož, da je tega samo slaba odgoja gospodarjeva kriva. Iz mlade domače živali se dá vse narediti, kar človek hoče, samo da zna ravnati z njo. Živali je treba odgoje kakor človeku. Če jo je človek v svoji nespameti slabo izredil in odgojil, da mu ni pokorna in poslušna, naj se sam za úho prime. Konj gotovo ne pride uporen na svet; človek sam ga je takega naredil““.

„A kaj storite vi, če se vam zgodi, da konj noče potegniti“?

„„Meni se to ni še zgodilo, a ko bi se mi, bilo bi to znamenje, da sem voz preobložil; odložil bi torej kolikor treba, ali pa druzega konja bi pripregel. Ali še nekaj sem hotel reči. Recimo, da ima žival res časi svoje muhe, ali jih nima človek nikoli? Pravični bodimo in poterpežljivi kakor smo sè svojimi tako tudi s tujimi slabostmi““.

„Vi, prijatelj, stavite žival skoraj v eno versto s človekom“.

„„Ne tako, dragi mož! Dobro smo si v svesti, kaka velika razlika je med živaljo in človekom. Ali zato da je človek srečnejši, da ima vsled svoje pameti, ali recimo svojega boljšega razuma več moči nego žival, tako da mora ona njemu služiti, zato nima in ne more nikakor imeti pravice, da bi delal z njo kakor se mu ljubi. To bi bila čudna pravica! Bodimo dosledni. Po taki pravici bi smel močnejši sè slabšim delati kakor ga je volja, višji s podložnikom, gospodar s poslom. dá celó oče z otrokom! Kam pridemo s tem zakonom? Tudi ljudje nimamo vsi enoliko razuma. Celó takih nesrečnih ljudi je na svetu, pri vas mendà tudi. da nimajo skoraj nič pameti, ali pa da se jim je pamet po kaki nezgodi zmedla in skalila; ali nimajo taki nesrečni ljudje pri vas nobene pravice? Ali sme z njimi vsak početi in delati, kakor se mu zljubi? Ako je razum pravici merilo, po tem takem bi ti siromaki ne imeli nobene pravice““.

„S takimi ljudmi imamo usmiljenje, vsaj zdaj; nekedaj je bilo pri nas res skoraj tako, kakor pravite“.

„„Usmiljenje! tako je prav! Ali zakaj pa nimate usmiljenja tudi z živaljo? Ali žival ne čuti bolečine, kakor človek“?

Odkritoserčno moram povedati, da nisem mogel možu pri tej priči odgovoriti, kakor bi se bilo spodobilo, in zagovarjati svojih ljubih rojakov, kakor je bila moja dolžnost nasproti tujemu človeku. Kaj mi je bilo toraj storiti. Reči mu vendar nisem mogel, da prav govori, da smo mi siroveži, divjaki, ker vendar vem, da smo tako visoko in globoko izobraženi, tako omikani in olikani, da se svetimo in lesketamo kakor gospoda župnika skornje v nedeljo! Storil sem, kar se navadno stori o taki priliki; pogovor sem drugam zasukal.

Negoda.

(Dalje prih.)

Očetovo pismo.

Mati. Spát, otroka, spát! Jutri zjutraj bo treba zopet zgodaj na noge; tí, Rezka, v šolo, in tí, Tonček, s kozo na pašo.

Tonček. Zakaj pa vi, mati, ne greste še spát? saj vi še bolj zgodaj vstajate.

Mati. Tudi jaz pojdem skoraj, samo to-le moram še prej Rezki zašiti, da bo mogla v šolo.

Tonček. Prosim vas, mati, naj pri vas ostanem, dokler luči ne upihnite; jaz nisem še nič zaspan.

Mati. Lezi in očenaš izmoli, pa ti že pride zaspanec.

Rezka. Pojva, pojva, Tone! kaj boš mater nadlegoval!

Tonček. Saj tí tudi rada ne greš.

Rezka. Res da bi raji še pri materi ostala, ali ker mi velé, pa grem. Storiti je treba, kar mati pravijo.

Mati. Vidiš, Tonče, kako te Rezka lepo učí, le njo poslušaj!

Tonče. Samo malo časa me pustite še, mati! Tako težko mi je zaspati. Očenaš mi že nič več ne pomaga, ne češčenasimarija. Jaz zmirom mislim na očeta, kje so in kedaj pridejo. O ko bi tako le lepo zadremal in zaspal in zjutraj se zbudil, pa bi zaslišal očeta! Ali Bog vé, kedaj bo tisto. Vi mi zmirom pravite in obetate in me tolažite, da bo, pa ní. Bog vé, kaj mi prinesó; kaj lepega gotovo, saj so mi obljubili; pa saj je mordà še bolje, da ne vém, kaj. Kaj delajo tam doli v tisti Bosni, da jih ni in jih ní! Mordà so nas že čisto pozabili.

Rezka. Kako nespametno govoriš! Kaj meniš, da so šli doli za kratek čas, in da so radi tam? Cesar jim je zapovedal, da morajo iti na vojsko, in ostati morajo in vojskovati se, dokler jim zopet cesar ne reče, da naj gredó.

Tonče. Kakošno pa je tisto vojskovanje?

Mati. Ti si še premajhen, da bi se ti moglo dopovedati, kaj je vojskovanje; Boga zahvali, da še ne veš. Mólči, že pride čas, ko boš vedel, kaj je vojska, ko boš moral morebiti tudi tí na vojsko, kakor zdaj tvoj ubogì oče!

Tonče. Zakaj je pa cesar ravno našega očeta poklical, saj je drugih mož dosti!

Mati. Tudi drugih je moralo mnogo iti; cesar jih toliko potrebuje, da se Bogu smili!

Rezka. Mati, zdaj bi pa jaz rada vas nekaj vprašala.

Mati. Kaj takega?

Rezka. Danes popoludné sem bila pri sosedovih; pa so se pogovarjali, kako strašno hudó je tam na vojski; da jih je toliko ranjenih in mertvih, in da Turki tako grozovito ravnajo s tistimi, kateri jim padejo v roke. O to je strašno, mati! Kaj menite, ali je res tako?

Mati. Jaz nič ne vem. Samo to menim, da ni vse res, kar ljudje govoré.

Rezka. O, mati, ko bi se našemu očetu kaj takega prigodilo; še misliti ne smem.

Mati. Dete! zaupajmo na Boga, našega nebeškega očeta. Njega prosimo v goreči molitvi, da naj ga vzame v svojo mogočno sveto brambo. Molimo, ljuba otroka, molimo, in Bogu priporočujmo očeta!

Rezka. Jaz molim vsako jutro in

vsak večer še en očenaš in eno češčenasimarijo za očeta.

Tonček. Jaz tudi, mati, kakor me Rezka uči!

Mati. Nekedó terka zunaj na vrata.

Tonče. O, mati, mati, ko bi bili oče! Mordà so pa res oče!

Mati. Ostanita tù, jaz grem pogledat.

Sosed (od zunaj). Soseda! pismo sem vam prinesel iz terga; mordà od vašega moža. Lahko noč, soseda!

(Mati pride s pismom v roki.)

Rezka. Mati, kaj vam je, da ste tako bledi!

Mati. Roka se mi trese, kolena se mi šibé; Bog vé, kaj bo v pismu!

Tonček. Kaj bo? Oče pišejo, kedaj pridejo domóv; le hitro berite, mati, jaz komaj čakam!

Mati (razpečati in pogleda pismo). To ni očetovo pisanje! (Pismo prebravši čez nekaj časa.) Moj Bog, oče nebeški, zdaj je vsega konec!

Rezka. Kaj je, mati?

Mati. Na, beri!

Rezka (bere):

„Ljuba žena! Na tem svetu se ne bova več videla. V serce sem zadet. Bliža se mi zadnja ura. Uboga žena, uboga otroka! Rezka in Tonče! Svojega očeta ne bosta več videla. Molita zanj in pridna bodita, slušajta mater in kader odraseta, skerbita zanjo. Ne pozabita tudi svojega očeta, ki bo z nebes doli gledal na vaju! — Ljuba žena! Ne žaluj prehudó; Bog bo zate skerbel in dobri ljudje. Ne morem več! Z Bogom, z Bogom! — —

Ljuba soseda! To pismo sem vam jaz pisal, Neredov Francè, kakor mi je vaš ubogi mož narekoval. Roka, ki vam to piše, zatisnila mu je oči. Lepo je umerl. Bog mu daj večni mir in pokoj, in tolaži vas, ljuba soseda“.

Mati. Le jokajta, le jokajta, otroka, da se strop nad nas podere; zdaj je vsega konec!

B. M.

Ali nam je potreba domačih pisateljic?

(Konec.)

Pa nismo še končali. Šofizma v omenjenem odgovoru tiči tudi v tem, da sili misliti, kakor da bi pisateljice izverševale svojo nalogo kot poklic.

Še moški so večidel pisatelji le postransko zraven gladnega poklica. Le ob urah zunaj svojega posebnega delovanja sedajo za pisateljsko mizo. Pisateljev brez druzega posla skoro ni, ne pri nas, ne drugod. Sploh bi se ne smeli imenovati pisatelji oni, ki napravijo tu pa tam kak sestavek v življenji, ravno tako, kakor ni pobožni Slovenec romar, ako gre kakokrat na božjo pot: romar je le dokler taka pot traja.

Še manj so slovenske pisateljice edino pri tem delovanji, in bo jim pač dovoljeno, da kakokrat primejo tudi za pero, če jih je volja!

Ako pa jih silimo le zaradi nezmožnosti h kuhalnici, smo dozdaj pokazali, kako jim je mogoče tudi kot pisateljicam brez sramote in vestno kaj storiti, in tako smo od njih zavernili najkrivičniše očitanje, pa tudi najneukretniše.

III.

Druga pa je ta. Ako so med Slovenkami take, ki znajo in smejo prijeti za pero, treba jim je vedeti, ali so tudi koristne in potrebne. Kajti brez koristi in potrebe bi bile škodljive, ker bi brez potrebe potrebovale tisek in množile z nepotrebnim blagom književnost na zunaj, v resnici pa ne pomnožile na znotraj. V takem za javnost neugodnem položaji bi jim bilo svetovati, kar je edino mogoče: naj pišejo, kakor jim drago, za svojo rabo in naj svoje in ože domače kroge razveseljujejo sè svojími izdelki. Tudi to je prav koristno, ako pomislijo, da tudi narodne knjige so le za to, da se jih posamezniki in družine veselé in učé. Najboljša knjiga nič ne velja, če je narod ne prebira, in najmanjši izdelek je mnoge koristi, če utegne s kako dobro mislijo uplivati kakorkoli na enega samega človeka.

In ako hočejo pisateljice za naš primer poiskati še druzega poterjila, naj se spominjajo, da tudi stari klasiki in pisatelji sploh, dokler ni bilo tiska, so prebirali svoje proizvode v ožih krogih in so bili s tem popolnoma zadovoljni.

Da pa vendar zvemo, ali so duševni izdelki marljivih Slovenk tudi za narod koristni in potrebni, treba je prej prašati, ali so pisatelji pri nas sploh potrebni.

Na videz niso potrebni. Oni sami se pritožujejo, da jim občinstvo knjig ne kupuje. Na mnogo strani dela občinstvo prav. Zakaj mu podajajo neprimérnega gradiva? Pisatelji, katerim so vsi drugi razlogi veljavniši nego domače razmeře in potrebe, nimajo pravice pritoževati se, ako jim narod ne kupuje knjig, kakor bi želeli.

Na drugo stran poterjujejo ravno uredniki omenjeno splošno napako naših pisateljev, ako tožijo, da jim pravega gradiva ne dostaje. Tedaj preobilo nepotrebnega in premalo primérnega gradiva dobivajo slovenski bralci!

Knjig samostalnih pri nas razmérno malo izhaja. Časopisi in zavodi skoro vse slovenske proizvode izdajajo. Pregled teh je ob enem pregled naše sedanje književnosti. Vsi imajo namen znanje razširjati. Družba sv. Mohora ima večino slovenskega ljudstva v svojih skerbeh; za njo morajo pisatelji najbolj delati.

Tù pa vidimo in beremo popise in povesti, sploh izdelke priproste oblike. Možje iz velikih šol se trudijo priprosto ljudstvu popisovati življenje in naravo. Vidijo, da je treba mladino in ljudstvo priprosto in naravno zgojevati; morajo se tedaj siliti on duh dajati svojim spisom, ki je takemu bralstvu priméren. Tudi odrasla mladina potrebuje navdahnenih popisov raznih verst.

S takim gradivom se morajo možje pečati, ki imajo drugače opraviti z drugimi resnimi in suhimi posli. Ni čudo, ako ne zadenejo vselej pravega glasú, kakoršen ugaja mladini in ljudstvu.

In naj rečejo tukaj, da so oni edini na pravem mestu! Naj rečejo, da nam nič druzega ni še treba, za kar so óni sposobniši! Gospôda! Pa pokažite v knjigah „družbe sv. Mohora“, koliko spisov imate v njih iz ženskih rok! In recite, da bi one ne znale sestaviti te in one povesti; recite, da bi njih popisi o naravi in iz narave ne bili enako veljavni, nego moški, in primérniše navdahneni s potrebnimi izreki naravnega čutja, nego kateri koli spis te verste iz moških rok.

Ali so tukaj gospodarsko in pri-

mérno moči rabljene s tem, da se moški pečajo z neprimérnim gradivom za svoje moči in puščajo, da ženske tukaj roke križem deržé? In jim mordà še celó prepovedujete udeleževati se primérnega delovanja z vami!

Tù smo najnižo stopinjo duševne moči poštevali; mi mislimo pa, da so slovenske ženske sposobne tudi kak naravni obraz naslikati tudi za omikane Slovence. In mi menimo, da bi se one manj silile, nego moški, katerim se pogostoma vidi iz vsake verste. da za tako delo niso poklicani.

Ako hočete pa še drugih potreb našteti, boste radi poterdili, da se ženskim bolj spodobi „kuhinjske knjige“ spisovati ali celó prevajati nego moškim. In tako je še mnogo potreb tudi na našem bornem književnem polji, kjer so ženske bolj na pravem mestu nego moški. Ako je potreba, znale bi one še moškim pesmi zapisavati in povesti in basni nabirati po narodu — gotovo lahka, pa ne majhena pomoč!

S tem določnim pozorom nočemo terditi, da bi pisateljice ne bile sposobne tudi za više predmete. Ona, ki ima moči in pogoje, naj se brez strahu podá tudi v krog moških; mordà bi koga med njimi izpodbudila, če ne celó osramotila, kar bi tudi ne škodovalo časih.

Sicer mi nimamo mnogo upanja na to stran, dokler nas z deli ne preverijo; hoteli pa smo ponavljati, da mi pisateljicam našim omejujemo in določujemo področje, ker so naše razmere in potrebe take. Vašim tovarišicam, pisateljice drage, pripisujejo lepo lastnost v tem, da so praktične, da čutijo, kaj je prav in potrebno. Tudi gledè na naše slovstvene potrebe upamo, da se boste z enako lastnostjo odlikovale. Narod bo gotovo vam hvaležen za to.

Ako smo terdili, da bi nam pisateljice delovale na svojem mestu v splošno narodno korist, jih zdaj počastimo tudi s tem, da so nam za žensko mladino nenadomestne.

Za otroke sploh moški ne znajo pripravno pisati, za žensko odraslo mladino pa še manj. In koliko knjižic neki imamo že iz ženskih rok za žensko mladino spisanih? Tukaj jasno, še prejasno vidijo pisateljice, česa nam potreba, ko bi bile v zadregi pri izbiranji gradiva in predmetov.

Narodnjaki se pritožujejo, da so brez narodnjakinj. Pravijo, da naše gospodičine se potujčujejo. Iz tega sami pripoznavajo, da imajo gospodičine čas, tuje knjige brati, tujega duha se napajati, in ne le samo za „kuhalnico“. Gotovo pa bi rade brale domače berilo, ko bi ga imele obilo; gotovo bi jih še celó radovednost naganjala, seči po slovenskih knjigah, ko bi jih tovarišice ali celó nekedanje sošolke jim spisavale!

Ženske imajo zase svoj svét, svoje življenje, svoje mišljenje. Hočejo imeti tudi primérno izpodbujo. Le narodne pisateljice bi utegnile tukaj uterditi boljša tla nego so sedanja, izpodjedena po tujstvu na splošno narodno škodo.

Čudno bi bilo, da bi ko se znajo ženske povsod bolj vneti za lepe in dobre strani, bilo le domorodstvo pri njih že popolnoma usahnilo in ravno pri nas poginilo!

Ako utegne katera rojakinja kaj dobrega storiti, naj svoje blage misli med tovarišicami razširja. Vodniki pravega pedagogičnega uma jih ne bodo zaderževali, pač pa podpírali v svojih organih.

Vidimo torej, da pisateljice lahko mnogo koristijo narodu, če tudi v določenih

mejah gledè na predmete in občinstvo.

S tem pa nismo še pri konci. Znano je, da ženske imajo lepši in boljši ukus na sploh. One tudi navadno lepše govoré nego moški. Ta lastnost jim je tudi v pisavi na korist, torej tudi književnemu jeziku ne na škodo. Naše pisateljice niso prisiljene po svetu ali strogo za poklicem hoditi. Izšolajo se in izgojé se navadno doma, in imajo priliko, v veči meri občevati z domačimi ljudmi. Jezika si ne pokvarijo s tujstvom toliko, kolikor moški izšolanec. Lepše jo torej po domače zavijajo nego moški. Ako je res, da ženske se ne spreminjajo toliko po čutenji in vsled tega tudi po mišljenji ne, je tudi njih govor v lepšem soglasji nego moški. Ako delajo kakor čutijo, bodo tudi pisale kakor mislijo. Naroda vsaj varati ne bodo hotele. One torej naravni govor pospešujejo v slovstvu, pisatelji pa se od njih lahko govore odkritoserčnosti in priprostosti učé.

Dobiček na to stran se še celó poveča, ako se spominjamo, da jo pisatelji zasuknejo pri nas časih tako robato, da se še moški izpotikajo ne samo nad obliko, nego še bolj nad nelepo vsebino mnogoterega stavka.

Ženske so na to stran še bolj občutne; popravile bi mnogokaj v estetičnem oziru. In moralno bi znale v knjigi moško pero berzdati bodi si sarkastično, bodi si naravno in najivno.

Gledè na vsestransko formalnost v književnem jeziku so toraj pisateljice prave dobrotnice in ravnateljice, kakoršnih tudi mi v resnici potrebujemo. Ko bi druzega ne koristile, bila bi ta stran dovolj, da narod pisateljice zgojujejo ali vsaj njih v delovanji ne zavira.

Načelno torej pisateljic ne moremo zaderževati. Javna kritika pové pristojno tudi njim, kedar se v čem pregrešé. Zmožnosti imajo, sposobijo se lahko, kot take nič boljšega ne zamude, pač pa veliko koristijo in so za mnogostranske potrebe lahko delavne. Takta imajo dovolj, da prave potrebe narodove uganejo. Spoznajo lahko same, da eni in isti predmeti nasitijo, tudi če jih ženska opisuje. Vidijo, da je drugih, še ne obdelanih predmetov obilo. V svoji skromnosti, kakoršno jim narava veleva, prikupijo se nam, kolikor več plemenite volje kažejo.

Naj tudi pomislijo, da se slovenski sinovi ponašajo sè svojimi zmožnostmi. Nenaravno bi bilo ko bi mislili, da narava zbuja, česar sama nima. Naj pomislijo, da imajo pri drugih narodih in doma prednic, ki so se odlikovale in se še odlikujejo. Naj se spominjajo, da posebno slovanske tovarišice posebno v svojem največem plemenu pogumno tekmujejo z moškimi na najviših stopinjah mišljenja. Pri njih naj pogum zajemljejo in naj z njim navdajajo svoje zanemarjene rojakinje.

Tudi slovenske pisateljice naj pričajo, da je dandanes zlasti tudi žensko prašanje na dnevnem redu. Naj tudi one za ženske pravice s koristnim in potrebnim delovanjem pričajo, da so jih po naravnem zasluženji vredne.

Na Dunaji, meseca avgusta 1878.

France Podgornik.

Slovenski glasnik.

Deseta podoba.

Ubežni kralj.

Noč je temna, podkve jeklo poje;
Lej, po gozdu kralj ubežen jaha,
Zgubil vojsko, zbugil zemlje svoje,
Skriva se ko zvér po lesu plaha.
Nema žene, hčere, ne sinova,
Vse mu vzela vražna je sekira;
Koča vsaka duri mu zapíra;
Spremljevávca néma pot njegova.

In zajezdi v gosto drevje lesa;
Konj se zderzne, noče delj bežati,
V stran zaherska, kviško pne ušesa;
Brezno vidi pred saboj zijati. —
Kralj pa gleda in zastonj ugiblje:
S konja stopi, k veji ga privéže,
Plašč pogerne, nanj ves truden léže:
Sladki sen nad breznom ga zaziblje.

Dahnejo mu sanje v trudno glavo:
„Stol kraljevi iz zemlje mu rase;
„On pak séda nanj s častjó in slavo,
„Bogat, venčan, ko nekdanje čase.
„Zida se nad njim poslopje širno,
„Razsvetljeno, v zlatu lesketáje;
„Stavijo se veže na vse kraje;
„Zunaj čuje straže hojo mirno“.

„Prebudí se bobnov ropotanje,
„Prebudí se grom trobent vojaških,
„Vstane žvenket in ostrog rožljanje,
„Ide truma vojvodov junaških;
„Gré med njimi knez iz zemlje tuje;
„Ki mu hotel je deželo vzéti;
„Zmagan ide, z njim tovarši vjéti,
„Klanja se mu, silni meč daruje“.

„Zadonijo spet trobente glasne.
„In prikaže se obraz kraljice;
„Z njo sinovi, z njo so hčere krasne,
„Njej visoke strežejo device.
„Tu gospôda kralju vsa zavpije:
„Bog ti slavo hrani čase večne!
„Svitlim vnukom tvojim dneve srečne
„Hrum veseli po dvoranah bije“.

Vzdahne v živih sanjah kralj: „carujem
Oh podobe gledal sem neznane,
Da ubéžen skrivam se po tujem“!
V sanjah kviško, kakor jelen, plane;
Hoče k svojim — roke širi — pada!
Meč z oklepom v dno brezna brenkoče;
Konj se sterga, podkve vdar ropoče:
Krokotajo vrani iz prepada!

— „Canti del popolo slavo“, tradotti in versi italiani con illustrazioni sulla letteratura e sui costumi slavi per Giacomo Chiudina. Firenze, coi tipi die M. Cellini. e C. 1878. (Narodne pesmi slovanske, prevedene v verze italijanske z opazkami o književnosti in navadah slovanskih.) Čudina je rojen Dalmatinec in je prevel v odlomkih: „Gorski vijenac“ P. Petroviča Njeguše. „Gorski vijenac“ je najlepše delo slavnega serbskega pesnika Njeguše. Čudina je tudi prevel serbske narodne pesmi (in to skoro samo ženske) iz zbirke Vuka Stefanoviča Karadžiča, in nekoliko izbranih pesmi hervaškega pesnika Petra Preradoviča. Tudi znani hervaški pesnik Medo Pucič je prevel dokaj hervaških narodnih pesmi v italijanski jezik. Znan je tudi italijanski prevod Tommasea: „Dei canti del popolo serbo e dalmata“. Venezia 1847.

Poprava.

V listu 18. str. 280. v spisu: „Otročji bazar“, v šesti versti od začetka spisa naj blagovole popraviti bralci: ko bi jo videla, Kamila, kaka preserčna . . . Na konci istega spisa naj se izbriše (Dalje prih). To je neprijetna tiskarska pomota.

Listnica odprav. G. L. L., učitelj v C. Omenjenih listov Zvona 1870. nimamo več, zato Vam ne moremo postreči.

Temu listu je priložena deseta podoba: „Ubežni kralj“.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta: 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing. Herrengasse 74.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Janez Šubic risal

Angerer & Göschl

VBEŽNI KRALJ.

Leto IV. Na Dunaji 15. oktobra 1878. List 20.

Na junakovem grobu.

Dokónčal si, tovariš mili,
  Dokónčal tek življenja si;
In našel v tihi tej gomili
  Početek od terpljenja si.

Usoda kruta ni ti dala,
  Da v rojstno legel bi zemljó,
Da tamkaj, kjer ti zibel stala,
  Počilo trudno bi teló.

Na tujem sveti, v dalnji Bosni
  Smert bleda te zadéla je;
In tuja zemlja tvoj ponosni
  Živót v naročje vzéla je.

Z domačega ti ni zvonika
  Pel mili, znani glas zvoná;
In znancev množica velika
  Za tvojim ni pogrebom šla.

Na tvojem grobu ni točila
  Predraga mamica solzá,
Na tvojem grobu ni molila
  Za brata séstrica Bogá.

Edini jaz sem te izročil
  Prijatelj, zemlji materi,
Tovariš zvesti le je točil
  Na zgodnji grob solzíco ti.

Zapustil drago si družino,
  Zapustil si domači svet;
In sim v neznano ti tujino
  Prišel vesel si, mladolet.

Rešiti sužnjega si brata
  Iz krutih turških hotel rok;
Da mu prostóst zasije zlata,
  Da mu potihne bridki jok.

A terda krogla priveršéla,
  Prebila blago ti sercé;
V nebesa duša ti zletela
  S té nehvaležne je zemljé.

Počivaj le, tovariš mili,
  Ti si končàl življenja boj,
Ti zmagal si v viharni sili —
  Zaslužil sladki si pokój.

O Bosna, Bosna! Kaj grobove
  Junakom izkopavaš tí,
Ki tvoje rešiti sinove
  Iz turških hočejo pestí!

Pagliaruzzi.

Sodnikovi.

XVIII.

Da pojasnimo vedenje Seljanovo v gosposki družbi pri Korenu, katero bi se utegnilo komu nekako čudno zdeti, treba je nam nekoliko nazaj poseči v naši povesti. Pošteni drevar ni bil prišel samo svoje hčerke gledat v Korenovo hišo, kakor se je reklo. Mož je bil tisti dan v veliki stiski in zadregi, kakor morebiti še nikoli prej v svojem življenji. Ugibal je in glavo si belil, kaj naj bi storil, da bi bilo prav; ali to je bilo težko ugeniti. Njegove dolžnosti so si bile tako navskriž, vsaj njemu se je tako zdelo, da se ni mogel za nobeno odločiti. Ko si človek ne vé sam pomagati, gré k prijatelju, znancu, da naj mu on svetuje, kaj storiti. Ali ta pot je bila Seljanu zaperta. Najboljšemu prijatelju ni smel razodeti, kaj ga teži, dà samo povedati mu, kar je vedel. V tej zadregi je slednjič storil, kar bi bil mordà mnogokedó drug na njegovem mestu. Ko se je zvečerilo, napoti se v gostilno; morebiti mu vino glavo razvedri, da mu prava misel zasveti, ali pa da si vsaj za nekaj časa prežene skerbi, ki mu niso dale pokoja. Ni se mu posrečilo ne eno ne drugo, še s težjim sercem je šel od Korena in doma ni vso noč zatisnil očesa.

Kaj je bilo?

Popoludné je v gozdu počival, kakor po navadi, za nekaj časa od svojega dela. Solnce je gorko pripekalo z jasnega neba; legel je v senco za germovje. Kraj je bil samoten, vse tiho okrog. Ko tako leži, kar začuje korake in človeški glas. Bila sta dva človeka, ki sta se mu bližala po ozki, malo izhojeni stezici. Moža sta bila v živem pogovoru, a to tako, da se je eden jezil, kakor je bilo čuti od daleč, drugi ga je pogovarjal in miril. Ko prideta blizo njega, ustavita se obá in Seljan je bil, za germovjem skrit, nehotoma priča naslednjega pogovora:

„Jaz ti pa pravim, da ne grem več nazaj v ta berlog, saj nisem divja zver. Sit sem že tega pasjega življenja. Če mi ne morete dati poštenega stanovanja, kakoršno se človeku spodobi, pa grem. kaj pa imam tukaj pri vas! Še dobre strehe ne; po vseh udih me že terga. Kaj je meni tega treba? Kaj imam od vsega svojega dela in truda? Pusti me, sè Sodnikom moram govoriti“!

Glas, s katerim so bile govorjene te jezne besede, bil je Seljanu čisto neznan.

Nato je nekedó bolj šepetaje, vendar tako, da je Seljan vsako besedo razumel, tolažil svojega tovariša:

„Torej bodi vendar pameten; ne vpij vsaj tako; ko bi te kedó slišal! Ti si kakor vihar; daj si kaj dopovedati. K Sodniku mendà vendar ne boš hodil o belem dnevi! Kaj hočeš sè Sodnikom“?

Ta glas pa je bil Seljanu predobro znan. Bil je Nosanov. Poslušalcu so začele čudne misli po glavi rojiti. Kaj imata ta dva moža? Z največo radovednostjo in pozornostjo je na uho vlekel tovarišev odgovor:

„Kaj hočem sè Sodnikom? V svojo hišo me mora vzeti, najlepšo sobo mi dati, katero ima. Jaz hočem prebivati kakor človek. In to že od danes zanaprej“.

„„Ali si z uma, prijatelj? Pri Sodniku

hočeš stanovati? Kaj te tako koža serbi, da jim hočeš naravnost v pest‟‟?

‚In če me primejo, kaj meni to? Življenje me več ne veseli. Poštenosti sem se odrekel, preganjan se potikam in skrivam kakor zverina po svetu; truden sem, pokoja si želim, takega ali takega, da je le pokoj. Pregrešil sem se zoper postavo, izstopil sem iz človeške družbe, ki se mi je zdela krivična, da bi pomagal zatiranim siromakom; kaj je moje plačilo? Nehvaležnost, gola, gerda nehvaležnost! Rabite me v svoj prid kakor orodje; kje so moje pravice, kje je moj vžitek? Tega bodi konec‘!

„Gosposki hočeš torej v roke? Ali ne veš, kaj te čaka, Zaplotnik? Sam zlodej vedi, kaj me je motilo, da sem se spečal s takim človekom‟‟!

‚O ti zgaga! Tako ti z mano govoriš, ti, ki si desetkrat malopridniši mimo mene, dasì o belem dnevi zahajaš med ljudi! Da se moram bratiti z ljudmi, kakoršen si ti, to je moja najhujša pokora‘!

„Jaz nisem vedel, da si tak. Izdati se hočeš torej najprej samega sebe, potem še Sodnika in mene‟‟?

‚Tisto bo, kakor se mi bo še zljubilo; tebe vsaj bi gotovo ne bilo škoda, ko bi te obesili na pervo drevo, katero jim je pri roki, samo škoda drevesa; nobeno ni zaslužilo take sramote‘!

„Tako je prav, to rad slišim; zdaj vidim, ljubi moj Zaplotnik, da se samo norčuješ z mano, da me strašiš, kakor je tvoja stara navada. Potolaži se, vse bo še dobro; sam bom govoril sè Sodnikom; pripraviva ti najlepše stanovanje in vse, česar si želiš; najina skerb, samo miren bodi‟‟.

Na to je bilo slišati, da sta moža nadaljevala svojo pot. Kaj sta potem govorila, kaj se je dalje zgodilo, ni več vedel Seljan. Ali že to mu je bilo dovolj. Zdaj mu je bilo jasno, odkod ima Sodnik zopet svoje premoženje, o katerem so ljudje tolikanj ugibali.

Zdaj se je začela Seljanu vélika skerb. Že prej je slišal govoriti, da Zaplotnika tod iščejo, ali za to se je on malo menil. Todà zdaj? Če ga vjemó? če se jim morebiti sam izdà, kakor je govoril v svoji nevolji. Za Nosana se pač ni bal; ali kaj bode potem sè Sodnikom? Ne da bi bil rad imel prevzetnega moža, zakaj neki? Sodnik ga je zaničeval kakor vsakega siromaka, in to boli tudi dervarja. Zlasti po tistem prizoru pri Korenu, ko je mladi Sodnik tako nespodobno nadlegoval njegovo hčer, Seljan ni bil poseben prijatelj Sodnikovi hiši. Za Sodnika samega torej bi ne bil genil z mazincem. Ali tu je bilo nekaj druzega. Njegov sin Matija je rad imel njegovo hčer, in ona je njega rada imela. To je mož dobro vedel. Zato se je zdaj bal za Sodnikovo hišo. Če jo doleti ta nesreča, ta sramota, da Sodnika primejo in obsodijo za hudodelnika, kaj potem? Ali bode mogla njegova hči kedaj vesela biti. Uboga Jerica, ubogi Matija. Poleg tega je bil tudi prijatelj mlademu Brezarju, ki je snubil Sodnikovo Ano. — Ne to ne smé in ne more biti! Ta strašna nesreča se mora odverniti, ali kako? Ukrepal je na vse strani: najkrajša pot je bila pač naravnost k Sodniku, povedat mu, kaka nevarnost mu preti. Ali ta pot mu je bila pretežka, prezoperna. Govoriti z njegovo ženo? prebridko! Najraji bi se bil obernil na njegovega sina, todà kje je bil ta? Povedati Brezarju? ta bi se morebiti sam ne bil upal pred Sodnika. Slednjič je šel, kakor smo slišali, dobrega sveta

ali vsaj tolažbe iskat h Korenu. Kaj je tam zvedel! Zdaj je še le prav videl in čutil, kako velika je nevarnost in kako blizo. Da bi le ne bilo že vse prepozno! Njemu na čast moramo pristaviti, da ga je pač obšla tudi misel, da bi bila prav za prav njegova dolžnost iti naravnost h gosposki ter razodeti ji, kar je bil tako nenadoma zvedel. Da se mu je zdela ta misel pregrozna, da ni čutil v sebi dovolj moči zveršiti jo: kedó ga bode obsojal zaradi té slabosti? Ali mu je bilo mogoče kaj takega storiti v njegovem stanji? Ni čudno torej, da je imel mož nemirno, težko noč po teh dogodbah. Danilo se je že, ko ga je slednjič zaspanec premagal.

Ko se je zbudil malo časa po tem, izginili so bili čudoma vsi dvomi iz njegove glave. Mahoma mu je bilo jasno, kaj naj stori, če tudi si ni bil nikakor v svesti, zakaj.

Nekoliko časa potem ga vidimo, ki korači, kolikor moči praznično oblečen, proti Sodnikovim. Čudno! pot se mu ni zdela tako težka, kakor se je prej bal. Miren je bil, še mislil ni mnogo, ena sama misel mu je bila jasno pred očmi: Tako mora biti!

Prijazni bralec! Morebiti se ti to čudno zdi; ali pomisli, spomni se, kako ti je bilo, ko si moral iti vpervič k izpovedi. Ali se ti ni zdelo, da ni nič strašnejega na svetu, da tega ne moreš in ne moreš! Ali slednjič, ko si videl, da ni drugače, ujunačil si se, nastopil si svoj križev pot, šel si tako rekoč mižé v nevarnost, dà celo nekako lahko ti je bilo pri serci.

Tako nekako se je godilo našemu Seljanu. Ko pride pred Sodnikovo hišo, zagleda malega Andrejčka, ki se je že na cesti igral. Veselo ga ogovori deček:

„Kaj pa vi, stric, tako zgodaj pri nas“?

V serce je starega moža zabolelo to otrokovo vprašanje. Odgovori mu:

„Očeta iščem; ali so že vstali“?

„„Kaj pa da so, na dvorišči jih mendà najdete ali pa na vertu““.

Seljanu ni bilo treba moža po vertu iskati. Na dvorišči ga sreča, ravno je hotel z doma. Molčé se gledata moža nekaj časa. Potem reče Seljan:

„Nekaj bi rad s tabo govoril, Sodnik“.

Te besede so bile govorjene s tako nenavadnim skoraj skrivnostnim glasom, da so Sodnika čudno zadele. Na misel mu ni prišlo, da bi se obregnil nad možem, kakor je bila sicer njegova navada. Mirno ga vpraša:

„Kaj takega? Govóri, meni se mudi na polje“.

„„Malo moraš že poterpeti, tako hitro ni da bi se to povedalo, tukaj že celo ne; sama morava biti““.

Molčé gre Sodnik gori v svojo sobo. Seljan pa za njim. Ko bi bil v tem trenotji kedó Sodniku roko na levo stran persi položil, čutil bi bil, da mu serce hitreje utriplje.

Ko sta bila v sobi, sname Seljan ključ od zunaj iz vrat ter sobo od znotraj zapre.

Sodnik ga gleda in pravi:

„Kaj pa to? Mendà vendar nisi prišel iz slabega namena? Dobro, da nimaš sekire pri sebi“.

Nato Seljan, kakor da bi ga ne bil slišal:

„Sodnik! Tvoj sin in moja hči se rada imata; zato sem prišel —“

Sodnik se oddahne pri teh nenadnih besedah, češ: to je torej? in jaz sem mislil, Bog ve kaj bo! Čelo se mu zvedri, veselo mu reče.

„In za to je bilo treba vrata zaklepati? Todà kaj pravim? Prav si storil, Seljan: kaj takega res ni da bi svet slišal. Saj vendar nisi tako neumen, kakor sem mislil, Seljan. Snubit si torej prišel? Ali to je kaj novega; prej se je hodilo dekleta snubit; ti pa si staro navado na robe obernil. Vendar predno dalje govoriva, povej mi, Seljan, ali si bil že pri Žitniku? tako zgodaj? Koliko kozarčkov si ga pozobal? Hudega pravijo da ima Žitnik, takega, ki po gerlu praska in v lase leze".

To je starega moža vendar malo zbôlo, žganja ni pil, dasi je bil dervar. Precej ostro ga torej zaverne:

„Sodnik, ko bi vedel, po kaj sem prišel, premislil bi malo bolj, kaj govoriš. Ali povedal ti še nisem, ker si mi besedo prestrigel".

„„Kaj nisi dejal, da zato, ker se, kakor praviš, moj sin in tvoja hči rada imata? Ali zato se jaz ne menim, kaj moj sin rad ima. Vrata sem mu pokazal, šel je po svetu; pojdi ga iskat, in kader ga najdeš, naredita, kakor se vama vidi. Mene ni treba vprašati. Zastran mene naj vzame beračico, ciganko, ali še kaj hujega; njegova volja, njegova pokorà. Če si pa prišel, Seljan, ali te je pa mordà Matija sam poslal, pogajat se z menoj, da naj privolim v ta beraški zakon, da naj mu prepustim svojo domačijo; rečem ti, in ti si dobro zapomni, da iz té moke ne bo kruha; dokler bom jaz gibal, Matija ne bo prestopil s tvojo hčerjo Sodnikovega praga. Tako, zdaj sva pri kraji. Pojdi in odkleni vrata!""

Ko je videl, da ga Seljan ne sluša, hotel je iti sam in vrata odpreti. Ali Seljan ga prime krepko za roko ter mu reče odločno:

„Stoj, Sodnik: jaz menim, da bo vendar bolje, če vrata ostanejo zaperta, bolje zate, ne zame. Kar se pa tiče moje hčere in tvojega sina, rečem ti samo to: Ne prenagli se, da se ne bodeš kesal. Ti si me krivo razumel, ali se pa delaš, kakor da bi me bil. Ko bi jaz hotel, da privoliš v to ženitev, ne bilo bi potreba, da te prosim. Ti sam bi me prosil, predno potihne ropotanje tega voza, ki derčí zdaj mimo tvoje hiše po cesti; na kolenih bi me prosil, Sodnik, samo da bi te jaz hotel tako ponižati; ali zaradi tega nisem prišel".

„„Prej sem menil, da si pijan, zdaj pa vidim, da si znoril; z norim človekom se samo norec pregovarja. Poberi se, če ne, ti pomagam""!

Te grozeče besede je govoril Sodnik brez prepričanja, samo da bi zakril, kolikor moči, strah, ki so mu ga bile zbudile zadnje besede Seljanove. To je Seljan dobro čutil, hotel je končati neprijetni pogovor, reče mu torej naravnost:

„Sodnik! Zaplotniku so na sledu; to sem ti prišel povedat; stóri zdaj, kar se ti zdi".

Strela je bila vdarila v hrast. Vsa kri je Sodniku silila proti sercu; bled kakor zid tresel se je po vsem životu, za stol se je moral prijeti, da bi ne omahnil. Ko bi mu bil Sodnik ne vem kaj storil, zdaj je bil Seljan za vse maščevan. Usmiljenje je imel z ubogim možem, ki je tako ponižan trepetal pred njim. V tolažbo mu reče z ginenim glasom:

„Mene se ne boj, Sodnik! Storil sem ti zaradi tvojega sina kar sem mogel, morebiti več, nego sem smel; zdaj grem. Z Bogom"!

Nato odklene vrata in otide.

B. M.

(Dalje prih.)

je ta videl pasti svojega brata, spravi se na okno ter se stermoglavi v bodala pod seboj. Poberó ga strašno razmesarjenega, na pol mertvega. Couthon, vedno bolehen in hrom, ležal je na cesti, težko ranjen na glavi; v takem položaji ga zasačijo ter ga izročé njegovim zopernikom.

Med tem prenesó Maks. Robespierre-a v Tuilerije in ga položé na veliko, dolgo mizo v neki dvorani odborovej. Pod glavo nima druzega nego skrinjico napolnjeno s plesnjivim vojaškim kruhom: rana njegova tudi še ni obvezana in curkoma mu teče kri iz zdrobljenih čeljusti. Okrog njega pa se raduje surova množica, največ ljudje, ki so ravnokar v prahu se plazili pred mogočnim tribunom, ki ga pa sedaj s psovkami in zbadljivimi besedami pitajo. „Vaše veličanstvo terpijo“? vpraša ga ta. „Kaj je mogoče, da si ti besedo izgubil“? roga mu se ón. Robespierre pa — in to bi vendar morali pomisliti oni, ki vedno še govoričijo o njegovi „strahopetnosti“ — prenaša vse te grozne dušne in telesne muke s čudovitim junaštvom. Upiraje svoje vélike modre oči v surovo druhal, leži mirno in tiho, poskuša semtertje s koščeki papirja ustaviti obilno kri — a ne z enim glasom ne razodeva prevelikih bolečin, katere terpi. Ob šesti uri ga vendar obvežeje, boječ se, da ne bi smert vsled rane kervniku iz rok ne iztergala željno pričakovane žertve.

Kajti posebne pravde tù ni bilo: možje so bili preklicani „hors la loi“ in na revolucijskem tergu jim je bila že pripravljena giljotina. Hočem li popisovati ta žalostni sprevod 28. jul. 1794.? Edenindvajset jih tirjajo ta dan na morišče; na pervem vozu je Robespierre, petindvajsetletni St. Just, miren in zamišljen, Couthon, poleg njega umirajoči mlajši brat Robespierre-a. Okna so polna gledalcev, zlasti elegantnih dam, ki se veselo posmehujejo, kakor da bi se ravnokar veršila kaka šaloigra v gledišči. Niso li te dame vendar jako podobne oni druhali ženskih pošasti, ki se v divjem kolobaru s krikom in tulenjem okolo vóz sučejo in plešejo? Pridejo do morišča in Robespierre, dasiravno smertno ranjen, ima vendar še dovolj dušne moči, da se sam, brez kake podpore, po stopnicah na giljotinsko ploščino splazi. Sedaj ga prime kervnik, kaže ga brezštevilnemu ljudstvu ter mu hipoma z grozno surovostjo — odterga obvezo, tako da se spodnja čeljust kar loči od gornje. Nepripravljen na tako barbarstvo, izpusti Robespierre glasen krik — pervi je bil in zadnji, od kar je bil prišel svojim protivnikom v roke. Le eno trenotje pozneje — in konec je bil vsej zmoti in vsemu terpljenju!

* * *

Videl si narodno zbornico, čestiti bralec, seznanil sem te z najimenitnejšimi poslanci ter sem naslikal njih osodo, naveličal si se dolgega gledanja in poslušanja — treba tedaj, da zapustimo dvorano in zgodovinsko imenitno poslopje. A kolikokrat v duhu stopim v te prostore, zapustim jih vedno le z ginjenim, tožnim sercem. Glej, St. Just, ta starorimski značaj, dejal je nekedaj prijatelju: „Le v grobu se spočije revolucijonar“ (le repos des revolutionnaires est dans la tombe), in v istini, kar je bilo v slavnem tem parlamentu odličnega po značaji, izverstnega po nadarjenosti, nenavadnega po energiji, da celó po hudodelstvu, skoro

vse je kratko politično delovanje sè svojim življenjem plačevalo. Svoboda je smert prinašala ravno onim, ki so jo najstrastneje ljubili! Ni mi treba tedaj opravičevati se zaradi gesla, prav primérnega temu sestavku:

„Sunt lacrimae rerum et mentem mortalia tangunt“.

Spomini s pota.

Spisal Fr. Poljanec.

II.

Med Savo in Dravo.

Ko sem pred nekaj časa slonel na ograji černovškega mosta in gledal pod seboj bistro Savo, kako bodro valí modrozelene, srebérno obrobljene valove hiteč na jug, „med brate, med sestre, med naše ljudí“, rodila se je v meni živa želja, iti za njo, da bi videl, kje ta meni toli priljubljena reka, utrujena dolzega teka, silnemu Dunavu pada v naročje. Gnalo me je slediti njen tek, da bi jo poznal od izvira do iztoka, njo, ki edina med našimi večimi vodami ves čas teče po slovanski zemlji, in pa, da bi videl in se seznanil z bratovskim rodom, ki biva ob njenih bregovih. Ta misel, ki mi jo je vdihnila leščeča Sava, ukrepila se je na Ježici, kjer so njega dní padali težki udarci, pri kupici rujnega Hervata do terdnega sklepa. Iste noči še šel sem na železnico ter se ob Savi vozil proti Hervaškem.

Kmalu pod Ljubljano začne se dolina stiskati, stišče se vse bolj in bolj, tir za železnicó moral se je torej mestoma vsekati v živo skalo.

Pri Zidanem mostu, kjer se Savi pridružuje mlajša štajerska sestrica Savinja, začnó polagoma gore odstopati od savskega korita ter se umičejo berstnim travnikom, pitomim njivam, prijaznim vasém in tergom. Savska dolina od Zidanega mosta do Zagreba po eni in do Samobora po drugi strani je za moj okus tako lepa, da ji se more malo katera vzporediti. Gore se tù sicer ne dvigajo nebu pod oblake, ne vidiš tù stermih pečin in brezdanjih propadov, zastonj se oziraš po sopotih in slapovih, ki tako prijetno oživljajo gornjo savsko dolino: ali hribi so tukaj od podánka do verha zaviti v bujno zelenilo, po njih stojé bele cerkve, ki tako prijazno gledajo v dolino, a njim odzdravljajo lepi gosposki dvori, ki se izmed sadnega drevja zvedavo ozirajo v beli svet. Posred te divote teče mogočna reka in po njej vozi krepak narod dolge plave otovorjene z blagom solčavskih planin. In ako bi, dragi prijatelj, vso to krasoto videl, kader jo pretké jutranje solnce sè svojim zlatom, ali kader tiha luna zatrepeče nad žuborečo vodo, gotovo bi mi pritegnil, da je ta dolina lep kos slovenske zemlje.

Pa ni samo lepa, temveč tudi drugače je zanimiva in imenitna. Glej! tù pred nami leži Kerško, ki se je sè svojo edino ulico na dolgo raztegnilo na ozkem prostoru med Savo in Terško goro ravno ondi, kjer se začne dolina širiti v prostorno kerško polje. Kerško je mesto, od starine že ponaša se s tem imenom. To mesto res govorimo resnico -

ní Bog si ga vedi kaj, veliko ní, ne bogato, tudi ne vzbuja drugače pozornosti potnikove, ali ta skromni slovenski Betlehem ima v zgodovini našega naroda dosti veliko imenitnost. Tu je na svoje stare dni v vélikem siromaštvu živel in umerl največi in najpoštenejši kranjski rodoljub, ko je že prej ves svoj — ne ravno majhen — imetek žertvoval „Slavi vojvodine Kranjske“. Tri leta pred smertjo moral se je tudi ločiti od bisera njemu najdražega, od svoje knjižnice, katero je prodal zagrebškemu vladiki Mikuliču. Tù na kerškem polji igral se je poglaviti del kervave igre, ki je v zgodovini zapisana z imenom „kmečkega upora“ za „staro pravdo“. Tù se je zbirala slovenska „raja“, katero je nemško plemstvo — kaj plemstvo! — trinoško boljarstvo sè svojim nečloveškim, v nebo za osveto kričečim ravnanjem prisililo, da je odvergši motiko posegnila za britki meč in to dvakrat v enem stoletji. Kaj se je vse moralo zgajati prej, predno je naš pod ovco krotak in ponižen kmet spel se do maščevalca žaljene pravice in pogaženega človeškega dostojanstva? Niso se upirali deželnemu gospodarju, kajti zmerom so povdarjali udanost in zvestobo do svojega vladarja, hoteli so se samo povzdigniti iz živinskega stanja, v katerem jih je z železno pestjo deržalo boljarstvo, hoteli so živeti po človeško, hoteli so biti ljudje. A tudi to se jim ní posrečilo, stoletja še so morali nositi sramotne, sužnje verige.

Nasproti Kerškega stoji prijazen Videm in za njim Stara vas. Tù so se po zimi leta 1573. sè zimzelenom na klobucih shajali v posvet slovenski in hervaški možje, tù so se dogovarjali o skupnem delovanji in ukrenili udariti, kakor hitro bode začel kopneti sneg. Udarili so — in bili so pobiti. Žalostno je zahajalo solnce dnė 5. svečana onega leta, obsevajoč gomile kmečkih trupel na kerškem polji, in Sava je stotine in stotine mertvih Hervatov odnašala nazaj v domovino. Pa srečni so bili ti! Vae victis! veljal je tačas preostavšim živim trikrat in desetkrat. Pero se ustavlja opisavati grozodejstva, ki so jih terpeli nesrečni kmetje. Zgodovina kerškega mesta bi bila gotovo predmet vreden najboljšega domačega zgodovinarja, pa tudi slovenski romanopisec bi našel tù hvaležna tla zgodovinskemu romanu.

Pod Kerškim leží na Savi sredi lepega polja veselo štajersko mestece Brežice, ki ima tudi odlično mesto v naši zgodovini, zlasti pa v ravno prej omenjeni kmečki ustaji. Brežice so bile pervo mesto, ki se je podalo kmetom ter jim imelo biti v zaslombo pri dalnjem vojevanji. Z onstran Save nas pozdravlja Čatež, ki se — kakor bi bil naslikan — naslanja na vinske gorice, in malo naprej stari jeseniški grad na kranjsko-hervaški meji.

Todà kakor lepi so ti kraji, ne utegnemo se dalje pri njih muditi, hiteti nam je mimo krasne dobovske cérkve proti hervaški meji. Otlo zaropočejo železniški vozovi preko mosta nad neznatno rečico. To je Sotla. Na hervaški zemlji smo. Na levi strani odpira nam se pogled v divotno Zagorje, a pred nami se kažejo in zopet izginjajo gosposki dvori Laduč, Januševec, Lužnica, bivališče bivšega zloglasnega bana Raucha, Novi dvori, kjer leží pokopan ban Jelačič, in malo naprej zagledamo nad Savo razvaline Sosed-grada, kjer je nekedaj gospodoval grozoviti Ferko Tahi, besna zver v človeški obliki. Ustaja zagorskih kmetov

bila je v pervi versti obernena zoper tega kervoloka.

Grad Jankomir, vas Stenjevec še hitro prebeži mimo nas, med potniki nastane neko gibanje, ki oznanja, da se bližamo večemu mestu; hlapon zaberlizgne zategneno, vlak začne preskakovati iz tira v tir in naposled obstoji. V Zagrebu smo.

(Dalje prih.)

Deveta dežela.

Šesto poglavje.

Kratek čertež ustave v deveti deželi. Negoda je priča, ko župana volijo in o tej priliki vidi, da imajo tudi v deveti deželi ljudje svoje napake.

Ker mi ni hitro kaj druzega na misel prišlo, vprašam svojega znanca, ali ima kaj opravka v vasi. On mi odgovori:

„Kaj pa da, in še prav imeniten opravek imam; danes volimo novega župana. Ker vidim da ste tujec, utegnilo bi vas zanimati, kako se pri nas župan voli. Če hočete, pojte z mano“.

Ta ponudba mi je bila prav prijetna. Po poti ga izprašujem, kolika je njih občina in kako je urejena. Zvedel sem to: Vsa deveta dežela ima sto občin, vsaka občina po kakih sto hiš, ena nekoliko več, druga manj. Središče občini je „vas“, v njej posluje, če tudi ne prebiva stalno, župan, ki se voli za leto dni. Vsej deželi središče je „mesto“, mi bi dejali glavno mesto, kjer ima svoj sedež deželna vlada. V mestu se zbira vsako leto enkrat vseh sto županov, ki so torej poslanci ali zastopniki posameznih občin. Ta „zbor“ voli vsako leto „glavarja“, kateri zveršuje postave in naredbe, ki jih je ukrenil zbor. Na strani glavarju je poseben „odbor“, katerega isto tako zbor vsako leto izvoli iz svoje srede. Kar je glavar za vso deželo, to je vsak župan v svoji občini. Ta ustava, kakor se vidi ni kedó vé kako umetna, nič posebnega; todà tega tudi potreba ní, poglavitno je, ne kaka je posoda, temuč kaj je v posodi.

Iz tega je razvidno, da je župan v deveti deželi imenitna oseba, tolikanj bolj me je zanimala njegova volitev, ki se je imela danes veršiti.

Pripeljeva se v vas. Velik prostor na štiri vogle; ob straněh lepe prijazne hiše, ene velikosti vendar ne popolnoma enake; ob hišah spredaj košato drevje v versti, tako da je bilo prijetno izprehajališče med drevjem in hišami. Sredi prostora lepa, košata lipa, ki je kaj oblastno razprostirala svoje mogočne veje in oder je bil napravljen v njeni senci. To je bila vas. Okolo odra je bilo zbranih mnogo mož in vedno jih je še prihajalo. Pred neko hišo se ustaviva; moj znanec izpreže, izroči konja in voz človeku, ki je stal pred hišo; potem se napotiva proti zbirališču, kjer se je imel župan voliti.

Možje so se pogovarjali med seboj: tu pa tam je kateri roko podal mojemu tovarišu in tudi mene so prijazno pozdravljali. Jaz sem ogledoval može, vsak se mi je vreden videl, da bi ga izvolili za župana, tako možati, tako čestiti so se mi zdeli vsi.

Čez nekaj časa potihne šum; na oder stopi mož z lepo sivo brado in dolgimi lasmi, take si mislim stare očake v svetem pismu. Vse je bilo tiho kakor v cérkvi, vse je očí obračalo v moža na odru. S krepkim, donečim glasom izpregovori:

„Možje! Danes je leto, ko ste me izvolili za svojega župana, danes je konec mojega županovanja. Prizadeval sem si vestno in pravično opravljati svojo častno službo. Ako sem pa vendar kedaj kaj pregrešil v svoji človeški slabosti, sodite me, možje. Kedor izmed vas mi ima kaj očitati, naj se oglasi, stopi naj na oder ter razloži čestitemu zboru, česa me dolži. Možje zato postavljeni bodo sodili“.

Nato umolkne in se ozira po množici. Star mož pomoli roko. Župan mu migne, da naj stopi na oder. To se zgodi. Starček ogovori množico:

„Možje! Jaz sem mendà najstarji med vami, ako méni kedó, da je on, naj se oglasi. Vendar je še bistro moje oko. Pozorno sem opazoval službovanje tega moža, in reči moram slovesno pred vami, da v njem nisem našel krivice. Ker se nihče izmed vas ni oglasil, predlagam, možje, da naj občinski zbor izreče našemu dosedanjemu županu svojo zadovoljnost; in v znamenje tega mu podajem slovesno pred vsem občinskim zborom svojo roko“. To starček stori in ves zbor enoglasno priterdi njegovemu nasvetu. Nato starček odstopi in župan pride zopet na oder ter tako začne:

„Zadnja moja dolžnost in oblast, možje, je ta, da vodim volitev svojega naslednika, novega župana. Prašam vas torej, možje, po stari navadi: Kedó izmed vas se oglaša za častno županovo službo“?

Trije možje pomolé svoje roke. Župan migne najmlajšemu med njimi, da naj stopi na oder. Mož nastopi ter ogovori občinstvo:

„Možje! Jaz, ki stojim tù očitno pred vami, ponujam se vam za župana. Obljubljam vam, da hočem zvesto izpolnjevati svoje dolžnosti. Izvolite me, ako se vam vidim vreden té česti“.

Po tem kratkem ogovoru stopi malo na stran, da se umakne županu, ki stopi na njegovo mesto in tako govori:

„Možje, kedor izmed vas ima kaj očitati možu, ki je ravnokar govoril, naj se oglasi“!

Res pomoli nekedó roko: župan ga pokliče na oder. Mož nastopi in govori tako:

„Jaz sam sem bil priča, ko se je mož, ki se nam je pervi ponujal za župana, nekedaj obregnil nad svojim starim očetom. Oče ga je prašal, ko je nekaj delal: Zakaj pa tako? On je nespodobno zavernil očeta: Kaj vas to skerbi! Naj reče, ako more, da ni to res! — Ker je to tako, možje, pravim jaz, da ta mož ne more biti za župana“.

Nato vpraša pervosednik obdolženca, kaj more na to odgovoriti. Mož reče: „Tako je“! Potem se mirno pridruži množici.

Zdaj pride drugi na versto. Njemu se je enako godilo. V kratkem govoru se je priporočal zboru za župana. A tudi na njem se je madež našel. Vstal je mož, ki je govoril tako: „Možje! Ta mož je moj sosed. Nekedaj sem ga prosil, naj mi konja posodi, ker je bil moj nekaj obolel. Odgovoril mi je, da ne more, ker ga sam potrebuje. Potreboval ga je res, ali njegovo delo je lahko čakalo, meni se je mudilo; škodo sem imel zaradi njega. Ta mož ne more biti naš župan“!

Tudi on je bil zaveržen.

Tretji še le je bil za vrednega spoznan in enoglasno izvoljen za župana.

Prejšnji župan mu seže v roko, v znamenje, da mu izroča županovo čast in oblast. Novi župan se zahvali zboru, potem ga razpusti.

Tako se župan voli v deveti deželi. Ta volitev mi je dala priliko prepričati se, da tudi v deveti deželi ne bivajo sami čisti angeli. To mi je, da naravnost povem, nekako olajšalo staro evropsko serce.

Negoda.

(Dalje prih.)

Zakaj in v katerih mejah se Slovani lahko učé tujih jezikov?

Slovani že dalj časa opazujejo med seboj, da jim ni težko prisvajati si drugih jezikov. Pa tudi drugi narodi, ki so sè Slovani bolj ali manj v dotiki, pripoznavajo jim, nekoliko celò nehoté, to lastnost.

Slovani to terditev kar naravnost jemljejo za veljaven zakon, in z njim kot z imenitno močjo celò osvetljujejo on žalostni del svoje zgodovine, kateri priča o slovanskem hlapčevanji. Pa tudi prihodnjosti se bojé, posebno manjše slovanske veje, med drugimi tudi zlasti iz tega vzroka, ki bi neki utegnil pospeševati njihovo potujčevanje.

Kakor se po verhu vidi, primérno je tedaj, da to prašanje na tanko ogledamo. K temu nas naganja tudi resnicoljubje, katero ne pripušča, da bi si pripisovali po krivici kako posebnost. Kajti ravno omenjena lastnost bi kazala ne samo na žalostne sledove dosedanje zgodovine, nego tudi na dobre praktične nasledke v prihodnjosti, ako se smejo v resnici ponašati Slovani s takim svojstvom.

Na drugo stran ima reševanje naše naloge tudi znanstveno vrednost, ker želi na tanko in jasno pokazati, koliko resnice je v tem tako rekoč že utèrjenem mnenji.

Taka vrednost bi še narasla, kolikor bolj se nam tukaj ob enem posreči, uterditi dotični zakon vsem narodom.

Ne naslanjam se pa na nikogar pri tem pretresovanji. Splošni zakoni iz drugih véd mi zadostujejo.

Današnji dan imajo navado razjašnjevati tudi narodne lastnosti po zakonih razvoja na dotičnih organizmih. Zato tudi mi teh strani ne zanemarjajmo, tudi ko bi nam služile samo za zanikovalno razsodbo. Dobiček tako vsaj onim ponudimo, ki bi se nam drugače upirali z odgovori, kakoršne smo sami najprej zavernili od sebe in katere radodarni prihranjamo po svoji moči takim ugovarjalcem.

I.

Kedor veruje, da učenje jezikov Slovanom ne prizadeva težav, ta je tudi prepričan, da drugim narodom tako učenje ni v enaki méri lahko.

Táko prepričanje ravno zbuja našo radovednost. Drugače bi bilo prašanje od začetka splošno in bi hotelo zvedeti samo, kako se narodi sploh jezikov učé, ne pa zakaj se jih Slovani laže učé.

Ako se pa Slovani neoporečno razločujejo na to stran od drugih narodov, zavednost o tej lastnosti, lahko ter-

dimo, vendar ne more segati v daljnjo preteklost.

Slovani se še v zgodovinskem času zadnjih dveh tisočletij niso pečali z nobenim posebnim znanstvom. O jezikih imajo pa še dosedaj uplivniši narodi veče znanje iz najnovejše dobe.

Tedaj tudi naš stavek, sè zavednostjo rečem, nima in ne more imeti velike starosti, ko bi njegova resnica segala tisočletja v pradavnost slovansko.

Slovani imajo sedaj Evropo za svojo domovino; v tem delu sveta so z drugimi narodi v dotiki; pri teh si prilaščujejo njihovih jezikov: pri teh so Slovani zasledili, kako se jim godi pri učenji jezikov, in so imeli sosedni narodi priliko, opazovati eno in isto prikazen pri Slovanih.

Čez evropske meje tedaj ne sega izkušnja za naš stavek. Za evropske jezike je tedaj lahko resničen; ker pa ne našteva za svojo resnico določnih vzrokov, oporekamo mu lahko, kedar koli hoče prekoračiti meje svojega nastanka, na pr. v krog azijatskih jezikov. Ako bi tedaj na priliko hotelo pogoltniti azijatsko barbarstvo kak slovanski oddelek, bi po dosedanjih in golih izkušnjah, ki so oživile naš rek, ne mogli zagotavljati, da bo v njem izrečena lastnost potujčevanje zlajšala.

Vidi se tedaj, kako je taka prepričanost omejena, dokler nima določnih vzrokov za podporo. Moramo se po takem ozreti po razlogih, ki segajo čez meje dosedanjih izkušenj gledé na čas in razne pokrajine.

Naj ima Slovanom pripisovana lastnost še toliko resnice v sebi, oni dozdaj vendar niso imeli kake bistveno drugačne metode pri učenji jezikov, za katero bi bil ustvarjen samo slovanski duh. In vendar bi Slovani ne ravnali modro, ko bi si v takem slučaji ne osnovali le njim pripravnih slovnic. Lahkota, če je kaka, tedaj ne biva v tem, da bi se slovanske duševne moči za jezike po kakovosti razločevale od enakih moči drugih narodov.

Posamezni ljudje se razločujejo pri sprejemanji naukov. Eni so hitreji, drugi počasneji; eni bistreji, drugi okorniši. Narodom se enako godi, pa en in isti narod si pripisuje za kake učne predmete spretniše duševne moči, nego za druge nauke.

Ako enakomérno ogledamo Slovane za naš namen, mislimo lahko z drugimi, da imajo posebno zmožnost za jezike že od začetka, od časa, ko so živeli še skupaj sè sorodnimi plemeni, ali pa, da so se po razhodu v teku tisočletij sposobili na to stran.

Za pervi primer bi bili morali le Slovani tako lastnost ohraniti, drugi pa jo kakor koli izgubiti. Tù bi nam bila zmožnost zopet temna, pri enih kakor ohranjena, pri drugih pa njena izguba. Nasproti sedanja veda vsaj toliko dokazuje, da se v teku vekov moči razvijajo in množé, ne pa izgubljajo. Tudi jeziki so se le polagoma razvijali, torej tudi zmožnost za-nje. Podedovali pa Slovani take posebnosti tudi niso. Kako pa in od kod?

V predzgodovinskem veku so bili jeziki vseh narodov nerazviti. Ako bi bili takrat Slovani kaj podedovali, ne zadostovalo bi to za laže sprejemanje sedanjih razvitih tujih jezikov. Po drugi strani vidimo Slovane najmanj v dotiki z omikanimi narodi v zgodovinskih stoletjih. Zaradi tega so primeroma tudi najmanj sprejeli vsega tega, kar so drugi sosedje ustvarili. Ni jim bilo treba učiti

se tujih jezikov, in kjer so si jih prisvojili, naučili so se jih za dobro, t. j. tako dobro, da so svojega mendà pozabili za vso zgodovinsko prihodnjost.

Dotika z drugimi narodi v zadnjih stoletjih pa ne pripušča misliti, da bi bili kar na mah zasadili sedanjim Slovanom ono sposobnost.

Kedor bi iz tako kratkodobne soseske zveze prideval Slovanom sposobnost za jezike, on bi ne prevdarjal, da dotika z narodi ne sili še, da bi na sploh sosed pri sosedu se jezika učil, najmanj, ako so sosedje narodi. In še potem bi si narod pridobil ono sposobnost le za jezike onih narodov, s katerimi je bil v dotiki. Slovanom pa zdaj vsaj za evropske jezike to sposobnost prilastujejo.

Nazadnje bi lahko še komu ostalo terditi, da vsaj svoj jezik je Slovan podedoval od roda do roda. No, za tako dedščino je bil dozdaj še vsak narod sposoben! Po poti podedovanja si tedaj nič ne pojasnimo. Sploh je tako razlaganje temno in rekel bi skolastično, ker si z besedami pomaga, kjer ni pri rokah pravih razlogov.

Za druge razloge pa zgodovina tudi ne vé. Če je kot slovanska zgodovina temna, temna je gotovo za taka subtilna prašanja. Zgodovino je sestavljalo sicer mnogo moči; mnogo takih je nam za zmérom zakritih. Ko bi tedaj ne mogli rešiti naše naloge drugače nego s preiskovanjem vseh moči, ki so utegnile Slovane sposobiti za lahko učenje jezikov, težko bi prišli do jasnega. Ko bi ne mogli rešiti vozla drugače, terdili bi še vendar lahko, da mnenje nima dovolj prič in opazovanja za svojo podporo.

V resnici kaže opazovanje nekoliko nasprotja. Še on Slovan, ki se je uril v tujem jeziku in ki kaže zmožnost za to, pripoznava, da mu ni lahko naučiti se natanko tujih jezikov. Slovan poprek pa je na to stran še nepopolniši.

Po takem bi bil Slovan za vsak jezik takó rekoč le za polovico na boljšem nego drugi narodi, katerim naša posebnost ni lastna. Tu smo v zadregi, katera omejuje našemu stavku dosedanji obod. Tù se še le kaže, v kaki teoretični stiski bi bili, ko bi hoteli odgovarjati na prašanje z mislijo podedovanja. Čuditi bi se nam bilo, da smo podedovali posebno zmožnost za neke strani vsakega jezika, za druge dele istega jezika pa ne. In v najboljšem slučaji bi vendar ne vedeli brez preiskave, kaj nam je lahko, kaj težko pri učenji katerega jezika.

Kakor tedaj vidimo, s podedovanjem ne opravimo nič. Kar koli smemo privoliti na to stran, je misel, da govorni organi ne delajo zapreke pri izgovarjanji domačega jezika. To pa je naravno, ker bi drugače še domači jezik ne mogel se razvijati.

Francè Podgornik.

(Dalje prih.)

Slovenski glasnik.

— „Postanje svjetovne papinske vlasti“ ili pedeset godina talijanske historije (729—779). Tako se imenuje zgodovinsko delo, katero je spisal Natko Nodilo, profesor zgodovine na zagrebškem vseučilišči. Tisek Albrechtov. 1878. Str. 160.

— „Straža“, knjiga za nauku, književnost društveni život. Izhaja v veliki 8⁰ na 10 polah v zvezkih enkrat na mesec. Urednik L. Paču. Cena 10 gl. za vse leto. Naročnina naj se pošilja tiskarni A. Pajeviča v Novem sadu (Neusatz, Ungarn). „Straža“ serbski časopis, pravi v svojem pervem zvezku, ki je ravnokar na svetlobo prišel: Serbi in Hervati nimajo vzroka, da bi se prepirali zaradi slovstva; serbsko in hervaško slovstvo si je v bistvu enako. To je tedaj zopet list, kateri dela za mir in spravo med Serbi in Hervati na slovstvenem polji.

— „Monumenta“ spectantia historiam Slavorum meridionalium volumen VII. Documenta historiae Croaticae periodum antiquam illustrantia, collegit, digessit, explicuit dr. Fr. Rački. Edidit academia scientiarum et artium. Zagrabiae 1877.

— Bolgarsko slovstvo. Zadnjič smo poročali, da je v Plovdivu začel izhajati list: „Marica“, kateremu je urednik Hrist Danov. Bolgarski pisatelji so začeli zopet pridno delovati na slovstvenem polji za omiko svojega naroda. Za središče svojega slovstvenega delovanja in gibanja, od kodar naj bi širili omiko med svoj narod, so si izbrali mesto Plovdiv. Tudi po drugih mestih izhajajo razni časniki. V Ternovu ureduje Lj. Karavelov lit. list: „Znanie“; v Ruščuku je začelo izhajati pod uredništvom starega bolgarskega pisatelja Blyskova: „Slavjanskoe bratstvo“.

— „Predavanja držana u sjednicah hrv. ped. književnoga sbora“. Knjige I. zvezek I. Zaloga herv. ped. zbora. Tisek Drag. Albrechta. Zagreb 1878. Vsebina: 1. O narodnom uzgoju u hrv. pučkih školah od Lj. Dlustuša. 2. Crte iz poviesti uzgojstva od Mijata Stojanoviča.

Delovanje „Matice hervaške“ v Zagrebu. Odbor Matice hervaške je predložil zagrebški deželni vladi, naj določi neko vsoto nagrade za lepe dramatične proizvode. Vlada je sprejela ta predlog želeč koristiti domači dramatični literaturi in je dovolila 400 gl. nagrade za najboljo izvirno igro, kateri mora biti predmet vzet iz herv. ljudskega življenja. Nagrado bo pisatelju določila Matica. Poseben odbor v ta namen bo prebral vse igre, katere se mu bodo poslale, in bo izbral tiste, katere se mu bodo zdele najbolje. Izbrane igre se bodo igrale potem v nar. dež. gledišči v Zagrebu. Nagrado dobode pisatelj, čegar igra bo imela največ uspeha. O tem več pozneje.

— Delovanje „Matice serbske“ v Novem sadu. Matica serbska je razpisala nagrade za razne spise, kar ji je tudi lahko mogoče brez težave, če pomislimo, da ima bogate ustanove v ta namen. Pisatelj, kateri spiše kako dramo, igro ali sploh kako dobro knjigo, lahko upa, da dobode nagrade 200- 300 gl., in to je vsaj nekaj. Za prihodnje leto 1879. je razpisala Matica serbska nagrade za roman, dramo ali šaljivo igro iz serb. življenja po 200 – 300 gld. za vsako delo posebe. Za spis o estetiki serbskih narodnih pesmi je določila nagrado 300 gld., za spis o novejši serbski dramatiki 200 gld., za knjigo serbskim materam o odgoji otrok 50 rumenjakov i. t. d. Pisatelj lahko izda svojo knjigo sam, torej je knjiga njegova last, in zraven še dobi nagrado.

Popravek.

V zadnji številki je pri pesmi: „Ubežni kralj“ odpalo pesnikovo ime. Ako bi kedó ne vedel čegava je ta krasna pesem, povemo mu, da je Levstikova. In tako je prišlo vendar tudi to ime slednjič v „Zvon“, dasi se je tako dolgo branilo.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Herrengasse 74.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Leto IV. Na Dunaji 1. novembra 1878. List 21.

Zvečer.

O sladka tiha noč le pridi,
V temoto svojo me zavij;
Z milobo trudni duh obídi
In mir mi v burno serce vlij!

Ko v tvojem blaženem naročji
Zatisnil trudne sem oči,
Poverne čas se mi otročji
In duh moj srečno v njem živi.

Prikaže se obličje milo
Predrage deve iz meglé;
Ljubezen sladka s tiho silo
Nemirno mi navdá sercé.

Pustite me!

Oh kaj bi jaz ne hodil doli,
Kjer grob pri grobu mi stoji,
Kjer mir okolí in okoli,
Kjer trudni človek sladko spi.

Na grob, ki kamenje ga krije,
Poklekam tamkaj dan na dan,
Okó mi solze vroče lije
Na grob, ki zadnji je skopan.

Tedaj takó mi ne razsaja
V nesrečnih persih več gorjé;
Tedaj bolj mirno mi postaja
To prerazburjeno sercé.

Pustite me, da na gomilo
Predrago siromak hitim;
Da tam gorjá si lajšam silo,
Da burno serce umirím!

Samoti.

Kako priljubljena si tí,
Prijazna tiha mi samota!
Iz hrupa glasnega ljudí
Bežím sim k tebi, jaz sirota.

Tù neopazován živim
In premišljujem svojo togo,
Na skrivnem tukaj se solzím,
Sercé tolažim si ubogo.

Kaj meni svet se za gorjé,
Ki serce bratu napolnuje?
Kaj njega brigajo solzé? —
Hudobni svet jih zasmehuje.

Zató iz svéta jaz bežim
V naročje tvoje sim, samota,
Na skrivnem tukaj se solzím
In lajšam si gorjé, sirota.

Pagliaruzzi.

Sodnikovi.

XIX.

Tako imenitnega dneva ni morebiti imela okrajna gosposka v tergu, odkar je bivala v tem kraji.

Imeli so Zaplotnika!

V bližnji vasi se je bil zvadil z neko deklino; k njej je hodil v mraku vasovat. Ko se je bilo to zvedelo, poslali so tja dva žandarja, ki sta ga čakala skrita. Še tist večer jima je šel brezskerbno v past. Nič se ni branil, ko sta planila nanj iz zakotja, mirno se jima je dal vkleniti in gnati v terg. To je bil torej on glasoviti Zaplotnik, katerega je bilo tako težko vjeti, še teže deržati! Kakemu razbojniku ali sploh velikemu hudodelcu ni bil podoben; mlad je bil še in dosti čednega lica; in res je imel srečo pri ženskem svetu; a ravno to je bila njegova nesreča.

Veselje je sijalo z lica okrajnemu glavarju, ko je zagledal vjetnika pred sabo; mislil si je: nam ne uideš; dobro hočemo shraniti takega tiča. Sam je šel pregledat ječo, lastnoročno je pretipal železno omrežje, s katerim je bilo zavarovano njeno edino okence. Sam je dvakrat krepko obernil ključ v vratih za njim in potem še poskusil, ali zapah dobro derži. Zadovoljen je bil in mirno je šel spat po tem imenitnem opravku.

Novica, da imajo Zaplotnika, raznesla se je hitro po vsem tergu; a reči ne moremo, da so je bili teržani kaj posebno veseli; samo radovedni so bili, kaj bode dalje.

Sodnikovi niso zvedeli najzadnji té imenitne dogodbe. Sodnika ni bilo ves tist dan ne na kosilo, ne na večerjo. V svoji sobi je tičal, ženi je dejal, da mu ní nič kaj prav; a vendar ga ni mogla pregovoriti, da bi poslal po zdravnika. Pozno po večerji je šla Liza gori k njemu pogledat, kako mu je. Za mizo je sedel zamišljen; obličja mu ni videla, v obéh rokah mu je bilo skrito.

„Zakaj ne greš v posteljo, Andrej“? vpraša ga skerbna žena.

„„Pusti me, saj nisem otrok““! odgovori ji neprijazno.

„Ali veš kaj novega? — Tistega Zaplotnika so prijeli“!

Sodnik se zgane pri teh besedah, kakor ko bi ga bil gad pičil. To je bilo dobro, da v tem trenotji ni videla njegovega obraza. Zapazila je bila pač, kako se je bil zderznil, a menila je, da je to storil iz nevolje, da ga nadleguje s takimi ničevimi stvarmi. Vošči mu torej lahko noč, potem tiho otide.

Ko je bil Sodnik zopet sam, zdihne iz globočine serca: „Zdaj je vsega konec“!

Ko je bil to izgovoril, terči obupno s čelom ob mizo. Čez nekaj časa vstane ter začne hoditi po sobi; kakor zblaznel je mahal z rokami okolo sebe. Na to se zopet zgrudi na stol. Zopet čez nekaj časa vstane, odpre miznico ter začne pregledavati in prebirati razne listine, katere je imel v njej spravljene. Nekaj jih odbere, zveže in shrani, druge vtakne v peč ter jih zažge. Naposled sede zopet ter nasloni čelo na mizo, kakor da bi dremal.

Še drug nekedó je bil, ki mu skerb ni dala spati tisto noč. Seljan je bil že v postelji, ko mu poterka nek znanec

mimo gredé na okence in poroči, kaj se je zgodilo.

Kedó bi bil mislil", dejal je sam pri sebi, „da pojde to tako hitro? Zdaj je pač vse izgubljeno. Storil sem kar sem mogel; svaril sem Sodnika, naj se varuje; ali, kakor zdaj vidim, bilo je prepozno. Zdaj ni več pomoči. Zaplotnika bodo izpraševali, in povedal bo vse; kako da bi ne? Kaj je pomagalo vse moje prizadevanje? Kaj morem zdaj? Ko bi tudi šel k Zaplotniku v ječo, ko bi me pustili k njemu, ko bi ga prosil s povzdignenimi rokami, naj molči; vse zastonj! Kaj sem temu človeku jaz, kaj mu je Sodnik? Zakaj bi ne govoril, ako si s tem svoje stanje olajša? In ko bi tudi to ne bilo, taki ljudje nimajo serca, se veseli jih, če morejo koga v nesrečo spraviti. Uboga Jerica, ubogi Matija! Stari Seljan vama ne more pomagati, ako se Bog kako vaju ne usmili"!

Take misli so ubogemu starcu po glavi rojile.

Drugi dan je bilo pri okrajni gosposki véliko, slovesno zaslišovanje in izpraševanje. Zaplotnik ni tajil, da je vojaški begún in da je denar delal; ali pri kom je prebival, kedó so bili njegovi tovariši in pomočniki, tega ni bilo izpraviti iz terdovratnega jetnika, kakor so ga vili in pestili. Poskusilo se je, ali ga morebiti post omeči. In tako je šel zopet v zapor; morebiti bode popoludné volneji.

Seljanu ni dala skerb mirú, če tudi je vedel, da ne more pomagati. Napoti se, sam ni vedel prav zakaj, proti Sodnikovemu domu: kaj Sodnik? ali mirno čaka doma, ali je morebiti pobegnil? Na dvorišči mu pride Liza naproti.

„Kako pa Andrej"?

„„Nič prav zdrav ní; bojimo se, da bi kaka bolezen ne prišla. Včeraj ni ves dan nič jedel"".

„Kje pa je"?

„„Menim da gori! Ali bi radi z njim govorili""?

Predno je Seljan na to kaj rekel, pristopi k njima Andrejček, ki je slišal materine besede, ter pravi:

„Ne, mati, očeta ni gori, kakor pravite; jaz sem jih iskal, hotel sem jih nekaj prositi, pa jih ní. Nato mi je dejal sosedov Luka, da jih je videl, ko so šli zgodaj po stezi proti gozdu. Jaz mislim, da jim je že bolje, ker so tako zgodaj vstali, kaj pravite, mati"?

„„Bog daj, da bi bilo tako, kakor praviš"", pristavi žena.

Seljan je edini vedel, kako je možu, a on ni smel govoriti.

„Nič posebnega: kar imam, povem mu lahko drug krat; mordá ga še danes kje srečam. Bog vas obvaruj".

Tako se je Seljan poslovil in odšel na svoje delo.

S postom se ni dalo pri Zaplotniku nič opraviti. Terdovratno je molčal zopet pri drugem in tretjem zaslišovánji. Treba ga je bilo torej poslati naravnost v mesto, da naj tam storé z njim, kar zakon veléva. Drugo jutro že sta ga gnala žandarja, dobro vklenenega po cesti proti mestu. Kako so gledali teržani ta novi prizor! Mnoga ženska je dejala sama pri sebi: Škoda tako lepega človeka! Zaplotnik je mirno stopal pred čuvajema, ozerl se ni ne na desno, ne na levo; a glave tudi ni povešal. Čez nekaj časa zavijejo po cesti v gozd — nekaj otrok je šlo še za njimi — gošča je bila ob obéh stranéh. Ko so tako molčé stopali nekaj časa, kar pogleda Zaplotnik zdaj na desno, zdaj na levo v goščo.

potem se zderzne in kakor strela šine na levo v germovje! Žandarjev eden hitro pomeri za njim in izproži. Zdelo se mu, da ga je zadel, ali ko sta planila potem oba za njim, ni bilo od Zaplotnika ne duha ne sluha. Iskala sta ga, kakor išče lovec obstreljene divjačine; steknila sta vse germovje daleč na okrog, zastonj, Zaplotnik je bil izginil; naposled sta mislila sama, da mora biti ta človek res sè samim hudobnim duhom v zvezi.

Otroci, ki so videli ta prizor, prinesli so hitro z velikim krikom in vpitjem to novico v terg.

XX.

Černi oblaki so bili prepregli večerno nebo. Kakor čeda gladnih volkov je tulil veter okolo voglov. Bliski so švigali kakor goreče kače po nebu in strašno so razsvetljevali nočno temó. Treskalo je in germelo, da se je zemlja tresla. Ljudje so trepetali po hišah, križali se in molili, kakor da bi se jim bližal sodnji dan. Živina je tulila po hlevih in zver se je plašna skrivala ter po jazbinah in po germovji iskala zavetja pred grozno nevihto. Strašno hreščanje in pokanje se je razlegalo po gozdu. Visoka drevesa so se zgibala in skoraj do tal pripogibala svoje veršiče. Vihar jih je šibil in lomil kakor suhe treské. Gorjé človeku, kateri se je zakasnil in hodi o tem času po gozdu!

Seljan je bil star mož, ali take nevihte ni pomnil. Počival je že v svoji samotni koči poleg gozda. Luč upihne; skoraj strah ga je bilo v postelji, ko je vihar tako grozno razgrajal in mikastil njegovo staro poslopje; bal se je, da bi mu ne odnesel slamnate strehe znad glave. Silil se je mižati, ali ognjeviti bliski so mu siloma odpirali oči. Bogu je priporočal svojo dušo in svojo kočo, obernil se v steno in kakor otrok odejo potegnil čez glavo.

Ko je tako žedél, kar se mu zazdi, da je nekedó poterkal na duri, todà tolaži se: nič ne bó, vihar bije na vrata. Vendar nehotoma posluša; veter je bil malo potihnil; v drugič se mu zdi, da nekedó terka; zdaj celo čuje prav razločno človeški glas: „Odprite“!

Berž ko je to slišal, vstane brez pomiselka, prižge luč ter gre odpirat; ko bi bil razbojnik, v taki nevihti ga kristijan ne smé pustiti brez zavetja. Toliko da ga ni vihar znak vergel, ko je odperl vrata. Vse černo, nič ne vidi.

„Kedó je“? vpraša.

„„Siromak, pomagajte““! odgovori mu nekedó sè slabim glasom. V tem trenotji zabliska in Seljan zagleda pred sabo človeka, ki je ležal na tleh, z glavo na pragu. Hitro ga vzdigne ter ga na pol nese, na pol vleče v sobo.

Slaba luč, ki jo je dajala mala svetilnica na mizi, posveti v strašno bledo obličje. To obličje je bilo Seljanu neznano. Mož je bil ranjen, kri mu je kapala izpod pesti, ki jo je pritiskal na persi. Seljan ga položi na posteljo in mu začne preiskavati rano. Mož si jo je bil za silo zamašil. Seljan mu jo najprej izpere, potem vzame svojo praznično srajco, razporje jo in z njenimi kosi obveže rano kakor vé in zna.

Vse to se je molčé veršilo. Ranjenec je težko sopihal, a ko mu je bila rana zavezana, bilo mu je lajše. Govoriti začne dovolj razločno:

„Veste, mož, koga ste ponevedoma sprejeli pod svojo streho“?

„„Kedó ste, ne vp[illegible] odgovor[illegible]

mu Seljan, „„dovolj mi je, da ste pomoči potrebni““.

„Ali ko bi vedeli, kedó sem, težko da bi mi pomagali. Človeka, kakoršen sem jaz, ni smeti pod streho jemati. Ali poznate Zaplotnika“?

„„Videl ga nisem““.

„Poglejte me! Zdaj veste, kedó sem“.

„„Bodite, kedor hočete; ranjeni ste, in to, kakor je videti, hudó. Ali hočete, da naj vam grem po zdravnika in po gospoda, če se upate sami ostati““?

„Pustite, prepozno bi prišla zdravnik in gospod; treba mi ni ne enega ne druzega; jaz sem preskerbljen. Grehe moje in slabosti, upam, da mi Bog tudi tako odpusti. Kesam se jih in pokorim se tudi zanje“.

„„Torej vsaj ne govorite toliko; mirni bodite, mordà je pa vendar še kaj upanja““.

„Dobro vem, kako mi je; ali mene ni škoda. Pustite mi to veselje, saj ga bode skoraj konec; vsega konec! izgubljeno življenje! Vi ste videti dober mož, zato rad z vami govorim. Svet je malo prida, rad ga zapustim, prijatelj“.

„„Ali imate še kako željo““?

„O pač bi še eno imel, ali té mi ne morete izpolniti. Ena sama človeška duša je na svetu, katero sem zares rad imel, tudi ona je mene rada imela, in vendar sem ji prizadel toliko preglavice in bridkosti! Svojo mater bi še rad videl, prosil bi jo, naj mi odpusti! Da moram umreti brez nje, brez njenega odpuščenja, to mi je edino hudo, moja največa pokora“.

Nato ranjenec malo potihne. Čez nekaj časa zopet izpregovori:

„Prosil bi vas, da mi pojte po mater, ali to ni mogoče, ni mogoče! Po smerti moji pojte k njej; vzemite in izročite ji to; tù je tudi povedano, kje prebiva. Recite ji, da sem umerl izkesan in izpokorjen, in da sem se nje spominjal v svojih zadnjih trenotkih. Tolikokrat bi bil šel rad k njej, pokleknil pred njo in prosil jo, naj mi odpusti, ali ni mi dalo; sram me je bilo. Zdaj je prepozno! — Čudno, čudno! Pobegniti jim iz ječe, bilo mi je igrača; in vendar ni se mi ljubilo, ali sam ne vem, kako je bilo. Ko so me gnali kakor vola v mesnico, prijelo me je nekaj, kar hotel sem, in vezi so mi odpale, raztergane kakor pajčevina, ali snete, sam ne vem. Čudna uganka je človek, prijatelj, čudna uganka, jaz je nisem ugenil. — Zdaj umiram ustreljen, kakor zver; do vas sem se priplazil, pljuča so mi zadeta, težko diham, ali skoraj se počijem; kaj je človeku dihati treba! — Še nekaj, prijatelj, poročite Sodniku, da naj bode pameten; Zaplotnika se mu ni treba več bati, tudi ne, ko bi bil še živ; Zaplotnik ni Iskarijot! — Odpustite, prijatelj, da vas nadlegujem, saj ne rad! Še enkrat: ne pozabite moje matere. Dajte mi roko! — Tako, zdaj je dobro! Moja moč je pri kraji. Z Bogom“!

Nato se oberne v steno in izdahne.

(Dalje prih.) B. M.

Spomini s pota.

Spisal Fr. Poljanec.

II.

Med Savo in Dravo.

(Dalje.)

Zagreb meni ní nov, znan mi je ves, kolikor ga je od Černomercev do Laščine, od savskega mosta do Cmroka. Videl sem ga o raznih prilikah, v veselih in žalostnih zgodah, v vsedánji in praznični obleki. Zato se, dragi bralec, lehko poveriš mojemu vodstvu.

Glavno mesto trojedne kraljevine ima za ozadje na dolgo raztegneni, do verha bukovjem obraseni herbet **Zagrebske gore**, ki brani Zagreb proti merzlim severnim vetrovom. Gora ni posebno visoka, njen najviši verh, **Sleme** imenovano, vzvišen je nad morjem samo nekaj malega čez 3000 čevljev, no vendar ima za nekatere Zagrebčane še osobiten pomen; z njo se namreč igrajo »planino«. Zadnjih desetletij zavladala je po vsej izobraženi Evropi neka strast za gore. Smešno oblečeni, oboroženi z dolgimi palicami, ki so jim dostikrat v napotje, pohajajo ti planinščaki jatoma po hribih, plazijo po snežnikih in ledenikih ter se spenjajo po najgerših robovih, dostikrat v največi životni opasnosti, in to vse zato, da morejo reči, da so bili **tudi** gori. Druzega namena vsa stvar nima. Po mestih se snujejo društva, ki zbirajo denar, skerbé za dobre vodnike, trebijo in popravljajo pota in stavijo po snežениh višavah kolibe, v katerih potniki najdejo prenočišče in zavetje o slabem vremenu. — Tudi v Zagrebu so se našli ljudje, ki so hitro spoznali živo potrebo, da se za Hervaško ustanovi „planinsko društvo“. Ker pa tu v bližini ní snežnikov in vratolomnih višav, polastili so se hervaški planinščaki v svoj namen ponižnega Slemena. „Kedor ní še cerkve videl, klanja se peči“, pravi hervaški pregovor. To veselje je prav nedolžno, človek jim ga rad privošči. Naj jim bo! Prav nepotrebno pa je bilo na verh Slemena postavljati hišo za »turiste«. To je bilo slepo posnemanje tujega malone smešno. Ako letnega dne uraniš iz Zagreba, prišečeš se lehko v treh urah na verh, od koder se ti odpira v resnici čaroben pogled na posavsko raván in na zagorsko, rogaško in uskoško gorovje. Ko si se te lepote do sita nagledal na vse štiri vetrove, kreneš lehko po drugem potu domov. Gredé si še z lagotjo ogledaš kapelico sv. Jakoba, Kraljičin studenec in razvaline Medvedgradske, in še predno bode pri sv. Kralji poludne zvonilo, bodeš že doma za mizo čakal juhe. Čemu potem koliba?

Zagrebsko goro opasuje venec holmcev, ki se polagoma izgubljajo v ravno Posavje. Mnogi potoci in potočiči so te holme globoko izorali in raztergali, ali kraj svega tega je berdni svet okolo Zagreba prijetnega, očem dobrodejnega lica, ker prisojna rebra so vsa pokrita z vinogradi, ki dajó žarko in okusno kapljo. Po vinogradih belé se letni dvorci zagrebskih meščanov, po dolih pa so se naselile veče in manjše vasi, ki so vse na glasu zbog dobrega vina, tako na primer:

Vrabče, Šestine, Búkovec, Sv. Šimon, Čučerje, Granešina in Kašina. Najimenitniši je Búkovec, ki je ves v rokah prečastnih gospodor kanonikov in druzih „petičnih“ Zagrebčanov. Tjakaj najrajši romajo izkušeni čestilci Vinka Loziča — hervaškega Baccha — od kodar se pozno v noč sicer težki ali vendar navdušeni vračajo v mesto.

Ondi kjer so se ti holmi najbolje približali Savi, in kjer se iz njih izvija potok Medvedščak, razprosterl se je Zagreb in sicer nekaj po berdu, nekaj pa v ravnici pod njim. Mesto se prav naravno delí na tri dele, namreč na gornje in spodnje mesto in na Kaptol. Pervi in drugi del ležita na desnem, tretji na levem bregu imenovanega potoka. Gornje mesto je najstariši del, zagrebska „city“. Na berdu „grič“ imenovanem naselilo se je že v starodavnosti uterjeno kraljevsko svobodno mesto obdarjeno znamenitimi pravicami. To mesto ima v mnogem obziru jako zanimivo in burno zgodovino. Zlasti sè sosednim kaptolskim ali škofovskim mestom, ki je imelo svojo posebno „pravico“, in je bilo tudi uterjeno, živelo je rekel bi v vekovečnem neprijateljstvu in ne enkrat udarjali so škofovi svobodnjaki na meščane z „Griča“ in nasprotno. „Kervavi most“ preko Medvedščaka še dandenes spominja na neko tako pobitje. Ali čas je izgladil vsa ta sovraštva in tekmovanja, poderl terdne zidove in porušil mestna vrata na „Griči“ kakor v Kaptolu. Edina „kamena vrata“ v gornjem mestu in tu pa tam kakov kos starega zida še spominja na ono žalostno dobo.

Gornje mesto so zaseli nebrojni uradi in razni šolski zavodi. Ko se zapró uradi in šole, zavlada po njem tihi mir, katerega tudi vozovi ne motijo. Sosebno ob nedeljah in praznikih popoludne je mesto videti, kakor bi bilo izmerlo. Prazne hiše. prazne cérkve, prazne ulice. Tujcu, ki ob tem času zablodi gori, prihaja tesno pri duši, ko mu povsod le odmevajo njegovi koraki, zato hiti, da čim prej pride v živahno dolnje mesto, v Ilico.

Gotovo ga ní mesta v Avstriji, ki bi imelo toliko uradov in toliko uradnikov, kakor jih ima Zagreb proti svoji velikosti. Mendà ní preveč, ako rečem, da je vsak tretji mož, ki ga srečaš na ulici, uradnik, ali kakor pravijo Hervatje, činovnik. Vsak hervaški sin, ki je z večim ali manjim pridom pretolkel nekoliko šol, riva se v to činovniško legijo. Tudi sin imovitega posestnika ne hlepi po ničem tako, kakor po službi, se vé da po dobri službi, kar mu se navadno tudi posreči. Na kolikor ne bi zadostovalo njegovo znanje pripomorejo že vplivni strici in ujci. Mož, ki bi bil lehko svoboden in samostalen, vpreže se sam v činovniški jarem, ki na Hervaškem res nikogar prehudo ne žuli in na kolikor ni že sam dosti legak, olajša si ga še sam. Pozno v urad, zgodaj iz urada, potem pa v suknji po najnovejši pariški modi s tenko paličico pred kavarno, po Ilici gori in doli hodeč s prijatelji rešetaj gospe in gospodične in preklapaj mestni „tratsch“. V tem pa doma „na imanji“ gospodarijo „špani“ po starem kopitu kakor najbolje vedó in znajo. Ako mu je posest blizu Zagreba, odveze se časih z dobrimi prijatelji praznovat kakor god, „majalis“ ali kaj tacega. Ako je oddaljena, vzame si jeseni odpust in gre na lov, v „bérbo“ (tergatev), ker je to gosposka navada. Tako mine leto za letom, počasi sicer, ali vendar dosledno pomika se po birokratnični lestvi naprej, z leti rase čast in rase plača, delo se pa manjša.

Podel sluga navzgor, osoren in zadiren navzdol, vmes malo „spletkarij", malo „ljuzbezni", in živi se kakor mali bog na Hervaškem. Vlade se menjajo, bani prihajajo in zopet odhajajo — a služba vendar ostane in on na nji. In to je glavna stvar!

Naj mi nikedo ne ugovarja, da rišem prečerno. Sam dobro vem, da niso vsi taki, to bi bilo prežalostno. Znam dobro, da se tudi med hervaškimi uradniki nahajajo možje bistre glave, koreni tega znanja, plemenitega serca in neokaljanega poštenja. Take tudi narod kuje v zvezde, ima jih za svoje največe dobrotnike ter jih časti kakor bogove. Samo da je tacih razmérno malo, premalo. Ako greš med ljudstvo, ako znaš z njim govoriti, skoraj zveš imena teh poštenjakov. Ako kje, velja tukaj vox populi. Nasprotno mi bode pa vsak, komur so ondotne razmere količkaj znane, priterdil, da je mnogo tudi tacih, za katere je moja malo prej narisana slika prejasna, preblaga. So med njimi tudi taki, ki so svojemu vzvišenemu stanu naravnost v sramoto. Temu se tudi ní čuditi, ako se pomisli, kako se je pod prejšnjimi vladami od zgoraj demoralizovalo činovništvo. „Kedo bi hlapcem pohvalo dajal, ker mednje glavár je greh zasejal!" Znan je bana Raucha izrek: Ali z menoj, ali pa v Lepoglavo (Deželna kaznilnica)! In vsi, ki so imeli slabo vest, delali so na vse kriplje za Raucha, in to mu je dalo deželo v pest.

Priznati se pa mora, da so se stvarì zdaj obernile na bolje, no da to ne gre tako hitro, kakor bi bilo želeti, to je naravno. Ne dá se popraviti v nekoliko letih, kar se je grešilo v stoletjih. A ta greh je jako star, morebiti toliko, kolikor hervaška „konstitucija" in kolikor strašna krivica, ki se je godila hervaškemu narodu do leta 1848., krivica namreč, da neplemič ni bil nič, plemič vse; da je moralno najzaverženiši plemič veljal več, nego najplemenitiši kmečki sin. No za zdaj dosti o tem.

Na sredini gornjega mesta leži Markov terg in sredi terga cerkev sv. Marka. Čudno zidanje! Kakov zlog je to? Glavna vrata na čelu so romanskega zloga, toda ne stojé v sredi čela, temveč na strani. In streha! Za Boga! Na eni strani seza skoro do tal. Druga vrata na južni strani kažejo dosti lep gotski zlog, tudi okna so videti kakor da so nekdaj bila v tem zlogu, ali zdaj so zgoraj zaokrožena. Pogledimo še notri! O groza, največe barbarstvo! Ti oltarji, te prizidane kapelice in pa ta kor, ki je najbolj podoben kakim svislim! To vse v gotski cérkvi, kajti v tem zlogu je bila cerkev zidana. Hram sv. Marka v Zagrebu je namreč eden izmed redkih spomenikov iz XIII. in XIV. veka. Kralj Bela IV. je po slavni zmagi nad Tartari l. 1245. ustanovil zagrebsko gornje mesto „Grič", ki si je takoj po beneških mojstrih dalo zidati cerkev. Ali od te pervotne cerkve ne vidiš dan denes skoro nič več. Gornje mesto je pogorelo dvakrat in obakrat je tudi cerkev mnogo terpela, posebno po velikem požaru l. 1674. propala je skoro vsa. Zopet se je vzdignila iz ruševin, toda ní si bila več podobna. Prizidavalo in kerpalo se je brez okusa in brez razuma za prejšnjo osnovo. Prav po nepotrebnem se je tudi vzdignil tlak, tako da je cerkev, ki menda nikdar ni bila prav visoka, zdaj čudno nizka ter se človeku dozdeva kakor bi v zemljo lezla. Tako je nastal ta graditeljski monstrum. Ti mešanici vseh mogočih in nemogočih zlogov dobro pristoji zvonik s trebušasto kapo. Ni mi treba

dostavljati, da je tudi zvonik delo poznejših časov.

Tako popačena in nagerjena cerkev gotovo glavnemu deželnemu mestu ni na lepoto in zato so se tudi pogostoma čuli glasovi, da naj se podere in na njenem mestu, ali pa tudi kje drugje sezida nova. Drugi zopet so se temu upirali in sicer ne samo z obzirom na prevelike troške podiranja in novega zidanja, temveč sosebno zato, da mestu ostane znameniti spomenik srednjega veka, kateremu bi vešča roka mogla dati pervotno obliko. In ko se je glasoviti arhitekt Schmidt iz Dunaja v drugem poslu mudil v Zagrebu, naprosili so ga, naj si ogleda cerkev sv. Marka ter naj izreče o nji svojo sodbo. Glasila se je ugodno za staro cerkev in že se po njegovem čertežu znameniti hram popravlja in predelava. V nekoliko letih se bode sedanja spaka pokazala v svoji stari, dostojni obliki. Zvonik se vé da bode moral ostati — z majhenimi promenami, ki bodo vsaj nekoliko zakrivale njegovo neskladnost s cerkvijo.

Hodeč okolo cerkve zagledamo pred južnimi vrati sredi terga pet enacih kamenov. Ti so kaméni štirivoglati, v sredini málice izdolbljeni in so nameščeni kakor pet pečatov na pismu. In ti kameni so v istini pečati, pečati največega zvérstva, s katerimi je boljarstvo XVI. veka zapečatilo svoja brezbožna dela proti nesrečnemu kmetstvu. Nekoliko dni po oni nesrečni bitki na kerškem polji je bil na tem mestu na očigled silnega ljudstva kronan Matija Gubec (Gobec), kmet iz Stubice, duša kmečkega upora za „staro pravdo“, češ, da je hotel biti „kmečki kralj“, česar mu pa nikedó ni mogel dokazati. Posadili so ga na železen, nad ognjem razbeljen stol, ščipali ga z razbeljenimi kleščami, potem mu pritisnili na glavo razbeljeno železno krono in naposled ga razčetertili. Prej je pa moral še gledati, kako je kervnik njegovega druga in prijatelja Andreja Pasanca na kolo navil, s kijem mu kosti na udih podrobil in konečno glavo odsekal.

Pravijo, da je na teh kamenih stal Gubčev prestol.

Pojdimo dalje, to mesto diši po kervi.

(Dalje prih.)

Senica.

Obraz iz narave.

Dragi bralec! Gotovo si se že izprehajal kacega lepega jesenskega dne po domačem polji in prišel si tudi tja doli pod vasico v sadni gozdič, kjer si že otrok po drevji plezal in mnogokako rumeno jabolko z veje utergal in se potem skrivaj posmehoval skopemu gospodarju, ki od tolikega darú božjega še enega jabolka ne privošči lačnemu otroškemu želodcu! Nu danes se ni bati možu, da bi ti vstalo grešno poželenje po prepovedanem sadu v serci — tebe danes druge reči bolj mikajo, nego tista jabolka, če se tudi tako lepo žaré po drevji!

Hej, káko življenje je v tem gozdiči pod vasico! Nad tabo, spred, zad, ob stranéh ti poje in cverči, in ko se oziraš

po enem teh drobnih pevcev, že se oglasi prav nad tvojo glavo: čin čin čerere, priču priču! Glej ga prederznika, kako je stopil na vejo in meni nič tebi nič tolče s kljunčkom po červu, ki ga tišči v močnih nohtičih. In kako šegavo, nagajivo te pogleduje sè svojimi živimi očesci nad belim licem! Kako lepo se mu podaje široka černa proga po sredi rumenih persi in rumeno-zelenkasta odeja po malem herbtu! In kako je živa ta mala senica! Z veje na vejo, z drevesa na drevó, navzgor, navzdol ti skače in sviga, hitro kakor misel, da je pravo veselje gledati jo, ko uganja svoje plezalske in letalne umetnosti. Nikdar in nikjer nima mirú, zmerom mora imeti kaj opravka! Tukaj potolče z drobnim kljunom na suho skorjo in izvleče malo gosenico, tam poberska v kaki poki in zopet tam pleza ob drobni vejici in išče kacega merčesa za vedno lačni želodček. In zraven se vedno glasi sè svojim kratkim, a tako veselim in prijetním petjem. Ves božji dan preskače in prepoje, nikdar se ne naveliča, nikdar ne utrudi!

Drobna senica je po vsem Slovenskem domá. S pomladi in po leti se derži goratih krajev, kjer izreja dvakrat na leto svoj drobni zarod. To so hudi časi za veselo tico, časi skerbi in truda; saj po deset in več lačnih kljunov od zore do mraka pitati tudi ni malo delo. Kako se trudita skerbna roditelja, da bi nasitila malo družino in vendar se jima to komaj posreči. Brez počitka letata ves dan, od gnezda na drevo, od drevesa v gnezdo. Kaj se menita za trud, ko je treba otročičem hrane donašati; saj oni so njijna največa sreča! In ti, človek! Ali ti ne zalije rudečica obraza, ko gledaš te drobne tice in vidiš, kako se trudijo za svoj zarod?!

Ko je pa konec poletja in hrane po gorah je jako malo, pripodi se stari in mladi svet tropoma v nižave in tedaj začne še le pravo življenje in veselje po naših logih in vertih! Vse jih je polno, povsod se razlega njih kratko, glasno petje! A človek, ta hudobni človek ne privošči jim še tega veselja! Saj njegovemu terdemu sercu je veselje, drugim razdirati mirno srečo!

Že dolgo prej ureže si bosopet vaški paglavec ob potočku za vasjó drobnih bekovih vejic, splete iz njih kletko in hajdi z njo na staro hruško pred hišo! Po cele dni preží in gleda gori na drevo, a kletka je še vedno odperta. A glej, sim od sosedovega verta je zdaj senica priletela in veselo skakljá po starih vejah. Zdaj je pri kletki. Kakó težko čaka razoglavi deček tam za mejo svoje žertve, kako mu utriplje hudobno sercé! A tica je prebrisana, izkusila je mnogokaj že na svetí in veselo odleti od kletke na visoki sosedov oreh, prevarjeni paglavec pa zrè milo za njo in v svoji brezserčnosti se celó jezi, da je srečno ušla nevarnosti. — Zdaj jih priletí cel roj na hruško in neizkušen mladič priskače naravnost h kletki, stopi vanjo in — plenk! kletka se zapre. Kako skoči mali lovec izza meje, kako zavriska hudobnik! Kakor veverica spleza na debelo drevó — nekoliko trenotij in uboga seničica visi že v tičnici nad hišnimi vrati. Kako se zaganja sirota v terde železne niti, da ima kmalu vse čelo kervavo — a vse nič ne pomaga. Kaj hoče sirota — udati se mora nemili osodi. Kako žalostno gleda na staro hruško, kodar skačejo njene tovarišice, kakó milo odpeva njihovemu veselemu petju — hudobni deček se pa veselí, da je vjel tako dobrega pevca in ne pomisli, da je to petje

le odmev gorjá, ki zaliva ubožici drobno serčece!

A kaj še le, ko pride o ranem jutru neusmiljeni tičar z odurnim čukom in nastavi izdajalne limanice po germovji! Kar vsuje se roj drobnih živalic na germovje in vrišči okrog nočne tice, še čutijo ne, da so jim zvezane nožice. Še le kader stopi kruti mož izzá germa in hočejo one odleteti, spoznajo svojo nesrečo. Vse moči napenjajo, da bi se oprostile terdnih vezi — a vse zastonj. Drugo za drugo prime in verže hladnokervno ob tla, brezserčnik, in nihče ga ne kaznuje zaradi te hudobije!

Kader se mili slavčki, glasni skerjanci, ponižne prepelice in druge tice poslové od nas in odleté v gorke južne dežele, kjer klije večna pomlad, ostanejo drobne senice pri nas in oživljajo še vedno naše verte. In ko beli sneg zapade goro in dol in burja verši skozi golo vejevje, priklatijo se ubožice „s trebuhom za kruhom“ v vas in stikajo klaverno okolo hiš, da bi našle kako zerno ali da bi jim usmiljena roka vergla kako mervo pred prag, da bi utešile kruleči želodček. Tako preživé v sosedstvu človekovem dolgo merzlo zimo; hudó se jim godi, večkrat jih v merzli noči prebudi hudi glad iz nemirnega spanja — a kedaj vendar potihne ledeni veter, sneg se začne tajati, zelenje poganja in veselo odleté na zeleno drevo. Vse težave in bridkosti zime so pozabljene in spet se začne veselo staro življenje v zelenem logu!

Staro in mlado, vse ima rado lahkoživo, šegavo senico, posebno pa je ljubljenka veselih vaških otrok. In ni čudo, saj so tudi oni tako brezskerbni, veseli in nagajivi, kakor mala tičica!

In ko slišim jaz tvoje veselo petje, drobna senica, ko te gledam, kako brezskerbno skakljaš po drevji, vsili se mi spomin onih blaženih, srečnih dni, ko sem tudi jaz tako brezskerbno in veselo po domačem polji skakal in igrál in smejál se v svet, ki je bil še tako lep, tako lep! — Zato mi bodi prav iz serca pozdravljena, ljuba senica, podoba brezskerbne, srečne mladosti!

Pagliaruzzi.

Deveta dežela.

Sedmo poglavje.

Iz tega poglavja bralec zvé, kake so vasi v deveti deželi. Negoda se razgovarja sè svojim znancem o smertni kazni.

Po volitvi so se možje počasi razšli, nekaj se jih je izprehajalo in pogovarjalo po drevoredih pred hišami, drugi so se razkropili po raznih poslopjih. Jaz sem se še vedno deržal svojega prijaznega znanca. Zdaj sem imel še le pravo priliko ogledati si vas; moj tovariš mi je razlagal, kar me je mikalo.

„Kaj je ona hiša tam pred nama, ki se nekako posebno odlikuje med drugimi“? vprašam moža.

„„To je županija““, odgovori mi, „„v njej ima župan svojo pisarno in tudi svoje stanovanje, ako hoče. V njej so vsa prostorja, kar jih potrebuje županstvo. Na levi strani od županije stoji knjižnica““.

Zakaj in v katerih mejah se Slovani lahko učé tujih jezikov?

(Dalje.)

Kedor bi se slednjič na to opiral, da narodi podedovajo od svojih prednikov n. pr. zmožnost za glasbo in druge reči, lahko mu odgovorimo, da pri jezikih je vse drugače, nego pri drugih predmetih. Kedor več učnih predmetov zna, ta je duševno na boljšem, on je na viši stopinji razvoja, nego pa on, ki govori več jezikov. Jezik ne podaja novih predmetov nego bistveno le druga znamenja za ene in iste predmete.

Jeziki tedaj le znamenja za isto in nepomnoženo število pojmov in misli množe; ne morejo torej puščati posebnih moči naslednikom.

. Glavno pa je to, da še za take neugodne resnice niso mogli Slovani nič podedovati, ker niso bili kot pleme v nobeni taki dotiki z drugimi narodi, kateri bi jim bili vsled tega pomnožili pripisovano jim svojstvo. Še to tedaj ni pripuščeno terditi, da so si Slovani vsaj govorne organe pri sosedih ugladili za laže izgovarjanje tujih jezikov.

Gotovo je po vsem tem, da jeziki niso Slovanov sposobili za jezike, ako so na to stran bolj razviti, nego druga plemena.

Goré in ravnine, gozdovi in logi in podnebja, kjer so prebivali Slovani dosedaj, pa tudi ne kažejo vsaj take različnosti in posebnosti, da bi utegnili iskati ravno v njih zaželenih pojasnil.

Nam je jako po volji, da omenjena dozdevanja lahko podiramo, in da nimajo nam nikakoršne vednostne veljave. Moči razvoja je v organizmih tako težko prav najti, da se mora vsak učenjak bati, da mu ne podere naslednik, kar je sam sezidal bodi si še tako skerbno in previdno.

Naš stavek je izkušnja napravila. Ali izkušnje so razne veljave za vednostne stavke, in videli smo že, da ravno naš rek predaleč sega, ker mu tudi druge izkušnje nasproti stojé.

Ko bi mogli in smeli eksperimentovati z narodi tako, kakor naravoslovci n. pr. v kemiji, zadobili bi tudi za spredaj postavljeno terjenje vednostne gotovosti.

Poglejmo, ali bi nam ne utegnila izkušnja podati kaj enako veljavnega.

Oni, ki se svojemu narodu izneverijo kot odrasli ljudje, vendar ne morejo do dobra zatajiti se. Nekaj, ne le glas, jim še posebej vedno ostaja, kar jih pravemu izvedencu izdaja za take, katerim je bil nekedaj drug jezik materin.

Če pa otroke v pervih letih pošljemo v kraje, kjer nikedar ne slišijo slovke materinega jezika, postanejo sami vsaj glede na jezik taki, da se jim ne dá spoznati rojstvo. Oni popolnoma v tujem jeziku, v tujem glasu mislijo in govoré. Ako pridejo odrasli v rojstvene kraje materinega jezika, jim je ta jezik nov, déla jim enake težave pri učenji, kakor vsakemu drugemu tujcu. Nič jim ne pomaga, da so n. pr. udje onega naroda, ki si drugače lahko prisvaja druge jezike.

Takih izkušenj imajo pogostoma prebivalci raznih narodov na mejah jezikovih. Na mejah pošiljajo otroke iz raznih vzrokov k sosedom in potem se jim godi časih ravno tako, kakor smo prej omenili.

Vidimo torej, da nam nič ne pomaga sposobnost narodova, če smo tudi iz nje-

gove srede doma, ako si nismo prisvojili najprej materinega, t. j. v tem primeru, jezika onega naroda, ki ima posebno zmožnost za jezike.

Ako izgine materin jezik, izgine tudi posebna zmožnost za jezike.

Z jezikom je tedaj kot takim zmožnost in nezmožnost združena. Posebni materin jezik je tedaj pogoj posebni zmožnosti za jezike.

Take poskušnje, ki se godé na narodnih mejah ne za naš namen, pa vendar z enako veljavo, in ki se lahko še pomnože in kakoršnih nahajamo tudi drugod, imajo veljavo znanstvenega dokaza.

Tudi kemične poskušnje se od tega bistveno ne razločujejo. To, da je kemik natančniši, pa prav lahko in po pravici preziramo brez škode za naše sklepe.

Za nas je dovolj, ako najprej vemo, v čem biva pravi in splošni vzrok za tukajšno posebnost slovansko, in ta je v slovanskem jeziku samem.

II.

Veliko smo si pridobili s tem, da se nam je moči ogibati vsega daljnjega sanjarskega pretuhtovanja. Vendar pa nam ni še prav jasno, kako je slovanski jezik kot tak vzrok za učenje drugih. Prašajmo tedaj, kake moči se rabijo najbolj pri učenji kakega jezika.

Za izgovarjanje se trudijo tako imenovani govorni organi; za sprejemanje vsega druzega v jeziku pomagajo pa vse druge duševne moči, kakor pri vsakem nauku sploh.

Za daljnji razgovor si mislimo mladega ali pa odraslega Slovana, ki se že zna pogovarjati v svojem jeziku. Tak se dene za naš primer na učenje njemu do sedaj neznanega jezika.

Sprejemanje vseh vtisov za kateri čut koli godi se mehanično. Pervi vtisi, po katerem čutu koli, zapuščajo za seboj najmočnejše in največe sledove. Pervi vtis vsake verste si mora tako rekoč še le pot napraviti v organizem. Drugi enaki ali sorodni vtis ima pot že bolj uglajeno.

Po takih zakonih se verši tudi izraževanje ali izgovarjanje vsakoterega glasú.

Izšolani pevci n. pr. se spominjajo, kako so imeli od začetka bolj ali manj razdert glas, kako se jim je potem vedno bolj ugladil. Oni vedo povedati najbolje, kako jim je pri petji težko izgovoriti časih kako slovko, ne le prav zapeti. S ponavljanjem in vajo pa izpremenijo vsako težavo v lahkoto.

Nam bliži so govorniki ali taki, ki se hočejo na pamet kaj naučiti in potem na glas povedati. Kako se jim zadeva od začetka kaka slovka in beseda, in kako jim potem pa kar derdra v teku stavkov naprej!

Francè Podgornik.

(Dalje prih.)

Slovenski glasnik.

Enajsta podoba.

Ta podoba primérna času, ko pride našim bralcem v roke, pač ne potrebuje nikakega pojasnila. Kedor hoče, naj se domisli, ko jo ogleduje, znane (mendà Potočnikove) pesmi: „S'rota, s'rota, ne zaspim“!

— „Društvo sv. Jeronima“ v Zagrebu je izdalo za l. 1879. društvene knjige, in te so: 1. Danica, koledar z raznim berilom. 2. Mijat Briguša, hrvatski seljak, ili kako se može čovjek popeti s osla na konja. Ta knjiga je seveda posebno namenjena prostemu ljudstvu v poduk. 3. Povrćarstvo. 4. Život svetaca.

— „Južnoslovjenske narodne popijevke“. Izdal Fr. Š. Kuhač. To je že trotji zvezek jugoslovanskih narodnih pesmi, katere izdaje v Zagrebu znani hervaški skladatelj Fr. Š. Kuhač. Tretji zvezek ima 102 pesmi iz raznih krajev jugoslovanskih.

— Ravnokar je izšla v tretjem zvezku časopisa: „Archiv für slavische Philologie“ Novakovićeva razprava z naslovom: „Die serbischen Volkslieder über die Kosovo-schlacht“ (1389.). Z omenjeno razpravo je uničil Stojan Novakovič sistemo Pavičevevega razjašnjevanja pesmi o kosovskem boji.

— „Hrvatski dom“ je ime knjigi katero je izdalo v Zagrebu dijaško društvo „Hrv. dom“ za leto 1878. Zraven pesmi in povesti je v omenjeni knjigi tudi kulturno-zgodovinski in literarni spis z naslovom: „Hervati od Gaja do leta 1850.“ Na kulturno-zgodovinskem polji pri Serbih in Hervatih se je začelo delati še le v najnovejši dobi. Pisatelji kulturno-zgodovinskih spisov med Serbi in Hervati so same znane osebe, kakor: V. Jagič, Stojan Novakovič, Fr. Rački, Ivan Kukuljevič Sakcinski, Fr. Markovič, Arnim Pavič itd.

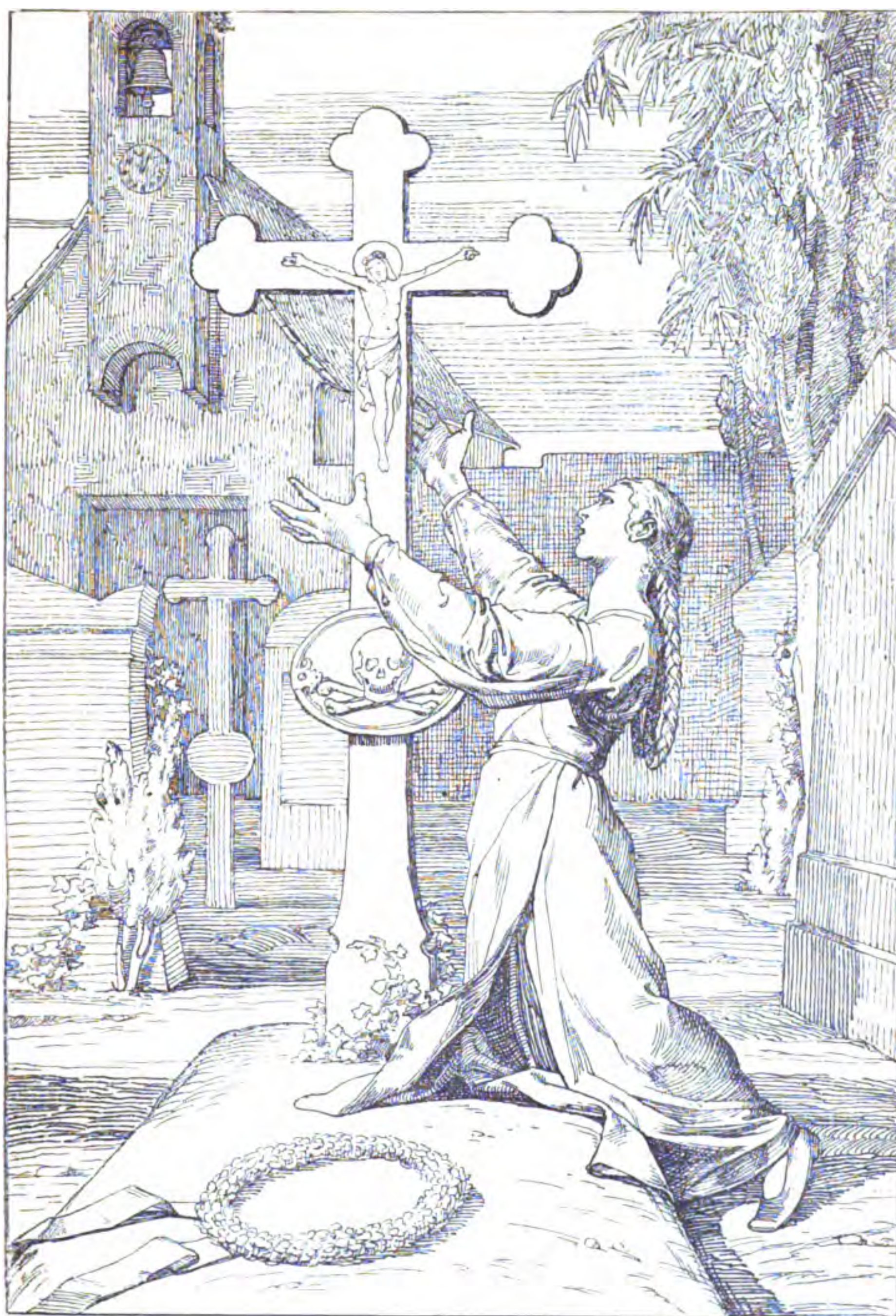
— „Jugoslov. akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu“ je imela dnè 23. oktobra svojo redno sejo, v kateri je bral predsednik akademije dr. Fr. Rački razpravo: „O položaju biele Hrvatske i Srbije polovicom X. vieka“. Rački je razpravljal prašanje o pradomovini hervaškega naroda. V ta namen se je vprašal Rački najprej, kje si je cesar Konstantin porphyrogenet mislil v svojem času položaj bele Hervaške in bele Serbije. Ta razprava bode tako še posebe tiskana v „Rad-u“ jugosl. akademije, to je namreč knjiga, v kateri obelodanja akademija redno vsako leto spise svojih akademikov. Kogar bi utegnila zanimati omenjena razprava, naj seže po „Radu“. Po tem je izročil pravi ud dr. P. Matkovič za „Starine“ dva italijanska še nenatisnena potopisa po balkanskem poluotoku iz XVI. veka, in sicer potopis Katarina Zen od l. 1550. in še drugi brezimeni od l. 1559.

— „Pevanija“. Sav dojakošnji književni rad u pesmi i prozi Zmaj Jovana Jovanovića sa čelikoreznom slikom pesnikovom i životopisom. Izdanje srpske knjižare braće M. Popovića u Novome sadu. Tako bode naslov delom pervega serbskega pesnika Zmaja Jovana Jovanoviča. Serbska knjigarna Popovičeva v Novem sadu bode sama izdala vsa pesnikova dela in sicer: 1. Izdanje za narod in 2. Elegantno izdanje. — Vsa zbirka izide v deseti zvezkih. Cena zvezku 40 kr. (izdanje za narod), ali pa 65 kr. (elegantno izdanje). Kedor pošlje vso naročnino 6 gld. 50 kr., dobode od knjigarne vse zvezke po pošti poslane o njenem trošku. S tem lepim podjetjem bode serbska knjigarna mnogemu postregla, sej se dela omenjenega pesnika že nikjer ne dobijo. „Gjulići“ in Gjulići uveoci so najlepše lirske pesmi Zmaja Jovanoviča, v katerih nam pesnik razodeva najblaže misli, najčistejša in najsvetejša čustva o vsem, kar je človeku in človeštu lepo in vzvišeno. V Gjulićih uveocih (Veli gjulići) toži pesnik svoje britke bolečine, ko mu je umerla žena.

Temu listu je priložena enajsta podoba: „Na materinem grobu“.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Herrengasse 74.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Risal Janez Šubic. NA MATERINEM GROBU. Angerer.

Leto IV. Na Dunaji 15 novembra 1878. List 22.

Svetišče.

Z višáve zelene je cérkvica bela
Prijazno v dolínski odsévala cvet;
Tjà romarjev četa je mnoga hitela
Po mir, po tolažbo, ki nema ju svet.
A cérkvice več ni! Zidovi posuti,
Brezbožniki oh so razderli jih kruti!
Zvonika ni zreti, ni čuti zvonóv,
Ne petja, ne vérne molitve glasóv.
Darilca, darów in darilnikov ni,
Svetilnikov več in kropilnikov ni:
Žaré ji le luči na nebu goreče,
Kropé jo meglé izpod néba roseče.
Že tern in osat je prerasel razpad,
Po skalah tam plazi se pisani gád,
Popotnika groza obhaja,
Ko vidi strupenega zmaja.
A mêni kaj tožnost objema sercé,
Ko cerkve spominjam se v verhu goré,
Kaj solza v okó mi prihaja? . . . .
Svetišče najlepše je tvoje sercé:
Prostora ni ondi za zlate malíke,
Sezídale so ga najviše roké,
Naslikale notri nadzemeljske slike.
Svetišče sercá je brezmejno ko Bog,
Skrivnostno kot on ti, kot on neumljivo,
Objema, ogreva ves zemeljski krog
Z ljubéznijo sveto in čisto in živo.
Stotisoč svetíl na zvezdišči gorí
Stotisoč čutil v tem svetišči plamti.
Ob luči so večni prižgana,
Ni nična svetloba jim dana.
Nesvetega nič še ní prišlo v ta hram,
Duhovi le blagi kraljujejo tam,
Krilatec ognjeni svetišču od praga
Odganja sovraga! — —
Jaz tukaj na pragu ti romar stojim,
Rad v tvoje svetišče upiram očesa,
In groza skrivnostna sercé mi potresa;
V lepoto čarobno zamaknen stermim.
Ko gledam v svetišče nadzemeljsko tó,
Sercé mi neskončno je polno takó.
Kot zèrl bi v odperta nebesa.
In vendar — kaj sili mi vedno v spomin
Posuto svetišče na vèrhu višín?
Kaj tožnost sercé mi pokriva,
Kaj solza okó mi zalíva? . . . .

X.

Sodnikovi.

XXI.

Visoke gore obsevajo pervi žarki jutranjega solnca, njih zlaté še poslednji, ko že mrak zagrinja nizke kraje pod njimi; v ponosni hrast leté strele serditega neba, on je razkačenemu viharju igrača, pritlikavemu germovju pod njim ni se bati ne strele ne viharja: kar se imenitnega godi v človeškem življenji, verti se navadno ob imenitnih, visokostojnih osebah, ostali smo skromni gledalci in poslušalci. Ali osodi se časi zljubi, da si izvoli za središče nenavadnih dogodjajev čisto navadne, proste ljudi, in zanimljivo je opazovati njih vedenje v takih slučajih; veseli nas, ako vidimo, da njih moči rasó z njihovo nalogo.

Poštenemu drevarju Seljanu se ni bilo v vsem dolgem življenji skupaj toliko imenitnega zgodilo, kakor sedaj v dveh, treh dnevih; dogodba se mu je verstila skoraj brez presledka za dogodbo. Zbrati mu je bilo treba vse moči, kar mu jih je bilo v starih možjanih, da ni onemogel in omahnil pod silo dogodkov, ki so padali nanj.

Preganjani Zaplotnik je ležal mertev pod njegovo streho. Nočni vihar je bil potihnil. Skozi malo okence pomoli glavo; vse mirno; jutranja zarija je zlatila jasno nebo. Že je mladi dan svital skozi okence ter boril se zmagovito z bledo svetlobo berleče luči poleg postelje. Kako čudno bledo je bilo merličevo obličje v tem dvojnem svitu! Sveča je bila skoraj dogorela, hitro vtakne drugo; pospravi po sobi, kakor je spodobno, kader je merlič v hiši. Tisto, kar mu je bil izročil Zaplotnik za svojo mater, vtakne v posteljo pod zglavje. Nato se napoti proti tergu poročit gosposki, kaj se je zgodilo v njegovi hiši. Gredoč je hotel zglasiti se pri Sodnikovih ter potolažiti Andreja, da se mu ni več bati.

Ko je bil nekaj korakov od svoje hiše, prileti po stezi iz gozda stara ženica, vsa izpehana in izbegana za njim ter vpije na vse gerlo:

„Seljan, Seljan! stoj za pet kervavih ran božjih, stoj! Vsi svetniki in svetnice v nebesih, pomagajte“!

Seljan se oberne proti njej:

„Kaj ti je, da tako vpiješ, Jera“?

„„Oj, oj! Tam, v Sodnikovem bukovji — šla sem bila gobe brat — pa kaj sem videla, Jezus Nazarenski! tam, v Sodnikovem bukovji, pri tisti raztreščeni stari bukvi, leži človek mertev, kervav, prav dobro sem videla, da je kervav““!

„Kedó je tist človek“?

„„V obraz ga nisem videla, nisem se upala blizo; stekla sem, ko sem ga zagledala, da so me komaj peté dohajale““!

„Pojdi z mano pokazat“!

„Za ves svet ne! Lahko ga najdeš, pri tisti stari bukvi, veš, ki je bilo lani osorej vanjo treščilo; pojdi sam““!

„Prav, pa pojdem sam“! reče Seljan ter krene proti gozdu; starka je hitela proti tergu.

Tesno je bilo Seljanu pri sercu, ko se je z urnimi koraki bližal označenemu mestu. Nekaj mu je dejalo, kaj ga čaka. Ko pride do znanega drevesa, ni mu bilo treba dolgo iskati. Kakih pet korakov od drevesa zagleda mertvega moža.

Ta mož je bil Andrej Sodnik!

V persih na levi strani mu je še tičal nož. Seljan mu ga izdere; kri, ki mu je tekla iz rane, bila se je že sterdila; truplo je bilo merzlo, terdo — nič pomoči!

Kedó je to storil? — Tako bi bil tù vsak drug človek vprašal; Seljan je predobro vedel, čegava roka je Andreju Sodniku nož v serce zasadila. Ali svet tega ni smel vedeti. To je bila perva misel Seljanova. Kako bi se zvedela resnica? kedó je bil priča njegove smerti? Dvema je bilo znano, kaj ima Sodnik na vesti: eden je zdaj nem za večne čase, druzega ne bode blizo; pobegnil je gotovo o pravem času iz dežele. Kedó je usmertil Sodnika, to naj ostane svetu skrivnost. Zakaj bi se ne mislilo, da so ga razbojniki napali in oplenili? To naj svet misli, tudi gosposka! Seljan zažene kervavi nož v potok, ki je tekel spodaj po jarku. Potem začne truplo preiskávati. Res najde listnico z bankovci; bankovce zažge, listnico verže nekoliko v stran, tam naj jo najde kedor hoče, morebiti on sam. Potem mu še malo obleko razterga, češ, da se je branil.

Ko je bil tako storil, kar je bilo v človeški moči, da bi se ne prišlo resnici na sled, začuje korake. Dva moža prilomastita skozi germovje; Jera ju je bila sem napotila kakor Seljana.

„Ali je res, kar Jera pravi“?

„„Res je, res, da bi ne bilo tako! todà tù ni treba javkanja, pomagajta, da ga nesemo domóv““!

„Za božje ime, Sodnikov Andrej! — Kedó ga je“?

„„Kedó ga bo! Kak prijatelj mendà ne. Poglej, kako je tù obleka razparana; tù nič, tù nič; nikjer nič. Sodnikova navada ni bila, da bi hodil brez denarja““.

„Torej kak razbojnik“!

„„To vsak otrok lahko ugane““.

„Kaj je pa to“? pristopi zdaj drugi s prazno listnico v roki.

„„Vidiš, kaj sem dejal““? pravi Seljan, zadovoljen, da se mu je bilo tako posrečilo. „„Tako delajo taki ljudje. Vse prazno! Dobro si zapomnita, moža, da bosta vedela govoriti, kader bodo vaju vprašali, kako je bilo: da tudi lahko priseżeta, ako treba. Zdaj pa dovolj besedovanja; primimo in nesimo ga domóv““! —

Nekaj časa potem so se bližali trije nosači z nesrečnim bremenom Sodnikovemu domu. Ko so bili že blizo hiše, reče Seljan svojima tovarišema:

„Tù si malo oddahnimo. Ostanita tù pri njem, jaz grem ženi povedat. Čez nekaj časa ga zopet vzdignita in prinesita“!

Po sreči so bili otroci še v postelji. Ko najde Seljan Lizo, približa se ji sè žalostnim obrazom ter ji reče:

„Žena! Nikoli mi nisi nič žalega storila, in vendar moraš zdaj ravno iz mojih ust slišati prežalostno novico. Velika nesreča te je zadela; misli si najhujšo“!

„„Andrej““! vsklikne nesrečna žena.

„Zdaj, zdaj ga bodeš videla“!

„„Nič! — Glej, tù je“!

Moža sta bila stopila v vežo z mertvim gospodarjem.

„Nesimo ga gori“! reče Seljan ter jima pomaga. Molčé omahuje žena za njimi.

Nesó ga gori v sobo ter položé na posteljo. Na to moža odideta. Ko je bil Seljan sam z Lizo, reče ji z nekim posebnim povdarkom:

„Rekel sem, da te je najhujša nesreča zadela, Liza; ne vem, ali sem prav rekel; morebiti bi se ti bila lahko še veča zgodila, tebi in tvoji hiši! Bog te

tolaži, uboga žena! Jaz moram iti. ali skoraj se vernem".

Liza ga je dobro umela. Ko je bila zvedela, da so Zaplotnika vjeli in ko je bil takoj potem Andrej zapustil hišo, da ni nikomur povedal kam gre: ko ga le ni bilo nazaj: začela se ji je zbujati strašna misel, slutila je grozno resnico. Zdaj ji je bilo vse jasno! — —

Okrajni glavar je bil silno slabe volje, da mu je Zaplotnik tako ubežal. Lahko si je torej misliti njegovo veselje, ko mu sluga naznani, da bi Seljan rad nekaj z njim o Zaplotniku govoril. Takoj ga pred se pokliče. Ko je bil Seljan vstopil, zasuče svoj stol proti njemu, vtakne pero za uho ter mu reče prijazno:

„To je lepo, oče Seljan. da ste se spametovali; kaj nam torej veste povedati o Zaplotniku"?

„„Vsak čas ga lahko imate, gospod, samo ponj pošljite"".

„Tako? res? Vi ste ga zasledili? Kje pa je"?

„„Pri meni doma"".

„Pri vas, v vaši hiši? Kako ste ga vendar dobili vanjo"?

„„Sam je prišel"".

„Ali bo pa še čakal"?

„„Nič se ne bojte, gospod; ne gane se vam iz hiše"".

„Zdaj pa le hitro"!

Mož vstane vesel, da bi šel slugi pozvonit.

Ko Seljan to vidi, vstavi ga rekoč:

„Čakajte, gospod, da se sporazumeva. Ne mudi se tako".

„„Kako to pravite""?

„Gospod, merliča imam v hiši".

„„Zaplotnik mertev""?

„V moji hiši leži. na moji postelji".

Nato mu pové vse. kako je bilo.

„Tako, tako"! govori gospod sam zase, ko je bil Seljan končal svojo povest. Potem hodi nekaj časa molčé po sobi. Videti je bilo. da nekaj premišljuje in ukreplje. Seljanu se je mudilo.

„Ne zamerite, gospod, jaz moram iti". reče ter prime za kljuko.

Cesarski uradnik ga prestreže rekoč:

„Poterpite malo, mož; vse ni še prav jasno. To kar ste zdaj meni samemu povedali, boste o svojem času poterdili pred pričami. da se vse zapiše, kakor ste govorili".

„„Tudi prisežem lahko na vsako besedo"".

„Do tega časa morate tu ostati".

„„Ne zamerite. gospod: meni se nekam mudi. Prosil bi vas, da me, ako mogoče, takoj zaslišite in potem izpustite"".

„Pozneje. pozneje! prej je še nekaj druzega treba".

„„Dovolite torej, gospod, da odidem. Samo neko pot še imam, potem grem domóv, tam me lahko najdete, kader vas volja; kar pošljite póme"".

„Ne tako, mož", reče mu gospod krepko in določno; „ne smete se geniti od tod, dokler se nekaj ne pojasni. Jaz moram ravnati po svoji dolžnosti".

V drugič poseže gospod z roko, da bi slugi pozvonil. Seljan je hitro ugenil. kaj to pomeni. Možato stopi pred gospoda rekoč:

„Kaj mislite, gospod okrajni glavar? Mendà vendar ne. da sem kaj napačnega storil"?

„„Jaz ne pravim ne tako, ne tako. Še vedno upam, da ste poštenjak, gotovega nič ne vem; to se mora vse še le pokazati. Če imate čisto vest, tim bolje: mirni torej bodite in čakajte, da se vse razjasni in pravica izkaže"".

Seljana je vendar malo groza obhajala; kaj takega se ni nadejal. Poskušal

je vsaj zvedeti, kam meri sum glavarjev:

‚Ali mordà menite, gospod, da sem kako v kaki zvezi s tem Zaplotnikom‘?

„Čudno bi ne bilo, ko bi res kaj takega mislil. Spomnite se, kako ste govorili ón dan pri Korenu, ko smo vam prigovarjali, da nam pomagajte iskati Zaplotnika. Vaše vedenje se nam je vsem jako čudno zdelo. Že takrat bi bil človek lahko kaj napačnega mislil. Takrat niste hoteli čisto nič vedeti o tem človeku; prav nespodobno, da vam naravnost rečem, ste se branili iskati ga z nami. Ali zdaj veste, kje je imel Zaplotnik svoje pribežališče“?

Seljan je že hotel reči: ne! ali ta kratka besedica mu ni hotela iz gerla,

‚Vidite, mož! kaj molčite? Tajiti ne morete, legati nočete; to vendar še priča, da niste star, terdovraten grešnik. Znani ste bili torej s tem človekom‘?

„Gospod! kakor gotovo je Bog v nebesih: jaz nisem bil znan z njim, nikoli ga nisem videl, predno je prišel, kakor sem vam pravil, v mojo hišo“.

‚To pa zopet ni pametno. Vidite, to se ne veže. Vprašam vas, kako pa to, da je prišel ravno v vašo hišo‘?

„Moja hiša je na sámoči, bila mu je pač najbližja, to ni nič čudnega, gospod“!

‚Vam se tako zdi, drugi sodijo drugače‘.

„To mendà tudi ne bo nič napačnega, da sem ga vzel pod svojo streho, to je bila moja kerščanska dolžnost. Ali naj bi ga bil ven pahnil, da naj pogine kakor pes na cesti“?

‚Tega ne! Ali zakaj nam niste prišli takoj povedat‘?

Na to vprašanje Seljan nekoliko časa molči, potem pa krepko reče:

„Gospod! Lahko bi vam odgovoril, da je bilo že prepozno; videl sem, da človek skoraj oči zatisne, še predno bi bil jaz do vas prišel. Todà, izgovarjal se ne bom, raji rečem kakor je bilo: Tega nisem mogel. In še to vam rečem: ko bi se mi še kedaj kaj enakega pripetilo, ravnal bi ravno tako. Jaz ne vem, ali je tako prav ali ne; ravnal sem, kakor mi je moja slaba pamet, ali prav za prav, kakor mi je serce velelo. Če je bilo to kaj napačnega, kar sem storil, pa naj se zdaj pokorim. Tu me imate, storite z mano, kar vas je volja. Ako menite, kakor kaže, da sem bil v zvezi z njim, zaprite me, obsodite me, obesite me, kakor vas volja. Zdaj mi je dovolj‘!

Ko je bil to izgovoril, gre ter sam krepko potegne za zvonec.

Ko je bil sluga vstopil, reče mu okrajni glavar:

‚Peljite tega moža v zapor‘!

B. M.

(Dalje prih.)

Spomini s pota.

Spisal Fr. Poljanec.

II.

Med Savo in Dravo.

(Dalje.)

Vso zapadno stran Markovega terga zaslanjajo banski dvori, dolga, neznatna hiša na en pod, ki v ničem ne kaže, da je sedež kraljevega namestnika, pervega dostojanstvenika deželnega, bana troedine kraljevine. Edina častna straža pred vrati naznanja ti stan necega mogotca. Južno plat imenovanega terga zapira na polovico hervaško gledališče, ali kakor Hervati pravijo, kazališče, ki je pa samo z bokom oberneno na terg, s čelom pa gleda v ulico vodečo s terga na južno ali Strossmayerovo šetališče.

Hervaško gledališče je zavod, o katerem človek, ki mu je napredek narodne kulture na serci, z veseljem govori in še raji venj zahaja. Ta zavod ni star, kajti še sedanja generacija Zagrebčanov zahajala je v nemško gledališče. Istina je sicer, da so v oni poetični dobi, ko je „ilirstvo“ prekipevalo, dobrovoljci — med njimi gospoda iz najboljših rodovin — sijajnim vspehom predstavljali igre in celo pervo izvirno hervaško opero „Ljubav in zloba“ od Lisinskega. Sosebne zasluge za te predstave imela sta Dr. Demeter in A. Striga, pervi za igre, drugi za opere in sploh za narodno glasbo. Nastopivši absolutizem zamoril je tudi ta cvet, kakor sploh vse, kar je spominjalo na hervaštvo. Zopet je gospodovala muza iz dunajskih predmestnih gledališč, samo po enkrat na teden igrala se je s pomočjo dobrovoljcev „za galerijo“ kaka nemška burka vhervaškem jeziku. Še le po solferinski bitki jeli so tudi tukaj duhovi svobodnejše dihati in ko je leta 1860. oktoberska diploma poderla absolutizem, morala je lerchenfeldska muza z mnogo drugo navlako, ki je v preteklih zadnjih letih poplavila hervaško deželo, pobrati kopita in oberniti korake iz „nehvaležne, kulturi nepristopne dežele“. Bil sem slučajno onega večera jeseni 1860. v gledališči, ko je razjarjeno občinstvo pretiralo se zagrebškega odra nepozvane goste, in sicer z „argumenti ad hominem“, ker niso z lepa hoteli pustiti svoje stare domene. Rekel bi čez noč postalo je gledališče hervaško. Lahka beseda, težko delo! Oder je sicer bil tu, ali tako rekoč prazen. Dekoracije slabe, ogoljene in še teh je bilo malo, garderobe skoro nič, repertoira nič, igralce, ki bi bilí zadostovali najskromnišim zahtevam, štel si lahko na perste enę roke. Mnogokedo bi bil obupal in samo veščini pervega igralca in redatelja Freudenreicha in uztrajnosti Dra. Demetra ima se hervaško gledališče zahvaliti, da je kako tako splavalo čez mnogobrojne zapreke. Ne smemo pa tu pozabiti občinstva, ki je s perva, dokler je domoljubni ogenj plapolal živim plamenom, herpoma vrelo v Talijin hram. Sosebno se je v tem odlikoval mlajši moški svet in srednje meščanstvo. Viša gospoda, ki se je sicer po večem delu pribrala iz tujih elementov, uklanjala se je dolgo hervaškemu gledališču in je

nekim oblastnim preziranjem gledala na to početje. nadejoč se, da bodo Hervatje kmalu doigrali in da se bode njihovo pregnano tevtonsko gojenče naskoro povernilo. No ti prezirani Hervati so vendar skerbeli, da se tej gospodi vroča želja ni izpolnila, in ako Bog dá, tudi nikdar se izpolnila ne bode. No pri vsem tem. da je današnje hervaško gledališče med najboljšimi provincijalnimi gledališči v Avstriji. vendar ta nemškujoča svojat še zmerom oči željno obrača preko meje. od koder bi ji imel priti obetani mesija v podobi kacega potovalnega nemškega društva. Ne mine gotovo nobeno leto. da se ne bi čuli glasovi, kako se zopet trudijo nekateri, da bi se v hervaškem glavnem mestu z nova utaborilo nemško gledališče. to se razumeva. da sedaj ne več mesto temveč poleg hervaškega. Prekislo je ono grozdje! No ako ne lažejo vsa znamenja. ginejo tej svojati od leta do leta tla pod nogami.

V preustrojenem gledališči igralo se je v tem, kakor se je moglo in znalo. V izboru iger ní bilo opaziti nobene vodeče misli, hervatile in predstavljale so se največ nemške igre na bus bas, kar je komu v roke palo. Jezik v teh prevodih je bil največ strašanski, prav barbarski. In igralci? No ti so govorili in zavijali, kakor je koga mati učila, Sremec po „srijemski“, Šijak po „šijaški“. zagorski „kumek“ in zagrebški sin pa pošteno po „kajkavski“. Bil je pravi Babel. Ali občinstvo je bilo svojih ljudí vendar veselo, zatisnilo je ne samo eno temveč obe očesi in ploskalo, da je koža pokala. Igralec, ki je znal vplesti kakov dovtip, ki se je dal naviti na politiko, bil je zmerom gotov, da ga bo občinstvo hvaležno sprejelo. Največi uspeh se vé da imele so rodoljubne igre, v katerih so se „Švabe“ in „Kranjci“ smešili. Samo v onem času bile so na zagrebškem odru mogoče dramatične nezmisli, kakor so na pr.: Testar Rezanec, Černa kraljica. Doktor Čičmiga i. t. d. Naravni nasledek tacega gospodarstva je bil, da je ozlovoljeno občinstvo. pri katerem je v tem tudi pogorela slama pervega zanosa. začelo polagoma izostajati. Prišli so večeri. in niso bili redki. ko bi bili poslušalci v parterji lahko slepe miši lovili. Samo še kaka nedeljska burka ali kaka predstava na korist kacemu boljšemu igralcu mogla je za silo napolniti hišo. Poprej stalna fraza plitvega kritika v Narodnih Novinah „Kuća dubkom puna“ izginila je popolnoma. Vsak razumnik je videl, da tako ne more iti dalje.

Tedajci se je prigodilo. da je neka za silo oblečena. visoko „izpodrecana“ deklina z imenom Opereta na potu iz Pariza preko Beča došla v Zagreb, kjer jo je mlado in staro, zlasti pa zgoraj omenjena svojat radostno pozdravila ter jo liki zmagovito kraljico vmestila v gledališče. To so bili zopet veseli dnevi in zdelo se je. da so se hervaškemu teatru pričeli zlati časi. Vse je norelo za opereto, vse druge predstave so se zanemarjale. No na vso srečo bilo je še nekoliko pametnih in trezno mislečih mož, ki se nikakor niso mogli navdušati za to novo, lahkomiselno. časi celo nekoliko nesramno boginjo. za njeno preslastno muziko in njeno igro brez pravega moralnega jedra. Ti možje so zmajevali glave ne sluteč nič dobrega za hervaško gledališče, da celo boječ se, da se ta narodni zavod ne bi povsem izneveril svojemu imenitnemu namenu. Te narodnjake je navdajal strah, da taka plehka jed mora naposled presedati zdra-

vemu hervaškemu želodcu. Na veliko srečo narodnemu gledališču proderli so ti možje sè svojimi idejami pri vladi, ki je imela osodo tega zavoda v rokah. O pravem času še krenilo se je z opolzlega pota duha moreče operete ter se povernilo na tla zdrave drame in opere. To je bil preporod hervaškega gledališča.

Na zagrebskem odru delujeti dve društvi, dramatično namreč in operno, obe sti stalni. Dramatično je prav dobro in se glede na svojo zmožnost ne sme primérjati nemškim društvom, ki v Ljubljani, Celovcu in po druzih enacih provincijalnih mestih prezimujejo. Ne vem, kako je sedaj česko društvo v Pragi, ali to znam gotovo, da je pred desetimi leti bilo daleč za sedanjim zagrebskim, katero bi jaz vzporedil nemško-graškemu. Mnogi med igralci, toliko moški kolikor ženske, pravi so umetniki, ki bi na vsacem odru sebi in hervaškemu narodu bili na čast. V vsem društvu veje nek zdrav duh, nek dobrodejen sklad, ki ga opažaš samo pri igralcih, kateri so se po večletnem občenji privadili drug druzemu. Razumeva se, da vse to mora ugodno delovati na mlade začetnike, po katerih se društvo vedno pomladuje. Edino, kar ga nekoliko zaderžuje v napredku, je neko tekmovanje belgraškega društva. No o tem je težko govoriti, kajti zameriti nam se je enemu in drugemu bratu, ali nekoliko več takta bi se „braći" Serbom vendar moglo priporočati.

Najbolje merilo veljavi vsacega dramatičnega društva je njegov repertoir. Zagrebsko gledališče neguje samo veselo igro in dramo ter ima v svojem repertoiru najslavniša imena vseh časov in vseh narodov. Zadostovalo bode, ako navedem samo nekatera, kakor na pr.: Grillparzer (Medea), Laube (Montrose), Gutzkov (Uriel Acosta), Freitag (Žurnalisti), Brachvogel (Narcis), Mosenthal, Wilbrandt, Rosen: Molière (Tartuffe, Misli da je bolan), Scribe (Čaša vode), Sardou, Oct. Feuillet, Dumas: Shakespeare (Romeo in Julija), Sheridan (Klevetnici); Paolo Ferrari (Amore senza stima); Fredro i. t. d. Sè srečnim preporodom hervaškega gledališča oživela je tudi domača dramatika ter od dne do dne poganja lepše cvetove. Imena Jurković (vesele igre), Marković (drame: Zvonimir, Benko Bot, Karlo Drački). Tomić in Vončina izgovarjajo se povsod odličnim spoštovanjem, da molčim o starini hervaških dramatikov Mirku Bogoviću (Stjepan, Matija Gubec). A pričakovati je, da bode odslej hervaška dramatična poezija še krepkejše razmahala peróti, odkar je domača vlada razpisala darila najboljšim dramatičnim delom.

Ne majhene zasluge za ta nepričakovani razvoj hervaškega gledališča ima pa tudi kritika lepoznanskega lista „Vienac". Ta kritika je oborožena korenitim strokovnim znanjem in nadahnena živo ljubeznijo do tega zavoda ter je zmerom pravična, podučna, jedra in stvarna ter se nikdar ne zavija v puste, prazne fraze.

Recimo še nekaj besed o hervaški operi. Razen nekaterih Meyerbeerovih velikanskih oper, katerim zagrebski oder ní dorasel ne gledé na prostor, ne gledé na opravo, pojó se tu opere vseh boljših majstrov italijanskih, francozkih, nemških in domačih. V Zagrebu predstavlja se Gounodov Faust, predstavljajo se Meyerbeerovi Hugenoti — in to dostojno. Kaj čemo več! O operi sicer meni ne gre sodba, zato morem tu samo po-

navljati, kar sem čul od veščaka, kateremu pristoji to stvar soditi. Po njegovem mnenji ima Zagreb zdaj dobro opero, dà moglo bi se reči jako dobro, in samo nerazum ali zavist jej more to zanekati. Zagreb je v tem na boljem, nego mnoga druga veča mesta.

Kakor po vsem svetu tako tudi v Zagrebu tak zavod, ki gre za idealom, ne more uzderžavati se sam, temveč potrebava podpore. To podporo mu daje dežela po svojih zastopnikih, in sicer 32.000 gold. na leto. Naj mi bode dovoljeno navesti nekatere številke gledé na denarni promet na tem zavodu, ker te številke najočitniše oznanjajo njegov velikanski napredek. Leta 1864/5., izplačalo se je igralcem 18.116 gld., a ves potrošek tega leta je bil 28.111 gld., deset let pozneje, leta 1874/5. zrasle so plače igralcem na 61.317 gld. in ves potrošek poskočil je na 88.316 gld. Svojega dohodka imelo je gledališče leta 1864/5. 11.846 gld. a leta 1874/5. 46.154 gld. Leta 1864/5. prodale so se lože za 2699 gld., leta 1874/5. pa za 18.765 gld. Pervo omenjenega leta stala je deželo vsaka predstava poprek na 150 gld., zadnjega pa 202 gld.

Kar se samega gledališča, namreč poslopja tiče, moramo reči, da je dosti ubogo. Takisto tudi notranji prostori nikakor ne zadostujejo današnjim potrebam. Zlasti oder in drugi pripadajoči notranji prostori so vsi premajhni in tudi drugače nedostatni. Vse je nizko in tesno, obzirom na ogenj slabo zavarovano in zato vedno preteča pogibelj za vse gornje mesto. Misli se že na zidanje novega gledališča in sicer v dolnjem mestu, katero razmerno daje največ gledalcev, ki morajo po snegu in ledu klipsati po stermih ulicah ali nerodnih stolbah. Govori se, da je prostor novemu poslopju že odmérjen in sicer v dolnji Ilici, najživahniši ulici. Torej nič druzega se ne pogreša, nego denar in tudi ta se bode našel s časom.

Druge gledališčne hervaške družbe ní v deželi, no skoro po vseh večih mestih osnovale so se prostovoljne družbe, tako na pr. v Karlovci, Senji, Varaždinu, Petrinji, Križevcih, Vinkovcih in Oseku. Oddelek zagrebskega dramatičnega društva gostuje za poletnih početnic v kacem večem mestu, tako na pr. lani v Oseku, preje v Karlovci in Dobrovniku. Povsod z najsijajnišim vspehom.

(Dalje prih.)

Iz Bosne.

I.

Dora. Zopet nič pisma! Danes se mi ga ni več nadejati, štiri je že ura. Ko bi pa bil morebiti že na poti! O Edvin, Edvin! Ko bi smela kaj takega upati, ko bi morebiti še nocoj — o prelepa je ta misel, da bi se mi uresničila! Vsak dan se bere, kako se vračajo, kako jih sprejemajo; jaz zastonj čakam od dne do dné! O kaj je vse mogoče; misliti ne smem! O Edvin, ali sva si tako mislila svojo srečo, po kateri sva tolikanj hrepenela! Skoraj od poroke na vojsko! In káko vojsko! Proč, strašne misli! Pridi, pridi, daj mi ti to-

lažbe, draga svetinja moja, sladka paša mojim očem! (vzame in poljubi podobo.) Na merzlo steklo pritiskam vroče ustne svoje — steklo sem morala dati napravit čez te, da te na posled ne izbrišejo čisto moji poljubi. O moj Edvin! ali pa misliš tudi ti name? ali hrepeniš tudi ti tako po svoji ljubi ženki? Jeli, da se mi ni bati. Ne straši me kar govoré moje znanke; zavidajo mi mojo srečo; plašijo me, češ da je tam toliko nevarnosti, zlasti za mladega, lepega vojaka, kakoršen je moj Edvin. O ko bi se mi ne bilo druzega bati, ko bi vsaj za gotovo vedela, da si živ in zdrav, mirna bi bila, mirno bi čakala, da se mi verneš! Todà kaj se strašim? saj pravijo, da je vojska pri kraji; najhujše je prestano. — Ali v taki divji deželi, med samimi divjaki ni miru, ni varnosti; za vsakim voglom, za vsakim germom preži izdajalčevo oko! Pokojna ne morem bití, dokler te ne pritisnem na svoje serce.

Mrači se že; strah me je skoraj same. K materi pojdem, oni me znajo zmerom tako lepo tolažiti, in tolažbe sem potrebna. (Pozvoni, hišna pride.) K materi pojdem. Če kedó popraša po meni, reci, da se skoraj vernem.

Suzana. Ali naj vam skočim po voz, gospa? Merzla burja brije zunaj.

Dora. Čemú? Teh pet korakov — dobro se zavijem, pa bo!

Suzana. Pozvonilo je!

Dora. Pojdi pogledat! — —

Hermina (priverši). Dorka! hitro se napravi!

Dora. Kam?

Hermina. V gledišče! „Ložo“ imam; mojemu možu se nocoj ne ljubi, tem bolje, sami bodevi, to bo lepo; lahko se prav razšopirivi, vsa loža naju bodi polna!

Dora. Škoda, ljuba Hermina, da si se potrudila; saj veš, da zdaj nikamor ne grem. Hvaležna sem ti, ali sprejeti ne morem tvoje prijazne ponudbe: ne zameri!

Hermina. Jaz pa pravim, da to ni nič, vedno doma čepeti in žedéti; ravno za to sem prišla, da te siloma vzamem sè seboj. Poglej se; kako si bila prej cvetoča, kaka si pa zdaj? Interesantno je to res, ali zdravo ni! Hajdi, z mano! Nova francozka igra se bode igrala nocoj; poštena, pravijo, ne taka, kakoršne so navadno, nič se ne boj.

Dora. Ne morem, ne morem.

Hermina. Nočem, reci! Jaz pa pravim, da moraš; sebi si dolžna skerbeti za svoje zdravje, in svojemu možu. Kaj meniš, da te bode tvoj Edvin vesel, ko pride in te najde tako ovenelo?

Dora. Kako bi se mogla jaz kratkočasiti in razveseljevati, moj mož pa morebiti — o še misliti ne smem!

Hermina. Ali pa to tvojemu možu kaj pomaga, če se ti doma mučiš in koperniš in gineš kakor sneg na solnci? To je nespametno, ljuba moja.

Dora. Mordà je vse res, kar praviš; ali jaz ne morem drugače, serce ne posluša pameti.

Hermina. Torej res ne?

Dora. Res ne! Lepo je, da si se me spomnila, da tako skerbiš zame, hvaležna sem ti — ali zdaj ne morem. Le čakaj, kader pride on, potem pa pojdemo na vse veselice in zabave; kako se že veselim?

Hermina. Ko bi te ne poznala! Ti na veselice in zabave, dà! Zdaj sama doma čepiš, potem boš pa z njim; druzega razločka ne bode. Saj poznamo take tičke. Nič ognja, nič kervi, nič življenja! Kaj bo še le, ko bodeš imela

kakih trideset, štirideset let — več jih nima ali noče imeti nobena ženska — če si že zdaj taka! Kaj celo, kader pridejo otroci? Poglej mene!

Dora. Ti si lahko vesela, kaj ti pa je? Vse imaš, kar si more želeti žensko serce.

Hermina. Le malo poterpi, tudi ti boš skoraj vse imela. — Torej, lahko noč!

Dora. Samo malo še poterpi, spremim te. Ti praviš, da vedno doma čepim; zdaj se lahko prepričaš, da ni res.

Hermina. Kam pa greš?

Dora. K materi.

Hermina. K materi! — Torej urno; meni se mudi; poldrugo uro vendar potrebuje poštena ženska, da se napravi za v gledišče!

B. M.

(Dalje in konec prih.)

Deveta dežela.

Osmo poglavje.

Negoda se seznani z vaškim učiteljem; daljše besedovanje njegovo o današnjem gledišči; njegova misel, kako naj bi si Slovenci ustanovili narodno gledišče.

Ker nisem hotel svojega tovariša motiti v pogovoru, napotim se sam ogledavat razne občinske zavode in naprave, katere mi je bil naštel; v tej priljudni deželi ti ni treba vodnika. Kamor sem prišel, bil sem prijazno in uljudno sprejet; vse se mi je radovoljno razkazalo in razložilo. Videl sem mnogo zanimivega, mnogo novega; vse se mi zdelo tako umno in pametno osnovano in urejeno, kakor si človek le misliti in želeti more. Mikalo bi me vse povedati, kar sem videl in slišal; ali to pripovedovanje bi bilo pervič preobširno, drugič se je pa tudi bati, da bi vseh mojih poslušalcev vse ne zanimalo. Zato hočem za zdaj drugo na stran pustiti in govoriti samo o dveh zavodih, katera mene samega in gotovo tudi večino poslušalcev mojih najbolj mikata.

Bilo je že precej na večer, ko krenem proti učilnici. V veži mi pride prijazna deklica naproti; vprašam jo, kje je gospod učitelj. Odgovori mi, da naj grem čez dvorišče na vert, tam ga najdem.

To je bil velik vert. Na eni strani sem videl razno drevje, sadno in gozdno, mlado in odraslo; na drugi njivice in gredice z vsakoverstnim žitom in različnimi rastlinami, vse lepo urejeno. Na eni izmed teh gredic zagledam moža, ki je pripognen nekaj presajal. Ko mu pridem bliže, spne se po konci ter me zagleda. Pozdraviva se prijazno. Mož se mi je zdel prav tak, kakoršen se nam opisuje gospod Mirodolski. Hitro vsa se sprijaznila. Rečem mu, da sem tujec iz daljne dežele, da bi rad ogledal učilnico. „Polovico je vidite tukaj“, odgovori mi ter pokaže z roko po vertu. „Tu se uči naša mladina kmetijstva, vertnarstva in gozdnarstva. Ljubezen do narave, veselje za delo vcepljamo skerbno v mlada serca. Ta prostor je za igre in razne telesne vaje. Nato me pelje v samo poslopje. Razkaže mi sobe — sami visoki, svetli, zračni prostori: vsak otrok ima svoj posebni sedež, velikosti njegovi primeren, z vsemi potrebnimi pripravami. Po stenah visé

lepe, podučne podobe. Z veseljem sem ogledoval lepe zbirke raznih drobnih živali, zlasti onih, katere so posebno koristne ali škodljive kmetovanju, potem kmetijskega in rokodelskega orodja za vajo mladini.

Govorila sva o podučevanji. Razen navadnih predmetov, koterih se mladina v ljudskih šolah uči in se bode vedno učila, ker so neizogibno potrebna podloga vsej omiki, potem gospodarstva za dečke in gospodinjstva za dekleta, imenoval mi je moj novi prijatelj še predmet, ki je, dasi po moji misli silno potreben, neznan v naših šolah. Tu se namreč učé dečki in dekleta — kako bi pač rekel? — recimo: življenja; kake dolžnosti in pravice ima človek do človeka, v občini, v deržavi; kako se mu je vesti v raznih razmerah in slučajih, katere nanaša človeško življenje; po naše bi se dejalo: otroci v deveti deželi se učé „praktične morale“.

Ko vsa bila vse ogledala, vpraša me moj znanec, kaj mislim početi na večer. Rekel sem mu, da sam še ne vem, kaj.

„Ako vam drago, in ako ne veste boljšega, ostanite pri nas. Zvečer pojdeva v gledišče; nocoj se bode igralo, ker je pri nas danes poseben praznik“.

To vabilo mi je bilo jako po volji. Naravnost povem, da me mordà nobena stvar ni tako mikala kakor gledišče v tej čudni vasi. Silno radoveden sem bil, kaj se bode igralo in kako. Tu pa moram še poprej omeniti, da imam jaz svoje posebne misli o gledišči in njegovi nalogi. To je vse prav in lepo, kar se učé, da je umetnost sama sebi namen; ona ima svoje iz njenega bitja izvirajoče zakone, njih se je najprej deržati umetniku, zoper nje ne sme nikjer in nikedar grešiti. Ali to je tako rekoč samo vnanja oblika, posoda. V tej posodi pa more biti in zakaj bi tudi ne bila? vsebina taka, da človeka boljša in povzdiguje, da mu serce meči in blaži, da mu, po znanem izreku, „strasti čisti.“ To velja sosebno o dramatiki. Lepa gledišna igra zlasti tragedija, taka, kakoršno si jaz mislim, ima v sebi moč in krepost, da blagodejno pretresne in očisti človeško serce kakor nevihta z bliskom in gromom ozračje. Če je mogoče s človeškimi pomočki poboljšati človeka, pripraviti ga, ko je zašel, na pravo pot, odpreti mu oči, da vidi svoje zmote in napake, otajati mu oterplo serce, da začnó v njem zopet zbujati se, kaliti in poganjati mehki, blagi čuti, ljubezen, usmiljenje do bližnjega, do svoje rodovine — če je, pravim, to mogoče, zdi se mi, da more to najprej lepa igra. Ko bi hotel jaz izpreoberniti zapravljivca, ki v slabi tovarišiji zanemarja ženo in otroke, kaj bi storil? Spisal bi igro iz življenja, naslikal bi živimi barvami njega samega, pokazal bi mu, kako, ko se on dobro ima pri vinu, žaluje in koperni doma uboga žena z otroci, ki so prave sirote — bolje jim, ko bi ne imeli očeta! — če ga ta pogled ne presune, pretresne, izpreoberne, potem je on divja zver, ne človek; in divje zveri ne izpreoberneš, straši jo, kolikor hočeš, z večnim peklenskim ognjem! — —

Gledišče, kakor si ga jaz mislim, bodi pravo odgojevališče, kjer se v živih podobah kaže, kakošno je življenje in kakošno ima biti. Gledišče bi imelo biti pravo svetišče, kamor zahaja človek po dnevnem trudu in hrupu, kakor v božji hram, na pravo dušno pojedino, kjer se mu izstradana duša slastno pogosti in napoji z blagimi čuti, plemenitimi mislimi, svetimi resnicami. In kako je v resnici dandanašnji naše gledišče? Jaz ne

morem doumeti, kako je mogoče, da deržava, ki se, mnogokrat po nepotrebnem, vtika in vriva v vse naše razmere in zadeve, ki nam tako rekoč pogledava v lonce na ognjišči — kako je mogoče, da ta povsod pričujoča, vse vidna in vsevedna deržava, terpi, da je gledišče, kakoršno je, prava visoka šola popačevanja! Kaj je še, da bi se v naših glediščih, kamor zahajajo žene in otroci, ne smelo govoriti? Kaj je tako nespodobnega, tako nesramnega, da bi se ne smelo v njih očitno, pred vsem svetom kazati? In po tem takem se še čudite in tožite, da je mladina, zlasti po večih mestih, tako strašno surova, izprijena in popačena! Bežite mi, licemérci, ki nočete videti, kar vidi vsak pošten človek!

Česar sem pri nas zastonj iskal po mestih, to sem našel v deveti deželi v preposti vasi. Videl sem tu igro kakoršna mi je bila že dolgo pred očmi. In take so, kakor mí je rekel moj príjatelj, vse, katere se tu igrajo. To je bilo življenje, to so bile resnice, vse zdravo, pošteno, plemenito, lepo! Tu ni, kakor pri nas, da biva dvojna poštenost, pravica in resnica; druga v življenji, druga na odru. Tu se ne smeši v gledišči, kar je sveto v življenji; tu se ne poveličuje lahkoživstvo, izprijenost, prešestovanje in vse napake.

Kakor igrokaz sam, tako mi je ugajalo tudi igranje. Tu se je vse tako prosto, naravno, resnično gibalo in govorilo; vse je bilo tako, kakor si človek misli, da mora biti. In kako malo priprav potrebujejo ti igralci in gledišnega orodja! V vsaki sobi, v vsakem skednji, tudi pod milim nebom se lahko igra taka igra in poslušalec ne bode ničesar pogrešal, na samo dejanje bo pazil.

Ko sem po večerji pri svojem novem znancu v postelji ležal, nisem mogel dolgo časa zaspati. Po glavi so mi rojile misli, zakaj bi ne bilo tudi pri nas tako. Kaj ko bi si mi Slovenci tako nekako poskušali ustvariti si narodno gledišče! Jaž si mislim to stvar tako: Začnimo z malim: ne tako kakor smo začeli. Najprej nam je treba se.vé da iger; ne mnogo ali dobrih. Pustimo za zdaj visoke tragedije — neslanih burk nam tako ni treba ne zdaj ne pozneje — pišimo igre iz navadnega življenja, da bodo vsakemu prostemu človeku umevne; zdrave naj bodo in jedernate, polne krepkega čuta, ki séza v serce; prosto dejanje, malo oseb, da ne bode treba dragih priprav; tudi posamezni prizori so dobri. Potem naj se zbere nekoliko mladih ljudi, ki imajo potrebne zmožnosti, posebno pa pravo, čisto navdušenje. Najpripravniši se mi zdé za to dijaki, še ženskih bi ne bilo potreba; mladi moški prav lahko prevzemo ženske uloge; ti se pridno vadijo in urijo v svojih prostih urah in o počitnicah hodijo od mesta do mesta od terga do terga sè svojim malim a izbranim „repertoirom". Povsod bi bili dobro sprejeti. Tako bi se gledišče v narodu ukoreninilo. To bi bil začetek, vse drugo bi bilo potem lahko. Otročje, morebiti celo smešno se vam to zdi? Pa poskusite drugače! Perva poskušnja se ni dobro obnesla. Ali hočemo zdaj vse pustiti? Jaz sem prepričan; ko bi se našlo nekoliko takih mladih ljudi, kakoršne imam v mislih; ko bi se našlo nekoliko takih iger v roke — in zakaj bi to ne bilo mogoče, kaj ni res pri nas človeka, da bi nam kaj takega spisal? — prepričan sem, pravim, da bi bil to dober začetek, krepka podloga veličastnemu poslopju, katerega hočemo sezidati slovenski Taliji. (Dalje prih.)

Negoda.

Zakaj in v katerih mejah se Slovani lahko učé tujih jezikov?

(Dalje.)

Iz tega vidimo, kako tudi za jezikove organe velja en in isti zakon, kateri je znan onim, ki n. pr. vadijo perste na glasovir, ali ki se sploh gibljejo za karkoršen namen koli.

Odrasli človek, ki časi tako hitro govori, da ga pogostoma ne umemo zaradi tega, imel je premagavati težave za najlaže glasove in slovke v otročjih letih.

Slovan tedaj, ki se začne učiti tujega jezika, je že kolikor toliko premagal one zapreke, ki se nastavljajo otroku pri pervem izgovarjanji svojega lastnega jezika. Vsem spetkam v glasih materinega jezika je že bolj ali manj vajen.

Ali take zmage ima tudi vsak tujec v svojem jeziku za seboj. V tem se Slovan nič ne razločuje od drugih. Prednost, ako je tukaj kaka utegne biti le v glasovih in sestavah glasov, ki bi dajali Slovanom posebno spretnot za izgovarjanje. Oglejmo si torej slovanske glasove.

Samoglasnic je pri Slovanih tudi v pismenem jeziku bistveno toliko, kolikor v drugih sorodnih evropskih jezikih. Samoglasnic se Slovanu tedaj na sploh ni treba učiti še posebe za druge jezike. Tu se samo spominja, da tako sestavo ima že od doma seboj.

Pomisliti je posebno tudi, da Slovan ima v svojih narečjih in v vaséh istega narečja mnogo več glasov, nego jih je kader koli v pismu rabil. Ne smemo soditi spretnosti slovanskih ust le po vidnih pismenih glasnicah.

On Slovan ki n. pr. angleški, mnogoverstno izgovarjani „a" primerja z glasovi raznih domačih vasi, najde kmalu blizu vse razločke onega glasu v raznih slovanskih slovkah, in ostaje mu še mnogokaka razlika istega glasu za primerjevanje z drugimi jeziki. Velik je tedaj razloček, ali se gleda samo na nepopolni abecednik v slovanskem pismu, ali pa poslušamo mnogoverstne razlike istega glasu med domačimi ljudmi raznih vasi in kotov.

To velja za vse samoglasnice slovanske. Komur so znane fiziologične stopinje pri izgovarjanji, napravi skoro popolno lestvico iz samo domačih slovanskih glasnic. Izprevidi ob enem vzrok take bogatije, katerega je posebno iskati v raznoverstnih skupinah tihnic in vverščenji takih skupin v posameznih besedah slovanskega slovarja.

Gledè na posamezne glasove torej Slovan pri učenji tujih jezikov ne stopi samo v znan, ampak večidel v en in isti domači svet. Istost glasov mu ne more delati težav, sorodnost pa prav malo; kjer koli pa naleti na tuje ali v svojem jeziku še ne slišane glasnice, ima težave, kakor vsak tujec pod enakimi neprilikami.

Zató je n. pr. Slovan za nemški „ü in ö" od začetka okoren. Razvidno je pa že iz samega izgovarjanja samoglasnic, kako so ona vzrok in meja na domačih tleh za lahko igovarjanje tujih glasov, pa tudi ob enem začetek težav, kjer prestane enakost ali sorodnost s tujimi.

Glavni zakon za prednost slovansko pri izgovarjanji je že pri glasnicah jasen; in ker je pri tihnicah še jasnejši, pomudimo se toliko manj pri njih.

S tihnicami Slovan bistveno tudi ne

zaostaja za drugimi sorodnimi jeziki. Nasproti Nemcem ima posebno tenko uho za ustnice, pri katerih ne zamenjuje lahko mehkih s terdimi. Za goltnike ima vse stopinje od najteršega do najmehkejšega, če tudi jih tu pa tam ne izraža v pismu. Vse druge sorodne jezike pa prekosi slovanski sè sikavci, še bolje sè šumevci. Tu ga ni glasu, ki bi vsaj v sorodu ne bil z enakimi v drugih jezikih. Posebno se odlikuje sè sestavami šumevcev, kakoršnih ne nehajamo lahko drugod. Usta so Slovanu na to stran kaj gibečna. Kar sliši na to stran pri tujcih, vse mu je znano iz domačega, vse mu je igrača proti težavam, katere je moral doma premagovati v pervih otročjih letih. Pri tihnicah se mu začne berž udevati, kjer ne zasleduje enakosti z domačijo. Angleška „**th**" ali gerški „theta" dela Slovanu ravno toliko preglavice, kolikor drugim narodom.

Iz istega vzroka je zmožen le Poljak prav in lahko izgovarjati nosnike francoske. Pri drugih Slovanih so nosniki popolnoma poginili, in posredni dokaz, da zmožnosti za jezike nismo podedovali, imamo ravno gledè na nosnike. Nič nam ne koristi, da so naši pradedje nosnike rabili še v staroslovenščini. Drugače bi bili morali ohraniti če ne glasov, vsaj kaj zmožnosti za nosnike.

Tako je tedaj tudi pri tihnicah meja za lahkote tam, kjer prestane enakost ali sorodnost sedaj še živečih slovanskih tihnic s tihnicami drugih jezikov.

Povprek tedaj bogastvo slovanskih čerk ne zaostaja za drugimi; na mnogo strani pa prekosuje vsaj v živem govoru druge sorodne abecednike.

Največ gibečnosti in mordà sploh neznanega dobička pa podajajo Slovanom sestave čerk za raznoverstne glasove. Slovan se razločuje tukaj od drugih narodov v tem, da ima v raznih slovkah veče število tihnic, kakor kateri koli narod. Slovan ima ne le cele družbe mehkih ali terdih tihnic za eno slovko, ampak tudi mehkih in terdih skupaj za en in isti zlog. Česar po svojih ostrih zakonih sanskrit sebi ne dopušča, in česar se je tudi Gerk dosledno ogibal: meje združevanja samo ozko sorodnih tihnic Slovan prekoračuje vsaj v govoru brez težave. Lahko in pogostoma izgovarja glasove z mehkimi in terdimi in v isti družbi zopet mehkimi tihnicami.

Tudi si v živem govoru nič ne prizadeva take ustom drugih narodov okorne, nepremagljive gruče tihnic krojiti in kliniti s kakim kratkim „e"-jem ali glasnikom enake veljave. Motili bi se torej najbolj oni, ki gledajo samo na pismeni slovanski jezik. V pismu si prizadevajo z doslednostjo omenjene gruče cepiti in mašiti pri nas n. pr. z „ĕ", pri Rusih z „ŏ". V ljudskem govoru take doslednosti ni.

Francè Podgornik.

(Dalje prih.)

Slovenski glasnik.

— Dnė 19. t. m. bode vsa slovenska dežela slovesno obhajala sedemdesetletnico slovenskega očaka dr. Jan. Bleiweisa. Tudi „Zvon“ čestita mnogozaslužnemu možu. Mnogaja leta!

— V Mariboru so prišle na svetlo: Pesni Pavline Pajkove; založila pisateljica — tiskal J. M. Pajk. Cena jim je 45 kr. s poštnino vred; 40 kr. brez poštnine. Dobro nam došle o taki splošni literarni suši!

— „Pevanija“ (dalje). Naj omenimo, da ima serbski narod v čislih velike zasluge svojega pesnika, kar se je videlo o raznih prilikah. Leta 1874. je ves narod slovesno obhajal ‚petindvajsetletnico Jovanovičevega pisateljevanja, slavnosti se je bil udeležil takrat ves narod, to je bila prava narodna slavnost. Sam pesnik je ponajveč časa preživel med avstrijskimi Serbi. Novi sad je središče serbskega literarnega delovanja. Drugo enako središče imajo Serbi v kneževini, Serbiji, in sicer kakor se sami radi ponašajo, v svobodni kneževini. V kneževini se ve da gibljejo se pisatelji svobodneje, ker imajo svojo narodno vlado, katera jih podpira. Serbski knez Milan Obrenovič IV. je poklical Jovanoviča v Beli grad za dramaturga, tako se je sedaj poslovil pesnik od Novega sada in odšel v Beli grad. V kneževini Serbiji je tudi dokaj izverstnih mož, kateri delujejo na slovstvenem polji, ali tako sploh obljubljenega in vesoljnemu serbskemu narodu znanega pesnika vendar ni v svobodni Serbiji, kakor je ravno Zmaj Jovan Jovanovič. Njegove pesmi poje narod povsod. V Belem gradu, kamor je pesnika poklicala vlada za dramaturga, kjer podpira sama vlada narodna podjetja in slovstvena prizadevanja, bode tudi delovanje pesnikovo imelo pravi uspeh.

— „Prilozi za povjesnicu Boke kotorske“ izdao Risto Kovačič. Dubrovnik. 1878.

— „Sabrani spisi Augusta Šenoe“. Slavni hervaški romanopisec Avgust Šenoa izdaje svoje povesti v posebnih knjigah. Ravnokar je prišla na svetlobo „Seljačka buna“, zgodovinska povest iz XVI. veka. Str. 325. Cena 1·20 gld. Šenoa piše navadno zgol zgodovinske povesti. Seljački buni (kmečkemu uporu) je predmet vzet iz XVI. veka. Povest razpravlja o Matiji Gobcu, kateri je bil duša kmečkemu uporu. Jako imenitna povest je med drugimi „Zlatarovo zlato“, zgodovinska povest XVI. veka. Spisal Avg. Šenoa. Zagreb. 1878. Str. 257. Cena knjigi 1·20 gld. Povesti Avgusta Šenoe so najbolje, ko jih ima hervaška literatura. Drugi narodi jih prevajajo v svoje jezike kaj pridno, zlasti so poljski in češki pisatelji v tem oziru neutrudni. Šenoina povest „Karamfil sa pjesnikova groba“ (obelodanjena v „Viencu“) tiče se ponajveč nas Slovencev. Vsa povest je polna plemenitega navdušenja za Preširna in njegove pesmi.

— „Propast republike dubrovačke“. Spisal Matija Sporer. To je nova hervaška tragedija, katera pride kmalu na oder.

— „San“, povjestno-filozofska razprava. Napisao G. Deželič. Ponatisneno iz „Dragoljuba“ l. 1879. Zagreb. Str. 182. 8°. Hartman.

— „Balkan-Divan“. Viesti, misli i pouke o zemlji i narodu, navlast u Bosni i Hercegovini. Spisal Velimir Gaj. Cena 1·30 gld. Zagreb. 1878. Tisek D. Albrechta. Str. 250. 8°.

— „Lizinka“, nova izvirna hervaška opera od Iv. Zajca, se je pela v hervaški operi v Zagrebu. Libreto je zložil Tomšič po Puškinovi noveli. Lizinka je zopet nova skladba Zajčeva, kateri je pervi osnoval hervaško opero v Zagrebu in si za njo pridobil največ zaslug.

— „Compendio storico dell' isola di Curzola“ per Nicolò Ostoich da Blata di Curzola. Zara. Tip. di G. Woditzka. 1878. Str. 131. 8°.

— „Ružice“ je ime zbirki lepih pesmi hervaških katere rado poje hervaško ljudstvo. Tiskarna „Narodnih Novin“. Založila Mučnjak in Senfleben. Zagreb. Cena zbirki 20 kr.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“. Wien, Währing, Herrengasse 74.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Leto IV. Na Dunaji 1. decembra 1878. List 23.

Slike iz Italije.

3. Milanski dóm.

Izvil se vsklik mi je radosti
  Ko pervič pred manoj je stal
V neizrečeni velikósti
  Milanski krasni dóm svetál!

Res, to je bilo velikansko
  Poslopje jasno in lepó;
A glej, nad njim italijansko
  Razpenja sinje se nebó!

Boječa sem na prag stopila,
  Náprej se jedva upajoč,
Ker bližo božjo sem čutila,
  V prostoru divnem njega moč.

Povsod se vzvišenost očíta
  V stebrovji, v stenah, v rudi tam,
In v kúpoli, ki zmagovita
  Okó vzdiguje k višku nam.

Občutki v persih nam rodé se,
  Ki jih izreči moči ní;
Občutki oni, ki budé se,
  Kjer blizu je uzor stvarí.

In na zemljó sem poklekníla,
  V očéh igral pritók solzá,
A prav iz serca sem molila
  Iskreno, vérno do Bogá!

Nekdaj ob rani zlati uri;
  Ko zemlja mila v snu leží,
Ko mej ovoji na azuri
  Mej rožnimi še zôra spi:

Na strehi sem jaz cerkvi stala
  V središči istega svetá,
Ki ga umeteljnost zidala
  Pomiloščena od duhá,

Stołpóv sem zerla brez števila
  In čarnokrasnih znamenj broj;
Podoba angeljev je mila
  Nasmihala sladák pokoj.

Hodníke, tine prevelike,
  Mogočne stolbe sem lepé
Ogledovala jaz in slike
  Cvetíc, ki zvezdam se družé.

In vse, kar je tam gori zreti,
  In česar se stoletij beg,
Dotaknil ni, kar dnes se sveti
  Čistó in belo kakor sneg.

V daljavi se mi zdaj ozira
  Okó, v očesu duh željan;
Ker pred manoj se razprostira —
  Lombardski rajski vert cvetán!

Čudna ura je zadnja ura, gospod; Bog jo daj srečno nam vsem"!

„To ste prav dobro povedali, če tudi ni bilo na pravem mestu. Zdaj se govori o drugi stvari. Jaz ne pravim, da ni res, ne da je res, kar ste mi povedali, ali vprašam vas, ko bi vam kedó kaj takega pravil, ali bi mu verjeli"?

„„Na to ne morem nič gotovega odgovoriti"".

„Ali bi se vam ne zdelo bolj verjetno, da je človeku, katerega si mislimo na vašem mestu, v vaših okolnostih, prišel ta denar kako drugače v roke? Da ga je dobil za zavetje, ki ga je dajal hudodelniku, da je bil ta denar tako rekoč njegov delež? Ali pa — tudi to je mogoče — da si ga je sam prisvojil, da ga je izmeknil umirajočemu človeku ali merliču, za prenočišče, za poslednjo strežbo —"

Seljan mu ni dal izgovoriti, jeza in nevolja ga obide o zadnjih besedah, serdito mu reče:

„Merliča okrasti! Raji bi pa vendar že denar ponarejal ali pa ponarejalcu potuho dajal in zavetje"!

Kedor bi bil slišal Seljana, kako je govoril té besede, bil bi mu gotovo verjel. Tudi gospod glavar je bil prepričan, da mož resnico govori; a to ga je le še bolj poterdilo v mnenji, da je Seljan Zaplotnikov deležnik. Za zdaj je bil sè svojim preiskávanjem in zaslišavanjem zadovoljen. Slugi veli, da naj moža odvede v ječo.

Hitro se je bilo zvedelo po tergu in okolici, kaj se je zgodilo sè Seljanom. Ljudje niso vedeli, kaj naj bi si mislili; vsi so poznali in čislali poštenega dervarja; ali je mogoče, da bi se bil mož hipoma tako izpremenil? da bi bil v zvezi s tistim Zaplotnikom? ali pa celo da bi bil Sodnika — — ne, kaj takega vendar ne; morilec Seljan ne more biti! Vsi do malega so upali, da se stvar razjasni in da se Seljan skoraj za nedolžnega spozna.

Ali kaj drugi ljudje! Ko je Jerica slišala strašno novico, bila je nekaj časa kakor omamljena. Ko se je zavedela, bila je njena perva jasna misel: v terg, k očetu! K njemu mora, naj bo kar hoče; prosila bo, jokala se in rotila gospoda, da jo pusti pred očeta.

Ni ji bilo treba prositi. Po dolgem temnem hodniku je stopal ravno sluga sè svojim jetnikom, da bi ga peljal v ječo, ko jima pride uboga deklica naproti. Ko zagleda svojega očeta, zavpije sirota:

„Kaj ste storili, oče"!

Seljan jo na pol resno, na pol žalostno pogleda rekoč:

„Kako govoriš, dete! Tvoj oče ni nič hudega storil".

„„O saj sem vedela, da ne""! reče deklica ter se oklene z obema rokama okolo vratú starega moža; „„saj sem vedela, da ste nedolžni, oče; vprašati sem vas hotela samo, česa vas dolžé hudobni ljudje, ubogi oče""!

„Bodi mirna, hči", tolaži jo oče. „Zaupaj v Boga, kakor jaz; brez njegove volje ne pade vrabec sè strehe. On je poslal svojega angela Danijelu v levnjaku; on bo branil tudi tvojega očeta. Dopustil je, da se mi krivica godi, on že vé zakaj; o svojem času me bo tudi opravíčil. Moli, prosi ga, da mi izkušnjave in pokore čas okrajša; vendar zgódi se njegova sveta volja. Pojdi domóv, dekle, in mirna bodi. Ne sramúj se nikogar, vsakemu smeš prosto pogledati v obraz ter reči mu: Moj oče je nedolžen"!

Z olajšanim sercem je zapustila deklica svojega očeta.

XXIII.

Nekaj dni po tem sta dva voza derčala po cesti iz mesta v terg. Drugi, z dvema konjema, se je bolj in bolj bližal pervemu, kateri se mu, da si je imel samo enega konja, vendar ni dal rad prehiteti. Morebiti bi se bila vendar še nekaj časa hitala, ko bi jima ne bil prišel precej sterm klanec na pot. V klanec ne podi voznik, ako je trezen. In trezen je bil Brezarjev Anton, ki je sedel v pervem vozu, tudi na potu iz mesta, če je bil še tako dobro prodal svoje blago. Ko torej pride do pod klanca, dene vajete iz rok in stopi z voza. V tem trenotji ga je bil drugi voz došel, in mož, ki je sedel na njem, ogovori Antona:

„Glej, glej, nikoli bi ne bil verjel, da ima tvoja Liska še toliko ognja v svojih starih udih; in še priganjati je ni treba. Zdaj pa lepo polagoma“!

In tudi on stopi z voza ter se bliža Brezarju rékoč:

„Kaj me ne poznaš, da me še pogledaš ne, Anton“?

Brezar se res ni bil precej ozerl proti njemu, dasi ga je bil takoj spoznal po glasu. V strašni stiski je bil; da ni bilo klanca pred njim, pognal bi bil svojo kobilico, naj se vse razdrobi! Tako pa se ni mogel ogniti neljubega mu tovariša. Oberne se proti njemu:

„Ti, Matija“?

„„Matija Sodnik, Andreja Sodnika sin““!

„Skoraj bi te ne bil spoznal, tako si se izpremenil. Kam pa kam“?

„„Čudno vprašanje! Ali povej mi, kaj ti pa je, Anton? Tako bled si, in zdi se mi, kakor da bi se tresel; mordà vendar nisi bolan““!

„Ne, bolan nisem, Matija: ali tako nanagloma si mi prišel, prej bi se bil nadejal ne vem koga“!

„„Ti si še kakor si bil nekedaj; v šoli si se vselej tresel, kader te je učitelj nanagloma poklical: Brezar Anton! Ali zdaj si mož in mene se vendar ne boš bal““!

Ali Brezar se je res bal svojega starega prijatelja in tovariša, sosebno ker ga je videl tako veselega! Vpraša ga, da bi le kaj govorili:

„Kakó kaj, kako, Matija“!

„„Nič napačno, hvalo Bogú! Srečo sem imel, veš, Anton““!

„Dolgo te ni bilo, dolgo“!

„„Mordà je bolje, da me ni bilo; obhodil sem nekaj sveta in ne zastonj! Kako pa doma, Anton““?

„Še precej; mati so zdravi in meni tudi ni nič hudega“.

„„To me veseli, Anton; ali kako je pri nas doma““?

„Tako, tako“! — —

„„Samo to mi povej, ali so vsi zdravi““?

„Zdravi so vsi“!

„„Da so le zdravi, drugo me ne skerbi. Veš, Anton, da se mojemu očetu ne godi posebno dobro, da naša hiša ni več terdna, kakor je bila nekedaj, to sem že vedel, ko sem šel z doma. In tudi pozneje sem slišal, da so oče v veliki stiski. Prišel bi jim bil rad precej pomagat in upal sem od dné do dnę, da mi bo moči priti; ali opravila so me zaderževala. In pa našemu očetu, veš, tudi ne škodi, če se malo mečé, saj veš, kaki so. Bog vé, da sem jim vse iz serca odpustil, kar so mi storili; ali lepo vendar ni bilo, kako so me pognali od hiše. Lepo maščevanje bo to; kako se ga veselim! Poglej, tu le notri je nekaj, da bo za

silo, in še malo več. Sitnost bo pa vendar; očeta bo treba lepo prositi, da se tako ponižajo in si dajó pomagati. Prav pametno bo treba ravnati z njimi, če ne, poženó me zopet, kakor so me že‟.

„Torej srečo si imel, Matija; kedó bí ti je ne privoščil iz serca! V tovarišijo te je vzel tvoj prejšnji gospodar, kakor se govori‟?

„„Tako je; in menim, da to tudi njemu ni na škodo‟‟.

„In svojo edino hčer ti daje za ženo‟?

„„Tako? tudi to se govori‟‟?

„Ali ni res‟?

„„Nekaj res, nekaj ne. To je: da mi jo daje, to je res; ali pri ženitvi je treba dveh, jaz nisem do zdaj še nič gotovega sklenil; saj se tako ne mudi. Pustiva zdaj to! Kaj oče‟‟?

Brezarju se je zazdelo pri teh besedah, da se je kobilici nekaj odpelo; hitro skoči torej popravit. Čez nekaj časa ga Matija dojde.

„Gorko je, gorko‟! reče mu Brezar ter si briše pot s čela.

„„Meni se ne zdi. Ali odgovoril mi še nisi, kako je očetu‟‟!

„Saj sem ti rekel, da so vsi zdravi‟.

„„Anton! zakaj tako čudno povdarjaš, da so vsi zdravi, kaj to pomeni‟‟?

Zdaj se mu Brezar ni mogel izviti; moral je govoriti.

„Vprašal si me, ali so vsi zdravi doma; zdravi so vsi, kolikor jih živi, ali —‟

„„Ali — —‟‟!

Zdaj je Matija obledel. Brezar ga prime za roko, pogleda ga žalostno ter pravi:

„Matija, prijatelj moj! Zdaj pokaži, da si mož. — — Velika nesreča je zadela vašo hišo; očeta ne boš več videl — —‟

„„Oče so mertvi, ali kaj praviš‟‟?

„V gozdu so bili najdeni, ubiti — Razbojniki —‟

„„Razbojniki? v naših gozdih‟‟?

„In vendar mora biti tako; oropani so bili‟!

Molčé sta stopala prijatelja v goro. To molčanje je hudo délo Brezarju. Da bi samega sebe in svojega prijatelja, ako mogoče, pripravil na druge misli, začne mu pripovedovati o Zaplotniku. Mladi Sodnik ga molčé posluša. Naposled si misli Brezar: ker že govorim, naj mu vse povém. Vedel je sicer, da Matija rad ima Seljanovo hčer, ali prav za prav, da jo je rad imel, ali toda mislil si je: zdaj snubi drugo. Naravnost mu torej pové, kaj se je zgodilo Seljanu.

V tem sta bila dospela na verh hriba. Konji se sami ustavijo. Brezar sede na svoj voz in požene, da se je kar prašilo za njim.

B. M.

(Dalje in konec prih.)

Spomini s pota.

Spisal Fr. Poljanec.

II.

Med Savo in Dravo.

(Konec.)

Predno gremo z Markovega terga, oglejmo si še ogelno hišo na vzhodni strani. To je hiša zagrebške županije, precej prostorno pa tudi dosti suhoparno zidanje. V njeni dvorani zboruje deželni zbor troedine kraljevine, no sedaj še brez Dalmacije in brez vojaške krajine. Tu bi bilo zapeljivo reči tudi katero o tem zboru, todà bati se je, da nam se ti spomini preveč ne raztegnejo.

Županija je starodaven, častitljiv zavod, ki je bil svoje dni gotovo preimeniten ud ustavnega organizma, dă nedavno še imenovali so ga mnogi najmočnejši steber ustave. Ali kakor se vse človeške naprave s časom postarajo in obrabijo, tako tudi županije. Ko so po kratkem absolutizmu leta 1860. na novo oživele, pokazalo se je skoraj, da so ti toliko hvaljeni „stebri starodavne ustave“ same podertine iz starih časov, ki nerazumljene molé v današnji svet. Preživele so svojo slavo in da so se sploh mogle ohraniti, morale so se po vsem preustrojiti. Tù in tam morebiti kakov „slivar“ še obžaluje njihovo propast in na samem ogledujoč svojo sabljo zdihuje po lepih „reštalacijah“. Ali brezobzirni čas s težkimi koraki koraka neusmiljeno čez take želje.

Videl sem nekdaj tako „reštalacijo“; ako me ne vara spomin, bila je zadnja po starem običaji. Kaka huka in buka je bila to! Gernnečega Boga bi ne bilo čuti. Kranjski sejmarji za najdebelejšega vola ne kričé toliko, kakor vsi ti županijski skupščinarji za zadnjega županijskega uradnika. Istina je, da so se dolgo preje pri čaši in pečenem puranu pripravljali na ta imeniten dan, ali vendar hladnega gledalca sili smeh, ko vidi stare resne, flegmatične in hipohondrične može v prekipeli strasti kričati in skakati, kakor bi jih bil sam bes obsel. Zdaj pograbijo trije ali štirje korenjaki moža obilnega trebuha, žarečega lica in izbuljenih oči, ter ga v potu svojega obraza vzdignejo na mizo. Vsa njegova stranka ga obsuje, maha z rokami in kriči na vse gerlo njegovo ime. In ta gerla so nekaj od neprestanega vikanja, nekaj od pijače že vsa premolkla. Druga protivna stranka dela sè svojim možem ravno tako. Tej peklenski viki napravi konec veliki župan, izrekši da po njegovi sodbi ima ta in ta večino glasov za se; to je namreč ón, kateremu je bila služba že preje namenjena. Ali ni to smešna komedija? In to se ponavlja več kot tridesetkrat predno se obredijo vsi uradniki od pervega podžupana do nadzornika svilarstva. Pri velikih županijah, kakor je na primer zagrebška, ki broji do 240.000 duš, traje reštalacija po tri dni. Skupščinarji živé dobro — to se zna — v Zagrebu ves čas ob troških občinskih. Po končanem težkem delu vračajo se kmetje, katere je velemožni gospod „sudac“ preje sam vodil v Zagreb, brez njega domov, potoma ga proklinjajo

in si pripovedujejo, kako jih je in kako jih bode zopet gulil mož, za katerega so na „reštalaciji“ kričali, kolikor jim je sapa dala. To vse jih pa ne bode motilo, da ne bi na prihodnji „reštalaciji“ za svojega sodca zopet kričali za žive in mertve.

Sosebno živahne bile so županijske skupščine v onem času, ko so se v njih kresali mladi „Ilirci“ in stari konstitucijonalci, drugače tudi Madjaroni zvani. To je bilo namreč v oni poetično-zagrizeni dobi, ko je zaradi narodnosti šel brat na brata, ko pravi pravcati narodnjak še salate ni hotel jesti, ker je zelena, torej madjarska; takisto se pa tudi nobeden madjaron ni vsekaval v moder robec, ker to je bila barva „prokletih Ilircev“. Takrat se je večkrat prigodilo, da se je strankarski boj po skupščini nadaljeval na javnem tergu in po ulicah, kjer so pa zmerom zmagavali narodnjaki, kajti vse dijaštvo je bilo na njihovi strani. Dogodilo se je celo, da so bogoslovci, čuvši, da so narodnjaki v stiski, proderli iz bogoslovnice, prisukali reverende in palicami oboroženi hiteli na Markov terg bratom na pomoč. Več ko enkrat bežali so Turopoljci, to so pravi pravcati kmetje iz Turovega polja onstran Save, ki so pa vsi plemenitniki, bežali so pravimo s kervavimi glavami z Markovega terga.

Ena teh prask končala se je žalostno. Tadašnji ban — če se ne motimo Haller po imenu — ukazal je nastavljenim vojakom streljati na narodnjake. Palo jih je trinajst, vse krije skupni grob in narod jim je postavil lep spomenik — žalujočega leva. To se je zgodilo 29. jul. 1845. Z njimi pa narodnjaštvo ni bilo pokopano, temveč se je, porošeno s kervjo nedolžnih žertev, jelo še lepše razvijati ter se je l. 1848. razcvelo v veliko narodno akcijo. Vojaške krogle niso uničile ideje, dale so jej samo kervavi kerst, kateri — žalostna resnica je to — označuje in rekli bi tudi posvečuje vsak korak na polji narodnega razvoja. Dan 29. julija je za Zagreb velik naroden praznik.

Obernimo se sedaj z Markovega terga proti jugu. Mimo gledališča, mimo mestne hiše, ki pa nima nič znamenitega na sebi in mimo germko-katoliške kapele pridemo na majhen terg, na jezuvitski, kateremu na dnu stoji s čelom na terg obernena cerkev sv. Katarine, enostavno lepa cerkev v znanem jezuvitskem zlogu. Sedaj služi vseučilišču in obema srednjima šolama. Še nekoliko korakov in prišli smo na južni rob gornjemestnega griča, na tako imenovano južno, ali kakor se od nekoliko let sem zove, na Strossmayerjevo šetališče. Brez dvombe je to najlepši prostor zagrebskega mesta, pravi „belvedere“. Kakor bi trenil, odpre se ti prekrasen razgled na jug, vzhod in zapad. Pred teboj se je razgernila ravna Posavina, izgubljajoča se neomejena v sinje obzorje, na zapad zapirajo pogled gore samoborske, dalje Plešivica in venec nižjega berdovja iznikujočega proti Kolpi. Dalje na jugu posadil se je širokopleči bajni Klek in za njim blišči se ti v jasnem zraku primorska Belasica. V podnožji razprosterlo se je dolnje mesto z mnogimi verti, za njimi versté se travnik, polje, log, a posred njih vije se Sava, kakor nit srebrna.

To šetališče opasuje versta večih hiš, ki se s tega vzvišenega mesta svetijo daleč v ravnino. Na vzhodnem oglu vzbočilo se je vseučilišče, na zapadnem velika realka z razmerno lepim čelom, v sredi med obema pa stoji ostanek nekdanje kraljeve palače, stolp, v katerem

sedaj stanuje požarni stražnik. Vseučiliščno poslopje je le zgrada, za silo in je bilo pred štirimi leti prizidano gimnaziji, v kateri je tudi poprejšnja pravoslovna akademija imela svoje prostore.

Zagrebsko vseučilišče je še mlado in se še ne sme primerjati drugim starišim zavodom iste verste. Da ni vse tako, kakor bi moralo biti, ni čudo pri zavodu, katerega si je mali nebogati hervaški narod tako rekoč svojimi žulji sam ustvaril. Vsak začetek je težak, a tu je bil še posebno. S časom bo vse bolje, sosebno kedar se dežela politično ukrepí. Zdaj se vseučilišču delajo zapreke celó od take strani, od katere bi se bil človek najmanj nadejal. Da „braća“ Serbi na strani stoječ nekako hladno gledajo na ta zavod, temu se nikedó ne bode čudil, kedor le poveršno pozna napetost vladajočo med rojenima bratoma; ali da mu celo „bruder“ graničar herbet obrača, to je vendar od sile. No vé se, čegavo maslo je to. Čim popuhne od zgoraj drugi veter, razperšé se hipoma ti oblaki.

Na vseučilišči bilo je drugo poluletje 1878. vpisanih 274 rednih poslušalcev in sicer 212 pravnikov, 40 učiteljskih kandidatov in 22 bogoslovcev. To število samo ob sebi ni premajhno, celó nekatera nemška vseučilišča zaostajajo gledè na to. Samo število filozofov zdi se nam majhno in ker se mora vzeti, da so jezikoslovci in zgodovinarji v veliki večini, jih za ostale stroke ne more biti dosti več nego je dotičnih profesorjev. Ta nedostatek odpravil se bode še le takrat, ko mladi možje, na tem vseučilišči usposobljeni za učiteljstvo, ne bodo omejeni samo na hervaško-slavonske gimnazije in realke. Na novem vseučilišči promovirani so do konca l. 1878. štirje doktorji prava in dva doktorja bogoslovja, a modroslovja mendà nobeden.

Govoreč o vseučilišči ne moremo zamolčati neke zlodejne prikazni, katera kakor kužen rak razjeda zdrav organizem; prikazni, ki mora vsacega rodoljuba globoko žalostiti. To je nesloga, razpor in razdraženost med poslušalci. To strančarstvo vzkipelo je že do meržnje, do strasti. To je zlo, veliko zlò. Kaj si moramo misliti o mladeničih, ki na dan instalacije novega rektorja pri dijaškem komersu v pričo tega rektorja in mnogih drugih profesorjev s krikom in vikom zadušé zdravico napito največemu hervaškemu rodoljubu, najiskrenejšemu prijatelju in dobrotniku hervaške mladine, utemeljitelju jugoslovanskega vseučilišča, ter naposled svojim rogoborstvom preženó s komersa rektorja, profesorje in vse kolege, katerim razum, serce in poštenje veleva, da se pri taki priliki hvaležno spominjajo pervega sina domovine. Gospoda, to je divjaštvo! In mož, ki je v mlada serca ta nauk zasejal, je — Starčević, o katerem velja izrek: Les extrêmes se touchent. Velik idealist v politiki, največi cinik v življenji. Da je po njegovem, on bi v politiki napravil „tabula rasa“. On se stavi na temelj pragmatske sankcije, vsega kar se je pozneje godilo, ne priznava; zanj je vse nezakonito. Zanj med Avstrijo in Hervaško ni druzega edinstva nego kraljeva oseba. Deželni zbor hervaški mu ní druzega, nego skupščina osmih županij. On ne priznava nobenemu človeku kacih zaslug za rod in dom. Ako kedó res misli, da je kaj storil, bila je to njegova prokleta dolžnost. Pa ko bi njegovi učenci že šli za ideali svojega proroka, naj bi jim bilo. Idealizem pristoji mladini. Ali žalibog! zagledali so

se samo v njegov cinizem, v tem se z njim natecajo. A najžalostnejše pri vsem tem je pa to, da — ako neka znamenja ne lažejo — je ta kuga tudi že zalezla med profesorje. Kako bi drugače bilo mogoče, da bi mlad vseučiliščni profesor kot zastopnik naroda v deželnem zboru svojemu starišemu, v vsakem obziru odličnemu kolegi zabrusil v óbraz pljusko rekoč: „Zaradi te besede dal bi vam iz hervaščine tretji red“, in sicer brez pravega povoda. Lahko je torej umeti, da to „starčevičevstvo“ kakor neka mora leži na vseučilišči in morebiti se ne motimo preveč, ako rečemo, da je razen druzih ovir tudi ta mora nekoliko kriva, da se na vseučilišči literarno življenje noče prav razviti. Razen govorov odstopajočih in nastopajočih rektorjev malo kaj dobimo na oči. Ta opazka velja sosebno glede na pravoslovno fakulto.

Tik vseučilišča, tako rekoč pod eno streho z njim, je gimnazija. Ta zavod se je zadnja leta jako povzdignil in je morebiti pervi te verste v preklitavskih deželah. Leta 1878. imela je više od 600 ukaželjnih mladih Hervatov pod svojim okriljem. Gotovo lepo število.

Razen Strossmayerjevega šetališča ima gornje mesto na severni strani še eno manjše in sicer Vrazovo, ki se pa jako slabo pohaja. Največ služi otrokom v igrališče in pericam za razobešanje perila.

Gornjega mesta ne smemo zapustiti, da ne bi pogledali deželnega muzeja, ki je sicer nekoliko skrit v Demetrovi ulici na severo-zapadni strani. Kakor sploh vse, kar je lepega in plemenitega, ima tudi muzej svoj začetek v dobi narodnega probujenja, za ilirizma. Pervi čas storilo se je dosti, pózneje je pa dolgo let muzej le životaril. Ni imel ne potrebnih prostorov, ne človeka, ki bi ga bil hotel in znal urediti. Zapuščal se je vse bolj in bolj; pravijo, da se je celo raznašalo, kar se je bilo preje nabralo. Nobena vlada se zanj ní dosti brigala. Še le jugoslovanska akademija rešila ga je tega pogubnega mertvila prevzemši neko nadzorstvo nad njim. Ta zavod nastanjen je sedaj v svoji hiši, kjer ima lepe primerne prostore, ki bodo pa tudi mendà kmalu premajhni. Razdeljen je na tri oddelke, na arheologični, mineralogični in zoologični. Posebno bogat in lepo urejen je arheologični oddelek stoječ pod vodstvom znanega strokovnjaka, akademika Šime Ljubiča. Tudi za obertniški oddelek storjen je pervi korak sè zbirko ročnih ženskih del, kakor jih izdelujejo ženske priprostega naroda. V novejšem času so ta dela zbudila pozornost vsega sveta ter so na vseh razstavah bila odlikovana zarad krasnih barv in še lepšega zloga. Kako bi se še le razvila ta domača obertnost, ko bi hotela vlada v ta namen ustrojiti nekoliko strokovnih šol!

Iz Bosne.

II.

Suzana (s tujcem). Bojim se, da bi ne bili gospa hudi.

Tujec. Ali tu zunaj me vendar ne boste puščali. To bi bilo neusmiljeno. Dajte, da si malo oterple ude ogrejem. Nič se ne bojte, huda ne bo vaša gospa; kedor pride s takimi novicami, kakoršne imam jaz o njenem možu, smé že zahtevati, da se dobro sprejme. Pri svoji materi je torej gospa?

Suzana. Kakor sem vam rekla.

Tujec. Ali pa tudi veste, da je res? Ženam ni vsega verjeti.

Suzana (zase). Ta človek me hoče izpraševati, kakor se vidi. (Glasno.) Jaz nimam pravice ne dolžnosti, da bi hodila gledat za svojo gospo, kam gre.

Tujec. Kako je pa zdaj življenje pri vas, ko ni gospoda doma? Malo tiho bo, ne?

Suzana. Kakor po navadi, vpitja ni pri nas nikoli; kaj menite, da naj zdaj samo šepetamo in po perstih stopamo. kakor kader otrok spi?

Tujec. Tega ravno ne mislim; vprašati sem hotel, kako živi gospa, ali jo hodijo kaj ljudje obiskat, ali so kake veselice v hiši . . .

Suzana. Vse to vam bo gospa sama najbolje povedala; jaz se ne utegnem z vami pogovarjati. Oprostite, gospod! (Odide.)

Tujec. Nikoli bi ne bil mislil, da je to dekle tako prebrisano; nič ni izpraviti iz nje. Ali vsaj to je dobro, da me ženska ni spoznala. Saj bi pa bilo tudi težko. (Ogleduje se v zercalu.) Dobro sem se našemil: ti sivkasti lasje, in pa ta brada, da bi mi le ne odpala! Samo to je sitno, da mora človek vedno svoj glas pačiti in paziti, da ne zavije kedaj v navadnega. — —

Ali je pa tudi prav, da se tako pačim? da igram komedijo sè svojo ženo? Serce mi pravi, da ne; da naj kar sè sebe veržem vso to navlako, da naj skočim ter jo objamem, kader pride. Todà, ker sem že začél — saj terpi to samo malo časa, in tem večje bode potem veselje! —

O ti nesrečna ljubosumnost! Kogar dobiš ti v svojo oblast, igraš se z njim, siliš ga, da se vede nespodobno, nemoško! Ali kaj pravim ljubosumnost. O Edvin, Edvin, meni se zdí, da je to samo preširnost, predobro se ti godi; ti nisi vreden take žene! Pústi, naj te dražijo tvoji tovariši, naj govoré, kar hočejo; naj terdijo, da ni zvestobe na svetu. Zavidni so ti, pusti jih in veséli se na tihem svoje sreče! O Dora, Dora, kako hrepenim po tebi! Kako mi je mogla samo misel priti, da bi te žalil, če tudi le za malo časa! Še je čas. (Začujejo se koraki; Dora govori sè Suzano.) Prepozno!

Dora (vstopi). Dobro došli, gospod! Prišli ste torej iz Bosne, z novicami, s poročili od mojega moža! Videli ste ga, govorili ste z njim; oj prosim vas, govorite, povejte mi vse kar veste. Kako se mu godi? ali je zdrav, vesel? govorite! — — Kaj molčite, kaj vpirate v tla očí? O moj Bog, moj Bog! kaj bodem slišala, sirota! Ali je ranjen, bolan? bodite usmiljeni, govorite, vaše molčanje mi je smert!

Tujec. Gospá! Hudó mi je, ali kaj hočem . . .

Dora. Kako me strašite!

Tujec. Edvin je živ!

Dora. O hvala vam, ljubi mož, da ste mi to povedali; zdaj vsaj lahko upam.

Tujec. O, ne tolažite se prehitro. Živ je res, ali morebiti bi bilo bolje, da bi ne bil!

Dora. Edvin je vjet!

Tujec. Ne!

Dora. Ranjen?

Tujec. V zadnjem boji: boril se je hrabro.

Dora. Hudo?

Tujec. Dolgo časa je bil med življenjem in smertjo; zdaj ni več nevarnosti.

Dora. O tedaj je vse dobro!

Tujec. Ne veselite se prezgodaj! Vzemite to pismo in berite.

Dora. O dajte, dajte hitro! (Bere.)

Tujec (záse.) Zdaj naj gre stvar do konca!

Dora. — — Obé nogì!

Tujec. Obé!

Dora. Uboščček! Koliko si prestal, in jaz sem bivala daleč od tebe! Zdaj ni več nevarnosti, pravite?

Tujec. Nič ga več ne boli; vse zaceljeno.

Dora. O ubogi moj Edvin! Zdaj me bodeš še le prav potreboval, vodila te bom, nosila te bom, podpora ti bom; tolažba in veselje. Nič druzega ne boš imel po sedaj na svetu, jaz edina ti bodem vse. — —

Todà kaj besedujem, ti pa bivaš sam, zapuščen, daleč od mene! Kaj čakam? Še nocoj se odpeljem k tebi, ubogi, sladki moj Edvin!

Tujec. Čudim se vam, gospa; z velikim junaštvom prenašate svojo in vašega moža nesrečo; vsaka bi ne takó. Ali meni se zdi, da niste vsega dobro premislili in prevdarili, gospá. Radoveden sem, ali boste čez leto dni še tako mislili, ali če že ne mislili, vsaj govorili. Da bi le vaša plemenitost prehitro ne izpuhtela!

Dora. Gospod! kako čudno govorite!

Tujec. Pomislite: tako mlada, tako lepa, tako cvetoča, tako živa žena, pa takega moža poleg sebe, z lesenimi nogami!

Dora. Gospod, ali ste vi prijatelj mojega moža?

Tujec. Rad ga imam kakor samega sebe.

Dora. Vi ne čislate posebno ženskega spola.

Tujec. Kakor je katera vredna.

Dora. Žalostne izkušnje?

Tujec. Sam sem še le malo izkusil; ali govori se tako; možje, modri možje, ki poznajo življenje, ostro sodijo o ženstvu. Ženska nestanovitnost je v pregovoru, kakor aprilova.

Dora. Gotovo so tudi take na svetu, kakor vi pravite; ali krivično bi bilo vse enakó soditi.

Tujec. Vi torej, gospa, imate veliko zaupanje váse; ali ženska je slaba stvar. Jaz menim, da vsaka pade, samo da pravi pride.

Dora. Gospod!

Tujec. Vi nimate še pravice govoriti o svoji stanovitnosti, dokler niste še imeli prilike, da bi se pokazala. V ognji se pokaže zlato, ženska v izkušnjavi. Bog vas varuj izkušnjave, lepa gospa!

Dora. Gospod! Ako bi mi ne bili prinesli pisma od mojega moža, ne bi verjela, da vas je on k meni poslal, tako čudno se vedete sè svojega prijatelja ženo.

Tujec. Ne hudujte se, ljubeznjiva gospa!

Dora. V hudi zadregi sem: z ene strani vam moram biti hvaležna, da ste mi prinesli poročilo od mojega moža; a sami

ste krivi, da sem vam tako težko hvaležna, ker se vedete in govorite tako čudno. Prosim vas torej gospod.

Tujec. Hočete me, gospa, z lepa iz sobe vreči, kaj?

Dora. Nerada, ali prositi vas moram, da izpremenite svoj govor, ali pa me zapustite.

Tujec (poredno). Zdaj pa sam ne vem, kako bo. Tega pa vendar ne, da bi bila stava izgubljena!

Dora. Stava?

Tujec. Stavil sem z nekim tovarišem, ki vas pozna, da vas še nocoj objamem in poljubim, in vi se ne bodete branili.

Dora. Gospod! To je nesramno! Pri tej priči iz sobe!

Tujec. Vesel sem, da sem tukaj; ne ganem se od tod; jaz imam pravico tukaj biti.

Dora. To je — — —! Metati se z vami ne morem, ker sem ženska. Ako se vi ne poberete, umaknem se jaz. Suzana! (Otide v drugo sobo.)

Tujec. Le pojte, skoraj mi sami nazaj pritečete, ko vas zakličem. (Verže sè sebe tujo opravo, stopi pred zercalo, pogladi si lasé itd. potem v navadnem glasu.) Dora, Dorka!

Dora. (Pogleda skozi vrata.) Kaj je to? (K njemu plane ter se ga oklene.) Edvin, moj Edvin! (Cez nekaj časa ga sune od sebe.) Beži, gerdin! ne maram te! Tako gerdó se norčuješ sè svojo ženo!

Edvin (poklekne pred njo). Odpusti, Dora, sladka ženka moja! Nikoli več!

Dora. Vreden nisi, ali kaj hočem? Slaba ženska sem nestanovitna, res, kakor zdaj vidim. Ravnokar sem bila zares prav jezna nate, veš!

Edvin. Prizadeti si hočem, da zaslužim tvoje odpuščenje. Zdaj sédi sem k meni! (Sedeta na zofo.)

Dora. Kaj ti je vdihnilo to nesrečno misel?

Edvin. Vojaško življenje — veseli, preširni tovariši — hladne noči pri ognji pod milim nebom — pogovori, šale — vsak izkuša kar more, da kratkočasi sebe in svoje tovariše — govori se o ženskah — vsak se rad malo pohvali — pol resnice, pol laži — zabavlja se ženskemu spolu — jaz ga zagovarjam — dražijo me in pikajo, da sem zaljubljen, zateleban, da so vse enake — da se lahko sam prepričam, naj poskusim itd. Kaj bi ti vse pravil! Meni je šlo to po glavi. Sklenil sem res, da se hočem prepričati, kako se boš vedla, ko boš slišala, da sem umerl. To sem ti hotel namreč najprej poročiti, potlej se mi je pa vendar malo prehudo zdelo.

Dora. To je bilo še lepše! Tako igrati se z najsvetejšimi čuti! „Vous êtes un monstre, monsieur!“

Edvin. Pomisli, draga, da sem storil vse to iz preobile ljubezni. Naloži mi pokoro, kakoršno hočeš.

Dora. O tem se moram še posvetovati z materjo. Za zdaj naj bo — Vesela sem, da te imam.

Edvin. Torej me imaš res tako rada, kakor si mi kazala?

Dora. Ne spominjaj me!

Edvin. Vesela si pa vendar, da sem se vernil s celimi udi, kaj? Pomisli, kako bi bilo, ko bi tako le s teboj po ulicah štorkljal z lesenimi nogami: cok, cok!

Dora. Tiho; porednež! — Suzana, večerjo!

B. M.

Zakaj in v katerih mejah se Slovani lahko učé tujih jezikov?

(Dalje.)

Živi govor celo zameta take polajšave z glasniki, ne da bi po njih hrepenel. Govorni organi postanejo zavoljo takih tihniških zadrug že za mladega tako krepki, da jim je vsaka polajšava zoperna. Ako je pa vendar najti v narodu tudi takih polajšav, nastanejo, rekel bi, kljub polajšav bolj iz nedoslednosti nego pravilnosti. Taka prikazen je v neki meri splošna tudi pri drugih narodih, in je naravna, ker jezik želi z najmanjšimi pripomočki doseči svoj namen. Veče število samoglasnic pobere več časa; v času razvoja si tedaj jezik prizadeva po zakonu hitre izveršbe izpahniti toliko življev, tedaj tudi toliko samoglasnic, kolikor jih lahko izostane brez škode za porazumljenje.

V tihniških skupinah iščemo tedaj veliki del one zmožnosti, s katero Slovan pri učenji tujščine premaguje razmeroma laže dotične težave nego sorodni narodi. Natančna preiskava žive slovanščine mora tudi poterditi naše načelno mnenje. Zato bomo imeli priliko še naglašati to stran.

Orodja za razne stopinje toplote in vremena kažejo današnji dan svojo občutnost tam, kjer sami še ne moremo čutiti razlike zavoljo premajhene izpremembe. S tem pa ni rečeno, da ne delujejo na naš život tudi take še tako majhene razlike v določnih izpremembah. To velja za vse moči v organizmih. Fizijologična moč je občutna in deluje že tam, kamor mi ne vidimo jasno. Če tudi ne rodi vidnih sadov, rodovitna in občutna je vendar.

Taka moč se kaže tudi v govornih organih. Ne le že slišane enakosti ali vidne in razločne podobnosti glasov delujejo na to moč, ampak tudi bližave in deli glasov, katerih ne moremo sami raztelesiti ali tako rekoč postaviti posamezne na golo.

Po takem že slišani domači glasovi segajo sè svojim uplivom čez meje vsakega naštevanja enakih ali sorodnih glasov v tujih jezikih. Ta resnica je imenitna in edino sposobna razlagati vsestransko moč domačih glasov za sposobna sprejemanja in izgovarjanje raznoverstnih glasov vsakotere tujščine.

Da pojasnimo s poveršnim vzgledom tako dejanstvenost, vzemimo, da je Slovan že slišal in izgovarjal domačo sestavo tihnic „kr". Sè spretnostjo za tako skupino utegne Slovan v tujem jeziku premagati ne samo tihniško družbo — za kar zmage treba ni, in kar je samo umevno — ampak tudi vso sosesko in tudi daljno sorodnost take skupine. Potem mu v tujih jezikih ne prizadevajo nobenih zaprek družbe, kakoršne so: *gr*, češki ali naš *hr*, *kl*, *gl*, *hl* itd., tudi ko bi enakih skupin doma ne bilo.

Slovansko gerlo se sposablja za tuje vsakoverstne tihniške gruče zlasti zavoljo bogastva terdih in mehkih, večih in manjih takih zadrug. Ako bi tukaj Laha in Nemca primerjali, rekli bi, da je Slovan tudi za ta del v sredi med obema. Vsak Slovan ima doma na izbiro glasov za tega in onega, in sicer v taki meri, da kaže v govoru za razne namene bolj terde ali pa bolj

mehko zbrane soseske tihnic, pa tudi samoglasnic. To je tudi vzrok misli, katera Slovanom pripisuje sposobnost za krepke govore in mehkoglasno petje.

Tukaj iščejo lahko tudi oni pojasnila, ki slišijo, če tudi nekoliko pretirano izraženo resnico, da „Kranjica", pa tudi druga Slovanka, ne zna več materinščine, ako prebiva že čez štirinajst dni od doma v tujem mestu.

Tudi naši vojaki in gorjanci, ki hodijo križem sveta, ne vedó, zakaj nosijo seboj zmožnost za tuje glasove. V resnici ni naš neomikani kmet v tem obziru nič na slabšem od domačega izšolanca. Fizijologična gibčnost domačega gerla sè svojimi zakoni ne zanemarja tudi onega, katerega je že tako druga osoda zanemarila.

Ravno prikazen, ki sposablja neizšolanega siromaka, kakor slovanskega učenjaka, izpričuje vednostno veljavo te strani. Nalašč nismo poštevali umetnega učenja. Kar velja za breznačertno prisvajanje glasov, kaže toliko očitniše svojo moč pri metodičnem učenji.

Mnenje torej, da je Slovan sposoben za tuje glasove, preobrača se vsaj na to ostro določeno stran v neopoveržno naravoznanstveno resnico.

Ako smo prej našli z ometanjem drugih razlogov in sè skušnjo strogo znanstvene veljave splošni vzrok v slovanskem jeziku mnogokrat že povdarjeni sposobnosti, nam je zdaj jasen imenitni del posebnih, posameznih in naravnostnih vzrokov, ki Slovana sposabljajo za lahko izgovarjanje v tujih jezikih. Ob enem je razvidno, kako prednost pred tujci tudi tukaj prestane in mora prestati, kjer izgine popolna sorodnost čistih ali v tihnice vkovanih glasov. Domači jezik kaže po vsem daljavo in mejo svoje moči in gibčnosti za tujščino na pojasnjeno stran.

Glede na izgovarjanje besed nam ni treba nič pristavljati, ker smo pojasnili njih pervine, in ker iz več, kakor iz zlogov, tudi besede niso sestavljene.

III.

Za izgovarjanjem nam je poštevati duševne moči, s katerimi si prisvajamo tuje jezike.

Glavni zakon pri sprejemanji naukov nas vodi na podlogi znanih nagledov, pojmov in misli do drugih duševnih sadov. Tak zakon mora pokazati svojo moč pri učenji jezikov. Za naš namen imamo Slovana pred seboj, kateremu je materin jezik bistveno znan.

Vse je tedaj na tem, kako je Slovanu mogoče s pomočjo domačega jezika prilastiti si tujega. Splošna polajšba za učenca vsakega jezika je ta, da se uči tujščine na že pridobljeni podlogi materinščine. Na to stran nima za naš primer noben narod prednosti pred drugim.

Rekli smo pa tudi o začetku, da kedor se uči jezikov, se ne peča s tako absolutno novimi predmeti, kakor učenec n. pr. mérstva ali zgodovine, ampak samo z neko versto znamenj in njihovih zvez že znanih pojmov in misli. Podloga za pojme in njih stavbe je že pridobljena.

(Dalje in konec prih.)

Francè Podgornik.

Slovenski glasnik.

Dvanajsta podoba.

Dvanajsta in zadnja podoba Zvonova nam predočuje konečni prizor iz Preširnove pesmi: „Kerst pri Savici“.

„Molčé v to prošnjo Čertomir dovoli,
Z duhovnim bliža slapu se Savice;
Molitve svete mašnik, on z njim moli,
V imeni kersti ga svetė Trojice.
So na kolenih, kar jih je okoli,
Sé od veselja svét' obraz device,
Ki je bilà podpora vere krive,
Je opravljala službo bog'nje Žive“.

— Stefan Mitrov Ljubiša. Na Dunaji je umerl 23. novembra slavni serbski pisatelj St. M. Ljubiša in je pokopan na Marksovem pokopališči, kjer počivajo za Slovanstvo mnogozaslužni možje: Kopitar, Vuk Stefanovič Karadžič in Kollar. — Ljubiša se je porodil v Budvi 1824. Ko je bila 1859. vojska med Avstrijo in Italijo, ustrojil je Ljubiša v svojem rojstvenem kraji „narodno stražo“, katera je nadzorovala bokeško primorje. Ta narodna straža se je tudi l. 1866. udeležila boja in znano je, da je njen poveljnik St. Ljubiša izpodbujal svoje rojake: „Prodaj aljinu a kupi nož“. L. 1861. je bil izvoljen za poslanca na dalmat. dež. zboru; a dež. zbor ga je izvolil za deržavnega poslanca. Za Boko kotorsko si je pridobil Ljubiša mnogo zaslug; njegova zasluga je, da se je uvel v dalmat. urade narodni jezik. — Na slovstvenem polji je Ljubiša začel delovati leta 1862. obelodanivši nekatere prevode v „Narodnem listu“. V dobrovniškem „Zabavniku“ je prišla na svetlo povest: „Lažni car Šćepan mali“, in „Kanjoš Macedonović“, „Prodaja patriare Brkića“, „Kragja i prekragja zvona“; v listu: „Otadžbini“ je izšel: „Prokleti kam“, v Dalmatinskem Koledaru: „Skočidjevojka“, v „Orlu: „Gorde“, ili kako Crnogorka ljubi. V „Srpski Zori“ na Dunaji so izhajala „Pričanja Vuka Dojčevića“, katera so začela izhajati v ruskem prevodu v časopisu „Slavjanskij Mir“. To so najbolj imenitna dela St. M. Ljubiše. Spisi so mu polni zdravega narodnega humorja, jezik čist in tako lep, da je v tem oziru Ljubiša prekosil vse svoje verstnike. Z njegovo smertjo je izgubilo serbsko slovstvo svojega najodličnejšega pisatelja.

— „Hrvatsko arkeologično družtvo“. „Družtvo za povjestnicu i starine Jugoslavena“, ki je imelo svoje središče v Zagrebu, je delovalo na svojem polji dvajset let. Ker je „Jugosl. akademiji tudi namen gojiti zgodovino in preiskavati stare spomenike, izgubljalo je omenjeno društvo svoje delavce od dne do dne, tako da je letos moralo ustaviti svoje brezuspešno delovanje. Vendar da društvo ne bi kar tako izginilo, prenaredilo in preustanovilo se je isto letos v: „Hrvatsko arkeolog. družtvo“. Novo društvo se bode pečalo samo z arheologijo. Gojitelji hervaškega starinoslovja vedó, kako propadajo po Hervaškem stari spomeniki po največ zbog nevednosti, ker jih ljudstvo ne vé ceniti. Tujci jih kupujejo in odnašajo. Da bi se torej to, kar je še kje preostalo, otelo poginu, je namen novemu društvu, kateremu je sedaj predsednik znani pesnik in zgodovinar Ivan Kukuljevič Sakcinski. Društvo bode tudi izdajalo list: „Viestnik“. Urednik mu bode S. Ljubič.

— Gospodinu S. Novakoviču a V. Jagiču odgovara Armin Pavič. Zagreb. Tisek D. Albrechta. Str. 32. 1878. To je odgovor na Novakovičevo razpravo: „Srpske narodne pesme o boju na Kosovu 1389.“, katera je prišla na svetlo v Jagičevem listu: „Archiv für slavische Philologie“. Novakovičeva razprava izide letos v serbskem jeziku v knjigi „Godišnjici“, ki jih izdaje v Belem gradu „Čupičeva zadužbina“.

Temu listu je priložena dvanajsta podoba: „Kerst pri Savici“.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Herrengasse 74.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

Janez Šubic risal. KERST PRI SAVICI. Angerer.

Leto IV. Na Dunaji 15 decembra 1878. **List 24.**

Življenje ni praznik.

Cvetočega lica cvetočih ti let
Zdaj perve korake namérjaš med svet, —
Nastlali na stezo so pisan ti cvet.
Po poljskih cvetícah ti žive cvetíce
Te spremljajo ženina mlade družíce,
In svátov prijateljskih radostni roj
Vstop pervi v življenje praznuje zdaj tvoj.
In tebe — pač moti te cvetje na poti —
Veselje vesolno se tudi poloti?
Ne čutiš (naj sérca ne vara te čut!)
Da v h o d le v življenje je s cvetjem posut?
Ne slutiš. da cvetje na stezo nastlano
Le ternje zakriva. da zvene ti rano?!
Prijatelj, ne bodeš za zlo mi uzél
Resnobne besede na praznik vesel:
Ni praznik. predragi mi. naše življenje,
Življenje naj bode ti delaven dan;
Od zore do mraka rosán in potán
Ti lajšaj in slajšaj človeško terpljenje.
Ne pláši se znoja. ne straši se boja,
Saj moško dejanje krepčuje možá,
A pókoj mu zdrave moči pokončá;
Dejanje mi ljubi in boj se pokoja.
D o l ž á n n i s a m o k a r v e l e v a m u s t a n,
K a r m o r e t o m o ž j e s t o r i t i d o l ž á n!
Na delo tedaj, ker resnobni so dnovi!
A delo in trud ti nebó blagoslóvi!

X.

Sodnikovi.

XXIV.

Snoči pa je slan'ca pala
Na zelene travnike....

Samo té dve verstici prelepe narodne pesmi začuj in otožnost ti obsenči radostno dušo. Ali ni pa tudi zares žalosten pogled: mlada narava, katero je v cvetju zamorila strupena slana! Mlado zelenje, ki je bilo sinoči še tako zdravo, krepko in veselo, kako velo, začernélo visi po drevji, po germovji; zvončki, jagelci otožno povešajo glavice; tiči prej tako glasno veseli, letajo zdaj pobiti po vejah, peti se jim noče! Terdega serca mora biti, kogar bi ne ganil ta pogled. Človeku se zdi, kakor da bi kaj takega nesmelo biti, prava mačeha se mu vidi narava, ki skerbi tako za svoje otroke; on sam se čuti tako osamljenega, tako nesrečnega na svetu; in da solnce ravno zdaj tako lepo, tako veselo sije z jasnega neba doli na vso to nesrečo: to je pravo bridko zasmehovanje!

Ali če je že to žalostno, kolikanj žalostneje še je videti žalujočo, poterto družino, kateri je nemila smert gospodarja, očeta vzela! ženo videti, ki žaluje po moži, otroke, ki zastonj poprašujejo po svojem očetu! Tak pogled je čakal mladeniča, ki se je vesel, nadepoln vračal domóv iz tuje dežele. In ta nesrečna družina je bila njegova družina; ta žalostna žena je bila njegova mati; ta bleda, objokana devica in ta zbegana deklica bili ste mu sestri; ta deček, ki je pobit, plašan lazil po hiši, bil je bratec njegov! In smert, ki je v toliko nesrečo pogreznila to družino, ta smert ni bila navadna, naravna, katera prej ali slej nam pride vsem, kar nas je mati rodila.

„Prepozno“!

To je bila edina beseda, s katero je sprejela mati svojega sina.

„Vse vem, mati“! odgovori ji on; in ko bi ji tudi tega ne bil rekel, žalostno obličje njegovo je dovolj kazalo materi, da mu ni treba pripovedovati, kaj se je zgodilo.

Ko je bila Liza svojega moža mertvega zagledala, ko ji je ležal bled in terd na postelji in ona je čula poleg njega, ko so ga potem nesli za zmerom iz hiše, koliko je sirota tedaj preterpela! ali solze ji ni bilo v oko, jokala ni in glasno žalovala. A ko je zdaj zagledala svojega sina, ko ji je prišla iz dna persi obupna beseda: prepozno! začne se žena tresti in kerčevito ihteti, in čez nekaj časa se ji vdere iz oči potok blagodejnih solzá doli po bledih licih; dušek je bila našla notranja bolečina.

Dolgo časa je glasno jokala. Sin je ni tolažil; tudi njemu so se začele persi vzdigovati, vendar zadušil je jok, ki mu je silil iz tesnega gerla. Kaj je hotel tukaj? Pomoči ni bilo in tolaženje bi bilo le še bolj razdražilo notranjo bolest. Tu ni mogel pomagati, ali nekje drugje je mogel, in hotel je tudi, kar najprej mogoče, prej ni imel mirú.

Mlademu Sodniku je bilo hipoma vse jasno, ko je slišal o smerti očetovi, o Zaplotniku in kaj se je zgodilo Seljanu. Vedel je, kaj je gnalo v smert njegovega očeta, prepričan je bil, da pošteni Seljan po nedolžnem zanj terpi. Njega rešiti bila je njegova perva misel. Za roko prime mater rekoč:

„Zdravi, mati, skoraj se vernem“.

Žena ga pogleda sė solznimi očmi:

„Sin, Bog nas je zapustil, bodi zdaj ti oče zapuščenim sirotam"!

„„Mati, če vam more to biti nekoliko tolažbe v toliki nesreči: za otroke bodite brez skerbi. Bog mi je dal toliko, da bomo lahko kje v kakem kotu pozabljeni mirno živeli"".

Nato urno otide.

Znance in prijatelje je srečaval na svojem potu k okrajnemu oblastvu: gledali so ga in pozdravljali, on ni besede izpregovoril z nikomur.

Malo časa potem je stal pred okrajnim glavarjem. Brez okolišev ga ogovori:

„Gospod! Nedolžnega moža imate v zaporu"!

„„Seljana menite, kaj""?

„Dà, Seljana, gospod! Vi mu gotovo nočete delati krivice".

„„Je li mož kriv ali nedolžen, to se mora še le pokazati; stvar je v preiskavi"".

„Preiskave strašno dolgo terpé, zlasti nedolžnemu človeku; dovolite, gospod, da vam jaz pomagam, zato sem prišel".

„„Kaj menite? ali veste kaj gotovega? govorite""!

„Ne tako, gospod! dovolite, da smem k njemu v zapor. Mož bi lahko izpričal svojo nedolžnost, ako bi hotel govoriti. Jaz ga hočem omečiti, gospod, da bode govoril, mora govoriti. Predno preteče pol ure, bode vam vse jasno in Seljan bo prost".

Gospod glavar je majal glavo; kaj takega se mu ni bilo še nikoli zgodilo, odkar je uradoval. Slednjič mu reče;

„Če vam dovolim, česar me prosite, to se umé samo ob sebi, da smete samo v pričo mene govoriti z njim".

„„V pričo vas bi mož ne govoril"".

„Ni da bi moral biti ravno jaz, tudi kedó drug bi smel biti z vama; samega vas ne smem pustiti k njemu".

„„Če je tako, potem vidim, da sem zastonj prišel, da sem zastonj poskušal rešiti nedolžnega človeka"".

Bridko je govoril té besede; gospodu je bilo hudó, poznal je in čislal mladeniča. Prijazno mu reče:

„Žal mi je, da moram tako ravnati, ali postava je ostra".

Mladi Sodnik še enkrat poskuša:

„Gospod! imejte usmiljenje z menoj, saj mendà veste, kaj se nam je zgodilo! ali hočete, da naj obupam, da naj — — Vse bi lahko zdaj storil! Jaz ne morem na vesti imeti krivice, ki se godi temu poštenemu možu; ali jo hočete imeti vi? V svoji oblasti me imate, storite z mano kar vam drago, ako pride kaj napačnega iz tega. Rekel bi, da vam dajem svojo glavo v zastavo, ali to vem da ni nič; nate, vzemíte to za poroštvo".

Rekši položi predenj polno listnico. Uradnik mu jo dá nazaj rekoč:

„Ni treba! jaz vam verujem in zaupam, ali — — Vendar: Matija Sodnik! veliko zaupanje vam hočem izkazati; upam, da se ne bodem motil"!

Nato pozvoni slugi. Ko ta pride, veli mu:

„Peljite tega moža k Seljanu"! — —

Prepočasi je stopal stari sluga mladeniču. Ko slednjič vrata zaškripljejo, ko zagleda Matija starega dervarja, ki je sedel sključen na klopi, stoji nekaj časa molčé, potem mu reče z žalostnim glasom:

„Zakaj ste tukaj, oče"?

Seljan vstane ter mu gre naproti:

„Oče mi praviš, Matija? takemu človeku oče? Premisli, kako govoriš, Matija".

„„Še enkrat vas prašam: Zakaj ste tukaj, oče‟‟?

„Zakaj sem tukaj? Čudno vprašanje! Vsak otrok, vsaka stara ženica v tergu vé, zakaj je stari Seljan zapert: in ti bi edini ne vedel? Kà te niso vsi obsuli takoj, ko so te zagledali, in ti pravili, kaj sem storil? Če si hotel samo to vedeti, ni ti bilo treba sem hoditi‟.

„„Oče, jaz se ne pečam za to, kaj ljudjé govoré: tudi ne prašam vas, česa vas dolžé. Prašam vas samo, zakaj molčite, zakaj ne govorite resnice‟‟!

„Kaj praviš, Matija? Uganke niso za staro glavo. Zdaj pa jaz tebe nekaj prašam: ali si bil doma, Matija‟?

„„Vse vem, vse vem, oče‟‟!

„Kaj torej iščeš tod? doma ti je dovolj skerbi: pusti me in pojdi, mene ni škoda‟!

„„Zakaj ste tako terdovratni, zakaj se sami krivega delate‟‟?

„Kedó zlomka ti pa pravi, da se sam krivega delam! Kaj meniš, da sem sam prišel in rekel: Zaprite me, to in to sem storil‟!

„„Če tudi tega niste rekli, ali vi molčite, ko vas dolžé, lahko bi govorili, eno samo besedo — in oproščeni ste‟‟.

„Kakóva je tista sama beseda? Ti ne veš, kaj govoriš, mladič‟!

„„O predobro vem, kaj govorim; težko mi je, ali govoriti moram. Zakaj ne rèčete: jaz nisem bil, ta je bil‟‟?

„Kedó‟?

„„Naš oče‟‟!! — —

V tem hipu skoči Seljan proti njemu, kakor da bi mu hotel usta zamašiti z roko.

„Kaj govoriš, človeče‟!

„„Rečena je strašna beseda‟‟!

Seljan je videl, da mu nima kaj prikrivati več; a vedel ni, da je mladi Sodnik samo slutil resnico, da je hotel samo poterjenja od njega.

„In ko bi bilo res, kar praviš, ali tebi pristoji tako govoriti? ti me siliš, da naj izdám, ovadim tvojega očeta? Lep sin si ti, da ti je tako sveto tvojega nesrečnega očeta ime! Zakaj ne greš sam ter ga ovadiš? Če si že ti tak, ne sili me, da naj bodem jaz tudi‟.

„„O vi ne veste, kako mi je hudó, da moram tako ravnati: ali drugače ne morem. Pustiti ne smem, da bi vi po nedolžnem terpeli za druzega, bodi si tudi za mojega očeta. Resnica mora na dan‟‟!

„Matija! ker je že tako, govoriva pametno, moško besedo! Poglej me! kaj meniš, koliko let mi bo še živeti? Kaj me še čaka dobrega na svetu? Trudil sem se in ubijal vse svoje žive dni, zakaj mi ne privoščiš, da si tu odpočijem; kaj mi pa je hudega tukaj‟?

„„Ali sramota, sramota‟‟!

„Ej pústi jih naj govoré, dokler se jim ljubi; kader se bodo naveličali, bodo že molčali. Sramota! Saj ravno zato sem in hočem biti tukaj, da ne bode sramote. Kaj meni sramota? Ali vaša hiša, mati tvoja, ti, brata, sestri — vašega do zdaj čistega imena naj se ne prime rujà. Mirni in spoštovani živitė in spomnite se časi starega Seljana, ki ni napačen človek, ali ga pa tudi pozabite. Siliš me, da naj govorim; dobro! govoril bodem torej, če tudi ne, kakor ti hočeš: dozdaj sem tajil, zdaj hočem očitno reči, da sem kriv‟!

„„Ko bi mene ne bilo! Dejte, potem bom pa jaz tudi govoril! Vas ni škoda, pravite; dobro! Ali ste sami? nimate-li žive duše na svetu, za katero ste dolžni skerbeti? Kaj hočete zapustiti svoji hčeri, če ji še nočete ohraniti dobrega imena?

Kaj naj počne Jerica, uboga sirota? Zanašate se name; ali kedó vam je porok, da se ne premislim tudi jaz? Težko je možu živeti z ženó, ki ima takega očeta" !

Nič odgovora! Globoko zámišljen je stopal Seljan po ječi. Matija je videl, da mu je pravo struno zadel; prigovarjal mu je dalje:

„Ne mislite na nas; mi moramo prenašati svojo nesrečo; otroci morajo terpeti za svojega očeta, tako je na svetu! Vendar storiti hočem, kar mi je mogoče: prodati mislim domačijo, zapustiti z vso družino ta kraj ter naseliti se kje daleč od tod, kjer nas živa duša ne pozna. Še prej pa hočem poravnati očetovo krivico, kolikor mi je moči. — Čas poteka, odločite se, oče; pomislite, da ne govorim sam, z mano vred govori in vas prosi nedolžna sirota: imejte usmiljenje sè svojim otrokom" !

„„Pregovoril si me, premagal, Matija; storiti hočem, česar sem prej mislil, da nikedar ne storim, ko bi tudi moral v sramoti, v ječi končati svoje stare dni. Ali je prav ali ne, tí glej"" !

Na to mu poda roko. Matija ga zapusti z olajšanim sercem. Malo časa po tem sta Seljan in Matija stala pred okrajnim glavarjem. Seljan je povedal na zapisnik, kar je bilo potrebno, da se stvar pojasni. Izustilo njegovo je bilo tako verjetno, tako naravno, da ga je okrajni glavar, ki je bil že sam začel slutiti resnico, izpustil brez pomiselka.

Ko je bilo to končano, oberne se Matija k uradniku rekoč:

„Gospod! Še nekaj me teži; jaz nisem učen človek, zato ne vem, kako naj storim, da bode prav; ali vest mi veleva, da moram nekaj storiti. Gospod! naš nesrečni oče so se pregrešili; stopili so pred višjega sodnika — da bi jim bil milostljiv! Jaz sem dolžan storiti, kolikor morem, da bode lajše njihovi duši. Náte, gospod, vzemite kar imam pri sebi in naredite s tem, kakor se vam zdi, naj bode ubogim na korist, ali kakor se vam vidi".

Ginen mu odgovori gospod, da po postavi tega ni dolžan; prigovarja mu, da naj spravi denar z mirno vestjo, ali mladi Sodnik ne odjenja. Slednjič shrani denar in mu dá poterdilo, da ga je prejel; potem obema prijazno roko podá.

Reči pač ne moremo, da sta Matija in Seljan takoj potem, zapustivši neprijazni kraj, vesela stopala po tergu; veselje to ni bilo. Vendar nekako olajšana sta bila oba. Matija si je bil v svesti, dà je prav storil, in stari Seljan se je vsaj v tem trenotji, ko je zopet dihal prosti zrak, čutil kakor da se je zbudil iz težkih sanj.

Konec.

Bilo je dve leti po tem. V tergu se je bilo mnogokaj izpremenilo. Sodnikovi so bili prodali svoj dom ter preselili se, nihče ni prav vedel kam. Nekaj časa so teržani govorili o Sodniku in Zaplotniku, nekateri so slutili resnico, gotovega ni nihče nič vedel. S časom je potihnila govorica; čas že skerbi, da pride vedno kaj novega na versto, da ne praznujejo stare in pač tudi mlade čeljusti.

Gospà davkarica je lovila tako dolgo, da je vjela najprej Olgi nekega mladega uradnika za moža, potem Ireni novega učitelja. Srečo želímo obema in upajmo, da bodeta znala oba v strah prijeti vsak svojo ženo. Za zajca na mizo ob godovih in praznikih jima bode tast skerbel, in gospa davkarica za dobre svete, kader jih bode

treba in ne. Da bi le smela oba sè svojim tastom zahajati v veselo družbo, ki se shaja kakor nekedaj vsak teden pri Korenu!

Na Brezarjevem domu ni bilo zdaj več tako tiho in mirno kakor nekedaj. Stara Brezarica je pestovala malega kričača, gospodinjstvo je bila prepustila mladi snahi — Ani Sodnikovi. Za Brezarja se nam ni bati: dobró bo gospodaril in srečno živel sè svojo družino, ako ne bode kake posebne nesreče, katere ga Bog varuj!

Take sreče ni bilo na Seljanovem domu. Starček je dervaril ko prej, in v koči njegovi je sedela pri malem okenci Jerica ter pridno šivala. Malo obledela je bila res, in tudi bolj tiha je bila, ali tožila ni nikoli ne očetu, ne drugemu nikomer, da se čuti nesrečno. Zdaj pa zdaj je pač tudi z rošnim očesom pogledala preko cvetic, ki so ji na okenci cvele v pisanih posodah, ven na stezo, na cesto, ki je deržala v terg, od tod v mesto in iz mesta Bog vé še kam!

In ko so ji neko popoludné zopet tako pogledi nehotoma uhajali iz tihe sobice, poglej, kar ti priderdrá voz po cesti. Deklici začne utripati sercé, sama ni vedela zàkaj: voz zavije proti hišici in malo trenotij potem sta bila dva srečna mlada človeka v stari dervarjevi koči.

Ko se je Seljan vernil na večer ter zagledal voz pred svojo hišo, ugenil je takoj, kaj pomeni ta nenavadna prikazen. Jerica mu priskače naproti ter se mu oklene vratú „pol smehá, pol joká". Matija ni skakal, to se vendar moškemu ne spodobi, če je tudi srečen snubač; a malo je vendar pospešil korake, da bi berž podal roko svojemu tastu.

„Torej si vendar prišel"! reče mu Seljan vesel, „saj sem dejal, da ne boš tak"!

Drugi dan se odpeljejo vsi trije v svoje novo prebivališče. Nato veselo ženitovanje in srečen zakon! Liza se je bila pomladila sredi svojih srečnih otrok. Andrejče in Zalka sta veselo kakor nekedaj razgrajala po hiši: stari Seljan je imel z njima mnogo posla. Matija je umno kmetoval in teržil: od dné do dné mu je raslo premoženje; saj mu ga je bilo pa tudi treba za toliko družino, kakoršna je že bila, in Bog vé, kaj še pride! Svojega brata Valentina je vzel k sebi na dom, da mu je pomagal pri kupčiji. Lahkoživega mladeniča je bila spametovala nesreča.

In Nosan? Govorilo se je, da je pobegnil v Ameriko. To je mož pametno storil. Pustimo ga tam, kjer je našlo pribežališče že toliko potepuhov, morebiti zdaj tudi on tam pošteno živi.

B. M.

Spomini s pota.

Spisal Fr. Poljanec.

II.

Med Savo in Dravo.

(Konec.)

Razgledavši si gornje mesto in njegove največe znamenitosti spustimo se po stermici v spodnje. Ta del Zagreba razpoložil se je na podnožji berdnega sveta ob deržavni cesti, vodeči od Save do Drave. Ta cesta, v mestu Ilica zvana, glavna je žila spodnjega Zagreba in se naposled razširuje v velik pravilen prostor, terg Jelačiča bana. Od te glavne žile odcepljujejo se kakor pokrajne nekatere ulice, ki so pa vse neznatne, razen dveh, treh, ki z Jelačičevega terga ali njegove bližine vodijo proti Savi. Tu je tudi drug lep prostor, Zrinjskov terg, o katerem bodemo še pozneje katero rekli. Z Jelačičevega terga nadaljuje se Ilica proti vzhodu v dolgo Vlaško ulico. Že iz tega majhnega čerteža je videti, da je dolnje mesto sicer ozko ali jako na dolgo raztegneno, in res imaš od početka Ilice pri svetem Duhu do mitnice konec Vlaške ulice uro hóda.

Dolnje mesto dolgo ní imelo pravega pomena, še le kacih trideset let sem, zlasti pa odkar železnica veže Zagreb z ostalim svetom, jelo se je širiti in napredovati. Ní še tako davno temu, kar so nasred sedanjega Jelačičevega terga, prejšnje „Harmice“ regljale žabe, ko je vzdolž Ilice gnojnica stala v odpertih jarkih, in ko pošteni „purgar“ zvečer ni mogel k sosedu na večerjo brez svetilnice, ker bi sicer bil lehko obtičal v blatu ali si celo zlomil vrat padši v kako jamo. Nekoliko tega mu je ostalo še dandanes. Poleg lepe modérne hiše na tri pode stojí še tu in tam, sosebno v gornji Ilici, stara pritlična lesenjača, ki je samo zarad lepšega ometana in pobeljena, da se na pervi pogled tekoj ne opazi, kako ji je pri serci. Celó vsa versta hiš na severni strani Jelačičevega terga je malo dostojna tega drugače lepega terga, sosebno slabo pristoji krasnemu spomeniku Jelačiča bana, stoječemu sred terga. Zato dela Zagreb na potnika prihajajočega z železnice nekak mešan vtis.

No pri vsem tem je dolnje mesto ne samo najlepši del Zagreba nego tudi samo ob sebi dosti lepo in lepša se vidoma od leta do leta. Kar bi si morebiti človek tu ali tam želel drugače, to vse obilo nadomeščuje njegova nenavadna živahnost, vsled katere ima Zagreb nekaj velemestnega. Ako se šečeš po Ilici ali ako izpred kavarne na Jelačičevem tergu opazuješ to živo gibanje in vretje, tudi ob navadnih dneh, ne bi veroval, da si v mestu, ki šteje 20.000 duš. Zagreb je na priliko mnogo živahniše mesto nego Gradec sè svojimi 80.000 prebivalcev. O lepem vremenu vré proti večeru vse, žensko in moško, na Jelačičev terg in v Ilico, ki sta Zagrebu to, kar je Beču Graben in Kohlmarkt, dà, imata celò tudi svojo „lepo“ in „nelepo“ stran. To osobitno živahnost dajó Zagrebu tri moške legije, namreč činovniška, vojaška in dijaška. Vsi ti ljudje pohajajo v prostih urah radi po ulicah, a ostali moški, zlasti obertniki in tergovci, ki so že po svojem poslu vezani več na dom, so proti onim

v veliki manjini. Velikomestne so v Zagrebu tudi kavarne in gostilnice, ki se vse, vsaj kar je v resnici lepih, nahajajo v dolnjem mestu, na obeh velikih tergih in v Ilici. Kavarne so glede na prostor, notranjo opravo, množino časopisov, krasno razsvetljavo in živahnost povsem enake lepšim beškim. a glede na to, kar ti ponujajo na užitek, so daleč pred njimi. Na isti stopinji je tudi gostilniško življenje. Obojemu je lehko najti razlog v malo prej omenjenih razmerah moškega prebivalstva.

V dolnjem mestu so nadalje razpostavljeni vsi najemni vozovi, tu se nahajajo vse lepše prodajalnice, vse tovarne, vsi tergovski in denarni zavodi in naposled tudi železnica. Tu v dolnjem mestu ima Zagreb svojo bodočnost, tu se lehko širi neomejeno na tri strani.

Središče, rekli bi serce dolnjega mesta in po njem vsega Zagreba je Jelačičev terg. Na njem in okolo njega strinja se vsa zagrebska tergovina in ves promet, ki pa ni posebno velik, ker se suče samo okolo domačih potreb. Tu je Zagrebčanom naravno shajališče, ker vse ceste in ulice vodijo na ta terg, ki ima obliko skoro povsem pravilnega pravokotnika. Največ ga krasí prelep spomenik Jelačičev, predstavljajoč tega narodovega ljubljenca jahajočega. z golo sabljo v iztegneni desnici na severo-vzhod kažočega. Hervatje pravijo, da se grozí Madjarom. Spomenik je delo glasovitega umetnika Fernkorna, katerega smert so nedavno razglašali beški časopisi. Zagreb je tako srečen, da hrani v sebi še dva druga umotvora istega umetnika, namreč kip sv. Jurja v bližnjem Maksimiru in Madono, ki se ima postaviti pred stolno cerkev. Nekako čudno pa stoji na oglu terga in Ilice deželna bolnica. Sredi mesta na najživahnišem prestoru pa bolnica! In v bolnici je tudi blaznica. V tihi noči razlega se večkrat krik in javk nesrečnih blaznih po tergu in po bližnji okolici. V zadnjih letih absolutizma zidala se je sicer za drage denarje velika bolnica na savski cesti, ali ko je bila dozidana, rekli so veščaki, da ní za rabo. Veliko zidanje je stalo potem dolgo prazno, naposled vselila se je vanje tovarna za smodke in tobak. Sedaj se zida uro od Zagreba v Stenjevci velika deželna blaznica, a bolnica ostaja še zmerom sredi mesta. Zavod oskerbujejo usmiljeni bratje ogerske provincije — narod jih zove „palincegerji", mendà po nemški: Barmherzigen. Skoro sami Slovaki in ogerski Hervatje so, ali po svojem mišljenji in vedenji so koreniti Madjari, recte Madjaroni ter bi tudi tù za veliki „Magjarorszag" radi delali propagando, ko bi ne bila v Zagrebu za ta posel tako nehvaležna tla.

Po kratki ali lepi ulici Marije Valerije, v kateri nam pred vsem pada v oči krasen židovski tempel, pridemo z Jelačičevega terga na drug še veči in popolnoma pravilen prostor, na terg Zrinjskega. Ta terg je bil še pred desetimi leti in tudi še nekoliko pozneje veliko smetišče zagrebskega mesta, a dandenes je najlepši terg hervaške prestolnice in ob enem najzgovorniši svêdok njenega napredka. Že sedaj ga oklepajo verste najlepših hiš, med katerimi se po klasičnem zlogu odlikuje sosebno hiša grofa Burattija, no še lepše bode se povzdignil, ko bodeti doveršeni začeti dve monumentalni stavbi, namreč palača jugoslovanske akademije, kateri so troški odmerjeni na 280.000 gld., in palača sodbena za 150.000 gld. V akademijsko palačo useli se akademija, ki biva sedaj

v Narodnem domu v gornjem mestu, in mendà tudi arkeologični oddelek deželnega muzeja. V pervi versti je pa namenjena za galerijo slik. Kakor vsem hervaškim kulturnim zavodom novejšega časa, tako je tudi galeriji slik začetnik Strossmayer, čegar radodarnost, ako bi bilo mogoče, presega celò njegovo rodoljubje. On, ki je osnoval jugoslovansko akademijo, on, ki je postavil temeljni kamen hervaškemu vseučilišču, on, ki sedaj doveršuje divno stolno cerkev v Dijakovu, nespominjajoč mnozih druzih njegovih ustanov, on je na svojih potih v središčih lepe umetnosti, zlasti po Italiji in v Rimu za neštete peneze nakupil množino slik in druzih umotvorov, katerim je on najboljši poznavatelj. V svojem gradu v Dijakovu ima čuda tacih dragocenosti nagomilanih. Todà vsega tega blaga ne kupuje, ne hrani za-se, temveč želi, da si njegov narod, gledajoč dela neumerlih mojstrov, oplemenjuje serca, vnema se za ideale ter se navdušuje za vekovečno lepoto. Zato daruje vse to neizmerno blago svojemu narodu, poklanja ga prestolnemu mestu Zagrebu. I ker mesto nima prostorov, ki bi bili vredni hraniti v sebi tolike zaklade, priskoči zopet pervi in položi 40.000 gld. kot prinesek, da se more zidati tem slikam dostojen hram. In že se zida po čertežih Friderika Schmidta, slavnega beškega arhitekta. Terg ima se spremeniti v park. Že je posajeno vsakoverstno drevje in germovje, a kedar ti nasadi malo ponarastó, imeli bodo Zagrebčani najlepše šetališče na Zrinjskovem tergu. Domač umetnik, kipar Rendič, ki si je svojimi umotvori celò v Italiji, v Florenci, proslavil svoje ime, ima nalog izdelati v mramoru kipa dveh hervaških slikarjev svetne slave, namreč Julija Klovija in Andreja Meduliča (Schiavone). Ta dva kipa imata se postaviti v park pred akademijsko palačo. Isti umetnik izdeluje sedaj spomenik na grob pervemu hervaškemu pesniku Petru Preradoviču, ko je že poprej splošno pozornost budil sè spomenikom Perkovčevim in z dopersnimi kipi nekaterih slavnih hervaških mož (Frane Kurelca, Dr. Dežmana in dr.).

Predno gremo iz dolnjega mesta, moramo — na kratko vsaj — omeniti narodnega glasbenega zavoda, ki si je pred tremi leti zidal v Gunduličevi ulici svojo hišo. Ta zavod je dosti znamenit in slavi letos petdesetletnico svojega obstanka. V njem podučuje se mladina obojega spola v petji in v igri na glasovir, gosle, vijolončel in razna sopíla. Ali duh, ki veje v tem zavodu, Hervatom ní posebno prijazen. Učitelji so večinoma tujci, ki bi na vso silo radi dokazali, da ni narodne glasbe, da je to največa nezmisel. Iz tega zavoda dobil je svet že nekoliko glasovitih opernih pevk, ki pa zunaj v sijajnosti velikega sveta le prerade pozabljajo svoj rod ali se ga celò sramujejo. — Tudi mladi čarobnik na gosli, Krežma, katerega občuduje sedaj ves širni svet, bil je — ako nas ne vara spomin — nekoliko časa pitomec tega zavoda.

Dolnje mesto spada pod župo sv. Marka ter zato nima nobene veče cerkve. Usmiljene sestre, po pokojnem kardinalu Hauliku uvedene v Zagreb, imajo pri svojem zavodu na savski cesti sicer majhno ali lepo in okusno urejeno cerkev. Tudi pravoslavni ali, kakor se sami zovejo, Serbi imajo tik Ilice svoj hram božji.

Pustivši Jelačičev terg za sebo krenemo čez potok, stópimo še nekoliko korakov navkreber in evo nas na Kaptolu, tretjem delu zagrebskega mesta. Kaptol

stveno neznano. Vsaj po kakovosti ima slovar tako bogat, da pokriva z njim enake kakovosti tujih slovarjev. Utegne tedaj svoja znamenja pomnožiti vsaj po kakovosti z enakoveljavnimi znamenji dotične tujščine. Da v tem krogu ne zaostaja Slovan, akoravno ni vrednosti tolike v tem, ker ni tù prednosti pred drugimi, je vendar lepa resnica za naše prašanje.

Pomislimo le, kako bi Slovan okoren bil za tujščino, ko bi n. pr. ne imel za prisvajanje tujega zaimnih znamenj!

Iz ravno tega pa lahko spoznamo, kako Slovanu o začetku n. pr. romanski ali germanski „člen“ težavo dela ravno zato, ker ga sam ali celó ali vsaj v pismu ne rabi kot takega in ga ne potrebuje.

Gledè na število slovarskih znamenj načelno nam ni treba gledati za učenje. Dovolj je vedeti, da tù Slovan ni na slabšem, če tudi ne na boljšem, od drugih sorodnih plemen. Ako se ozremo na današnji razvitek evropskih sorodnikov, ima pa Slovan vendar neko prednost pri učenji tudi v slovarskem obziru. Besedne tako imenovane prednice in končnice so mnogoštevilniše, nego pri drugih narodih, in kar še več velja, živé še današnji dan v večem številu, kakor drugod. Drugi narodi si morajo pomagati mnogokrat sè sestavami besed, njemu pa v veči meri ta krajša sredstva zadostujejo za raznoverstno množenje in stopnjevanje po lestvicah raznih in sorodnih pojmov.

S tem opozorom nočemo druzega terditi, nego da je Slovan sè svojimi majhnimi sredstvi za dotične namene občutniši, nego drugi narodi. Občutnost pa ga sposobi v veči meri za prisvajanje druzih jezikov vseh onih narodov, ki določujejo stopnjevanje pojmov samo ali večinoma po sestavah besed, in ki so vsled tega, tako rekoč vajeni samo debelo gledati na znamenja sorodnih pojmov. Enaka občutnost se kaže v sklanji in spregatvi. Ko bi Slovan ne čutil več pomena dotičnih končnic, ki mu zadostujejo do zdaj za poznamovanje raznih stavkovih razmer, gotovo bi si bil tudi on že prisvojil v veči meri na eno stran slovniški člen, za drugo pa osebni zaimek. Komur to ni jasno, pa naj premišljuje nemščino za ta del, oziroma tudi romanščino.

Tudi ta stran ni brez pomena za laže učenje. Za kar se mi je razvil tenek čut doma, to mi bode na tujem tem laže ogledati, kolikor bolj mi to predstavijo povečano.

Ker smo že pri sklonih, naj omenimo še razmerno njih število. S tem številom pokriva Slovan blizo vse sklone današnjih sorodnih slovnic. Podloge za prisvajanje tujih sklonov tedaj vsaj ne pogreša. Po drugem kraji je ravno iz že omenjenega vzroka sposoben tuje sklone umeti, ker njemu so skloni še samostalni in mu večidel še živé, drugi pa morajo bolj pogostoma zaznamovati slovniške razmere s predlogi. Občutnost za mala slovniška orožja Slovana zopet sposobi za slovniške okornosti tujščine. V bistvu mu vsaj tudi tako imenovani dvobroj ni neznan, če ravno ga je že skoro popolnoma izgubil.

V glagolu gledè na naklone in čase današnji dan Slovan ni več tako srečen, kakor je nekedaj bil. Zató ima velike zapreke tudi v sorodnih jezikih za imenovane dele. Na to stran je na slabšem, nego sorodna sedanja plemena brez izjeme. Ne smemo se tukaj varati in sebe povzdigovati, nimamo zakaj. Po sreči

ali pa splošni slovniški nesreči tudi drugi sorodniki nekedanje slovnične popolnosti izgubljajo in si sè sestavami pomagajo, kakor mora delati na to stran tudi okorni Slovan.

Zopet pa ga za to ne majhno staro izgubo odškodujejo razviti glagoli gledè na mnogoverstno trajalnost. Tù se Slovanu ni treba mnogo uklanjati, če sanskriščino izvzamemo. Ta popolnost mu pomaga tudi na raznih slovničnih okorno ohranjenih časih iz zadreg, ker mu doveršni glagoli na mnogo strani služijo za skoro popolnoma izginoli aorist. Naj si drugi bližnji narodi trajalnost dejanj še tako na drobno in popolnoma delé, nikjer ni še Slovan sè svojimi sredstvi v stiski. Povsod ima razvite oblike enake veljave dotičnih tujih zaznamvanj.

Kakor vidimo, Slovan za posamežne govorne dele in slovnične spreminjave ni toliko naprej, da bi mogel tù prištevati si posebno prednost za učenje. Kar je na eno stran na boljšem, je pa drugod zaostal. Poleg že znane glavne prednosti pa Slovanu lahko zadostuje, da je vsaj na enaki stopinji sposobnosti tam, kjer mu ni moč stati na verhu.

Pri naštevanji in primerjevanji slovanskih življev z enakoveljavnimi tujščine nismo smeli povdarjati, da ima Slovan mnogo besed, ki se po enakosti glasu in pomenu z drugimi vjemajo. Na to stran sploh ni Slovan na boljšem, nego druga sorodna plemena, ki kažejo ravno v enakosti nekega števila enakih korenik in izpeljav na nekedanjo skupnost.

Za take enakosti naj se šolski odgojevalci trudijo, ker prav delajo, ako morejo pokazati za isti pojem ne samo enake govorne dele, ampak tudi enake ali sorodne slovke, torej tudi podobne ali enoiste glasove. Mi pa se moramo zadovoljiti, ako pokažemo, kako se govorni deli domačega jezika pokrivajo sè slovničnimi in slovarskimi enakostmi tujščine. Pri vsestranskem prisvajanji drugega jezika že to nekaj velja, da se srečujejo enakoveljavne pervine v obeh jezikih. Vsaj glavni zakon za sprejemanje naukov pokaže lahko svojo moč, ko se pridruži vsakemu znamenju enakoveljavno, če tudi ne enakoglasno znamenje druzega jezika.

Francè Podgornik.

Zopet!

Pogumo podjetje je bilo to, ko sem leta 1870. tedaj še precej mlad, slovenskemu občinstvu skoraj neznan človek v tujem nemškem mestu začel izdajati lepoznanski list v slovenskem jeziku; pogumno podjetje je bilo tudi, ko sem pet lét potem sklenil nadaljevati opuščeno delo: vendar očitno moram reči, da se nisem ne v pervič ne v drugič tako težko odločil, kakor zdaj, ko ima „Zvon“ nastopiti svoj peti tečaj. Začetek je težak, veli pregovor; težko je ustanoviti nov list, ko je ustanovljen, uterjen, ko mu je uglajena pot, mislil bi človek, da ga je nadaljevati lahko: tako je navadno, tako se ne godi mojemu listu — ravno na-

sproti! Z neko malovérnostjo, boječnostjo se pripravljam v peto leto stopiti sè svojim listom. Zakaj to? Ali čutim morebiti, da mi pešajo telesne, duševne moči? Ali sem izpremenil svoje prepričanje, izneveril se svojim načelom? Ali sem izgubil veselje, navdušenje za stvar, katera se mi je nekedaj sveta zdela? Ali sem se utrudil, naveličal se neuspešnega prizadevanja? — Nič takega! Moči, prepričanje, načela, veselje, navdušenje — vse je kakor je bilo; čile moči mi tako rekoč po delu hrepené: roj mladih nerojenih misli in vzorov mi sili na dan — in vendar odkod to pomišljevanje, ta malodušnost in nezaupnost? Mnogo bi imel govoriti o tem, naj omenim o kratkem, kaj me plaši in straši!

Časi so slabi — splošna tožba! in slabši prihajajo od dné do dné; izvedriti se nočejo vremena, teman je v prihodnjost pogled! Majhen narodič smo Slovenci in še ta razcepljen, razkosan; neugodne so naše politične, neugodne materijalne naše razmere — stara, žalostna resnica! In ta mali, ubožni, raztreseni narodič si je v nekem plemenitem ognji, v mladostnem, vse hvale vrednem navdušenji, v iskreni ljubezni do narodnosti, do materinega jezika v svojem hrepenenji, svoji žeji po omiki, po narodnem razvoji, v svojem blagem, nenavadnem vnetji za vse kar je lepo, vzišeno in plemenito — ta izgledni narodič, pravim, si je v oni mladostni dobi prostovoljno naložil breme, ki preseza njegove materijalne moči. Morebiti ne terdim preveč, ako pravim, da ga ní skoraj na svetu naroda. kateri bi bil v tako kratkem času, v tako neugodnih razmerah, primerno toliko žertvoval za idealne namere. Da pustim drugo na stran, poglejmo samo število naših listov! Vprašajmo se: ali nam ni to število primérno preveliko? Jaz naravnost odgovorim: Dà! Preveč, mnogó preveč časopisov imamo. In kaj je tega nasledek? Da časniki, katere imamo, niso taki, kakoršnih bi si želeli in kakoršni bi bili lahko, ako bi se njih število zmanjšalo, morebiti za polovico; ako bi se združile in zložile sedaj raztresene in zato neplodovite moči, duševne in materjalne.

Meni se zdi, da ni pravi rodoljub, kedor taji, kedor sebi in drugim prikriva to resnico. To kar pravim ne more nikogar žaliti: govoreč o časnikih, da niso kakoršni bi mogli biti, ne izjemam svojega lista! O tej imenitni stvari morebiti o priliki drugjé; pojdimo dalje!

Nasledek teh neugodnih razmér z ene strani, z druge to presiljeno, prenapeto prizadevanje je žalosten, dasi čisto naraven.

Narod, ki je toliko žertvoval čez svoje moči, ne vidi primernega uspeha, zastonj išče obilega sadú, kakoršnega si je obetal, kakoršnega je tudi zaslužil. (Dobro vem, da tu uplivajo tudi razmere, katere niso v naši oblasti; ali o njih ne pristoji in tudi ni dovoljeno govoriti lepoznanskemu listu.) Vsled tega se ga je polastila neka pobitost, obupnost; izgubil je veselje, zaupanje v samega sebe. Kaj hočemo, pokaj bi se trudili in vbijali, saj nam vse nič ne pomaga: kaj bi sè sitom zajemali vodo! Slovenstvo nima bodočnosti, sami iz sebe nič ne zmoremo; škoda truda, škoda časa! Taki glasi se čujejo vprek po Slovenstvu; tako mislijo in govoré vmés tudi možje, ki so sé prej pošteno trudili in borili za narodno idejo. Godi se nam nekako tako, kakor človeku zjutraj po veseli noči v glasni družbi, kjer si je med prijatelji čez žejo privoščil ognjevitega tertnega sadu! — Kaj

hočemo torej? ali naj deržimo križem roke ter stojimo in se oziramo odkod nam pride pomoč? Ali naj celo ležemo zopet trudni na klop ter „spimo spanje pravičnega‘, kakor smo ležali in spali nedavno? — Ne, prijatelj! odgovarja se mi; obupati ne! Mi se nismo izneverili sveti slovanski ideji; ali Slovenci sami ne moremo nič; združimo se sè svojimi bližnjimi slovanskimi brati; učimo se njihovega jezika, on nam bodi književni jezik! — Slovenščino torej pustimo, dragi materin jezik, za katerega so se naši najboljši možje tolikanj trudili, da je, hvala njih trudu! res dospel v kratkem času do nenadno visoke stopinje svojega razvoja? Slovenščini dajmo slovo, zapojmo ji mertvaško pesem? —

Tega ne! Slovenščina naj ostane, v njej pišimo knjige za prosto ljudstvo; kar nas je izobraženih, gosposkih ljudi govorimo, pišimo in berimo — hervaščino! — Ta novi nauk, ki se nam zdaj oznanja in priporoča po slovenskih listih, zdi se mi nekako star. Slovenščino torej prepustimo hlapcem in deklam, prepustimo jo terdemu, nerodnemu kmetu, za take tlačane je ravno dobra, oni naj se vbijajo z njo! —

Dotaknil sem se tukaj vprašanja, katero je sedaj, kakor pravimo, na dnevnem redu; silno važno vprašanje, preważno da bi mogel na tem mestu obširno in korenito povedati svoje mnenje o njem. Naj torej rečem samo toliko, kolikor se mi zdi da neizogibno zahteva namen teh verstic.

Možem, kateri tako govoré in učé, vérujem, da jim ta nauk izvira iz globokega prepričanja, iz najblažjega namena; verujem jim, da so korenito premislili in prevdarili, kaj govoré. Verjeti hočem tudi, da sem jaz prekratkoviden, ker mi je modrost tega nauka nedoumna. Vendar se mi zdi, da je moja, kakor vsakega poštenega rodoljuba dolžnost, izreči v tem vprašanji svojo misel. Rečem torej, da se mi zdi ta nauk silno nevaren, dà poguben! Ko bi se ta misel uresničila, bojim se, da bi nasledki ne bili taki, kakoršne si oni obetajo. Vpraša se: kaj stem pridobimo in kaj izgubimo? Kaj izgubimo, dobro vem. Začeli smo svoje narodno izobraževanje na široki podlogi; prosto ljudstvo smo probudili iz narodne nezavešti; v prostih sercih ima naše mlado slovstvo svoje korenine; in to je edino pravo, ako hočemo, da naj se nežno drevesce krepko razvija in obilen sad obrodi! Popustimo slovenščino, tako izgubimo ljudstvo!

Kaj si pridobimo? Ali nas čaka na oni strani krepko uterjena, med prostim ljudstvom, po vsem narodu razširjena, narodna zavest? ali se nam obéta bogato, cvetoče, izvirno-narodno slovstvo? O da bi bilo tako! — —

Popustimo slovenščino, kaj bode potem? Naše ljudstvo se pogrezne zopet nazaj v prejšnjo narodno nezavest in omikani svet, katerega smo vendar nekoliko pridobili, omikani svet bo bral kakor nekdaj — nemško! Tu se spominjam znane basni o psu, kí je plaval čez reko s kosom mesa v ustih; v vodi zagleda podobo mesa, meni da je meso, popasti ga hoče, a izgubi še to kar je imel!

Krenimo zopet na pravo pot! Razložiti sem hotel, zakaj sem se tako težko odločil nadaljevati svoj list. Veselje ni očetu gledati hirajočega otroka, ki ne more ne živeti, ne umreti, naj ga še tako rad ima.

Vendar morebiti pa ni še tako hudo, kakor se bojim, morebiti imajo slovenske deželе vendar še nekoliko sinov

in hčer, ki ljubijo še po starem svoj dom ki še čestè svoj materin jezik in želé, da se vedno lepše razvija, ki čutijo v življenja hrupu in skerbéh, tu pa tam potrebo blage dušnę hrane, da jim serce blagodejno oživi, in čelo zvedri. Do njih se obračam, vabim jih in prosim, naj me kakor do zdaj blagovoljno podpirajo vsak po svoji moči; njim priporočam naj beró naslednje

Vabilo.

„Zvon“ nastopi, nekoliko perojen, svoj 5. tečaj. Izhajal bode kakor do sedaj po dvakrat v meseci na celi poli, a vsa 1 številka sè svojo podobo v list Spisi bodo vsi izvirni, isto tako podob Posamezni spisi bodejo krajši, da se dose večja mnogoverstnost. Versta podob začne z „galerijo slovenskih pesnikov pridejani životopisi, iz najboljšega peres bodo podajali bralcu kratko zgodovir slovenskega pesništva.

Naročnina, kakor do sedaj: 5 gold. vse leto, 2 gold. 50 kr., za pol leta, p šilja se pot naslovom: Redaction d „Zvon“. Wien, Währing, Herrengasse 74

Jos. Stritar.

Slovenski glasnik.

Poslano.

Naslednja „zahvala“ nam je prišla prepozno v roke za prejšnjo številko; dasi je že toliko časa „post festum“, štejemo si vendar v dolžnost razglasiti jo vso, kakor se nam je poslala.

Zahvala.

O svojem 70. rojstnem godu doživel sem radosti, koje bi se nikdar ne bil nadejal. Prijatelji od blizu in iz daleka, iz slovanskih in nemških pokrajin, združeni in posamni, zastopniki društev, zavodov, mest, sel itd. donesli so mi mnogobrojnih dokazov svoje ljubezni in naklonjenosti ustmeno in pismeno, in došlo mi je toliko častnih listin, pa tudi dragocenih umotvorov in krasnih tvorin iz ženskih rok, da ne vzmagam besedí, s kojimi bi izrazil občutke svojega globoko ginjenega serca.

Sam dobro vem in se radujem temu, da vsa ta odlikovanja ne veljajo tolikanj meni, posamezniku, marveč dobri in vzvišeni stvari, koji služim doslej 36 let; a zarad tega mi dolžnost serčne zahvale nikakor ni manjša.

Tolikega veselja ves presunjen morem javno svojim prijateljem, vsem skupaj in vsakemu posebej, le sè slabimi besedami objaviti svojo najtoplejšo zahvalo za tolika preljubeznjiva čestitanja z najiskrenejšo željo: naj Bog vsemogočni milostivo izverši vsa, vsa voščila, koja so bila tako toplo naglašana o nepozabljivih dneh 17. 18. in 19. novembra t. l. od predragih mi prijateljev!

V Ljubljani dnè 26. novembra 1878.

Dr. Jan. Bleiweis.

Opomba uredništva.

Zaradi pretesnega prostora v zadnji številki se niso mogli končati vsi spisi; tudi se je moral času primeren spis: „Priletnega samca sveti večer“ odložiti za pervo štev. prihodnjega leta.

Poprava.

V zadnji štev. str. 359 naj se bere: Dalje mesto: Konec.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2·50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Herrengasse 74.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar. Tiskata: A. Keiss in P. Horn.

saka
listu,
odobe.
doseže
dob se
ikov
peresa
dovin

old. za
ta. p
on de
sse 74

Stanford University Libraries
3 6105 126 942 593

